ولقد يسرنا القرآن للذكر

આસાન દર્સે કુર્આન

જિલ્દ અવ્વલ

(સૂરએ ફાતિહા, સૂરએ નાસ સે સૂરએ કદ્ર તક)

હઝરત અકદસ મવલાના
મુફતી અહમદ સાહબ ખાનપૂરી
દામત બરકાતુહુમુલ આલિયહ
(શૈખુલ હદીસ જામિઅહ ઈસ્લામિય્યહ તઅલીમુદ્દીન, ડાભેલ)

દારુલ હમ્દ
ઈસ્લામિક રીસર્ચ ઈન્સ્ટીટ્યૂટ
સોદાગરવાડા, સૂરત, ગુજરાત, ઇન્ડીયા.

ولقد يسّرنا القراٰن للذكر

આસાન દર્સે કુર્આન

(જિલ્દ અવ્વલ)

(સૂરએ ફાતિહા, સૂરએ નાસ સે સૂરએ કદ્ર તક)

હઝરત અકદસ મવલાના
મુફતી અહમદ ખાનપૂરી
દામત બરકાતુહુમુલ આલિયહ
(શૈખુલ હદીષ જામિઅહ ઈસ્લામિયહ તાલીમુદ્દીન, ડાભેલ.)

દારૂલ હમ્દ
ઈસ્લામિક રીસર્ચ ઈન્સ્ટીટયુટ
સોદાગરવાડા, સુરત. ૩૯૫ ૦૦૩ (ગુજરાત, ઈન્ડિયા)

તફસીલાત

કિતાબ કા નામ: આસાન દર્સે કુર્આન (ગુજરાતી લિપ્યાંતર)
ઈફાદાત: હઝરત અકદસ મુફતી અહમદ ખાનપૂરી સાહબ(દામત બરકાતુહુમ)
તખરીજ: ઇદારા
સને ઈશાઅત: ઝિલહિજ્જા ૧૪૪૦ હિજરી, મુતાબિક અગસ્ત ૨૦૧૯

PUBLISHER:

Darul Hamd Islamic Research Insitute
Sodagarwada, Surat.395 003 Gujarat. India

darulhamd2017@gmail.com

+91 91731 03824

મિલને કે પતે:

દારૂલ હમ્દ ઈસ્લામિક રીસર્ચ ઇન્સ્ટીટ્યુટ	+91 95378 60749
ઇદારએ સિદ્દીક, ડાભેલ	+91 99048 86188
મૌલાના બુક ડેપો	+91 92287 60716
મૌલાના અબ્દુલઅહદ ફલાહી	+91 63519 91025
મૌલાના મુસઅબ મનયાર	+91 70419 56899
મૌલાના ઉબૈદ મનયાર	+91 74050 05501

બિસ્મિહી તઆલા

ઈબ્તિદાઈયહ

(પેહલા એડીશન)

હઝરતુલ ઉસ્તાઝ મુરશીદી વ મુહસિની મૌલાના મુફતી અહમદ સાહબ ખાનપૂરી دامظلہ કી હફતાવારી મજલિસે સુરત કી ઉમ્ર અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ૨૨ સાલ હો ગઇ, ઈસ વકફે મેં ફઝલ વ તવફીકે ઈલાહી સે રિયાઝૂસ્સાલિહીન, અલ્અદબુલ મુફરદ, શમાઇલે તિરમિઝી ઔર સહી બુખારી કી કિતાબુર્રરિકાક કે દૂરૂસ હઝરત અકદસ زیدفضلہم ને દિયે. કિતાબુર્રરિકાક કે ખત્મકે બાદ કયા શુરૂઅ કિયા જાએ? યે મસઅલા મુહતરમ વ મુકર્રમ જનાબ અલ્હાજ બિલાલ અહમદ મન્યાર સાહબ ને બઇનાયતે ઈઝદી હલ ફરમા દિયા કે ઉસ્તાદ મુકર્રમ વ શૈખે મુહતરમ કો દર્સે કુર્આનકે લિયે આમાદહ (તૈયાર) ફરમા હી લિયા, આપ મુહતરમ હમ સબકે શુક્રિયહકે મુસ્તહીક હેં. جزاہ اللہ

ચુનાંચે ગુઝશ્તહ તીન મહીનોંસે દર્સે કુર્આન હો રહા હે, પેહલી મજલિસ મેં હઝરતને એક પુરમગ્ઝ વ જામેઅ મુકદ્દમહ બયાન ફરમાયા, ઉસ્કે બાદવાલી મજલિસમેં સૂરએ ફાતિહા કા દર્સ શુરૂઅ હૂવા.

અલ્લાહકી તૌફીક સે હર હફતે કા દર્સ નયા દર્સ હોનેસે પેહલે લિખ્વા લેને કા ઈન્તઝામ પહેલે હી દિનસે રખા ઔર ઉસે લફ્ઝ બ લફ્ઝ બલ્કે હર્ફ બ હર્ફ હઝરત ભી મુલાહઝા ફરમાતે રહે, કરેકશન કરાતે રહે. સૂરએ ફાતિહા મુકમ્મલ હૂઇ તો વો કિતાબી શકલમેં ભી તૈયાર થી, હઝરત ને ઈશાઅત કી ઈજાઝત ભી મરહમત ફરમા દી, તો તખ્રીજ કા કામ શુરૂઅ કરવાયા ગયા, જિસ્કો મૌલાના અબ્દુલ અહદ રાંદેરી ફલાહી સલ્લમહુમ ને બખૂબી અંજામ દિયા, અબ અલ્હમ્દુલિલ્લાહ પ્રેસ મેં જાનેકો હે.

મૌલાના અનવર પારખેતી સલ્લમહ હર હફ્તે રિકોર્ડીંગ કો અર્ઝ સે જોહર કી શકલ દે દેતે હેં, મૌલાના દાવૂદ મેમન ઉસે મઝીદ નિખારકર નઝરે સાની કે લિયે મુઝે દેતે હેં, યહાં સે સાફ સુથરી હો કર તહરીર હઝરત કી ખિદમતમેં પૈશ કી જાતી હે, તબ યે મજમૂઅહ હર્ફે આખિર હોતા હે. અલ્લાહ તઆલા સબ હી અહબાબ વ બુઝુર્ગોં કો દારૈન મેં અપને શાયાને શાન અજ્રે અઝીમસે માલામાલ ફરમા દે, ઉન્કી નસ્લોં કો દીની ઇલ્મી વ મિલ્લી કામોં કે લિયે કુબૂલ ફરમાએં.

"દારૂલ હમ્દ" ઈસ સઆદત કે હૂસૂલ પર સર બસજૂદ હે ઔર હમ્દો શુક્ર કે જઝબાતસે લબરેઝ હે.

ربّناتقبل منا إنك أنت السميع العليم، وتب علينا إنك أنت التواب الرحيم۔

તાહિર સૂરતી
૧,શઅબાન ૧૪૩૯ હિજરી.
૧૭,એપ્રિલ ૨૦૧૭ ઈસ્વી.

હદીષ

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર ﵁ ને હુઝૂરે અકદસ ﷺ કા ઈરશાદ નકલ કિયા હે કે (કયામત કે દિન) સાહિબે કુર્આન સે કહા જાવેગા કે કુર્આન શરીફ પઢતા જા ઔર જન્નત કે દર્જો પર ચઢતા જા ઔર ઠહર ઠહર કર પઢ જૈસા કે તુ દુન્યા મેં પઢા કરતા થા, બસ તેરા રૂત્બા વહી હે, જહાં આખરી આયત પર પહોંચે.

(ફઝાઈલે આ'માલ,(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૩૨)

બિસ્મિહી તઆલા

ઈબ્તિદાઈયહ

(દૂસરા એડીશન)

આસાન દર્સે કુર્આન જુઝ દૌમ (૨) પ્રેસકે હવાલે હોનેકો હે, તબ દિલ જઝબાતે શુક્ર સે લબરેઝ હે, તૌફીક હે અલ્લાહ રહમાનો રહીમ કી કે નોબત બ ઈજા રસીદ. فالحمد للہ علی ذلک

રબ્બે કરીમ બ આફીયત ઈસ સિલસિલેકો જારી રખકર તકમીલ તક પહૂંચાએ, ઔર મુરશીદી વ મુહસિની હઝરતુલ ઉસ્તાઝ دامت مجدهم ومدظلہم કો બસેહત વ કુવ્વત રખે કે દર્સકા યે અમલ પૂરે કુર્આન મજીદ કો મુહીત હો જાએ.

અલ્હમ્દુલિલ્લાહ, જુઝ અવ્વલ કા પહેલા એડીશન ખત્મ હોને કો હે, કદ્રદાન હઝરાત સે મુઅદબાના દરખાસ્ત હે કે ઈસે ખરીદ કર **“દારૂલ હમ્દ”** ઔર ઉસ્કે સ્ટાફ કી હૌસલા અફઝાઈ ફરમાકર આપ ભી ઈસ કારે ખૈરમેં બરાબર કે શરીક બનેં. અલ્હમ્દુલિલ્લાહ... હમારા મકસદ તિજારત નહીં હે, ઈસી લિયે કિતાબ કા રેટ ઝયાદહ નહીં રખતે, બસ ઝરૂરી ખર્ચ નિકલ આએ, ઔર કુછ બરકત મઝીદ હો જાએ તાકી ઈદારોં ઔર અરબાબે ફઝલ વ કમાલ કે એ’જાઝો ઈકરામ કી કુછ સુરત હો જાએ.

એક અહમ બાત યે હે કે દર્સે કુર્આન હર મસ્જિદમેં કરના હે, ઈસ્કી મુહિમ (મિશન) જામિઅહ ડાભેલ સે ચલાઈ ગઈ હે. હઝરત મૌલાના ખાલિદ સૈફુલ્લાહ સાહબ રહમાની دامت برکاتہم જુલાઈ કે અવાખિર મેં તશરીફ લાએ, તીન (૩) રોઝા સેમિનાર હૂવા થા, આખરી દિનકા મૌઝૂ યહી થા. ઈસ્મેં ખુદ મેહમાને મુઅઝઝમ ને ઔર

સબ સે અખિર મેં મેઝબાને મુહતરમ મુફ્તી સાહબ دامت برکاتہم ને મુઆહદહ લિયા કે હર શખ્સ અપની જગહ જા કર દર્સે કુર્આન કા કામ શુરૂઅ કરેગા, કોઇ મસ્જિદ ઐસી બાકી ન રહે જિસ્મેં દર્સે કુર્આન ન હોતા હો, તારીખ કો દોહરાના હે, અંગ્રેઝોં કે ઝમાને મેં દિલ્લી મેં યે મન્ઝર થા કે વહાં કી અકસર મસ્જિદોં મેં દર્સે કુર્આન હોતા થા.(હઝરત મૌલાના ખાલિદ સૈફુલ્લાહ રહમાની સાહબ دامت برکاتہم (બ હવાલા મૌલાના મનાઝિર અહસન ગીલાની رحمۃ اللہ علیہ)

તો યે કિતાબ દર્સે કુર્આન આપકી મુઆવિન સાબિત હોગી, કુછ કરના નહીં હે, કુરસી પર બૈઠકર લોગોં કો ચંદ સફહાત પૈશગી મુતાલઆ કર કે સુના દેં, હર શખ્સ સે દસ્ત બસ્તા મુઅદ્દબાના યે અર્ઝ હે જો ઈન સુતૂરોં કો પઢ રહા હે કે અપને આપકો ઈસ મુહિમ (મિશન) કા હિસ્સા બનાએ, ઔર જામિઅહ ડાભેલ યા દારૂલ હમ્દકો ઈસકી બાકાઈદહ ઈત્તેલાઅ ભેજે કે કિસ ગાંવ કી કિસ મસ્જિદમેં આપને યે સિલસિલા જારી ફરમાયા, જો હઝરાત પહેલે સે દર્સે કુર્આન ઉમૂમી દે રહે હેં વો ભી મુત્તલેઅ ફરમાએં કે કબ સે ઔર કહાં યે કામ કર રહે હેં, અપને હલ્કએ અહબાબ મેં ઈસ મિશન કી ખૂબ દા'વત ચલાએં, ઔર કુર્આને કરીમ સે ઉમ્મત કો બરાહે રાસ્ત મુસ્તફીદ હોનેકી રાહ ફરાહમ કરેં કે યે હમારી ઝિમ્મેદારી હે, ફર્ઝે મન્સબી હે, ઉસ્કે બગૈર હમ સુબુકદોશ ન હોંગે.

હઝરત અકદસ મુરશિદી طال بقاءهم بالعافية હર હફ્તે પાબંદી ઔર એહતિમામ સે ગુઝશ્તહ હફ્તેકા દર્સ હરફન હરફન મુલાહઝા ફરમાતે હેં, ઔર ઉસ્મેં ઝરૂરી ઔર મુનાસિબ ઈસ્લાહાતસે નવાઝતે હેં, ઉસ્કે બાદ હી મુસવ્વદહ હુર્ફે આખિર હોતા હે.

અઝીઝમ મૌલાના અનવર પારખેતી, મૌલાના દાવૂદ મેમન ઔર મૌલાના અબ્દુલઅહદ ફલાહી ને ઈસ જુઝ કે લિયે ભી અપને અપને હિસ્સે કી ખિદમાત ફરાહમ કી, અલ્લાહ તઆલા સબકો અજ્રે અઝીમ સે નવાઝે.

પહેલી કિસ્તકી તબાઅતકે વકત ઉસકે સબસે બડે કદ્રદાન મહબૂબી વ મુઅઝઝમી મુશફકી વ મુહસિની હઝરત મૌલાના અબ્દુલ્લાહ સાહબ કાપોદ્રવી ﷺ મેરી હૌસલા અફઝાઇ કે લિયે મૌજૂદ થે, અફસોસ કે આજ હઝરત નહીં હે, અલ્લાહ તઆલા આપ પર બેશુમાર રહમતેં નાઝિલ ફરમાએ, ઔર જો એહસાનાત વ શફકકતેં મુજ પર ફરમાઇ ઉસ પર જઝાએ ખૈર અતા ફરમાએ. આમીન.

હમારે દારૂલ હમ્દ કે મુસ્તકિલ મુઆવિનીન કે લિયે ભી સબ હી સે દુઆ કી દરખાસ્ત હે, યે હઝરાત હર મહીને પાબંદી સે અપની બરકતી લિલ્લાહ રૂકૂમ સે હમારી હિમ્મત બઢાતે હેં. الحمد لله على ذلك

ઈસ દર્સ કી ખુસૂસિયત પર તો ઈન્શાઅલ્લાહ બાદમેં ઈત્મીનાન સે લિખુંગા, અભી સરેદસ્ત ઈત્ના અર્ઝ કર દૂં કે..:

* જિસ ઈન્સાન ને નિસ્ફ સદી સે ઝાઇદ મૈદાને તદરીસમેં મુકમ્મલ કામ્યાબી કે સાથ પૂરી શાનો વકાર સે બિતાઇ હો,
* જિસ્કી એહતિયાત કા યે આલમ હો કે કોઇ દર્સ ભી બગૈર તૈયારી કે ન દિયા હો,
* જિસ્કા નઝરીયહ યે હો કે બગૈર તૈયારી કે સબક પઢાના ખ્યાનત હે,
* જિસ્કા તકવા વ પારસાઇ એક ઈજમાઇ મસ્અલા બન ચૂકા હો,
* જો શબ્બહ તા શબ્બહ આધે ઘંટે કે દર્સ કે મુતાલઅે કે લિયે હોમવર્ક કરતા હો,

* જો ઈસ દર્સ કી કામ્યાબી વ મકબુલિયત ઈન્દલ્લાહ કે લિયે ખૂદ બડે એહતિમામસે દુઆ કરતા કરાતા હો.

ઉસકે બયાનમેં જિત્ની ખૂબીયાં જમા હોં, કમ હે, અલ્લાહ તઆલા નઝરે બદ સે મહફૂઝ રખે, દારૈનમેં અજ્રે અઝીમ સે નવાઝે, ઔર પૂરી ઉમ્મત કો હકીકી કદ્ર નસીબ ફરમાએ,આમીન.

મુહમ્મદ તાહિર સૂરતી
૧૨,ઝીલહજ ૧૪૩૯ હિજરી.
૨૩,અગસ્ત ૨૦૧૮ ઈસ્વી.
શબે જુમુઅહ

આમિર બિન વાસિલહ ﵁ કેહતે હેં કે હઝરત ઉમર ﵁ ને નાફેઅ બિન અબ્દુલ હારિષ કો મકકા મુકર્રમહ કા હાકિમ બના રખા થા, ઉન્સે એક મરતબહ દરયાફ્ત ફરમાયા કે જંગલાત કા નાઝિમ કિસકો મુકર્રર કર રખા હે? ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા કે ઈબ્ને અબઝા કો. હઝરત ઉમર ﵁ ને પૂછા કે ઈબ્ને અબઝા કૌન શખ્સ હે? ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા કે હમારા એક ગુલામ હે. હઝરત ઉમર ﵁ ને એ'તેરાઝન ફરમાયા કે ગુલામ કો કયોં અમીર બના દિયા? ઉન્હોંને કહા કે કિતાબુલ્લાહ કા પઢનેવાલા હે. હઝરત ઉમર ﵁ ઈસ હદીષ કો નકલ કિયા હે કે નબિયે કરીમ ﷺ કા ઈરશાદ હે કે હક તઆલા શાનુહુ ઈસ કલામ કી બદૌલત બહોત સે લોગોં કો બુલંદ મરતબે અતા ફરમાતે હેં, ઔર બહોત સોં કો ઝલીલ કરતે હે.

(ફઝાઈલે આ'માલ,(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૨૮)

એક નઝર ઈધર ભી..

منت منہ کہ خدمت سلطاں ہمی کنی

منت شناس از وکہ بہ خدمت بداشتت

તમામ તા'રીફ ઉસ રબ્બે કરીમ કે લિયે હી ઝેબા હે, જિસ્ને કુર્આન મજીદ કો કિતાબે હિદાયત બનાકર નાઝિલ ફરમાયા. ઔર લાખોં સલામ ઉસ રહમતે આ'લમ પર જિસ્ને કિતાબુલ્લાહ કી શરહ ફરમાકર ઈન્સાનિયત કો રાહે હક પર ચલાયા, ઔર કરોડોં રહમતે ઉન કુદસી નુફૂસ પર જિન્કા સરાપા વુજૂદ કિતાબે હકીમ કા ઝિંદા વ જાવેદ અમલી મુજસ્સમા થા.

શુક્ર અદા કરૂં તો કૈસે? કિસ ઝબાનો દિલસે ? કિસ બખ્શીશ વ અતા પર? કિસ જૂદો સખા પર? કે ઉસ કરીમ રબને અપની મુકદ્દસ કિતાબ કી ખિદમતકી તૌફીક નસીબ ફરમાઈ. فالحمدللہ

ઈસ સે પેહલે "દારૂલહમ્દ રિસર્ચ ઈન્સ્ટીટ્યુટ" કે બેનર્સ તલે કુદવતૂલઉલમા, બકીયતુસ્સસલફ, હઝરત મૌલાના મુફતી અહમદ સાહબ ખાનપૂરી دام مجدہم કી હફતાવારી દર્સે કુર્આન કા હસીન ગુલ્દસ્તા કલમ બંદ હો કર દો જુઝો (સૂરએ ફાતિહા વ સૂરએ નાસ તા સૂરએ કાફિરૂન) મેં શાએઅ હોકર મકબૂલે ખાસો આમ હુઆ.

ઉસ્કે બાદ તીસરી ઔર ચૌથી કિસ્ત (યા'ની અઝ સૂરએ કવષર તા સૂરએ ઝિલઝાલ) ભી લોગોં કે શદીદ તકાઝોં ઔર ઈસરાર કે બાદ હઝરત دام مجدہم કી વેબસાઈટ પર રખ દી ગઈ. જો હઝારોં તિશ્નાલબોં કી સૈરાબી કા સબબ હૂઈ. બહોત સે ઉલમા સિર્ફ ઈસી કા મુતાલાઅ કર કે અપને અપને ઈલાકો મેં દર્સે કુર્આન દે રહે હેં. ઈસલિયે મુઅખરૂઝ ઝિક્ર દોનોં કિસ્તોં કો ઈન્ટરનેટ કે હવાલે કરના નાગુઝીર થા.

અબ વો મસર્રત બખ્શ લમ્હા ભી મયસ્સર આયા કે મુકમ્મલ દર્સે કુર્આન યકજા કારિઈન કે હાથોં મેં હે. ઈસ કિતાબ મેં પહેલે દોનોં જુઝોં કી શમૂલિયતકે સાથ બાકી દુરૂસ (યા'ની અઝ સૂરએ કવષર તા સૂરએ કદ્ર) ભી શાએઅ કિયે ગએ હેં.

કારિઈન કો યે યાદ દિલાના મુનાસિબ હે કે હર હફ્તે કા દર્સ હર હફ્તે લિખ લિયા જાતા હે, ફિર એક જગહ નઝરે સાની હો કર આખરી નઝર કે લિયે હઝરત دامت برکاتھم કી ખિદમતમેં પૈશ કિયા જાતા હે, હઝરતે વાલા ઉસ પર નઝર ફરમાતે હેં, ફિર તખરીજ કે બાદ ઉસ્કો કિતાબી શકલ દી જાતી હે.

મૈં ઉન જુમ્લહ મુઆવિનીન કા તહે દિલ સે મમનૂન હૂં જિન્હોંને ઈસ કિતાબ કી તબાઅત કે સિલસિલે મેં કિસી તરહ કી મેહનત કી હે. ઔર બારગાહે ઈલાહી મેં દસ્ત બ દુઆ હૂં કે રબ્બે કરીમ ઉન્કો દારૈનકી કામ્યાબી નસીબ ફરમાએં, ઉન્કી નસ્લોંમેં ઉલમાએ રબ્બાની ઔર દીન કે અલમબરદાર પૈદા ફરમાએં, ઔર મરતે દમ તક ઉન્હેં ઈસ તરહ કી દીની ખિદમાતકી તૌફીક નસીબ ફરમાએ. આમીન.

તાહિર સૂરતી

૬, ઝીલહજ૧૪૪૦ હિજરી.

હદીષ

હઝરત ઈબ્ને મસ્ઉદ ﷛ હુઝૂરે અકદસ ﷺ કા યે ઈરશાદ નકલ કરતે હેં કે જો શખ્સ એક હર્ફ કિતાબુલ્લાહ કા પઢે, ઉસ કે લિયે ઉસ હર્ફ કે બદલે એક નેકી હે ઔર એક નેકી કા અજ્ર દસ નેકી કે બરાબર મિલતા હે. મૈં યે નહીં કેહતા કે સારા الٓمّٓ એક હર્ફ હે; બલ્કે اِلِف એક હર્ફ હે, لَام એક હર્ફ હે, میم એક હર્ફ હે.

(ફઝાઈલે આ'માલ,(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૩૪)

પસ મંઝર

(યે કલમાત હઝરત અકદસ દામત બરકાતુહૂમુલ આલિયહ ને કિતાબુર્રિકાક કે ખત્મ પર દર્સે કુર્આન શુરૂઅ કરને કે પસ મંઝર કે તૌર પર ઈરશાદ ફરમાએ થે.)

અલ્હમ્દુલ્લિાહ! કિતાબુર્રિકાક પૂરી હૂઈ, મેરા જબ ભી હરમ જાના હોતા હે તો મેરે એક કરમ ફરમા હેં, હાજી બિલાલ મન્યાર સાહબ જો મકકા મુકર્રમહ મેં રેહતે હેં, તો જબ ભી મેરા જાના હોતા હે તો મુઝસે પૂછતે હે આજકલ કૌન સી કિતાબ કા દર્સ ચલ રહા હે? વો કબ ખત્મ હોનેવાલી હે? ઈસ સે કબ્લ ભી જબ અસબાક જારી થે તો કેહતે થે: અબ આપ કુર્આનકી તફસીર શુરૂઅ કર દિજીયે, ઔર મૈં હમેશા યે કેહતા હૂં કે મદ્રસે કે નિસાબ મેં ભી કભી તરજમહ યા જલાલૈન પઢાનેકી નોબત નહીં આઈ, મુઝે કુર્આન કે મુતઅલ્લિક બડા ડર લગા રેહતા હય કે કહીં કોઈ બાત ઈધર ઉધર ન હો જાએ, હમેશા સહમ રેહતા હે, લેકિન ઉન્કા બડા ઈસરાર થા.

અબ કી મરતબહ ભી જબ મુહર્રમ મેં જાના હૂવા થા, તો ફિર યહી પૂછા થા, ઔર ઉન્કા ઈસરાર થા, તો અબ તવક્કુલન અલલ્લાહ! મૈનેં યે નિયત કી કે ઈન્શાઅલ્લાહ, અબ દર્સે કુર્આન શુરૂઅ કરેંગે ઔર એક તરતીબ સે નહીં બલ્કે મુખ્તલિફ જગહોંસે કરેંગે.

આપ હઝરાત દુઆ કિજીયે! અલ્લાહ તઆલા ઈસ્કો આસાન ફરમાવે, ઔર ઈસ્કી બરકતોં સે મુઝે ઔર આપ સબકો અલ્લાહ તઆલા નવાઝે, ઔર સહીહ નિયત કે સાથ ઉસ્કો પૈશ કરનેકી તૌફીક અતા ફરમાએ, કુર્આન પાક કે દર્સકી બરકાત અલ્લાહ તઆલા મુઝે ભી નસીબ ફરમાએ ઔર આપકો ભી, ઔર ઈસ સિલસિલેમેં કોઈ ઐસી બાત જો અલ્લાહ કે કલામ કી શાન સે હટકર હો, ઉસ સે હમારી હિફાઝત ફરમાએ.

આપ સબ દુઆઓં કા એહતિમામ કરેં.

મુકદ્દમહ

(તારીખ:-૨,જુમાદલઉલા ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૨૦,જનવરી ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمدللهنحمدهونستعينهونستغفرهونؤمنبهونتوكلعليهونعوذباللهمنشرور أنفسناومنسيئاتأعمالناونعوذباللهمنشرورأنفسناومنسيئاتأعمالنامنيهدهالله فلامضللهومنيضللهفلاهاديلهونشهدأنلاإلهإلااللهوحدهلاشريكلهونشهدأنسيدناو مولانامحمداًعبدهورسولهأرسلهإلىكافةالناسبشيراًونذيراًوداعياًإلىاللهبإذنهوسراجاً منيراًصلىاللهتعالىعليهوعلىآلهوأصحابهوباركوسلمتسليماًكثيراًكثيراً.أمابعد:

فأعوذباللهمن الشيطٰن الرجيم ـ بسم الله الرحمٰن الرحيم ـ

اِنَّآ اَوۡحَيۡنَآ اِلَيۡكَ كَمَآ اَوۡحَيۡنَآ اِلٰى نُوۡحٍ وَّالنَّبِيّٖنَ مِنۡۢ بَعۡدِهٖ ـ (النساء:١٦٣) وَقَالَ تَعَالٰى: شَهۡرُ رَمَضَانَ الَّذِىۡۤ اُنۡزِلَ فِيۡهِ الۡقُرۡاٰنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنٰتٍ مِّنَ الۡهُدٰى وَالۡفُرۡقَانِ ـ (البقرة:١٨٥) وَقَالَ تَعَالٰى: اِنَّآ اَنۡزَلۡنٰهُ فِىۡ لَيۡلَةِ الۡقَدۡرِ ـ (القدر)

وَعن أبي هريرة رضي الله عنه قَالَ قال النَّبِيُّ ﷺ: مَامِنَ الْأَنْبِيَاءِ نَبِيٌّ إِلَّا أُعْطِيَ مَا مِثْلُهُ اٰمَنَ عَلَيْهِ الْبَشَرُ وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِيْ أُوتِيْتُ وَحْيًا أَوحَاهُ اللهُ إِلَيَّ فَأَرْجُوْ أَنْ أَكُوْنَ أَكْثَرَهُمْ تَابِعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

(أخرجه البخاري برقم:٤٩٩٦ ومسلم برقم/١٥٢)

મકસદે તખ્લીક

અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈન્સાનોં કો અપની ઈબાદત ઔર ઈતાઅત કે લિયે પૈદા ફરમાયા હે, બારી તઆલાકા ઈર્શાદ હે: وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ ـ (મૈંને જિન્નાત ઔર ઈન્સાનોંકો અપની ઈબાદત ઔર ઈતાઅતકે લિયે પૈદા કિયા.)

ઈબાદત કે મા'ના

ઈબાદત કિસ્કો કેહતે હેં, الطاعة مع الخضوع (ફિરૂતની યા'ની અપને આપકો ઝૂકાતે હૂએ)[1] કિસી કી ફરમાબરદારી કરના, ઈસી કો તાઅત સે તા'બીર કિયા જાતા હે, લિહાઝા ઈતાઅત કે લિયે વહી તરીકા ઈખ્તિયાર કરના હોગા જો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને બતલાયા, ઉસી કી તરફસે ઈબાદત ઔર તાઅત કા મુતાલ્બા હે, અગર હમ કોઈ ઐસા તરીકા ઈખ્તિયાર કરે, જો અલ્લાહ કો નાપસંદ હો, ફિર વો તાઅત કયા હૂઈ? ઈસલિયે કે જિસ્કી તરફસે મુતાલ્બા હે ઉસ્કો તો યે નાપસંદ હે, તો અલ્લાહ તઆલાકે બતલાએ હૂએ તરીકે કે મુતાબિક હમેં અલ્લાહ કી તાઅત ઔર ફરમા બરદારી કરની હે.

નબિયોં કા સિલસિલા

અબ યે કૈસે મા'લૂમ હો કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કો ફલાં ચીઝ પસંદ હે ઔર ફલાં ચીઝ નાપસંદ હે? હમ અપને જૈસે ઈન્સાનોંકી પસંદ ઔર નાપસંદ કો અપની અકલ કે ઝરીયે મા'લૂમ નહીં કર સકતે, હાલાંકે વો હમ જૈસે ઈન્સાન હે, તો ફિર અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કો કયા ચીઝ પસંદ હે ઔર કયા ચીઝ નાપસંદ હે વો અકલ કે ઝરીએ સે મા'લૂમ નહીં હો સકતા, જબ તક કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ખૂદ હી ન બતલાએ, અબ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કી ઝાત તો બડી બુઝુર્ગીવાલી, આ'લા મુકામ હે, હર કસ વ નાકસ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા સે ખિતાબ કરને કી સલાહીયત નહીં રખતા, ઔર ન હી ઉસ્કે અંદર ઉસ્કી એહલિયત હે, અલ્લાહ તબારક વ તઆલા હી ને મહઝ અપને ફઝલો કરમસે ઈન્સાનોં મેં સે બા'ઝ હઝરાત કો ચુના,

[1] મઆનીઉલ કુર્આન(૧/૪૮), વલ વસિતલુલ વાહિદી(૧/૬૮), તફસીરૂલ બગવી(૧/૭૫)

ઔર અપને અહકામ બઝરીયે **વહી** ઉન પર નાઝિલ ફરમાએ, ઔર ઉન્કો ઇસ બાતકા મુકલ્લફ બનાયા કે ઉન અહકામાતકો અલ્લાહકે બંદોં તક પહોંચાએ, ઉસે સમજાએ, ચુનાંચે જો હઝરાત અલ્લાહ તઆલા કી તરફ સે ઇસ ખિદમત કે લિયે ચુને ગએ, ઉન્કો હઝરાત અંબિયા ઔર હઝરાત રૂસૂલ સે તા'બીર કિયા જાતા હે. જબ સે ઇન્સાન કા વુજૂદ હૂવા હે, તબસે યે સિલસિલા ચલ રહા હે, સબ સે પહેલે નબી સબસે પહલે ઇન્સાન હઝરત આદમ علیٰ نبینا وعلیہ الصلاۃ والسلام હે. ફિર યે સિલસિલા ચલતા રહા, મુખ્તલિફ ઝમાનોંમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને મુખ્તલિફ ઇન્સાનોંકો અપના નબી ઔર રસૂલ બનાયા, ઉન પર કિતાબેં વ સહીફે ભી નાઝિલ ફરમાએં, ઔર હુઝૂર અકરમ ﷺ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કે આખરી નબી હે, અબ આપકે બાદ કોઇ ઔર નબી આને વાલા નહીં, નુબુવ્વત કા સિલસિલા હુઝૂર ﷺ પર મુકમ્મલ હો ચુકા.

વહી

આપ ﷺ પર જો કિતાબ બઝરીયે **વહી** કુર્આન પાક કી શકલમેં નાઝિલ કી ગઇ વો આખરી કિતાબ હે, અબ દૂસરી કોઇ કિતાબ આને વાલી નહીં હે, ઇસ કિતાબ ને અગલી તમામ કિતાબોં કે અહકામ કો મન્સૂખ કિયા હે. યે કુર્આન પાક અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને બઝરીયે **વહી** નબિયે કરીમ ﷺ પર નાઝિલ ફરમાયા. **વહી** વો તરીકા હે, જિસ્કે ઝરીયે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા અપને ફરિશ્તોં કે ઝરીયે યા દૂસરે તરીકોં સે અપને મુનત્ખબ ઔર ચુનંદહ બંદોં કો આગાહ કરતે હેં કે યે વો ચીઝેં હેં જિન્સે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા રાઝી હોતે હેં, ઔર યે વો બાતેં હેં જિન્સે અલ્લાહ તઆલા નારાઝ હોતે હેં,

વહી ચીઝેં હઝરાત અંબિયા ઈન્સાનોં તક પહોંચાતે હેં ઔર ઉન્કો ઈસ્કા મુકલ્લફ કિયા જાતા હે.

નુઝૂલે કિતાબ કૈસે હુવા ?

અબ આખરી કિતાબ (કુર્આન કરીમ) કબ નાઝિલ હૂઈ? બુખારી શરીફ મેં રિવાયત હે, હઝરત આઈશા ﵂ ફરમાતી હેં કે નબિયે કરીમ ﷺ પર **વહી** કી ઈબ્તિદા સચ્ચે ખ્વાબોં કે ઝરીએ હૂઈ, ૬ મહીને ઐસે ગુઝરે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કી તરફ સે રોઝાનહ રાતમેં આપકો ઐસે ખ્વાબ દિખલાએ જાતે થે જો દિનમેં હૂ બ હૂ સાફ સાફ વુજૂદમેં આ જાતે થે, ઉસ્કી તા'બીર કી ઝરૂરત નહીં થી, ખુલ્લમ ખુલ્લે હોતે થે, كفلق الصبح સુબ્હ કી રૌશની કી તરહ, જૈસે વો વાઝેહ ઔર સાફ હોતી હે ઉસી તરહ વો ખ્વાબ ભી બિલ્કુલ વાઝેહ હકીકતોં કી શકલ મેં આપકે સામને આ જાતે થે. ૬ મહીને યે સિલસિલા રહા, ફિર આપકે દિલમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને યે તકાઝા ઔર દાઈયહ પૈદા ફરમાયા કે આપ તન્હાઈમેં, ખલવતમેં, અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કી ઈબાદતમેં મશ્ગૂલ હોં,[1] ચુનાંચે ઈસ્કે લિયે નબિયે કરીમ ﷺ ને ગારે હિરા કા ઈન્તિખાબ ફરમાયા, હદીષ કી શરહ લિખને વાલોંને લિખા હે કે ઉસી ગાર મેં આપકે દાદા ખ્વાજા અબ્દુલમુત્તલિબ ભી ખલવત મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કી ઈબાદત કરતે થે, કા'બતુલ્લાહ સે તીન મીલ કી દૂરી પર, મિના જાતે હૂએ બાએં હાથ પર "જબલે નૂર" કે નામસે એક પહાડ હે, ઉસ્કે ઉપર યે ગાર હે, યૂં સમજીએ! એક બના બનાયા કમરા હે જિસ્મેં એક આદમી ખડા રેહ સકતા હે, ઔર અલ્લાહકી ઈબાદત કર સકતા હે. ઉસ્મેં એક સૂરાખ ભી

---

[1] સહીહ બુખારી : ૩

હે જિસ સે સીધા કા’બતુલ્લાહ નઝર આતા થા. અબ તો ઈમારતોં કી વજહ સે વો બાત નહીં રહી. નબિયે કરીમ ﷺ ઉસી ગાર મેં અલ્લાહ કી ઈબાદત કે લિયે તન્હાઈમેં કિયામ કરતે થે, ઔર અલ્લાહ કી ઈબાદતમેં મશ્ગૂલ હોતે થે, ચંદ દિનોં કા તોશા અપને સાથ લે જાતે થે, ફિર ચંદ દિનોં કે બાદ જબ ઘરવાલોં સે મુલાકાત કા તકાઝા પૈદા હોતા તો આપ ઘર વાપસ આતે, ઔર ચંદ દિનોં કા તોશા લે કર દો બારા જાતે, ઈસ તરહ યે સિલસિલા જારી થા.

ઈસી દૌરાન એક મરતબહ હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام ઈસી ગારમેં આપ કે સામને ઝાહિર હૂએ, ઔર કહાઃ اِقْـرَأْ (આપ પઢીયે)! તો હુઝૂર અકરમ ﷺ ને જવાબ મેં ફરમાયાઃ ماأنابقارئ (મૈં પઢા હૂવા નહીં હૂં), તો હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام ને હુઝૂર અકરમ ﷺ કો અપને સીને સે ચિમટાકર કે ભીંચા, હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હૈં કે ઐસા ભીંચા કે મેરી તાકત જવાબ દે ગઇ, ફિર છોળ દિયા ઔર ફરમાયાઃ اِقْـرَأْ (પઢીયે)! હુઝૂર ﷺ ને વહી જવાબ દિયા, ઉન્હોંને દો બારા અપને સીનેસે લગાકર ચિમટાયા ઔર ભીંચા, ઔર અબ કી મરતબહ ભી ઉસી તરહ તાકત ઈન્તિહાકો પહોંચ ગઇ, જવાબ દે ગઇ ઔર ફિર છોળા, ઔર ફરમાયાઃ اِقْـرَأْ તો આપને ફરમાયાઃ ماأنابقارئ તીસરી મરતબહ ઈસી તરહ હૂવા, ઔર ચૌથી મરતબહ સૂરએ ઈક્રા કી પાંચ આયતેં નાઝિલ હૂઈ.[1] યે પહેલી **વહી** થી, જો ગારે હિરા કે અંદર આપ પર નાઝિલ હૂઈ, યે પહેલા મૌકા થા જિસ્મેં આપકો ફરિશ્તેસે વાસ્તા પડા, ઔર વો ભી

[1] સહીહ બુખારી : ૩

ગારકી તન્હાઈયોંમેં, ઔર અચાનક યે વાકિઅહ પૈશ આયા, જિસ્કી વજહસે આપ ﷺ કી તબીઅત મુબારક પર એક ખૌફ ઔર ઘબરાહટ સી તારી હો ગઇ, ઔર આપ ﷺ કા દિલ મુબારક કાંપને લગા, ઉસી હાલત મેં આપ ﷺ ઘર તશરીફ લે ગએ.[1]

યે વાકિઅહ કબ પૈશ આયા ?

યે વાકિઅહ કબ પૈશ આયા? ઈસ સિલસિલે મેં દો રિવાયત (મત) હેં:

(૧) અલ્લામહ ઈબ્ને અબ્દુલબર્ર માલિકી رحمه الله અલઈસ્તીઆબ ફી મઅરિફતિલ અસ્હાબ કે લેખક, ફરમાતે હેં કે યે વાકિઅહ ૮ રબીઉલ અવ્વલ કો પીર કે દિન પૈશ આયા, ઈસ એ'તેબાર સે નબિયે કરીમ ﷺ કી ઉમ્ર શરીફ પૂરે ૪૦ સાલ ઔર એક દિન હે.[2]

(૨) દૂસરા મત મુહમ્મદ બિન ઈસ્હાક رحمه الله જો ઈમામુલ મગાઝી કહે જાતે હેં- કા હે. કે પીર કા દિન થા, ઔર રમઝાનકી ૧૭ તારીખ થી.[3] હાફિઝ ઈબ્ને હજર અકસલાની رحمه الله ને ઈસી મત કો ઈખ્તિયાર કિયા હે.[4] ગોયા કુર્આને પાક કા નુઝૂલ જો આપ પર શુરૂઅ હૂવા ઉસ્કી ઈબ્તિદા ભી રમઝાન હી મેં હૂઈ, ઈસી મુનાસબત સે ઉન્હોંને ઈસ મત કો મજબૂત કરાર દિયા હે. ઈસ પર દોનોં સહમત હેં કે દિન પીર કા થા.

કુર્આન કે દો નુઝૂલ હે:

(૧) અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને કુર્આનકો લવ્હે મહફૂઝમેં મહફૂઝ રખા ઔર વહાં સે આસમાને દુન્યા મેં બયતુલ ઈઝઝત પર

---

[1] સહીહ બુખારી : ૩
[2] અલ ઈસ્તીયાબ : (૧/૧૩)
[3] સિરત ઈબ્ને ઈસ્હાક : (૧/૧૨૧. ૧/૧૩૦,૧૩૧)
[4] ફત્હુલ બારી : (૧૨/૩૫૬,૩૫૭)

પૂરા કુર્આન રમઝાન કે મહીનેમેં શબે કદ્રમેં નાઝિલ હૂવા ઈસ પર સબકા ઈત્તિફાક હે.

(૨) ઉસ્કે બાદ નબિયે કરીમ ﷺ કે કલ્બે મુબારક પર હઝરત જિબ્રઈલ ﷺ કે ઝરીયે સે ૨૩ સાલા દૌરે નુબુવ્વતમેં નાઝિલ હોતા રહા.[1]

ઝમ્મિલૂની ઝમ્મિલૂની

જબ યે પહેલી **વહી** નાઝિલ હૂઈ તો નબિયે કરીમ ﷺ કી તબીઅત મુબારક પર એક ઘબરાહટ ઔર ખૌફ કી સી કૈફીયત થી, આપ ﷺ કા દિલ કાંપ રહા થા, ઔર ઉસી હાલતમેં આપ ﷺ ઘર તશરીફ લે ગએ, ઘર પહોંચતે હી કહા:زَمِّلُوْنِي زَمِّلُوْنِي (મુઝે ચાદર ઉળ્હાઓ! મુઝે ચાદર ઉળ્હાઓ!) તો આપકો ચાદર ઉળ્હાઈ ગઈ, થોડી દેર કે બાદ જબ આપકી તબીઅતમેં ઈત્મીનાન પૈદા હૂવા તો આપ ﷺ ને પૂરા વાકિઅહ હઝરત ખદીજહ رضي الله عنها કે સામને બયાન ફરમાયા ઔર કહા: قدخشيت على نفسي (મુઝે અપને મુતઅલ્લિક ખતરા હે)[2] ખતરા કિસ ચીઝકા ? ઈસ્કી તશરીહ કે સિલસિલે મેં ભી હદીષ કી શરહ કરનેવાલોં કી બહોત સારી બાતેં હે, લેકિન હઝરત ગંગોહી رحمه الله ફરમાતે હેં, યહાં દર અસલ હુઝૂર ﷺ કો યે ડર હૂવા કે એક બહોત બડી ઝિમ્મેદારી મેરે સુર્પૂદ કી ગઈ હે, મૈં ઈસ ઝિમ્મેદારી કો જૈસા ઉસ્કા હક હે વૈસા અદા કર પાઉંગા યા નહીં? આપ પર યે ખૌફ તારી થા, કહીં ઐસા ન હો કે ઈસ ઝિમ્મેદારી કી અદાઈગી મુઝસે ન હો પાએ

[1] નસાઈ શરીફ : (૧૧૬૨૫)
[2] સહીહ બુખારી : ૩

ઔર મેરે લિયે યે રૂસ્વાઇ કા સબબ બન જાએ,[1] કોઇ બડી ઝિમ્મેદારી કિસી કો સોંપી જાતી હે તો ઉસ મેં જહાં ઉસ્કે લિયે એક બડા ઉંચા મકામ હે વહીં યે અંદેશા ભી હોતા હે કે ઝિમ્મેદારી પૂરી ન હો પાઇ તો લોગોંકે દરમ્યાન રૂસ્વાઇ હોગી, યે ડર ઔર ખતરા હોતા હે. હઝરત ગંગોહી ﷫ ને ઈસી મતલબકો વાઝેહ બતલાયા હે. ઉસ પર હઝરત ખદીજહ ﵂ ને આપકો ઇત્મીનાન દિલાતે હૂએ જવાબમેં અર્ઝ કિયા: إنك لتصل الرحم وتحمل الكل وتكسب المعدوم (આપ કમઝોરોં કા બોજ ઉઠાતે હેં, ઔર જિન્કે પાસ માલ નહીં હે, ઉન્કો કમા કર દેતે હેં, બોઝલ મકરૂઝોં કા કર્ઝ અદા કરતે હેં, મહેમાનોં કી મેઝબાની કરતે હેં, ઔર કુદરતી મસાઇબ કે મૌકે પર આપ લોગોંકી મદદ કરતે હેં.) كلا والله يخزيك الله أبدا (અલ્લાહ તઆલા હરગિઝ આપકો રૂસ્વા નહીં કરેંગે)[2] જો આદમી ઈસ તરહ અલ્લાહકે બંદોં કે કામ આતા હો અલ્લાહ તઆલા કભી ઉસ્કો રૂસ્વા નહીં કરતે.

યે તો વહી ફરિશ્તા હે

યે જવાબ અપની તરફ સે દે કર હુઝૂર ﷺ કો ઔર ઝયાદહ ઈત્મીનાન દિલાને કે લિયે વો અપને ચચાઝાદ ભાઇ હઝરત વરકહ બિન નૌફલકી ખિદમતમેં લે ગઇ, મકકા મુકર્રમહમેં ઉસ ઝમાનેંમેં કોઇ શખ્સ ઐસા નહીં થા, જો **વહી** વગૈરહ કે હકાઇકસે વાકિફ હો, હાં! મકકા મુકર્રમહમેં ઉન્કે ચચાઝાદ ભાઇ હઝરત વરકહ બિન નૌફલ બાકાઇદહ મકકા મુકર્રમહસે સફર કરકે શામ ગએ થે, વહાં ઉન્હોંને ઈસાઇયોં સે ઇન્જીલ કી તાલીમ હાસિલ કી થી, ઔર ઈસાઇ મઝહબ

---

[1] લામિઉદ્દરારી : (૧/૫,૬)
[2] સહીહ બુખારી : ૩

ઇખ્તિયાર કિયા થા, બાકાઇદહ ઇબરાની ઝબાનમેં ઇન્જિલ કો લિખતે થે ઔર અરબી ઝબાનમેં ઉસ્કા તરજમહ કરતે થે. બુઢે હો ગએ થે, બીનાઇ ભી કમઝોર હો ગઇ થી, આસમાની કિતાબોં કે હાલ સે વો વાકિફ થે, ઔર તો કોઇ થા નહીં ઐસા મકકા મુકર્રમહ મેં! હઝરત ખદીજહ ﷺ આપ ﷺ કો ઉન્હીં કે પાસ લે ગઇ ઔર ઉન્સે કહા કેઃ એ મેરે ચચાઝાદ ભાઇ! અપને ભતીજે કી બાત સુનિયે! ફિર હુઝૂર ﷺ સે ઉન્હોંને પૂછાઃ કયા હૂવા? હુઝૂર ﷺ ને પૂરા કિસ્સા ઉન્કે સામને બયાન ફરમાયા તો ઉન્હોંને જવાબમેં કહાઃ યે તો વહી ફરિશ્તા હે, જો હઝરત મૂસા عليه السلام કે પાસ **વહી** લે કર આયા કરતા થા ઔર ફિર ઉન્હોંનેં યે ભી ફરમાયા કે કાશ! ઉસ વકત મૈં ભી ઝિંદા રહૂં, જબ આપ લોગોં કો યે પૈગામ પહોંચાએંગે ઔર લોગ આપકો વતનસે નિકાલેંગે, ઉસ વકત અગર મૈં ઝિંદા રહા તો આપકા ભરપૂર તઆવુન કરૂંગા, આપકી ભરપૂર મદદ કરૂંગા, ઉસ પર નબિયે કરીમ ﷺ ને તઅજ્જુબસે પૂછાઃ

أَوَمُخْرِجِيَّ هُمْ؟ (કયા યે લોગ મુઝે નિકાલેંગે?) ઉન્હોંનેં કહા હાં! યે ચીઝ ઐસી હે કે જો ભી ઇસ સે પહેલે ઇસ તરહ કી દા'વત લે કર આયા હે ઉસ્કો લોગોંને નિકાલા હે. ગોયા ઉસ વકત યે ચીઝ આપકે સાથ પૈશ આનેવાલી હે.[1]

વકફા

ઉસ્કે બાદ એક મુદ્દત તક **વહી** કા સિલસિલા મૌકુફ રહા, પેહલી **વહી** કે બાદ આપ પર જો કૈફીયત તારી હૂઇ થી, ઉસ સે આપકો ઇત્મીનાન હાસિલ હૂવા, એક મુદ્દત તક ઇત્મીનાન કે હુસૂલ કા

---

[1] સહીહ બુખારી : ૩

આપકો મૌકા દિયા ગયા થા, અબ કિત્ને દિનોં તક **વહી** કા સિલસિલા મૌકુફ રહા? ઈસ સિલસિલે મેં રિવાયતેં મુખ્તલિફ હે. મુહમ્મદ બિન ઈસ્હાક ﷬ (ઈમામુલ મગાઝી) ફરમાતે હેઃ ૩ સાલ.[1] ઔર આમ મતન સીરત કી કિતાબોં મેં યહી લિખા હૂવા હે; લેકિન (૧૨ દિન,૧૫ દિન, ૪૦ દિન) ૨ સાલ, ઢાઈ સાલ ઔર ૭ મહીને કા ભી કૌલ મઝકૂર હે, ઔર હાફિઝ ઈબ્ને હજર અકસલાની ﷬ ને ઈસી છે મહીનેવાલે કૌલ કો મજબૂત કરાર દિયા હે.[2]

અસલી શકલ મેં પેહલા દીદાર

ઉસ્કે બાદ નબિયે કરીમ ﷺ કા ગારે હિરામેં ઈબાદતકે લિયે આના જાના દો બારા શુરૂઅ હૂવા ઔર ઉસી તરહ મા'મૂલ કે મુતાબિક આતે જાતે થે, હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેંઃ એક દિન મૈં ગારે હિરા સે ઘર જાનેકે લિયે બાહર નિકલા ઔર નીચે ખુલે મૈદાનમેં આયા, ઔર અચાનક મૈંને એક આવાઝ સુની, મૈંને ઉપર દેખા તો વહી ફરિશ્તા જો મેરે પાસ **વહી** લે કર આયા થા વો આસમાનકે બીચ એક કુરસી પર બિરાજમાન હે, ગોયા હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام કો અપની અસલી શકલમેં ઉસ મૌકે પર દેખા. وَلَقَدْ رَاٰهُ بِالْاُفُقِ الْمُبِيْنِ۔(التکویر:۲۳) યે પેહલા મૌકા હે.

દસ્સિરૂની દસ્સિરૂની

યહાં આપ નીચે ઉતરકર વાદીમેં ચલ રહે થે ઔર ઉપર નિગાહ પડી તો ખૂલે આસમાનમેં કુરસી કે ઉપર મુઅલ્લક દેખા, જિસ્કી વજહ સે આપ પર એક ઘબરાહટ સી તારી હો ગઈ, ઔર આપ ﷺ નીચે

---

[1] ફત્હુલ બારી : (૧/૨૭)
[2] ફત્હુલ બારી : (૧/૨૭)

ગિર ગએ, ફિર આપ ﷺ ઉઠકર ઘર ગએ, ઘબરાએ હૂએ ઔર કહાઃ دثروني دثروني (મુઝે ચાદર ઉળ્હાઓ) ઔર ઉસી મૌકે પર સૂરએ મુદસ્સિર કી યે પાંચ આયતેં નાઝિલ હૂઈ: يَآيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَانْذِرْ ۙ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ

وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ۔(المدثر:١-٥) સૂરએ ઈક્રા કી પાંચ આયતેં પહેલી **વહી** મેં ઔર સૂરએ મુદસ્સિર કી પાંચ આયતેં દૂસરી **વહી** મેં નાઝિલ હૂઈ, આપ ખડે હો જાઈએ ઔર લોગોંકો અલ્લાહકે અઝાબ સે ડરાઈયે. ઈસલિયે કે અભી તક ઈમાન લાનેવાલોં કી મા'કુલ તા'દાદ નહીં થી, સબ કુફ્ર હી પર થે, સબકો ડરાને કી ઝરૂરત થી, ચુનાંચે ઉસ્કે બાદ સે નબિયે કરીમ ﷺ ને લોગોંકો ઈમાનકી દા'વત દેના શુરૂઅ કિયા, યે દૂસરી **વહી** થી. બુખારી શરીફમેં મન્કૂલ હે કે ઉસ્કે બાદ **વહી** કા સિલસિલા બરાબર જારી રહા.[1]

વહી કે મા'ના

વહી: અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કી તરફ સે અપને રસૂલોં પર પહોંચાએ જાનેવાલે પૈગામકો **વહી** કેહતે હેં. લુગ્વી એ'તબારસે **વહી** الإعلام بخفية ચુપકે સે કિસી કો કોઈ બાત બતલાને કો **વહી** કેહતે હેં. ઔર સાહિબે મુફ્રદાતુલ કુર્આન ને السرعة ઈઝાફા કિયા હે.[2] તેઝીસે ઔર ચુપકેસે કે દૂસરોંકો પતા ન ચલે. જબ ભી આપ પર **વહી** નાઝિલ હોતી થી, ઉસ વકત લોગ મૌજૂદ હોતે થે, લેકિન લોગોંકો પતા નહીં ચલતા થા કે આપકે પાસ કૌન સી ચીઝ આઈ?

---

1 સહીહ બુખારી : ૪

2 અલ મુફ્રદાત ફી ગરીબિલ કુર્આન : (૧/૮૫૮)

વહી કા સિલસિલા

વહી કા યે સિલસિલા ૨૩ સાલા દૌરે નુબુવ્વતમેં અખિર ઉમ્ર તક રહા, ઔર **વહી** કે નુઝૂલ કી કુલ મુદ્દત ૨૨ સાલ, ૫ મહીને ૧૪ દિન હે, યા'ની અગર ૧૭ રમઝાન સે હિસાબ લગાયા જાએ ઔર નબિયે કરીમ ﷺ કી વફાત ૧૧ યા ૧૨ રબીઉલ અવ્વલ કો શુમાર કી જાએ (રાજેહ કૌલ કે મુતાબિક) તો યે હિસાબ બનતા હે. ઔર પૂરા કુર્આન ઉસી દરમ્યાન નાઝિલ હૂવા, આપકી સબસે પેહલી ઔર દૂસરી **વહી** વહી થી જિસ્કા ઝિક્ર ઉપર હૂવા, ઔર આખરી **વહી** وَاتَّقُوْا يَوْمًا تُرْجَعُوْنَ فِيْهِ اِلَى اللّٰهِ۔ (البقرة:٢٨١) જો સૂરએ બકરહ મેં હે, ઔર اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِىْ۔ (المائدة:٣) યે કૌલ ભી હે, ઈસ્કો ભી અખિરી **વહી** મેં શુમાર કિયા જાતા હે.

વહી કી મુખ્તલિફ સૂરતેં હોતી થી, કભી તો પૂરી સૂરત નાઝિલ હોતી થી, સૂરએ અન્આમ યક બારગી (એક સાથ) પૂરી નાઝિલ હૂઈ હે. યે સબસે બડી **વહી** હે, જો એક વક્તમેં નાઝિલ હૂઈ, ઔર સબસે છોટી **વહી** غَيْرُ اُولِى الضَّرَرِ હે, યે એક મૌકે પર નાઝિલ હૂઈ.

નુઝૂલે વહી કે તરીકે

વહી કે લિયે કયા તરીકા હોતા થા? બુખારી શરીફમેં હઝરત આઈશા رضي الله عنها સે રિવાયત મન્કૂલ હે: હઝરત હારિસ બિન હિશામ رضي الله عنه જો ફતેહ મક્કા કે મૌકે પર ઈમાન લાએ થે, ને નબિયે કરીમ ﷺ સે સવાલ કિયા: (એ અલ્લાહકે રસૂલ ! આપકે પાસ **વહી** કિસ તરહ આતી હે?) તો જવાબમેં નબિયે કરીમ ﷺ ને ઈરશાદ ફરમાયા: કભી

તો મેરે પાસ **વહી** ઘંટીકી આવાઝ કી તરહ આતી હે, જબ **વહી** મુકમ્મલ હો જાતી હે, તો ઉસ **વહી** કે ઝરીએ જો કુછ મુઝ પર નાઝિલ હોતા હે મૈં ઉસ્કો મહફૂઝ કર ચૂકા હોતા હૂં. ઘંટી કી આવાઝ સે કયા મુરાદ હે? ઈસ સિલસિલેમેં એક કૌલ યે હે કે યહાં તસલસુલ મુરાદ હે, યા'ની જબ ઘંટી બજતી હે તો ઉસ્કી આવાઝ મુસલસલ હોતી હે ઔર મુસલસલ બજને કી સૂરતમેં ઉસ્કી આવાઝ કી દિશા ભી મુતઅય્યુન નહીં હોતી, અગર લગાતાર ઘંટી બજાઇ જાએ તો ઐસા મા'લૂમ હોતા હે કે હર તરફસે આવાઝ આ રહી હે. ગોયા **વહી** કી આવાઝ તસલસુલ કે સાથ ઔર હર દિશા સે આતી હૂઇ મા'લૂમ હોતી થી, ઉસી કે મુતઅલ્લિક હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: **વહી** કે આને કે જો તરીકે હેં, ઉનમેં સબસે ઝયાદહ સખ્ત તરીકા યહી હે. હઝરત આઈશા رضي الله عنها ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ફરમાતી હેં કે સખ્ત સર્દી કે ઝમાનેમેં જબ આપ પર **વહી** આતી તો આપ ﷺ કી પેશાની પસીનેસે શરાબોર હો જાતી,[1] ઉસ સે **વહી** કી શિદ્દતકા અંદાઝહ લગાયા જા સકતા હે.ઔર રિવાયત મેં યે ભી હે કે આપ ﷺ કી સાંસ ખર્રાટોં કી તરહ હૂવા કરતી થી.

દૂસરા તરીકા જો ઈસી રિવાયતમેં હુઝૂર ﷺ ને જવાબ મેં ફરમાયા: ફરિશ્તા મેરે પાસ ઈન્સાની શકલ મેં આતા હે, હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام ઈન્સાની શકલમેં તશરીફ લાતે, મગર દૂસરે લોગ ન દેખ સકતે, આપ ﷺ કે પાસ જબ ભી ઈન્સાની શકલ મેં આતે તો દિહ્યહ બિન ખલીફહ કલ્બી رضي الله عنه (એક સહાબી હેં બડે હસીન વ જમીલ થે, દીગર મમાલિક મેં જાતે તો ઉન્કો દેખને કે લિયે ઔરતેં

[1] સહીહ બુખારી : ૨

ઔર બચ્ચે બાહર નિકલ પડતે થે, ઇત્ને હસીન થે) કી શકલ મેં હુઝૂર ﷺ કે પાસ આતે થે.[1] જિન લોગોંકો હઝરત જિબ્રઇલ عليه السلام નઝર આએ ઉન્કે મુતઅલ્લિક યે મન્કૂલ હે કે આખિર ઉમ્રમેં ઉન્કી બીનાઇ ખત્મ હો ગઈ, એક મરતબહ હઝરત અબ્બાસ رضي الله عنه હુઝૂર ﷺ કી મુલાકાત કે લિયે આએ, સલામ કિયા, લેકિન હુઝૂર ﷺ ને કોઇ જવાબ નહીં દિયા, તવજ્જુહ નહીં ફરમાઇ, ઉન્કે સાથ સાહબઝાદે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ رضي الله عنه ભી થે, તો હઝરત અબ્બાસ رضي الله عنه શિકવહ કરને લગે: કયા બાત હે હુઝૂર ﷺ મેરે સલામ કા જવાબ નહીં દે રહે હેં? મેરી તરફ તવજ્જુહ નહીં કર રહે હેં? તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ رضي الله عنه ને કહા: આપ દેખતે નહીં કે હુઝૂર ﷺ દિહ્યહ બિન ખલીફહ કલ્બી رضي الله عنه કે સાથ બૈઠે હૂએ બાત કર રહે હેં. (ફિર આપ ﷺ ને ફરમાયા: વો હઝરત જિબ્રઇલ عليه السلام થે)[2] તો હઝરત અબ્બાસ رضي الله عنه કો નઝર નહીં આએ, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ رضي الله عنه કો નઝર આએ, ઉસ્કા અસર યે હૂવા કે આખરી ઝમાને મેં ઉન્કી બીનાઇ બાકી નહીં રહી. યે ભી મન્કૂલ હે.[3] યે દો તરીકે તો આમ તૌર પર કુર્આનકી **વહી** કે થે.

વહી કી દૂસરી શકલેં

ઈસ્કે અલાવહ દૂસરી શકલેં ભી થી, હઝરત જિબ્રઇલ عليه السلام અપની અસલી શકલમેં દો મરતબહ નઝર આએ થે, ઔર ફિર મેઅરાજકે મૌકે પર જબ નબિયે કરીમ ﷺ અલ્લાહ તઆલાકી

---

[1] નસાઇ : ૪૯૯૧, તબરાની ફીલ અવ્સત : ૭ , વફીલ કબીર : ૭૫૮

[2] મુસ્નદે અહમદ : ૨૬૭૪,૨૮૪૩

[3] મુસ્તદરક : ૬૩૪૧, તબરાની ફીલ અવ્સત : ૩૮૩૩

બારગાહ મેં પહોંચે તો વહાં બરાહે રાસ્ત અલ્લાહ તઆલાસે બાત હૂઇ, ચુનાંચે ઝિંદગીમેં યે એક હી મૌકા હે, વર્ના દુન્યા મેં તો બાત હો હી નહીં સકતી. નીઝ અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે કોઇ ચીઝ આપ ﷺ કે કલ્બમેં ડાલી જાતી, યે ભી **વહી** કી શકલ થી. કભી હઝરત જિબ્રઇલ عليه السلام કી તરફ સે આપ ﷺ કે કલ્બમેં બાત ડાલી જાતી, કભી ખ્વાબમેં કોઇ ચીઝ દિખલાઇ જાતી, નબી કા ખ્વાબ ભી **વહી** કે હુકમ મેં હોતા હે. ઈસલિયે હઝરાતે સહાબા رضي الله عنهم કા મા'મૂલ થા કે કહીં સફર મેં નબિયે કરીમ ﷺ અગર આંખ બંદ હોને કી હાલતમેં લેટે હૂએ હોતે, તો કોઇ ભી સહાબી આપ ﷺ કો ન જગાતા, ઈસલિયે કે પતા નહીં ઈસ હાલતમેં કહીં આપ ﷺ પર **વહી** નાઝિલ ન હો રહી હો.

એક સફર મેં રાતકે આખરી હિસ્સે મેં સબકે ઈસરાર પર નબિયે કરીમ ﷺ ને પડાવ ડાલા, ચુનાંચે સબ લેટ ગએ, લેટતે હી સબકી આંખ લગ ગઇ, હત્તા કે સુરજ નિકલ આયા, સબસે પહેલે એક સહાબી ઉઠે, ફિર દૂસરે ઉઠે, ફિર તીસરે ઉઠે, ફિર ચૌથે નંબર પર હઝરત ઉમર رضي الله عنه ઉઠે, ઉનમેં સે એક સહાબી કેહને લગે કે હુઝૂર ﷺ અબ ભી લેટે હૂએ હેં. હમ હુઝૂર ﷺ કો કભી નીંદસે બેદાર નહીં, કરતે ઈસ વજહ સે કે કહીં આપ ﷺ પર **વહી** નાઝિલ ન હો રહી હો, ઔર હમ જગા દેં, તો **વહી** કા સિલસિલા કટ જાએ. હઝરત ઉમર رضي الله عنه જબ ઉઠે તો વૈસે તો નહીં જગાયા, લેકિન ઝોર ઝોર સે અલ્લાહુ અકબર કેહને લગે, તો ઉસ આવાઝકો સુનકર હુઝૂર ﷺ કી ભી આંખ ખુલ ગઇ,[1] ઔર હર નબીકા ખ્વાબ **વહી** હોતા હે, ઈસીલિયે હઝરત ઈબ્રાહીમ عليه السلام ને

---

[1] સહીહ બુખારી : ૩૩૭

અપને સાહબઝાદે હઝરત ઈસ્માઈલ عليه السلام કો ખ્વાબમેં ઝિબહ કરતે હૂએ દેખા, તો ઉસ્કો **વહી** પર હી મહમૂલ કિયા. يٰبُنَيَّ اِنِّيْٓ اَرٰى فِي الْمَنَامِ اَنِّيْٓ اَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرٰى (الصّٰفّٰت:۱۰۲) કુર્આનમેં ઉસ્કા તઝકિરહ હે, **વહી** કી બુન્યાદ પર હી ઉસ્કી ગૂંજાઈશ હો સકતી થી, ઔર ભી કુછ તરીકે બતલાએ જાતે હેં, લેકિન ઝયાદહતર કુર્આનકી **વહી** આપ ﷺ પર નાઝિલ હોતી થી વો પેહલી દો શકલોં મેં હૂવા કરતી થી. ઈસ તરહ પૂરા કુર્આન આપ ﷺ કે પૂરે દૌરે નુબુવ્વતકે દૌરાન નાઝિલ હૂવા.

મક્કી વ મદની સૂરતેં

મક્કા મુકર્રમહમેં આપ ﷺ કે કિયામ કે ઝમાનેમેં કુછ સૂરતેં નાઝિલ હૂઈ, ઉન્કો મક્કી સૂરતેં કહા જાતા હે, ઔર બા'ઝ મક્કી સૂરતેં ઐસી ભી હેં જિન્મેં કુછ આયતેં મદીના મુનવ્વરહમેં નાઝિલ હૂઈ, તો ઉન્કો અકસર આયતોં કે એ'તબાર સે મક્કી સૂરતેં કહા જાતા હે. ૮૭ સૂરતેં મક્કી હે ઔર ૨૭ સૂરતેં મદની હે. દોનોંકો મિલાને સે ૧૧૪ હો જાતી હેં.[1] હુઝૂર ﷺ કે મક્કાસે હિજરત ફરમાકર મદીના મુનવ્વરહ તશરીફ લે જાને સે પહેલે જિત્ની સૂરતેં નાઝિલ હૂઈ વો સબ મક્કી કેહલાતી હેં, હત્તા કે હિજરત કે સફર કે દૌરાન મદીના મુનવ્વરહ પહોંચનેસે કબ્લ ભી જો સૂરતેં નાઝિલ હૂઈ વો સબ ભી મક્કી હી કેહલાતી હે. ઔર મદીના પહોંચને કે બાદ જિત્ની ભી આયતેં યા સૂરતેં નાઝિલ હૂઈ વો સબ મદની કેહલાતી હે ચાહે વો મક્કામેં નાઝિલ હૂઈ હો.(هذا أحد الأقوال وعليه الجمهور)

1 ઉલૂમૂલ કુર્આન : (૧/૩૮)

ચાબી મુઝે દિજીયે

આપ ﷺ મકકા મુકર્રમહ ફતેહ કરને કી ગરઝસે તશરીફ લે ગએ, તો આપ ﷺ ને કા'બતુલ્લાહ કી ચાબી મંગવાઇ, ઔર કા'બતુલ્લાહ ખોલા ગયા, ઔર ચાબી આપકે હાથમેં થી, ઉસી હાલત મેં આપને ખુત્બહ દિયા, જબ આપ ખુત્બે સે ફારિગ હૂએ, હઝરત અબ્બાસ رضي الله عنه ને ખડે હો કર આપ ﷺ સે ચાબી કા મુતાલબા કિયા, આપ ચાબી મુઝે દે દિજીયે તા કે હાજીયોં કો પાની પિલાને (સકાયા) કે સાથ સાથ કા'બતુલ્લાહ કી ચાબી સંભાલનેકા ઓહદા ભી મુઝે મિલ જાએ. ઉસી વકત યે આયત નાઝિલ હૂઇ: اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُكُمْ اَنْ تُؤَدُّوا الْاَمٰنٰتِ اِلٰٓى اَهْلِهَا ۙ (النساء:٥٨) યે આયત ઐન કા'બે મેં નાઝિલ હૂઇ,[1] ફિર ભી ઇસ્કો મદની કહેંગે, મકકી નહીં કહેંગે, ઇસલિયે કે વો હિજરત કે બાદ નાઝિલ હૂઇ, તો હિજરતકે બાદ જિત્ની ભી આયતેં નાઝિલ હૂઇ ચાહે વો મદીનામેં હો યા મદીનાસે બાહર કિસી સફરમેં હો યા મકકા મુકર્રમહ મેં હી કયૂં ન હો, હજજતુલ વદાઅ યા ફત્હે મકકાકે મૌકે પર, તો વો ભી મદની હી કેહલાતી હેં, હિજરતસે પેહલે જો નાઝિલ હૂઇ વો મકકી કેહલાતી હેં. તો મકકી સૂરતેં ૮૭ હેં ઔર મદની સૂરતેં ૨૭ હેં કુલ ૧૧૪ હો જાતી હેં. યે કુર્આન પાક કે નુઝૂલકી તફસીલ હે.

[1] લિસ્સુયુતી : (૧/૬૦)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ફ઼ાતિહા

(કિસ્ત - ૧)

(તારીખ:- ૮,જુમાદલઉલા ૧૪૩૯ હિજરી. મુતાબિક ૨૭,જનવરી ૨૦૧૮ બરોઝ: સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً. أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱﴾ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ﴿۲﴾ مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ﴿۳﴾ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ﴿۴﴾ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ﴿۵﴾ صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ۙ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ ﴿۷﴾

સબ સે પેહલે મુકમ્મલ નાઝિલ હોનેવાલી

યે સૂરએ ફ઼ાતિહા હે, જો કુર્આન પાક કી મૌજૂદહ તરતીબમેં સબસે પેહલી સૂરત હે, નુઝૂલકે એ'તબાર સે તો પેહલી નહીં હે, સબસે પેહલે તો સૂરએ ઇક્રા કી પાંચ આયતેં નાઝિલ હૂઇ ઔર ઉન્કે બાદ સૂરએ મુદસ્સિર કી પાંચ આયતેં નાઝિલ હૂઇ હેં. સબસે પેહલે મુકમ્મલ નાઝિલ હોનેવાલી સૂરત સૂરએ ફ઼ાતિહા હે. ઔર યે મક્કી હે, બા'ઝ હઝરાત ફરમાતે હેં કે દો બારા ઉસ્કા નુઝૂલ મદીના મુનવ્વરહ મેં ભી હૂવા. ગોયા યે મક્કી ભી હે ઔર મદની ભી હે.

યે સાત આયાતેં હેં, અલબત્તા સાત આયાતોં કી તઅય્યુનકે સિલસિલે મેં અઈમ્મહકે દરમ્યાન તશરીહ મેં કદરે ઈખ્તિલાફ હે.

ઈમામ શાફિઈ عليه الرحمة કે નઝદીક بسم الله الرحمٰن الرحيم સૂરએ ફાતિહા કી પેહલી આયત હે, ઔર ઉન્કે નઝદીક صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ۔ યે એક પૂરી આયત હે.

ઈમામ અબૂહનીફા عليه الرحمة કે નઝદીક યે સાત આયાતેં હેં. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ પેહલી હે,ઔર صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ પર છઠી આયત ખત્મ હોતી હે ઔર غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ પર સાતવીં આયત મુકમ્મલ હોતી હે, ઈસ પર સબ સહમત હે.

સૂરએ ફાતિહા કે મુખ્તલિફ નામ

ઈસ સૂરત કે બહોત સારે નામ હેં:

(૧) અલ્લામહ સૂયૂતી عليه الرحمة ને અપની કિતાબ "الاتقان فی علوم القرآن" મેં ૨૫ નામ બતાએં હેં.[1] ઉન્મેં સબસે ઝયાદહ મશ્હૂર નામ "અલ્ફાતિહા" હે. અલ્ફાતિહા યા'ની વો સૂરત જિસ સે કુર્આન પાક કી ઈબ્તિદા હો રહી હે. કુર્આન પાક કે દિબાચા, પેશલફ્ઝ (પ્રસ્તાવના) કે તૌર પર, ગોયા કુર્આન પાક કી ઈબ્તિદા ઈસી સૂરત સે હો રહી હે, નીઝ નમાઝ કી ઈબ્તિદા ભી ઈસી સૂરત સે હોતી હે, ઈસ એ'તબાર સે ઈસ્કો "અલ્ફાતિહા" નામ દિયા ગયા હે.

(૨) "ફાતિહૂલ કુર્આન":

[1] ઉલૂમૂલ કુર્આન : (૧/૧૯૧)

(૩)“ઉમ્મૂલ કિતાબ” ઔર “ઉમ્મૂલ કુર્આન”: કુર્આન પાક કે મઝામીનકો ઈજમાલી તૌર પર ઈસ સૂરતમેં બયાન કર દિયા ગયા હે, લિહાઝા ઈસ્કો ઉમ્મૂલ કિતાબ ઔર ઉમ્મૂલ કુર્આનકા નામ દિયા ગયા હે.

(૪) “અસ્સબઉલ મસાની”: “મસાની”, “મસના” કી જમઅ હે, જિસ્કી તકરાર કી જાએ, યા’ની વો સાત આયાતેં જિન્કો બારબાર પઢા જાતા હે, ક્યૂં કે નમાઝકી હર રકઅતમેં ઈસ્કી તિલાવત કી જાતી હે.

(૫) “સૂરતૂસ્સવાલ વ સૂરતૂલ મુનાજાત”: ક્યૂં કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને અપની ઝાતસે માંગનેકા તરીકા ઈસ સૂરતમેં સિખલાયા હે.

(૬) “સૂરતૂલ હમ્દ”: ઈસ્કી શુરૂઆત اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ સે હોતી હે, સબસે પેહલે અલ્લાહ તઆલાકી હમ્દ બયાન કી ગઈ હે, ઈસ મા’ના કી વજહસે ઈસ્કો સૂરતૂલ હમ્દ ભી કેહતે હેં.

(૭) “સૂરતૂસ સલાત”: (નમાઝકી સૂરત) : નમાઝ કી હર રકઅત કે અંદર યે પઢી જાતી હે.

ચુનાંચે મુસ્લિમ શરીફ કી રિવાયત મેં નબિયે કરીમ ﷺ ને અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકા ઈરશાદ નકલ કરતે હૂએ ફરમાયા: قسمت الصلاة بيني وبين عبدي نصفين (મૈંને સલાત કો (યા’ની સૂરએ ફાતિહા) કો અપને ઔર બંદોં કે દરમ્યાન આધા આધા તકસીમ કિયા)

ચુનાંચે બંદા જબ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ પઢતા હે તો બારી તઆલા ફરમાતે હેં: حمدني عبدي (મેરે બંદેને મેરી હમ્દ વ તા’રીફ કી)

જબ બંદા الـرَّحْمٰنِ الـرَّحِيْمِ કેહતા હે: તો બારી તઆલા ફરમાતે હેં: أثنیٰ علي عبدي (મેરે બંદેને મેરી સના બયાન કી)

જબ બંદા કેહતા હે: مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ તો બારી તઆલા ફરમાતે હેં: مجّدني عبدي (મેરે બંદેને મેરી બુઝુર્ગી બયાન કી)

જબ બંદા કેહતા હે: اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ તો બારી તઆલા ફરમાતે હેં: هذا بيني وبين عبدي ولعبدي ما سأل (યે આયત મેરે ઔર મેરે બંદે કે દરમ્યાન મુશતરકહ હે ઔર મેરે બંદે કો વો મિલ ગયા/મિલ જાએગા, જો ઉસ્ને માંગા)[1]

ઉસ્કે બાદ જો આયત બંદા પઢતા હે તો બારી તઆલા ફરમાતે હેં: هذا لعبدي ولعبدي ما سأل (યે મેરે બંદેકે લિયે હે ઔર મેરે બંદે કો વો મિલ જાએગા/દિયા જાએગા જો ઉસ્ને માંગા)

ઈસ્મેં નિસ્ફ (સાઢે તીન આયાતેં) બંદે કી દરખાસ્ત કી શકલમેં હે, ઔર (સાઢે તીન આયાતેં) અલ્લાહકી હમ્દ હે. અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હેં મૈંને ઈસ સૂરતકો અપને ઔર બંદેકે દરમ્યાન આધા આધા તકસીમ કિયા હે.

(૮) "સૂરતુશિશફા": ઈસ્કો પઢ કર દમ કરનેસે બીમારીયોં સે શિફા હાસિલ હોતી હે.

બુખારી શરીફમેં હઝરત અબૂસઈદ ખુદરી ﷺ કા વાકિઅહ મૌજૂદ હે, નબિયે કરીમ ﷺ ને એક મરતબહ સહાબા ﷺ કા એક દસ્તા કિસી ઈલાકે મેં ભેજા, વહાં પહોંચે તો બસ્તીવાલોં ને ઉન્કી

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૩૯૫

મેઝબાની નહીં કી, હાલાંકે ઉસૂલ કે મુતાબિક ઉન્કો મેઝબાની કરની ચાહિયે થી, ફિર ઈત્તિફાકસે ઉસ કબીલેકે સરદારકો સાંપને ડસ લિયા, ઉન લોગોંને ઉસ કા ઝેહેર ઉતારનેકે લીયે અપની સારી તદબીરેં કર લી, લેકિન ઉસ સે કોઈ ફાઈદહ નહીં પહૂંચા, તો ઉન લોગોંને સોચા કે યે લોગ આએ હેં, હો સકતા હે ઈનમેં સે કોઈ ઝાડના જાનતા હો, ચુનાંચે યે લોગ ઉન સહાબા ﷺ કી જમાઅતકે પાસ આએ, પૂછાઃ તુમ લોગોંમેં કોઈ ઝાડને વાલા હે? તો હઝરત અબૂસઈદ ﷺ ને જવાબમેં કહાઃ હાં! મૈં ઝાડના જાનતા હૂં, લેકિન તુમને હમારી મેઝબાની તો કી નહીં! ઈસલિયે હમ ઈલાજ નહીં કરેંગે. ઉસ્કે બાદ ફિર ઉન્કે સાથ મુઆમલા હૂવા, ઔર ૩૦ યા ૪૦ બકરિયાં તય હૂઈ, હઝરત અબૂસઈદ ખુદરી ﷺ ને સૂરએ ફાતિહા પઢ પઢકર ઉસ પર દમ કિયા તો સાંપકે ઝેહેરકા અસર ખત્મ હો ગયા. અબ ઈન બકરિયોંકા કયા કરેં? તો સાથિયોંને કહાઃ તકસીમ કર લેં, તો અબૂસઈદ ખુદરી ﷺ ને કહાઃ નહીં! હમ હુઝૂર ﷺ કી ખિદમતમેં પૂરી બાત પૈશ કરેંગે ઔર આપ ﷺ ઉસ્કે મુતઅલ્લિક જો ફૈસલા ફરમાએંગે, ઉસ પર અમલ હોગા. ચુનાંચે મદીના મુનવ્વરહ પહોંચનેકે બાદ હુઝૂર અકરમ ﷺ કે સામને સારા વાકિઅહ બયાન કિયા તો હુઝૂર ﷺ ને હઝરત અબૂસઈદ ખુદરીસે ફરમાયાઃ તુમ્હેં કૈસે પતા ચલા કે ઈસ સે ઝાડા જાતા હે? ઔર જો મુઆવઝા લિયા ગયા થા, ઉસ્કો આપ ﷺ ને રખનેકી ઈજાઝત દે દી કે ઈસ્કો તકસીમ કર લો, ઔર ઉસ્કે અંદર મેરા ભી હિસ્સા રખો.[1] લિહાઝા યે સૂરએ શિફા હે, કિસી ભી બીમારીમેં પઢકર દમ કિયા જાએ તો ઉસ બીમારીમેં શિફા હોતી હે.

[1] સહીહ બુખારી : ૨૧૫૬

સૂરએ ફાતિહા કે ઝરિયેહ દમ

બા'ઝોંને શિફાકે મખ્સૂસ તરીકે ભી બયાન કિયે હેં.

હઝરત શૈખ عليه الرحمة ને ફઝાઈલે કુર્આનકે અખીરમેં મખ્સૂસ સૂરતોં કે ફઝાઈલ કે તહત સૂરએ ફાતિહા કે સિલસિલેમેં મશાઈખકા અમલ તહરીર ફરમાયા હે કે કોઈ આદમી અગર સૂરએ ફાતિહા કો بسم الله સમેત بسم الله الرحمٰن الرحيم કી મીમ કો الحمد કે લામ કે સાથ મિલા કર ફજરકી નમાઝ ઔર સુન્નત કે દરમ્યાન ૪૧ મરતબહ ૪૦ રોઝ તક પઢેગા, બીમાર પર દમ કરેગા યા પાની પર દમ કરકે પિલાએગા તો ઉસ સે શિફા હાસિલ હોગી. فضائلِ اعمال ۵۴۵/۱ ط ادارۂ دینیات. ممبئی

(૯) "સૂરએ વાફિયહ":

(૧૦) "સૂરએ કાફિયહ":

ફઝાઈલે સૂરએ ફાતિહા

ઈસ સૂરતકે બડે ફઝાઈલ ભી વારિદ હૂએ હેં. બુખારી શરીફ મેં ઈસ્કી ફઝીલત કે બયાન કે સિલસિલે મેં રિવાયત આઈ હે: હઝરત અબૂસઈદ બિન મુઅલ્લા رضي الله عنه ફરમાતે હેં કે મૈં એક મરતબહ મસ્જિદે નબવી મેં નમાઝ પઢ રહા થા, ઔર નબિયે કરીમ ﷺ ને મુઝે આવાઝ દી, તો મૈં નમાઝમેં હોનેકી વજહ સે ફૌરન નહીં ગયા, મૈં નમાઝ પૂરી કર કે ફિર હુઝૂર ﷺ કી ખિદમતમેં હાઝિર હૂવા તો હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા કે મૈંને બુલાયા તો ફૌરન ક્યૂં નહીં આએ? ક્યા તુમને કુર્આન પાક કી યે આયત નહીં પઢી? يَآاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اسْتَجِيْبُوْا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُوْلِ اِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيْكُمْ ۔(الانفال:۲۴) (એ ઈમાનવાલોં, અલ્લાહ ઔર રસૂલકી પુકાર પર લબ્બૈક કહો, જબ કે વો તુમકો એક ઐસી ચીઝ કે લિયે પુકારેં, જિસ્મેં

તુમ્હારે લિયે ઝિંદગી હે) તો હઝરત અબૂસઈદ ﷺ ફરમાતે હેં કે મૈંને અર્ઝ કિયાઃ અલ્લાહકે રસૂલ! મૈં નમાઝમેં થા.

અગર હુઝૂર ﷺ નમાઝ કે દૌરાન બુલાએ તો ?

ઉલમા કા ઈસ પર ઈત્તિફાક હે કે અગર કિસી કો હુઝૂર પાક ﷺ બુલાવે ઔર વો નમાઝમેં હો તો ઉસ્કે લિયે જવાબ દેના વાજિબ હે. ઔર ઉસ જવાબકી વજહસે નમાઝ ટૂટ જાએગી યા નહીં? ઈસ્મેં ઈમામોં કે અલગ અલગ મત હે.

અકસર શાફિઈય્યહ વ હનાબિલા ઔર માલિકીય્યહ કેહતે હેં કે ઈસ સે નમાઝ ફાસિદ નહીં હોગી, ઈન્મેં સે બા'ઝ જવાઝકે કાઈલ હેં. બા'ઝ અહનાફ નમાઝકે ટૂટને કે કાઈલ હેં, જૈસે ઈમામ તહાવી رحمه الله વગૈરહ. શવાફેઅમેં સે હાફિઝ ઈબ્ને હજર رحمه الله ને ટૂટને કા હુકમ લગાયા હે, ઔર અહનાફમેં સે ભી બા'ઝ ને ટૂટને કા હુકમ લગાયા હે, હાં. જવાબ દેના ઝરૂરી હે ઈસ પર તો સબકા ઈત્તિફાક હે. હઝરત અબૂસઈદ બિન મુઅલ્લા ﷺ ફરમાતે હેં કે હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ મૈં તુમ્હેં મસ્જિદસે નિકલનેસે પેહલે એક ઐસી સૂરત બતાઉંગા, જો કુર્આનકે અંદર તમામ સૂરતોં મેં સબસે અઝીમ હે, ફિર હઝરત અબૂસઈદ ﷺ ફરમાતે હેં કે નબિયે કરીમ ﷺ ને મેરા હાથ અપને દસ્તે મુબારકમેં લિયા ઔર ચલને લગે, ચલતે ચલતે જબ મસ્જિદ કે દરવાઝે તક પહોંચે, અબ તક વો સૂરત બતલાઈ નહીં, મુઝે અંદેશા હૂવા કે કહીં દરવાઝેસે બાહર ન નિકલ જાએં, તો મૈંને અર્ઝ કિયાઃ અલ્લાહકે રસૂલ! આપને ફરમાયા થા કે મસ્જિદસે નિકલનેસે પેહલે તુમકો કુર્આનકી સૂરતોંમેં સબસે અઝીમ સૂરત બતલાઉંગા. આપ ﷺ ને ફરમાયાઃ વો اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ હે. هي السبع المثاني والقران العظيم الذي أوتيته

યહી વો સાત આયાતેં હેં જિન્કા તકરાર કિયા જાતા હે, ઔર યહી વો કુર્આને અઝીમ હે જો અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે મુઝે દિયા ગયા હે.[1]

દો નૂર

મિશ્કાત શરીફમેં બહવાલા મુસ્લિમ શરીફ એક રિવાયત હે કે એક મરતબહ હઝરત જિબ્રઈલ ﷵ આપ ﷺ કી ખિદમતમેં હાઝિર થે, ઔર આસમાન સે એક આવાઝ સુનાઇ દી, આપ ﷵ ને આસમાન કી તરફ નિગાહ ઉઠાકર કહા કે આજ આસમાનકા એક દરવાઝા ખુલા જો આજ તક કભી નહીં ખુલા થા ઔર ઉસ્મેં સે એક ફરિશ્તા નીચે આ રહા હે, જો કભી ઝમીન પર નહીં આયા થા, ઉસ ફરિશ્તે ને નબિયે કરીમ ﷺ કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર સલામ અર્ઝ કિયા ઔર કહા: એ અલ્લાહકે રસૂલ! મૈં આપકો મુબારકબાદ દેનેકે લિયે હાઝિર હૂવા હૂં કે આપ ﷺ કો દો એૈસે નૂર અલ્લાહ તઆલાકી તરફ સે દિયે ગએ હેં કે આપ ﷺ સે પેહલે દૂસરે અંબિયાએ કિરામકો અતા નહીં કિયે ગએ. એક તો સૂરએ ફાતિહા ઔર દૂસરા સૂરએ બકરહ કી અખિરી આયતેં, ઔર યે દુઆ જો ભી માંગેગા અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કો કુબૂલ ફરમાએંગે.[2] યે ભી સૂરએ ફાતિહાકી ફઝીલતમેં શામિલ હે.

તિરમિઝી શરીફકી રિવાયત હે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: અલ્લાહ તઆલાને મુઝે સૂરએ ફાતિહા એક એૈસી સૂરત અતા ફરમાઇ હે જો ન તવરાતમેં હે, ન ઝબૂરમેં હે, ન ઇન્જીલમેં હે, ન કુર્આનમેં ઇસ જૈસી કોઇ સૂરત હે. ગોયા કિસી કિતાબમેં ઇસ્કા કોઇ બદલ મૌજૂદ

---

[1] સહીહ બુખારી : ૪૪૨૬
[2] મુસ્લિમ શરીફ : ૮૦૬

નહીં હે.ઔર યહી વો સાત આયતેં ઔર યહી વો કુર્આને અઝીમ હે જો અલ્લાહ તઆલાને મુઝે અતા ફરમાયા હે.[1]

અઊઝૂ બિલ્લાહ પઢને કા હુકમ

أعوذبالله من الشيطان الرجيم

તરજમહ: પનાહ માંગતા હૂં મૈં અલ્લાહ તઆલાકી શયતાન મરદૂદ સે.

અલ્લાહ તઆલાને હુકમ દિયા હે. فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ۔ (النحل:٩٨) (એ નબી! આપ જબ કુર્આન પઢના શુરૂઅ કરેં તો શયતાન મરદૂદ સે બચને કે લિયે અલ્લાહ તઆલાકી મદદ હાસિલ કરેં.) ઈસ હુકમકી વજહસે કુર્આન કરીમ કી તિલાવતસે પેહલે તઅવ્વુઝ યા'ની أعوذبالله من الشيطان الرجيم પઢના મસ્નૂન કરાર દિયા હે. ઔર તઅવ્વુઝ કે અલ્ફાઝ આમ તૌર પર જો હદીષ શરીફમેં આએ હેં વો أعوذبالله من الشيطان الرجيم હે. ઔર બા'ઝ ને أعوذبالله السميع العليم من الشيطان الرجيم ભી બતાયા હે, લેકિન ઝયાદહ મશ્હૂર યહી હે, જો આમ તૌર પર હમ પઢતે હેં.

ઔર યે સિર્ફ કુર્આનકી તિલાવતસે પેહલે હે, ચાહે કુર્આનકી તિલાવત નમાઝમેં હો ચાહે નમાઝસે બાહર હો, નમાઝમેં ભી જબ પેહલી રકઅતમેં કુર્આન શુરૂઅ કિયા જાએ, તો ઉસ સે પેહલે أعوذبالله પઢી જાએગી.

હર રકઅતમેં તઅવ્વુઝ પઢના ચાહિયે યા નહીં? યા સિર્ફ પેહલી રકઅતમેં પઢા હૂવા સબકે લિયે કાફી હે?

---

[1] તિરમિઝી શરીફ : ૨૮૫૭

ઈમામ અબૂહનીફા عليه الرحمة ફરમાતે હે કે: હર રકઅતમેં પઢના ઝરૂરી નહીં હે, પેહલી રકઅત મેં પઢા હૂવા બાદ કી હર રકઅત કે લિયે ભી કાફી હે.

ઈમામ શાફિઈ عليه الرحمة કે નઝદીક હર રકઅતમેં પઢના મુસ્તહબ હે.

ઔર તિલાવતકે દૌરાન અગર કિસી દુન્યવી ચીઝમેં મશગૂલ હો જૈસે: કિસીકે સાથ બાત કર લી યા કોઇ ચીઝ ખા પી લી, તો ઈસ સૂરતમેં દો બારા તઅવ્વુઝ પઢા જાએગા, યે તઅવ્વુઝકા હુકમ હે. ઔર તઅવ્વુઝ કુર્આનકે સાથ ખાસ હે, કુર્આનકે અલાવહ આપ કોઇ ઔર કિતાબ પઢે યા કોઇ ઔર મઝમૂન પઢેં તો ઉસકે શુરૂમેં أعوذ بالله પઢનેકા હુકમ નહીં હે, ઔર મસ્નૂન ભી નહીં હે. યે કુર્આનકી ખુસૂસિયત ઔર ઈમ્તિયાઝ હે. હિકમત યે હે કે અગર કોઇ આદમી કુર્આન કરીમકો સમજકર પઢનેકી કોશિશ કરેગા તો ઉસ્મેં યે ખતરા રેહતા હે કે શયતાન ઉસકે ફહમ વ ફિક્રમેં કહીં ગુમરાહીકા કોઇ પેહલૂ દાખિલ ન કર દે, તો ઉસ સે હિફાઝતકે લિયે તઅવ્વુઝકા હુકમ દિયા ગયા હે.

تسمیه બિસ્મીલ્લાહ પઢને કા હુકમ

કુર્આનકી તિલાવત સે પેહલે تسمیه بسم الله الرحمٰن الرحیم ભી પઢના ચાહિયે. કુર્આન પાકમેં એક بسم الله તો સૂરએ નમ્લ કી એક આયતકા હિસ્સા હે.(النمل:٣٠) - اِنَّهٗ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَاِنَّهٗ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ઉસકી પૂરી આયત ભી નહીં હે, આયત કા એક હિસ્સા હે, વો તો કુર્આન પાક કા જુઝ હે હી, ઈસ પર તો સબકા ઈત્તિફાક હે. ઈસકે અલાવહ કુર્આન પાકમેં સૂરએ તવ્બહ કે અલાવહ ૧૧૩ સૂરતોં કે ઉપર બિસ્મિલ્લાહ લિખી ગઈ હે, ઈસ સિલસિલેમેં તીન નઝરીયાત હેં.

(૧) ઈમામ માલિક ﷬ કા નઝરીયહ યે હે કે યે ન તો કુર્આન પાક કા જુઝ હે ન હી સૂરતોં કા જુઝ હે)

(૨) ઈમામ અબૂહનીફા ﷬ ફરમાતે હેં કે بسم الله الرحمٰن الرحيم એક મુસ્તકિલ આયત હે, સૂરએ નમ્લ કે અલાવહ જો અલ્લાહ તઆલાને દો સૂરતોંકે દરમ્યાન ફાસલા રખને લિયે નાઝિલ ફરમાઇ હે, ચુનાંચે હુઝૂર ﷺ પર જબ યે આયત નાઝિલ હોતી થી તો હુઝૂર ﷺ કો પતા ચલ જાતા થા કે એક સૂરત ખત્મ હૂઇ ઔર દૂસરી સૂરત શુરૂઅ હો રહી હે. ગોયા સૂરતોં કે બીચ ફાસલે કે લિયે અલ્લાહ તઆલાને યે નાઝિલ ફરમાઇ હે, તો યે એક આયત તમામ સૂરતોંકે શુરૂમેં લિખી ગઇ હે.

"બસ્મલહ" તમામ સૂરતોં કા યા સૂરએ ફાતિહા કા જુઝ હે યા નહી ?

ઈમામ અબૂહનીફા ﷬ ફરમાતે હેં કે યે એક મુસ્તકિલ આયત હે, ૧૧૩ આયતેં નહીં, ઈમામ અબૂહનીફા ﷬ કે નઝદીક ઈસ્કો પૂરે કુર્આનમેં એક આયત શુમાર કિયા ગયા હે, ઔર સહાબા કે આપસ કે ઈજમાઅ સે તમામ સૂરતોંકે શુરૂ મેં લિખા ગયા.

(૩) ઈમામ શાફિઇ ﷬ ફરમાતે હેં કે યે ૧૧૩ આયતેં હેં, તો ઈસ એ'તબાર સે આયતોં કી તા'દાદ બઢ જાએગી ઔર જિસ સૂરત પર વો લિખી ગઇ હે, ઉસ સૂરતકા વો જુઝ ઔર હિસ્સા હે, સૂરએ ફાતિહા કે મુતઅલ્લિક તો તમામ શાફિઇ હઝરાતકા ઈત્તિફાક હે કે વો સૂરએ ફાતિહા કા જુઝ હે. બાકી સૂરતોંમેં ઉલમાએ શવાફેઅકે દરમ્યાન દો કૌલ હેં; લૅકિન રાજેહ કૌલ યહી હે કે બાકી સૂરતોંકા ભી હિસ્સા હે. ગોયા ઉન્કે નઝદીક بسم الله الرحمٰن الرحيم સૂરએ તવ્બહ કે સિવા હર સૂરતકા હિસ્સા હે.ઔર બીચમેં ભી એક સૂરત પૂરી કરકે જબ દૂસરી

સૂરત શુરૂઅ કરેંગે તો بسم الله الرحمٰن الرحيم પઢી જાએગી, લેકિન જબ દરમ્યાનમેં સૂરએ તવ્બહ શુરૂઅ કરેંગે તો વહાં بسم الله الرحمٰن الرحيم નહીં પઢી જાએગી, હાં! જબ સૂરએ તવ્બહ હી સે તિલાવત શુરૂઅ કર રહે હેં તો ઉસ સૂરતમેં أعوذ بالله من الشيطان الرجيم કે સાથ بسم الله الرحمٰن الرحيم પઢી જાએગી. ઈસલિયે કે કુર્આનકી તિલાવત કે શુરૂમેં أعوذ بالله من الشيطان الرجيم કે સાથ بسم الله الرحمٰن الرحيم ભી પઢી જાતી હે.

بسم الله الرحمٰن الرحيم

તરજમહ: શુરૂઅ અલ્લાહકે નામ સે જો સબ પર મહેરબાન ઔર બડા મહેરબાન હે.

بسم الله الرحمٰن الرحيم મેં "બ" હે ઔર "ઈસ્મ" હે, ઔર લફઝ "અલ્લાહ" હે, "બ" કો "ઈસ્મ" કે સાથ જોડ દિયા હે. અરબી ઝબાનમેં "બ" મુખ્તલિફ મઆની કે લિયે આતા હે. ઉન મઆનીમેં સે તીન મઆની યહાં મુરાદ લિયે જા સકતે હેં.

(૧) મુસાહબત: એક ચીઝકા કિસી દૂસરી ચીઝકે સાથ મુત્તસિલ હોના.
(૨) ઈસ્તિઆનત: કિસી ચીઝસે મદદ હાસિલ કરના.
(૩) તબર્રુક: કિસી ચીઝસે બરકત હાસિલ કરના.

ઈન તીનોં એ'તબાર સે મા'ના યૂં હૂએ કે:

અગર મુસાહબતવાલા મા'ના મુરાદ લેં તો મતલબ હોગા "અલ્લાહકે નામકે સાથ"

અગર ઈસ્તિઆનતવાલા મા'ના મુરાદ લેં તો મતલબ હોગા "અલ્લાહકે નામકી મદદસે"

ઔર અગર તબર્રુકવાલા મા'ના મુરાદ લે તો મતલબ હોગા "અલ્લાહકે નામકી બરકતસે મૈં શુરૂઅ કર રહા હૂં."

લફઝ الله યે ઝાતી નામ હે, ઔર الرحمٰن ઔર الرحيم યે સિફાતી નામ હેં. યા'ની ઈસ્મેં અલ્લાહકી સિફત બયાન કી ગઇ હે, અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે ૧૦૦ સે ભી ઝયાદહ સિફાતી નામ હેં, તો હકીકત યે હે કે કિસી એક ઝાતકે અગર મુખ્તલિફ નામ હો, તો વો ઉસ્કે અવસાફ ઔર કમાલાત પર દલાલત કરતે હેં કે વો ઝાત બહોત સારે અવસાફકી જામેઅ હે. ઔર ઉન અવસાફકો તા'બીર કરને કે લિયે ડિક્ષનરી ઔર લુગતમેં કોઇ એક લફઝ નહીં હે, ઈસલિયે અલગ અલગ લફઝસે ઉન અવસાફકો ઝાહિર કિયા જાતા હે, યહી સિફાતી નામ કેહલાતે હેં, જૈસે કિસી કો મૌલાના, હાફિઝ, કારી, મૌલવી, મુફતી કહા જાતા હે, તો એક શખ્સ કે અંદર બહોત સારી ખૂબીયાં હેં, વો કુર્આનકા હાફિઝ ભી હે, કુર્આનકો ઉમ્દહ તરીકેસે પઢનેકા તરીકા ભી ઉસ્ને સીખા હૂવા હે, આલિમ ભી હે, કુર્આનકે મતાલિબસે ભી વાકિફ હે ઔર ફતવા દેને કા તરીકા ભી જાનતા હે. યે મુખ્તલિફ કમાલાત હેં ઉન કમાલાતકો તા'બીર કરનેકે લિયે કોઇ એક લફઝ મૌજૂદ નહીં, ઈસલિયે ઉસ્કે સાથ મુખ્તલિફ સિફાતી નામ જોડે ગએ. તો ઉસી તરહ અલ્લાહ તઆલાકે કમાલાતકો ઔર ઉસ્કે અવસાફકો ઝાહિર કરનેકે લિયે અલ્લાહ તઆલાકે બહોત સારે નામ હેં. ઈસી તરહ નબિયે કરીમ ﷺ કે ભી બહોત સારે સિફાતી નામ હેં. લિહાઝા સૂરએ ફાતિહા કે જો બહોત સારે નામ બતલાએ ગએ વો ઉસી તરહ સમજેં જાએંગે કે સૂરએ ફાતિહા કે અંદર બહોત સારે અવસાફ ઔર ખૂબીયાં હેં, ઉન ખૂબીયોંકો તા'બીર કરનેકે લિયે કોઇ એક લફઝ નહીં થા, ઈસલિયે અલગ અલગ નામ ઉસ્કે લિયે વઝઅ કિયે ગએ.

અરરહ્‌માનીરહીમ

લફઝ રહમાન ઔર રહીમ દોનોં રહમતસે બને હેં.લેકિન દોનોં કે મફહૂમ મેં ફર્ક હે. લફઝ રહમાન અલ્લાહકી રહમતકે ઉમૂમ કો બતલાતા હે ,યા'ની અલ્લાહકી રહમત સબકો શામિલ હે, આમ મતન ઉસ્કા તરજમહ કરતે હેં; શુરૂઅ કરતા હૂં અલ્લાહકે નામ સે જો બડા મહેરબાન નિહાયત રહમવાલા હે. લેકિન હઝરત મુફતી તકી ઉસ્માની સાહબ دامتبرکاتہم ઉસ્કા તરજમહ કરતે હેં; “શુરૂઅ અલ્લાહકે નામ સે જો સબ પર મહેરબાન હે, બહોત મહેરબાન હે.” ગોયા દુન્યામેં જિતની ભી મખ્લૂકાત હેં, ઉનમેં કોઇ ઐસી મખ્લૂક નહીં જિસ્કો અલ્લાહકી રહમત શામિલે હાલ ન હો. તમામ ઇન્સાન, તમામ જાનવર, તમામ મખ્લૂકાત કો અલ્લાહ તઆલાકી રહમત શામિલ હે, લિહાઝા રહમતકે ઉમૂમ કો બતલાને કે લિયે રહમાનસે તા'બીર કિયા.

ઔર رحیم કા લફઝ રહમતકે કમાલ કો બતલાને કે લિયે હે, યા'ની વો બડા મહેરબાન હે, ઉસ્કી રહમત કામિલ ઔર મુકમ્મલ હે, મુફસ્સીરીન લિખતે હેં કે દુન્યામેં અલ્લાહ તઆલાકી રહમત તમામ મખ્લૂકાત કો શામિલ હે, ઇસલિયે લફઝ રહમાન કા ઇત્લાક દુન્યવી એ'તબાર સે હે, ઔર આખિરતમેં અલ્લાહકી રહમત જિસ્કો ભી શામિલ હોગી પૂરે તૌર પર શામિલ હોગી. ઇસલિયે કે દુન્યા કી બનાવટ હી ઐસી હે કે ઇસ્મેં રહમત કામિલ તૌર પર શામિલ નહીં હો સકતી, દુન્યામેં ઉસ્કી સલાહિયત હી નહીં હે, ગોયા દુન્યાકા ઝર્ફ ઇસ લાઇક નહીં હે કે અલ્લાહ તઆલાકી કામિલ રહમત ઇસ મખ્લૂક કો હાસિલ હો સકે.

અલ્લાહ તઆલાને તીન દાર (જહાન) બનાએ હેં:

(૧) જન્નત: જિસ્મેં ખૈર હી ખૈર હે વહાં શરકા શાઈબહ નહીં.

(૨) જહન્નમ: જિસ્મેં શર હી શર હે વહાં ખૈરકા કોઈ શાઈબહ નહીં.

(૩) દુન્યા: જિસ્મેં ખૈર ઔર શર દોનોં મિલે હૂએ હેં, યહાં કોઈ ખૂશી ઐસી નહીં જિસ્કે સાથ ગમ કી મિલાવટ ન હો, દુન્યાકી બનાવટ હી અલ્લાહ તઆલાને ઐસી રખી હે, ઈસલિયે યહાં અલ્લાહકી રહમત જિસ કિસી કો ભી હાસિલ હોગી વો કામિલ હાસિલ હો હી નહીં સકતી. કયૂંકી દુન્યાકે હાલાતકે એ'તબારસે ઈસ્મેં વો સલાહિયત હી નહીં હે, અલ્લાહકી રહમત અપની જગહ પર હે. લેકિન વો મકામ ઔર વો મહલ, વો જગહ ઐસી નહીં હે જિસ્મેં અલ્લાહકી રહમત કામિલ તૌર પર આ સકે. ઝર્ફ ઔર બરતનમેં ઈત્ની ગુંજાઈશ નહીં હે. લિહાઝા દુન્યામેં અલ્લાહકી રહમત કિસી પર કામિલ નહીં હોગી, કામિલ તો આખિરતમેં હી હોગી. દુન્યામેં સબકો શામિલ હે, કોઈ ઐસી મખ્લૂક નહીં હે, જિસ્કો અલ્લાહકી રહમત શામિલ ન હો. ઈસલિયે ઈસ્કા તરજમહ ઈસ તરહ કરેંગે: "શુરૂઅ અલ્લાહકે નામ સે જો સબ પર મહેરબાન હે, બડા મહેરબાન હે."

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ

حمد : લુગતન કિસી કે ઝાતી કમાલાત કી બુન્યાદી પર તા'રીફ કરના.

مدح : કિસી કે ઝાતી કમાલ યા દૂસરે કી દૈન પર કી જાનેવાલી તા'રીફ પર મદહ કા ઈત્લાક હોતા હે. જૈસે તાજમહલ બડા ખુબસૂરત હે, ઉસ્કી તા'રીફ કી જાતી હે. તો તાજમહલ કી ખૂબસૂરતી ઔર કમાલ અપના ઝાતી નહીં હે, બલ્કે વો કારીગરોંકી મેહનતકે નતીજેમેં હૂવા,

ઔર કારીગરકી મેહનત ઔર ઉસ્કા ફન ભી ઉસ્કા ઝાતી કમાલ નહીં હે, બલ્કે અલ્લાહકા અતા કરદહ હે. સો ઈસ વકત દુન્યામેં જિત્ને ભી કમાલવાલે હેં કિસી કા ભી કમાલ અપના ઝાતી નહીં હે, સબ અલ્લાહકા દિયા હૂવા હે, તો લફ્ઝ "حمد" અલ્લાહકે અલાવહ કિસી કે લિયે ભી નહીં બોલા જાએગા. ઈસલિયે કે હમ્દકા લફ્ઝ ઉસી તા'રીફ કે લિયે ઈસ્તેમાલ કિયા જાતા હે, જો ઐસે કમાલ પર કી ગઈ હો જો ઝાતી હો, ઔર દુન્યાકી મખ્લૂકાતમેં જિસ્કા જો ભી કમાલ હે વો ઝાતી નહીં હે, બલ્કે અલ્લાહકા અતા કરદહ હે, ઈસ લિહાઝ સે ઉસ્કો હમ્દ નહીં કેહ સકતે બલ્કે ઉસ્કો "مدح" કહેંગે.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ

તરજમહ: તમામ તા'રીફેં અલ્લાહકે લિયે હેં, જો તમામ જહાનોં કા પરવરદિગાર હે.

હમ્દ યા'ની તમામ તા'રીફેં. ઈસ દુન્યામેં અલ્લાહ તઆલાને અલગ અલગ મખ્લૂકાત વ અજનાસ પૈદા ફરમાએં, જૈસે ઈન્સાન, જિન્નાત, જાનવર. મુખ્તલિફ પ્રકારકે ચરીંદ (ચરનેવાલે), પરીંદ (પક્ષી), જમાદાત (પથ્થર) નબાતાત (પૌદે, ઝાડ વગૈરહ), હર એક કા એક જહાન હે, એક ઈન્સાનોં કા જહાન હે, એક જિન્નાતોં કા જહાન હે, હર મખ્લૂક કા એક અલગ આલમ હે, પૂરી દુન્યા ગોયા બહોત સારે આલમોં કા મજમૂઅહ હે, ઈસ મા'ને કે એ'તબારસે તમામ (ઈન્સાન, જિન્નાત, જાનવરોંકી મુખ્તલિફ અજનાસ વ અનવાઅ) કા પાલનેવાલા અલ્લાહ તબારક વ તઆલા હે.

બા'ઝ હઝરાત ફરમાતે હેં જો દુન્યા હમેં નઝર આ રહી હે, ઉસ્કે અલાવા ભી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને બહોત સારે ઐસે જહાં

પૈદા કિયે હેં, જો હમેં નઝર નહીં આતે, લેકિન આજકલ કે સાઇન્સ દાનોંકી તહકીક યે હે કે હમારી ઇસ દુન્યાકે ચાંદ ઔર સૂરજ હેં, યે હમારી કેહકશાં હેં.ઇસ દુન્યાકે અલાવા બહોત સારી કેહકશાંએં હેં.

અભી દો રોઝ કબ્લ હી ઇસ સિલસિલેમેં એક મઝમૂન સામને આયા થા તો મૈંને ઉસ્કો ભી નોટ કર લિયા, ઉસ સે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી કુદરત કિત્ની બડી હે ઔર અલ્લાહ તઆલાકી પાલન ઔર તરબિયત કિત્ની અઝીમૂશ્શાન હે, ઉસ્કા અંદાઝહ હો સકતા હે.

ચુનાંચે મઝમૂન નિગારને લિખા હે:

જિસ ઝમીન પર હમ રેહતે હેં વો એક આદમી કે હજમ (સાઇઝ) કે મુકાબ્લેમેં બીસ અરબ ખરબ ગુના બડી હે, જબ કે હમારા સૂરજ હમારી ઝમીન સે દસ લાખ ગૂના હે, ઉસ્કે મુકાબ્લેમેં Etacarainae નામી મશ્હૂર સિતારા હમારે સૂરજ સે ભી પચાસ લાખ ગુના બડા હે, ઉસ્કે બાદ Betel Geuse નામી સિતારેકા નંબર આતા હે, જો હમારે સૂરજસે તીસ કરોડ ગુના બડા હે, ઔર Canismajioris નામી સિતારે કી બડાઇ કા કયા કેહના! યે સિતારા હમારે સૂરજસે એક અરબ (યા'ની ૧૦૦ કરોડ) ગુના બડા હે. કયા આપકો મા'લૂમ હે કે જિસ કેહકશાંમેં હમ રેહતે હેં ઉસ્કા નામ Milky way હે, (યા'ની હમારે સૂરજ ચાંદકો ગુજરાતીમેં "સૂર્યમંડળ" કેહતે હેં, ઉસીકો કેહકશાં કહા જાતા હે.) ઔર હમારી સિર્ફ એક કેહકશાંમેં હમારે સૂરજ જૈસે તીન સો અરબ સે ઝાઇદ સૂરજ મૌજૂદ હેં, ઔર યે કેહકશાં ઇત્ની બડી હે કે અગર હમ કિસી ઐસી ચીઝમેં સવાર હોં જો એક સેકન્ડમેં તીન લાખ કિલોમીટરકા ફાસલા તય કરતી હે યા'ની એક સેકન્ડમેં ઝમીન કે સાત ચક્કર લગાનેવાલી હો તો ઉસ્કો ભી હમારી કેહકશાંકો પાર કરતે કરતે એક લાખ સાલ લગ જાએંગે. અંદાઝહ હૂવા ના કે હમારી

કેહકશાં કિત્ની બડી હે! લેકિન નહીં! આઇયે! હમ આપકો અપની પડોસી કેહકશાંમેં લિયે ચલતે હેં. ઉસ્કા નામ Andromeda હે વો હમારી કેહકશાં સે દુગની હે, યા'ની દો લાખ સાલ લગ જાએંગે. લેકિન યે ભી છોટી હે, M81 નામી કેહકશાં હમારી કેહકશાંસે સાઠ ગુના બડી હે. જબ કે C1011 હમારી કેહકશાંસે છ સો ગુના બડી હે. અબ સમજમેં આ રહા હે ના અલ્લાહૂ અકબર કા કયા મતલબ હે?

આઇયે! અભી યે સિલસિલા ખત્મ નહીં હૂવા, જૈસે સિતારોંસે કેહકશાંએ બનતી હે આપકો મા'લૂમ હે ઉસી તરહ કેહકશાંઓં સે કલસ્ટર બનતે હેં? ઔર જિસ કલસ્ટરમેં હમારી કેહકશાં વાકેઅ હે, ઉસ્કા નામ"વિરકો કલસ્ટર"હે, ઔર સિર્ફ ઇસ એક કલસ્ટરમેં ૪૭ હઝાર કેહકશાંએ હેં, ઔર મુઆમલા અભી યહીં ખત્મ નહીં હૂવા, કલસ્ટર્સ ભી આપસમેં મિલકર સૂપર કલસ્ટર બનાતે હેં, ઔર જિસ સૂપર કલસ્ટરમેં હમ રેહતે હેં ઉસ્કા નામ લોકલ સૂપર કલસ્ટર હે ઔર ઇસ સૂપર કલસ્ટરમેં સો કે કરીબ કલસ્ટર્સ હેં. ઔર ઇસ સૂપર કલસ્ટર જૈસે કમો બેશ એક કરોડ સૂપર કલસ્ટર્સ હમારી કાઇનાતમેં મૌજૂદ હેં. જો એક અઝીમ જાલમેં મા'મૂલી નુકતોં કે માનીન્દ નઝર આતે હેં, ઔર ઉન સબકો એક ઝાત યા'ની અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને બનાયા હે.

હમને તો કુછ દેખા નહી

અબ ઇસ ઝમીનકી હેસિયત તો ઉન સબકે મુકાબ્લેમેં એક નુકતે સે ભી કમ સમજી જાતી હે, ઇસી સે અલ્લાહ તઆલા કે ફરમાનઃ

رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ (સારે જહાનોં કે પરવરદિગાર) કા અંદાઝહ હોતા હે, હમનેં તો કુછ દેખા હી નહીં! હમારી જાનકારી કે એ'તબારસે દેખા જાએ તો "કૂંએ કે મેંડક" કા લફ્ઝ ભી કમ પડતા હે, આજ કે સાઇન્સદાન જબ

ઇન સબકી તફસીલાતકો બતલાતે હેં તો હમારી અકલ ઉન સબકો કુબૂલ કરને કે લિયે તૈયાર નહીં હોતી, સમજમેં નહીં આતા કે ઇત્ની બડી કાઇનાત!

સબ કા પાલનહાર

અલ્લાહ ઇસ સારી કાઇનાતકો બનાનેવાલા ભી હે ઔર ઉસ્કી ઝરૂરતોંકો પૂરા કરનેવાલા ભી હે, ઔર ઉનમેં સે હર એક કો અપને કમાલ તક પહોંચાનેવાલા ભી હે, તરબિયત કિસી ભી ચીઝકો સ્ટેપ બાય સ્ટેપ, ઉસ્કો એન્ડ તક પહોંચાને કો કેહતે હેં. જૈસે ઇન્સાન, બચ્ચા પૈદા હૂવા તો ઉસ્કી તરબિયત કા મતલબ યે હે કે બચપન સે લે કર એક કામિલ ઇન્સાન બનને તક જિત્ની ભી મેહનત કી જાતી હે, ઉસ્કો તરબિયતસે તા'બીર કરેંગે, તો અલ્લાહ તઆલા સારે જહાનોં ઔર જહાનોંમેં જિત્ની ભી મખ્લૂકાત હેં, સારી મખ્લૂકાતકા પાલનહાર હે.

અબ અલ્લાહ તઆલાકી કુદરતકા અંદાઝહ લગાઇયે! યૂં કહા જા સકતા હે કે જિત્ની ભી તા'રીફેં હેં સારી અલ્લાહ તઆલા હી કે લિયે હેં, ઇસલિયે કે દુન્યામેં જિસ ચીઝકી ભી તા'રીફ કી જાએગી વો અલ્લાહ તઆલા તક પહોંચેગી. જૈસે એક મકાન કી તા'રીફ કરેંગે તો મકાન કી તા'રીફ દરઅસલ મકાન બનાનેવાલે કી તા'રીફ હે, તો કાઇનાતકી સારી મખ્લૂક અલ્લાહકી બનાઇ હૂઇ હે, તો કિસી કી ભી તા'રીફ કી જાએગી વા તા'રીફ સીધી અલ્લાહ તઆલા તક પહોંચેગી. લિહાઝા સારી તા'રીફેં અલ્લાહ તઆલાકે લિયે હે.

ઉસ્કી દલીલ યે رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ બતલાઇ કે વો સારે જહાનોંકા પાલનહાર હે.

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ફાતિહા

(કિસ્ત – ૨)

(તારીખઃ- ૧૭,જુમાદલઉલા ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૪,ફરવરી ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالناونعوذبالله من شرورأنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلامضل له ومن يضلله فلاهادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى آله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً. أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم ـ بسم الله الرحمٰن الرحيم ـ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ۝١ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ۝٢ مٰلِكِ یَوْمِ الدِّیْنِ ۝٣ اِیَّاكَ نَعْبُدُ وَاِیَّاكَ نَسْتَعِیْنُ ۝٤ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِیْمَ ۝٥ صِرَاطَ الَّذِیْنَ اَنْعَمْتَ عَلَیْهِمْ ۙ۬ غَیْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَیْهِمْ وَلَا الضَّآلِّیْنَ ۝٧

... કે ઉસી કી ઈબાદત કી જાએ

અગલી મજલિસમેં ઝિક્ર કિયા જા ચૂકા કે યે પેહલી સૂરત હે જિસ્કા નામ સૂરએ ફાતિહા હે, ઈસ્મેં પેહલી તીન આયતેં હેં જિન્મેં અલ્લાહ તઆલાકી હમ્દ વ સના બયાન કી ગઈ હે. અલ્લાહ તઆલાને ઈસ સૂરતકો બંદોંકી ઝબાનસે કેહલવાયા હે, ગોયા બંદે અલ્લાહકે હુઝૂર યે મુનાજાત પૈશ કરતે હેં જિસ્કે શુરૂમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તા'રીફ હે, વો સિફાત જો ખાસ એહમિયતકી હામિલ હેં, ઉન્કો બયાન કિયા ગયા હે, ફિર બંદા અલ્લાહ તઆલાકે હુઝૂર અપની બંદગીકા

ઈકરાર કરતે હૂએ યે ભી કેહતા હે કે આપ હી સે મદદ ચાહતા હૂં ઔર ફિર અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ કરતે હૂએ સિરાતે મુસ્તકીમકી દુઆ કરતા હે.

اَلۡحَمۡدُ لِلّٰهِ رَبِّ الۡعٰلَمِيۡنَ (તમામ તા'રીફેં અલ્લાહ તઆલાકે લિયે હે જો તમામ જહાનોંકા પરવરદિગાર હે.)

ઈસ્મેં લફ્ઝ અલ્લાહ, અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકા ઝાતી નામ હે ઔર દૂસરે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે સિફાતી નામ હેં, જો અલ્લાહ તઆલાકી સિફાતકો બતલાતે હેં.

رَبِّ الۡعٰلَمِيۡنَ (જો તમામ જહાનોંકા પરવરદિગાર હે.)

યહાં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી સિફતે રૂબૂબિયત કો ઝિક્ર કિયા ગયા હે કે અલ્લાહ તઆલા હી હર ચીઝકો વુજૂદ અતા ફરમાતે હેં, વુજૂદ કે બાદ કમાલ ભી દેતે હેં ઔર ઉસ કમાલ કો ઈન્તિહા તક પહોંચાતે હેં.

તરબિયત કેહતે હેં કિસી ચીઝ કો ધીરે ધીરે, ઉસ્કે મુન્તહા ઔર કમાલ તક પહોંચાના. દુન્યા મેં જિત્ને ભી આલમ હેં, આલમે ઈન્સાન હો યા આલમે જિન્નાત હો યા આલમે મલાઈકહ (ફરિશ્તે) હો યા આલમે જમાદાત (પથ્થર) હો યા આલમે હૈવાનાત હો યા આલમે નબાતાત હો, ઔર ભી દીગર કેહકશાંએં, ઉન તમામ આલમોંકા પરવરદિગાર અલ્લાહ તઆલા હી હે. ઉસી સે અલ્લાહ તઆલાકી કુદરતકા અંદાઝહ લગાયા જા સકતા હે, જબ ઉસીને સબકો પૈદા કિયા ઔર સબકો કમાલસે નવાઝને ઔર ઈન્તિહાકો પહોંચાનેવાલા ભી વહી હે ઔર જબ ઉસી કી કુદરતસે યે સબ કુછ હૂવા તો વહી ઈસ બાતકે લાઈક હે કે ઉસી કી ઈબાદત કી જાએ.

પેહલી આયત, અકીદએ તવ્હીદ

મુફસ્સીરીન લિખતે હૈં કે અલ્લાહ તઆલાને ઈસ સૂરતમેં ઈસ્લામ કે તીન બુન્યાદી અકાઈદ કો બયાન કિયા હે. (૧) અકીદએ તવ્હીદ (૨) અકીદએ રિસાલત (૩) અકીદએ આખિરત. ઈસ પેહલી આયતમેં અકીદએ તવ્હીદકા તઝકિરહ હે કે જબ અલ્લાહ તઆલાકી ઝાત હી વો ઝાત હે, જિસને તમામ જહાનોંકો પૈદા કિયા ઔર ઉન્કો પાલનેવાલા, ઉન્કો કમાલ કી ઈન્તિહા તક પહોંચાનેવાલા વહી હે તો વહી ઈસ લાઈક હે કે ઉસ્કી ઈબાદત કી જાએ. ઉસ્કે અલાવહ કિસી ઔર કી ઈબાદત ન કી જાએ, ઈસ્મેં તવ્હીદકા સબક દિયા ગયા હે.

દુન્યા વ આખિરત મેં રહમત કા માલિક ખુદા

الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ (સબ પર મહેરબાન, બહોત ઝયાદહ મહેરબાન)

યે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે દો નામ હૈં, દોનોં મુબાલગે કે લફ્ઝ (સુપરલેટિવ ફોર્મ) હૈં, ઔર દોનોં રહમત સે બને હૈં, ઔર ઈસ સે પેહલે રહમાન કા મતલબ ગુઝર ચૂકા યા'ની જિસ્કી રહમત સબ પર આમ હો. ચુનાંચે ઈસ્કા તરજમહ સબ પર મહેરબાન કિયા જાતા હે. દુન્યામેં અલ્લાહકી રહમત સબકો એૈસી શામિલ હે કે દુન્યાકી છોટી યા બડી કોઈ ભી મખ્લૂક અલ્લાહકી રહમતસે નિકલી હૂઈ નહીં હે. ઈસલિયે ઈમામ બૈઝાવી رحمة الله عليه ફરમાતે હૈં: رحمٰن الدنيا ورحيم الآخرة ગોયા અલ્લાહકી સિફત રહમત જિસ્કા તઝકિરહ અલ્લાહકે નામકે સાથ કિયા ગયા હે, ઉસ્કા ઝુહૂર દુન્યામેં હોતા હે ઔર દુન્યાકી સારી મખ્લૂક પર અલ્લાહકી રહમતકા ઝુહૂર હોતા હે.

ઔર રહીમ કા મતલબ યે હે કે બહોત ઝયાદહ મહેરબાન, જિસ્કી રહમત બહોત ઝયાદહ કામિલ વ મુકમ્મલ હો. ઔર ઉસ્કા

ઝુહૂર આખિરતમેં હોગા, ઈસ સે પેહલે ગુઝર ચૂકા કે દુન્યા કી બનાવટ ઐસી હે કે અલ્લાહકી ઉસ રહમત કા ઝુહૂર પૂરી તરહ યહાં નહીં હો સકતા. ઈસ દુન્યામેં ઈસ્કી સલાહિયત હી નહીં હે, ઈસ્કા ઝુહૂર આખિરતમેં હોગા, તો આખિરતમેં જો અહલે ઈમાન હેં, કામ્યાબ બંદે હેં, અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી રહમત ઉન પર કામિલ વ મુકમ્મલ હોગી. ઈન દો સિફ઼ાતોં કે તઝકિરહસે ઈસ બાતકી તરફ ઈશારા હે કે અલ્લાહ તઆલાકી સિફત રહમત જો દુન્યામેં સબકો શામિલ હે, ઉસ સે હમ સબકો ફાઈદહ ઉઠાના ચાહિયે.

અલ્લાહ તઆલા અપને બંદો પર ઈસ સે ઝયાદહ મહેરબાન

અલ્લાહ તઆલાકી સિફતે રહમતકા હાલ યે હે કે મિશ્કાત શરીફ મેં હઝરત ઉમર ﵁ કી રિવાયત મૌજૂદ હે: એક મરતબહ નબિયે કરીમ ﷺ કી ખિદમતમેં કુછ કૈદી લાએ ગએ, ઉન કૈદિયોંમેં એક ઔરત થી, જિસ્કા દૂધ પીતા બચ્ચા ઉસ સે બિછડ ગયા થા, ઔર ઉસ્કી છાતિયોંમેં દૂધ જમા હોકર જોશ માર રહા થા, તો વો બેચૈની કે સાથ ભાગ રહી થી, જો બચ્ચા ઉસ્કો નઝર આ જાતા ઉસ્કો લે કર વો અપની છાતીસે લગાતી ઔર દૂધ પિલાના શુરૂઅ કર દેતી થી, ચુનાંચે ઉસ મંઝરકો દેખકર નબિયે કરીમ ﷺ ને હઝરાતે સહાબા ﵃ સે પૂછા: બતલાઓ, કયા યે ઔરત અપને બચ્ચેકો આગમેં ડાલ સકતી હે ? તો સહાબા ﵃ જવાબ મેં અર્ઝ કિયા: એ અલ્લાહકે રસૂલ! હરગિઝ નહીં, તો હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: اللهأرحمبعبادهمنهذهبولدها અલ્લાહ તઆલા અપને બંદોં પર ઈસ સે ઝયાદા મહેરબાન હે, જિત્ની યે ઔરત અપને બચ્ચે પર મહેરબાન હે.[1]

[1] સહીહ બુખારી : ૫૬૫૩ , મુસ્લિમ શરીફ: ૨૭૫૪

હદીષ શરીફમેં આતા હે: અલ્લાહને અપની રહમત કે સો (૧૦૦) હિસ્સોં મેં સે એક હિસ્સા દુન્યામેં ઉતારા હે, ઔર ઉસી વજહ સે માં અપની અવલાદકે સાથ, જાનવર અપને બચ્ચોંકે સાથ શફકત વ મહેરબાની કરતે હેં, યહાં તક કે ઘોડી અપના કદમ ઝમીન પર રખનેસે પેહલે દેખ લેતી હે કે કહીં મેરે બચ્ચે કે ઉપર તો કદમ નહીં પડ રહા હે? ઔર બહોત એહતિયાતસે વો કદમ નીચે રખતી હે, ઉસી રહમતકી વજહસે.[1] ગોયા અલ્લાહ તઆલાને રહમત કે સિર્ફ એક હિસ્સે કો ઝુહૂર અતા ફરમાયા હે, ઔર આખિરત મેં નિનાન્વેં (૯૯) હિસ્સે ઝાહિર હોંગે. તો ઈસ રહતમ કા ઝુહૂર શૈખ સઅદી ﷫ કે બ કૌલ ઐસા હોગા જો ઉન્હોંને કહા હે:

وگر در دہد ک ی صلائے کرم   عزازیل گو ک ی دنصیبے برم

(બોસ્તાન)

(અગર અલ્લાહ તઆલા કરમકી આવાઝ લગા દેં, તો શયતાન ભી કહેગા કે મુઝે ભી ઉસ મેં સે હિસ્સા મિલ જાએ, વો ભી અલ્લાહ તઆલાકી ઉસ રહમતસે ના ઉમ્મીદ નહીં હોતા)

વાકિઅહ યે હે કે અલ્લાહ તઆલાકા ઝુહૂર ઈસ દુન્યામેં તો સબ પર હોતા હે, મુસલમાન હો, કાફિર હો, ઈન્સાન હો, જાનવર હો, જમાદાત હો; બલ્કે કાફિરોં કો અલ્લાહ તઆલા ઐસે લાડ પ્યારકે સાથ દુન્યામેં પાલતે હેં કે કોઈ ઉસ્કા તસવ્વુર નહીં કર સકતા. અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કી ને'મતેં દુન્યામેં ઉન્કો ભી શામિલે હાલ હે. ઔર અલ્લાહ તઆલા હર એક કે સાથ તરબિયતકા મુઆમલા ફરમાતે હેં.

---

[1] સહીહ બુખારી : ૫૬૫૪ , મુસ્લિમ શરીફ: ૨૭૫૨

ઈમામ રાઝી رحمة الله عليه ने ઈસી الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ કે તહત લિખા હે: હઝરત ઈબ્રાહીમ બિન અદહમ رحمة الله عليه ફરમાતે હેં કે મૈં એક જગા મેહમાન થા, ખાને કે લિયે દસ્તરખ્વાન લગાયા ગયા, અચાનક એક કૌવા આયા ઔર એક રોટી ઉઠા કર કે ભાગા, વો ઉસ્કે પીછે પીછે ગએ તો વો પહાડોં કે દરમ્યાન ગયા, વહાં પહોંચ કર જબ દેખા તો એક આદમીકે દોનોં હાથ બેદિયોં (સાંકળોં) મેં બંધે હૂએ થે, વહાં બંધા પડા થા, ઉસ કૌવે ને જા કર ઉસ્કે મૂંહ પર રોટી ડાલ દી. ગોયા અલ્લાહ તઆલાને વહાં ભી ઉસ્કી રોટી કા ઈન્તિઝામ કિયા.[1]

અલ્લાહ તઆલા કી ફરમા બરદારી કી તરફ

એક ઔર વાકિઅહ બયાન કિયા હે: હઝરત ઝૂન્નૂન મિસરી رحمة الله عليه ફરમાતે હેં કે એક મરતબહ મૈં અપને ઘરમેં થા, મેરે દિલ મેં એક વલવલહ ઔર બેચૈની પૈદા હૂઈ, તો મૈં ઘરસે નિકલ કર દરયા એ નીલ કી તરફ ગયા, જબ કિનારે પર પહૂંચા તો દેખા એક બડા બિચ્છૂ બહોત તેઝીસે ચલ રહા હે, તો મૈં ઉસ્કે પીછે પીછે ચલા કે યકીનન ઈસ્મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી કોઈ હિકમત હોગી, થોડી દેર ચલા, ઈત્ને મેં દરયા એ નીલમેં સે એક બહોત બડા મેંડક કિનારે પર આકર ખળા હો ગયા, ઔર વો બિચ્છૂ કૂદકર ઉસ્કી પીઠ પર સવાર હો ગયા, મેંડક ઉસ બિચ્છૂકો લે કર દરયામેં તૈરને લગા ઔર દૂસરી તરફ જાને લગા, હઝરત ઝૂન્નૂન મિસરી رحمة الله عليه ફરમાતે હેં કે મૈંનેં ભી જલદી સે એક કશ્તી હાસિલ કી, ઔર મૈંને ભી ઉસ્કા પીછા કિયા, જબ વો મેંડક દૂસરે કિનારે પર પહોંચા તો વો બિચ્છૂ છલાંગ લગાકર નીચે આ ગયા, ઔર ફિર તેઝીસે જાને લગા, મૈં ભી ઉસ્કે પીછે પીછે ગયા, થોળી

---

[1] મફાતિહુલ ગૈબ(ઈમામ રાઝી): (૧/૨૦૧)

દૂર એક દરખ્ત કે નીચે એક નવજવાન નશા કિયે હૂએ સો રહા થા, ઔર દેખા કે વહાં એક અઝદહા (સાંપ)ઉસ્કી નાક કી તરફસે ઉસ્કે જિસ્મ પર ચઢકર અપની ફન ખળી કિયે હૂએ થા ઔર ગોયા કાટને કે દર પે થા, અચાનક ઉસ બિચ્છૂને જા કર કૂદકર ઉસ સાંપકો ઈસ ઝોરસે ડસા કે સાંપ તેવરી ખાકર નીચે ગિરા, ઔર ફિર વો બિચ્છૂ તેઝીસે વાપસ જાને લગા, ઔર ઉસી તરહ મેંડક આયા ઔર ઉસ્ને દૂસરે કિનારે પર પહોંચા દિયા.[1]

હઝરત ઝૂન્નૂન મિસરી رحمة الله عليه કા યહી વાકિઅહ એક ઔર જગહ પર ભી હે, ઉસ્મેં યે હે કે હઝરત ઝૂન્નૂન મિસરી رحمة الله عليه ને બાદમેં ઉસ નવજવાનકો પાઉં હિલાકર કે બેદાર કિયા, જબ હોશમેં આયા તો ઉસ્કો બતલાયા કે એ, ગાફિલ! જાનતા હે કે તેરે સાથ અલ્લાહ તઆલાકા કયા મુઆમલા હૂવા? ફિર પૂરા કિસ્સા બયાન કિયા તો યે સુનકર વો નવજવાન કેહને લગા: إلٰهي!هذافعلك بمن عصاك فكيف رفقك بمن يطيعك؟ (એ,અલ્લાહ! તેરા મુઆમલા તો ઉસ બંદેકે સાથ હે જો તેરી નાફરમાનીમેં મુબતલા હે, તો જો બંદે તેરી ઈતાઅત ઔર ફરમા બરદારી મેં હેં ઉન્કે સાથ તેરા કયા મુઆમલા હોગા?) યે કેહકર ઉઠકર જાને લગા, તો હઝરત ઝૂન્નૂન મિસરી رحمة الله عليه ને કહા, કહાં જાતે હો? તો ઉસ્ને કહા !إلى طاعة الله (અબ મૈં અલ્લાહકી તરફ જાતા હૂં.) ગોયા અપની ઝિંદગીસે તવ્બહ કરતા હૂં.[2] હકીકત તો યે હે કે અલ્લાહ તઆલાકી રહમત તો હર એક કો શામિલ હે.

---

[1] મફાતિહુલ ગૈબ(ઈમામ રાઝી): (૧/૨૦૧)
[2] કિતાબુત તવ્વાબીન: (૧/૧૩૬)

માં કી મમતા, એક સચ્ચા કિસ્સા

એક ઔર રિવાયત મિશ્કાતમેં મૌજૂદ હે કે એક મરતબહ નબિયે કરીમ ﷺ તશરીફ ફરમા થે, એક આદમી ચાદર ઓઢે હૂએ હાથમેં કુછ લિયે હૂએ થા, જિસ્કો ઉસ ચાદરકે એક કોનેસે ઢાંપ રખા થા, વો નબિયે કરીમ ﷺ કી ખિદમતમેં હાઝિર હૂવા, ઔર કેહને લગાઃ એ અલ્લાહકે રસૂલ, મૈં દરખ્તોંકે એક ઝૂંડ કે કરીબ સે ગુઝર રહા થા કે મુઝે વહાં સે પરીંદોં કે બચ્ચોં કે બોલને કી આવાઝ આઇ, મૈં અંદર ગયા, તો છોટે છોટે બચ્ચે થે જો અભી ઉડને કે લાઇક નહીં હૂએ થે, ઉન્કે પરોમેં ઇત્ની કુવ્વત નહીં થી કે વો ઉડ સકે, તો મૈંને બચ્ચોંકો અપને હાથમેં લે કર ઉન પર ચાદરકા એક કોના ડાલ દિયા, ઔર દરખ્તકે ઝૂંડ મેં સે બાહર આયા, તો ઉન બચ્ચોં કી માં મેરે સર પર મંડલાને લગી, મૈંને જિસ કોનેસે બચ્ચોંકો ઢાંપ રખા થા વો હટા દિયા તો માં અપને બચ્ચોંકે ઉપર ગિરી ઔર ચિમટ ગઇ, જાનેકા નામ હી નહીં લેતી, મૈંને ઉસ્કો ભી ઢાંપ લિયા, ઔર આપકી ખિદમતમેં લે કર હાઝિર હૂવા હૂં, હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા, રખો. ઉસ્ને ઉન બચ્ચોંકો નબિયે કરીમ ﷺ કે સામને ખોલકર રખા, વો માં ભી ઉન્કે સાથ ચિપકી હૂઇ થી, બચ્ચોં કે બાઝૂઓંમેં તાકત નહીં થી ઇસલિયે ઉડ નહીં સકતે થે, લેકિન માં તો ઉડ સકતી થી, મગર બચ્ચોંકી મુહબ્બત કી વજહસે વો ભી ઉન્કે સાથ લગી હૂઇ થી.

યે મંઝર દેખકર નબિયે કરીમ ﷺ ને હઝરાતે સહાબા رضي الله عنهم સે પૂછાઃ أتعجبون لرحُم أم الأفراخ بفراخها؟ قالوا: نعم يا رسول الله! قال: فو الذي بعثنى بالحق لله: أرحم بعباده من أم الأفراخ بفراخها (કયા ઇન બચ્ચોંકી માં કો અપને બચ્ચોંકે સાથ જો મહેરબાની, શફકકત ઔર મુહબ્બત હે ઉસ સે તુમકો તઅજજૂબ

હોતા હે? કસમ હે ઉસ ઝાતકી જિસ્ને મુઝે દીને હક લે કર કે ભેજા હે, અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકો અપને બંદોં કે સાથ ઈસ સે ઝયાદહ મહેરબાની, શફકકત ઔર મુહબ્બત હે, જિત્ની ઈન બચ્ચોં કી માં કો ઈન બચ્ચોં કે સાથ હે.)[1] હકીકત તો યે હે કે અલ્લાહ તઆલાકો અપની મખ્લૂક કે સાથ જો મુહબ્બત હે ઉસ્કા કોઈ મુકાબ્લા નહીં કર સકતા, તો યે રહમાન કા ઝુહૂર તો હમ દેખ હી રહે હેં. ઔર કયામત મેં સિફતે રહમત કા ભી ઝુહૂર હોગા. ઈસલિયે ઉલમા લિખતે હેં કે અલ્લાહકી ઈન સિફતોંસે ફાઈદહ ઉઠાના ચાહિયે. યા'ની અગર હમ સે કુછ કુસૂર હો ગયા હે, ગુનાહ હો ગએ હેં તો અપને ગુનાહોં પર અડે ન રહે, ઈતરાએ નહીં બલ્કે અલ્લાહકે હુઝૂર ગિડગિડાએં, ઔર રો રો કર અપને ગુનાહોંકી મુઆફી માંગેં. અલ્લાહ મુઆફ ફરમા દેગા, અલ્લાહ તો બડા મહેરબાન હે.કુર્આનમેં બારી તઆલાકા ઈરશાદ હે:

قُلْ يٰعِبَادِىَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا.(الزمر:۵۳) (એય, મેરે વો બંદોં, જિન્હોંને નાફરમાની કરકે, ગુનાહ કરકે અપની જાનોં પર ઝયાદતી કી હે, અલ્લાહકી રહમતસે માયૂસ ન હોના, અલ્લાહ સારે ગુનાહોંકો મુઆફ કર દેંગે, અલ્લાહ તો બડા મહેરબાન હે.)

તુ મેરા બંદા મૈં તેરા રબ

અલ્લાહ બંદે કી તવ્બહસે બહોત ખૂશ હોતે હેં. બુખારી શરીફમેં હઝરત અનસ ﷺ કી રિવાયત હે: અલ્લાહ તઆલા અપને બંદોંકી તવ્બહ સે કિત્ના ખૂશ હોતા હે ઉસ્કો નબિયે કરીમ ﷺ ને એક મિસાલ

[1] મિશ્કાત શરીફ : ૨૩૭૭

સે સમજાયા હે. એક આદમી ઊંટ કે ઉપર સારા ખાને પીને કા સામાન લે કર સફરમેં નિકલા, સેહરા (રણ) કે અંદર ચલ રહા હે, ઔર દોપહરકે વકત એક દરખ્તકે નીચે ઠહેર ગયા ઔર ઊંટ સે ઉતર કર આરામ કરને કે લિયે વહાં લેટ ગયા, ઊંટકો વહાં છોડા, જબ નીંદસે ઉઠા તો દેખા કે ઊંટ ગાયબ! અબ ખાને પીને કા સારા સામાન તો ઉસી પર થા, ઉસ લક દક સેહરામેં ઉસ્કે લિયે ઔર કોઇ ઝિંદગીકા સહારા નહીં થા, ઉસ્ને તલાશ કિયા, કુછ નહીં મિલા. બિલ આખિર માયૂસ હો કર વો ઉસી દરખ્ત કે નીચે યે સોચકર કે અબ મૌત હી આની હે તો યહીં આ જાએ. આ કર લેટ ગયા, ઉસીમેં આંખ લગ ગઇ, થોડી દેર કે બાદ આંખ ખૂલી તો દેખા કે ઊંટ વહાં મૌજૂદ હે! ઉસ્કો દેખકર ઉસ શખ્સ પર ઇત્ની ખૂશી તારી હૂઇ કે ઉસ ખૂશીમેં વો કેહને લગા: એ અલ્લાહ, તુ મેરા બંદા, મૈં તેરા રબ. કેહના યૂં ચાહિયે થા કે: એ અલ્લાહ, મૈં તેરા બંદા, તુ મેરા રબ. વો શુક્ર કે તૌર પર કેહતા હે: લેકિન ખૂશીમેં ઉસ્કી ઝબાન ફિસલ ગઇ, તો નબિયે કરીમ ﷺ ફરમાતે હેં કે: દેખો! ઉસ આદમીકો કિત્ની ખૂશી હૂઇ? અલ્લાહકા કોઇ બંદા જબ તવ્બહ કર કે અલ્લાહ તઆલાકી તરફ રૂજૂઅ કરતા હે તો અલ્લાહ તઆલાકો ઉસ સે ઝયાદહ ખૂશી હોતી હે.[1]

એ મેરે બંદો !

બારી તઆલા ખૂદ કુર્આનમેં ફરમાતે હેં: قُلْ يٰعِبَادِيَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا ઇસ્મેં ભી શાને રહમત તો દેખો: કે ઉન ગુનાહગારોંકો અલ્લાહ તઆલા يٰعِبَادِيَ (એય,

---

[1] સહીહ બુખારી : ૫૯૪૯

મેરે બંદોં) સે ખિતાબ કરતે હેં. દુન્યા મેં બાપ અગર અપને બેટે સે નારાઝ હો ઔર કિસી વજહસે ઉસ્કો તંબીહ કરના ચાહે તો ઉસ્કી માં સે કેહતા હે: તેરે બેટે કો કેહ દેના કે મેરે ઘરમેં કદમ ન રખે! યા'ની અપના બેટા નહીં કેહતા, ગોયા ઉસ્કી ઉસ બૂરી હાલત કી વજહસે અપની તરફ નિસ્બત કરનેકે લિયે ભી તૈયાર નહીં હે. લેકિન અલ્લાહ તઆલા ગુનાહગારોં કી ઈસ હાલતમેં ભી અપની તરફ નિસ્બત કરતે હૂએ يٰعِبَادِىَ (એય, મેરે બંદોં) સે ખિતાબ કરતે હેં. કયા શાને રહમત હે. ઈસલિયે અલ્લાહ તઆલાકી રહમતસે ફાઈદહ ઉઠાના ચાહિયે.

ઔર આદમી ગુનાહોં પર ઈસ્રાર ન કરે, અગર કોઈ ગુનાહ હો ગયા હે તો તવ્બહ કરે, અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઉસ્કી તવ્બહ કુબૂલ ફરમાએંગે. ઔર ઈત્ના હી નહીં કે અપને ગુનાહોંસે તવ્બહ કરે બલ્કે અપને ભાઈયોંકી તરફસે, દૂસરે ઈન્સાનોંકી તરફસે તવ્બહ કરે, કિસીકી તરફસે ઝયાદતીકા મુઆમલા હૂવા હો, ઝુલ્મકા મુઆમલા હૂવા હો તો ઉન્કો ભી મુઆફ કર દે, ઉન્કે સાથ ભી રહમતકા મુઆમલા કરે.

કરો મહેરબાની તુમ અહલે ઝમી પર

મુહદ્દિસ્સીન કે યહાં મુસલસલ બિલ અવ્વલિયહ એક હદીષ હે કે સબસે પેહલે ઉસ્તાદ અપને શાર્ગિદોં કો સુનાતે હેં ઔર શાર્ગિદ સબસે પેહલે અપને ઉસ્તાદ સે વો રિવાયત સુનતે હેં ઉસ્કો મુસલસલ બિલ અવ્વલિયહ કહા જાતા હે, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ ﷛ કી રિવાયત હે: الراحمون يرحمهم الرحمٰن تبارك وتعالىٰ (અલ્લાહકે જો બંદે દૂસરોં પર રહમ કરનેવાલે હેં ઉન પર રહમાન રહમ કરતા હે) ارحموا من في الأرض يرحمكم من في السماء (તુમ ઝમીનવાલોં પર રહમ કરો,

આસમાનવાલા તુમ પર રહમ કરેગા)[1] ઈસીલિયે હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં: لا يرحم الله من لا يرحم الناس (જો લોગોં પર મહેરબાની નહીં કરતા, અલ્લાહ ઉસ પર મહેરબાની નહીં કરતે)[2] હમ લોગોંકે કુસૂરોંકો મુઆફ ન કરેં, ઉન્કે સાથ રહમત કા મુઆમલા ન કરેં ઔર ફિર અલ્લાહસે રહમતકી ઉમ્મીદ રખેં! ایں خیال است و محال است و جنوں યે વન સાઈડ ટ્રાફીક નહીં ચલા કરતા, અગર હમ અલ્લાહ સે રહમતકી ઉમ્મીદ રખતે હેં તો હમેં ભી દૂસરોં કે સાથ રહમતકા મુઆમલા કરના ચાહિયે.

હઝરત સિદ્દીકે અકબર رضي الله عنه કી બંદગી

દેખો! હઝરત આઈશા સિદ્દીકા رضي الله عنها પર જબ તોહમત લગાઈ ગઈ થી ઔર મુનાફિકીન ને ઉસ્કો બહોત હવા દી, ઉસ્કા બડા પ્રોપેગેંન્ડા કિયા, તો ઉસ્કી વજહસે બા’ઝ મુખ્લિસ મો’મિનીન ભી ધોકે મેં આ ગએ, ઔર ઉન્હોંને ઉસ બાતકો સચ્ચા સમજકર તોહમતકે ઉસ મુઆમલેમેં હિસ્સા લિયા, જિન્મેં હઝરત મિસ્તહ બિન ઉષાષા رضي الله عنه ભી થે. વો હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક رضي الله عنه કી ખાલાઝાદ બહેન કે બેટે થે, મુહાજિરીનમેં સે થે.ઔર ગરીબ હોનેકી વજહસે હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક رضي الله عنه ઉન્કા ખર્ચ બરદાશ્ત કરતે થે. જબ કુર્આનમેં હઝરત આઈશા رضي الله عنها કી બરાઅત (બેગુનાહ હોનેવાલી આયત) નાઝિલ હૂઈ તો હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક رضي الله عنه ને કસમ ખા કર કહા! અબ મૈં ઉન પર ખર્ચ નહીં કરૂંગા. બરાઅત નાઝિલ હૂઈ તો મા’લૂમ હૂવા કે હઝરત આઈશા رضي الله عنها ઉસ મુઆમલે મેં બરી હે, હઝરત અબૂબક્ર رضي الله عنه કે ઈન્સાફ કી બાત

[1] તિરમિઝી શરીફ: ૧૯૨૪ , અબૂ દાવુદ શરીફ: ૪૯૪૧ , મુસ્નદે અહમદ: ૬૪૯૪
[2] સહીહ બુખારી : ૭૩૭૬ , મુસ્લિમ શરીફ: ૨૩૧૯

દેખિયે! કે જબ તક બરાઅત નાઝિલ નહીં હૂઇ તબ તક ઉન્કા વઝીફા બંદ નહીં કિયા, હમારે દૌર ઔર મિઝાજકા દૂસરા કોઇ હોતા, તો પેહલે દિનસે હી મુઆમલા નિમટ જાતા કે મૈં ખર્ચ દેતા હૂં ઔર હમારી બેટી કે સાથ ઐસા હો રહા હે! લેકિન હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક ﷺ ને ઇન્સાફ કા તકાઝા યૂં પૂરા કિયા કે જબ તક હઝરત આઇશા ﷺ કી બરાઅત ઔર બેગુનાહ હોના ઝાહિર નહીં હૂવા વહાં તક ખર્ચ બંદ નહીં કિયા, જબ બેગુનાહ હોના ઝાહિર હૂવા ઔર કુર્આનમેં આયત નાઝિલ હૂઇ તો બાત સાફ હો ગઇ કે હઝરત મિસ્તહ ﷺ ગલત થે, કુસૂરવાર થે. તો હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક ﷺ ને યે કસમ ખાઇ તો બારી તઆલાને કુર્આન પાકમેં આયત નાઝિલ ફરમાઇ:وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا ۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ.(النور:٢٢) (તુમ મેં જો લોગ ફઝીલત ઔર માલી કુશાદગી વાલે હેં, વો ઇસ બાત પર કસમ ન ખાએં કે વો ઉન્કો નહીં દેંગે જો રિશ્તેદાર હેં ઔર ગરીબ હેં ઔર મુહાજિરીન હેં. ઉન્કો દરગુઝરસે કામ લેના ચાહિયે, કયા તુમ ઇસ બાતકો પસંદ નહીં કરતે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા તુમ્હારે ગુનાહોંકો મુઆફ કર દેં?) ગોયા હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક ﷺ કો તરગીબ દી જા રહી હે કે તુમ ઉન્કા કુસૂર મુઆફ કર દો, અલ્લાહ તુમ્હારે કુસૂર મુઆફ કર દેંગે. જબ યે આયત નાઝિલ હૂઇ તો હુઝૂર ﷺ ને હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક ﷺ કો બુલાયા ઔર ઉન્કે સામને યે આયત તિલાવત ફરમાઇ, સુનતે હી ફૌરન હઝરત અબૂબક્ર ﷺ કેહને લગે:بلى والله إني لأحب أن يغفر الله لي (કયૂં

નહીં! અલ્લાહકી કસમ! મૈં ઈસ બાતકો પસંદ કરતા હૂં કે અલ્લાહ તઆલા મેરે ગુનાહોંકો મુઆફ કર દે.)[1]

આજ દુન્યામેં હમારા મુઆમલા ઉલ્ટા હો ગયા હે, હમ અપને મુતઅલ્લિક તો યે ચાહતે હેં કે લોગ હમારે કુસૂર મુઆફ કર દે, લેકિન હમ લોગોંકે કુસૂર મુઆફ કરનેકે લિયે તૈયાર નહીં હેં. અપને મુતઅલ્લિક તો હમારી ખ્વાહીશ ઔર તમન્ના યે હોતી હે કે લોગ હમારે સાથ મુહબ્બતકા, મહેરબાની કા, શફકત કા મુઆમલા કરેં ઔર હમ દૂસરોંકે સાથ મહેરબાની, મુહબ્બત વ શફકત કા મુઆમલા કરનેકો તૈયાર નહીં. અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હેં: مَن لَا يَرحم لَا يُرحم (જો દૂસરોં પર રહમ નહીં કરતા ઉસ પર ભી અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે રહમ નહીં કિયા જાતા)[2]

બહરહાલ! યે દોનોં અલ્લાહકે સિફાતી નામ હેં, અલ્લાહકી સિફાતસે બંદોંકો ભી મુત્તસિફ હોના ચાહિયે. યા'ની ઈન સિફાત કો અપને અંદર પૈદા કરનેકી કોશિશ કરની ચાહિયે. અલ્લાહ તઆલા જબ સબ પર મહેરબાન હે તો હમેં ભી ઉસ્કી કોશિશ કરની ચાહિયે કે હમારી રહમત ઔર મહેરબાનીસે ભી કોઈ બચને ન પાએ, દુશ્મન, દોસ્ત, અપના, પરાયા સબકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરો. ارحموا من في الأرض يرحمكم من في السماء (ઝમીનવાલોં પર રહમ કરો, આસમાનવાલા તુમ પર રહમ કરેગા.) લિહાઝા અલ્લાહ તઆલાકે ઈન દો મુબારક નામોંસે હમેં ભી ફાઈદહ ઉઠાના ચાહિયે. ઔર ઉન સિફાતકો ઈખ્તિયાર કર કે હમેં ભી અલ્લાહકી મખ્લૂક કે સાથ રહમત ઔર મહેરબાનીકા મુઆમલા કરના ચાહિયે. અગર ઐસા કરેંગે તો જૈસે અલ્લાહ તઆલાને ફરમાયા

---

[1] સહીહ બુખારી : ૨૫૧૮

[2] સહીહ બુખારી : ૫૬૬૭ , મુસ્લિમ શરીફ : ૨૩૧૮

કે અલ્લાહ મુઆફ કર દેતે હેં. હમારે ગુનાહ ભી મુઆફ હો જાએંગે, અલ્લાહકી રહમત બડી વસીઅ હે.

باز آ باز آ، ہر آنچہ ہستی باز آ

گر کافر و گبر و بت پرستی باز آ

ایں در گہِ ما، در گہِ نومیدی نیست

صد بار اگر توبہ شکستی باز آ

(بو سعید ابو الخیر)

આ જાઓ! વાપસ આ જાઓ! જો કુછ કિયા હે વાપસ આ જાઓ, તુમ કાફિર હો, મજૂસી હો, બુત કી પૂજા કરનેવાલે હો ફિર ભી આ જાઓ, હમારી યે બારગાહ ઔર હમારા યે દરબાર ના ઉમ્મીદી કા નહીં હે, સો બાર તવ્બહ તોડ ચૂકે હો તો ભી આ જાઓ. તો હકીકત યે હે કે ઇત્ના મહેરબાન ખુદા! ઉસ્કો છોળ કર હમ કહાં જાએંગે? દુન્યામેં કોઇ ઐસા હે જો હમેં પનાહ દે?

نہ کہیں جہاں میں اماں ملی جو اماں ملی تو کہاں ملی

مرے جرم خانہ خراب کو ترے عفو بندہ نواز میں ۞ اقبالؔ ☎

હકીકતમેં દુન્યામેં અલ્લાહ કી રહમત કે અલાવહ કોઇ પનાહ દેનેવાલા નહીં હે ઇસલિયે અલ્લાહ હી કી તરફ રૂજૂઅ કરના ચાહિયે, ગુનાહ હો ગયા હે તો તવ્બહ કરો, અલ્લાહકી તરફ રૂજૂઅ કરો, અલ્લાહ તઆલાને હર નમાઝમેં ઔર નમાઝકી હર રકઅતમેં ઇસ સૂરતકો પઢનેકા હુકમ દિયા હે. તો હમેશા નમાઝમેં જબ ભી ઇસ સૂરતકો પઢેં તો ઉસ્કો પઢતે વકત યે તસવ્વૂર કરના ચાહિયે. યે સબક તાઝા કર લેના ચાહિયે.

الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ અલ્લાહ તઆલા જબ ઈત્ને મહેરબાન હેં તો ઉસ્કી રહમતકા તકાઝા યે હે કે વો અપને બંદોંકો રાહે હક દીખાએ બગૈર ગુમરાહીકે અંદર વૈસે હી નહીં છોળ દેંગે. બલ્કે ઉન બંદોંકો રાહે હક દિખાનેકે લિયે અલ્લાહ તઆલાને નબીયોંકા સિલસિલા જારી ફરમાયા. ઈસ સે રિસાલતકા સબૂત હોતા હેં,

તો ઈસ્લામકે બુન્યાદી તીન અકાઈદ હે.(૧) અકીદએ તવ્હીદ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ (૨) અકીદએ રિસાલત الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ (૩) અકીદએ આખિરત مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ સે સાબિત હોતા હે.

مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ (જો રોઝે જઝા કા માલિક હે)

લફ્ઝ દીન બદલા ઔર હિસાબ દોનોં મા'નોં મેં આતા હે, હદીષ શરીફમેં આતા હે: الكيس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت (હોશિયાર વો હે જો અપને નફ્સ સે હિસાબ લે ઔર મૌતકે બાદવાલી ઝિંદગીકે લિયે અમલ કરે)[1] દીન યહાં હિસાબ કે મા'ના મેં આયા હે, આયતમેં દોનોં મા'ના કરતે હેં: રોઝે હિસાબકા માલિક હે, યા રોઝે જઝા કા માલિક હે. ઈસલિયે કે કિસી કો કોઈ બદલા દેના ચાહેંગે, તો પહલે હિસાબ કરના પડેગા, બદલે કે લિયે હિસાબ લાઝિમ હે, ઔર જબ હિસાબ કરેંગે તો બદલા દિયા જાએગા, દોનોં એક દૂસરે કે લિયે લાઝિમ વ મલઝૂમ હેં.

હમારી મિલ્કીયત મજાઝી હે

દેખો: અલ્લાહ તઆલા તો ઈસ દુન્યામેં ભી હર ચીઝકા માલિક હે. લેકિન અલ્લાહ તઆલાને દુન્યાકે અંદર અપની એક ખાસ હિકમત ઔર મસ્લેહતકી વજહસે ઈન્સાનોંકો ભી આરઝી ઔર મજાઝી તૌર

[1] તિરમિઝી શરીફ: ૨૪૫૯, ઈબ્ને માજહ: ૪૨૬૦

પર માલિક બનાયા, હકીકી માલિક તો અલ્લાહ હે; લેકિન અલ્લાહ તઆલાને દુન્યાકી ઝિંદગીમેં ઇન્સાની મિલ્કીયતોં કો ભી તસ્લીમ કિયા, ઇસીલિયે તો ઝકાત ફર્ઝ હોતી હે, અગર માલિક ન માના જાએ તો ઝકાત કહાંસે ફર્ઝ હોગી? ઔર હર આદમી જો કપડે પેહને હૂએ હેં, ઉસ સે પૂછે કે યે કપડે કિસકે હેં? તો કહેગાઃ મેરે હેં. યે મકાન કિસકા હે? મેરા હે, મિલ્કીયત સાબિત હોતી હે.

દુન્યામેં અલ્લાહને મિલ્કીયતકો તસ્લીમ કિયા ઔર હર એક કો માલિક બનાયા, દુન્યામેં હાકિમ ભી બનાયા, હુકૂમરાન ભી બનાએ, લેકિન ઉન હુકૂમરાનોં કી હુકૂમત ભી દુન્યામેં આરઝી ઔર મજાઝી હે. હકીકી માલિક ઔર હકીકી હુકૂમરાન તો અલ્લાહ હે. દુન્યાકી ઇસ ઝિંદગીમેં અલ્લાહને અપની મસ્લીહતોં કે પૈશેનઝર ઇન્સાનકી માલિકીયત, મલૂકીયત ઔર બાદશાહતકો મંઝૂરી દી, આરઝી હી સહી, લેકિન એક દિન એૈસા આને વાલા હેઃ રોઝે જઝા, ઉસ દિન દુન્યાકી યે આરઝી ઔર મજાઝી હુકૂમતેં ભી ખત્મ હો જાએંગી, કોઇ કિસી ચીઝકા માલિક નહીંઃ બલ્કે હશ્રકે મૈદાનમેં અલ્લાહ તઆલા એૈસે હી પૈદા કર કે લાએંગે કેઃ(الانبیاء:۱۰۴) كَمَا بَدَاْنَآ اَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيْدُهٗ ؕ وَعْدًا عَلَيْنَا ؕ اِنَّا كُنَّا فٰعِلِيْنَ۔ (યા'ની જૈસે હમને માં કે પેટસે પેહલે પૈદા કિયા થા વૈસે હી હમ દો બારા ઉન્કો ઝીંદા કરેંગે) હદીષ શરીફમેં આતા હે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયાઃ કયામતકે રોઝ અલ્લાહ તઆલા ઇન્સાનોં કો કબ્રોંસે ઝીંદા કરકે ઉઠાએંગે તો બદન પર કોઇ લિબાસ નહીં હોગા, પાઉં મેં જૂતે નહીં હોંગે, ઔર જૈસે બચ્ચા ખત્ના બગૈર પૈદા હોતા હે, વૈસે હી ગૈરમખ્તૂન ઉઠાએંગે. કિસી કે પાસ કુછ નહીં.[1] બચ્ચા જબ માં કે પેટસે આતા હે, કયા લેકર આતા હે? કુછ પોટલા લાતા હે? કુછ નહીં.તો કયામતકે રોઝ ભી અલ્લાહ તબારક વ તઆલા જબ કબ્રોંસે દો બારા

[1] સહીહ બુખારી : ૬૧૬૧ , મુસ્લિમ શરીફઃ ૨૮૫૯

પૈદા કર કે ઉઠાએંગે, તો ઉસી કૈફીયત કે સાથ, કિસીકે પાસ કુછ નહીં હોગા. યે ઝાહિરી, મજાઝી, આરઝી મિલ્કતેં જો અલ્લાહ ને દુન્યામેં અતા ફરમાઇ થી, કિસીકે પાસ કોઇ ચીઝ નહીં હોગી. સબ ઐસે હી નંગ ધળંગ હોંગે. ઔર કિસી બાદશાહ કી કોઇ હુકૂમત ઔર બાદશાહત નહીં હોગી, ઉસ વકત અલ્લાહ તઆલા ખૂદ હી પુકારેંગે: لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ (આજ કિસકી હુકૂમત હે?) કોઇ જવાબ દેનેવાલા નહીં હોગા. અલ્લાહ તઆલા ખૂદ હી ફરમાએંગે: لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ (المؤمن:١٦) (ઉસ અકેલે અલ્લાહકી જો હર ચીઝ પર ગાલિબ હે) અલ્લાહકી હકીકી હુકૂમતકા ઝુહૂર ઉસ રોઝ જઝા ઔર કયામતકે દિન હોગા.

જઝા ઔર સઝા દોનોં હી આ'લા

ઉસ્કો રોઝે જઝા ઇસલિયે કેહતે હેં કે ઉસ દિન દુન્યામેં જો આ'માલ કિયે ગએ હેં, ઉન્કા બદલા દિયા જાએગા. ઉસ્મેં ગોયા અકીદએ આખિરતકી તરફ ઇશારા હે. યે બુન્યાદી અકીદહ હે. ઇસલિયે કે દેખો, અગર ઇસ દુન્યા હી કી ઝિંદગીકો માના જાએ, તો દુન્યામેં તો હમ દેખતે હેં કે બહોતસે લોગ ઐસે હેં જો કુફ્ર કરતે હેં, ઉન્કી પૂરી ઝિંદગી નાફરમાનીમેં ગુઝરતી હે, ઔર ઉસ્કે બાવુજૂદ વો અલ્લાહ તઆલાકી ને'મતોંમેં ડૂબે હૂએ હેં, ખા પી રહે હેં, મઝે કર રહે હેં, ઐશ કર રહે હેં, ઔર હર વકત અલ્લાહ તઆલાકી નાફરમાનીમેં મુબતલા હેં. ઔર અલ્લાહ તઆલાકે દૂસરે બંદે વો ભી હે, જો હર વકત અલ્લાહ તઆલાકી ફરમાબરદારીમેં હેં, લેકિન તકલીફમેં હેં, ઝર્રા બરાબર ઉન્કો ચૈન નહીં. તો આદમી સોચતા હે કે ઉસ્કી પૂરી ઝિંદગી નાફરમાનીમેં ગુઝરી ઉસ્કી ઉન નાફરમાનીયોંકા કયા હોગા? બદલા મિલેગા યા નહીં? ઔર યે ફરમાબરદાર કે ઇસ્કી પૂરી ઝિંદગી અલ્લાહ તઆલાકી ઇતાઅત ઔર ફરમા બરદારીમેં ગુઝરી, ઉસ્કા કયા? ઉસ્કો

ક્યા નેક બદલા મિલેગા? તો હમેં બતલાયા ગયા કે યે દુન્યાકી ઝિંદગી ઐસી નહીં હે કે ખાયા, પિયા ઔર ખત્મ હો ગયા, નહીં! ઈસ્કે બાદ એક દૂસરી ઝિંદગી આનેવાલી હે, યે દુન્યવી ઝિંદગી તો અમલકે લિયે હે, યહાં બદલા નહીં હે, બદલા તો આખિરત મેં દિયા જાએગા, વહી બદલે કા દિન હે. ઉસ વક્ત બદલા હોગા, ઔર ઉસ વક્ત જિન્હોંને નેકિયાં કી હે, અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે મુતીઅ ઔર ફરમાબરદાર હેં ઉન્કો અલ્લાહ તઆલા ઈન્આમાતસે નવાઝેંગે, ઔર જો ગુનેહગાર, નાફરમાન હેં અલ્લાહ ઉન્કો સઝા દેંગે.

જિન્કો ઈતાઅતકી વજહસે ને'મતોંસે નવાઝેંગે વો ને'મતેં ભી કોન્ટીટી ઔર ક્વોલિટી દોનોં એ'તબારસે આ'લા દર્જે કી હોગી, દુન્યા મેં ઉસ્કા કોઈ તસવ્વુર (કલ્પના) હી નહીં કર સકતા, ઔર નાફરમાનોંકો જો સઝાએં દી જાએગી વો ભી આ'લા દર્જે કી હોગી, ઉસ્મેં કોઈ કમી ન હોગી.

તો مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ (યા'ની રોઝે જઝા કા માલિક હે.) ઈસ્મેં અકીદએ આખિરતકી તરફ ઈશારા હે.

ગોયા ઈસ્લામકી બુન્યાદી તાલિમાતમેં તીન ચીઝેં હેં.

(૧) તવ્હીદ
(૨) રિસાલત
(૩) આખિરત.

સૂરએ ફાતિહા કી પેહલી તીન આયતોંમેં ઉન્કી તરફ ઈશારા હો ગયા.

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ફ઼ાતિહા

(કિસ્ત – 3)

(તારીખ: ૨૩,જુમાદલઉલા ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૧૧,ફરવરી ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً-أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۝١ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝٢ مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ۝٣ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ۝٤ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ۝٥ صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ۙ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ ۝٧

પેહલી તીન આયતેં

સૂરએ ફ઼ાતિહા ચલ રહી હે, અબ તક ઈસકી પેહલી તીન આયતેં હો ગઈ:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ (તમામ તા’રીફ઼ેં અલ્લાહ તઆલાકે લિયે હે, જો તમામ જહાનોં કા પરવરદિગાર હે.)

الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ (જો સબ પર મહેરબાન ઔર બહોત ઝયાદહ મહેરબાન હે.)

مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ (જો રોઝે જઝા યા રોઝે હિસાબકા માલિક હે)

ઈન તીન આયતોંમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈસ્લામકે તીન બુન્યાદી અકાઈદ કી તરફ ઈશારા ફરમાયા હે, યે તીનોં ઈસ્લામ કે બુન્યાદી અકાઈદ હેં.

તવ્હીદ

પેહલા અકીદહ તવ્હીદકા હે. યા'ની હમ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા હી કો ઈબાદતકે લાઈક માનતે હેં, કોઈ ઔર ઈબાદતકે લાઈક નહીં હે, ઉસીકી ઈબાદત કી જાતી હે, કયૂંકી જબ સારે જહાનોં કા વહી પરવરદિગાર હે, ઉસીને સબકો પૈદા કિયા, ઉસીને સબકો કમાલ તક પહોંચાયા, વહી સબકી પરવરીશ કરતા હે તો વહી ઈસ બાતકે લાઈક હે કે ઉસ્કી ઈબાદત કી જાએ, ચૂં કે ઈસ્મેં કોઈ ઔર ઉસ્કા શરીક નહીં હે, વહી તને તન્હા ખાલિક ભી હે, રાઝિક ભી હે, તરબિયત કરનેવાલા ભી હે, હર ચીઝકો ઉસ્કે કમાલ તક પહોંચાનેવાલા હે, તો જબ સબ કુછ વહી હે તો વો ઈસ લાઈક હે કે ઉસ અકેલે હી કી ઈબાદત કી જાએ, ઉસ્કી ઈબાદતમેં કિસી ઔર કો શરીક ન કિયા જાએ, યે તવ્હીદકી તરફ ઈશારા હૂવા. તવ્હીદ ઈસ્લામ કા બુન્યાદી અકીદહ હે કે અલ્લાહ તઆલા કે અલાવહ કિસી ઔર કો ન મા'બૂદ માના જાએ ઔર ન કિસી ઔર કી ઈબાદત કી જાએ.

રિસાલત

الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ (જો સબ પર મહેરબાન ઔર બહોત મહેરબાન હે)

ઈસ મહેરબાની ઔર સિફતે રહમતકા તકાઝા થા કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને જબ ઈન્સાનકો દુન્યામેં ભેજા હે તો ઉસ્કો યૂં હી અંધેરોંમેં ન છોળ દે, બલ્કે કયૂં ભેજા ગયા હે, ઉસ્કો બાકાઈદહ

બતલાયા જાએ. ચુનાંચે ઉસીકે લિયે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને પયગમ્બરોં કા સિલસિલા જારી ફરમાયા. હઝરત આદમ عَلَيْهِ السَّلَام સે લે કર હુઝૂર અકરમ ﷺ તક અલ્લાહ તઆલાને મુખ્તલિફ ઝમાનોંમેં મુખ્તલિફ પયગમ્બર ભેજે, સબસે આખરી પયગમ્બર ઔર રસૂલ નબિયે કરીમ ﷺ હે. ઉન પયગમ્બરોંને ઇન્સાનોંકો યે બતલાયા કે તુમ્હેં દુન્યામેં કયૂં ભેજા ગયા હે? તુમ્હેં કયૂં પૈદા કિયા હે? તુમ્હારી પૈદાઇશ કિસલિયે કી ગઇ હે? وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ۔(الذّٰرِيٰت:٥٦) (અલ્લાહને અપની ઇબાદત ઔર ઇતાઅતકે લિયે તુમકો પૈદા કિયા હે) ઔર યે બાત બતલાને કે લિયે હઝરાતે અંબિયા عَلَيْهِمُ السَّلَام અગર ન ભેજે જાતે, તો ઇન્સાનોંકો કૈસે પતા ચલતા કે હમેં દુન્યામેં કયૂં ભેજા ગયા હે? ઔર ઉન પયગમ્બરોં ઔર રસૂલોં પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને અપની કિતાબેં ભી ઉતારી ઔર ઉનમેં ઝિંદગી ગુઝારને કે મુતઅલ્લિક તમામ અહકામ બતલાએ ગએ કે તુમ્હેં ઇસ તરહ ઝિંદગી ગુઝારની હે. અલ્લાહ તઆલા જિસ ઝિંદગી સે રાઝી હે, વો કૌન સી હે? વો બતલાઇ ગઇ; તા કે લોગ ઉસ્કે મુતાબિક અપની ઝિંદગી કો સેટ કરેં, ઔર અલ્લાહ તઆલા કૌન સે તરીકએ ઝિંદગીસે નારાઝ હેં? વો ભી બતલા દિયા, તા કે લોગ અપને આપકો ઉસ સે બચાએ. ચુનાંચે ઇસ આયતમેં રિસાલતકે અકીદેકી તરફ ઇશારા કિયા ગયા હે.

આખિરત

مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ (વહી રોઝે જઝા ઔર રોઝે હિસાબકા માલિક હે.)

એક દિન આનેવાલા હે અલ્લાહ તઆલા ઉસ દિન હિસાબ લેંગે, યા’ની યે ન સમજા જાએ કે ઇસ દુન્યામેં બસ પૈદા હૂએ, ખાયા,

પિયા ઔર ખત્મ હો ગએ! નહીં! બલ્કે ઈસ ઝિંદગીકે બાદ એક દૂસરી ઝિંદગી હે જો દાઈમી હે, જો કભી ખત્મ હોનેવાલી નહીં હે. ઔર ઉસ દાઈમી ઝિંદગીકી કામ્યાબી ઔર નાકામી કા મદાર ઈસ દુન્યવી ઝિંદગી પર હે, અગર હમનેં ઈસ દુન્યવી ઝિંદગીકો અલ્લાહ તઆલાકી રઝામંદી ઔર ખૂશનૂદી કે મુતાબિક ગુઝારા, અલ્લાહ તઆલાને અપને રસૂલોં ઔર પયગમ્બરોંકે ઝરીયે ઝિંદગી ગુઝારનેકા જો તરીકા અપની કિતાબોંમેં ઉતારા હે,ઉસ્કે મુતાબિક અગર યે ઝિંદગી ગુઝારી, તબ તો વહાં કામ્યાબી હે, ઔર હમેશાકી ને'મતેં હેં.

અગર ખુદા ન કરે ઈસ ઝિંદગીકો અલ્લાહ તઆલાકી નારાઝગીમેં ગુઝારા, અલ્લાહને જિન ચીઝોંસે મના કિયા થા ઉન્કા ઈરતિકાબ કરતે રહે, અલ્લાહકી નાફરમાનીમેં રહે, ખાયા પિયા ઔર ઉસીમેં લગે રહે, અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે અહકામકો તોડા, તો દાઈમી ઝિંદગીમેં નાકામી હોગી, અલ્લાહ તઆલાકી નારાઝગીસે વાસ્તા પડેગા, અલ્લાહકા અઝાબ હમેશા હમેશ કે લિયે ભુગતના પડેગા. યે મતલબ હે અલ્લાહ તઆલાકે રોઝે જઝા ઔર રોઝે હિસાબ કે માલિક હોને કા. ગોયા ઈસ આયતમેં આખિરતકે અકીદેકી તરફ ઈશારા કિયા ગયા.

પેહલી આયતમેં તવ્હીદ, દૂસરી આયતમેં રિસાલત ઔર તીસરી આયતમેં આખિરત કે અકીદે કી તરફ ઈશારા કિયા ગયા, યે તીન અકાઈદ ઈસ્લામકે બુન્યાદી અકાઈદ હેં.

આખિરતઃ યહી ઝિંદગી નહીં હે બલ્કે ઈસ્કે બાદ એક ઝિંદગી આનેવાલી હે ઔર વો અસ્લી ઝિંદગી હે, ઔર વહાં અલ્લાહ તઆલા ઈન્સાનોં ને દુન્યામેં જો કુછ કિયા હે ઉસ્કા હિસાબ લેંગે.

આદમી હર વકત ખુદા કી નિગાહ મેં હોતા હે

હમ જો કુછ કરતે હેં ઉસ્કે મુતઅલ્લિક યે ન સમજેં કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકો પતા નહીં હે, વો તો આલિમુલ ગૈબ વશ્શૂહદા હે, સબ કુછ જાનતા હે, ઔર ઉસ્કે સાથ સાથ અલ્લાહ તઆલાને ઈસ બાતકા ઈન્તિઝામ કિયા હે કે હર ઈન્સાનકે સાથ અલ્લાહકી તરફસે દો ફરિશ્તે બિઠાએ ગએ હેં, જો ઉન્કે સારે આ'માલોંકો લિખતે હેં, ઉસ્કા રર્કોડ રખતે હેં: اِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيٰنِ عَنِ الْيَمِيْنِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيْدٌ۔ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَيْهِ رَقِيْبٌ عَتِيْدٌ۔ (ق:۱۷،۱۸) યે લેનેવાલે, લિખનેવાલે કેચ (Catch) કરને વાલે, દો ફરિશ્તે દાએં ઔર બાએં બૈઠે હૂએ હેં ઔર આદમી જો કુછ બોલતા હે વો ઉસ્કો નોટ કરતે હેં. હમ યૂં ન સમજેં કે હમ જો બોલ રહે હેં વો હવામેં મિકસ હો ગયા, ખતમ હો ગયા, નહીં! એક એક બોલ મહફૂઝ કિયા જાતા હે. આદમીકે સારે આ'માલકા અલ્લાહ તઆલાકે યહાં રેર્કોડ હે.

જબ કયામતકે રોઝ હાથમેં ઉસ્કા આ'માલનામા દિયા જાએગા ઔર ઇન્સાન ઉસ્કો દેખેગા તો વો કહેગા: مَالِ هٰذَا الْكِتٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيْرَةً وَّلَا كَبِيْرَةً اِلَّآ اَحْصٰهَا۔ (الكهف:۴۹)(ઈસ સહીફે કો કયા હો ગયા હે કે કોઈ છોટી બડી ચીઝ ઐસી નહીં હે જો ઈસ્મેં ન હો, હમારી ઝિંદગીકા સારા કચ્ચા ચિઠઠા ઉસ્કે અંદર હોગા, કોઈ ચીઝ છૂટી હૂઈ ન હોગી.) وَوَجَدُوْا مَا عَمِلُوْا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًا۔ ઈન્સાન દુન્યામેં અપના કિયા હૂવા સબ કુછ મૌજૂદ પાએંગે. ઔર વો ઈન્કાર નહીં કર સકેંગે ઔર અલ્લાહ તઆલા

કિસીકે સાથ ઝૂલ્મો ઝયાદતી નહીં કરતે. અલ્લાહ તઆલા તો બંદોંકો ઉન્કે આ'માલ દિખલા દેંગે ઉન્કે આ'માલ પર ગવાહ પૈશ કરેંગે.

આ'ઝા કી ગવાહી

બંદોંસે પેહલે જબ પૂછા જાએગા તો બંદે પેહલે જૂઠ ભી બોલેંગે, લેકિન અલ્લાહ તઆલા ઝબાન બંદ કર દેંગે ઔર દૂસરે આ'ઝા ગવાહી દેંગે. જિન આ'ઝા સે ઉસ્ને ગુનાહ કિયે થે હર હર ઉઝવ ગવાહી દેગા, આંખને જો ગુનાહ કિયા થા આંખ બોલેગી, કાન ને કિયા થા કાન બોલેગા, હાથને કિયા થા, હાથ બોલેગા. હર હર ઉઝવ બોલેગાઃ તો વો કહેગા કે ભઇ! તુમ્હારે લિયે તો મૈંને કિયા થા, ઔર તુમ હી મેરે ખિલાફ ગવાહી દે રહે હો ? વો આ'ઝા કહેંગેઃ અલ્લાહ તઆલાને હમકો બોલને કી સલાહિયત અતા ફરમાઇ હે ઔર સબ બતલાએંગે, ઔર જિસ ઝમીન પર ગુનાહ કિયે હેં, ઉસ ઝમીન પર અગર નેકી કી હે તો ઉસ પર ઔર અગર ગુનાહ ભી હેં તો ઉસ્કે ખિલાફ ગવાહી દેંગી. લિહાઝા કોઇ ચીઝ છૂટનેવાલી નહીં હે. આદમી કો હર વકત ઈસ બાતકા એહસાસ હોના ચાહિયે કે મૈં જો કુછ કર રહા હૂં વો સબ રેકૉર્ડ હો રહા હે ઔર ઉન સબકે મુતઅલ્લિક કયામતકે દિન મુઝે અલ્લાહકો હિસાબ દેના હે, વહી રોઝે હિસાબ કા માલિક હે.

અલ્લાહ તઆલા કી બે શુમાર ને'મતેં

કયામત કે રોઝ બંદે કો જબ અલ્લાહ તઆલાકે હુઝૂર હિસાબ કે લિયે પૈશ કિયા જાએગા તો ઉસ વકત ઉસ્કે સાથ તીન રજીસ્ટર ભી પૈશ કિયે જાએંગે.

(૧) તમામ નેકિયોં ઔર અચ્છે આ'માલ કા તઝકિરહ હોગા.

(૨) ગુનાહોં કા તઝકિરહ હોગા.

(૩) ઉન તમામ ને'મતોંકા તઝકિરહ ભી હોગા જિન્કો પૂરી ઝિંદગી ઈસ્તેમાલ કિયા.

(યે મુતઅદ્દદ આયાત ઔર અહાદીષસે સાબિત હે.)

હમ પાની પીતે હેં. ખાના ખાતે હેં, અલ્લાહ તઆલાકી દી હૂઈ હર ચીઝકો ઈસ્તેમાલ કરતે હેં વો સબ રેર્કોડ હે, કુર્આન કરીમ મેં બારી તઆલા ઈરશાદ ફરમાતે હેં: لَتُسۡـَٔلُنَّ يَوۡمَىِٕذٍ عَنِ ٱلنَّعِيمِ કયામતકે રોઝ અલ્લાહ તઆલાકે યહાં ઉન ને'મતોં કે બારેમેં સવાલ હોગા.

અલ્લાહ તઆલાકે હુઝૂર જબ પૈશી હોગી તો ને'મતોં કે રજીસ્ટર મેં જો સબસે છોટી ને'મત હોગી, અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કો કહેંગે ઈસ્કી ઈબાદતોંકે અંદરસે તુ અપની કીમત વસૂલ કર લે, ચુનાંચે વો આગે બઢેગી ઔર સારી ઈબાદતોં કો સમેટકર એક જાનિબ ખડી હો જાએગી, બારી તઆલા પૂછેંગે:કયા બાત હે?વો અર્ઝ કરેગી: મૈંને ઈસ્કી સારી ઈબાદતેં લે લી, લેકિન મેરી કીમત અદા નહીં હૂઈ. વો બંદા લરઝ જાએગા કે અબ કયા હોગા? તો અલ્લાહ તઆલા જિસ્કે સાથ મહેરબાની કરના ચાહેંગે, ઉસ્કો ફરમાએંગે, જા! મૈંને તેરે ગુનાહોં કો મુઆફ કર દિયા ઔર અપની ને'મતોં કા હિસાબ ભી નહીં લેતા ઔર તેરી નેકિયોં કો મૈં કઈ ગુના કર દેતા હૂં, વો બંદા ખૂશ હો જાએગા.[1]

ઔર જિસ્કી ગિરફ્ત કરના મકસૂદ હોગી વો તો વહીં લરઝ જાએગા કે અલ્લાહકી એક ને'મત મેં મેરી સારી ઈબાદતેં ચલી ગઈ, અબ તો ગુનાહ હી રેહ ગએ ઔર યે મુઝે જહન્નમમેં હી લે જાએંગે.

---

[1] અલઆસારે અબી યુસૂફ : (૧/૨૦૪(૯૧૫), મુસ્નદે બઝ્ઝાર : (૧૩/૯૯(૬૪૬૨), માલિકી : (૧/૨૯૧(૫), મુસ્નદે અબી હનીફા : (૧/૨૦૨), તરગીબ લિલમુન્ઝરી : ૫૪૪૯

હકીકત યહી હે, હમ ઝિંદગીભર ઈબાદતેં કરે તો ભી અલ્લાહ તઆલાકી એક છોટી સી ને'મતકી કીમત અદા નહીં કર સકતે. એક ગ્લાસ પાની કી કીમત હમ સે અદા નહીં હો સકતી.

પાંચ સવાલાત, એક નમૂના

મુખ્તલિફ અહાદીષ મેં મુખ્તલિફ અંદાઝ સે નબિયે કરીમ ﷺ ને કયામતકે દિન જિન જિન ને'મતોં કી બાઝપુર્સ હોગી ઉન્કી તફસીલાત બતલાઈ હે, આપને ફઝાઈલે સદકાતમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને મસ્ઉદ رضي الله عنه કી વો રિવાયત સુની હોગી: لاتزول قدم ابن آدم يوم القيامة من عند ربه حتى يسئل عن خمس[1] (કયામતકે રોઝ ઈન્સાનકે પાઉં અલ્લાહકે હુઝૂર સે ઉસ વકત તક હટ નહીં પાએંગે જબ તક કે પાંચ ચીઝોં કે મુતઅલ્લિક સવાલ ન હો જાએ:)

(૧) عن عمره فيم أفناه (જો ઝિંદગી દી થી ઉસ્કો કહાં ખર્ચ કિયા?) ઈસ્મેં સબ કુછ આ ગયા, જિસ્મ ઔર ઉસ્મેં જો આ'ઝા (Parts of the Body) અલ્લાહ તઆલાને દિયે, આંખેં દી, કાન દિયે, ઝબાન દી, હાથ દિયે, પાઉં દિયે, દિલ દિયા, દિમાગ દિયા, યે સારી સલાહીયતેં અલ્લાહ તઆલાને અતા ફરમાઈ, તો ઈસ ઝિંદગીકે મુતઅલ્લિક સવાલ હોગા કે આપને કહાં ખત્મ કી?

(૨) وعن شبابه فيم أبلاه (જવાનીકો કહાં ઈસ્તેમાલ કિયા?)

જવાની ઝિંદગીકા સબસે બેહતરીન હિસ્સા હે, જવાનીમેં આદમીકી સલાહીયતેં બિલ્કુલ શબાબ પર હોતી હે, સો જવાનીસે મુતઅલ્લિક સવાલ હોગા.

---
[1] સહીહ તિરમિઝી : ૨૪૧૬

(૩,૪) ومالهمن أين اكتسبهوفيم أنفقه (ઔર માલકે મુતઅલ્લિક સવાલ હોગા કે કહાંસે કમાયા ઔર કહાં ખર્ચ કિયા?)

(૫) وماذاعملفيماعلم (જો ચીઝ તુમ્હારે ઈલ્મ મેં આઇ ઉસ પર કિત્ના અમલ કિયા?)

યે તો એક નમૂના હે. ઈસ્કા મતલબ યે નહીં હે કે સિર્ફ ઇન્હી પાંચ ચીઝોં કે મુતઅલ્લિક સવાલ હોગા, બલ્કે સારી ચીઝોં કે બારેમેં સવાલ કિયા જાએગા. ઈસલિયે આદમીકો દુન્યામેં હમેશા યે ધ્યાન રેહના ચાહિયે કે મેરે ચલનેસે મુતઅલ્લિક ભી અલ્લાહ તઆલાકે યહાં સવાલ હોગા, મેરે બોલ, કિસીકે સાથ મુઆમલા કરને સે મુઅતલ્લિક ભી મુઝસે સવાલ હોગા. જિસ તરહ અલ્લાહ તઆલાને હમેં ઝિંદગી ગુઝારનેકા હુકમ દિયા હે ઉસ્કે મુતાબિક હમેં ઝિંદગી ગુઝારની હે,ઔર જિસ કિસ્મ કે તરીકએ ઝિંદગીકો અલ્લાહ તઆલાને નાપસંદ બતલાયા હે ઉસ સે અપને આપકો બચાના હે. ફરાઇઝો વાજિબાત કી અદાઇગી કરની હે, હરામ સે બચના હે, હલાલ કા એહતિમામ કરના હે, ઉસી તરહ તમામ ઉમૂરકા એહતિમામ કરના હે, કયામત કે રોઝ અલ્લાહ તઆલા હિસાબમેં યહી પૂછેંગે. ઔર વહાં સબ કુછ મૌજૂદ હોગા, તો બંદા ઈન્કાર ભી નહીં કર સકેગા.

અબ સવાલ પૈદા હોતા હે કે ઇત્ની બડી ઝિમ્મેદારી હમ પર અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ડાલી ગઇ હે કે હમેં અપની ઝિંદગીકો જિસ તરહ અલ્લાહ ચાહતે હેં ઉસી તરહ ગુઝારના હેં, કૈસે ગુઝારેંગે? સો આગે ઉસ્કા તરીકા બતલાયા:

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ (એ અલ્લાહ હમ તેરી હી ઈબાદત કરતે હેં ઔર તુઝ હી સે મદદ ચાહતે હેં)

ઈબાદત યા'ની બંદગી, ગુલામી. હમ તેરી હી ગુલામી કરતે હેં દુન્યામેં ઔર કિસીકો અપના મુતાઅ નહીં સમજતે, વાજીબુલ ઈતાઅત અલ્લાહ તઆલા હી કો સમજેં, દુન્યામેં કોઈ બડે સે બડા બાદશાહ ભી હો, વાલિદૈન હો, બીવી કે હકમેં શૌહર હો, યા હાકિમે વકત હો, ઉન સબકી ઈતાઅતકા હુકમ કુર્આન યા હદીષમેં કહીં આયા ભી હે તો વો ભી ઈસ શર્તકે સાથ કે ઉન્કી તરફસે દિયે જાને વાલે અહકામ ઔર ઓર્ડર અલ્લાહ તઆલાકે અહકામકે ખિલાફ ન હો.

જહાં અલ્લાહ કી નાફરમાની લાઝિમ આતી હો

અવલાદકો અલ્લાહ તઆલાને વાલિદૈન કે સાથ ભલાઈ ઔર એહસાન કરને કા હુકમ દિયાઃ લેકિન અગર વાલિદૈન કોઈ ઐસી બાત કરને કો કેહતે હેં જિસ્મેં અલ્લાહ તઆલાકી નાફરમાની લાઝિમ આતી હે તો ઈસ ગલતફેહમી મેં મત રેહના કે અલ્લાહ તઆલાને વાલિદૈન કા હુકમ માનને કે લિયે ફરમાયા હે, લિહાઝા અગર વાલિદૈન નાજાઈઝ કામ કરનેકે લિયે કહેં તો ભી કરેં નહીં, વાલિદૈન નાજાઈઝ કામ કરનેકે લિયે કહેંગે તો હમ ઉસ પર અમલ નહીં કરેંગે.

મકકામેં ઈમાન લાનેવાલે સહાબામેં સે હઝરત સઅદ બિન અબી વકકાસ ﵁ ભી થે. યે અશ્રએ મુબશ્શરહમેં સે હેં (યા'ની ઉન દસ સાહાબાઓં મેં સે હેં જિન્કો હુઝૂરને એક હી મજલિસમેં જન્નતકી ખૂશખબરી સુનાઈ) વો જબ ઈમાન લાએ તો ઉન્કી વાલિદહને ઉન્સે કેહ દિયા કે તુમ ઈસ દીનસે બાઝ આ જાઓ, ઔર ઈસ દીનકા ઈન્કાર કરો, ઔર મેરી બાત માનોં, વર્ના મૈં ખાના નહીં ખાઉંગી. વાલિદહને ભૂક હળતાલ કર દી કે જબ તક તુમ ઈસ દીનકો નહીં છોળોગે વહાં તક ખાના નહીં ખાઉંગી, અબ વો અજીબ કશ મ કશ મેં આ ગએ કે માં કા યે હુકમ હે વો અલ્લાહ સાથ શિર્ક કરને કો કેહ રહી હે. નબિયે

કરીમ ﷺ સે આકર અર્ઝ કિયા તો અલ્લાહ તઆલાને કુર્આન મજીદમેં આયત નાઝિલ ફરમાઇ: وَاِنْ جَاهَدٰكَ عَلٰٓى اَنْ تُشْرِكَ بِيْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ ۙ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوْفًا ۔(لقمٰن:۱۵) માં બાપ કે સાથ હુસ્ને સૂલૂક કરના હે: લેકિન બારી તઆલા ફરમાતે હેં કે અગર વો તુમકો મેરે સાથ શિર્ક કરનેકે લિયે કહે તો ઉન્કી બાત મત માનોં.[1]

શરીઅતને એક ઉસૂલ બતલા દિયા:[2] لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق જહાં અલ્લાહ તઆલાકી નાફરમાની લાઝિમ આતી હો વહાં કિસી ભી મખ્લૂક કી કોઇ બાત નહીં માની જાએગી,ચાહે વો હાકિમે વકત હો, ચાહે બાદશાહ હો,ચાહે બાપ હો,ચાહે શૌહર હો, ચાહે કોઇ ભી હો, ઉસ્કી બાત નહીં માની જાએગી, ઉસ્કી બાત સિર્ફ ઇસ શર્ત પર માની જાએગી કે અલ્લાહ તઆલાકે હુકમ કી ખિલાફ વર્ઝી લાઝિમ ન આતી હો.

રબ ચાહી યા મન ચાહી

[3]إنما الطاعة في المعروف જિન લોગોંકી ઇતાઅત ઔર ફરમા બરદારીકા અલ્લાહ તઆલાને હુકમ દિયા હે, વો એક શર્તકે સાથ કી જાએગી કે નેકી કે કામ મેં ઉન્કી બાત માની જાએગી, અગર વો ગુનાહકે કામ કે લિયે કહેં તો ઉસ પર અમલ નહીં હોગા.ચુનાંચે اِيَّاكَ نَعْبُدُ કેહકર બંદા અલ્લાહ તઆલાકે હુઝૂર ઇકરાર કરતા હે કે એ અલ્લાહ! મૈં તેરી હી માનૂંગા. જિસ વકત હમ નમાઝમેં યે ઇકરાર કર રહે હેં, સોચીયે, હમ અલ્લાહ હી કી માન રહે હેં, યા ઔરોં કી ભી

[1] સહીહ મુસ્લિમ : ૧૭૪૭
[2] તબરાની : ૩૯૧૭ , મુસ્નદે અહમદ : ૨૦૬૫૩, ૨૦૬૫૬
[3] સહીહ બુખારી : ૪૦૫૦

માન રહે હેં? અલ્લાહકે હુકમ પર ચલ રહે હેં? રબ ચાહી ઝિંદગી ગુઝાર રહે હેં યા મન ચાહી ઝિંદગી ગુઝાર રહે હેં? અપને નફસકી બાત માન રહે હેં? અપની બીવી કી બાત માન રહે હેં? યા અપને દોસ્તોં કી બાત માન રહે હેં? અલ્લાહકે હુકમ કો છોળ કર કર ફ્રેન્ડ સર્કલ જો કેહ રહા હે ઉસ્કે મુતાબિક કર રહે હેં? સોચ લો! હમ અલ્લાહ તઆલાકે સામને જૂઠા ઈકરાર કરતે હેં? કે હમ તેરી હી ઈબાદત કરતે હેં.

ઈસ ઈકરાર કા ઈલાજ બતલાયા ગયા કે આપ અપને ઉપર અલ્લાહકી ઈતાઅતકો લાઝિમ કર લો, અલ્લાહ તઆલાકે અલાવહ કિસી ઔર કો વાજિબુલ ઈતાઅત મત સમજો, અલ્લાહ તઆલા હી કે હુકમકો હર હાલમેં માનના હે, ચાહે વો હુકમ હમારી ચાહત કે મુવાફિક હો યા મુખાલિફ, હમેં ઉસ પર અમલ કરના હે.

હઝરાતે સહાબા ﷺ ને જબ કલમહ أشهد أن لا إله إلا الله પઢા, તો કલમહ પઢ કર ઉનહોને ઈસ બાતકા ઈકરાર કર લિયા ઔર બતા દિયા કે હમ અલ્લાહ હી કે હુકમકો માનેંગે.

શરાબ કી લત કો લાત

શરાબ ઐસી લત હે કે અગર લગ જાએ તો આસાની સે છૂટતી નહીં હે, આજકલ કિસી કો બીડી ઔર સિગરેટ કી લત હે, કિસીકો પાન કી, કિસીકો ગૂટખા કી. બહોત સે લોગ સમજાતે હેં. લેકિન વો છોળને કે લિયે તૈયાર નહીં હે. ઔર અગર શરાબ કી લત પળ જાએ! ઉસ સે તો અલ્લાહ હી બચાએ. ઝૌકને કહા હે:

"છૂટતી નહીં હે મૂંહસે યે કાફિર લગી હૂઈ".

તો યે શરાબ કી લત ઐસી ખતરનાક હે કે આસાનીસે છૂટતી નહીં હે.

યૂરોપ કે મુતઅલ્લિક લિખા હેઃ ૧૯૨૨ મેં જબ યૂરોપકે હુકમરાનોં ઔર દાનિશમંદોંને દેખા કે શરાબમેં બડા નુકસાન હે, ઈસ્કી વજહસે હાદસાત હોતે હેં, ઔર ઉસ્કી વજહસે બહોત સારા નુકસાન બર્દાશ્ત કરના પડતા હે તો ઉન્હોંને ફૈસલા કિયા કે શરાબ પર કાનૂની તૌર પર પાબંદી લગાઇ જાએ, ચુનાંચે સબ ને યે કાનૂન પાસ કરકે શરાબ પર પાબંદી લગા દી. ફિર કયા હૂવા? જબ પાબંદી લગતી હે, કાનૂન બનતા હે તો ઉસ પર અમલ કરાનેકે લિયે પોલિસ મૈદાનમેં આતી હેં, એજન્સીયાં કાનૂન પર અમલ કરને કે લિયે ઉસ્કી નિગરાની કરતી હેં, અબ શરાબકે કારખાને હુકૂમતને બંદ કરા દિયે, લેકિન શરાબકી આદત નહીં છૂટતી થી, ઉહોંને ઘરમેં ભટટીયાં બના લી, ઔર ઘરમેં શરાબ બનાકર પીના શુરૂઅ કિયા, કારખાને થે તબ તો ફીઝા કુછ ઠીક રેહતી થી, ગંદગી નહીં હોતી થી, અબ જબ ઘર ઘરમેં ભટટીયાં બન ગઇ તો ગંદગી ભી આમ હો ગઇ, ઔર લોગ મજમેઅમેં સબકે સામને તો નહીં પિતે થે, લેકિન તન્હાઇયોંમેં ઉન્હોંને પિના શુરૂઅ કર દિયા, તન્હાઇયોંમેં કૌન રોકને વાલા હે?

"બહોત મુશ્કિલ હે બચના બાદએ ગૂલગૂંસે ખલવતમેં
બહોત આસાં હે યારોંમે મઆઝલ્લાહ કેહ દેના"

યા'ની દોસ્તોંકી મજલિસમેં નઉઝૂબિલ્લાહ! કેહ કર અપની બુઝુર્ગીકા ઇઝહાર કરના તો બહોત આસાન હે. લેકિન તન્હાઇયોંમેં ઉસ સે બચના બહોત મુશ્કિલ હે, તો યે શરાબ ઉન લોગોંસે નહીં છૂટી, બિલ આખિર હુકૂમતોં ને વો કાનૂન ઉઠા લિયા.

શરાબકી લત અરબોંમેં કઇ પેઢિયોંસે ચલી આ રહી થી, ઉન અરબોંકો શરાબસે ઐસી અજીબો ગરીબ મુહબ્બત હૂવા કરતી થી કે અરબી ઝબાનમેં શરાબ કે દો સો (૨૦૦) સે ઝાઇદ નામ હે. અંગૂર કી

શરાબ, ખજૂર કી શરાબ, મકઇ કી શરાબ, હર કિસ્મ કી શરાબકા નામ અલગ, ફિર શરાબકો પાની કે સાથ મિલાએ તો ઉસ્કા નામ અલગ, સુબ્હકો પીએ તો નામ અલગ, શામકો પીએ તો નામ અલગ, ઐસે અલગ અલગ નામ હે, ઉન્કો શરાબસે બહોત ઇશ્ક થા, ઉન્હી કે મુતઅલ્લિક જબ શરાબકી હુરમત કુર્આનમેં નાઝિલ હૂઇ: يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ ۭ قُلْ فِيْهِمَآ اِثْمٌ كَبِيْرٌ وَّمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَاِثْـمُهُمَآ اَكْبَرُ مِنْ نَّفْعِهِمَا۔ (البقرة:٢١٩) (એ નબી, યે લોગ આપસે શરાબ ઔર જુગાર કે મુતઅલ્લિક પૂછતે હેં, તો આપ કેહ દિજીયે કે ઉન મેં ખરાબીયાં ભી હે ઔર ફાઇદે ભી હેં; લેકિન ખરાબીયાં ફાઇદેસે ઝયાદહ હે) અભી હુરમતકા હુકમ નહીં દિયા, લેકિન બા'ઝ ઇત્ને દાનિશમંદ થે કે જૈસે હી યે આયત નાઝિલ હૂઇ ઉસી વકત ઉન્હોંનેં શરાબકો છોળ દિયા, ફિર સરાહતન મુમાનઅત આઇ: اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطٰنِ فَاجْتَنِبُوْهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ۔ (المائدة:٩٠) (બેશક શરાબ, જુવા ઔર પાંસેકે તીર સબ શયતાની અમલ હે, ઉસ સે બચો, તા કે તુમ કામ્યાબ હો જાઓ)

શરાબ કી હુરમત

બસ! કયા થા! બુખારી શરીફમેં હઝરત અનસ ؓ કી રિવાયત મૌજૂદ હે: મૈં અપને સોતેલે વાલિદ અબૂતલ્હા ؓ કે ઘરમેં ઉન્કે દોસ્તોં કી મજલિસ મેં થા, ઔર શરાબ પી જા રહી થી. વો છોટે બચ્ચે થે, ઔર ઐસે મૌકોં પર છોટે બચ્ચોંસે હી ખિદમત લી જાતી હે, તો મૈં ઉન લોગોંકો શરાબ પિલા રહા થા, અચાનક બાહર એ'લાન હૂવા, ألا إن الخمر قد حرّمت શરાબ હરામ કર દી ગઇ, ઉસ સે બચો! તો ઉન લોગોં ને કહા કે દેખો કયા એ'લાન હો રહા હે? હઝરત અનસ ؓ

ફરમાતે હેં, મૈં બાહર ગયા ઔર સુના,ઉસ ઝમાનેમેં લાઉડસ્પીકર તો થે નહીં, એ'લાન કરનેવાલે મુહલ્લોંમેં જાકર ઝબાની એ'લાન કરતે થે.

હઝરત અનસ ﷺ કેહતે હેં કે મૈંને જા કર કહાઃ શરાબ હરામ કર દી ગઇ હે, તો ફરમાતે હેં કે જિન્કે હાથમેં જામ થા વો હાથમેં હી રહા, જિન્હોંને અપને હોંટ તક લગાયા થા અંદર નહીં ગયા, સબને બાહર ફેંક દિયા. ઔર જિન મટકોં મેં શરાબ થી વો સારે તોડ દિયે ગએ, મદીને કી ગલીયોં મેં શરાબ બેહને લગી.[1]

કોઇ આપ કો દખ રહા હે

વહાં કૌન નિગરાની કરનેવાલા થા? કૌન સી પોલિસ થી? ઔર કૌન સી એજન્સીયાં થી? જો નિગરાની કર રહી હોં ? કોઇ નહીં બસ! ખુદાકા ખૌફ દિલમેં હેઃ وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَاْوٰى۔(النّٰزعٰت:۴۰،۴۱) કુર્આનને ઉસૂલ બતલા દિયા, અલ્લાહ તઆલા કે કાનૂન પર અમલ કરને કા સબસે આસાન તરીકા યહી હે કે અલ્લાહ કા ડર અપને દિલમેં બિઠા લિયા જાએ. સોંચા જાએ કે વો દેખતા હે, મૈં ઉસ્કી નિગાહોં કે સામને હૂં, મૈં જો કુછ કર રહા હૂં ઉસે વો દેખ રહા હે, ઉસ્કે ઇલ્મમેં હે, ઔર કલ કો મુઝે અપને રબ કે સામને ખડે હોકર અપને આ'માલ કા જવાબ દેના હે, ઇસ જવાબદહી કે તસવ્વુર સે જો ડરા, ઔર ઉસ્ને અપને નફસકો ખ્વાહિશાત સે રોકા તો ઉસ્કા ઠિકાના જન્નત હે. વાકિઅહ યહી હે કે હઝરાતે સહાબા ﷺ કે સામને કોઇ પોલિસ નહીં થી, કોઇ કેહનેવાલા નહીં થા, લેકિન સબ અમલ કરતે થે.

---

[1] સહીહ બુખારી : ૨૩૩૨ , મુસ્લિમ શરીફ : ૧૯૮૦

ઝિના, પરાઇ ઔરતોંકે સાથ તઅલ્લૂકાત કાઈમ કરના યે ભી ઉસ ઝમાનેમેં બડા આમ થા, એક સહાબી થે, ઉન્કા ઈસ્લામ લાનેસે પેહલે એક ઔરતસે તઅલ્લૂક થા, ઔર ઉસ્કે સાથ મુહબ્બતકે બાદ જિન્સી તઅલ્લૂકાત ભી કાઈમ હો ગએ થે, જબ ઈસ્લામ લાએ ઔર હિજરત કર કે મકકા મુકર્રમહસે મદીના મુનવ્વરહ પહોંચ ગએ. એક મરતબહ જબ મદીનાસે મકકા આએ, તો વો ઔરત જિસ્કે સાથ મુહબ્બત કા તઅલ્લૂક થા, જિન્સી તઅલ્લૂકાત કાઈમ થે, વો મિલી, ઔર ઉસ્ને ઉન્કો અપને પાસ આનેકી આવાઝ દી, ઉન્હોંને કહા કે અબ તો મેરે ઔર તેરે દરમ્યાન ઈસ્લામ હાઇલ હો ચૂકા હે, મૈં નહીં આ સકતા, ઉસ ઔરતને અપની મુહબ્બતકા વાસ્તા દિયા કે મૈંને તો અપને આપકો તેરે લિયે કુરબાન કર દિયા ઔર તુ ઐસા જવાબ દે રહા હે! ઔર મૈં તો તેરે બગૈર ઝિંદા નહીં રેહ સકતી. જબ ઉસ્ને ઇત્ની સારી બાતેં કહી તો ઉન સહાબીને કહા કે ઠીક હે, મૈં નબિયે કરીમ ﷺ સે પૂછૂંગા, અગર મેરે સાથ તેરા નિકાહ હો સકતા હે તો કરૂંગા, વર્ના નહીં, તેરે ગૈરમુસ્લિમ હોતે હૂએ અગર તુઝસે નિકાહ દૂરૂસ્ત હો સકતા હે, તો ઠીક હે. ઝિનાકા તો સવાલ હી નહીં, ચુનાંચે જબ મદીના પહોંચે, તો હુઝૂર ﷺ કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર સબ સુનાયા ઔર સવાલ કિયા. હુઝૂર ﷺ ખામોશ રહે. યહાં તક કે **વહી** આઇ: اَلزَّانِيْ لَا يَنْكِحُ اِلَّا زَانِيَةً اَوْ مُشْرِكَةً وَّالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَآ اِلَّا زَانٍ اَوْ مُشْرِكٌ ۚ وَحُرِّمَ ذٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ۔ (النور: ٣) (ઝાની મર્દ નિકાહ કરતા હે તો ઝિનાકાર યા મુશરિક ઔરત હી સે નિકાહ કરતા હે, ઔર ઝિનાકાર ઔરતસે નિકાહ કરતા હે તો વહી મર્દ જો ખૂદ ઝાની હો યા મુશરિક હો, ઔર યે બાત મો'મિનોં

કે લિયે હરામ કર દી ગઇ હે) નબિયે કરીમ ﷺ ને વો આયત સુનાઇ તો ઉન્હોંને ફૌરન ઉસ ઔરતસે કેહ દિયા કે મૈં તુઝસે નિકાહ નહીં કર સકતા. ફૌરન છોળ દિયા, ઝર્રા બરાબર ભી પસો પેશ નહીં કિયા.[1]

મુઝે પાક કિજીયે.!

કિસી સે કોઇ કુસૂર હોતા થા તો જબ તક ઉસ સે તવ્બહ કર કે અપને આપકો પાક સાફ ન કર લેતા વહાં તક ચૈન નહીં આતા થા. એક ઔરત નબિયે કરીમ ﷺ કી ખિદમતમેં હાઝિર હૂઇ ઔર અર્ઝ કિયા કે અલ્લાહકે રસૂલ ! મુઝસે ઝિના હો ગયા હે, આપ મુઝે પાક કિજીયે, આપ ﷺ ને મૂંહ ફેર લિયા, વો ઔરત દૂસરી તરફ આઇ ઔર ફિર યે કહા, આપ ﷺ ને ફિર દૂસરી તરફ મૂંહ ફેર લિયા, તીસરી તરફ આઇ, ફિર આપ ﷺ ને મૂંહ ફેર લિયા, જબ ચાર મરતબહ ઐસા હૂવા તો ફિર નબિયે કરીમ ﷺ ને કહા: દેખો, યે કયા કેહ રહી હે? ફિર ઉસ ઔરત ને કહા કે હુઝૂર! મુઝે ઇસ ઝિનાસે હમલ ઠહર ચૂકા હે, હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: જબ તક યે બચ્ચા તેરે પેટમેં હે, તબ તક ઝિનાકી સઝા તુઝ પર જારી નહીં હોગી. કયૂંકી વો શાદી શુદહ ઔરત થી, ઉસ્કો પથ્થર મારકર રજમ કર દેના ચાહિયે, મગર ઉસ બચ્ચે કા તો કોઇ કુસૂર નહીં હે, ભલે વો ઝિનાસે બના હે, લેકિન બહરહાલ વો તો માસૂમ ઔર બેગુનાહ હે, ઇસલિયે જબ તક વો તેરે પેટમેં હે ઉસ વકત તક તુઝ પર હદ જારી નહીં હો સકતી. ઔર પૈદા હોનેકે બાદ ભી જબ તક ઉસ્કો તેરે દૂધ કી ઝરૂરત હે તબ તક તેરે ઉપર હદ જારી નહીં હોગી, ચુનાંચે વો ગઇ, ઔર ફિર ઉસ્કો બચ્ચા પૈદા હૂવા, પૈદા હોનેકે બાદ ઉસ્કો દૂધ ભી પિલાયા, દો સાલ દૂધ પિલાને કે બાદ જબ ખાના

[1] તિરમિઝી શરીફ : ૩૧૭૭, અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૨૦૫૧, મુસ્તદરક : ૨૭૦૧

શુરૂઅ કર દિયા તો વો ઉસ બચ્ચે કે હાથમેં રોટીકા ટૂકડા થા ઉસ હાલ મેં લે કર આઇ ઔર કહાઃ અલ્લાહકે રસૂલ! યે હે વો બચ્ચા! અબ તો ઈસ્કો મેરી ઝરૂરત નહીં રહી.[1]

દેખિયે! ઉસ ઔરત કે ઈકરાર કરને કો કિત્ની મુદ્દત હો ગઇ, તીન સાલ ગુઝર ગએ, કોઇ F.I.R. દર્જ નહીં કરાઇ થી, રજીસ્ટરમેં નામ નહીં લિખા ગયા થા, તીન સાલ બાદ ખૂદ આઇ, વકતી જોશમેં કુછ કિયા હોતા તો તીન સાલમેં ઉસ જોશ કા અસર ભી ઠંડા પડ જાતા હે. લેકિન નહીં, મુઝે પાક કરો. ચુનાંચે વો બચ્ચા ઈસ લાઇક હો ગયા કે ઉસ્કો માં કી ઝરૂરત નહીં રહી તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ઉસ પર હદ જારી કી, પથ્થર લગવાએ, ઔર જબ ઉસી હદ ઔર સઝામેં ઉસ્કા ઈન્તિકાલ હૂવા તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ઉસ્કે જનાઝે કી નમાઝ પઢી, હઝરત ઉમર رضي الله عنه ને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહકે રસૂલ! ઈસ ને ઝિના કિયા થા ઔર આપને ઈસ્કી નમાઝે જનાઝા પઢી? હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ ઈસ ને ઐસી તવ્બહ કી કે અગર મદીનેવાલોં પર ઈસ્કો તકસીમ કિયા જાએ તો સબકી મગફિરત હો જાએ.

યે જઝબહ કે મુઝે કયામતકે દિન અલ્લાહ તઆલાકે સામને જવાબ દેના હે:إِيَّاكَ نَعْبُدُ અલ્લાહ તઆલાહી કી બાત હમેં માનની હે, અલ્લાહ રબબુલ ઈઝઝત હી કે હુકમ પર ચલના હે, રોઝે હિસાબકો હોને વાલે મુઆમલેસે નિમટનેકા યહી એક ઈલાજ હે, જબ તક યે ધ્યાન અપને અંદર પૈદા નહીં કરેંગે વહાં તક યે ચીઝ આસાન નહીં હો સકતી.

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૧૬૯૫

એક અ લમિયહ, કસરતે મઆસી

દૌરે હાઝિરમેં હમ લોગોંકા સબસે બડા અલમિયહ ઔર સબસે બડા પ્રોબડેમ યહી હે કે હમ લોગોંને આખિરત કો ભૂલા દિયા, આખિરતકા તસવ્વૂર હમારે દિમાગોં સે નિકલ ગયા, જિસ્કા નતીજા યે હે કે હમ ગુનાહોં પર જરી હેં, દૌરે સહાબામેં બચ્ચા ભી ગુનાહકી જુર્રત નહીં કરતા થા, આજ આખિરતકા તસવ્વૂર દિમાગસે નિકલ જાનેકી વજહસે ગુનાહોંકી કસરત હો રહી હે, ઉસ્કા યહી એક ઈલાજ હે કે ઉસ આખિરત કે અકીદેકો પુખ્તગીસે દિલમેં જમાયા જાએ. ઈસી કો ઈસ સૂરતકી ઈન તીન આયતોંમેં બયાન કિયા ગયા, ઔર આગે યે બતલાયા ગયા કે કયામતકે રોઝ અલ્લાહ તઆલા ઉન તમામ ચીઝોંકા હિસાબ લેંગે.

યકી મોહકમ અમલ પૈહમ

હકીકત યહી હે કે ઈસ તસવ્વૂરકો અપને દિલો દિમાગમેં જમાને કી ઝરૂરત હે કે اِيَّاكَ نَعْبُدُ એ અલ્લાહ! હમ તેરી હી બંદગી કરતે હેં, તેરી હી ઈબાદત કરતે હેં, તુઝ હી કો વાજીબુલ ઈતાઅત સમજતે હેં, હમારી નિગાહોંમેં તેરે હુકમ કે મુકાબ્લેમેં કિસી કી કોઈ હૈસિયત નહીં હે. કોઈ હમેં કુછ ભી કહે તેરે હુકમ કે મુકાબ્લેમેં કિસી કી કોઈ બાત નહીં માનેંગે. નફસ કહે, બીવી કહે, બાપ કહે, દોસ્ત કહે, હાકિમ કહે, કોઈ ભી કહે હમ તેરે હુકમ કે સામને કિસી કી બાત નહીં માનેંગે.

હમ તો તુઝ હી સે મદદ માંગતે હેં

યે ઈત્ના આસાન કૈસે હો જાએગા? તો આગે ફરમાયા: وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ (હમ તુઝ હી સે મદદ માંગતે હેં.) ગોયા અલ્લાહ તઆલાકે

અહકામ પર અમલ કરનેમેં હમારે લિયે જો રૂકાવટેં હોતી હેં તો ઉન રૂકાવટોં કા ભી ઈલાજ હે. લોગ આજ કેહતે હે: મૌલાના સાહબ, ઈસ ઝમાનેમેં તો શરીઅત પર અમલ કરના મુશ્કિલ હો ગયા, તો કભી તુમ ને અલ્લાહસે માંગા? અલ્લાહ સે કહો; એ અલ્લાહ! તુને મુઝે યે હુકમ દિયા ઔર ઈસ વકત સૂરતે હાલ યે હે, માહૌલ મેરે મુખાલિફ હે ઔર સારી ચીઝેં મેરે મુખાલિફ હે, તુ મેરી મદદ ફરમા. અલ્લાહ તઆલાસે મદદ માંગની ચાહિયે, વહી તો મદદ કરેગા.

ડૉકટર અબ્દુલ હય્ય સાહબ આરીફી عليه الرحمة એક અજીબ બાત બયાન ફરમાતે થે, કયામત કે રોઝ અલ્લાહ તઆલા બંદેકો અપને સામને ખડા કર કે પૂછેંગે: તુને યે ગુનાહ કયૂં કિયે? તો બંદા જવાબમેં અર્ઝ કરેગા, બારી તઆલા આપને મુઝે ઐસે ઝમાનેમેં પૈદા કિયા કે ગુનાહોંકા દૌર દૌરા થા, ગુનાહોં સે બચના મુશ્કિલ થા, તો બારી તઆલા ઉસ્કે જવાબમેં યૂં ફરમાએંગે. તુમ ને મેરી કિતાબ કુર્આનમેં તો પઢા થા: إِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ۔ (البقرة:٢٠)(અલ્લાહ હર ચીઝ પર કાદિર હે) કયા તુને કભી મુઝસે યૂં કહા કે એ અલ્લાહ, ઈસ ગુનાહ સે મેરે લિયે બચના મુશ્કિલ હે, તુ મેરે લિયે આસાની પૈદા કર દે, રૂકાવટેં દૂર ફરમા દે. હમને તો ઉસ્કે લિયે કભી દુઆ ભી નહીં કી.

ઈસલિયે હમેં પુખ્તા ઈરાદહ કરના હેં કે હમ અલ્લાહ હી કે અહકામ પર અમલ કરેંગે ઔર હમ સે જિત્ની કોશિશ હો સકતી હે ઉસ્કો તો આજસે હી શુરૂઅ કર દેં. ઈસ્મેં હમારી તરફસે કમી ન હો, ઔર જો ચીઝેં હમારે ઈખ્તિયાર સે બાહર હે, ઉન્કે લિયે અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ માંગે.

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો ઉસ્કી તૌફીક અતા ફરમાએં.

દુઆ :

سبحانك اللّٰهم وبحمدك وتبارك اسمك وتعالىٰ جدك ولا إلٰه غيرك اللّٰهم لك الحمد كله ولك الشكر كله ولك الملك كله وبيدك الخير كله وإليك يرجع الأمر كله اللّٰهم لا أحصي ثناءً عليك أنت كما أثنيت علىٰ نفسك اللّٰهم صل علىٰ سيدنا ومولانا محمد وعلىٰ اٰل سيدنا ومولانا محمد كما تحب وترضىٰ بعدد ما تحب وترضىٰ.

ربنا ظلمنا أنفسنا وإن لم تغفر لنا وترحمنا لنكونن من الخاسرين.

ربنا اٰتنا في الدنيا حسنةً وفي الاٰخرة حسنةً وقنا عذاب النار.

اللّٰهم وفّقنا لما تحب وترضىٰ من القول والعمل والفعل والنية والهدٰى.

اللّٰهم اجعلنا هادين مهتدين غير ضالين ولا مضلين سلما لأوليائك وحربا لأعدائك نحب بحبك من أحبك ونعادى بعداوتك من خالفك من خلقك.

اللّٰهم أغننا بالعلم وزيّنا بالحلم وأكرمنا بالتقوىٰ وجمّلنا بالعافية.

اللّٰهم إن قلوبنا ونواصينا وجوارحنا بيدك لم تملكنا منها شيئاً.

એ અલ્લાહ! હમારે દિલ હમારી પેશાનીયાં, હમારે આ'ઝા તેરે કબ્ઝે ઔર ઇખ્તિયારમેં હેં, તુને હમેં ઉનમેં સે કિસીકા ભી માલિક નહીં બનાયા, فإذا فعلت ذٰلک بنا જબ તુને યે મુઆમલા કિયા હે, فكن أنت ولينا તુહી હમારા કારસાઝ હો જા, واهدنا إلىٰ سواء السبيل ઔર એ અલ્લાહ, સીધે રાસ્તેકી તરફ હમારી રેહનૂમાઇ ફરમા, એ અલ્લાહ! અપને ફઝલ કા મુઆમલા ફરમા, અપને ફઝલકા મુઆમલા ફરમા. એ અલ્લાહ! તુને હમસે જિસ ઇતાઅત ઔર ફરમા બરદારીકા મુતાલબા કિયા હે, તેરી તૌફીક કે બગૈર, તેરી મદદકે બગૈર હમારે લિયે મુશ્કિલ હે, એ અલ્લાહ! તુ હમારી મદદ ફરમા, ઔર હમારે લિયે તેરી ઇસ ઇતાઅત ઔર ફરમા બરદારીકો આસાન ફરમા દે, નફસ ઔર શયતાનકી ગુલામીસે, એ અલ્લાહ! ઉન્કી ધોકેબાઝીસે હમેં નજાત અતા ફરમા,

અપને ફઝલકા મુઆમલા ફરમા, એ અલ્લાહ! હમેં હમારે અહલો અયાલ ઔર તમામ મુતઅલ્લિકીનકો સેહત, કુવ્વત, આફીયત, સલામતી, દુન્યા ઔર આખિરતકી ભલાઈયોંસે માલામાલ ફરમા, હમારી તમામ ઝરૂરતોં કી તુ અપને ખઝાનએ ગૈબસે કિફાલત ફરમા, હમેં કિસીકા મોહતાજ ઔર દસ્તનિગર ન બના, એ અલ્લાહ! તેરી તાઅત હર મૈદાનમેં, હર શોઅબેમેં હમારે લિયે આસાન ફરમા દે, હમારે લિયે આસાન ફરમા દે. એ અલ્લાહ! તેરી ઝાતે આલીકા, કિબ્રીયાઇ ઔર તેરી અઝમતકા ઈસ્તેહઝાર, હર ઘડી હર લમ્હા, દિનમેં, રાતમેં, ખલવતમેં, જલવતમેં હમારે દિલોંમેં ઐસા બિઠા દે કે હમારે લિયે તેરે અહકામ પર અમલ કરના આસાન હો જાએ, અપને ફઝલકા મુઆમલા ફરમા, અપને ફઝલકા મુઆમલા ફરમા.

એ અલ્લાહ! તેરી શાને રહમતકા વાસ્તા દે કર તુઝસે સવાલ કરતે હેં કે તુ હમેં અપને ફરમા બરદારોંમેં શામિલ ફરમા દે, તેરી ઈતાઅત ઔર ફરમા બરદારી હમારે લિયે આસાન ફરમા દે.

તેરે હબીબ ﷺ ને જિત્ની ખૈર ઔર ભલાઇ તુઝસે માંગી, હમેં ઔર પૂરી ઉમ્મતકો અતા ફરમા, ઔર જિન શૂરૂર ઔર બુરાઈયોંસે પનાહ ચાહી ઉન્સે હમારી ઔર પૂરી ઉમ્મત કી હિફાઝત ફરમા, એ અલ્લાહ! યહાં મૌજૂદ તેરે તમામ બંદોંકી જાઇઝ ઔર નેક મુરાદેં પૂરી ફરમા.

ربنا تقبل منا إنك أنت السميع العليم وتب علينا إنك أنت التواب الرحيم وصلّى الله تعالىٰ علىٰ خير خلقه سيدنا ومولانا محمد وآله وأصحابه أجمعين برحمتك يا أرحم الراحمين

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ફાતિહા

(કિસ્ત – ૪)

(તારીખઃ-૧,જુમાદલઉખરા ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૧૭,ફરવરી ૨૦૧૮ બરોઝઃસનિચર)

الحمدللهنحمدهونستعينهونستغفرهونؤمنبهونتوكلعليهونعوذباللهمنشرور أنفسناومنسيئاتأعمالناونعوذباللهمنشرورأنفسناومنسيئاتأعمالنامنيهدهالله فلامضللهومنيضللهفلاهاديلهونشهدأنلاإلهإلااللهوحدهلاشريكلهونشهدأنسيدناو مولانامحمداًعبدهورسولهأرسلهإلىكافةالناسبشيراًونذيراًوداعياًإلىاللهبإذنهوسراجاً منيراًصلىاللهتعالىعليهوعلىآلهوأصحابهوباركوسلمتسليماًكثيراًكثيراً-أمابعد:

فأعوذباللهمنالشيطٰنالرجيم۔ بسماللهالرحمٰنالرحيم۔

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۝١ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝٢ مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ۝٣ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ۝٤ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ۝٥ صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ۙ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ ۝٧

ગુઝશ્તહ સે પૈવસ્તહ

સૂરએ ફાતિહા કી ચૌથી આયત ચલ રહી હે.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ

(તમામ તા'રીફેં અલ્લાહ તઆલાકે લિયે હે જો તમામ જહાનોંકા પરવરદિગાર હે.)

الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ (જો સબ પર મહેરબાન ઔર બહોત મહેરબાન હે.)

مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ (જો રોઝે જઝાકા માલિક હે.)

બાત યે ચલ રહી થી કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા રોઝે જઝાકે માલિક હે, વહાં હમ સે હિસાબ લેંગે, દુન્યાકે તમામ આ'માલ કે મુતઅલ્લિક અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે બાઝ પૂર્સ હોગી. ફરાઇઝો વાજિબાત કી અદાઇગી હૂઇ થી યા નહીં? જાઇઝ નાજાઇઝકા લિહાઝ કિયા થા યા નહીં? મુહર્રમાત સે અપને આપકો બચાને કા એહતિમામ કિયા થા યા નહીં ? હર ચીઝ કે મુતઅલ્લિક સવાલ હોગા.

તો અબ સવાલ યે પૈદા હોતા હે કે જબ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઉન સારી ચીઝોંકે મુતઅલ્લિક પૂછેંગે, તો અલ્લાહ તઆલાકે સામને જવાબદેહી કે ઇસ મરહલેસે હમ કામ્યાબીકે સાથ કિસ તરહ પાર હો સકેંગે?તો ઉસ્કા ઇલાજ બતલાયા કે: اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ (એ અલ્લાહ, હમ તેરી હી ઇબાદત કરતે હેં, ઔર તુઝ હી સે મદદ માંગતે હેં.)

વાજીબુલ ઈતાઅત કૌન ?

ઈબાદતકે મા'ના: બંદગી, ગુલામી. ગોયા અલ્લાહ તઆલા હી કો વાજિબુલ ઇતાઅત સમજતે હેં, અલ્લાહકે મુકાબ્લે મેં કોઇ દૂસરા વાજીબુલ ઇતાઅત નહીં હે. અલ્લાહ તઆલાને જિન લોગોં કી ઇતાઅત ઔર ફરમા બરદારીકા હુકમ દિયા હે ઉન્કી ઇતાઅત ભી ઇસલિયે કી જાતી હે કે અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કા હુકમ દિયા હે. અગર વો કિસી ઐસી બાતકા હુકમ દેં જિસ્મેં અલ્લાહ તઆલાકી નાફરમાની લાઝિમ આતી હો તો ઉસ હુકમમેં ઉન્કી ઇતાઅત નહીં કી જાએગી, ચૂં કે ઉન્કી ઇતાઅત ઇસાલતન નહીં કી જાતી; બલ્કે અલ્લાહ તઆલાકે હુકમકી વજહસે કી જાતી હે તો જિસ હુકમ મેં અલ્લાહ તઆલાકી નાફરમાની લાઝિમ આતી હો, ભલા ઉસ્મેં ઉન્કી ઇતાઅત કૈસે કી

જાએગી? વાજીબુલ ઇતાઅત ઝાત સિર્ફ ઔર સિર્ફ અલ્લાહ તઆલાકી હે.[1] لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق મખ્લૂકકી ઉન બાતોંમેં ઇતાઅત નહીં કી જાએગી, જિન્મેં અલ્લાહકી નાફરમાની લાઝિમ આતી હો. ઔર إنما الطاعة في المعروف[2] જિન જિન મખ્લૂકાતકી ઇતાઅતકા ઔર ફરમા બરદારી કા અલ્લાહ તઆલાને હુકમ દિયા હે (અવલાદકો વાલિદૈનકી, બીવીકો શૌહરકી, રીઆયાકો અપને હુકૂમરાન ઔર હાકિમ કી) વહાં ભી યે શર્ત રહેગી કે જાઇઝ કામોંમેં ઉન્કી બાતકો માના જાએગા, વો અગર કિસી નાજાઇઝ બાતકા હુકમ દેતે હેં તો ઉસ મેં ઉન્કી ઇતાઅત ઔર ફરમા બરદારી નહીં હોગી.

اِيَّاكَ نَعۡبُدُ (તેરી હી ઇબાદત કરતે હેં)તુઝે હી વાજિબુલ ઇતાઅત સમજતે હેં, હમ તેરે હુકમ કે મુકાબ્લેમેં કિસી ઔર કા હુકમ નહીં માનેંગે. અગર હમ દિલમેં યે બિઠા લેં તો ફિર દુન્યામેં હમારે લિયે અલ્લાહ તઆલાકે હુકમ કે મુતાબિક ઝિંદગી ગુઝારના આસાન હો જાએગા, ઔર ઉસ્કા નતીજા યે હોગા કે કયામતકે રોઝ અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકો હિસાબ દેના આસાન હો જાએગા.

હર દર્દ કી એક દવા હોતી હે

وَاِيَّاكَ نَسۡتَعِيۡنُ (ઔર તુઝ હી સે મદદ માંગતે હેં)

અલ્લાહ તઆલાકી ઇતાઅત ઝૂરૂરી હે, ઉસ્મેં અગર કુછ દુશવારીયાં પૈશ આતી હે તો અલ્લાહ તઆલાને ઉસ બાતકી તરફ ઇશારા ફરમા દિયા કે ઉન દુશવારીયોંકો કૈસે હલ કિયા જાએગા? ઉન્કા હલ યે હે કે અલ્લાહ હી સે માંગે કે એ અલ્લાહ, તુને યે હુકમ દિયા

[1] તબરાની : ૩૯૧૭
[2] સહીહ બુખારી : ૪૦૫૦

હે, તેરે ઈસ હુકમ પર હમેં અમલ કરના હે, લેકિન ઈસ પર અમલ કરને કે મુઆમલેમેં હમારે લિયે રૂકાવટેં ઔર દુશવારીયાં હેં, બીચમેં લોગોંકી તરફસે, દોસ્તોંકી તરફસે, ઘરવાલોંકી તરફસે, અવલાદકી તરફસે, બીવીકી તરફસે, મુઆશરે ઔર કોમ્યુનિટી કી તરફસે રૂકાવટેં ડાલી જા રહી હેં, અબ તુ હી ઈન રૂકાવટોંકો દૂર ફરમા દે, ઔર હમારે લિયે તેરી ઈતાઅત આસાન ફરમા દે, ગોયા અલ્લાહકી ઈતાઅતકી અદાઈગીમેં અગર હમારે લિયે કુછ દુશવારીયાં પૈશ આતી હેં, તો ઈસીમેં ઉસ્કા નુસ્ખા ઔર ઈલાજ બતલા દિયા ગયા કે હમ અલ્લાહ હી સે ઈસ સિલસિલેકી મદદ માંગેગે.

આજ હમ કેહતે હે કે મૌલાના! હમ કૈસે શરીઅત પર અમલ કરેંગે? દેખોના! આજ હાલાત કૈસે હેં ? ઈન હાલાતમેં હમ કૈસે શરીઅતકે મુતાબિક તિજારત કર સકતે હેં? હમ કૈસે શરીઅતકે મુતાબિક મુલાઝમત કર સકતે હેં? કૈસે અપની ઝિંદગી અલ્લાહ તઆલાકે હુકમકે મુતાબિક ગુઝાર સકતે હેં? હમારે લિયે કદમ કદમ પર મુશકિલાત હેં, ઈન મુશકિલાતકા હલ યે હે કે તુમ અલ્લાહ હી સે મદદ માંગોઃ એ અલ્લાહ, હમારે લિયે તેરી ઈતાઅત ઔર ફરમા બરદારી કો આસાન કર દે.

તુમ્ને હમસે ક્યૂં નહી કહા ?

ઈસ સે કબ્લ ડૉકટર અબ્દુલ હય્ય સાહબ عليه الرحمة કા મકૂલા નકલ કિયા થા કેઃ કયામતકે રોઝ અલ્લાહ તઆલા બાઝ પુર્સ કરેંગે કેઃ તુમ ને યે ગુનાહ કયૂં કિયે? મૈંને યે હુકમ દિયા થા, તુમ ઉસ્કો કયૂં બજા નહીં લાએ? તો ઉસ વકત જવાબમેં હમ કહેંગે, કે બારી તઆલા, બડી દુશવારીયાં થી, હર ચીઝ મેરી મુખાલિફ થી, મેરે લિયે ઉસ પર અમલ કરના મુશકીલ થા,મૈં બિલ્કુલ મજબૂર થા, મજબૂરીકી વજહસે મૈંને તેરે

ઉસ હુકમકો તોડા હે. તો વહાં અગર બારી તઆલાકી તરફ઼સે યે પૂછ લિયા ગયા કે અગર યે રૂકાવટેં થી તો તુમ ને હમ સે કહા? હમ સે માંગા? હમ સે સવાલ કિયા? તુમ્હારા તો ઈમાન થા કે અલ્લાહ તઆલાકો હર ચીઝ પર કુદરત હે, તો મુઝે હર ચીઝ પર કુદરત હે ઉસકે તુમ કાઇલ થે, ઉસ્કો તુમ માનતે થે, ઉસ પર તુમ્હારા યકીન ઔર ઈમાન થા, ઉસ્કે બાવુજૂદ તુમને હમસે કયૂં નહીં કહા? હમ સે કેહતે તો હમ તુમ્હારી ઉસ રૂકાવટકો દૂર કરતે,તો યે એક નુસ્ખા હે.

એક મુજર્રબ અમલ

હઝરત થાનવી عليه الرحمة ફ઼રમાતે હેં: કિસીકો અલ્લાહ તઆલાકે હુકમકે મુઆમલેમેં કોઇ ભી રૂકાવટ આઇ હો, અગર વો ચાલીસ દિન તક ખાલિસ દિલસે અલ્લાહકી તરફ઼ રૂજૂઅ કરે ઔર માંગે તો અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કે મસઅલેકો હલ કર દેતે હેં, યે હે: اِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَاِيَّاكَ نَسۡتَعِيۡنُ અલ્લાહકી ઇસ ઇતાઅત ઔર ફ઼રમા બરદારીકે મુઆમલે મેં અગર કુછ મુશકિલાત દર પૈશ હે તો ઉસ્કા યે હલ હે કે અલ્લાહ હી સે માંગા જાએ, ગુઝશ્તહ એક મતલબ તો યે બયાન કિયા ગયા થા.

હર ચીઝ અલ્લાહ સે માંગીયે

મદદકા એક ઔર તરીકા ભી હે, વો યે કે હમ હર ચીઝ અલ્લાહ સે માંગે, નબિયે કરીમ ﷺ ને હમેં દુઆકે તરીકે ભી બતલાએ કે હમ અપની હાજત અલ્લાહ તઆલાસે કૈસે માંગેં? નબિયે કરીમ ﷺ ને તમામ દુઆએં હમ કો સિખલાઇ હેં, ઐસી અજીબો ગરીબ દુઆએં હેં કે અકલ હેરાન રહ જાતી હે.

આપ હિઝબુલ આઝમ ખોલકર દેખ લેં, તરજમહ પઢેંગે તો હૈરત હોગી કે નબિયે કરીમ ﷺ કી ઝબાને મુબારકસે અલ્લાહ

તઆલાને કૈસી કૈસી દુઆએં હમકો સિખલાઇ હે. યે દુઆએં નબી હી માંગ સકતા હે, નબી કે અલાવહ કિસીકી ઝબાન પર યે દુઆએં નહીં આ સકતી. ગોયા હુઝૂર ﷺ ને હમેં દુઆ કા તરીકા ભી બતલાયા કે હમેં અલ્લાહસે હર ચીઝ કિસ તરહ માંગની હે? યૂં સમજીયે કે યે છપે હૂએ સરકારી ફોર્મ હે, હુકૂમતકી તરફસે જબ કિસી ચીઝમેં મદદકા એ'લાન કિયા જાતા હે, જૈસે કિસાનોં કી ફલાં ચીઝકી મદદ કી જાએગી, તો જો કિસાન મદદ હાસિલ કરના ચાહતા હે, તો હુકૂમત ઉસ્કો છપે હૂએ ફોર્મ દેતી હે કે યે ફોર્મ ભર લો, ઈસ્મેં સબ કુછ લિખા હૂવા હે, ગોયા યે દરખાસ્ત ઇસ્કો અપની તરફસે કરની નહીં પડતી, બલ્કે હુકૂમતને ઇસ દરખાસ્તકા મઝમૂન ભી છાપ કર દે દિયા હે, આપકો ઈસ્મેં સિર્ફ ખાલી જગહોંકો પૂર કરના હે, તો હમેં જો ચીઝ અલ્લાહ તઆલાસે માંગની હે, અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઉસ્કા મઝમૂન નબિયે કરીમ ﷺ કી ઝબાને મુબારકસે બતલા દિયા.

દુઆએં, છપે હુએ ફોર્મ

દુઆએં છપે હૂએ ફોર્મ કી માનિન્દ હે, હમેં તો સિર્ફ ઉન્હેં પૂર કર કે અલ્લાહકે યહાં જમા કરાના હે. તો અલ્લાહકી બારગાહમેં હમેં ઉનહી અલ્ફાઝમેં દુઆએં કરની હેં. ઐસે અજીબો ગરીબ અલ્ફાઝ ઔર ઐસે અંદાઝસે નબિયે કરીમ ﷺ ને અલ્લાહસે માંગા હે કે કોઇ ઇન્સાન ઉસ્કા તસવ્વુર નહીં કર સકતા, ઉન દુઆઓં કો દેખકર ઉન્કે ઝબાને નુબુવ્વતસે સાદિર હોનેકા પુખ્તા યકીન હોતા હે. ઇસલિયે કે દૂસરા કોઇ ઐસી દુઆએં નહીં કર સકતા, ગોયા અલ્લાહ તઆલા હી કી તરફ સે હુઝૂર અકરમ ﷺ કે કલ્બે મુબારક પર ઉન દુઆઓં કા ઇલ્હામ ઔર ઇલ્કા હૂવા, ઔર આપ ﷺ ને અલ્લાહ હી કે બતલાને સે ઉન

દુઆઓં કો અપને અલ્ફાઝમેં અલ્લાહ તઆલાકે હુઝૂર પૈશ કિયા, તો યે ગોયા છપે હૂએ ફોર્મ હે, સો ઈન્હી અલ્ફાઝમેં દુઆ માંગકર ફોર્મ જમા કરવા દેને હેં.

તઅલ્લૂક મ'લ્લાહ કા બેહતરીન ઝરીયહ, દુઆ

હર ચીઝ અલ્લાહસે માંગે, યે ભી અલ્લાહ તઆલાસે તઅલ્લૂક કાઈમ કરનેકા બેહતરીન ઝરીઅહ હે, સૂફીયા કે યહાં તઅલ્લૂક મઅલ્લાહ કે લિયે મુસ્તકિલ બડે મુજાહદે ઔર રિયાઝતેં કરવાઈ જાતી હેં. અલ્લાહકે સાથ તઅલ્લૂક પૈદા કરનેકા યે એક આસાન તરીકા હે કે હર ચીઝ અલ્લાહસે માંગો, દિલ હી દિલમેં અલ્લાહસે બાતેં કરતે રહો, એ અલ્લાહ! બિજલી ચલી ગઈ, ગર્મી લગ રહી હે, મુઝે ઝરા રાહત પહોંચા દે હર ચીઝ દિલ હી દિલમેં અલ્લાહ તઆલાસે બાતેં કરતે કરતે માંગે.

યે વો ચીઝ હે કે અલ્લાહ તઆલાકે સાથ બંદેકે તઅલ્લૂક કો કાઈમ કરતી હે, ઈસ તઅલ્લૂક કો બાકી રખતી હે, ઔર ઈસ તઅલ્લૂક કો બઢાતી હે. તઅલ્લૂક મઅલ્લાહકો કાઈમ કરના, બાકી રખના, ઔર બઢાના યે તીનોં ઉસ (દિલ હી દિલમેં અલ્લાહસે માંગને) સે હોતા હે. નબિયે કરીમ ﷺ ને હર ચીઝમેં ઔર હર મૌકે પર દુઆ કે તરીકે બતલાએં હેં, ઐસી દુઆએં કે ઝિંદગીમેં એક દુઆ ભી કુબૂલ હો ગઈ તો હમારા બેડા પાર હો ગયા. મસ્જિદમેં દાખિલ હોતે વકત કી દુઆ સિખલાઈ: بسم الله والصلاة والسلام على رسول الله યે દૂરૂદ શરીફ મઅ તસ્મીયહ, ફિર [1] اللّٰهم افتح لي أبواب رحمتك (એ અલ્લાહ! અપની રહમતકે દરવાઝે મેરે લિયે ખોલ દે.) કિસી કી પૂરી ઝિંદગીમેં યે એક દુઆ હી

[1] નસાઈ : ૯૮૩૮

કુબૂલ હો જાએ તો બેડા પાર હે, સારે મસાઈલ હલ હો જાએંગે. ઐસી ઐસી દુઆએં સિખલાઈ કે એક દુઆ હી ઉસ્કે ઝિંદગીભર કે મુઆમલાત કો દૂરૂસ્ત કરનેકે લિયે કાફી હો જાએગી. ગોયા અલ્લાહ તઆલા ઈસ આયતકે ઝરીયે હમેં યે બતલાના ચાહતે હેં કે હમ સે માંગો, હમારે ભિકારી બન જાઓ, હર ચીઝ હમ સે માંગો.

હદીષ શરીફમેં વારિદ હે: નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: અગર જૂતેકા તસ્મા (ચપ્પલ કી પટટી) ટૂટ જાએ તો વો ભી અલ્લાહસે માંગે.[1] એક આદમી સોચ સકતા હે કે ચપ્પલ કી પટટી ટૂટી ઉસ્મેં અલ્લાહ સે માંગના હે? લેકિન હુઝૂર ﷺ હમેં યહી બતલા રહે હેં કે તુમ્હારી હર ચીઝ અલ્લાહ તઆલા હી સે માંગો, અલ્લાહ હી કી તરફ રૂજુઅ કરો. છોટે સે છોટી ચીઝકો ભી મા'મૂલી મત સમજો, અસલ તો હમારા માંગના હે, કિસ સે માંગ રહે હેં? હમારે માંગને કા તઅલ્લૂક અલ્લાહ સે હો. અલ્લાહકે અલાવહ હમ કિસીકે સામને ભી અપની માંગ પૈશ ન કરેં, અગર ઐસા મિઝાજ બન જાએ કે હર છોટી બડી હાજત અલ્લાહસે માંગે તો ફિર દેખો: અલ્લાહકે સાથ કૈસા તઅલ્લૂક પૈદા હોતા હે.

હમ ખુરમા વ હમ સવાબ

આદમીકી દુઆ કી કૈફીયત યે હોની ચાહિયે કે ઉસ્કા દિલ મુકમ્મલ અલ્લાહકી તરફ મુતવજ્જેહ હો. હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: الدعاءمخ العبادة (દુઆ ઈબાદતકા મગ્ઝ હે)[2] ઈબાદતકી રૂહ હે. યા'ની એક ઈબાદતમેં જો તવજ્જુહ મકસૂદ હોતી હે વહી તવજ્જુહ ઔર કૈફીયત

[1] મુસ્નદે અબૂ યઅલા : ૪૫૬૦ વગૈરહ
[2] તિરમિઝી શરીફી : ૩૩૭૧

દુઆમેં ભી મત્લૂબ હે. ઔર દુઆ ખૂદ મુસ્તકિલ ઈબાદત હે, હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં: إن الدعاء هو العبادة (દુઆ ઈબાદત હે)[1] બારી તઆલા હુકમ ફરમાતે હેં: ادْعُوْنِیْٓ اَسْتَجِبْ لَكُمْ۔(الغافر:٦٠)(તુમ મુઝસે માંગો, મૈં તુમ્હારી દુઆ કુબૂલ કરૂંગા) આગે ફરમાતે હેં:اِنَّ الَّذِيْنَ يَسْتَكْبِرُوْنَ عَنْ عِبَادَتِيْ سَيَدْخُلُوْنَ جَهَنَّمَ دٰخِرِيْنَ۔ (الغافر:٦٠) (જો લોગ મેરી ઈબાદતસે તકબ્બુર કરતે હેં, યા'ની દુઆ માંગને સે ઈતરાતે હેં, વો જહન્નમ મેં દાખિલ હોંગે.) દુઆ યા'ની હમ અપની હાજતેં અલ્લાહસે માંગ રહે હેં, ઔર ઉસ્કો અલ્લાહ તઆલા ઈબાદતકા નામ દે રહે હેં. હમ ખુરમા વ હમ સવાબ જૈસા મુઆમલા હે, ખજૂર ભી ખાઓ ઔર સવાબ ભી મિલે, તો હમ અપની હાજતેં અલ્લાહ સે માંગ રહે હેં ઔર અલ્લાહ તઆલાકી ઈબાદત ભી હો રહી હેં.

એક ગલત ફ઼હમી

બા'ઝ લોગ દુઆ યે સોચકર નહીં માંગતે કે જિત્ના વકત દુઆમેં સર્ફ હોગા, ઉત્ની દેરમેં દો રકઅત નમાઝ પઢ લૂં, કુર્આનકા એક રૂકૂઅ પઢ લૂં, તસ્બીહ પઢ લૂં. ગોયા વો લોગ દુઆકો ઈબાદત નહીં સમજ રહે હેં, યે ગલતફ઼હમી હો રહી હે, દુઆ ખૂદ ઈબાદત હે, દુઆ ભી ઈબાદતકા એક તરીકા હે, જો અલ્લાહ તઆલાને હમકો બતલાયા હે, ઈસલિયે કે દુઆ કે ઝરીયે બંદેકા અલ્લાહ તઆલાસે એક તઅલ્લૂક કાઈમ હોતા હે, જિત્ના ઝયાદહ અલ્લાહ તઆલાસે માંગતા રહેગા, માંગતા રહેગા, માંગતા રહેગા, નતીજા યે હોગા કે ચૌબીસ

[1] તિરમિઝી શરીફ઼ : ૩૩૭૨ વગૈરહ

ઘંટે ઉસ્કા દિલ અલ્લાહકી તરફ મુતવજ્જેહ હોગા, યહી અલ્લાહ તઆલા કે સાથ તઅલ્લૂક કો પૈદા કરનેવાલી ચીઝ હે.اِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ

કોઈ ઘધા હે યા નહી ?

નબિયે કરીમ ﷺ ફરમાતે હેં: من لم يسأل الله يغضب عليه(જો આદમી અલ્લાહસે નહીં માંગતા અલ્લાહ ઉસ સે નારાઝ હોતે હેં)[1] દુન્યામેં કોઈ બડે સે બડા દાતા હો, બડે સે બડા સખી હો, આપ દેખેંગે કિસીને ઉસ્કે પાસ માંગા, ઉસ્ને દિયા, દૂસરી મરતબહ માંગા તો ફિર દિયા, તીસરી બાર માંગા, ફિર દિયા, ચૌથી મરતબહ માંગા, તબ ભી દિયા, પાંચ છે મરતબહ દેગા, ઉસ્કે બાદ અગર માંગેગા તો વો કયા કહેગા? અરે તુ તો મેરે પીછે હી પડ ગયા હે, કોઈ ધંધા હે યા નહીં? યા'ની બડે સે બડા દેનેવાલા, ઔર બડે સે બડા દાતા, ઔર બડે સે બડા સખી ભી હોગા તબ ભી ઉસ્કી ઝબાન પર યે અલ્ફાઝ આએંગે, લેકિન અલ્લાહ તઆલાકી ઝાત ઐસી હે કે આપ દિનમેં સો મરતબહ ભી માંગેગે તબ ભી અલ્લાહ આપસે રાઝી ઔર ખૂશ હોંગે, આપકો અલ્લાહકા કુર્બ હાસિલ હોગા. કયૂંકી માંગના ખૂદ અલ્લાહને ઈબાદત કરાર દિયા હે.

હમ તો માઈલ બ કરમ હેં

અલ્લાહ તઆલા કુર્આને કરીમમેં ફરમાતે હેં:وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادِىْ عَنِّىْ فَاِنِّىْ قَرِيْبٌ ؕ اُجِيْبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِ(البقرة:١٨٦)(એ નબી, જબ આપસે મેરે બંદે મેરે મુતઅલ્લિક પૂછેં, તો મૈં કરીબ હૂં) ઈસ આયતકા અંદાઝ ભી અજીબ હે! કે દૂસરી જગહોં પર તો અંદાઝ યે હે, يسألونك (એ નબી, લોગ આપસે પૂછતે હેં, આપ ઉન્સે કહીયે) લેકિન યહાં સીધા હી હે કે وَ

[1] તિરમિઝી શરીફી : ૩૩૭૩

اِذَا سَاَلَكَ عِبَادِىْ عَنِّىْ (એ નબી, જબ આપસે મેરે બંદે મેરે મુતઅલ્લિક સવાલ કરેં) અબ બરાહે રાસ્ત અલ્લાહ આ ગએ, فَاِنِّىْ قَرِيْبٌ (મૈં કરીબ હૂં) اُجِيْبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِ (દુઆ કરનેવાલા જબ મુઝસે દુઆ કરતા હે તો મૈં ઉસ્કી દુઆ કુબૂલ કરતા હૂં) “આપ ઉસ્કો યૂં કેહ દિજીયે” યે આયા હી નહીં, સીધા અલ્લાહ તઆલાને મુઆમલા અપને હાથમેં લે લિયા, યે દુઆ કા અજીબ અંદાઝ હે. તો ગોયા અલ્લાહ તઆલાકે સાથ તઅલ્લૂક કાઈમ કરનેકા બેહતરીન ઝરીઅહ હે. اِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ (એ અલ્લાહ! હમ તુઝ હી સે મદદ ચાહતે હેં.)

દુઆકી ખાસિયત યે હે કે આદમી કિત્ના હી પરેશાન હો, દુ:ખી હો, ઔર દર્દ મંદ હો, ઐસી હાલતમેં અગર સચ્ચે દિલસે અલ્લાહકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર માંગેગા, તો તબીઅતમેં એક સુકૂન કી કૈફીયત પૈદા હો જાએગી. વો સારી બેચૈની દૂર હો જાએગી. ઐસા મા’લૂમ હોતા હે જૈસે દિલ પર કિસીને મરહમ રખ દિયા.

હકીકત તો યે હે કે અલ્લાહ જૈસા દાતા હમેં મિલા હે ઔર જો ખૂદ હમેં હુકમ દેતા હે કે મુઝસે માંગો, નહીં માંગોગે તો અલ્લાહ નારાઝ હોંગે, કુર્આન ઔર હદીષ કેહતે હેં. ઔર માંગને પર અલ્લાહ તઆલા ખૂશ હોતે હેં ઔર ઉસ્કે બાવુજૂદ ભી હમ ન માંગે, તો યે હમારી હી કોતાહી હે, ઔર ફિર માંગને કા યે સિલસિલા જિત્ના હમ બઢાએંગે ઉત્ના હી હમારા તઅલ્લૂક અલ્લાહ તઆલાકે સાથ મઝબૂત હોગા, ગોયા અલ્લાહકે સાથ તઅલ્લૂક કો કાઈમ કરનેકી બહોતસી શકલેં હેં, બહોતસે તરીકે હેં, ઉસ્કે લિયે મુસ્તકિલ મુજાહદે કિયે જાતે હેં, લોગ ઈબાદતેં કરતે હેં, રોઝે રખતેં હેં, રાતભર નમાઝ પઢતે હેં, દિનભર રોઝે રખતે હેં, ઔર ભી શકલેં ઈખ્તિયાર કી જાતી હેં, ઔર

યહાં દુઆ કે ઝરીયે બંદેને અપને આપકો અલ્લાહ તઆલાકે સાથ જોડ દિયા. અલ્લાહ તઆલાકી અજીબ મહેરબાની હે, ઉસ્કી રહમત હે કે દુઆ કે ઝરીયે બંદેકો અપને કરીબ કર દેતા હે.

અલ્લાહ કે ભિખારી બન જાઓ

ચુનાંચે હકીકત યે હે કે ઈસ اِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ મેં હમેં યે ભી બતલાયા ગયા કે તુમ અલ્લાહકે દર કે ભિકારી બન જાઓ, સબ કુછ અલ્લાહસે માંગો, બા'ઝ લોગ કેહતે હે: હમારે પાસ તો ભીક કા પ્યાલા ભી નહીં હે, તો હઝરત હકીમૂલ ઉમ્મત عليه الرحمة ફરમાતે હેં કે ભીક કા પ્યાલા ભી અલ્લાહસે માંગો, હર ચીઝ અલ્લાહ સે માંગો, જબ નબિયે કરીમ ﷺ યે ફરમા રહે હેં કે જૂતેકા તસ્મા ટૂટ જાએ તો વો ભી અલ્લાહસે માંગો, ઉસ્કે બાદ કયા બાકી રેહ જાતા હે?

તો યે اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ અલ્લાહ તઆલાને હમેં એક ઐસા અજીબો ગરીબ નુસ્ખા બતલાયા હે કે ઈસ્કે ઝરીયે બંદેકા તઅલ્લૂક અલ્લાહકી ઝાતસે ઐસા કાઈમ હો જાતા હે કે ઉસ્કે નતીજેમેં એક તો બંદગી કા તઅલ્લૂક કાઈમ હૂવા, ઔર સાથ હી સાથ સારી હાજતેં ભી પૂરી હો ગઈ, હર વકત, દિલ હી દિલમેં, ઝબાનસે બોલે બગૈર દિલસે ભી માંગા જાતા હે. યા'ની આદમી દિલસે અલ્લાહકી તરફ મુતવજ્જેહ રહે, ઔર દિલ હી દિલમેં, અલ્લાહ તઆલાસે સવાલ કરે કે અલ્લાહ ઐસા કર દે, અલ્લાહ ઐસા કર દે. કિસી કામ કે લિયે કહીં જા રહે હેં, ઘર સે નિકલે તો દિલ હી દિલમેં અલ્લાહસે અર્ઝ કરેં, એ અલ્લાહ! કોઈ સવારી મિલ જાએ, સવારી મિલ ગઈ, એ અલ્લાહ! મૈં આફીયતકે સાથ મંઝીલ પર પહોંચ જાઉં, મંઝીલ પર પહોંચ ગએ, એ અલ્લાહ!

મૈં જિસ કામ કે લિયે આયા હૂં આફીયત કે સાથ મેરા વો કામ હો જાએ.

કૈસા દાતા !! કૈસા સખી !!

દુઆ માંગને કે સાથ સાથ હર ચીઝ પર અલ્લાહ તઆલાકા શુક્ર ભી અદા કરે, સવારીકે લિયે દુઆ ભી માંગે, ઔર જહાં સવારી મિલી, તો અલ્હમ્દુલિલ્લાહ કહે, હમારા હાલ કયા હે? દુઆ તો માંગતે હે, લેકિન દુઆ માંગને કે બાદ જહાં વો કામ હો ગયા તો જૈસે અલ્લાહકો જાનતે હી નહીં, દૂસરી હાજત માંગને મેં લગ જાતે હે. વો હાજત જો અલ્લાહને પૂરી કી, ઉસ પર અલ્લાહકા કુછ શુક્રિયહ? દુન્યામેં તો ઇન્સાન કિસી કો કોઇ ચીઝ દેતા હે, તો આદમી ફૌરન ઉસ્કા શુક્રિયહ અદા કરતા હે,ઔર અલ્લાહકા શુક્રિયહ અદા કરને કા ધ્યાન હી નહીં? બારી તઆલા ઇરશાદ ફરમાતે હેં: لَئِنۡ شَكَرۡتُمۡ لَأَزِيدَنَّكُمۡ (ابراهيم:٧) (અગર તુમ શુક્રગુઝારી કરોગે તો મેરી ને'મતોંમેં ઇઝાફા કરૂંગા.) લેકિન હમારા મિઝાજ ઐસા બના હૂવા હે કે હમ અપની હાજતોંકે મામલેમેં ઇત્ને ખૂદગર્ઝ બને હૂએ હેં કે જો હાજત હમનેં માંગી, અલ્લાહને પૂરી કી, ફિર ભી ઉસ્કા શુક્રિયહ અદા કિયે બગૈર દૂસરી હાજત માંગના શુરૂઅ કર દેતે હે. ઔર અલ્લાહ ભી કિત્ના કરીમ, કૈસા દાતા! કૈસા સખી! કે ઉસ્કી પેહલી ને'મતકા શુક્રિયહ અદા નહીં કિયા તો ભી દેતા હે.

ઇન્સાન ઐસા કરેગા? કિસી ઇન્સાનકે પાસ કોઇ ચીઝ માંગી, ઉસ્કા અભી શુક્રિયહ અદા નહીં કિયા, ઔર દૂસરી ચીઝ માંગી તો કયા કહેગા? વો પેહલેવાલી કા તો અભી ઠિકાના નહીં! લેકિન અલ્લાહ તઆલા હે કે બીસીયોં ચીઝેં આપને માંગી કિસીકા શુક્રિયહ અદા નહીં

કિયા તો ભી માંગતે જાઓ, લેતે જાઓ,માંગતે જાઓ,લેતે જાઓ. વહાં કોઇ ગિરફ્ત હી નહીં હે. અલ્લાહ તઆલા દેને બૈઠે હેં,વો તો ચાહતે હેં કે તુમ માંગો, લેકિન સાથમેં અગર શુક્રિયહ ભી અદા કરેંગે તો અલ્લાહકી ને'મતકા હક ભી અદા હોગા, ઔર સાથ હી સાથ અલ્લાહ રાઝી ભી હોંગે,ઔર અલ્લાહકી તરફસે ને'મતમેં ઇઝાફા હોગા.

હઝરત અકદસ થાનવી رحمه الله કા એક મા'મૂલ

હઝરત હકીમૂલ ઉમ્મત رحمه الله ફરમાતે હેં: કોઇ આદમી મેરે પાસ આતા હે તો વો અપની બાત કહે ઉસ સે પેહલે બિલા તખલ્લૂફ ફૌરન મેરા દિલ અલ્લાહકી તરફ મુતવજ્જેહ હો જાતા હે, ઔર મૈં અલ્લાહસે દુઆ કરતા હૂં: એ અલ્લાહ, તેરા યે બંદા યહાં આયા હે, તુને ભેજા હે, જિસ કામકે લિયે ભી ભેજા હો, તુ ઉસ્કા કામ મેરે ઝરીયેસે અચ્છા કરા દે, કિસી મશ્વરેકે લિયે આયા હે તો મૈં ઉસ્કો સહી મશ્વરા દૂં, દુઆ કે લિયે આયા હે તો મૈં દુઆ દૂં, યા'ની વો અપની હાજત પૈશ કરે, બતાએ, ઉસ સે પેહલે દિલ અલ્લાહકી તરફ મુતવજ્જેહ હો જાતા. જબ હમ અલ્લાહકે સાથ ઐસા મુઆમલા કરેંગે તો ઉસ્કા નતીજા યે હોગા કે હમારે કામ ભી બન જાએંગે.

ઈબાદત સિર્ફ અલ્લાહ કી

ઔર إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ મેં તીસરા પેહલૂ યે હે કે એ અલ્લાહ, તેરી હી ઇબાદત કરતે હેં, યા'ની જિન આ'માલ કા તઅલ્લૂક ઇબાદત સે હે વો અલ્લાહકે સાથ ખાસ હે, મસલન સજદહ, યે ઇબાદત કા એક અમલ હે, વો અલ્લાહ હી કો કિયા જાએગા, રૂકૂઅ અલ્લાહ હી કો કિયા જાએગા, વો કિયામ જિસ્મેં ઇબાદત મકસૂદ હો, હાથ બાંધકર ખડા હોના, વો અલ્લાહ હી કો કિયા જાએગા. ગોયા

ઈબાદત કે જિત્ને ભી તરીકે હેં, અલ્લાહકે અલાવહ કિસી ઔર કે લિયે નહીં હોંગે. હમનેં કેહ દિયા أشهدأن لاإلـه إلاالله મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહકે અલાવહ કોઈ ઔર ઈબાદતકે લાઈક નહીં, કોઈ મા'બૂદ નહીં, જિત્ની ભી ઈબાદત કી શકલેં હેં, વો અલ્લાહ હી કે લિયે કી જાએગી, અલ્લાહકે અલાવહ કિસી ઔર કે લિયે નહીં કી જાએગી, સજદહ અલ્લાહ હી કો કિયા જાએગા.

બ રાહે રાસ્ત

જો લોગ બુઝુર્ગોં કે મઝારાત પર જા કર સજદહ કરતે હે, બા'ઝ લોગ તો ઉસ્કી યૂં તાવીલ કરતે હેં કે હમ તો ઈનકો અલ્લાહ તક પહોંચને કા વાસ્તા બનાતે હેં, યે તો વહી બાત હે જો મુશરિકીન કહા કરતે થે, مَا نَعْبُدُهُمْ اِلَّا لِيُقَرِّبُوْنَآ اِلَى اللّٰهِ زُلْفٰى (الزمر:٣) (હમ ઈન બુતોંકી ઈબાદત ઈસલિયે કરતે હેં કે વો હમકો અલ્લાહ સે કરીબ કરેં) યહી દલીલ વો બુતોંકી ઈબાદતકે લિયે દેતે થે.આજ યહી દલીલ અવલીયા કે મઝારાત પર સજદહ કરનેવાલે, સજદહ કરને પર દેતે હેં. સજદહ તો અલ્લાહકે સાથ ખાસ હે, અલ્લાહકે અલાવહ કિસી ઔર કો સજદહ નહીં કિયા જાએગા, ઈબાદત કી જિત્ની ભી શકલેં હેં, જિન આ'માલ કે ઝરીયે ઈબાદત અંજામ દી જાતી હે, વો અલ્લાહકે સાથ ખાસ હે.

તેરી હી ઈબાદત, ઔર તુઝ હી સે મદદ

યહાં હમ તો યે કેહ રહે હેં કે તુઝ હી સે મદદ માંગતે હેં, ઔર દુન્યામેં હમ બહોત સારે કામોં કે લિયે દૂસરોંકી મદદ હાસિલ કરતે હેં. બીમાર હૂએ, ડૉકટરકી મદદ હાસિલ કી, મકાન બનાના હે, મિસ્તરી કી મદદ હાસિલ કી. તો યે સબ અસ્બાબ હે. અલ્લાહ તઆલાને ઈસ દુન્યાકો દારૂલ અસ્બાબ બનાયા હે, તો બહૈસિયત અસ્બાબકે ઈન

અસ્બાબકો ઈખ્તિયાર કરનેકા અલ્લાહને હુકમ દિયા હે, ઉસ્કી ઈજાઝત દી હે, લેકિન ઈન અસ્બાબ કે અંદર ભી હમારી નઝર અલ્લાહ પર હો કે અસલ ઈન અસ્બાબમેં તાસીર પૈદા કરનેવાલી ઝાત અલ્લાહકી હે, અસર ઈન અસ્બાબમેં નહીં હે.

અસર કરૂં યા ન કરૂં ?

એક બહોત બડે ડૉકટર જિન્કી ઝિંદગી ઉસી ડૉકટરી કે પૈશેમેં ગુઝરી, બડે માહિર થે, ઉન્કા મતબ ભી બડા આબાદ રેહતા થા, ઔર ઉસ લાઇનકી કઈ તનઝીમોં કે વો ઝિમ્મેદાર થે વો કેહતે હેં: મેરી પૂરી ઝિંદગીકા તજરબહ યે હે કે જબ હમ દવા કિસીકે લિયે દેતે હેં, તો દવા જબ ઉસ્કે પેટમેં જાતી હે, તો વો અલ્લાહસે પૂછતી હે કે મૈં અપના અસર કરૂં યા ન કરૂં? વહાં સે ઈજાઝત મિલતી હે તો વો અપના અસર દિખાતી હે વર્ના નહીં, મઝીદ વો કેહતે હેં, હમનેં દેખા કે એક દવા, એક બીમારી કે લિયે, એક બીમાર કો દી, ઉસ્કો અસર કિયા. ઔર વહી દવા, ઉસી બીમારી કે લિયે, દૂસરેકો લિખ દી, તો ફાઈદહ નહીં હૂવા, મા'લૂમ હૂવા દવામેં કુછ નહીં હે. ફાઈદહ કીસ્મેં હે? અલ્લાહ કે હુકમ મેં હે. અલ્લાહ તઆલા જિસ્મેં તાસીર ડાલ દેતે હેં, ઔર અલ્લાહ ચાહતે હેં તો ફાઈદહ હોતા હે. તો હમારી નિગાહ ઉસી પર હો, અસ્બાબ પર નિગાહ ન હો.

નઝર અલ્લાહ પર હો

આપને દુકાન ખોલી ઔર સામાન લાકર અંદર ડાલ દિયા, તો ગ્રાહક કૌન ભેજેગા? ખરીદનેવાલે તો અલ્લાહ હી ભેજેંગેના? આપ સબ કુછ લાકર બૈઠ ગએ. લેકિન તાકતે રહો! હમનેં ઐસી દુકાનેં દેખી હે, દો દુકાનેં એક જૈસી હે, દોનોં માલ ભી એક હી કંપની કા રખતે હેં. લેકિન એક કી દુકાન ખૂબ ચલ રહી હે, ઔર દૂસરા બૈઠ કર તાકતા

રેહતા હે. ઉસ એક આદમી કી દુકાન પર ખરીદને કે લિયે ગ્રાહકોં કે દિલમેં જો બાત ડાલી ગઇ, વો કિસને ડાલી? ગ્રાહક અલ્લાહ ભેજેગા. હમ કુછ ભી કર લે! જબ તક અલ્લાહ ગ્રાહક નહીં ભેજેંગે હમારી તિજારત કૈસે ચલનેવાલી હે? ઇસલિયે કોઇ ભી સબબ ઇખ્તિયાર કિયા જાએ તો હમારા ઈમાન ઉસ પર હોના ચાહિયે, યકીન હોના ચાહિયે કે ઇસ સબબમેં અસર ડાલનેવાલી ઝાત ભી અલ્લાહકી હે.

ખાના ખાયા તો ખાનેમેં તાસીર અલ્લાહ તઆલા ડાલેંગે તો ભૂક મિટેગી, વર્ના બહોત સોં કો "જૂઉલ બકર" કી બીમારી હો જાતી હે, ખાના ખાતે હે, લેકિન ભૂક નહીં મિટતી, પાની પીતે હેં, લેકિન પિયાસ નહીં બૂઝતી, યે કયા હે? મા'લૂમ હૂવા કે ખાના ભૂક નહીં મિટાતા, પાની પિયાસ નહીં બૂઝાતા, બલ્કે અલ્લાહકે હુકમસે હોતા હે. જો કુછ હે અલ્લાહકે હુકમસે, અલ્લાહ હી સે મદદ માંગો, અસ્બાબ ઇખ્તિયાર કરને કે સાથ સાથ નિગાહ હમારી અલ્લાહ તઆલાકી ઝાત પર હોની ચાહિયે.

બઅઝ કાફિર બઅઝ મો'મિન

બુખારી શરીફમેં રિવાયત હે કે હુદૈબિયહ કે મૌકે પર એક રાત બારિશ હૂઇ, ફજરકી નમાઝકે બાદ નબિયે કરીમ ﷺ લોગોંકી તરફ મુતવજ્જેહ હૂએ ઔર ફરમાયા, ઇસ બારિશકી વજહસે બા'ઝ બંદે મેરે કાફિર બને ઔર બા'ઝ મેરે બંદે મો'મિન બને. જિન્હોંને યૂં કહા કે યે બારિશ અલ્લાહકી રહમતસે ઉતરી, વો ગોયા મુઝ પર ઈમાન લાએ, ઔર જો યૂં કેહતે હેં કે યે ફલાં સિતારે કી ચાલકી વજહસે, ફલાં નક્ષત્ર કી વજહસે યે બારિશ બરસી, ઉન્હોંને મેરે સાથ કુફ્ર કિયા.[1] અરબ

[1] સહીહ બુખારી : ૯૯૧

ઐસા કહા કરતે થે. તો હકીકત યે હે કે અગર કોઇ ખૂદ અસ્બાબ કો મુઅસ્સિર સમજતા હે તો યે કુફ્ર હે. હાં, સબબ કે તૌર પર હો, લેકિન સબબ કે સાથ યૂં સમજના ચાહિયે કે તાસીર ડાલનેવાલી ઝાત કૌન હે? અલ્લાહ.

ઇલાજ ડૉકટરોંસે કરાને કી ભી શરીઅતને ઇસી શર્તકે સાથ ઇજાઝત દી, કે આપ યૂં સમજે કે ઇસ ઇલાજ સે ફાઇદહ કબ હોગા? જબ અલ્લાહ ચાહેંગે, આજ યે બાત ઝહેનમેં નહીં રહી. ફિકહ કી કિતાબોંમે ભી ફુકહા ને યે બાત લિખી હે કે કિસી તબીબ સે ઇલાજ કરાતે હૂએ ઇસ ખયાલ ઔર ઇરાદે કે સાથ ઇલાજ કરાના ચાહિયે કે મૈં ઇસ્કી દવા ઇસ્તેમાલ કરતા હૂં, લેકિન શિફા દેનેવાલા અલ્લાહ હે, દવા નહીં. આજ કયા હો ગયા? મૌલાના સાહબ, ફલાં ડૉકટરકે પાસ જાઓના, અચ્છા હો જાએગા, લોગ ઐસે અંદાઝસે બોલતે હેં ગોયા ઉસ ડૉકટરકે હાથમેં શિફા રખી હે, કે તુમ જાઓગે ઔર શિફા હો જાએગી. નહીં! શિફા તો અલ્લાહ દેતા હે. ઇસલિયે મૈં તો કેહતા હૂં : ઇલાજકે મામલેમેં બહોત ઉંચા ડૉકટર ઇસ્તેમાલ નહીં કરના ચાહિયે, ઝરા કમ દર્જેકા રખના ચાહિયે, તો નઝર ડૉકટર પર નહીં રહેગી, કિસ પર રહેગી ? અલ્લાહ પર રહેગી. ઉંચે ડૉકટર કો ઇસ્તેમાલ કરોગે તો અલ્લાહસે નઝર હટકર કે ડૉકટર કી તરફ ચલી જાએગી, તો જો કસૂદ હે વો હાસિલ નહીં હોગા. અલ્લાહ હી કો અસલ માનના હે, અલ્લાહ તઆલા હમકો તૌફીક અતા ફરમાએ.

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ફાતિહા

(કિસ્ત – ૫)

(તારીખ:- ૮,જુમાદિસ્સાની ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૨૪,ફરવરી ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً-أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

اَلۡحَمۡدُ لِلّٰهِ رَبِّ الۡعٰلَمِيۡنَ ۙ﴿۱﴾ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ۙ﴿۲﴾ مٰلِكِ يَوۡمِ الدِّيۡنِ ؕ﴿۳﴾ اِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَاِيَّاكَ نَسۡتَعِيۡنُ ؕ﴿۴﴾ اِهۡدِنَا الصِّرَاطَ الۡمُسۡتَقِيۡمَ ۙ﴿۵﴾ صِرَاطَ الَّذِيۡنَ اَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ ۙ۬ غَيۡرِ الۡمَغۡضُوۡبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا الضَّآلِّيۡنَ ﴿۷﴾

ગુઝશ્તહ સે પૈવસ્તહ

સૂરએ ફાતિહા ચલ રહી હે, અબ તક ઉસકી ચાર આયતેં હૂઈ હેં, ઉસકો તાઝા કર લેં.

اَلۡحَمۡدُ لِلّٰهِ رَبِّ الۡعٰلَمِيۡنَ (તમામ તા’રીફેં અલ્લાહકે લિયે હે,જો તમામ જહાનોંકા પરવરદિગાર હે.)

الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ (જો સબ પર મહેરબાન ઔર બહોત મહેરબાન હે)

مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ (જો રોઝે જઝા યા રોઝે હિસાબકા માલિક હે)

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ (એ અલ્લાહ! હમ તેરી હી ઈબાદત કરતે હેં ઔર તુઝહી સે મદદ માંગતે હેં)

યે ચાર આયતેં હો ગઇ, અબ પાંચવીં આયત હે:

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ (એ અલ્લાહ! તુ હમેં સીધે રાસ્તે કી હિદાયત અતા ફરમા)

ઈસ્કો ભી યાદ કર લીજીયે, કઈ રોઝસે સબક હો રહા હે, એક એક આયત ભી યાદ કરેંગે, તો યાદ હો જાએગી. ઈન્શાઅલ્લાહ. તા કે નમાઝમેં જબ પઢેં, તો ઝેહેનમેં રહે કે જો હમ પઢ રહે હેં ઉસ્કા કયા મતલબ હે?

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ (એ અલ્લાહ, તુ હમેં સીધે રાસ્તેકી હિદાયત અતા ફરમા)

અલ્લાહ તઆલાસે જો મદદ માંગી જાતી હે (યા'ની હમ અલ્લાહ હી સે મદદ માંગતે હેં) વો તમામ ચીઝોંમેં માંગી જાતી હે, લેકિન હમારી સબસે બડી ઝરૂરત સિરાતે મુસ્તકીમ હે. ઉસીકો યહાં માંગના સિખાયા ગયા હે. اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ (હમેં સીધે રાસ્તે કી હિદાયત ફરમા)

હિદાયત કે દો મા'ની

અરબી ઝબાનમેં લફ્ઝ હિદાયત દો મા'ને અદા કરનેકે લિયે આતા હે:

(૧) إراءة الطريق (સિર્ફ રાસ્તા બતલા દિયા જાએ): એક આદમી આપસે પૂછતા હે કે મુઝે સ્ટેશન જાના હે, સ્ટેશન તક રેહનૂમાઇ કરો.

એક તરીકા તો યે હે કે આપ યહાં બૈઠે બૈઠે ઉસ સે યૂં કહેં કે મસ્જિદસે નિકલો, નિકલ કર બાંઇ તરફ ચલો, ફિર રાસ્તા આએગા તો દાઈ તરફ મુડ જાના. ફિર એક કૂશાદહ રાસ્તા આએગા, વહાંસે આગે બઢના, રાસ્તેમેં પૂલ આએગા, ઉસ્કો પાર કરના,ઈસ તરહ ફલાં રાસ્તા, ફલાં રાસ્તા, યહાં તક કે આપને સ્ટેશન તક સારી તફસીલ ઉસ્કો ઝબાની બતલા દી. ઈસ્કો ઈરાઅતુતરીક કહા જાતા હે.

(૨) إيصال إلى المطلوب યા'ની આપસે કોઇ પૂછે કે સ્ટેશન તક મેરી રેહનૂમાઇ કિજીયે, તો આપને કહાઃ ચલો આઓ, આપને ઉસ્કો અપની બાઇક પર અપને પીછે બિઠા દિયા, ઔર સ્ટેશન પહોંચકર ઉતાર દિયા, હાથ પકડ કર લે ગએ કે યે સ્ટેશન હે. ઈસ્કો ઈસાલ ઈલલમતલૂબ કેહતે હેં. હિદાયતકી યે દો શકલેં હેં.

સિરાતે મુસ્તકીમ માંગો

યહાં સિરાતે મુસ્તકીમસે જો હિદાયત માંગી જા રહી હે, વો દૂસરી કિસ્મ હે. એ અલ્લાહ, હમકો સિરાતે મુસ્તકીમ પર પહોંચા દે. જો તફસીલાત બતલાઇ જાતી હેં વો તો પૂરા કુર્આન હે, આપ જબ કુર્આન કરીમ પઢેંગે તો કુર્આનમેં અલ્લાહ તઆલાને સિરાતે મુસ્તકીમકી તફસીલાત બતલાઇ હે, નબિયે કરીમ ﷺ ને અપની તા'લીમાત કે ઝરીયે સીધા રાસ્તા કૌન સા હે, યે બતાયા હે, ઔર કુર્આન કરીમ મેં ભી સબ કુછ બતાયા ગયા હે.તો હિદાયતકા પેહલા તરીકા યહાં મુરાદ નહીં હેઃ اِهۡدِنَا الصِّرَاطَ الۡمُسۡتَقِيۡمَ(એ અલ્લાહ! તુ હમેં સીધે રાસ્તે પર લાકર ખડા કર દે.) હમારી ઉંગલી પકડકર વહાં પહોંચા દે. યે હિદાયત અલ્લાહ તઆલાસે માંગી જા રહી હે, ઈસલિયે કે યે તફસીલાત તો સબકો બતલાઇ ગઇ હે,મો'મિન હો, કાફિર હો, મુનાફિક

હો, ઈમાન લાયા હો, ન લાયા હો. યહાં જો સિરાતે મુસ્તકીમ માંગા ગયા હે વો યહી હે કે એ અલ્લાહ! બસ તુ હમકો સિરાતે મુસ્તકીમ પર લાકર ખડા કર દે.

ઔર દેખિયે! સિરાતે મુસ્તકીમ મેં કોઇ તફસીલ નહીં કી ગઇ હે, સીધા રાસ્તા કહાં કા? કિસ કા? મુત્લક રખા ગયા હે, અરબી ઝબાનમેં જબ મફઉલ કો મુત્લક રખા જાતા હે તો સબ મુરાદ હોતે હેં, યા'ની હર ચીઝકા સીધા રાસ્તા, એ અલ્લાહ ! દુન્યા ઔર આખિરત કે તમામ ઉમૂરમેં હમેં સીધા રાસ્તા બતલા.

સબ કુછ ઈસમેં આ જાતા હે

દુન્યાકે કામોમેંઃ જૈસે હમ તિજારત કરના ચાહતે હેં,તો તિજારતકા સીધા રાસ્તા હમકો બતલા દે, તિજારતકા વો તરીકા જિસ સે તુ રાઝી હોતા હે, હમ ઉસીકે મુતાબિક તિજારત કરેં, ઔર આસાની કે સાથ અપને મકસૂદ કો પા લેં, અગર હમ ઝરાઅત કરના ચાહતે હેં તો ઝરાઅત કે સીધે રાસ્તે કી રેહનૂમાઇ હમેં અતા ફરમા. હમકો ઉસ પર લાકર ખડા કર દે. હમ ઉસ્કો આસાનીસે અપના લેં, ઔર મકસૂદ તક પહોંચ જાએં. હમ બીમાર હેં ઇલાજ કરાના ચાહતે હેં તો એ અલ્લાહ, ઇલાજકે સિલસિલેમેં જો સિરાતે મુસ્તકીમ હે, ઉસ્કી તરફ રેહનૂમાઇ ફરમા, ઈસ સિલસિલેમેં બડી દુશવારીયાં પૈશ આતી હે, બહોત સી મરતબહ મશ્વરેહ દેનેવાલોં કે મશ્વરેહ કે નતીજે મેં આદમી ઉલઝનમેં પડ જાતા હે, કે હમ ઇલાજકે લિયે કૌનસી શકલ ઇખ્તિયાર કરેં?તો અલ્લાહ તઆલાને હમેં દુઆ સિખલાઇ કે اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ યે દુઆ માંગો, ઔર ઈસ દુઆકે બાદ અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે આપકે દિલમેં જો ડાલા જાએ, ઉસ્કે મુતાબિક આપકો ઈલાજકા તરીકા

અપનાના હે. અલહાસિલ હર ચીઝમેં અલ્લાહસે સિરાતે મુસ્તકીમ માંગના હે, ચાહે દુન્યવી ઉમૂર હો યા ઉખરવી ઉમૂર હો, અલ્લાહ તઆલા ઉન તમામ ઉમૂરકો સહી તરીકે સે, સહી નિયતકે સાથ, શરીઅતકે બતલાએ હૂએ તરીકે કે મુતાબિક હમસે અંજામ દિલવાએ. અગર હમેં યે હાસિલ હો ગઈ, અગર હમેં અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે સિરાતે મુસ્તકીમ મિલ ગયા તો હમારા કામ બન ગયા, બઝાહિર યે છોટા સા જુમ્લા હે: اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ તીન કલિમે હેં. اهدنا ઔર الصراط ઔર المستقیم લેકિન સબકુછ ઈસ્મેં આ જાતા હે.

ખુલાસે કા ખુલાસા

ઈસી લિયે લોગોંને કહા હે: પૂરે કુર્આનકા ખુલાસા સૂરએ ફાતિહા હે, ઔર સૂરએ ફાતિહા કા ખુલાસા اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ હે. પેહલી તીન આયતોંમેં અલ્લાહ તઆલાકી હમ્દો સના બયાન કી, ફિર હમનેં અલ્લાહ હી કી બંદગીકા ઈકરાર કિયા, અલ્લાહ હી સે મદદ માંગને કા ઈકરાર કિયા ઔર અબ હમ અલ્લાહ સે યે સવાલ કર રહે હેં: اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ એ અલ્લાહ, હર ચીઝ (દીન, દુન્યા) મેં સીધા રાસ્તા હમેં બતલા દે ઔર ઉસ્કે મુતાબિક હમ સે અમલ કરવા લે. ગોયા તુ હમકો વહાં લાકર ખડા કર દે. કુર્આન વ હદીષ મેં ઈસ્કી તફસીલાત હેં. લેકિન ઈસ દુઆ કે ઝરીએ હમ જો માંગ રહે હેં વો યહી માંગ રહે હેં કે એ અલ્લાહ, હમેં તુ ઈસ સિલસિલેમેં સીધે રાસ્તે પર લાકર ખડા કર દે, હમેં કોઈ ઝેહમત ન હો, કિસી કિસ્મકી ગુમરાહી મેં મુબતલા હોનેકી નોબત ન આએ, ઈસ અંદાઝસે સિરાતે મુસ્તકીમકા સવાલ કિયા જા રહા હે. જૈસા કે અભી બતલાયા હિદાયત મેં યે સબ

આ જાતા હે, હમ આખિરત કે એ'તબારસે અલ્લાહ પર ઈમાન લાએં, નબિયે કરીમ ﷺ પર ઈમાન લાએં, ફરાઇઝો વાજિબાતકી અદાઇગી કા એહતિમામ કરે, જાઇઝ નાજાઇઝ કે મુતાબિક અપની ઝિંદગીકો સેટ કરેં, સબ કર લેંગે તો હમારા કામ બન જાએગા.

યહી દુઆ હદીષ મેં હે

ખૂદ નબિયે કરીમ ﷺ ને ભી યહી સિરાતે મુસ્તકીમ, યહી હિદાયત અલ્લાહસે ખાસ તૌર પર દુઆ કર કે માંગી હે. ચુનાંચે હદીષ શરીફમેં નબિયે કરીમ ﷺ કી દુઆ વારિદ હે: اللّٰهم إن قلوبنا ونواصينا وجوارحنا بيدك لم تملكنا منها شيئا فإذا فعلت ذالك بنا فكن أنت ولينا واهدنا إلى سواء السبيل[1] (એ અલ્લાહ! બેશક હમારે દિલ, હમારી પેશાનીયાં ઔર હમારે આ'ઝા, હમારી આંખેં, હમારે કાન, હમારી ઝબાન, હમારે હાથ, હમારે પાઉં, હમારી હર ચીઝ તેરે કબ્ઝ એ કુદરત મેં હે, તુને હમેં ઇન મેં સે કિસી ચીઝ કા માલિક નહીં બનાયા, કોઇ ઈખ્તિયાર હમારે પાસ નહીં હે. જબ તેરા યે મુઆમલા હે હમારે સાથ તો, તુ હી હમારા કારસાઝ બન જા,ઔર હમ્કો સીધે રાસ્તે પર લાકર ખડા કર દે) તફસીલાત તો કુર્આન વ હદીષમેં ભી હે, લેકિન સિર્ફ ઉન તફસીલાતકો સુનને સે કામ નહીં બનતા, જબ તક અલ્લાહ તઆલા હમેં વહાં લાકર ખડા ન કર દે, ઇસીલિયે અલ્લાહ તઆલાસે સિરાતે મુસ્તકીમકો માંગા ગયા હે.

ઈસ દુઆ સે પેહલે દો બાતોં કા એહતિમામ કર લેં

ઔર ઉસ્કા તરીકા યહી હે કે અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ કા એહતિમામ કિયા જાએ, ઔર આદમી ઇસ દુઆ સે પેહલે દો ચીઝોંકા અહતેમામ કર લેં. (૧) અઝ્મે મુસમ્મમ (૨) અપની કુદરતમેં જિત્ના

[1] અબૂ નુઐમ ફીલહીલ્ય : ૮/૩૬૭ , તારીખે ખતીબ : ૧૫/૨૬૪ . કન્ઝુલ ઉમ્માલ : ૨/૧૮૨

હે ઉત્ના કર લેં. ઔર ફિર અલ્લાહ તઆલાસે માંગે તો અલ્લાહ તઆલા અતા ફરમાતે હેં,મસલનઃ એક આદમી તિજારત કરના ચાહતા હે, તો તિજારતકે સિલસિલેમેં શરીઅતકે બતલાએ હૂએ તરીકે કે મુતાબિક મુઝે તિજારત કરની હે, યે અઝ્મે મુસમ્મમ કર લેં, કૈસે હી હાલાત કયૂં ન પૈશ આએ, કૈસી હી રૂકાવટેં કયૂં ન પૈશ આએ, કૈસી હી મુશ્કિલાતકા કયૂં સામના ન હો, લેકિન ઉસી તરીકે કે મુતાબિક મૈં અપની તિજારત કરૂંગા, યે અઝ્મે મુસમ્મમ, ઔર અપની તાકતકે મુતાબિક ઉસ પર અમલ કરના ભી શુરૂઅ કર દેં, ઔર ઉસ્મેં જો રૂકાવટેં આએં, ઉન રૂકાવટોંકે સિલસિલેમેં અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ કરે કે એ અલ્લાહ! હમારી રેહનૂમાઇ ફરમા, હમેં વહાં તક પહોંચા દે.

કહીં ગુનાહમેં ફંસનેકા, ગુનાહમેં મુબતલા હોનેકા અંદેશા હો તો ઉસ વકત ભી યહી અઝ્મ કર લે, કુછ ભી હો જાએ, કૈસી હી સૂરત કયૂં ન હો, હમ ઈસ ગુનાહ કા ઈરતિકાબ નહીં કરેંગે, ઔર સાથ હી સાથ ઈસ ગુનાહસે બચને કે લિયે હમારે મકદૂર મેં જિત્ના હે, હમારે બસમેં જિત્ના હે, વો કર ગુઝરેં, ઔર ફિર અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ માંગે, તો અલ્લાહ તઆલા રાસ્તે ખોલ દેતા હે.

ઈબ્રત કા સામાન

સૈય્યિદના હઝરત યૂસુફ عليه السلام કા વાકિઅહ કુર્આન મેં અલ્લાહ તઆલાને બયાન કિયા, કુર્આન મેં જિત્ને ભી વાકિઆત બયાન કિયે ગએ હેં, વો કોઇ કિસ્સે કહાનીયાં થોડે હેં! બલ્કે ઉન્સે સબક દેના મકસૂદ હોતા હે, સૈય્યિદના હઝરત યૂસુફ عليه السلام સે ઝૂલૈખા ને મુતાલ્બા કિયા, અબ ઝૂલૈખા કૌન હે? વો તો ઉન્કે આકા કી બીવી હે, ઉન્કી ખ્વાહીશ પૂરી કરને કા મુતાલ્બા કિયા ઔર સાથ હી સાથ ઉસ્કે લિયે સારે અસ્બાબ મૂહૈયા કર દિયે, દરવાઝે બંદ કર દિયે, દરવાઝોં પર

તાલે લગા દિયે, ઔર ફિર ખાલી કેહના નહીં; બલ્કે બાકાઇદહ અમલી તૌર પર હઝરત યૂસુફ ﷺ કો અપની તરફ ખીંચને કે લિયે ભી કોશિશ કી, ઉન્કા દામન પકડા, ઇસ મૌકે પર હઝરત યૂસુફ ﷺ અગર યે સોચતે કે અબ તો મૈં બિલ્કુલ બેબસ હૂં, અબ તો મેરે લિયે ઇસ ચીઝ કે અલાવહ કોઇ ચારાએકાર નહીં કે મૈં ઉન્કી બાત પર અમલ કરૂં. ઇસલિયે કે દરવાઝે ભી બંદ હેં, ન કોઇ મદદ કે લિયે આએગા, ન મૈં બાહર નિકલ સકતા હૂં કે કયૂંકે તાલે લગે હૂએ હેં. સામને તાલા મૌજૂદ હે, ફિર ભી હઝરત યૂસુફ ﷺ ને અપના ઇરાદહ પુખ્તા કર લિયા, મુઝે ઇસ ગુનાહ પર અમલ નહીં કરના હે, ઇસ ગુનાહકા ઇરતિકાબ નહીં કરના હે, ઔર પુખ્તા ઇરાદહ કર લિયા કે ઇસ ગુનાહ સે મુઝે અપને આપકો બચાના હે, ઔર ઇસ અઝ્મકે સાથ ફિર અપની તાકતમેં જિત્ના થા કે ઉસ્કે હાથસે અપને આપકો છૂડવા કર કે દરવાઝે કી તરફ ભાગે, હાલાંકે દરવાઝે પર તાલે લગે હૂએ હેં, દરવાઝા બંદ હેં. દૂસરા આદમી યૂં સોચતા કે ભાગકર ભી કયા કરૂંગા? વહાં જા કર ભી કુછ કામ તો હોનેવાલા નહીં હે! લેકિન નહીં; હઝરત યૂસુફ ﷺ ને હથિયાર નહીં ડાલે, ઇત્ના (દરવાઝે તક) ભાગના તો અપને હાથમેં થા ના, ઇત્ના તો કર લિયા, ઔર ફિર અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ માંગી. ઔર નતીજા યે હૂવા કે જહાં દરવાઝે કે પાસ પહોંચે, ખૂદ હી તાલા ટૂટા, દરવાઝા ખુલા, બાહર અપને આકા કો પાયા.

બહરહાલ! કેહને કા હાસિલ યે હે કે આદમી અલ્લાહકે હુકમ પર અમલ કરનેકા અઝ્મે મુસમ્મમ કરનેકે સાથ સાથ અપની તાકતમેં ઉસ પર અમલ કરને લિયે જિત્ના કુછ હો સકતા હે વો કર ગુઝરે ઔર આગે કે લિયે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાસે મદદ માંગે, તો ફિર દેખો!

અલ્લાહ તબારક વ તઆલા સારી રૂકાવટેં દૂર કર દેંગે, ઔર ઉસ્કે લિયે અમલકી રાહેં અલ્લાહ તઆલા આસાન કર દેંગે. યહી દુઆ અલ્લાહસે માંગની હે. ઔર હમેં અપની ઝિંદગીયોંકો ઉસીકે મુતાબિક બનાના હે, ઉસ્કી કોશિશ કરની હે.

ગોયા એક આદમી ઝબાનસે દુઆ માંગે; લેકિન ઉસ દુઆ કે તકાઝે કે મુતાબિક અમલ ન કરે, ઉસ્કા ગુનાહસે બચનેકા અઝ્મ ન હો, ઔર કહેઃ અલ્લાહ! બદનિગાહીસે મેરી હિફાઝત ફરમા, લેકિન બદનિગાહીસે બચનેકે લિયે અઝ્મે મુસમ્મમ નહીં કરતા, બદનિગાહી સે બચને કે લિયે અપની તાકતમેં, અપને બસ મેં, અપની કુદરતમેં જિત્ના હે વો કરતા નહીં હે ઔર ફિર યૂં કેહતા હે કેઃ મૈં તો બેબસ હૂં, કિસ તરહ હોગા? યે દોનોં કામ તો કરને હેં, ફિર અલ્લાહ તઆલાસે મદદ માંગે.

. . તો દુઆ નહી, મઝાક હે

પેહલે યે દોનોં કામ કિયે બગૈર અગર દુઆ માંગેગે તો વો દુઆ નહીં, મઝાક હે, સીધી બાત હે કે હમ યે ચાહતે હેં કે હમેં ઉસ્કે મુતાબિક હી કરના હે તો ઉસ્કે લિયે યે દો કામ જબ કરેંગે, ફિર દુઆ માંગેગે તો હકીકી મા'ને મેં તલબ હોગી, દુઆ હોગી, ઔર ઉસ વકત અલ્લાહ તઆલા અપને બંદેકી મદદ ભી ફરમાએંગે. વર્ના ન તો અઝ્મે મુસમ્મમ હો, ન અપને મકદૂરભર જો કુછ કર સકતે હેં ઉસ્કે કરને કા એહતિમામ હો, ખાલી ઝબાન પર યે હો કે اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ યે તો યૂં સમજીયે કે એક જૂઠા મુતાલબા હે, સહી તલબ નહીં હે, સહી તલબ તો ઉસી વકત કેહલાએગી જબ પેહલે હમારી તરફસે દો કામ અમલમેં આ જાએ, તો ફિર તીસરા હમારી તરફ સે દુઆ કે ઝરીયે અલ્લાહ તઆલા સે જો

મુતાલબા કિયા ગયા હે, તો અલ્લાહ તઆલા ઉસ મુતાલબેકો પૂરા ફરમાએંગે. વર્ના હમ તો દિલસે નહીં ચાહતે, હમને ઉસ્કે લિયે અઝ્મે મુસમ્મમ નહીં કિયા, હમને ઉસ્કે લિયે અપની તરફસે જો કોશિશ કર સકતે હેં વો કોશિશ નહીં કી, ઔર ફિર હમ યે ઉમ્મીદ રખે કે અલ્લાહ તઆલા હમસે યે કામ કરવાએ, أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ۔ (هود:٢٨) (કયા હમ ઝબરદસ્તી તુમ્હારે સર થોંપેંગે, જબકે તુમ દિલસે ઉસ્કો ચાહતે નહીં હો?) દિલસે આદમી ચાહે, ઉસ્કે લિયે અઝ્મે મુસમ્મમ કરે. અમલી ઈકદામ ભી જિત્ના ઉસ્કી તાકતમેં હે, બસમેં હે વો કર ગુઝરે, ઉસ્કે બાદ જબ અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ કરેગા તો અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કે લિયે રાહ ખોલેંગે.

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ રોઝાનહ, હર નમાઝમેં, ઔર નમાઝકી હર રકઅતમેં ગોયા હમકો યે દુઆ સિખલાઈ ગઈ. જબ યે પઢેં તો પઢતે હૂએ હમેં ઉસ્કા એહસાસ હોના ચાહિયે, જો લોગ ઈસ્કે મઆની કો જાનતે હેં વો ભી ઈસ્કે ઉપર સે ગફલતકે સાથ ગુઝર જાતે હેં, ઔર ઈસ્કી તરફસે બેએઅતિનાઈ કે સાથ ગુઝર જાતે હેં, કયા માંગા? ઐસા મા'લૂમ હોતા હે કે જૈસે ટેપરેર્કોડરકા એક બટન હે, દબા દિયા ઔર ટેપ ચલ રહી હે, હમારી નમાઝકા ભી ઐસા હાલ હો ગયા હે.

હર હર જુમ્લા જબ હમારી ઝબાનસે નિકલે તો યે દુઆ દિલકી ગેહરાઈયોંસે હમારી ઝબાન પર આની ચાહિયે, ફિર દેખો! અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કે કૈસે અસરાત ઉસ પર મુરત્તબ કરતે હેં, અલ્લાહ તઆલા કૈસે નવાઝતે હેં.હર રૂકાવટોંકો ઈન્શાઅલ્લાહ દૂર કર દેંગે,હર પરેશાનીકો અલ્લાહ તઆલા ખત્મ કર દેંગે, હર મુશ્કિલકો અલ્લાહ તઆલા આસાન ફરમા દેંગે; લેકિન બસ! બાત વહી હે કે અલ્લાહસે દિલકી ગેહરાઈસે

ઉસ્કી તલબ હો, ઔર ઉસ તલબ સે પેહલે જો દો શર્તે હેં, અઝ્મે મુસમ્મમ ઔર અપની કુદરતકે મુતાબિક ઉસ પર અમલ કરને કી, વો દોનોં શર્તે પૂરી હોની ચાહિયે. અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો ઉસ્કી તૌફીક ઔર સઆદત અતા ફરમાએ.

મુલ્લા અલી કારી ﷺ ને લિખા હે કે એક બુઝુર્ગ કે બા'ઝ તિજારત પૈશા અહબાબને ઉન્સે દરખાસ્ત કી કે જહાઝ સે ઉતરને કે વકત જિદ્દહ તશરીફ ફરમા હોં; તા કે જનાબ કી બરકત સે હમારે માલ મેં નફા હો ઔર મકસૂદ યે થા કે તિજારત કે મનાફેઅ સે હઝરત કે બા'ઝ ખુદ્દામ કો કુછ નફા હાસિલ હો. અવ્વલ તો હઝરત ને ઉઝર ફરમાયા, મગર જબ ઉન્હોંને ઈસરાર કિયા તો હઝરત ને દરયાફત ફરમાયા કે તુમહેં ઝાઈદ સે ઝાઈદ જો નફા માલે તિજારત મેં હોતા હે વો કયા મિકદાર હે? ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા કે મુખ્તલિફ હોતા હે, ઝાઈદ સે ઝાઈદ એક કે દો હો જાતે હેં. હઝરતને ફરમાયા કે ઈસ થોળે સે નફે કે લિયે ઈસ કદ્ર મશકકત ઉઠાતે હો, ઈત્ની સી બાત કે લિયે હમ હરમે મુહતરમ કી નમાઝ કૈસે છોળ દેં, જહાં એક કે લાખ મિલતે હોં. દર હકીકત મુસલમાનોં કો ગૌર કરને કી જગહ હે કે વો ઝરા સી દુન્યવી મતાઅ કી ખાતિર કિસ કદ્ર દીની મનાફેઅ કો કુરબાન કર દેતે હેં.

(ફઝાઈલે આ'માલ,(ફઝાઈલે કુર્આન) સફાઃ૫૨૪,૫૨૫)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ફાતિહા

(કિસ્ત – ૬)

(તારીખ:- ૧૫,જુમાદિસષાની ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૪,માર્ચ ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً-أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١﴾ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ﴿٢﴾ مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ﴿٣﴾ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ﴿٤﴾ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ﴿٥﴾ صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ۙ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ ﴿٧﴾

આમોખ્તા

સૂરએ ફાતિહા કી ચાર આયતેં હો ચૂકી હેં, દો બારા ઉન્કા તરજમહ કર લેતે હેં તા કે ઝહેનશીન હો જાએ, યે સૂરત યૂં કે હર નમાઝ કી હર રકઅતમેં પઢી જાતી હે, ઈસલિયે ઝરૂરત હે કે ઈસ્કી હર હર આયતકા મતલબ ઔર તરજમહ હમેં યાદ હો, તા કે જબ નમાઝમેં પઢેં તો ઉસ્કો સમજકર ધ્યાન ઔર તવજ્જુહ કે સાથ પઢે.

ઈસલિયે સુનનેવાલોં સે ભી દરખાસ્ત હે કે ઈસ્કે તરજમહ વ મઆની કો અપને દિલો દિમાગમેં મહફૂઝ કર લેં.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ (તમામ તા'રીફેં અલ્લાહકે લિયે હે, જો તમામ જહાનોંકા પરવરદિગાર હે)

الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ (જો સબ પર મહેરબાન ઔર બહોત મહેરબાન હે)

مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ (જો રોઝે જઝા યા રોઝે હિસાબ કા માલિક હે)

ઈસ દુન્યવી ઝિંદગીકે બાદ દૂસરી ઝિંદગી હે, મૈદાને હશ્ર મેં અલ્લાહ તઆલાકે હુઝૂર હમેં અપની દુન્યવી ઝિંદગીકે તમામ આ'માલ કા હિસાબ દેના હે, કોઈ બચ નહીં સકતા. ઉસ દિન અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી મિલ્કીયત ઔર બાદશાહતકા ઝુહૂર હોગા, અલ્લાહ તઆલા રોઝે જઝા કા માલિક હે, યા'ની માલિક તો અલ્લાહ તઆલા આજ ભી હે, લેકિન દુન્યામેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈન્સાનોંકો ભી ચીઝોં કી મજાઝી મિલ્કીયત અતા ફરમાઈ હે.

હકીકી માલિક, અલ્લાહ

મૈં ઔર આપ કપડા પેહને હૂએ હેં, કપડે કે હમ માલિક કેહલાતે હેં. હમારી જેબમેં જો પૈસે હેં, હમ ઉસ્કે માલિક કેહલાતે હેં, અપને મકાન કે માલિક કેહલાતે હેં, અગરચે મિલકીયત હકીકી નહીં હે, હકીકી મિલકીયત તો અલ્લાહ તઆલા હી કી હે, લેકિન હમ માલિકે મજાઝી હેં. દુન્યામેં ફાઈદહ ઉઠાનેકા અલ્લાહ તઆલાને હમકો મૌકા દિયા હે. યે સબ અમ્લાક ભી ઉસ દિન નહીં હોગી, કિસીકે પાસ કુછ નહીં, અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કબ્રોં સે જબ ઉઠાએંગે તો બદન પર કપડા નહીં હોગા, પાઉં મેં જૂતા નહીં હોગા, જૈસા માં કે પેટસે

પૈદા હૂવા થા, વૈસા ઉઠાયા જાએગા. હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં: નંગે પાઉં, નંગે બદન ઔર બગૈર ખત્ના કિયે હૂએ ઉઠાએ જાએંગે.[1] બારી તઆલા ઈરશાદ ફરમાતે હેં: (الانبياء:١٠٤) كَمَا بَدَاْنَآ اَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيْدُهٗ કિસી કી કોઇ ચીઝ નહીં, સબ ચીઝોં કે માલિક હકીકતમેં ભી અલ્લાહ ઔર ઝાહિરી એ'તબારસે ભી અલ્લાહ તઆલા હોંગે. કિસી કી કોઇ હુકૂમત નહીં, અલ્લાહ તઆલા ખૂદ સવાલ કરેંગે: لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ (الغافر:١٦) (આજ કિસ્કી હુકૂમત હે?) કોઇ જવાબ દેનેવાલા નહીં હોગા, અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ખૂદ હી જવાબ મેં ફરમાએંગે: لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ (એક અલ્લાહકી જો ગલ્બેવાલા હે) તો مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ કા ઈસ્તેહઝાર હોના ચાહિયે, યે આયતેં જબ પઢેં તો ઉસ વકત ઉસ્કા તસવ્વુર હોના ચાહિયે.

યે બાત ગુઝર ચૂકી કે ઈસ સૂરતકા એક નામ સૂરતુસ્સલાત હે. ઈસલિયે કે યે સૂરત નમાઝમેં પઢી જાતી હે. જબ બંદા નમાઝમેં પઢતા હે તો અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કા જવાબ દેતે હેં, ઉસ્કા ઈસ્તેહઝાર હોના ચાહિયે.

દુઆ કી કબૂલિયત કી ગારંટી

મુસ્લિમ શરીફ કી રિવાયત હે : બંદા જબ નમાઝમેં પઢતા હે: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ (તમામ તા'રીફેં અલ્લાહ તઆલાકે લિયે હે, જો તમામ જહાનોંકા પાલનેવાલા હે) તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ફરમાતે હેં: حمدني عبدي (મેરે બંદેને મેરી હમ્દ બયાન કી, મેરી તા'રીફ કી) યે ઈસ્તેહઝાર હોના ચાહિયે. ચુનાંચે આદમી જબ પઢેં તો થોડા

[1] સહીહ બુખારી : ૬૧૬૧, મુસ્લિમ શરીફ : ૨૮૫૯

ઠહેર જાએ, ગોયા અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે મુઝે જવાબ દિયા જા રહા હે ઉસકા તસવ્વૂર કરે.

શૈખ અકબર મુહીયુદ્દીન ઈબ્ને અરબી ﷬ કે મુતઅલ્લિક નકલ કિયા જાતા હે. બડે અવલિયહ વ સૂફિયામેં સે થે, કે નમાઝમેં જબ મૈં સૂરએ ફાતિહા પઢતા હું તો اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ પર ઠહેરતા હું, ઔર અલ્લાહ કા જવાબ સુને બગૈર આગે નહીં બઢતા. અલ્લાહકે ઐસે ભી બંદે હેં! ઔર આપ ﷺ ને યે ઈરશાદ ફરમાયા, ઔર આપકા ઈરશાદ હક હે: અલ્લાહ તઆલાને મેરે ઈસ પઢનેકે જવાબમેં યે ફરમાયા. અગર યે મૈંને અપને ઝોઅફ કી વજહસે નહીં સુના; લેકિન અલ્લાહને ફરમાયા હે.

નબિયે કરીમ ﷺ ફરમાતે હેં: જબ બંદા الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ પઢતા હે તો બારી તઆલા ફરમાતે હેં:اثنیٰ عليّ عبدي (મેરે બંદેને મેરી સના બયાન કી) ઔર જબ બંદા مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ (જો રોઝે જઝાકા માલિક હે) પઢતા હે તો બારી તઆલા ફરમાતે હેં: مجّدني عبدي (મેરે બંદેને મેરી બુઝુર્ગી બયાન કી.) ઈન તીન આયતોં મેં અલ્લાહ તઆલાકી સિફાત બયાન કી ગઈ હે. اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ (એ અલ્લાહ! હમ તેરી હી ઈબાદત કરતે હેં) ઈબાદત અલ્લાહકી હોતી હે તો યે આધા હિસ્સા તો અલ્લાહકે લિયે હૂવા, وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ (તુઝ હી સે મદદ માંગતે હે) યે બંદેકી હાજત પૂરી હૂઈ, ઈસલિયે ઈસ્કે જવાબમેં કહા:هذا بيني وبين عبدي ولعبدي ماسأل (યે મેરે ઔર મેરે બંદેકે દરમ્યાન હે ઔર મેરે બંદેકો વો મિલા, જો ઉસ્ને

માંગા) ઔર આગે જબ પઢતા જાએગા: اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ તો અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે જાએંગે: هذا لعبدي ولعبدي ما سأل، هذا لعبدي ولعبدي ما سأل (યે મેરે બંદેકે લિયે હે ઔર મેરે બંદેને જો માંગા, વો મૈંને ઉસ્કો દિયા.[1] લિહાઝા યે ઈસ્તેહઝાર હોના ચાહિયે.

મતલબ કી બાત

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ (એ અલ્લાહ! હમેં સીધે રાસ્તેકી હિદાયત અતા ફરમા) પર પહોંચે થે, ઈસ સિલસિલેમેં બતલાયા થા કે હર ચીઝ મેં સીધા રાસ્તા દુન્યવી ઉમૂર મેં ભી, ઉખરવી ઉમૂરમેં ભી. હમ તિજારત કરતે હેં તો ઉસ્મેં ભી અલ્લાહસે માંગે: એ અલ્લાહ! હમકો તેરા રાસ્તા બતલા દે, ઉસીકે મુતાબિક હમ હલાલ તરીકે સે તિજારત કરે. ઔર તિજારતમેં કોઈ ગલત ચીઝ જિસ્કો તુને મના ફરમાયા હે હમ ઉસ્કા ઈરતિકાબ ન કરેં. ગોયા ઈસ્મેં સીધા રાસ્તા, હમ ઈલાજ કે લિયે જા રહે હેં તો ઉસ મેં ભી સીધા રાસ્તા, ઔર જિસ્કે પાસ જાએ ઉસ્કે ઉપર ભી અલ્લાહ તઆલા બીમારીકી હકીકત મુનકશિફ ફરમાએં ઔર ઉસ્કા ઈલાજ ભી અલ્લાહ તઆલા મુનકશિફ ફરમાએં. તો અગર આદમી હર ચીઝમેં સવાલ કરેગા ઔર اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ પઢતે હૂએ સોચેગા તો અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ولعبدي ما سأل કા પરવાના હોગા.

મા'લૂમાત કો મા'મૂલાત બનાઓ

શુરૂમેં યે બાત ગુઝર ચૂકી કે ઈસ્કી ફઝીલતકે સિલસિલેમેં અહાદીષ મેં વારિદ હે, એક મરતબહ હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام અલ્લાહ

1 મુસ્લિમ શરીફ : ૩૯૫

કે રસૂલ ﷺ કે પાસ બૈઠે હૂએ થે ઔર આસમાનસે એક આવાઝ આઇ, ઉન્હોંને સર ઉઠાકર દેખા ઔર ફરમાયાઃ આજ આસમાનકા એક ઐસા દરવાઝા ખુલા જો આજ તક કભી નહીં ખુલા, ઔર આજ ઉસ સે એક ફરિશ્તા ઉતરા જો કભી ઝમીન પર નહીં આયા થા, ઔર ઉસ્ને આકર કહા કે અલ્લાહ તઆલાને આપકો ઔર આપકી ઉમ્મતકો દો નૂર અતા ફરમાએ, જો કિસીકો પેહલે નહીં દિયે ગએ. જો આદમી ઉસ સે દુઆ કરેગા અલ્લાહ ઉસ્કો કુબૂલ ફરમાએંગે.[1] અલ્લાહને દુઆ સિખલાઇ ઔર નમાઝકી હર રકઅતમેં હમ ઉસે પઢતે તો હેં, લેકિન ઉસ્કો પઢતે વક્ત જો તવજ્જુહ, ધ્યાન ઔર ઈસ્તેહઝાર હોના ચાહિયે વો નહીં હે. એક આદત બન ગઇ હે કે રોઝાના હમારી ઝબાનસે યે અલ્ફાઝ અદા હોતે ચલે જાતે હેં ઔર હમારા ખયાલ કિસી ઔર ચીઝ કી તરફ હોતા હે તો ઉસ્કા હકીકી ફાઇદહ હમકો નહીં પહોંચતા હે. ઝરૂરત હે કે હમ ઉસ્કા એહતિમામ કરેં, કોશિશ કરેં ઔર ઉસ્કી આદત ડાલેં.

બહરહાલ! યે પાંચવી આયત થી, اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ (એ અલ્લાહ! તુ હમેં સીધે રાસ્તે કી હિદાયત અતા ફરમા) હર ચીઝમેં, દુન્યા ઔર આખિરત કે તમામ કામોં મેં.

સિરાતે મુસ્તકીમ

صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ યે છઠી આયત હે, સિરાતે મુસ્તકીમ કયા હે ? સિરાતે મુસ્તકીમ બતલાયા જા રહા હે, ઉન લોગોં કા રાસ્તા જિન પર તુને ઇન્આમ કિયા. અલ્લાહ તઆલાને અપને જિન બંદોં પર ઇન્આમ ફરમાયા ઉન્કા રાસ્તા. દૂસરી જગહ સૂરએ નિસા મેં બારી

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૮૦૬

તઆલાકા ઈરશાદ હે : وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِّنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدِّيْقِيْنَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصّٰلِحِيْنَ۔ (النساء:٦٩) જો લોગ દુન્યામેં અલ્લાહ તઆલા ઔર ઉસ્કે રસૂલ કી ઈતાઅત ઔર ફરમા બરદારી કરતે હેં, તો જબ ઉન્હોંને અપની ઝિંદગી અલ્લાહ તઆલા ઔર ઉસ્કે રસૂલ કી ઈતાઅત કે સાથ ગુઝારી તો અલ્લાહ તઆલા કયામતમેં ભી ઉન્કો ઉન બંદોં કે સાથ, જિન પર અલ્લાહકા ઈન્આમ હૂવા. રખેંગે, વૈસે જો મકામ ઔર મરતબહ ઉન્કા હે, વો તો નહીં, લેકિન વહાં આસાની કે સાથ વો મુલાકાત કર સકેંગે. જૈસે સફર મેં હમારા કોઈ રફીક હે, ફર્સ્ટ કલાસમેં બૈઠા હૂવા હે, ઉસ્કે પાસ ફર્સ્ટ કલાસ કા ટિકટ હે, હમ ફર્સ્ટ કલાસમેં ચૂં કે નહીં બૈઠ સકતે; લેકિન બાકાઈદહ ઉસ ગાડી કા ટિકટ હમારે પાસ હે, તો મુલાકાત કે લિયે જાએ તો કમ સે કમ ઈત્ની ગૂંજાઈશ તો નિકલતી હે. અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ઉન તમામ લોગોં કો જો અલ્લાહ ઔર ઉસ્કે રસૂલ કી ઈતાઅત કા એહતિમામ કરતે હેં, મૌકા દિયા જાએગા કે ઉન્કી મુલાકાત જબ ચાહે કર લે, ઉન્કા દીદાર કર લે.

મુન્અમ અલયહ્ કૌન ?

એક સહાબી ને આકર નબિયે કરીમ ﷺ સે દરખાસ્ત કી થી: એ અલ્લાહકે રસૂલ! મુઝે આપકે સાથ ઐસી મુહબ્બત હે, આપકો દેખે બગૈર મુઝે ચૈન નહીં પડતા, ઘરમેં હોતા હૂં ઔર આપકી યાદ આતી હે તો આ જાતા હૂં ઔર દેખ લેતા હૂં. લેકિન ફિર સોચતા હૂં કે દુન્યામેં તો મૈં કર લેતા હૂં, આખિરતમેં કયા હોગા? તો ફિર અલ્લાહ

તબારક વ તઆલાકી તરફસે યે બતાયા ગયા. જિન પર ઈનઆમ કિયા ગયા હે વો કૌન હે? ઈસ આયતમેં બતલાયા ગયા કે مِّنَ النَّبِيّٖنَ

અંબિયા તો વો જમાઅત હે જિન પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલા **વહી** ભેજતે હેં. નુબુવ્વત કિસી આદમીકી ઈખ્તિયારી ચીઝ નહીં હે, કોઇ આદમી અપને ઈરાદે ઔર ઈખ્તિયારસે નબી નહીં બન સકતા હે. વો તો અલ્લાહ તઆલા હી કા ઈન્તિખાબ હોતા હે, અલ્લાહ તઆલા અપને બંદોંમેં સે બા'ઝ બંદોંકો ચુનતે હેં, ઔર ઉન પર ફરિશ્તોંકે ઝરીયે **વહી** ભેજતે હેં, ઔર ઉન્કો ઈસ બાતકા પાબંદ કિયા જાતા કે **વહી** કે ઝરીયે જો પૈગામાત તુમકો દિયે ગયે હેં, હમારે ઈન પૈગામાતકો દૂસરે બંદોં તક પહોંચાઓ. અંબિયાસે અલ્લાહ તઆલા દૂસરે બંદોંકી ઈસ્લાહકા કામ લેતે હેં. અબ જબ નબિયે કરીમ ﷺ ઈસ દુન્યાસે તશરીફ લે ગએ, તો અબ નુબુવ્વતકા સિલસિલા ખત્મ હો ગયા, આપ ﷺ અલ્લાહકે આખરી નબી હે. વૈસે કયામત સે પેહલે હઝરત ઈસા عَلَيْهِ السَّلَام નાઝિલ હોંગે; લેકિન ઉન્કી બઅસત તો હુઝૂર ﷺ સે પેહલે હો ચૂકી હે.

وَالصِّدِّيْقِيْنَ ઔર દૂસરી જમાઅત જિન પર અલ્લાહકા ઈન્આમ હૂવા વો સિદ્દીકીન કી હે. યા'ની અપને ઝાહિર ઔર બાતિન સે વો અલ્લાહકે નબીયોં કી તસ્દીક કર ચૂકે, યા'ની અલ્લાહ કે નબીયોં કો માના, ઝાહિર સે ભી ઔર બાતિન સે ભી, ગોયા ઉન્કે માનને કે મામલે મેં ઉન્હોં ને કોઇ દલીલ નહીં માંગી, બગૈર દલીલ કે, સચ્ચે દિલ સે ઉન્કો તસ્લીમ કર લિયા

હુઝૂર અકરમ ﷺ ને હઝરત સિદ્દીકે અકબર رضي الله عنه કો જબ અપની નુબુવ્વતસે આગાહ કિયા તો ફૌરન ઈમાન લે આએ, ઉન્હોંને નુબુવ્વતકી કોઇ દલીલ નહીં માંગી. આપ ﷺ જબ મેઅરાજ સે વાપસ તશરીફ લાએ, તો અભી તક હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક رضي الله عنه કે પાસ બાત પહોંચી નહીં થી, ઔર લોગોંકો મા'લૂમ હૂવા તો ઉન્સે કેહને લગે કે તુમ જિન પર ઈમાન લાએ વો કયા કેહતે હેં, મા'લૂમ હે? તો હઝરત સિદ્દીકે અકબરને ફરમાયાઃ અગર વો કેહતે હેં તો સહી હે.દલીલકે બગૈર સચ્ચે દિલસે જો તસ્લીમ કર લે, જી જાનસે ઉન્કી સદાકતકી ગવાહી દે તો ઉસ્કો સિદ્દીક કહા જાતા હે.

وَالشُّهَدَآءِ તીસરી જમાઅત હે શુહદા. અલ્લાહકે દીનકે લિયે વો અપની જાનકા નઝરાના પૈશ કરતે હેં, અલ્લાહકે દીનકી સરબલંદી ઔર ઉસ્કી હિફાઝતકે લિયે અપને આપકો કુરબાન કર દેતે હેં, તો યે તીસરી જમાઅત હે, જિન પર અલ્લાહ તઆલાકા ઇન્આમ હૂવા.

وَالصّٰلِحِيْنَ ચૌથી જમાઅત સાલિહીન, નેક બંદે જો હર તાઅતકા એહતિમામ કરતે હેં, ઔર અલ્લાહકી મના કી હૂઇ હર ચીઝસે અપને આપકો બચાતે હેં, ઝર્રા બરાબર ભી ઉસ્મેં કમી કોતાહી નહીં કરતે. તાઅતકા મુકમ્મલ તૌર પર એહતિમામ ઔર મના કી હૂઇ બાતોંસે મુકમ્મલ તૌર પર બચના, યે સાલિહીનકી જમાઅત હે. પસ આયતે કરીમહ મેં બતલાયા ગયા કે અલ્લાહ ઔર ઉસ્કે રસૂલોંકી ઇતાઅત કી બરકતસે ઉસ્કા હશ્ર ભી અંબિયા, સિદ્દીકીન વગૈરહૂમ કે સાથ હોગા.[1]

[1] તબરાની : ૫૨

આદમીકો ચાહિયે કે અલ્લાહકી તાઅત કા ઐસા એહતિમામ કરે કે કિસી ભી તાઅત કે મામલે મેં, ઉસ્કી બજા આવરી મેં કોઇ કમી કોતાહી ન હોને પાએ, ઔર કિસી ભી મઅસિયતસે બચને કે મામલે મેં ભી કોઇ કમી કોતાહી ન હો.

એક ગલત ફહમી

દેખો! યહાં સિરાતે મુસ્તકીમ કી વઝાહતમેં કહા ગયા : ઉન લોગોંકા રાસ્તા જિન પર અલ્લાહને ઇન્આમ કિયા, ઇસ્કે ઝરીયે એક બહોત બડી હકીકત બતલાઇ ગઇ ઔર એક ગલતફેહમી કો દૂર કિયા ગયા. બા'ઝ લોગ સમજતે હેં કે કુર્આન હમારે પાસ હે ઔર હમ અરબી ઝબાન જાનતે હેં, યા અગરચે હમ અરબી ઝબાન નહીં જાનતે; લેકિન આજકલ તો કુર્આનકે તરજમહ બહોત હો ગએ હેં, હમ અપને તૌર પર કુર્આન કા મુતાલઆ કર કે ઉસ્કે મુતાબિક અમલ કર લેંગે, યે હમારી હિદાયતકે લિયે કાફી હે. હમેં કયા ઝરૂરત હે કે હમ કિસીસે પૂછે કે ફલાં આલિમ કયા કેહતે હેં? ઔર ફલાં સાલેહ કયા કેહતે હેં? તો અલ્લાહ તઆલાને બતલા દિયા કે અગર હિદાયત કા રાસ્તા પાના ચાહતે હો તો ઇસ મુન્અમ અલયહ જમાઅત, જિન પર અલ્લાહકા ઇનઆમ હૂવા, કી સોહબત ઇખ્તિયાર કરો. ઉન્કી સોહબત ઇખ્તિયાર કરોગે તો હી આપકો હિદાયતકા રાસ્તા મિલેગા.

અલ્લાહ તઆલાકા દસ્તૂર યહી રહા હે કે અલ્લાહ તઆલાને કિતાબેં ભેજી, કિતાબેં ઇન્સાનકી હિદાયતકે લિયે ભેજી જાતી હે. કુર્આનમેં ભી અલ્લાહને હિદાયતકા રાસ્તા ખોલકર બયાન કર દિયા હે. મૈંને જહાં હિદાયતકી વઝાહત કી થી વહાં બતલાયા થા કે હિદાયત કી એક કિસ્મ હે, રાસ્તા બતલા દેના,વો તો અલ્લાહ તઆલાને બતલા હી દિયા હે. સબકે લિયે, મો'મિન હો કાફિર હો હર એક કે સામને ખુલી હૂઇ કિતાબ

હે, લેકિન અલ્લાહ તઆલા મંઝિલે મકસૂદ તક પહોંચા દે, યે અસલી હિદાયત હે. ઈસાલ ઈલલ મત્લૂબ,ઉસીકા સવાલ કિયા જા રહા હે. ઔર હિદાયત કબ મિલેગી? જબકે ઉન્કી સોહબત ઈખ્તિયાર કી જાએગી, ઉન્કી સોહબત હી સે આપકો સહી રાસ્તા મિલેગા.

કિતાબુલ્લાહ ઔર રિજાલુલ્લાહ

ઈસીલિયે તો અલ્લાહ તઆલાને કિતાબેં નાઝિલ કી, કિતાબુલ્લાહ કે સાથ રિજાલુલ્લાહ કા ભી સિલસિલા રખા, કભી ઐસા તો નહીં હૂવા કે કિતાબ ઉતારી હો ઔર ઉસ્કે સાથ નબી ઔર પયગમ્બર ન ભેજા હો, જિત્ની ભી કિતાબેં અલ્લાહને ભેજી હેં, નબી ઔર પયગમ્બરોં પર હી ભેજી. ઐસા તો હૂવા કે પયગમ્બર ભેજા, સાથમેં કિતાબ નહીં હે. પેહલે ભેજી હૂઇ કિતાબ કે તાબેઅ બના દિયા, અલગ સે કિતાબ નહીં દી ગઇ, લેકિન ઐસા કભી નહીં હૂવા કે અલ્લાહ તઆલાને કિતાબ ભેજી હો ઔર સાથ મેં નબી ઔર પયગમ્બર કો ન ભેજા હો, નહીં! પયગમ્બર ઔર નબી હોંગે તબ હી કિતાબ પર અમલ કા તરીકા મા'લૂમ હોગા. કુર્આનમેં બારી તઆલા ઈરશાદ ફરમાતે હેં: وَاَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ اِلَيْهِمْ (النحل:۴۴)
(હમનેં યે નસીહત કી કિતાબ, યે કુર્આન આપ પર ઉતારા, તા કે આપ ઉન લોગોં કે લિયે કુર્આન કી હિદાયતોં કો વાઝેહ કરેં.) ગોયા કુર્આન કે બતલાએ હૂએ રાસ્તેકો નમૂના પૈશ કર કે અમલી તૌર પર બતલાના, યે પયગમ્બરોંકા ઔર જિન્હોંને પયગમ્બરોંકી સોહબત ઉઠાઇ; સિદ્દીકીન, શુહદા ઔર સાલિહીન, ઉન્કા કામ હે. ઉન્કે સાથ રહોગે તો હી આપકો હિદાયતકા રાસ્તા મિલેગા. સિર્ફ કુર્આનકે મુતાલ્એ સે નહીં. રસૂલુલ્લાહ ﷺ કે ઝમાનેમેં મુશરિકીન ને કહા થા:

لَوْلَا نُزِّلَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ عَلٰى رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيْمٍ۔ (الزخرف:٣١) (યે કુર્આન દો બસ્તીયોં (મક્કા મુકર્રમહ ઔર તાઈફ) કે કિસી બડે આદમી પર ક્યૂં નાઝિલ નહીં કિયા ગયા?) અલ્લાહ તઆલા ચાહતે તો ઉસ પર કુદરત રખતે થે કે હુઝૂર ﷺ કે ઝમાને મેં તમામ હઝરાત લેટે હૂએ હેં, સુબ્હકો જબ ઉઠે તો તકિયે કે પાસ કુર્આન રખા હૂવા હો, નીઝ અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે આસમાન સે એ'લાન કર દિયા જાતા કે તુમ્હારે પાસ અલ્લાહકી કિતાબ રખ દી ગઈ હે, ઉસ્કા મુતાલ્આ કરો ઔર ઉસ્કે મુતાબિક અમલ કરો. લેકિન ઐસા નહીં કિયા. બલ્કે કિતાબકે સાથ અલ્લાહ તઆલાને રિજાલુલ્લાહ યા'ની અલ્લાહકે મખ્સૂસ બંદે, પયગમ્બર કો ભી ભેજા. તવરાત ભેજી તો હઝરત મૂસા عليه السلام પર ભેજી, ઝબૂર ભેજી તો હઝરત દાવૂદ عليه السلام પર, ઈન્જીલ હઝરત ઈસા عليه السلام પર, કુર્આન હઝરત નબિયે કરીમ ﷺ પર. કભી ઐસા નહીં હૂવા કે અકેલી કોઈ કિતાબ ભેજી. અકેલી કિતાબ સે હિદાયત નહીં ફૈલતી.

સોહબત ઝરૂરી હે

દુન્યવી ઉલૂમ વ ફુનૂન ભી ખાલી કિતાબ પઢને સે નહીં આતે. મેડીકલ સાઈન્સ હે, કોઈ ડૉક્ટર બનના ચાહતા હે, ડૉક્ટરી કી કિતાબેં છપી હૂઈ મૌજૂદ હે, એક આદમી બેહતરીન અંગ્રેઝી ઝબાન જાનતા હે, વો યે દા'વા કરે કે મૈં મેડીકલ સાઈન્સકી કિતાબેં પઢ કર ડૉક્ટર બન જાઉંગા ઔર મરીઝોંકા ઈલાજ કરૂંગા, તો અગર વો ઈલાજ કરેગા તો કબ્રસ્તાન આબાદ કરેગા. કિસી ડૉક્ટરકી સોહબતમેં રહે બગૈર ખાલી મેડીકલ સાઈન્સકી કિતાબેં પઢનેસે વો ડૉક્ટર નહીં બન સકતા. ઈસી તરહ દૂસરી અકસામ હે, જૈસે કૂકીંગ, યા'ની ખાના પકાના એક ફન હે, તો ખાના પકાનેકે સિલસિલેમેં બેશુમાર કિતાબેં દુકાનોં પર

આપકો મિલેગી. ઉર્દૂમેં ફલાં દસ્તરખ્વાન, ફલાં દસ્તરખ્વાન. ગુજરાતીમેં ભી મિલતી હે; લેકિન અબ કોઇ આદમી સિર્ફ ઉન કિતાબોંકો પઢે, કિસી બાવરચીકી સોહબત ઉસ્ને ઇખ્તિયાર નહીં કી, વો સિર્ફ કિતાબેં દેખતા હે, ઉન કિતાબોંમેં બિરયાની કા તરીકા ભી લિખા હે, કોરમાકા તરીકા ભી લિખા હે, કોરમા બનાએગા તો કોરમા તો બનનેવાલા હી નહીં હે, પતા નહીં કયા બન જાએગા? જબ તક કિસી બાવરચી કી સોહબત ઇખ્તિયાર નહીં કરેગા, વહાં તક પકા નહીં સકતા.

કપડે સીનેકે ફન કે સિલસિલેમેં ભી આપકો દુકાનો પર બહોત સારી કિતાબેં મિલેગી, કોઇ આદમી મહઝ ઉન કિતાબોંકો પઢકર દરઝી બનના ચાહે તો કપડા તો કયા સિએગા કાજ બનાના ભી નહીં આએગા, ઉસ્કે લિયે ઝરૂરત હે કે દરઝીકી સોહબત ઇખ્તિયાર કરે, ગોયા દુન્યાકે ઉલૂમ વ ફુનૂન ભી ખાલી કિતાબેં પઢને સે નહીં આતે; બલ્કે જો ઉન ફુનૂનકે બારેમેં જાનનેવાલે હેં, માહીર હેં, ઉન્કી સોહબત ઇખ્તિયાર કરો, ઉન્કી તરબિયતમેં રહોગે તબ યે ચીઝેં આએગી. ઉસ્કે બાદ કિતાબેં પઢોગે તો વો કિતાબેં આપકો ફાઇદહ પહોંચાએગી. વર્ના ખાલી કિતાબોં સે કુછ નહીં હોતા. ખાલી કુર્આન પઢકર કોઇ આદમી હિદાયતકે રાસ્તે પર ચલના ચાહે તો નામુમકિન હે, પયગમ્બરોંકી હિદાયતકે બગૈર યે હિદાયતકા રાસ્તા ઇખ્તિયાર નહીં કર સકતે.

જો લોગ યૂં કેહતે હેં કે હમારી હિદાયતકે લિયે તો કુર્આન કાફી હે, કુર્આનકે તરજમેહ હો ગએ, તફસીરેં હો ગઇ, હમ ખૂદ હી ઉન તરાજીમ વ તફાસીરસે કુર્આન સમજકર ઉસ્કે મુતાબિક અમલ કર કે હિદાયતકા રાસ્તા પા લેંગે, વો નહીં પા સકતે. યહી તરીકા હે કે જિન્કો અલ્લાહને હિદાયત દી હે, જિન પર અલ્લાહકા ઇન્આમ હૂવા હે ઉન્કી સોહબત ઇખ્તિયાર કરો. ઈસીલિયે કહા ગયા: صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ

(રાસ્તા ઉન લોગોંકા જિન પર તુને ઇન્આમ કિયા.) ઔર વો કૌન લોગ હે? અલ્લાહ તઆલાને કુર્આનમેં દૂસરી જગહ વો ચાર જમાઅતેં બતલાઇ હેં.

મુસ્બત વ મનફી

દેખો: હિદાયત કે રાસ્તે કો અલ્લાહ તઆલાને દોનોં હૈસિયતોં સે મહદૂદ કર દિયા:

(૧) મુસ્બત હૈસિયત સે: (ઉન લોગોંકા રાસ્તા જિન પર તુને ઇન્આમ કિયા.)

(૨) મનફી હૈસિયત સે: وَلَا الضَّآلِّيْنَ (ન ઉન લોગોંકા રાસ્તા જિન પર તેરા ગઝબ નાઝિલ હુઆ, ઔર ન ઉન્કા રાસ્તા જો ભટકે હૂએ હેં.)

નેક સોહબત ઇખ્તિયાર કરો ઔર ગલત સોહબત સે અપને આપકો દૂર રખો, તબ હી હિદાયત કા રાસ્તા પા સકતે હો, વર્ના તો હિદાયત કા રાસ્તા મિલનેવાલા નહીં હે.

મગ્દૂબિ અલયહીમ કૌન ?

અબ اَلْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ કહા ગયા હે જિન પર ગઝબ હૂવા વો કૌન હે? ઉસ ઝમાને મેં નબિયે કરીમ ﷺ ને યહૂદ કી તરફ ઇશારા કરકે બતલાયા. તિરમિઝી શરીફમેં હઝરત અદી બિન હાતિમ رضي الله عنه કી રિવાયતમેં વારિદ હે, હુઝૂર ﷺ ને ઉન્કો બતલાયા થા કે જિન પર ગઝબ નાઝિલ હૂવા વો યહૂદ હે.[1] ઉલમા ફરમાતે હેં કે ઉન્કે સામને હક આયા. લેકિન ઉન્હોં ને ઉસ્કો ઇખ્તિયાર નહીં કિયા, સબ યહૂદી જાનતે થે કે નબિયે કરીમ ﷺ હી અલ્લાહકે વાકઇ આખરી પયગમ્બર હેં,

[1] તિરમિઝી શરીફ : ૨૯૫૪

જિન્કે મુતઅલ્લિક અગલી કિતાબોં મેં બશારત આઇ હે. લેનિ ઉન્હોંને ઉસ્કો માના નહીં, ક્યૂં? હસદ કી વજહસે.

યહૂદ બે બેહબ્દ

હઝરત ઇબ્રાહીમ عليه السلام કે દો બેટે થે: હઝરત ઇસ્માઇલ عليه السلام ઔર હઝરત ઇસ્હાક عليه السلام ઔર હઝરત ઇસ્હાક عليه السلام કે બેટે હઝરત યાકૂબ عليه السلام ઉન્હી કા દૂસરા નામ ઇસ્રાઇલ થા, ઉન્કે બારહ બેટે થે ઔર ઉન બારહ બેટોં સે જો અવલાદેં ચલી વો બનૂ ઇસ્રાઇલ કેહલાએ. યહી લોગ યહૂદ કેહલાતે હેં. ફિર જિત્ને ભી અંબિયા હઝરત ઇબ્રાહીમ عليه السلام કે બાદ હઝરત ઇસા عليه السلام તક આએ વો સબકે સબ બનૂ ઇસ્રાઇલમેં સે આએ. અલ્લાહ તઆલાને અગલી સારી કિતાબેં (તવરૈત,ઝબૂર, ઇન્જિલ) મેં નબીએ આખિરૂઝઝમાનકો ભેજને કી બશારત દી ઔર નિશાનીયાં બતાઇ. ઉનમેં યે નહીં કહા ગયા થા કે વો બનૂ ઇસ્માઇલ સે હોંગે. ઉન્કી દૂસરી સારી અલામતેં બતલાઇ તો અબ તક સારે અંબિયા યહૂદ કે ખાનદાન મેં આએ, જિસ્કી વજહસે ઉન્કો યે ઘમંડ થા ઔર ઉન્કા યે ખયાલ થા કે આખરી નબી ભી હમારે અંદર હી આએંગે, લેકિન જબ હુઝૂર ﷺ કો અલ્લાહ તઆલાને હઝરત ઇસ્માઇલ عليه السلام કી અવલાદ મેં પૈદા કિયા ઔર આપ ﷺ કો નબીએ આખિરૂઝઝમાન બનાયા ગયા તો જાનને કે બાવુજૂદ કે યે નબી હે, નહીં માના.

બહોતસી મરતબહ જાનને કે બાવુજૂદ અમલ ન કરના, અલ્લાહકે ગઝબકો દા'વત દેતા હે. ઇસ મા'ના કરકે ઉન્કો مغضوب عليهم કહા ગયા, કે ઉન પર અલ્લાહકા ગઝબ નાઝિલ હૂવા, ઔર ઇસાઇ રાહે હક સે ભટકે હૂએ હેં, ઉન્કો ગુમરાહ કહા ગયા હે. લિહાઝા ન ઉન

લોગોં કા રાસ્તા જિન પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકા ગઝબ નાઝિલ હૂવા, ઔર ન ઉન લોગોં કા જો સહી રાસ્તે સે ભટક ગએ. બલ્કે ઉન લોગોં કા રાસ્તા બતા જિન પર અલ્લાહકા ઇન્આમ હૂવા, ઔર વો જમાઅતેં ભી અલ્લાહને ફિક્સ કર કે બતલા દી હે. ઇસ તરહ અલ્લાહ તઆલાને સિરાતે મુસ્તકીમકી તઅયીન કર દી. અબ બંદે બાઆસાની ઉસ પર ચલ સકતે હેં.

અલ્લાહ હમારે લિયે સિરાતે મુસ્તકીમ પર ચલના આસાન ફરમાએ.

આમીન, ઉમ્મતે મુહમ્મદીય્યહ કી ખુસૂસિયત

જબ ઇસ્કો પઢેં તો આમીન કહે, આમીન કા મા'ના હે એ અલ્લાહ, હમારી દુઆ કુબૂલ ફરમા:استجب دعوتنا યે આમીન ભી હુઝૂર ﷺ ને ઇસ ઉમ્મત કી ખુસૂસિયત બતલાઇ હે, અલ્લાહ તઆલાને ખુસૂસી તૌર પર જો ચીઝેં ઇસ ઉમ્મતે મુહમ્મદીયહ કો અતા ફરમાઇ ઉનમેં સે એક આમીન ભી હે.

હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં કે યહૂદ ઇસ પર ભી તુમ પર હસદ કરતે હેં કે ઇનકો યે ચીઝ ક્યૂં મિલી?

મસ્અલા

ઇત્ને કુર્આન શરીફ કા હિફ્ઝ કરના જિસ સે નમાઝ અદા હો જાવે, હર શખ્સ પર ફર્ઝ હે ઔર તમામ કલામે પાક કા હિફ્ઝ કરના ફર્ઝે કિફાયા હે. અગર કોઇ ભી العياذبالله હાફિઝ ન રહે તો તમામ મુસલમાન ગુનાહગાર હેં.

(ફઝાઇલે આ'માલ,(ફઝાઇલે કુર્આન) સફા:૫૨૧)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ફલક

(કિસ્ત – ૧)

(તારીખ:- ૨૨,જુમાદિસ્સાની ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૧૦,માર્ચ ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمدللهنحمدهونستعينهونستغفرهونؤمنبهونتوكلعليهونعوذباللهمنشرور أنفسناومنسيئاتأعمالناونعوذباللهمنشرورأنفسناومنسيئاتأعمالنامنيهدهالله فلامضللهومنيضللهفلاهاديلهونشهدأنلاإلهإلااللهوحدهلاشريكلهونشهدأنسيدناو مولانامحمداًعبدهورسولهأرسلهإلىكافةالناسبشيراًونذيراًوداعياًإلىاللهبإذنهوسراجاً منيراًصلىاللهتعالىعليهوعلىآلهوأصحابهوباركوسلمتسليماًكثيراًكثيراً-أمابعد:

فأعوذباللهمنالشيطٰنالرجيم۔ بسماللهالرحمٰنالرحيم۔

قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝١ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۝٢ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَ ۝٣ وَمِنْ شَرِّ النَّفّٰثٰتِ فِى الْعُقَدِ ۝٤ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ ۝٥

بسم الله الرحمن الرحيم. قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝١ مَلِكِ النَّاسِ ۝٢ اِلٰهِ النَّاسِ ۝٣ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ ۙ الْخَنَّاسِ ۝٤ الَّذِىْ يُوَسْوِسُ فِىْ صُدُوْرِ النَّاسِ ۝٥ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ۝٦

મુઅવ્વિઝતૈન

યે કુર્આન પાક કી આખરી દો સૂરતેં હેં, સૂરએ ફલક ઔર સૂરએ નાસ. ઈનકો મુઅવ્વિઝતૈન ભી કેહતે હેં.

મુઅવ્વિઝતૈન : વાવ કી તશદીદ ઔર વાવ કે ઝેર કે સાથ પઢા જાએગા યા'ની આદમી કો અલ્લાહકી પનાહ દિલાને વાલી. ઉન્કો પઢેગા, તો અલ્લાહ તઆલા ઉસ આદમી કો અપની પનાહમેં લે લેતે હેં. મુઅવ્વઝતૈન: વો જિસ્કો પનાહ દી જાતી હેં. તો આમ તૌર પર ઉર્દૂમેં બોલતે હેં ઈસ તરહ નહીં પઢેંગે; બલ્કે મુઅવ્વિઝતૈન, વાવ કે ઝેર કે સાથ યે સહી કરાર દિયા ગયા હે.

બેંક મેં જમા કરને કી ઝરૂરત નહી

યે દો સૂરતેં એક ખાસ નિસ્બત સે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને નાઝિલ ફરમાઈ. ઈસ સે કબ્લ એક ચીઝ બુન્યાદી તૌર પર બતલાઉં કે કુર્આન શરીફ મેં કઈ સૂરતેં ઔર કઈ આયતેં ઐસી હેં જો કિસી ખાસ વાકેએ કે નતીજે મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને નઝિલ ફરમાઈ. મુશરિકીન, યહૂદ યા મુસલમાનોં કી તરફસે કોઈ સવાલ કિયા ગયા, ઔર ઉસ્કે જવાબ કે તૌર પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને એક આયત, ચંદ આયતેં યા કોઈ સૂરત નાઝિલ ફરમાઈ.

જૈસે : **(૧)** હઝરત મઆઝ બિન જબડ ઔર હઝરત ષઅલબહ ﵄ ને આપ ﷺ સે પૂછા (અભી ઝકાત કા હુકમ નાઝિલ નહીં હૂવા થા) કે હમારે કુછ ગુલામ ઔર મુતઅલ્લિકીન હેં, હમ ઉન પર કયા ખર્ચ કરેં? તો આયત નાઝિલ હૂઈ: وَيَسْـَٔلُوْنَكَ مَاذَا يُنْفِقُوْنَ ۬ قُلِ الْعَفْوَ (البقرة:٢١٩) (એ નબી, યે લોગ આપસે પૂછતે હેં કે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં કયા ખર્ચ કરેં? તો આપ જવાબ દે દિજીયે કે જો માલ તુમ્હારે પાસ બચે વો ખર્ચ કરો) તુમ્હારી ઝરૂરત તુમને પૂરી કર લી, જો બચા, ઉસ્કો બેંકમેં

જમા કરને કી ઝરૂરત નહીં હે, ઉસ્કો ખર્ચ કર દો. ઝકાત સે પેહલે યે હુકમ નાઝિલ હૂવા થા.[1]

(૨) બુખારી શરીફમેં રિવાયત હે.હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ ﷺ ફરમાતે હેં કે નબિયે કરીમ ﷺ એક મરતબહ મદીના મુનવ્વરહ કી બંજર ઝમીન (ખરાબે) સે ગુઝર રહે થે, મૈં ભી આપ ﷺ કે સાથ થા, વહાં કુછ યહૂદી બૈઠે હૂએ થે, આપકા ગુઝર ઉન્કે પાસ સે હૂવા, વો નબિયે કરીમ ﷺ કો દેખ કર આપસ મેં બાતેં કરને લગે કે ઈન સે સવાલ કરે? યહૂદિયોં કી આદત થી, વો શરારત કરતે રેહતે થે, નબિયે કરીમ ﷺ કો છેડતે રેહતે થે, ઔર સવાલાત કરતે થે, ઔર ઉન્કા મકસદ યે હોતા થા કે હમ ઐસા સવાલ કરેં જિસ્કા યે જવાબ ન દે સકેં; તા કે હમેં યે કેહને કા મૌકા મિલે કે અગર યે અલ્લાહકે સચ્ચે નબી હોતે તો હમારે સવાલકા જવાબ દેતે.

ચુનાંચે હુઝૂર ﷺ કો દેખકર ઉન્કો શરારત સૂઝી, એક ને કહા, રૂહ સે મુતઅલ્લિક સવાલ કિજીયે, ફિર દૂસરે ને કહાઃ ભઈ! તુમ્હેં તો મા'લૂમ કે યે અલ્લાહકે સચ્ચે નબી હેં તુમ પૂછોગે તો વો જવાબ દેંગે! કોઈ ઐસી બાત નહીં કહેંગે જો તુમ્હેં નાગવાર હો, કાહે કો પૂછતે હો? તુમ જિસ મકસદકે લિયે પૂછના ચાહતે હો તુમ્હારા વો મકસદ તો હાસિલ હોનેવાલા નહીં હે, ફિર ભી બા'ઝ ને કહાઃ નહીં હમ ઝરૂર પૂછેંગે, ચુનાંચે ઉન્હોંને રૂહ કે મુતઅલ્લિક સવાલ કિયા. તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ ﷺ ફરમાતે હેં કે : હુઝૂર ﷺ કે હાથ મુબારક મેં ખજૂર કી એક ટેહની થી, જિસ સે ટેક લગાતે હૂએ આપ ચલ રહે થે, જૈસે અસા સે ટેક લગાયા જાતા હે. જબ ઉન લોગોંને સવાલ કિયા

---

[1] તફસીર ઈબ્ને કસીર (સૂરઅ બકરહ) આયત : ૨૧૯

તો આપ ﷺ ખડે હો ગએ, ઔર ઉન્કો કોઇ જવાબ નહીં દિયા, મૈં સમજ ગયા કે આપ ﷺ પર **વહી** કા નુઝૂલ શુરૂઅ હો ગયા, ઔર મૈં અપની જગહ ઠહર ગયા. **વહી** નાઝિલ હોતે વકત નબિયે કરીમ ﷺ કી કૈફીયત યે હોતી થી કે આપકા ચેહરએ અનવર સૂર્ખ હો જાતા, ઔર સખ્ત સર્દીમેં ભી આપકી પેશાની મુબારકસે પસીનેકે કત્રે મોતિયોંકી તરહ લુળહકતે થે, ખર્રાટોં કી સી આવાઝ આતી થી, ચુનાંચે યે કૈફીયત શુરૂઅ હો ગઇ. વો કૈફીયત જબ ખત્મ હૂઇ તો ઉસ્કા મતલબ યે હૂવા કે **વહી** કે નુઝૂલકા સિલસિલા ખત્મ હો ગયા. પસ જબ વહી નાઝિલ હો ગઇ, તો હુઝૂર ﷺ ને આયત પઢી: وَيَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الرُّوْحِ ؕ قُلِ الرُّوْحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّيْ وَمَآ اُوْتِيْتُمْ مِّنَ الْعِلْمِ اِلَّا قَلِيْلًا (الاسراء:۸۵)[1] મુફસ્સીરીનકી ઈસ્તેલાહમેં ઈસ વાકિયે (યહૂદિયોંકે સવાલ કરને) કો ઈન આયાતકા શાને નુઝૂલ ઔર સબબે નુઝૂલ કહા જાતા હે. કયૂંકે યહૂદિયોં કે સવાલ કે જવાબકે તૌર પર યે આયતેં નાઝિલ હૂઇ.

શાને નુઝૂલ

કભી ઐસા હોતા કે કોઇ વાકિઅહ પૈશ આયા ઔર ઉસ સિલસિલેમેં લોગોંકી હિદાયત ઔર રેહનૂમાઇ કી ઝરૂરત હોતી, તો ઉસ પર આયતેં નાઝિલ હૂઇ, તો વો વાકિઅહ ઉન આયાતકા શાને નુઝૂલ, સબબે નુઝૂલ હૂવા. યા'ની ઉન આયાતકે ઉતરનેકા સબબ યે વાકિઅહ બના(લેકિન વો હુકમ, હિદાયત ઔર વો તા'લીમ કયામત તક કે લિયે હોગી, મુફસ્સીરીનને ઉસ્કી તસરીહ કી હે) તો યે શાને નુઝૂલ એક ખાસ ઈસ્તેલાહી લફઝ હે, જિસ્કા મતલબ યે હે કે ઈસ આયત યા ઈસ સૂરતકે અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ઉતારે જાનેકા સબબ

---

[1] સહીહ બુખારી : ૧૨૫, ૪૭૨૧, ૭૨૯૭, ૭૪૫૬, ૭૪૬૨

યે હૂવા.તો જબ ભી દર્સ કે દૌરાન યૂં કહેંગે કે ઈસ્કા શાને નુઝૂલ યા સબબે નુઝૂલ યે હે તો ઉસ્કા મતલબ યે હોગા કે ઈસ્કી વજહસે અલ્લાહ તઆલાને ઈસ આયત યા સૂરતકો નાઝિલ ફરમાયા.

બ વકતે હિજરત મદીનહ મુનવ્વરહ મેં આબાદ અકવામ

ઈન દોનોં સૂરતોંકા ભી એક શાને નુઝૂલ હે. મકકામેં યહૂદી નહીં થે. વહાં કૂરૈશ હી કૂરૈશ થે. અરબ હી અરબ થે. જબ હુઝૂર ﷺ મદીના મુનવ્વરહ આએ તો મદીના મુનવ્વરહમેં દો કૌમેં આબાદ થીઃ (૧) અરબઃ જિન્કા મઝહબ બુતપરસ્તી થા. ઔર ઉન્કે દો કબીલે થે. ઔસ ઔર ખઝરજ. (૨) ઔર યહૂદીઃ યે અહલે કિતાબ ભી કહે જાતે થે, યા’ની વો લોગ જિન્કો અલ્લાહકી તરફસે આસમાની કિતાબ દી ગઈ હો. ચૂં કે યહૂદી હઝરત મૂસા عليه السلام પર ઈમાન લાતે હેં, ઔર હઝરત મૂસા عليه السلام પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને તવરૈત નાઝિલ ફરમાઈ, લિહાઝા હઝરત મૂસા عليه السلام પર ઈમાન લાને વાલી ઈસ કૌમ કો અહલે કિતાબ કહા જાતા હે. ઈસી તરહ હઝરત ઈસા عليه السلام પર અલ્લાહ તઆલાને ઈન્જિલ નાઝિલ ફરમાઈ ઔર હઝરત ઈસા عليه السلام પર ઈમાન લાનેવાલે ઈસાઈ કેહલાતે હેં, ઈનકો ભી અહલે કિતાબ કહા જાતા હે. ચુનાંચે વો લોગ જિન્કો અલ્લાહકી તરફસે ઉન્કે નબી કે વાસ્તે સે કિતાબ દી ગઈ, વો અહલે કિતાબ કહે જાતે હેં. જૈસે હમેં અલ્લાહ તઆલાને નબિયે કરીમ ﷺ કે વાસ્તે સે કુર્આન પાક અતા ફરમાયા.તો યે દો કૌમેં યહૂદ ઔર નસારા, અહલે કિતાબ કેહલાતી હેં.

ચુનાંચે યહૂદ મદીના મુનવ્વરહમેં ઉન અરબોં કે સાથ આબાદ થે, યહૂદી ચૂં કે અહલે કિતાબ હે, ઉન્કે નબી પર અલ્લાહકી તરફસે અતા કરદહ કિતાબ ઉન્કે પાસ થી, ઔર ઉસ્કે પઢને, પઢાનેકા

સિલસિલા થા, મદ્રસે થે, વહાં તવરૈત પઢાઇ જાતી થી ઔર પઢાનેવાલે બડે બડે ઉલમા થે, જૈસે આજકલ હમારે મદારિસ ઔર ઉનમેં પઢનેવાલે તલબા ઔર ઉલમા હે, ઉસ ઝમાનેમેં યહૂદિયોંકે મદારિસ થે, આજ ભી હે.

જબ યહૂદ મેં ઝિના કા કિસ્સા હુવા

હુઝૂર ﷺ હિજરત ફરમા કર મદીના મુનવ્વરહ તશરીફ લાને કે બાદ યહૂદિયોં મે એક કિસ્સા હૂવા કે એક મર્દને એક ઔરતકે સાથ ઝિના કિયા. (યહૂદકે યહાં ઝિના કી સઝા રજમ યા'ની સંગસાર કરના પથ્થર મારકર ખત્મ કર દેના) થી, હર ઝિના કી સઝા, ચાહે વો ઝિના કરનેવાલે શાદીશુદહ હો યા ગૈર શાદીશુદહ, ઈસ્લામ મેં ઝિના કરનેવાલે અગર ગૈર શાદીશુદહ ઔર આઝાદ હે, તો ઉન્કી સઝા ૧૦૦ કોળે (ચાબૂક) હેં, ગુલામ હેં તો ૫૦ કોળેં, ઔર શાદીશુદહ હેં ઔર આઝાદ હેં, તો ઉન્કી સઝા રજમ (યા'ની પથ્થર મારકર ખત્મ કરના) હે. બહરહાલ, યહૂદિયોંકે સમાજમેં યે ઝિનાકા કિસ્સા પૈશ આયા, તો ઉન યહૂદિયોં ને સોચા કે યે નયે નબી આએં હેં, ઉન્કી શરીઅત બહોત આસાન હે, ઉસ મેં બડી સહૂલતેં હેં, આજ હમ અપને આદમીયોંકા ફૈસલા ઉન્કે પાસ કરાએં.

ઈસ મૌકે પર અલ્લામહ અનવરશાહ કશ્મીરી رحمه الله ફરમાતે હેં: ઉન્કી બેવકુફી દેખો: દીનમેં દાખિલ હૂએ બગૈર ઈસ દીન કી જો ફેસીલીટી હે ઉસ સે ફાઈદહ ઉઠાના ચાહતે હેં. અરે ભાઇ! પેહલે ઈમાન તો લાઓ, મુસલમાન તો બનો, ફિર ઈસ દીન કી સહૂલતોંસે ફાઈદહ ઉઠાઓ! મુસલમાન તો બનતે નહીં ઔર સહૂલતોં સે ફાઈદહ ઉઠાના ચાહતે હો!

ખૈર! વો આએ, ઔર ઉન્હોંને નબિયે કરીમ ﷺ કે સામને અપના મુકદ્દમહ પૈશ કિયા કે ઇન દો મર્દ ઔર ઔરતને ઝિના કા ઇરતિકાબ કિયા હે, આપ ઇન્કા ફૈસલા કર દેં. વો યે સમજતે થે કે યે જો ફૈસલા કરેંગે વો બહોત આસાન હોગા, સહૂલતવાલા હોગા. તો હુઝૂર ﷺ ને ઉન્સે પૂછા કે તુમ્હારે યહાં અગર કોઇ ઝિના કરે તો ઉસ્કી સઝા કયા હોતી હે? તુમ્હારી કિતાબમેં કયા હુકમ હે? ઉન્હોંને કહાઃ હમારે યહાં તો કોઇ ઝિના કરતા હે તો ઉસ્કો સવારી પર ઉલ્ટા બિઠાતે હે, મૂંહ કાલા કરતે હે, ઔર ઉસ્કા ઢંઢોરા પિટવાતે દેતેં હેં. ગોયા એક તરહ કી ઉસ્કી ફઝીહત (ફજેતા) કરવા દિયા, યે સઝા હો ગઇ, ઉન્હોંને યે કહા તો હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ તુમ્હારી કિતાબ તવરૈતમેં સંગસારી ઔર રજમકા હુકમ નહીં હે? તો ઉન્હોંને કહાઃ નહીં હે. ઉન્કા આલિમ ઇબ્ને સૂરયા થા, વો વહાંકે મદ્રસેમેં બડા મુદર્રીસ થા, વો સાથ આયા થા, ઉસ્ને કહાઃ હમારી કિતાબમેં યે નહીં હે.

બડ બે આબરૂ હો કર તેરે કુચે સે હમ નિકલે

ઉસ મજલિસમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ رضي الله عنه જો પેહલે યહૂદી થે ઔર યહૂદ કે બહોત બડે આલિમ થે, તવરૈતસે વાકિફ થે, મૌજૂદ થે. ઉન્હોંને કહાઃ કયા તવરૈતમેં આયતે રજમ નહીં હે? લાઓ! તવરૈત લાઓ! فَأْتُوا بِالتَّوْرَاةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (તવરૈત લાઓ! ઔર ઉસ્કી તિલાવત કરો, અગર તુમ અપને દાવેમેં સચ્ચે હો) તો વો તવરૈત લાએ, ઔર જો ઉન્કા આલિમ થા, વહી પઢતા થા, ઉસ્ને આયતે રજમ પર અપની હથેલી રખ દી, ઔર ઉપર નીચે કા પઢને લગા. તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ رضي الله عنه જો ઈમાન લા ચૂકે થે, ઉન્હોંને ઉસ્કા હાથ પકડકર વહાંસે હટાયા કે યે પઢો. ચુનાંચે હાથકે નીચે

આયતે રજમ નિકલી, સંગસારીકા હુકમ થા. તો હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા જબ રજમકા હુકમ હે, તો રજમ કરો! વો સોચકર આએ થે કે કુછ આસાન ફૈસલા હોગા, ઉન્હોંને સોચા કે કયા સોચકર ગએ થે ઔર કયા હો ગયા! ઉલ્ટા હમ અપને યહાં રખતે તો વો અપના કાલે મૂંહ વાલા ફૈસલા હો જાતા, હાલાંકે ઉન્હોંને તવરૈતકે હુકમ મેં તહરીફ ઔર રદ્દો બદલ કર દિયા થા, ઔર કાલા મૂંહ કરના ઉન્કી શરીઅતકા હુકમ નહીં થા. ચુનાંચે ઉન્હોંને યૂં સોચા કે અગર હમ યહી રદ્દો બદલવાલા કરતે તો ફાઈદેમેં રેહતે, યે તો માર ખાની પડી. ચુનાંચે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ﷺ ફરમાતે હેં કે મસ્જિદે નબવીકે પડોસમેં જહાં જનાઝે પઢે જાતે થે વહાં ઉન દોનોંકો રજમ કિયા ગયા.[1] ખૈર! મૈંને યે કિસ્સા ઈસલિયે બયાન કિયા થા કે ઉન્કે યહાં ભી મદ્રસે થે, ઉલમા થે.

યહૂદ કો હુઝૂર ﷺ કી રિસાલત કા યકીન થા

હાસિલ યે કે યહૂદ નબિયે કરીમ ﷺ ઔર મુસલમાનોંકે દુશ્મન થે, હુઝૂર ﷺ હિજરત ફરમા કર મદીના મુનવ્વરહ તશરીફ લાએ તો અરબમેં ઔસ ઔર ખઝરજ હી ઈમાન લાએ થે, ઔર આપ ﷺ ને ઉન યહૂદિયોંકે સાથ સુલહ કા મુઆમલા કિયા કે હમ આપસ મેં અમનો અમાન કે સાથ રહેંગે, આપસ મેં લડેંગે નહીં, ઔર કિસીકે દુશ્મન કે મુકાબ્લેમેં ઉસ દુશ્મન કી મદદ નહીં કરેંગે, યે તય હૂવા થા, યહૂદિયોં ને સુલહ તો કી થી; લેકિન અંદરૂની તૌર પર વો મુસલમાનોંકો ઔર નબિયે કરીમ ﷺ કો તકલીફ પહોંચાનેકા કામ કરતે રેહતે થે. ઔર ઈસ સે કબ્લ યે બાત ગુઝર ચૂકી કે યહૂદ બિલયકીન

[1] સહીહ બુખારી : ૧૩૨૯, ૩૬૩૫, ૪૫૫૬, ૬૮૧૯, ૬૮૪૧, ૭૩૩૨, ૭૫૪૩

જાનતે થે કે હુઝૂરે અકરમ ﷺ અલ્લાહકે સચ્ચે રસૂલ હેં, જિસ નબી કો અલ્લાહ તઆલા નબીએ આખિરૂઝઝમાન, ખાતિમૂન નબીય્યીન બનાકર ભેજનેવાલે થે વો યેી હે, ઉન્કી તવરૈતમેં બાકાઇદહ ઉસ્કી બશારત સુનાઇ ગઇ થી કે અલ્લાહ તઆલા નબીએ આખિરૂઝઝમાન કો ભેજેંગે, ઉન્કી યે યે નિશાનીયાં હોંગી, વો સારી નિશાનીયાં જો અપની કિતાબ મેં થી ઉસ્કે મુતાબિક વો લોગ દેખ રહે થે, ઔર ઉસ્કી વજહસે ઉન્કો ઈસ બાતકા યકીન થા.

યહૂદ કો નબી ﷺ કી પૂરી મા'રિફ઼ત થી

ચુનાંચે રિવાયતોં મેં આતા હે કે જબ હુઝૂર અકરમ ﷺ હિજરત ફ઼રમાકર મદીના મુનવ્વરહ તશરીફ઼ લાએ તો આપકા પેહલા કિયામ કુબામેં રહા, કુબામેં આપ ﷺ ૧૪ યા ૨૪ રોઝ તક ઠેહરે.[1]

ઉસી ઝમાને મેં કબીલએ બનૂનઝીર કા એક સરદાર હૂય બિન અખ્તબ, જો ઉમ્મૂલ મુઅમીનીન હઝરત સફિય્યહ رضي الله عنها કા બાપ થા; આલિમ ઔર બડે દબદબેવાલા ભી થા. તો વો ફ઼ૌરન અપને ભાઇ અબૂ યાસિર બિન અખ્તબ કે સાથ આપ ﷺ કા ઈમ્તિહાન લેને કે લિયે ઔર દેખનેકે લિયે કે યે વહી નબી હે, કુબા ગયા ઔર રાત આપ ﷺ કે સાથ ગુઝારી, સુબ્હ જબ ઘર આયા તો ઉસ્કે ભાઇ કે સાથ બાતચીત હૂઇ, તો ભાઇને પુછા: યે વહી હે? વહી યા'ની આખરી નબી જિન્કી હઝરત મૂસા عليه السلام ને પેશિનગોઇ દી હે? તો ઉસ્ને કહા: વલ્લાહ! યે વહી હે.તો ભાઇને કહા:أتعرفه وتثبته (કયા તુ ઉસ્કો જાનતા ઔર ઉસ્કો તસ્લીમ કરતા હે?) તો હૂય બિન અખ્તબ ને કહા: જી હાં, ફિર ભાઇને

[1] સહીહ બુખારી : ૪૨૮

પૂછા: તેરે દિલમેં ઉસ્કે બાબ મેં કયા બાત હે? તો હૂય બિન અખ્તબ ને કહા, બ ખુદા! તા દમે હયાત ઉસ સે દુશ્મની રખૂંગા, પસ વો ઈમાન નહીં લાયા.[1] દેખો! યે ગુફતગૂ દો ભાઈયોંકે દરમ્યાન ઘરમેં હૂઈ થી, ઉસ્કો સુન્નેવાલી હઝરત સફિય્યહ ﵂ થી, ઉન્હોંને બાદમેં બતાયા થા. બહરહાલ! વો યકીનકે સાથ જાનતે થે કે અલ્લાહકે સચ્ચે નબી હે, કુર્આનમેં ભી અલ્લાહ તઆલાને ફરમાયા: يَعۡرِفُوۡنَهٗ كَمَا يَعۡرِفُوۡنَ اَبۡنَآءَهُمۡ‌ؕ (البقرة:١٤٦) (એ નબી! યે લોગ આપકી નુબુવ્વતકો ઔર આપકે નબી હોનેકો એૈસા જાનતે હેં જૈસા અપની અવલાદકો જાનતે હેં) એક બાપ અપને બેટે કા બેટા હોના યકીન કે સાથ જાનતા હે કે યે યકીની તૌર પર મેરા બેટા હે, ઈસી તરહ યે લોગ બિલયકીન જાનતે થે કે આપ ﷺ અલ્લાહ તઆલાકે રસૂલ હે, બલ્કે ઉસ સે ભી ઝયાદહ.

ઈસ સે ભી ઝયાદહ

એક મરતબહ હઝરત ઉમર ﷛ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ ﷛ સે આયતે કરીમહ: يَعۡرِفُوۡنَهٗ كَمَا يَعۡرِفُوۡنَ اَبۡنَآءَهُمۡ કે મુતઅલ્લિક પૂછા કે યે લોગ હુઝૂર ﷺ કા નબી હોના એૈસા જાનતે હેં, જૈસા અપને બેટોંકા બેટા હોના જાનતે હેં, તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ ﷛ ને ફરમાયા: મૈં ઉન્કો અપની અવલાદસે ઝયાદહ જાનતા હૂં, હઝરત ઉમર ﷛ ને પૂછા: કયૂં? તો ઉન્હોંને કહા, એક બાપ અપને બેટેકા બેટા હોના ઈસલિયે જાનતા હે કે યે મેરી બીવીકે પેટસે પૈદા હૂવા હે, લેકિન મુમકિન હે ઉસ્કી બીવીને ખયાનત કી હો, ઔર કિસી દૂસરેસે તઅલ્લૂક કાઈમ કિયા હો, ઔર ઉસ્કા નુત્ફા કરાર પા ગયા હો,

[1] અર્રવઝુલ ઉન્ફ :(૪/૩૧૧), ઉલૂમૂદીન : (૩/૧૯૦), તખરીજે હદીષે ઉલૂમૂદીન : (૪/૧૮૪૩)

ઔર ઉસ સે બેટા પૈદા હૂવા હો, યે તો મહઝ અપના બેટા હોનેકો જાનતા હેં; અંદરકી બાત ઈસ્કો મા'લૂમ નહીં. તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ ﷺ ફરમાતે હેં કે બેટેકા બેટા હોનેકે યકીનમેં તો ગડબડ હો સકતી હે. લેકિન ઈનકે અલ્લાહકા રસૂલ હોનેમેં કોઇ સવાલ હી પૈદા નહીં હોતા.હઝરત ઉમર ﷺ ને ઉન્કી પેશાની પર બોસા દિયા.[1]
યહૂદી હુઝૂર ﷺ કા નબી હોના બિલયકીન જાનતે થે.

યે હમ મેં સે નહી

યહૂદી ઈમાન નહીં લાએ, ક્યૂં નહીં લાએ ? હસદ કી વજહ સે, ઈસલિયે કે અલ્લાહ તઆલાને તવરૈત, ઈન્જિલ, અગલી આસમાની કિતાબોં ઔર સહીફોંમેં ભી નબિયે કરીમ ﷺ કે આને કી ખબર તો દી થી, નિશાનીયાં ભી બતલાઇ થી, લેકિન યે નહીં બતલાયા થા કે વો કૌનસે ખાનદાનમેં આએંગે? આનેવાલે હેં, ઔર આએંગે, યે બાત તુમ લોગોંકો બતાઓ, ઔર આએ તો ઉન પર ઈમાન લાના, અલ્લાહને પેહલે તમામ નબીયોં સે અહદ લિયા કે અગર તુમ્હારી ઝિંદગીમેં વો આખરી નબી આએં તો તુમ ઉન પર ઈમાન લાઓગે, કુર્આનમેં ઉસ અહદકા તઝકિરહ હે. લેકિન યે યહૂદ સમજતે રહે કે આખરી નબી હમારે અંદર હી આએંગે.

ઈસ સે કબ્લ ગુઝર ચૂકા કે હઝરત ઈબ્રાહીમ કે દો બેટે થે. (૧) હઝરત ઈસ્હાક عليه السلام હઝરત ઈસ્માઈલ عليه السلام હઝરત ઈસ્હાક عليه السلام કે એક બેટે હઝરત યાકૂબ عليه السلام થે. હઝરત યાકૂબ عليه السلام હી કા દૂસરા નામ ઈસ્રાઈલ થા, ઔર ઉન્હીં કે બારહ બેટે થે. ઉન્કી નસ્લમેં જો લોગ પૈદા હૂએ વો સબ યહૂદી કેહલાએ. તો હઝરત ઈબ્રાહીમ عليه السلام ઔર હઝરત

[1] મફાતિહુલ ગૈબ(ઈમામ રાઝી) (સૂરએ બકરહ) : ૧૪૬

ઈસ્હાક ﷷ કે બાદ જિત્ને ભી નબી આએ, વો સબ હઝરત યાકૂબ ﷷ કી અવલાદમેં આએ, ઔર સબ બનૂ ઈસ્રાઇલ કેહલાએ, હઝરત ઈસા ﷷ ભી બનૂ ઈસ્રાઇલમેં સે હેં. લેકિન આખરી નબીકો અલ્લાહ તઆલાને હઝરત ઈસ્માઈલ ﷷ કી અવલાદમેં ભેજા. વો સબકે ઉપર ભારી હો ગએ. ચુનાંચે યહૂદી યૂં સમજતે થે કે અબ તક જૈસે સબ નબી બનૂ ઈસ્રાઇલમેં સે આએ તો આખરી નબી ભી બનૂ ઈસ્રાઇલ હી મેં સે આએંગે, લેકિન ઉન્હોંને જબ દેખા કે બનૂ ઈસ્માઇલમેંસે આએ, અરબોંમેં આએ તો ઉન્કો હસદ હો ગયા કે હમ મેં કયૂં નહીં આએ? આજ દુન્યામેં ઐસે લોગ મૌજૂદ હેં જો યૂં સમજતે હેં કે ખૂબી, કમાલ હમારે હી અંદર હોના ચાહિયે, દૂસરોંમેં વો માનનેકે લિયે તૈયાર નહીં હોતે. યે યહૂદિયોંવાલી ફિતરત હે, તો યે યહૂદી ઈસીલિયે ઈમાન નહીં લાએ કે યે આખરી નબી બનૂ ઈસ્માઇલકી અવલાદમેં કયૂં આએ? બનૂ ઈસ્રાઇલમેં કયૂં નહીં આએ? બલ્કે ઉન્કો ઈસ મુઆમલેમેં ઈત્ની શિદ્દત હે કે હઝરત જિબ્રઈલ ﷷ સે ભી યે લોગ દુશ્મની રખતે હેં કે યે વહી ઉન્કે પાસ લે કર કયૂં આએ? હઝરત જિબ્રઈલ ﷷ હુઝૂર ﷺ કે પાસ અપની મરઝીસે આએ થે? અલ્લાહકે હુકમસે લાએ; લેકિન વો યૂં કેહતે હેં ઉન્હોંને દૂસરે કો ભેજ દી. જૈસા કે શીઅહ કેહતે હેં.

જાનતે હેં, માનતે નહી

હાસિલ યે હે કે યહૂદિયોં કો નબિયે કરીમ ﷺ કે સાથ બડી દુશ્મની થી. હાલાંકે શુરૂમેં જબ હુઝૂર ﷺ હિજરત ફરમાકર મદીના મુનવ્વરહ તશરીફ લે ગએ, તો બહોતસે અહકામમેં હુઝૂર ﷺ ઉન્કી મુવાફકત કરતે થે, અલ્લાહ તઆલા કી તરફસે કોઈ સરીહ હુકમ

નાઝિલ ન હૂવા હો તો હુઝૂર ﷺ યહૂદિયોંકી મુવાફકત કો પસંદ કરતે થે, તા કે ઉન્કી દિલજોઇ હો, ઔર વો ઈસ્લામકી તરફ માઇલ હોં, લેકિન જિત્ની ઉન્કી દિલજોઇ કી ગઇ વો ઉત્ને ઝયાદહ અકડતે ગએ ઔર ઉન્કી દુશ્મની ઔર ઝયાદહ શિદ્દત ઇખ્તિયાર કરતી ગઇ, યહાં તક કે બાદમેં હુકમ દિયા ગયા કે ઉન્કી મુખાલિફત કરો.

ચુનાંચે યહૂદી હુઝૂર ﷺ પર ઇસી હસદકી વજહસે કે આપ બનૂ ઇસ્માઇલમેં કયૂં આએ? બનૂઇસ્રાઇલમેં કયૂં નહીં આએ? આપ ﷺ પર ઈમાન નહીં લાએ. હાલાંકે ઉન સબકો યકીન થા કે યે આખરી નબી, જિન્કી બશારતેં, અલામતેં,નિશાનીયાં બતલાઇ ગઇ વો યહી હે, સારી નિશાનીયાં દેખ રહે હેં, જાન રહે હેં ફિર ભી માનને કે લિયે તૈયાર નહીં હે.

ઇસી હસદકી વજહસે વો હુઝૂર ﷺ કો બહોત સારી તકલીફેં પહોંચાતે થે.ઐસી તકલીફેં પહોંચાના ઉન્કા મિઝાજ બન ગયા થા, કુર્આનમેં ઉસ્કા તઝકરહ મૌજૂદ હે.:وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِكُمْ

وَمِنَ الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْٓا اَذًى كَثِيْرًا وَاِنْ تَصْبِرُوْا وَتَتَّقُوْا فَاِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُوْرِ۔(اٰلِ عمران:۱۸۶)

(તુમસે પેહલે જિન્કો કિતાબ દી ગઇ વો ઔર જો મુશરિક હે,ઉન્સે તુમ બહોત તકલીફ દેનેવાલી બાતેં સુનોંગે; લેકિન ઉસ વકત તુમ સબ્ર કરના) કુર્આન મેં યે હુકમ દિયા ગયા હે. તો યે યહૂદી મુખ્તલિફ તરીકોં સે તકલીફ પહોંચાતે થે.

આપ ﷺ પર સેહર

ઇસી સિલસિલેમેં યે મુઆમલા પૈશ આયા કે ઉન લોગોંને નબિયે કરીમ ﷺ પર જાદૂ કરાયા. યે વાકિઅહ ફત્હૂલબારીમેં

અલ્લામહ ઈબ્ને હજર અકસલાની ﷫ ને લિખા હે કે હુઝૂર ﷺ જબ હુદૈબિયહ સે લૌટે તો ઉસ્કે બાદ મુહર્રમ ૭ હિજરી મેં જાદૂકા વાકિઅહ પૈશ આયા.[1] લબીદ બિન આ'સમ નામી એક શખ્સ થા, યે અસલ તો અન્સારકી એક શાખ બનૂ ઝુરૈકસે તઅલ્લૂક રખતા થા, લેકિન યે સબ હલીફ઼ ઔર દોસ્ત થે, ઉન્કા યહૂદિયોંકે સાથ દોસ્તાના અહદ ઔર એગ્રીમેન્ટ હૂવા થા. તો યે લબિદ બિન આ'સમ યહૂદિયોં કા હલીફ઼ થા, ઉસ્ને ખૂદ અપની બચ્ચીયોં ઔર બેટોંકો જાદૂ સિખલાયા. ફિર ખૂદ ભી શરીક હૂવા ઔર બેટીયોં કે ઝરીયે જાદૂ કરાયા.[2]

જાદૂ કરાને કે લિયે કયા તરીકા ઈખ્તિયાર કિયા? નબિયે કરીમ ﷺ જિસ કંગે (કાંસકી) સે સર ઔર દાઢી કો કંગા કરતે થે ઉસ કંગે કે કુછ દનદાને, ઔર કંગા કરનેકે બાદ નિકલનેવાલે કુછ બાલ ઈસ્તેમાલ કિયે. હુઝૂર ﷺ કી ખિદમતમેં એક યહૂદી લડકા આયા કરતા થા, ઉસ્કો ફુસલાકર ઉસ્કે ઝરીયે નબિયે કરીમ ﷺ કે બાલ મુબારક ઔર કંગે કે કુછ દનદાને હાસિલ કિયે, ઔર ઉસ્મેં જાદૂ કિયા, ઔર કમાનકી તાંત પર ગિરહેં લગાઈ.[3]

ઈસલિયે કે જિસ પર સેહર કિયા જાતા હે ઉસ્કે જિસ્મ કી કોઈ ચીઝ (નાખૂન,બાલ,વગૈરહ) હોની ચાહિયે, યા કોઈ ઐસી ચીઝ જો ઉસ્કે ઈસ્તેમાલ મેં રહી હો. ઉસ્કે બગૈર જાદૂ નહીં હોતા.

જાદૂમેં કુછ ઐસે કલિમાત પઢે જાતે હેં જિન્કે ઝરીયે શયાતીનકો ખૂશ કિયા જાતા હે, ઉન કલિમાતકો સુનકર વો ખૂશ હોતે હેં ઔર ઉન્કો જો કહા જાએ વો કરતે હેં, યા'ની જાદૂગર ઉન કલિમાતકો

---

[1] તબ્કાતુલ કુબરા : (૨/૧૫૨), ફત્હુલ બારી : (૧૦/૨૨૬)
[2] તબ્કાતુલ કુબરા : (૨/૧૫૨)
[3] બહરૂલ ઉલૂમ (સમરકંદી) : (૩/૬૩૬, ૬૩૭), તફસીરે કુર્આન : (૧૦/૩૩૮)

બોલકર કે ઉન્કી ખૂશનૂદી હાસિલ કરતે હેં. હર સાલ વો ઉસ્કી તજદીદ કરતે હેં. સાલમેં એક મરતબહ પઢેંગે તો યે કલિમાત સુનકર વો શયતાન એૈસા મુતીઅ ઔર ફરમાબરદાર બન જાતા હે, કે ઉસ સે કહા જાએ કે ઈસ્કો નુકસાન પહોંચાઓ, તો બરાબર ઉસ્કે પીછે લગા રેહતા હે. હમ તો સારી દુન્યાકે એહસાનાત લે કર કે ભી અલ્લાહકી ઈત્ની ફરમાબરદારી નહીં કરતે જિત્ના યે શયતાન અપને ખૂશામદી કી કરતા હે. હાસિલ યે કે ઉસ તાંત કે ઉપર પઢ પઢકર ગ્યારહ (૧૧) ગિરહેં લગાઈ ગઈ. ફિર ઉસ તાંતમેં વો બાલ ઔર કંગે કે દનદાને રખે ગએ.

ઔર બા'ઝ રિવાયતોં મેં યે ભી આતા હે કે હુઝૂર ﷺ કા મોમ કા એક છોટા સા પુત્લા બનાયા, ઉસ્મેં છોટી છોટી ગ્યારહ (૧૧) ગિરહેં લગાઈ,[1] બહરહાલ, જાદૂકા અમલ તૈયાર થા, ઉસ્કો નર ખજૂર કે શગૂફે કે કવરમેં બંદ કર કે બનૂ ઝુરૈક કે એક કૂંએમેં એક બડે પથ્થરકે નીચે દબા દિયા, ઉસી કૂંએ કા નામ બીરે ઝી અરવાન થા.

જાદૂ કા અસર, ઝાતે રિસાલત પર

ઈસ સેહર કા યે અસર હોતા થા કે નબિયે કરીમ ﷺ ને કોઈ કામ નહીં કિયા હે ઔર આપ ﷺ યૂં સમજતે થે કે વો કામ કિયા હે, ચુનાંચે બુખારી શરીફમેં હે:[2] كان يرى أنه يأتي النساء ولا يأتيهن દરઅસલ યે જાદૂ બીવીયોં કે સાથ તઅલ્લૂક કે મામલેમેં કિયા ગયા થા કે આપ ﷺ ને બીવીયોં કે સાથ સોહબત નહીં કી; લેકિન ઉસ જાદૂ કે અસરકી વજહસે યૂં સમજતે થે કે સોહબત કી. બસ! યે થા વો અસર, છે મહીને

---

[1] બહરૂલ ઉલૂમૂલ સમરકંદી : (૩/૬૩૭)

[2] સહીહ બુખારી : ૫૭૬૫

તક યે અસર રહા.[1] ઔર ઈસ જાદૂ કે નતીજે મેં આપ ﷺ અપને આપ કો ઐસા મહસૂસ કરતે થે કે મૈં બંધા હૂવા હૂં, આપ ﷺ કો બહોત તકલીફ હોતી થી, ઉસ જાદૂકા ઔર કોઇ અસર નહીં હોતા થા, આપ ﷺ કે ફર્ઝે મનસબી (આનેવાલે અહકામ ઔર **વહી** કો દૂસરે બંદોં તક પહોંચાને) મેં ઉસ જાદૂકા કોઇ અસર નહીં હોતા થા.

કોઈ બડે સે બડા જાદૂગર ભી કિસી નબી પર ઐસા જાદૂ નહીં કર સકતા થા, જિસ્કે અસર સે વો અપને ફર્ઝે મન્સબી ઔર અપની ડ્યૂટી કી અદાઈગી મેં કોતાહી કરે, યે નામુમકિન હે. તો ઉસ જાદૂ કી વજહ સે આપ ﷺ કી ફેમીલી ઝિંદગી પર અસર હૂવા. ઔર ઉસ્કી વજહ સે આપ ﷺ એક ઘુટન ઔર તકલીફ મહસૂસ કરતે થે.

જાદૂ કા તોડ, દુઆ કી તાકત

બુખારી શરીફમેં હઝરત આઈશા رضي الله عنها કી રિવાયત હે કે એક મરતબહ હુઝૂર ﷺ મેરે યહાં રાતકો તશરીફ લાએ, મેરી બારી કા દિન થા, લેકિન હુઝૂર ﷺ દુઆમેં મશગૂલ રહે,دعا ودعا "દુઆ વ દુઆ" ઔર મુસ્લિમ શરીફમેં તીન મરતબહ આયા હે,[2] યાની ખૂબ દુઆ કી.

ઈસ તીન મરતબહ લફઝે દુઆ પર હઝરત શૈખ ઝકરિય્યહ رحمه الله ને બડી અચ્છી બાત લિખી હે, ફરમાતે હેં : સેહર કે અસરકો દૂર કરનેકે લિયે સબસે મુઅસ્સિર ચીઝ દુઆ હે. રો રો કર અલ્લાહસે માંગો, તો અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કા રાસ્તા નિકાલેંગે.[3]

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૨૩૮૨૬
[2] મુસ્લિમ શરીફ : ૨૧૮૯
[3] અલ અબવાબ વત્તરાજીમ : (૬/૧૫૧)

ફિર ખ્વાબમેં દો આદમી આએ, વો દો ફરિશ્તે થે, એક હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام વો સરકે પાસ બૈઠે, ઔર દૂસરે હઝરત મીકાઈલ عليه السلام પાઉં કે પાસ બૈઠે. અબ હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام હઝરત મીકાઈલ عليه السلام સે પૂછ રહે હેં કે ઈન્કો કયા હો ગયા? તો હઝરત મીકાઈલને જવાબ દિયાઃ ઈન પર જાદૂ કિયા ગયા હે. ઉન્હોંને પૂછાઃ કિસ્ને જાદૂ કિયા? તો જવાબમેં કહાઃ લબિદ બિન આ'સમને. કિસ ચીઝમેં જાદૂ કિયા? તો કહાઃ કંઘે ઔર ઉસ સે નિકલે બાલોં મેં. વો કહાં રખા? તો કહાઃ નર ખજૂર કે શગૂફેમેં. ઉસ્કો કહાં દફ્ન કિયા? કહાઃ ઝી અરવાન નામી કૂંએમેં પથ્થર કે નીચે. યે સબ હુઝૂર ﷺ કો ખ્વાબમેં બતલાયા ગયા.

અલ્લાહ ને હલ બતલા દિયા

હઝરત આઈશા رضي الله عنها ફરમાતી હેં જબ હુઝૂર ﷺ બેદાર હૂએ તો મુઝસે કહાઃ આઈશા! મૈંને અલ્લાહ તઆલાસે જો ચીઝ પૂછી થી, અલ્લાહ તઆલાને મુઝે ઉસ્કા હલ બતલા દિયા, યા'ની વહી દુઆ કી થી કે મુઝે કયા તકલીફ હે? તો ખ્વાબમેં બતલા દિયા કે યે જાદૂ હે, જો આપ પર કિયા ગયા હે.[1] હુઝૂર ﷺ અપને મખ્સૂસ સહાબા હઝરત અલી رضي الله عنه, હઝરત અમ્માર رضي الله عنه ઔર હઝરત ઝુબૈર رضي الله عنه થે, ઉન્કો લે કર ગએ, ઔર સબ કુછ અંદરસે નિકાલા ઔર ખત્મ કિયા, અગર જાદૂ કી તરતીબ ઔર ઉસ્કા સેટીંગ ખત્મ કર દિયા જાએ તો ફિર જાદૂકા અસર ભી ખત્મ હો જાતા હે. ચુનાંચે તરતીબ ખત્મ કર દી, ઔર ઉસ્કો એક જગહ દફ્ન કર દિયા.

[1] સહીહ બુખારી : ૫૭૬૪, ૫૭૬૫

બુરાઈ કા બદલા ભલાઈ સે

હુઝૂર ﷺ ને દૂસરે મુસલમાનોં કે સામને ભી ઈસ્કા ઈઝહાર નહીં કિયા. હઝરત આઈશા ﵂ ફરમાતી હેં: મૈંને અર્ઝ કિયા કે એ અલ્લાહકે રસૂલ! આપને લોગોં કો કયૂં નહીં બતલાયા? લોગોં કો બતલા દેતે કે ઈસ આદમીને યે હરકત કી હે. તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: મુઝે અલ્લાહને શિફા દે દી, અબ મૈં નહીં ચાહતા કે કિસી આદમી કે ખિલાફ ફિત્ના ભડકાઉં,[1] વો આદમી મુનાફીક થા. અગર આપ ﷺ ઈઝહાર કર દેતે તો સહાબાકો હુઝૂર ﷺ કે સાથ જો મુહબ્બત થી હુઝૂર ﷺ કે પસીને કે કત્રેકી જગહ પર અપને ખૂનકો બહાનેવાલે, વો ઉસ આદમીકે ટૂકડે ટૂકડે કર ડાલતે, લિહાઝા હુઝૂર ﷺ ને કિસીકો નહીં બતાયા ઔર અખીર તક પતા નહીં ચલને દિયા. ઔર વો મુનાફિક આપ ﷺ કી મજલિસમેં આતા થા, ફિર ભી આપ ﷺ ને ઉસ્કે સાથ કોઇ બદસુલૂકી નહીં ફરમાઇ. યે હુઝૂર ﷺ કે અખ્લાક હેં, આપ ﷺ ને યે તા'લીમ દી કે ઐસા હો તો અપને દુશ્મન કે સાથ ઈસ તરહ મુઆફીકા મુઆમલા કરો. તો આપ ﷺ ને ઐસા મુઆફ કિયા કે લોગોંકો બતાયા ભી નહીં. ઔર આજ કયા હોતા હે? હાલાંકે આપ ﷺ કો યે જાદૂ કિસ્ને કિયા? કિસ તરહ કિયા? યે **વહી** કે ઝરીયે બતાયા ગયા થા.ઈસલિયે કે નબીકા ખ્વાબ ભી **વહી** હોતા હે. હઝરત જિબ્રઈલ ﵇ ઔર હઝરત મીકાઈલ ﵇ ને અલ્લાહકે હુકમસે આકર બતાયા થા તબ ભી આપને કિસી કો નહીં બતાયા કે કિસને જાદૂ કિયા હે.

[1] સહીહ બુખારી : ૫૭૬૪

આમિલ કા કેહના મો’તબર નહી

આજ કિસ ને જાદૂ કિયા? કોઇ બાત યકીની નહીં હે. ઔર આદમી દુશ્મની નિકાલના શુરૂઅ કર દેતા હે. આમિલ લોગોંકો ભી ચાહિયે કે કિસી કો યે ન કહે કે ફલાં ને કિયા. આપ ઇલાજ કર લીજીયે. લોગ બા’ઝ મરતબહ ઇસ ચક્કરમેં પડતે હેં કે બતાઓ કિસને કિયા? કયૂં કે આમિલ જિન ચીઝોંકે ઝરીયે મા’લૂમ કરતે હેં વો કોઇ **વહી** નહીં હે. શરીઅતમેં કિસીકે ખિલાફ સબૂત કે લિયે યે મસઅલા હે કે સબ સે પેહલે વો આદમી ખૂદ ઇકરાર કરે કે મૈંને યે હરકત કી હે, યા દો ઐયની ગવાહ જિન્હોંને અપની આંખોંસે દેખા હો, અપને કાનોંસે સુના હો વો ગવાહી દેં, તો કિસી ચીઝકા સબૂત હો સકતા હે. ઇન દો કે અલાવહ કોઇ તીસરા તરીકા કિસી ચીઝકે સબૂતકા નહીં હે, સિર્ફ આમિલ કેહ દે, યે મો’તબર નહીં.

એક સબક

હઝરત થાનવી ﷬ ને ઇમદાદુલફતાવા મેં નકલ કિયા હે કે હઝરત શાહ વલિય્યુલ્લાહ સાહબ દેહલવી ﷬ ને અલકવ્લૂલજમીલમેં એક જગહ ચોર કે મા’લૂમ કરનેકા અમલ બતલાયા હે.[1] તો ઉસ્કે નીચે લિખા હે કે યે ઇસલિયે નહીં હે કે આપ કિસી પર ઇલ્ઝામ લગાઓ; બલ્કે ઇસલિયે હે કે ઇસ્કે ઝરીયે આપ અંદરૂની તૌર પર તહકીક કર કે ચૂપકેસે ઉસ્કો બતા સકતે હો કે દેખોઃ યે પતા ચલા હે, વો માન લે તો ઠીક હે. વર્ના કતઇ ઔર યકીની તૌર પર ઉસ પર ઇલ્ઝામ લગાના દૂરૂસ્ત નહીં. કયૂંકે યે કોઇ શરઇ સબૂત નહીં. શરઇ સબૂત દો હી હેં

[1] ઇમદાદૂલ ફતાવા : (૪/૮૬, ૮૮), વલકવલૂલ જમીલ : (મખ્તૂત અરબી) સફા : ૪૪

જિસ્કા ઝિક્ર ઉપર હો ચૂકા કે વો આદમી ખૂદ ઈકરાર કર લે યા દો નેક, સાલેહ, આદિલ મુસલમાન ગવાહી દે તબ બાત બન સકતી હે.

દેખો! હમ લોગોંકે લિયે ઈસ્મેં બડા સબક હે.હુઝૂર ﷺ કો અલ્લાહ તઆલાને **વહી** કે ઝરીયે બતાયા, ઉસ્કે બાવુજૂદ આપ ﷺ ને ઈઝહાર નહીં કિયા, બલ્કે ઉસ આદમીકો કોઇ તકલીફ ન પહોંચે, આપ ﷺ ને ઉસ્કા ખાસ ખયાલ કિયા. ઔર હમ સિર્ફ ગુમાનોંકી બુન્યાદી પર કયા કયા કર ડાલતે હેં!

બહરહાલ!યે વાકિઅહ પૈશ આયા, ઉસ્કે બાદ અલ્લાહ તઆલા ને હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام કે સાથ યે દો સૂરતેં નાઝિલ ફરમાઇ. ઇનમેં ગ્યારહ (૧૧) આયતેં હેં, સૂરએ ફલક મેં પાંચ હેં ઔર સૂરએ નાસ મેં છે હેં. તો હુઝૂર ﷺ ને ઉસ્કો પઢા, આપ ﷺ પઢતે જાતે થે ઔર તાંત પર જો ગ્યારહ ગિરહેં લગાઇ ગઇ થી, વો ખુલતી જાતી થી, ઔર જો મોમ કા પુત્લા બનાયા ગયા થા ઉસ્મેં જો સૂઈયાં ચૂભોઇ ગઇ થી વો ભી નિકલતી જાતી થી.

જબ યે અમલ હો ગયા તો હુઝૂર ﷺ ને હઝરત આઇશા رضي الله عنها સે ફરમાયા કે ઐસા મા’લૂમ હોતા હે કે મૈં બંધા હૂવા થા, અબ ખુલ ગયા હૂં. અલ્લાહ તઆલાને જાદૂ કે લિયે યે અમલ નાઝિલ ફરમાયા. અગર ઈલાજ કે લિયે આદમી યકીનકે સાથ ઈસ્કો અંજામ દે, તો ઈસ સે ઈન્શાઅલ્લાહ ફાઈદહ ઝરૂર હોગા, હુઝૂર ﷺ કે ઈસ અમલમેં હમ લોગોં કે લિયે બડા સબક હે.

જાદૂ કા હુકમ

અબ જાદૂકા મસઅલા ભી જાનના ચાહિયે કે જાદૂકા કયા હુકમ હે? દેખો! જિન તરીકોંસે જાદૂ કિયા જાતા હે, ઈસ્મેં આદમી કુછ કલિમાત

પઢતા હે,કુછ બોલ બોલતા હે, જિન્કે ઝરીયે ઉન શયાતીનકો ખૂશ કિયા જાતા હે,ઔર ઉન્કા અસર યે હોતા હે કે જિસ પર જાદૂ કિયા જાએ ઉસ્કો તકલીફ પહોંચતી હે,અકસર વો કુફ્રીયા કલિમાત હોતે હે. યા'ની ઉસ જુમ્લે કે ઝબાનસે નિકાલનેકી વજહસે આદમી ઈમાનસે નિકલ જાતા હે, બસા અવકાત કુછ આ'માલ કરવાતે હેં, બા'ઝ મરતબહ તો બાકાઈદહ બચ્ચોંકો અગવા કર લેતે હેં, કત્લ કર દેતે હેં; બા'ઝ દેવીયોં પર ઉન કી બલિ ચઢાતે હેં,ઔર ઈસી કુર્આનકો નજાસતમેં ડાલતે હેં. ઉસ્કે બગૈર જાદૂ સીખ હી નહીં સકતે. અલહાસિલ જાદૂમેં ઐસે કામ યા ઐસે કલિમાત કરવાએં ઔર કેહેલવાએ જાતે હેં કે નતીજતન આદમી ઉન્કી વજહસે ઈમાનસે નિકલ જાતા હે.સો યે એક ખતરનાક ચીઝ હે.અગર ઐસા કુફ્રીયા કામ યા કલામ નહીં હે તબ ભી વો હરામ હે.ઔર હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ તુમ સાત હલાક કરનેવાલી ચીઝોંસે અપને આપકો બચાઓ, ઉસ્મેં એક જાદૂકો ભી ઝિક્ર ફરમાયા,[1] યે આ'લા દર્જેકા હરામ હે. ઔર ઈસ્લામી હુકૂમતમેં અગર સેહર સાબિત હો જાએ યા વો ઈકરાર કર લે તો ઉસ્કે લિયે બડી સખ્ત સઝા મુકર્રર કી ગઈ હે, અલ્લાહ તઆલા હમ સબકી હિફાઝત ફરમાએં.

હઝરત હસન બસ્રી رحمه الله કેહતે હેં કે પેહલે લોગ કુર્આન શરીફ કો અલ્લાહ કા ફરમાન સમઝતે થે, રાત ભર ઉસ્મેં ગૌરો તદબ્બુર કરતે થે ઔર દિન કો ઉસ પર અમલ કરતે થે ઔર તુમ લોગ ઉસ કે હર્ફ ઔર ઝબર ઝૈર તો બહોત દુરૂસ્ત કરતે હો મગર ઉસ્કો ફરમાને શાહી નહીં સમઝતે, ઉસ્મેં ગૌરો તદબબુર નહીં કરતે. (ફઝાઈલે આ'માલ, ફઝાઈલે કુર્આન સફ઼ાઃ૫૨૨)

[1] સહીહ બુખારી : ૬૮૫૭, મુસ્લિમ શરીફ : ૧૪૫ વગૈરહ.

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ફલક

(કિસ્ત – ૨)

(તારીખ:-૨૯,જુમાદિસષાની ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૧૮,માર્ચ ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمدللہنحمدہونستعینہونستغفرہونؤمنبہونتوکلعلیہونعوذباللہمنشرور

أنفسناومنسیئاتأعمالناونعوذباللہمنشرورأنفسناومنسیئاتأعمالنامنیھدہاللہ

فلامضللہومنیضللہفلاھاديلہونشھدأنلاإلہإلااللہوحدہلاشریكلہونشھدأنسیدناو

مولانامحمداًعبدہورسولہأرسلہإلیکافةالناسبشیراًونذیراًوداعیاًإلیاللہبإذنہوسراجاً

منیراًصلیاللہتعالیعلیہوعلیٰالہوأصحابہوباركوسلمتسلیماًکثیراًکثیراً-أمابعد:

فأعوذباللہمنالشیطٰنالرجیم۔ بسماللہالرحمٰنالرحیم۔

قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ

النَّفّٰثٰتِ فِی الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

યે સૂરએ ફલક હે, ગુઝશ્તહ મજલિસમેં સૂરએ ફલક ઔર સૂરએ નાસ (મુઅવ્વિઝતૈન) કા શાને નુઝૂલ તફસીલ સે બતલાયા થા, અબ ઈસ્કા તરજમહ કરતે હેં.

અલ્લાહ તઆલા કી ખાસ સિફત

قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ (આપ કેહ દિજીયે કે મૈં સુબ્હકે માલિક કી પનાહ માંગતા હું.)

ફલક રાતકે અંધેરેસે સુબ્હ કી ઝાહિર હોનેવાલી રૌશની કો કેહતે હેં. રાતભર અંધેરા રહા, સુબ્હ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા રૌશની ફૈલાકર રાતકે અંધેરેમેં ફૈલી હૂઇ બુરાઇયોં કો દૂર કર દેતે હેં,

ઔર અપની કુદરતસે લોગોં કે કલૂબમેં ઉમ્મીદ પૈદા કરતે હેં કે રાત ગઇ, દિન નમૂંદાર હૂવા, યે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી એક ખાસ સિફત હે કે વો રાત કે બાદ દિન કો લાતા હે. અલ્લાહ તઆલાકી ઇસી સિફતકો પૈશેનઝર રખતે હૂએ અલ્લાહકી પનાહ હાસિલ કી ગઇ કે મૈં સુબ્હકે માલિક કી પનાહ ચાહતા હૂં.

અલ્લાહ હી કી પનાહ હાસિલ કિજીયે

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ (હર ઉસ ચીઝકી બુરાઇ ઔર શરસે જો ઉસ્ને પૈદા કી)

ઇસ દૂસરે જુમલેમેં તમામ મખ્લૂકાત કી બુરાઇ સે પનાહ ચાહી ગઇ હે, ચૂં કે સબકા પૈદા કરનેવાલા અલ્લાહ તઆલા હે. ઔર અલ્લાહ તઆલા હી ઉન મેં મૌજૂદ બુરાઇયોં ઔર ઉન શૂરૂર સે બચા સકતે હેં, ઇસી લિયે અલ્લાહકી પનાહ હાસિલ કી જાતી હે. જૈસે કોઇ આદમી કિસી કી મુલાકાત કે લિયે જાએ ઔર ઘરકે સેહન મેં ખતરનાક કિસ્મકા કુત્તા હિફાઝતકે લિયે રખા ગયા હે. જો હર આનેવાલે પર હમલા કરનેકે લિયે તૈયાર રેહતા હે, તો યે જાનેવાલા કયા કરેગા? ઉસી માલિકે મકાનકો ઇત્તેલાઅ કરેગા કે ભઇ! મૈં આપકે યહાં આના ચાહતા હૂં; મગર આપકે ઇસ કુત્તેકો કાબૂમેં કિજીયે, ઇસકી તરફસે તકલીફ પહોંચનેકા અંદેશા હે, ઇસ સે મેરી હિફાઝતકા બંદોબસ્ત કિજીયે. યે કામ માલિક હી કરેગા.

અલ્લાહ તઆલાને જિત્ની ભી ચીઝેં પૈદા કી હે, ઉન તમામ કે શરસે અગર કોઇ હમેં બચા સકતા હે, તો વો અલ્લાહ તઆલા હી હે. ઇસલિયે અલ્લાહ હી કી પનાહ હાસિલ કરની ચાહિયે. ચુનાંચે ઇસ દૂસરી આયતમેં જિન ચીઝોં સે પનાહ હાસિલ કી જાતી હે ઉસ્મેં શુરૂમેં

એક આમ લફઝ ઈસ્તેમાલ કિયા યા'ની હર ઉસ ચીઝકે શરસે જો અલ્લાહ તઆલાને પૈદા કી, ઈસ્મેં તમામ મખ્લૂકાત શામિલ હો ગઈ.

મખ્લૂકાતમેં આમ્મતન દોનોં હૈસિયતેં હોતી હે, ખૈર ઔર શર. અલ્લાહ તઆલા ને બા'ઝ મખ્લૂકાતકો છોળકર દુન્યા કી તમામ મખ્લૂકાત મેં ખૈર ઔર શર દોનોંકો રખા હે. ફરિશ્તે ઔર હઝરાતે અંબિયા મઅસૂમ હે, ઔર ખૈરકે હાસિલ કરને ઔર શરસે બચનેકા હુકમ દિયા હે. આદમી નયા લિબાસ પહેનતા હે તો દુઆ કરતા હે:

اللّٰهم لك الحمد أنت كسوتنيه إني أسئلك من خيره وخير ما صُنع له وأعوذ بك من شره و شر ما صنع له[1] યા સવાર હોતા હે તો દુઆ પઢતા હે:

[2]اللّٰهم إني أسئلك من خيرها وخير ما جبلت عليه ગોયા ઉસ ખૈરકા સવાલ કરતા હૂં જિસ્કે લિયે યે પૈદા કી હે ઔર ઉસ શરસે હિફાઝત ચાહતા હૂં જિસ્કે લિયે વો પૈદા કી ગઇ હે. ચુનાંચે હર ચીઝ મેં ખૈર ઔર શર કા પેહલૂ મૌજૂદ હે, લિહાઝા મખ્લૂકાતકે શરસે પનાહ ચાહી ગઈ હે ઔર પનાહ દેનેવાલી ઝાત અલ્લાહ હી કી હે. ઈસલિયે પેહલે હમેં તમામ મખ્લૂકાતકે શરસે પનાહ ચાહનેકા હુકમ દિયા ગયા હે.

તીન બુરાઈયોં સે પનાહ

ઉસ્કે બાદ તીન બુરાઇયાં ઐસી હે, જિન્સે ખુસૂસી તૌર પર પનાહ ચાહનેકા હુકમ દિયા ગયા હે.

وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَ (ઔર મૈં અંધેરી રાતકે શરસે પનાહ ચાહતા હૂં જબ વો ફૈલ જાએ)

---

[1] અબૂ દાવૂદ : ૪૦૨૦

[2] ઈબ્ને માજહ : ૧૯૧૮, અલમુસ્તદરકે હાકિમ : ૨૮૧૬, નસાઈ ફીલ કુબરા : ૧૦૦૨૧

ગાસિક અંધેરે કો ભી કેહતે હેં ઔર અંધેરી રાત કો ભી. રાત કા અંધેરા જબ છા જાતા હે, ઔર હર ચીઝ પર ઉસ્કા અસર આ જાતા હે, ઉસ્કે બાદ બહોત સી ચીઝોંસે તકલીફ પહોંચનેકા અંદેશા રેહતા હે. નબિયે કરીમ ﷺ કા ઈરશાદ હેઃ જબ સૂરજ ગૂરૂબ હોતા હે, તો શયાતીન ઔર જિન્નાત બાહર નિકલ પડતે હેં, ઈસલિયે હદીષ શરીફ મેં ઉસ વકત બચ્ચોંકો ઘરમેં રખને કી તાકીદ કી ગઇ હે.[1] કયૂંકી યે શયાતીન ઔર જિન્નાત ઉસ વકત ઈધર ઉધર મુન્તકીલ હોતે હેં, યે બચ્ચે કહીં ઉન્કી ઝદમેં ન આ જાવેં. જબ રાતકા અંધેરા છા જાતા હે, તો શયાતીન, જિન્નાત, દરિંદે, સાંપ, બિચ્છૂ ઔર હશરાતુલ અર્ઝ અપને બિલોં સે બાહર આતે હેં, લિહાઝા ઉન્કે શરસે ભી પનાહ ચાહી ગઇ હે. ઈસી તરીકે સે ચોરી કરનેવાલે, લોગોંકો નુકસાન પહોંચાનેવાલે ભી અપના કામ રાત કો હી કરતે હે. ઉન્કે શરસે ભી પનાહ ચાહી ગઇ હે. જાદૂ કરનેવાલે ભી અપના અમલ આમ તૌર પર રાત કે અંધેરેમેં કરતે હેં, સો ઉન્સે ભી પનાહ ચાહી ગઇ હે. બહરહાલ! જિત્ની ભી નુકસાન પહોંચાનેવાલી ચીઝેં હેં, ઉન્કે અસરાત ઝયાદહતર રાત કે વકત હોતે હેં, ઈસલિયે ખાસ તૌર પર રાત કે શરસે પનાહ ચાહી ગઇ હે.

હિસ્સી ઔર મા'નવી અંધરા

અંધેરા એક તો હિસ્સી હોતા હે ઔર એક અંધેરા મા'નવી હોતા હે. જૈસેઃ કુફ્રો શિર્ક કા અંધેરા, ફિસ્કો ફુજૂરકા અંધેરા, મઆસી ઔર ગુનાહોંકા અંધેરા, બદઅખ્લાકિયોંકા અંધેરા, ગુમરાહીયોંકા અંધેરા. કુર્આને કરીમ મેં مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَی النُّوْرِ (البقرة:٢٥٧) કા લફઝ ઈસ્તેમાલ કિયા ગયા હે, વહાં યે હિસ્સી અંધેરીયાં મુરાદ નહીં હે; બલ્કે મા'નવી

[1] સહીહ બુખારી : ૩૨૮૦, મુસ્લિમ શરીફ : ૨૦૧૨

અંધેરીયાં મુરાદ હે, કુફ્રો શિર્ક કી ગુમરાહીયાં મુરાદ હે. ઔર નૂરસે મુરાદ ઈમાનકા નૂર હે. ચુનાંચે મા'નવી અંધેરીયોંસે ભી પનાહ ચાહી ગઇ હે. યે ચીઝેં ભી ઇન્સાનકો શદીદ નુકસાન પહોંચાતી હે. હમ લોગ ઉસ્કા તઝકિરહ તો કરતે હેં કે આજકલ માહૌલ બડા ખતરનાક હે, બુરાઈયાં ફૈલી હૂઇ હે. અંધેરા હી અંધેરા હે; લેકિન ઇસ સે પનાહ ચાહને કે લિયે જો તદબીર અલ્લાહકી તરફસે બતાઇ ગઇ હે, ઉસ્કા જિસ કદર એહતિમામ હોના ચાહિયે વો નહીં હોતા. ઇસ સૂરતકો પઢતે વકત આદમી ઇસ બાતકા ભી તસવ્વુર કર લેં.

રોઝે અવ્વલ સે ઈનાબત કા એહતિમામ હો

وَمِنْ شَرِّ النَّفّٰثٰتِ فِي الْعُقَدِ (ઔર ઉન(શખ્સીયતોં ઔર જાનોં) કી બુરાઈસે જો ગિરહોં પર ફૂંક મારતી હે)

نَفَث કા મા'ના હે કુછ પઢકર કે દમ કરના ઇસ તૌર પર કે થૂક કે કુછ ઝર્રાત ભી બાહર નિકલેં. જાદૂકે વકત જાદૂગરકી તરફસે જો કલિમાત પઢેં જાતે હેં, ઉનમેં શયાતીન વગૈરહ સે મદદ ચાહી જાતી હે, શિર્કીયહ કલિમાત પઢ કર ધાગોં પર ગિરહેં લગાકર ઉસ પર દમ કરતે હેં ઉસીકો નફષ કેહતે હેં. તો જાદૂકે લિયે જાદૂગર આમ તૌર પર યહી તરકીબ ઇખ્તિયાર કરતે હેં, લિહાઝા ઉન્કે જાદૂકે શરસે પનાહ ચાહના હે.

نَفّٰثٰت કા તરજમહ બહોતસોં ને તો ઔરતોં સે કિયા હે; લેકિન સાહિબે રૂહુલ મઆની ઔર અકસર મુફસ્સીરીન ફરમાતે હેં કે ઐસા તરજમહ કયૂં ન કિયા જાએ જો હર કિસ્મ કે જાદૂગરોંકો (ઔરતેં હો યા મર્દ) શામિલ હોં. ચુનાંચે نَفّٰثٰت કો નુફૂષકી સિફત કરાર દિયા ગયા, યા'ની من شر النفوس النفّٰثٰت યા'ની ઉન જાનોં કે શરસે જો ગિરહોં પર

જાદૂ કરનેકે લિયે ફૂંક મારતી હેં.[1] તો જાદૂગરકે શરસે ભી પનાહ ચાહી ગઇ હે. જિસ આદમી પર જાદૂ કિયા જાતા હે ઉમૂમન ઉસ્કો પતા નહીં ચલતા કે વો અપને આપકો બચાને કી તદબીર કર સકે. મુદ્દતોં તક તો આદમી પરેશાન રેહતા હે,આદમી બીમારી સમજતા હે, મુખ્તલિફ ઇલાજ વ મઆલજે કરતા હે, ફિર બડી મુશ્કિલસે ઉસ્કી તશખીસ હોતી હે કે યે તો સેહર હે, ફિર ઉસ્કે ઇલાજકી તરફ તવજ્જુહ કી જાતી હે. ઔર અલ્લાહ તઆલા તો સબ કુછ જાનતે હે, લિહાઝા અગર પેહલે હી દિનસે અલ્લાહકી પનાહકા એહતિમામ કિયા જાએ, તો અલ્લાહ તઆલા હિફાઝત ફરમાતે હેં ઔર બચનેકી શકલ પૈદા ફરમાતે હેં.

ઘુટન; હસદ કા પેહલા દર્જા

وَمِنۡ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ (ઔર હસદ કરનેવાલે કે શરસે જબ વો હસદ કરે)

હસદ કેહતે હેં કિસી કી ને'મત કો દેખકર દિલ કે અંદર ઘુટન પૈદા હોના. અલ્લાહ તઆલાને કિસી કો દૌલત દી, અબ આદમી દેખતા હે કે ઉસ્કો દૌલત ક્યૂં મિલી ? ઉસ્કી દૌલત કી વજહસે ઇસ્કે દિલમેં તંગી ઔર ઘુટન સી પૈદા હોતી હે, કિસી કો અલ્લાહ તઆલાને કોઇ ઓહદા અતા ફરમાયા, કિસીકા કારોબાર ખૂબ ચલ રહા હે, દુકાન ખૂબ ચલ રહી હે, ફેકટરી ખૂબ ચલ રહી હે, ઉસ્કો દેખકર ઇસ્કે દિલમેં ઘુટન હો રહી હે કે ઉસ્કે પાસ યે ને'મત કહાંસે આ ગઇ? ઔર ઉસી તરહ અલ્લાહ તઆલા કિસીકો મકબૂલિયત અતા ફરમાતે હેં, ઉસ્કે કિસી કામ કી વજહ સે લોગ ઉસ્કી તા'રીફ કરતે હેં, ઔર દેખનેવાલોં મેં બહોત સે લોગોંકે દિલોંમેં ઘુટન પૈદા હોતી હે, ઇસી ઘુટન કો હસદસે તા'બીર કિયા જાતા હે, યે ઘુટન હસદ કા પેહલા દર્જા હે.

---

[1] રૂહુલ મઆની : ૧૫/૫૨૦, ૫૨૧

દૂસરા દર્જા ઔર ઉસ કા ઈલાજ

દૂસરા દર્જા યે હોતા હે કે ઈસ ઘુટનકે બાદ વો યે તમન્ના કરતા હે કે યે ને'મત ઉસ્કે પાસ ક્યૂં હે? ઉસ સે યે ને'મત છિન જાની ચાહિયે. ઈન દો દર્જોમેં પેહલા દર્જા ગૈરઈખ્તિયારી હે. આદમીકે ઈખ્તિયારકો ઈસ્મેં દખલ નહીં, આદમી કે ન ચાહતે હૂએ ભી દિલમેં ખયાલ આ જાતા હે; લેકિન ઈમામ ગઝાલી رحمة الله عليه ફરમાતે હેં કે આદમીકો ચાહિયે કે ઉસ્કી તરફસે ગાફિલ ન રહે; બલ્કે ઈસ ખયાલ કો જમને હી ન દેં, ઈસ સે પેહલે હી દિલકો પાક સાફ કરનેકી કોશિશ કરે.[1]

ઘુટન કા ઈલાજ

(૧) તવ્બહ વ ઈસ્તિગફાર

ચુનાંચે ઈસ પેહલે મરહલે મેં અલ્લાહ સે તૌબા ઈસ્તિગફાર કરે. મુઆફી ચાહે કે એ અલ્લાહ! મેરે દિલમેં ઈસ આદમીકી ઈસ ને'મત સે મુતઅલ્લિક ઘુટન ક્યૂં આ રહી હે? તો યે કૈફીયત ખત્મ કર દેં. ઔર અલ્લાહસે તવ્બહ કરે, યે તવ્બહકા પેહલા મરહલા હે.

(૨) તરક્કી કી દુઆ

દૂસરા મરહલા યે હે કે ઉસ આદમીકે લિયે તરક્કી કી દુઆ કરે. યે બડા સખ્ત મરહલા હે, બહોત કડવી ગોલી હે. લેકિન ભાઈ! બા'ઝ બીમારીયાં ઐસી હોતી હેં કે જબ તક કડવી ગોલીયાં ઈસ્તેમાલ ન કરે, વહાં તક વો ઠીક નહીં હોતી. જૈસે કિસી કો લરઝાવાલા બુખાર (મેલેરીયા) હો ગયા તો કવિનાઈન (Quinine) ઈસ્તેમાલ કરની હી પડેગી, બગૈર કવિનાઈન કે વો જાનેવાલા નહીં હે. તો ઈલાજ કે ઈસ દૂસરે મરહલેમેં ઉસ્કે લિયે દુઆ કરે કે એ અલ્લાહ! ઉસ્કી ઉસ ને'મત

[1] ઉલૂમૂલદીનુલ ગાઝીઃ ૩/૧૯૦, ૧૯૨

મેં બરકત અતા ફરમા, ઈસ્કી વજહસે દિલ કટેગા, ગોયા દિલ પર આરા ચલ રહા હે, યહી ઈસ્કા ઈલાજ હે, ઈસ્કે બગૈર યે ચીઝ જાનેવાલી નહીં હે.

(૩) લોગોં મેં તા'રીફ

ઈલાજ કા તીસરા મરહલા યે હે કે લોગોંકે સામને ઉસ્કી તા'રીફ કરેં, ઉસ્કી ખૂબીયોં કો બયાન કરે. ઈસ્કે દિલમેં તો ઘુટન હો રહી થી, યે નહીં ચાહતા થા કે લોગ ઈસ્કી તા'રીફ કરે, જબ ઈસ સે ઉસ્કી મકબૂલિયત નહીં દેખી જાતી થી ભલા અપની ઝબાન સે ઉસ્કી તા'રીફ કરના યે કિત્ના મુશ્કિલ કામ હે! ઈસ સે ભી દિલ પર આરે ચલેંગે, યે દૂસરી કડવી ટેબ્લેટ હે. યે તીન ચીઝેં હેં ઈન તીન ચીઝોંકા એહતિમામ કરેંગે તો દિલ કી કૈફીયત બદલેગી.

ઘુટન કો દિલ હી દિલમેં રેહને ન દેં, રેહને દેંગે તો યે અંદર જમેગી, ઔર તરક્કી કરેગી, ફિર ઈસ્કા ઈલાજ મુશ્કિલ હો જાએગા, ઔર ઘુટનકી કૈફીયત આમ તૌર પર હર એક કે દિલમેં પૈદા હોતી હે, બા'ઝોં કો કભી કભી દિલમેં ખયાલ આતા હે; લેકિન ઉસ્કો ફૌરન દૂર કરનેકે લિયે અલ્લાહકે હુઝૂર તવ્બહ વ ઈસ્તિગફાર ઔર જિસ્કે લિયે યે કૈફીયત પૈદા હો રહી હે ઉસ્કે લિયે તરક્કી કી દુઆ ઔર લાગોંકે અંદર ઉસ્કી તા'રીફ, યે તીન ચીઝેં કરેં.

દૂસરા મરહલા ઉસ્કી ને'મત છિન જાનેકી તમન્ના કા થા. યે ભી કભી ગૈરઈખ્તિયારી હોતા હે. ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ઈમામ ગઝાલી عليه الرحمة ફરમાતે હેં કે ઉસ દૂસરે મરહલેમેં ભી આદમીકો મુત્મઈન હો કર નહીં બૈઠના ચાહિયે; બલ્કે ઉસ્કી તરફ ખાસ તવજ્જુહ કર કે ઈલાજકી તરફ

ધ્યાન દેના ચાહિયે. કહીં ઐસા ન હો કે યે બીમારી અંદર સરાયત કર જાએ.[1]

યે ખતરનાક હે

તીસરા મરહલા ઈખ્તિયારી હે. વો યે કે ને'મત છિન જાએ. અબ તક તો યે ખયાલ થા, અબ વો ને'મત ઉસ્કે હાથ સે નિકાલને કે લિયે આપ તદબીરેં કર રહે હેં. જહાં ઉસ્કો ઉંચા મકામ મિલા થા, જિસ ઈદારે કી તરફ સે મીલા થા, યા જિસ્કે માતહત યે કામ કરતા હે, ઉસ્કે ઝીમ્મેદાર કી તરફસે ઉસ્કો યે મકામ દિયા ગયા થા; ઉસ્કે પાસ જા કર ઉસ્કી ઝૂટી શિકાયત કરના, ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ઉસ્કો બદગુમાન કરના; તા કે વો ઉસ્કે પાસ સે યે કામ વાપસ લે લે. બહોતસે યહી કરતે હે. ચુનાંચે યે કોશિશ ઈખ્તિયારી હે. યા ઉસ્કો બદનામ કરને કે લિયે મુસ્તકિલ્લન જૂઠી ખબરેં ચલાના, ઉસ્કી ગીબત કરના, ઉસ્કે મુતઅલ્લિક લોગોંમેં બદગુમાનીયાં પૈદા કરના, જૂઠા પ્રોપેગેંન્ડા કરના, યે ઈખ્તિયારી ચીઝ હે. યે તીસરા દર્જા ખતરનાક હે, લિહાઝા આદમીકો ચાહિયે કે યે પૈદા હોનેસે કબ્લ હી પેહલે દો દર્જો મેં હી ઉસ્કે ઈલાજ કી તરફ ખુસૂસી તવજ્જુહ કરે. ઔર ઉસ્કા વહી તરીકા હે જો અભી ગુઝરા કે તવ્બહ વ ઈસ્તિગફાર હો, ઔર જિસ્કે મુતઅલ્લિક યે ચીઝ દિલમેં પૈદા હૂઈ હે, ઉસ્કે લિયે દુઆઓં કા એહતિમામ હો. ઔર લોગોં કે સામને ઉસ્કી ખૂબીયોંકો પૂરી બશાશતકે સાથ તઝકિરહ કિયા જાએ. વર્ના યે બીમારી ઐસી ખતરનાક હે કે આદમી કો કહીં સે કહીં પહોંચા દેતી હે.

[1] ઉલૂમૂલદીનુલ ગાઝી : ૩/૧૯૧, ૨૦૦

હસદ, એક આગ

લોગ જાદૂ ભી ઈસી લિયે કરવાતે હે. કયૂંકે ઉસ્કે ખિલાફ કુછ કર નહીં સકતે, લિહાઝા ઉસ્કો તકલીફ પહોંચાને કે લિયે જાદૂવાલા તરીકા ઈખ્તિયાર કિયા જાતા હે. કિસી જાદૂગર સે બાત કરતે હે, બાકાઈદહ પૈસા ખર્ચ કરતે હે. યે કોઈ નેકી કે લિયે પૈસા ખર્ચ કરના હૂવા? ઉસ્કો પૈસા દેકર ઉસ આદમીકે ખિલાફ જાદૂઈ અમલ કરવાતે હેં, જિસ્કી વજહસે વો તકલીફમેં ગિરફતાર હોતા હે.

ઔર જાદૂઈ અમલમેં કભી કુફ્રીયહ બાતેં યા કભી કુફ્રીયહ કામ કરને પડતે હેં, તો આદમી કુફ્ર તક પહોંચ જાતા હે. યે હસદ ઐસા ખતરનાક મર્ઝ હે કે ઈસ્કે નતીજેમેં આદમી ઈમાન તક સે મહરૂમ હો જાતા હે.ઔર અગર તીસરે દર્જે કી વજહસે યે કામ ન કરેં તો ભી દિલમેં જો ઘુટન હે વો તો એક ઐસી આગ લગી હૂઈ હે, જો અંદર હી અંદર ઈસ્કો જલાનેકા કામ કર રહી હે. ઈસલિયે ઈસ્કો દૂર કરનેકે લિયે જો તદબીરેં બતાઈ ગઈ ઉસ્કા એહતિમામ હોના ચાહિયે, વર્ના યે હસદકી આગ આદમીકો ખા જાતી હે.

હસદ બડા ખતરનાક મર્ઝ હે, ઈસ સે બહોત સારી મુસીબતેં પૈદા હોતી હેં, ઈસલિયે ઝરૂરત હે કે ખૂદ આદમી ઈસ્કા ઈલાજ કરે, ઈસ્કી તરફ તવજ્જુહ કરે, યે કોઈ મા'મૂલી ચીઝ નહીં હે. બારી તઆલાને ઈસ્કે લિયે મુસ્તકિલ એક આયત وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ નાઝિલ ફરમાઈ હેં.

હાસિદ મત બનીયે

દેખો: આદમીકે દિલમેં ગૈરઈખ્તિયારી ખયાલ આયા, ઘુટન પૈદા હૂઈ, ફિર ખયાલ આયા કે યે ને'મત ઉસ સે છિન જાએ, યે

ગૈરઇખ્તિયારી હે, યે હાસિદ તો હે; લેકિન ઉસ્ને અભી કોઇ કારવાઇ શુરૂઅ નહીં કી હે, ઔર તીસરા દર્જા જો બતાયા, કારવાઇ શુરૂઅ કી તો અબ આપ પર તકલીફ આએગી. પેહલે દો દર્જે તક મહસૂદ પર કોઇ તકલીફ નહીં હે, હાસિદ ખૂદ હી અપની આગમેં જલ રહા હે; લેકિન અગર યે હસદ યહાં ખત્મ નહીં હૂવા ઔર આગે બઢા તો ફિર ઉસ્કા નતીજા યે હોગા કે મહસૂદકે લિયે તકલીફમેં મુબતલા હોનેકી નોબત આએગી. ઔર કૌન કિસ પર હસદ કરતા હે? પતા ચલતા નહીં હે. ઈસી લિયે અલ્લાહકી પનાહ હાસિલ કરે, વો સબકે દિલોંસે વાકિફ હે, વહી હસદ કરનેવાલે કે શરસે બચા સકતે હેં. ઈસલિયે ખાસ તૌર પર અલ્લાહકી પનાહ હાસિલ કી ગઇ હે, ચુનાંચે હસદસે અપને આપકો ખાસ તૌરસે બચાનેકી કોશિશ કરની ચાહિયે.

આસમાન વ ઝમીનમેં સબસે પેહલા ગુનાહ; હસદ

હઝરત શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ મુહદ્દિષ દેહલવી عليه الرحمة ને તફસીરે અઝીઝીમેં લિખા હે કે સબસે પેહલે ગુનાહ જો આસમાનમેં હૂવા વો ભી હસદ, ઔર સબસે પેહલા ગુનાહ જો ઝમીનમેં હૂવા વો ભી હસદ.

આસમાનમેં: જબ અલ્લાહ તઆલાને હઝરત આદમ عليه السلام કો પૈદા કિયા ઔર ઉન્કો મકામ અતા ફરમાયા તો શયતાનને આપ પર હસદ કિયા.

ઝમીન મેં: હઝરત આદમ عليه السلام કે દો બેટે હાબીલ ઔર કાબીલ થે. હાબીલ કો અલ્લાહ તઆલાને જો ને'મત અતા ફરમાઇ વો કાબીલ સે દેખી નહીં ગઇ ઔર નતીજતન ઉસ્ને અપને ભાઇ કો કત્લ કરને કી

સાઝીશ કી, ઔર કત્લ કિયા.[1] તો મતલબ યે હે કે હસદ આદમી કો કહાં તક પહોંચાતા હે? કત્લ તક કરવાતા હે. તો આદમી કો ચાહિયે ઈસ હસદકી બીમારીસે અપને આપકો છૂટકારા દેનેકે લિયે ભરપૂર કોશિશ કરે.

હસદ, એક હિમાકત

હસદ એક હિમાકત હી હે. હસદકા ખુલાસા યે હે કે અલ્લાહ તઆલાને ઈસ્કો યે માલ ક્યૂં દિયા? અલ્લાહ તઆલાને ઈસ્કો યે ઓહદા ક્યૂં દિયા? અલ્લાહ તઆલાને ઈસ્કો યે ઈઝઝત ક્યૂં દી? અલ્લાહ તઆલાને યે મકબુલિયત ક્યૂં દી? ગોયા અલ્લાહ તઆલા એક ને'મત અપને બંદેકો દે રહે હેં, ઉસ પર ઉસ હાસિદ કો એઅતેરાઝ હેં. તો યે એઅતેરાઝ કિસ પર હો રહા હે? અલ્લાહ તઆલા પર! અગર આપ અપને માતહતોંમેં સે કિસી કો કોઈ ચીઝ દેં, કોઈ ઈન્આમ દેં તો આપકે માતેહતોંમેં સે કોઈ આપ પર એઅતેરાઝ કરે કે યે આપને ક્યૂં દિયા? તો કયા આપ ઉસ્કો બરદાશ્ત કર સકેંગે? નહીં.આપ ઉસ્કો સખ્તસે સખ્ત સઝા દેંગે, ભાઈ! તુ કૌન બોલને વાલા?મેરી ચીઝ થી,મૈંને ઉસ્કો દી,: ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ۔(الجمعة:٤)

اَمْ يَحْسُدُوْنَ النَّاسَ عَلٰى مَآ اٰتٰهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ۔ (النساء:٥٤) યે હસદ કરનેવાલે, અલ્લાહને જિસ્કો અપને ફઝલસે ને'મત દી હે, ઉસ પર હસદ કરતે હેં? ઉન્કો તકલીફ હોતી હે? ઉન્કે પેટમેં દર્દ હોતા હે? આપ ક્યૂં તકલીફમેં પડ રહે હેં?હાસિલ યે હે કે યે બરાહે રાસ્ત અલ્લાહ તઆલા પર એઅતેરાઝ હે, યે બડા ખતરનાક મરહલા હે, ઈસ સે આદમી ઈમાન તક સે મહરૂમ હો જાતા હે. ઈસલિયે યહાં ઈસ સૂરતમેં ઈસ સે પનાહ

---

[1] તફસીરે અઝીઝી (પારહ : ૩૦) સફા : ૬૯૦

ચાહી ગઇ હે કે હાસિદ જબ તક હસદ પર ઇતરાતા હે, ઔર તકલીફ પહોંચાનેકે લિયે મૈદાનમેં આતા હે, તો મસઅલા બડા સંગીન હો જાતા હે. ઇસ્કે શરસે અલ્લાહ હી હિફાઝત ફરમાએં. લિહાઝા હમેં ખૂદ ભી અપને આપકો હસદસે બચાનેકા એહતિમામ કરના ચાહિયે.

દીન કો મૂંડનેવાલી

નબિયે કરીમ ﷺ ને ઇરશાદ ફરમાયા:إياكم والحسد فإنه يأكل الحسنات كما تأكل النار الحطب[1] (તુમ અપને આપકો હસદસે બચાઓ, ઇસલિયે કે હસદ નેકિયોંકો ઇસ તરહ ખા જાતા હે જિસ તરહ આગ લકળીકો ખાતી હે. યા'ની આગસે લકળી ખત્મ હો જાતી હે તો હસદકી વજહ સે નેકિયાં ખત્મ હો જાતી હે) એક રિવાયતમેં હે:قدب إليكم داء الأمم قبلكم: الحسد والبغضاء هي الحالقة لا أقول: تحلق الشعر ولكن تحلق الدين. إلخ أو كما قال ﷺ[2] હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં કે: તુમ મેં ધીરે ધીરે વો દો ચીઝેં આ રહી હેં જો અગલી ઉમ્મતોંમેં થી, હસદ ઔર દુશ્મની. યે મૂંડનેવાલી હે; મૈં નહીં કેહતા કે બાલોંકો મૂંડતી હે; બલ્કે દીનકો મૂંડતી હે.જો આદમી ઇસ્મેં મુબતલા હોતા હે વો ગીબત કરેગા,તોહમતેં લગાએગા,ઉસ્કો તકલીફ પહોંચાનેકી તદબીરેં કરેગા,યહાં તક કે સબકુછ કર ડાલતા હે. અલહાસિલ યે ચીઝ આદમીકો દીનસે મેહરૂમ કરનેકા ઝરીયહ બનતી હે.ઇસલિયે હસદસે અપને આપકો નિહાયત એહતિમામકે સાથ બચાને કી ઝરૂરત હે.

---

[1] સહીહ બુખારી : ૧/૨૭૨, અબૂ દાવૂદ : ૪૯૦૩ વગૈરહ
[2] તિરમિઝી શરીફ : ૨૫૧૦

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો ઈસ મર્ઝસે ભી ઔર ઈસ મર્ઝમેં જો ગિરફતાર હેં ઉન્કી વજહસે જો તકલીફેં પહોંચ સકતી હેં ઉન્સે હમારી હિફાઝત ફરમાએ.آمین یارب العالمین

કુર્આન શરીફ કે કુછ ઝાહિરી આદાબ હે ઔર કુછ બાતિની.

બાતિની આદાબ:

(૧) કલામે પાક કી અઝમત દિલ મેં રખે કે કૈસા આ'લી મરતબા કલામ હે.

(૨) હક તઆલા કી ઊંચી શાન કો દિલ મેં રખે, જિસ્કા કલામ હે.

(૩) દિલ કો વસાવિસ વ ખત્રાત સે પાક રખે.

(૪) મઆ'ની કા તદબ્બુર કરે ઔર લઝઝત કે સાથ પઢે. હુઝૂરે અકરમ ﷺ ને એક રાત ઈસ આયતકો પઢકર ગુઝાર દી.

اِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَاِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۚ وَاِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۔(المائدة:۱۱۸)

(એ અલ્લાહ! અગર તુ ઉન્કો અઝાબ દે તો યે તેરે બંદે હેં ઔર અગર મગફિરત ફરમા દે તો તુ ઈઝઝત વ હિકમતવાલા હે.)

સઈદ બિન જુબૈર رحمہ اللہ ને એક રાત ઈસ આયત કો પઢકર સુબ્હ કર દી.

وَامْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُوْنَ ۔(یٰس:۵۹) ઓ મુજરિમો! આજ કયામત કે દિન ફરમાબરદારોં સે અલગ હો જાઓ.

(૫) જિન આયતોં કી તિલાવત કર રહા હે, દિલકો ઉન્કે તાબેઅ બના દે, મસ્લન અગર આયતે રહમત ઝબાન પર હે, દિલ મુકમ્મલ ખૂશ બન જાવે ઔર આયતે અઝાબ અગર આ ગઈ હે, તો દિલ લરઝ જાએ.

(૬) કાનોં કો ઈસ દર્જા મુતવજ્જેહ બના દે કે ગોયા ખુદ હક સુબ્હાનહુ તકદુસ કલામ ફરમા રહે હેં ઔર યે સુન રહા હે. હક તઆલા શાનુહુ મહઝ અપને ફઝલો કરમસે મુઝે ભી ઈન આદાબકે સાથ પઢનેકી તૌફીક અતા ફરમાએ ઔર તુમહેં ભી.(ફઝાઈલે આ'માલ, ફઝાઈલે કુર્આન સફા:૫૨૦,૫૨૧)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ નાસ

(કિસ્ત – ૧)

(તારીખ:- ૬,રજબ ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૨૪,માર્ચ ૨૦૧૮ બરોસઝ:સનિચર)

الحمدللهنحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً-أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم- بسم الله الرحمٰن الرحيم-

قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿۱﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿۲﴾ اِلٰـهِ النَّاسِ ﴿۳﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿۴﴾ الَّذِیْ یُوَسْوِسُ فِیْ صُدُوْرِ النَّاسِ ﴿۵﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿۶﴾

યે મુઅવ્વિઝતૈન કી દૂસરી સુરત હે, પેહલી સૂરએ ફલક થી, ઉસ્કા તરજમહ હો ચૂકા હે. ઔર યે દૂસરી સૂરએ નાસ હે. દોનોંકા શાને નુઝૂલ બતલાયા જા ચૂકા હે. અબ યહાં ઈસ્કા તરજમહ દેખતે હેં.

દાનોં સૂરતોં મેં ફર્ક

قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ (એ નબી! આપ કહીયે કે મૈં પનાહ માંગતા હૂં સબ લોગોંકે પરવરદિગાર કી)

ઈન દોનોં સૂરતોં મેં બડા ફર્ક હે.

ફર્ક યે હે કે સૂરએ ફલક મેં પનાહ સિર્ફ અલ્લાહ તઆલાકી એક સિફત ઝિક્ર કર કે ઉસ્કે વાસ્તે સે માંગી ગઇ, ઉસી કી પનાહ હાસિલ કી ગઇ. ઔર જિન ચીઝોં સે પનાહ માંગી ગઇ થી વો કુલ ચાર હે.
(૧) તમામ મખ્લૂક જો અલ્લાહને પૈદા કી. **(૨)** અંધેરી રાતકે શરસે જબકે વો છા જાએ, ફૈલ જાએ. **(૩)** ગિરહોં પર ફૂંક મારને વાલી જાનેં. **(૪)** હસદ કરનેવાલે કે શર ઔર હસદ સે; જબ કે વો હસદ કરને પર આવે. જિન્સે પનાહ માંગી ગઇ હે વો કુલ ચાર હે. ઔર જિસ કી પનાહ હાસિલ કી ગઇ હે વો અલ્લાહ તઆલાકી એક ઝાત હે. ઈસલિયે યહાં દુન્યવી મસાઇબસે પનાહ ચાહી ગઇ હે. ઔર યે મસાઇબ સિર્ફ ઇન્સાનોંકે સાથ ખાસ નહીં હે બલ્કે દૂસરી મખ્લૂકાતકો ભી પૈશ આ સકતી હે. ઈસલિયે અલ્લાહકી એક સિફત رب الفلق કો બયાન કિયા ગયા.

ઔર સૂરએ નાસ મેં હે કે મૈં તમામ લોગોં કે રબ કી પનાહ માંગતા હૂં. ઇન્સાનોંકા તઝકિરહ ઈસલિયે કિયા કે ઈસ્મેં જિસ મુસીબત કા તઝકિરહ કિયા ગયા હે વો દુન્યવી નહીં; બલ્કે ઉખરવી હે, ઔર ઉસ્કા તઅલ્લુક ઇન્સાનોં સે હે, દૂસરી મખ્લૂકાત કો યે મુસીબત પેશ નહીં આતી, ઇન્સાન ઔર જિન્નાત હી કો પૈશ આતી હેં. ઔર ઇન્સાનકો ઝયાદહ પૈશ આતી હે; ઈસલિયે યહાં رب الناس કા તઝકિરહ કિયા ગયા કે મૈં પનાહ ચાહતા હૂં તમામ લોગોંકે પરવરદિગાર કી.

مَلِكِ النَّاسِ (તમામ લોગોંકે બાદશાહકી)

اِلٰهِ النَّاسِ (તમામ લોગોંકે મા'બૂદ કી પનાહ ચાહતા હું.)

ઉખરવી નુકસાન બડા હે

યહાં અલ્લાહકી તીન સિફાત કા તઝકિરહ કિયા ગયા:

(૧) સિફતે રૂબૂબિયત (૨) સિફતે મુલૂકિયત (૩) સિફતે ઉલૂહિયત. ગોયા તીન સિફાતકે વાસ્તેસે અલ્લાહકી પનાહ હાસિલ કી ગઈ. ઔર જિસ ચીઝસે પનાહ ચાહી ગઇ હે વો એક હે. ઉસ સે અંદાઝહ લગાયા જા સકતા હે કે ઇસ દૂસરી સૂરતમેં (જિસ સે પનાહ માંગી જા રહી હે વો) વસવસે ડાલનેવાલા શયતાન કિત્ના ખતરનાક હે. યે ઉખરવી મુસીબત હે. દીનસે તઅલ્લૂક રખનેવાલી ચીઝ હે. ઇસ વસવસે કી વજહસે ખુદા ન ખ્વાસ્તા ઈમાન બરબાદ હો ગયા તો આખિરત ખરાબ હો જાએગી. સૂરએ ફલક મેં જિન ચાર ચીઝોંસે પનાહ માંગી ગઇ થી ઉન્કા તઅલ્લૂક ઔર ઉન્કા નુકસાન સિર્ફ દુન્યવી હે. ઔર સૂરએ નાસ મેં મઝકૂરહ ચીઝ કા તઅલ્લૂક આખિરતસે હે, ઇસલિયે ઈસ્મેં બડા એહતિમામ કિયા ગયા, ઔર અલ્લાહ તઆલાકી તીન સિફાતકે હવાલેસે અલ્લાહકી પનાહ ચાહી ગઇ.

પરવરદિગાર જિસ્કી પરવરીશ કરતા હે વો ઉસ્કી હિફાઝતકા ભી એહતિમામ કરતા હે. ઔર અલ્લાહ તઆલા તમામ ઇન્સાનોં કા પરવરદિગાર હે તો ઉન્કી હિફાઝત કા ભી ઇન્તેઝામ કરેંગે. બાદશાહ અપની રઇય્યતકી હિફાઝત કરતા હે, ઔર મા'બૂદ અપની ઈબાદત કરનેવાલોં કી હિફાઝત કા એહતિમામ કરતા હે. ગોયા યહાં તીન તીન તરીકોંસે હિફાઝતકો મદ્દેનઝર રખા ગયા, ઔર ફિર જો પનાહ ચાહી ગઇ વો એક શર સે કે مِنۡ شَرِّ الۡوَسۡوَاسِ الۡخَنَّاسِ ઇસ વસવસહ ડાલનેવાલે કે શરસે જો પીછે કો છૂપ જાતા હે.

الوسواس અરબી ઝબાન કા મસદર (Route Verb) હે; યહાં ઇસ્મ ફાઇલ (Agent Noun) કે મા'ને મેં હે,ઔર મસદર જબ ઇસ્મ ફાઇલકે મા'ને મેં લિયા જાએ તો મુબાલગા મકસૂદ હોતા હે, યા'ની

બહોત ઝયાદહ વસવસહ ડાલનેવાલા. ઔર ઈત્ના હી નહીં કે વસવસહ ડાલતા હે; બલ્કે خناس વસવસહ ડાલકર પીછે કો છૂપ જાતા હે. خَنَسَ يَخْنِسُ કા મા'ના પીછે છૂપ જાના હે. લિહાઝા અગર વો જિન્નાત વ શયાતીનમેં સે હેં, તો નઝર નહીં આતા, ફિર મઝીદ બરાં કે વો વસવસહ ડાલકર છૂપ ભી જાતા હે.

વસવસહ કૈસે ડાલતા હે ?

નબિયે કરીમ ﷺ ને ઈરશાદ ફરમાયાઃ શયતાન ઈન્સાનકે કલ્બ પર અપની સૂંઢ રખતા હે. જબ બંદા અલ્લાહકા ઝિક્ર કરતા હે, તો પીછે છૂપ જાતા હે ઔર જબ ઝિક્રસે ગાફિલ હોતા હે, તો કલ્બમેં વસવસે ડાલને લગતા હે.[1] જૈસે આપને દેખા હોગા કે મચ્છર કાટને કે લિયે આતા હે કૈસા અપની સૂંઢ રખતા હે. એક બુઝુર્ગને આલમે મુકાશફામેં શયતાનકો દેખા તો ઈસી શકલમેં દેખા કે વો ઈન્સાનકે દિલમેં વસવસહ ડાલતા હે; લેકિન ઈન્સાન જબ અલ્લાહકો યાદ કરતા હે, અલ્લાહકા ઝિક્ર કરતા હે, તો વો ફૌરન પીછે ખિસક જાતા હે. ગોયા બહોત ઝયાદહ પીછેકો છૂપનેવાલા ઔર બહોત ઝયાદહ વસવસહ ડાલનેવાલા, વસવસહ ભી ડાલતા હે ઔર જું હી અલ્લાહકા ઝિક્ર હોતા હે, વૈસે હી પીછે છૂપ ભી જાતા હે.

વસવસહ કયા હે ?

શયતાન બુરાઇ કે વસવસે ડાલનેકે લિયે દિલકે રાસ્તેસે અપના અસર પૈવસ્ત (મિક્ષ) કરતા હે, દિલસે બાતેં કરતા હે. વસવસહ કયા હે? શયતાનકા ઈન્સાનકે દિલસે બાતેં કરના. હમેં આવાઝ તો સુનાઇ દેતી હે દિલમેં, વો સામને આતા હે, લેકિન નઝર નહીં આતા. ઈસી

[1] અખરજહુ ઈબ્ને અબી દુન્યા ફી મકાયદ શયતાન : (૧/૧૯), મુસ્નદે અબૂ યઅલા : (૭/૨૭૮), ઈબ્ને અદી ફીલ કામિલ : (૪/૧૨૯)

તરહ શયતાન ઇન્સાની કલૂબમેં અપના અસર પૈવસ્ત કરનેકી કોશિશ કરતા હે.

مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ (ચાહે જિન્નાતમેં સે હો યા ઇન્સાનમેં સે હો)

દોનોંમેં હો સકતા હે; શયાતીન જિન્કી એક કિસ્મ (પ્રકાર) હે: كَانَ مِنَ الْجِنِّ (الكهف:٥٠) બારી તઆલા કુર્આન કરીમ મેં ફરમાતે હેં. ઇબ્લીસ સબ શયતાનોંકા બાવા હે, યે જિન્નાતકી કિસ્મ સે થા.

ઈન્સાન ભી વસવસ ડાલતેં હૈં

વસવસહ ડાલનેવાલે સિર્ફ શયાતીન હી નહીં, ઇન્સાન ભી હોતે હેં. શયાતીન નઝર નહીં આતે. ઔર ઇન્સાન નઝર આતે હેં, બાતચીત કરતે હેં, જો લોગ દૂસરોંકો બુરાઇકી તરગીબ દેતે હેં વો કયા કરતે હેં? દૂસરોંકે સામને ઉન ગલત કામોં કી ખૂબીયાં ઇસ અંદાઝસે બયાન કરતે હેં કે વો સુનકર કરને કો તૈયાર હો જાતે હેં. યહી હે વસવસહ ડાલના. ચુનાંચે ઇસ સૂરતમેં વસવસહ ડાલનેવાલા ચાહે જિન્નાત હો યા ઇન્સાન, દોનોંસે પનાહ ચાહી ગઇ હે. ચૂં કે ઇસ્કા નુકસાન આખિરત સે મુતઅલ્લિક હે, ઇસલિયે ઇસ્કા બડા એહતિમામ કિયા ગયા. શયતાન હી ઇન્સાનકે દિલમેં વસવસહ ડાલતા હે. બહોત સી મરતબહ તો ઉસ્કે વસવસે ડાલને કી વજહસે લોગ ઈમાનસે મહરૂમ હો જાતે હેં, યા ઉસ્કી ઈમાનસે મહરૂમી કી કોશિશ તો રેહતી હે; મગર વો ઉસ્મેં કામ્યાબ નહીં હોતા. ઔર કભી બજાએ ઈમાનસે મહરૂમી કે; ગુનાહોં ઔર ફિસકો ફુજૂર કે વસવસે ડાલતા હે, ઔર કભી ઉન્હીં વસવસોંકે નતીજેમેં આપસકે તઅલ્લૂકાત ખરાબ હોતે હેં, ભાઇ ભાઇ મેં લડાઇ હોતી હે, મિયાં બીવીમેં ઝઘડા હોતા હે, ઔર ઇસી ઝગડેકે નતીજેમેં તલાક કી નોબત આતી હે. યે સબ કૌન કરાતા હે? શયતાન !

ઘરેલુ ઝગડ, એક વઝીફા

હદીષ શરીફમેં આતા હે કે શયતાન પાની પર અપના તખ્ત બિછાતા હે ઔર ફિર અપને ચેલોં ચપાટો, છોટે છોટે શયાતીન, શુતુંગળોં સે રીપોર્ટ લેતા હે, વો સબ ઉસ્કે સામને આકર અપને કારનામેં બયાન કરતે હેં, એક કેહતા હે કે મૈં ફલાં આદમીકે પીછે રહા, વો નમાઝ પઢનેકે લિયે જા રહા થા, તો ઉસ્કો નમાઝ પઢને નહીં જાને દિયા, દૂસરે કામ મેં લગા દિયા, ફલાં આદમી ફલાં નેક કામ કરને જા રહા થા, મૈંને ઉસ્કો વહાં સે હટાકર દૂસરે કામ મેં મશ્ગૂલ કર દિયા. ઈસ તરહ હર એક અપના કારનામા બયાન કરતા હે. વો સબસે કેહતા હે; તુમને કુછ નહીં કિયા, ઈસી દૌરાન એક આકર કેહતા હે કે મૈંને મિયાં બીવી મેં લડાઈ ઝઘડા કરાયા, યહાં તક કે તલાક કી નોબત આ ગઈ. તો વો ઉસે અપને કરીબ કરતા હે ઔર કેહતા હે: نِعمَ أنتَ (તુ બડા અચ્છા આદમી હે)યહાં તક કે ઉસે ગલે લગા લેતા હે.[1] ચુનાંચે જો તલાકેં વાકેઅ હોતી હેં, મિયાં બીવીકે ઝઘડે હોતે હેં, ઉન મેં ભી શયતાનકી વસવસહ અંદાઝીકા દખલ હોતા હે. ઔર ઉસ સે હિફાઝતકા તરીકા યહી હે કે ઈન સૂરતોંકો બકસરત પઢને કા મા'મૂલ બનાયા જાએ, જહાં મિયાં બીવી કે ઝગડે બહોત હોતે હોં ઉસ્કા આસાન વઝીફા હે કે ઈસ સૂરતકો પઢનેકા એહતિમામ કિયા જાએ. શયતાન કી વસવસહ અંદાઝી કી વજહસે હી ઐસા હોતા હે.

નમાઝ કા વસવસહ

આદમીકો જો વસવસે ડાલે જાતે હેં ઉન્કો ઉલમાને લિખા હે ઔર બા'ઝ રિવાયતોંસે ભી મા'લૂમ હોતા હે,જૈસે નમાઝમેં વસવસહ.

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૨૮૧૩

બુખારી શરીફકી રિવાયત હે, હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં: જબ અઝાન હોતી હે, તો શયતાન અઝાનકી આવાઝ સુનકર હવા છોળતા હૂવા ભાગતા હે.[1] ઈસલિયે કે જો ભી અઝાનકી આવાઝ સુનેગા, અલ્લાહ તઆલાને ઉસ પર લાઝિમ કર દિયા હે કે વો ગવાહી દે ઔર શયતાન ગવાહી દેનેકે લિયે તૈયાર નહીં હે. ઈસલિયે શયતાનકી કોશિશ યે હોતી હે કે ઉસ્કે કાનમેં અઝાનકી આવાઝ ન આએ. ઈસલિયે વો ભાગતા હે ઔર ભાગકર ઐસી જગહ ચલા જાતા હે, જહાં અઝાનકી આવાઝ ન આએ. ફિર વાપસ આ જાતા હે, ફિર જબ નમાઝકે લિયે ઈકામત કહી જાતી હે, તો ચૂં કી ઈકામત ભી أحدالأذانين (દો અઝાનોંમેં સે એક અઝાન) કેહલાતી હે, વહી કલિમાત ઈકામતકે ભી હે, ફિર ભાગ જાતા હે. ફિર જબ ઈકામત પૂરી ઔર નમાઝ શુરૂઅ હોતી હે તો વો ઈન્સાનકે દિલ પર આકર બૈઠ જાતા હે. હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં કે જો ચીઝેં ઉસ્કો નમાઝસે પેહલે યાદ નહીં થી, જિન્કી તરફ ઉસ્કા ધ્યાન ભી નહીં થા નમાઝકી નિયત બાંધી નહીં કે યે યાદ કર, યે યાદ કર, સબ ઉસ્કો યાદ દિલાતા હે. અજીબ અજીબ ચીઝેં ઉસ્કો યાદ દિલાતા હે, યહાં તક કે વો અપની કિરઅત ભી ભૂલ જાતા હે, ઉસ્કો ગલતી હો જાતી હે, યે નમાઝકા વસવસહ હે.[2]

વઝૂ કા વસવસહ

વુઝૂ નમાઝ કા પહેલા મરહલા હે, વુઝૂ મેં ભી વસવસહ ડાલતા હે. વુઝૂમેં વસવસહ ડાલનેવાલા મુસ્તકિલ એક અલગ શયતાન હે, જિસ્કા નામ ولهان હે.[3] બા'ઝ લોગ વુઝૂમેં ભી વસવસે કા શિકાર હોતે

---

[1] સહીહ બુખારી : ૬૦૮
[2] મુઅત્તા માલિક : ૨૩૩/ ૬૩, મુસ્નદે અહમદ : ૮૧૩૯, સુનને દારિમી : ૧૩૩૮, ૧૬૩૮
[3] તિરમિઝી શરીફ : ૫૭

હેં, વુઝૂ કરનેકે લિયે બૈઠતે હેં તો આધા આધા ઘંટે, એક એક ઘંટે તક ઉન્કા વુઝૂ હી ખત્મ નહીં હોતા, યે શયતાન કા અસર હોતા હે. ઝાહિર હે કોઇ આદમી કબ તક ઉસ્કા મુકાબ્લા કરેગા? કુછ મુદ્દતકે બાદ આદમી માયૂસ હો કર કે ભઇ! યે હમારે બસ કા નહીં હે, નમાઝ હી છોળ દેગા.ઔર ઉસ્કા મકસદ ભી યહી હોતા હે. ઔર ઇન વસવસોંકા ઇલાજ ભી યહી હે કે ઉન વસવસોં પર અમલ ન કરેં.

અબ તો બગૈર વુઝૂ કે હી નમાઝ પઢૂગા

હઝરત ગંગોહી رحمة الله عليه કે મુતઅલ્લિક લિખા હેઃ હઝરત ફરમાતે હેં કે મૈં એક મરતબહ વુઝૂ કર કે ઉઠા, તો ખયાલ આયા કે કોહની ઝરા સૂખી રેહ ગઇ હે, તો ગયા ઔર ઉસ્કો ધો લિયા, તા કે શક દૂર હો જાએ. ઉસ્કે બાદ નમાઝકી નિયત બાંધના હી ચાહતા થા કે ફિર ખયાલ આયા કે દૂસરી ભી સૂખી રેહ ગઇ હે, ફિર જા કર ઉસ્કો ધોયા, તા કે ડાઉટ ભી બાકી ન રહે. ફિર નમાઝકી નિયત બાંધના હી ચાહતા થા કે ખયાલ આયા કે પાઉં કા ટખના ઝરા સૂખા રેહ ગયા હે, જબ યે ખયાલ આયા તો સોચા કે યે તો ગુરૂઘંટાલ હે. હઝરત ફરમાતે હેં કેઃ મૈંને કહા અબ તો મૈં બગૈર વુઝૂ કે હી નમાઝ પઢૂંગા, ફિર નહીં ગયા. ઉસ્કા યહી એક ઇલાજ હે.

મુઅત્તા ઇમામ માલિકમેં હેઃ હઝરત સઇદ બિન મુસય્યિબ رحمة الله عليه જો કિબારે તાબિઇનમેં સે હેં ઉન્કે પાસ એક આદમી આયા, ઔર કહાઃ જબ મૈં નમાઝકી નિયત બાંધતા હૂં, તો નમાઝમેં યે ખયાલ આતા હે કે કુછ કત્રા નિકલા, મુઝે કુછ ભીગા મહસૂસ હોતા હે. તો હઝરત સઇદ બિન મુસય્યિબ رحمة الله عليه ને કહા કે વો મેરી રાન પર બેહકર નીચે ઉતરેગા,

તબ ભી નમાઝ નહીં તોડૂંગા.[1] શયતાન ઈસ તરહ નમાઝસે હટાના ચાહતા હે.

વહમ કા ઈલાજ

બુખારી શરીફ મેં હે: એક આદમીકે મુતઅલ્લિક હુઝૂર ﷺ સે અર્ઝ કિયા ગયા કે વો નમાઝ કી નિયત બાંધતા હે તો ઉસ્કો ખયાલ આતા હે કે હવા નિકલી. ઔર ઉસ્કી વજહ સે વો નમાઝ તોડ કર વુઝૂ કે લિયે જાતા હે. ઔર ઉસ્કો બાર બાર યે વહમ હોતા હે. બા'ઝ મરતબહ ગૈસકી વજહ સે હવા નીકલને કી જગા તક આ કર વાપસ ચલી જાતી હે; લેકિન આદમીકો યૂં ખયાલ આતા ઔર ડાઉટ હો જાતા હે કે શાયદ હવા નિકલી હો ઔર વુઝૂ ટૂટ ગયા હો. તો હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: જબ તક આવાઝ ન સુને યા બૂ મહસૂસ ન કરે તબ તક નમાઝ ન તોડે.[2] ઈસ્કા યે મતલબ ભી નહીં હે કે જિસ્કો યે મર્ઝ નહીં હે, ઉસ્કો યકીન હે કે હવા નિકલી, ફિર વો યૂં કહે કે મૈંને આવાઝ તો સુની નહીં. યે હુકમ ઉસ શખ્સ કે લિયે હે જો વહમકા શિકાર હો, ઉસીકો હુઝૂર ﷺ ને બીમારીસે નિકાલને કી એક તદબીર બતલાઈ. વર્ના અસલ તો યે હે કે જબ કિસી કો વુઝૂ કે ટૂટને કા યકીન હો જાએ તો ચાહે બદબૂ મહસૂસ હૂઈ હો યા ન હૂઈ હો, આવાઝ સુની હો યા ન સુની હો, વુઝૂ કરના હે.

આઈન્દહ મજલિસમેં વસાવિસકે મવઝૂઅ પર ઈન્શાઅલ્લાહ, અલ્લાહને તૌફીક દી તો બાત કરેંગે, અભી તો તરજમહ પર હી બસ કરતે હેં.

---

[1] મુઅત્તા માલિક : ૫૬
[2] સહીહ બુખારી : ૧૩૭

قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ (કહીયે કે મૈં પનાહ માંગતા હૂં સબ લોગોંકે પરવરદિગાર કી)

مَلِكِ النَّاسِ (તમામ લોગોંકે બાદશાહકી)

اِلٰهِ النَّاسِ (તમામ લોગોંકે મા'બૂદ કી)

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ الَّذِىْ يُوَسْوِسُ فِىْ صُدُوْرِ النَّاسِ ((ઉસ વસવસહ ડાલનેવાલે કી બુરાઇ ઔર શરસે જો પીછે કો છૂપ જાતા હે.જો લોગોંકે દિલોંમેં વસવસે ડાલતા હે)

مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ (ચાહે વો જિન્નાતમેં સે હો યા ઇન્સાનોંમેં સે)

બહરહાલ! મુઅવ્વિઝતૈન કે ખાસ ખાસ ફઝાઇલ હે,ઔર ખાસ મકસદકે લિયે નાઝિલ કી ગઇ થી, ઇસલિયે નબિયે કરીમ ﷺ ને ભી મુખ્તલિફ મવાકેઅ પર ઉસ્કે પઢનેકી તાકીદ ફરમાઇ ઔર ઉન્કે ફઝાઇલ બયાન કિયે હેં.

પરેશાની કે વકત મુઅવ્વિઝતૈન કા વિર્દ

અબૂદાવૂદ શરીફ કી રિવાયત હે, હઝરત ઉકબા બિન આમિર ؓ ફરમાતે હેં કે મૈં એક મરતબહ સરવરે આલમ ﷺ કે સાથ જુહફહ ઔર અબવા કે દરમ્યાન થા કે અચાનક આંધી આઇ, ઔર સખ્ત અંધેરા હો ગયા, હુઝૂર ﷺ قل اعوذ برب الفلق ઔર قل اعوذ برب الناس કે ઝરીયે ઉસ મુસીબત સે અલ્લાહકી પનાહ માંગને લગે, યા'ની ઉન્કો પઢને લગે, ઔર ફરમાયા: એ ઉકબા, ઇન સૂરતોંકે ઝરીયે અલ્લાહકી પનાહ હાસિલ કરો! કયૂંકે ઇન જૈસી ઔર કોઇ ચીઝ નહીં જિસ્કે ઝરીયે

કોઇ પનાહ લેનેવાલા પનાહ હાસિલ કરે. ઔર ફિર આપને હમેં નમાઝ પઢાઇ ઔર યહી દોનોં સૂરતેં નમાઝમેં પઢી.[1]

દેખો: બારિશકે મોસમમેં કભી ઐસા હોતા હે કે ખૂબ અંધેરા છા જાતા હે, બારિશકી વજહસે એક તૂફાન કી સી કૈફીયત પૈદા હો જાતી હે, લેકિન હમેં કભી ઇન સૂરતોંકે પઢનેકા ખયાલ નહીં આતા. ઈસ્કા એહતિમામ હોના ચાહિયે.

(૨) પરેશાની કે વક્ત પઢને કા અમલ

હઝરત મઆઝ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ખુબૈબ ﷺ ફરમાતે હેં કે એક મરતબહ હમ ઐસી રાતમેં જિસ્મેં બારિશ હો રહી થી ઔર સખ્ત અંધેરા ભી થા, હુઝૂર ﷺ કો તલાશ કરને કે લિયે નિકલે, ચુનાંચે હમને આપ ﷺ કો પા લિયા, આપ ﷺ ને ફરમાયા કહો: મૈંને અર્ઝ કિયા: કયા કહું ? હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા : જબ સુબ્હ ઔર શામ હો, قل هو الله احد, قل اعوذ برب الفلق ઔર قل اعوذ برب الناس , તીન બાર પઢ લો. યે અમલ કર લોગે તો હર ઐસી ચીઝસે તુમ્હારી હિફાઝત હો જાએગી જિસ સે પનાહ લી જાતી હે. (યા'ની હર તકલીફસે ઔર હર બલાસે મહફૂઝ હો જાઓગે)[2]

કભી મુઅવ્વિઝાત, જમઅ (બહુ વચન) ભી બોલા જાતા હે, તો ઉસ્મેં قل هو الله احد ભી શામિલ કર લી જાતી હે.

---

[1] અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૧૪૬૩

[2] તિરમિઝી શરીફ : ૩૫૭૫, અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૫૦૮૨

(3) ફર્ઝ નમાઝોં કે બાદ પઢને કા મા'મૂલ

હઝરત ઉકબા બિન આમિર ﷺ ફરમાતે હૈં કે નબિયે કરીમ ﷺ ને મુઝે હુકમ દિયા કે હર ફર્ઝ નમાઝકે બાદ મુઅવ્વિઝાત પઢા કરૂં.[1]

ઈસ્કી આદત બના લો તો બહોત અચ્છી બાત હે.

(૪) સફરમેં, નમાઝે ફજરમેં

હઝરત ઉકબા બિન આમિર ﷺ ને બયાન કિયા કે એક મરતબહ સફરમેં હુઝૂર ﷺ ને ઈરશાદ ફરમાયા કે એ ઉકબા ! કયા મૈં તુમ્હેં દો બેહતરીન સૂરતેં ન બતાઉં? ફિર હુઝૂર ﷺ ને મુઝે દોનોં સૂરતેં قل اعوذ برب الفلق ઔર قل اعوذ برب الناس સિખાઇ. આપ ﷺ કો અંદાઝહ હૂવા કે મુઝે ઝયાદહ ખૂશી નહીં હૂઇ, જબ ફજર કી નમાઝ કે લિયે ઉતરે તો હુઝૂર ﷺ ને ઇન દોનોં સૂરતોંકી નમાઝમેં તિલાવત ફરમાઇ, ઔર નમાઝસે ફારિગ હોકર ફરમાયાઃ બોલો ઉકબા! તુમને કૈસા દેખા? (યે ફરમાકર આપને ઇન દોનોંકી ફઝીલત બતાઇ)[2]

(૫) રાત કા એક અમલ

બુખારી શરીફમેં હઝરત આઇશા ﷺ કા બયાન હે કે રોઝાના રાતકો જબ હુઝૂર ﷺ બિસ્તર પર તશરીફ લાતે તો قل هو الله احد , قل اعوذ برب الفلق ઔર قل اعوذ برب الناس પઢકર હાથકી દોનોં હથેલીયોંકો મિલાકર ઉનમેં ફૂંક મારતે થે કે કુછ થૂક ભી ફૂંક કે સાથ નિકલ જાતા થા, ફિર દોનોં હથેલીયોંકો પૂરે બદન પર જહાં તક મુમકિન હોતા થા,

---

1 મુસ્નદે અહમદ : ૧૭૪૧૭, અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૧૫૨૩
2 અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૧૪૬૨

ફૈર લેતે થે. યે હાથ ફૈરના સર ઔર સામને કે હિસ્સે સે શુરૂઅ ફરમાતે થે, ઔર યે અમલ તીન બાર કરતે.[1]

(૬) બીમારી કા એક અમલ

બુખારી શરીફમેં હે, હઝરત આઇશા ﵂ ફરમાતી હેં કે હુઝૂર અકદસ ﷺ કો જબ કોઇ તકલીફ હોતી થી તો અપને જિસ્મ પર قل اعوذ برب الفلق ઔર قل اعوذ برب الناس પઢ કર દમ કિયા કરતે થે, (જિસ્કા તરીકા ઉપર ગુઝરા) ફિર જિસ મર્ઝમેં આપ ﷺ કી વફાત હૂઇ ઉસ્મેં મૈં હઝરત આઇશા ﵂ યે અમલ કરતી થીં. (ચૂં કે બીમારીકી શિદ્દત કી વજહસે હુઝૂર ﷺ બોલ નહીં સકતે થે, પઢ નહીં સકતે થે) દોનોં સૂરતેં પઢ કર આપકે હાથ મુબારક પર દમ કર દેતી થી, ફિર આપ ﷺ કે હાથોં કો આપ ﷺકે જિસ્મ પર ફૈર દેતી થી. આપ ﷺ કે હાથોં સે બરકત લેને કે લિયે.[2]

બહરહાલ! યે સૂરતેં બહોત એહમિયત રખતી હેં, ઇનકો પઢનેકી આદત ડાલો, સુબ્હ ઔર શામ તો યકીનન પઢા કરો, ઔર હર નમાઝ કે બાદ અગર પઢેં તો બહોત અચ્છા હે. ઇસ્કી બરકતસે અલ્લાહ તઆલા હર મુસીબતસે હિફાઝત ફરમાએંગે.

આજકલ લોગ શિકાયત કરતે હે કે ફલાં ને યે કર દિયા, ફલાં ને જાદૂ કર દિયા, કુછ કાલા કર દિયા. યે સબ ઇસલિયે કે હિફાઝતકે જો તરીકે નબિયે કરીમ ﷺ ને બતલાએં હેં, ઉન્કા હમ એહતિમામ નહીં કરતે. હમારે અસ્લાફ કે યહાં ઇન સબ ચીઝોંકા બડા એહતિમામ થા,

[1] સહીહ બુખારી : ૫૦૧૭
[2] સહીહ બુખારી : ૫૦૧૬

વો યે સબ કરતે થે ઈસલિયે વો મહફૂઝ ભી રેહતે થે. આજકલ તો સારી ચીઝેં છૂટ હી ગઇ હેં, ઉન્કી તરફ હમારી તવજ્જુહ હી નહીં હે. ઈસલિયે ઈન સારી ચીઝોં પર અમલકી આદત ડાલી જાએ, અપને બચ્ચોંકો ભી સિખલાયા જાએ, તા કે બચપનસે હી વો ઈસ્કે આદી બન જાએ.

ઈસ્કે બાદ અલ્લાહ તઆલા ઈન્શાઅલ્લાહ ઈસ તરહ કી મુસીબતોં સે હિફાઝત ફરમાએંગે.

નબિયે કરીમ ﷺ કા ઈરશાદ હઝરત સઈદ બિન સુલૈમ رضي الله عنه સે મુરસલન મન્કૂલ હે કે જો શખ્સ કુર્આન શરીફ કો હાસિલ કર લે ઔર ફિર કિસી દૂસરે શખ્સ કો જો કોઇ ચીઝ અતા કી ગઇ હો, અપને સે અફઝલ સમઝે તો ઉસ્ને હક તઆલા કે ઉસ ઈન્આમ કી જો અપને કલામે પાક કી વજહસે ઉસ પર ફરમાયા હે, બેઇઝ્ઝતી કી હે. ઔર ખુલી હૂઇ બાત હે કે જબ કલામે ઈલાહી સબ કલામોંસે અફઝલ હે જૈસા કે મુસ્તકીલ અહાદીષમેં વારિદ હે, તો ઉસ્કા પઢના પઢાના યકીનન સબ ચીઝોં સે અફઝલ હોના હી ચાહિયે.

એક દૂસરી હદીષ મેં મુલ્લા અલી કારી رحمه الله ને નકલ કિયા હે કે જિસ શખ્સ ને કલામે પાક કો હાસિલ કર લિયા ઉસ્ને ઉલૂમે નુબુવ્વત કો અપની પૈશાનીમેં જમા કર લિયા. હઝરત સુહૈલ તસ્તરી رحمه الله ફરમાતે હેં કે હક તઆલા સે મુહબ્બત કી અલામત યે હે કે ઉસ્કે કલામ પાક કી મુહબ્બત દિલ મેં હો. શરહે ઈહયા મેં ઉન લોગોં કી ફેહરિસ્તમેં જો કયામત કે હૌલનાક દિન મેં અર્શ કે સાયે કે નીચે રહેંગે, ઉન લોગોં કો ભી શુમાર કિયા હે જો મુસલમાનોં કે બચ્ચોં કો કુર્આને પાક કી તઅલીમ દેતે હેં, નીઝ ઉન લોગોં કો ભી શુમાર કિયા હે જો બચપન મેં કુર્આન શરીફ સીખતે હેં ઔર બળે હો કર ઉસ્કી તિલાવત કા એહતિમામ કરતે હેં. (ફઝાઈલે આ'માલ,(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૦૧)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ નાસ

(કિસ્ત - ૨)

(તારીખ:- ૧૪,રજબ ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૩૧,માર્ચ ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى آله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً-أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ الَّذِىْ يُوَسْوِسُ فِىْ صُدُوْرِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

સૂરત કા તરજમહ

અગલી મજલિસમેં સૂરએ નાસ કા તરજમહ હો ચૂકા થા, વઝાહત ભી આઇ થી, આજ ફિર દો બારા તરજમહ સુન લીજીયે.

قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ (કહીયે કે મૈં પનાહ માંગતા હૂં સબ લોગોંકે પરવરદિગાર કી)

مَلِكِ النَّاسِ (તમામ લોગોંકે બાદશાહ કી)

اِلٰهِ النَّاسِ (તમામ લોગોંકે મા'બૂદ કી)

مِنۡ شَرِّ الۡوَسۡوَاسِ الۡخَنَّاسِ الَّذِیۡ یُوَسۡوِسُ فِیۡ صُدُوۡرِ النَّاسِ (ઉસ વસવસહ ડાલનેવાલે કી બુરાઇ ઔર શરસે જો પીછે કો છૂપ જાતા હે,જો લોગોંકે દિલોંમેં વસવસહ ડાલતા હે)

مِنَ الۡجِنَّةِ وَالنَّاسِ (ચાહે વો જિન્નાતમેં સે હોં, ચાહે ઇન્સાનોંમેં સે)

દીનદાર તબ્કે કા સબસે બડા પ્રોબલેમ

મૈંને અગલી મજલિસમેં વા'દા કિયા થા કે વસાવિસકે મુતઅલ્લિક કુછ અર્ઝ કરૂંગા, કયૂંકે આજકલ દીનદાર તબકે કો સબસે બડા પ્રોબલેમ ખયાલાત ઔર વસાવિસકા હે. બહોતસે લોગ ઉન્કી વજહસે પરેશાન ઔર તકલીફ કા શિકાર હોતે હેં, ઇસલિયે ઝરૂરત હે કે ઇસ સિલસિલેમેં નબિયે કરીમ ﷺ ને જો બાતેં ઇરશાદ ફરમાઇ હેં, (બિલ્ખુસૂસ હઝરાતે સહાબા رضي الله عنهم કે સવાલાત કે જવાબમેં) વો આપકે સામને વઝાહત ઔર તફસીલકે સાથ પૈશ કી જાએ, તા કે ઇસ સિલસિલેમેં આપકો ઐસી મા'લૂમાત હો જો ઇત્મીનાન કા ઝરીયહ બને.

અલ્લાહ તબારક વ તઆલા હઝરાતે સહાબા رضي الله عنهم કો જઝાએ ખૈર અતા ફરમાએં, ઉન્હોંને બહોત સી હમેં પૈશ આનેવાલી બાતેં હુઝૂર અકરમ ﷺ સે પૂછી, ઔર આપ ﷺ ને ઉન્કા જવાબ દે કર ઉસ્કા હલ (સોલ્યુશન) બતલાયા.

રિવાયતે વસાવિસ

વસાવિસ કે સિલસિલ મેં ભી હુઝૂરે અકરમ ﷺ કે બહોત સારે ઇરશાદાત હેં. હમારે મદારિસમેં અરબીકે છટે સાલ મેં مشكوٰة شريف પઢાઇ જાતી હે, ઉસ્મેં સાહિબે મિશ્કાતને મુસ્તકિલ એક ચેપટર રખા હે. باب في الوسوسة ઉસ બાબ કે તહત બહોતસી રિવાયાત સાહિબે

મિશ્કાતને પૈશ કી હે, ઉન સબકા પૈશ કરના તો મુશ્કીલ હે, બકદ્રે ઝરૂરત કુછ બાતેં આપકી ખિદમતમેં પૈશ કરતા હું.

(૧) બુખારી શરીફ ઔર દૂસરી કિતાબોંમેં હઝરત અબૂહુરયરહ ﷺ કી રિવાયત મન્કૂલ હે કે હુઝૂરે અકરમ ﷺ ને ફરમાયા:إن الله تجاوز لي عن أمتي ما وسوست به صدورها، ما لم تعمل أو تكلم (અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને મેરી ઉમ્મત સે મુઆફ કર દિયા ઉન ચીઝોંકો જિન્કે ઉન્કે દિલોંમેં વસવસે આતે હેં જબ તક કે વો ઉન પર અમલ ન કરે યા ઉન્કો અપની ઝબાનસે અદા ન કરે.)[1]

(૨) દૂસરી રિવાયત મુસ્લિમ શરીફમેં હઝરત અબૂહુરયરહ ﷺ કી હે, ફરમાતે હેં:إن ناسا من أصحاب رسول الله ﷺ سألوا النبي ﷺ إنا نجد في أنفسنا ما يتعاظم أحدنا أن يتكلم به (સહાબામેં સે બા'ઝ ને નબિયે કરીમ ﷺ સે પૂછા કે હમ અપને દિલોંમેં કુછ ઐસી બાતેં પાતે હેં જિન્કો અપની ઝબાનસે બોલના ઔર ઝાહિર કરના હમેં બહોત ભારી મા'લૂમ હોતા હે.)[2] તો નબિયે કરીમ ﷺ ને યે સવાલ સુનકર ઉન્સે પૂછા: أو قد وجدتموه ؟ (કયા વાકિઅતન દિલ કી યે કૈફીયત હોતી હે?) યા'ની ઉન ખયાલાતકી વજહસે આપકો ઐસા હોતા હે ઔર ઉન્કો ઝાહિર કરના બહોત ગિરાં ઔર ભારી સમજતે હો?સહાબા ﷺ ને કહા: જી હાં ! તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા:ذالک صريح الإيمان (યે તો ખુલ્લમ ખુલ્લા ઈમાન હે)

(૩) તીસરી રિવાયત મિશ્કાત શરીફમેં હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ ﷺ કી હે:أن رجلا سأل النبي ﷺ إني أحدث نفسي بالشيئ لأن أكون حممة أحب إلي من أن أتكلم به (એક આદમીને નબિયે કરીમ ﷺ સે પૂછા: મૈં દિલ હી દિલમેં

---

[1] સહીહ બુખારી : ૨૫૨૮
[2] મુસ્લિમ શરીફ : ૧૩૨

બાતેં કરતા હૂં, મૈં જલકર કોઈલા હો જાઉં યે મુઝે ઝયાદહ પસંદ હે બનિસ્બત ઈસ્કે કે મૈં ઉન બાતોંકો અપની ઝબાનસે બોલૂં) તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: الحمدلله الذى رد أمرهٗ إلى الوسوسة (તમામ તા'રીફ ઉસ અલ્લાહકે લિયે હે, જિસને ઉસ્કા મુઆમલા વસવસોં તક સિમિત કર દિયા.)[1]

ઈન્હીં તીનોં રિવાયતોંકો સામને રખકર આજ આપકે સામને ઈસ ઉનવાન પર કુછ બાત કરતા હૂં, તા કે આજકલ લોગોંકો ખાસકર નવજવાનોં કો માર્ગદર્શન મિલે.

શયતાન બેવકૂફ થોડા હે

યાદ રખના! વસાવિસ દીનદાર તબ્કે ઔર ઈમાનવાલોં કો હી પૈશ આતે હે. કાફિર કો તો કાહે કો આએંગે? ઈસલિયે કે શયતાન ઉન વસાવિસ કે ઝરીયેસે સામનેવાલે કો અપના શિકાર બનાતા હે. કાફિર તો પેહલેસે કાફિર હી હેં, શયતાનકો ઉસ્કો વસવસહ ડાલને કી કયા ઝરૂરત હે? વો અપની મેહનત કયૂં બેકાર ઔર બરબાદ કરેગા?

એક લતીફા યાદ આ ગયા, હમારે હઝરત મુફતી મહમુદ હસન સાહબ رحمة الله عليه જિસ ઝમાનેમેં તદરીસકી નિસ્બતસે મઝાહિરે ઉલૂમ મેં મુકીમ થે. (યે આઝાદી સે પેહલે કી બાત હે) ઉસ ઝમાનેમેં કાદિયાનીયત કા ઝોર થા,ઔર બહોતસે લોગ કાદિયાની હો રહે થે. ઉસ વકત એક શીયા આયા હૂવા થા, ઔર વો કઈ રોઝ મદ્રસે કે મેહમાનખાને મેં ઠેહરા, ઔર મુખ્તલિફ મસાઈલ પર મુફતી સાહબ સે ઉસ્ને બાતેં કી, સવાલાતો જવાબાત કિયે. ઉસ્ને અપને મઝહબ શિઈયત કી હકકાનિયતકો ઝાહિર કરને કે લિયે એક બાત યે ભી કહી કે જિત્ને

---

[1] અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૫૧૧૨, મિશ્કાત શરીફ : ૭૩

ભી લોગ કાદિયાની બનતે હેં, વો સબ સુન્ની હોતે હેં. એક ભી શીયા આજ તક કાદિયાની નહીં બના. હઝરતને જવાબમેં ફરમાયા કે શયતાન બેવકુફ થોડા હે? જો અપની મેહનત ઝાએઅ કરે. વો જાનતા હે કે યે શીયા તો પેહલે સે હી કાફિર હેં, તો ઉસ પર મેહનત કર કે કાહે કો વકત ઝાએઅ કરૂં, જિસ્કે પાસ ઈમાન હોં ઉસ્કો મહરૂમ કરૂં. બહરહાલ! હકીકત યે હે કે યે વસવસે ઈમાનવાલોં કો આતે હેં ઔર ઉનમેં ભી દીનદાર તબ્કે હી કો ઝયાદહ આતે હેં.

વસવસે કે પ્રકાર

(૧) ઈમાનિયાતસે મુતઅલ્લિક

ઈન વસવસોં કી મુખ્તલિફ કિસ્મેં હેં, હર એક કા હલ આપકે સામને પૈશ કરૂંગા. ઈન્શાઅલ્લાહ.

(૧) વસવસેકી પેહલી કિસ્મ ઈમાનિયાતસે મુતઅલ્લિક હે. હમેં ઈમાન લાનેકા હુકમ દિયા ગયા, આપ બચપનસે પઢતે હેં:امنت باللہ وملٰئکتہ وکتبہ ورسلہ والیوم الاٰخر والقدر خیرہ وشرہ من اللہ تعالیٰ والبعث بعد الموت (ઈમાન લાયા મૈં અલ્લાહ પર, ઉસ્કે ફરિશ્તા પર, ઉસ્કી કિતાબોં પર, ઉસ્કે રસૂલોં પર, કયામતકે દિન પર, તકદીર પર ભલા હો યા બુરા, સબ અલ્લાહકી તરફસે હે, ઔર મરને કે બાદ દો બારા ઝિંદા કિયે જાને પર) યે ઈમાને મુફસ્સલ હે. ઈસ્મેં ઈન બાતોંકો ઝિક્ર કિયા ગયા હે. યે અહકામાત કુર્આનમેં ભી હેં.

આમન્તુ બિલ્લાહ

(૧) અલ્લાહ પર દો ચીઝોંકા ઈમાન લાના હે, એક તો અલ્લાહકી ઝાતકો માનના હે. દુન્યામેં ઐસે બહોતસે લોગ હે, જો અલ્લાહકો માનતે હી નહીં, અલ્લાહ હે હી નહીં. નઉઝૂબિલ્લાહ. ઐસી બાતેં કરતે હેં. ઈન્કાર કરનેવાલોં ને હર એક ચીઝકા ઈન્કાર કિયા,

અલ્લાહકે વુજૂદકા ભી ઇન્કાર કિયા; અલબત્તા મૌત એક ઐસી હકીકત હે, જિસ્કા આજ તક કોઇ ઇન્કાર નહીં કર સકા હે, બાકી સબ ચીઝોંકા ઇન્કાર કરનેવાલે દુન્યામેં હેં, ચુનાંચે એક તો અલ્લાહકે વુજૂદકો માનેં, ઔર ઉસ્કી સિફાત પર ભી ઈમાન લાએં, અલ્લાહકે નિનાન્વેં (૯૯) નામોં મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી જિન સિફાતકો બયાન કિયા ગયા હે, ઉન પર ઈમાન લાના, અલ્લાહ તઆલા અલીમ, ઇલ્મવાલા હે, કુદરતવાલા હે, સુન્નેવાલા હે, દેખનેવાલા હે. અલ્લાહ ઔર અલ્લાહકી તમામ સિફાતકો માનોં, અલ્લાહકે સાથ કિસી કો શરીક ન ઠેહરાઓ. જૈસે પૈદા કરના, પૈદા અલ્લાહ હી ને કિયા, દુન્યામેં અલ્લાહ કે અલાવહ કોઇ ઐસી શખ્સીયત નહીં હે જો પૈદા કરના જાનતા હો, ઉસી તરહ જો કુછ દેનેવાલા હે વો ભી અલ્લાહ હી દેતા હે. યે અલ્લાહ તઆલા પર ઈમાન લાના હૂવા.

વમલાઈકતિહ

(૨) ફરિશ્તોં પર ઈમાન લાના, વો એક મખ્લૂક હે જો અલ્લાહ તઆલાને નૂર સે પૈદા કી હે, જો ન તો કભી અલ્લાહ તઆલાકી કોઇ નાફરમાની કરતી હે, ઔર અલ્લાહ તઆલા જો હુકમ દેતે હેં વો ઉસ્કો પૂરા કરતી હે. કુર્આને કરીમમેં ઇરશાદ હે: لَّا يَعْصُوْنَ اللّٰهَ مَآ اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ۔(التحريم:٦)(અલ્લાહ તઆલાને જો હુકમ દિયા ઉસ્કે ઝર્રા બરાબર ભી ખિલાફ નહીં કરતે ઔર વહી કરતે હેં જિસ્કા અલ્લાહને ઉન્કો હુકમ દિયા હે) ઇસ કાઇનાતકે નિઝામકો અલ્લાહ તઆલા ચલાતે હેં, ઇસ નિઝામકે ચલાને મેં યે સારે ફરિશ્તે ઇસ્તેમાલ હોતે હેં. ફરિશ્તે અલ્લાહ તઆલાકા સ્ટાફ હેં, ઔર ભી બહોત સારે કામ અલ્લાહ તઆલા ઉન્સે લેતે હેં.

વકુતુબિહી

(૩) અલ્લાહ તઆલાને કિતાબેં ભેજી. તવરૈત હઝરત મૂસા ﷺ પર, ઝબૂર હઝરત દાવૂદ ﷺ પર, ઈન્જિલ હઝરત ઈસા ﷺ પર, ઔર કુર્આન પાક હમારે પયગમ્બર હુઝૂર ﷺ પર નાઝિલ ફરમાયા.

વરૂસૂલિહી :

(૪) રસૂલોં પર ઈમાન લાના, હઝરત આદમ ﷺ કે ઝમાનેસે લે કર હુઝૂર ﷺ તક મુખ્તલિફ ઝમાનોમેં નબી આએ, જિન પર અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ફરિશ્તે **વહી** લે કર આતે થે, વો અલ્લાહકે બંદોં તક ઉસ **વહી** કો પહોંચાતે થે, અલ્લાહકે બંદોંકો વો અહકામ સિખલાતે થે. તો રસૂલોંકી રિસાલત ઔર નબીયોંકી નુબુવ્વત પર ઈમાન લાના, આખરી નબી, નબિયે કરીમ ﷺ હેં, આપ ﷺ કે બાદ કોઈ નબી આનેવાલા નહીં હે, અગર કોઈ દા'વા કરતા હે તો વો જૂઠા હે. તો આપ પર ઔર આપ ﷺ કી નુબુવ્વત પર ઈમાન લાના.

ઈન સબ ચીઝોં પર ઈમાન લાના હે, યે ઈમાનિયાત કેહલાતે હેં, યે ઈમાનકી જડેં હેં, ઉન્કા એઅતેકાદ રખના ઝરૂરી હે, ઉન્કે બગૈર કોઈ આદમી મો'મિન નહીં બન સકતા હે, ઔર ખુદા ન ખ્વાસ્તા ઉસ્મેં ઝરા ભી ઉન્નીસ બીસ હો ગયા, તો આદમી ઈમાનસે નિકલ જાતા હે. શયતાન ઈન ઈમાનિયાતકે મુતઅલ્લિક વસવસે ડાલતા હે.

બા'ઝ નવજવાન આતે હેં કે મૌલાના! હમકો ખયાલાત આતે હેં. જબ પૂછતે હેં કે ભાઈ! કયા ખયાલાત આતે હેં? નહીં, નહીં. મૌલાના! મૈં બોલ હી નહીં સકતા, અરે ભાઈ! બોલ તો સહી, તૂ બોલે તો હમ ઉસ્કા કોઈ ઈલાજ કરેં. નહીં, નહીં, મૌલાના! મૈં બોલ હી નહીં સકતા,

મૈં ઉન્હેં ઝબાન પર નહીં લા સકતા. ઉસ્કો કિત્ના હી સમજાઓ; લેકિન વો બોલેગા હી નહીં, વહી સહાબાવાલી બાત કે يتعاظم أحدنا أن يتكلم به વો ખયાલ ઈત્ના ખતરનાક હે કે હમ મેં સે કોઇ ઉસ્કો અપની ઝબાન પર લાના બહોત ગિરાં સમજતા હે.

યે તો ખુલ્લમ ખુલ્લા ઈમાન હે

કભી નઉઝૂબિલ્લાહ! યે ખયાલ આતા હે કે અલ્લાહમિયાં હે ભી યા નહીં? હુઝૂર ﷺ કભી આએ ભી કે નહીં આએ ? બા'ઝોં કે દિલોંમેં નબીયોં કે મુતઅલ્લિક ઐસા વસવસહ આતા હે. યે ઈમાનિયાત કે મુતઅલ્લિક વસવસહ હે, જબ કિસી દીનદાર આદમી કો વસવસહ આતા હે, તો વો ઘભરાતા હે, રોતા હે, ઔર યૂં સમજતા હે કે મૈં તો ઈમાનસે નિકલ ગયા, ઔર ઉસ્કો જબ પૂછા જાએગા તો કહેગા કે મેરી તકલીફ ઐસી હે કે મૈં બયાન નહીં કર સકતા. ચુનાંચે ઉસ્કે મુતઅલ્લિક સહાબા ﷺ ને હુઝૂર ﷺ સે પૂછ લિયા, દૂસરે નંબર પર જો હદીષ બયાન કી થી: إن ناسا من أصحاب رسول الله سألوا النبي ﷺ إنا نجد في أنفسنا ما يتعاظم أحدنا أن يتكلم به (હમ અપને દિલોંમેં કુછ ઐસી બાતેં પાતે હેં જિન્કો અપની ઝબાનસે બોલના ઔર ઝાહિર કરના હમકો બહોત ભારી ઔર ગિરાં મા'લૂમ હોતા હે)[1] (મૈં અપને દિલ હી દિલમેં કુછ બાતેં કરતા હૂં, મૈં જલકર કોઇલા હો જાઉં યે મુઝે ઝયાદહ પસંદ હે બનિસ્બત ઈસ્કે કે મૈં ઉન બાતોંકો અપની ઝબાન સે બોલૂં)[2] તો નબિયે કરીમ ﷺ ને કૈસા અજીબો ગરીબ જવાબ દિયા કે ذاك صريح الإيمان (યે તો ખુલ્લમ ખુલ્લા ઈમાન હે) યા'ની ઐસા વસવસહ આને પર તુમ કો

---

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૧૩૨

[2] અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૫૧૧૨, મિશ્કાત શરીફ : ૭૩

જો તકલીફ હૂઇ ઔર તુમ્હારા યે એહસાસ હે કે યે ઝબાન પર નહીં લા સકતે, યે ખૂદ ઇસ બાતકી દલીલ હે કે તુમ્હારે દિલમેં ઈમાન મૌજૂદ હે. અગર ઈમાન ન હોતા તો આપ ઉસ્કો ઝબાન પર લાના ભારી ન સમજતે. ઇસીકો હુઝૂર ﷺ ને ઈમાન કી દલીલ બતલાયા.

ચોર ઉસી ઘરમેં જાતા હે

હમારે હઝરત હાજી ઈમ્દાદુલ્લાહ સાહબ رحمه الله કે પાસ એક આદમી આયા ઔર ઉસ્ને યહી શિકાયત કી, તો હઝરતને ફરમાયા કે દેખો ભાઇ! ચોર ઉસી ઘરમેં જાતા હે, જહાં માલ હોતા હે. માલ નહીં હોગા વહાં ચોર કયૂં કદમ રખેગા? યે શયતાન તુમ્હારે પાસ વસવસહ ડાલને કે લિયે આયા તો મા'લૂમ હૂવા કે તુમ્હારે દિલમેં ઈમાન હે, તભી તો ઉસ્કો ઈમાન સે હટાને કી વો કોશિશ કર રહા હે. ઉસી કો ગોયા હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં કે યે દો બાતેં હેં: એક તો શયતાનકા ઇસ તરહ આકર મેહનત કરના ઔર દૂસરા આપ લોગોં કા ઉન વસવસોં કો ભારી સમજના યે ખૂદ ઇસ બાતકી દલીલ હે કે તુમ્હારે દિલમેં ઈમાન મૌજૂદ હે. અગર ઈમાન ન હોતા તો યે ખયાલ ન આતા. જૈસે કાફિરોં કો ઐસે ખયાલાત નહીં આતે, ખયાલાત તો કયા, બલ્કે વો તો ઝબાનસે ઐસી બાતેં બોલતેં હેં મગર ઉન્કો કુછ ભારી મા'લૂમ નહીં હોતા, મા'લૂમ હૂવા કે ઈમાન હે. ઇસ સે યે સમજના કે ઈમાન નિકલ ગયા, યે દુરૂસ્ત નહીં હે, બલ્કે યે તો ઈમાનકી દલીલ હે, હમારા અકીદહ અપની જગહ પર હે, ઉસ મેં કોઇ તબદીલી નહીં આઇ, સિર્ફ ઇસ તરહ કે ખયાલાતસે ઈમાન નહીં જાતા.

આ બૈલ મુઝે માર

અલબત્તા, એક બાત કહૂંગા કે ઈમાન એક બહોત કીમતી ચીઝ હે જો અલ્લાહ તઆલાને હમેં અતા ફરમાઇ, ઔર કિસી ભી આદમી કે પાસ જબ કોઇ કીમતી ચીઝ હોતી હે તો ઉસ્કી કોશિશ યે હોતી હે કે ઇસ્કો મૈં હર તરહ સે બચાઉં, ઇસ્કી હિફાઝત કરૂં. હમેં અપને ઈમાનકી હિફાઝત બહોત મેહનત સે કરની હે. બહોત ધ્યાન સે (તકેદારી સે) ઈમાન કી હિફાઝત કે લિયે બહોત ચૌકન્ના રેહના હે, બહોત સે લોગ ગલત મઝમૂન નિગાર (લેખકોં) કે લેખ પઢતેં હેં. આજકલ તો મિડીયા પર મુસ્તકિલ ઐસે પ્રોગ્રામ આતે હેં ઔર લોગ ઉન પ્રોગ્રામોં કો દેખતે હેં, સુનતે હેં, અરે ભાઇ! શયતાનને તો હમારે ઈમાન પર હમલા કરનેકે લિયે યે જારી કિયા હે ઔર હમ ખૂદ જા કર સુનેં! ગોયા હમ અપને ઈમાનકો ખતરે કે લિયે પૈશ કર રહે હેં, ઇસ સે તો હમેં અપને ઈમાનકો બચાના હે.

ઈમાન સોઝ લિટરેચર સે બચીયે

આજકલ યે હો ગયા હે કે જીત્ને ભી અખબારાત હેં, ગુજરાતી અખબાર: ગુજરાતમિત્ર, ગુજરાત સમાચાર, સંદેશ હેં. ઉનમેં એક ધાર્મિકપૂર્તિ આતી હે, તો ઉસ્કો A to Z પઢ ડાલેંગે; લેકિન ઉન્કો કોઇ દીની કિતાબ દેંગે તો નહીં પઢેંગે. إناللهوإناإليهراجعون ઉન્કે પાસ અલ્લાહ ઔર ઉસ્કે રસૂલકી બાતોંકો પઢનેકી ફુરસત નહીં હે. ઔર પૈસે સે ખરીદ કર ઇન અખબારાત કો લેકર પઢતે હેં, ઔર યે દીનકી કિતાબેં અલ્લાહકે બંદે છપવાતે હેં ઔર મુફત તકસીમ હોતી હેં, લોગ લે ભી લેતે હેં; લેકિન ઉન્કો પઢનેકી ફુરસત નહીં. આપમેં અકસર વો હોંગે જિન્કે પાસ ઐસી મુફતકી કિતાબેં આઇ હોગી, જિન્કો આજ તક કભી

ખોલકર ભી દેખા નહીં હોગા. ઔર અખબાર શૌખસે દેખેંગે, યે સબ કયા હે? ગોયા હમ ખૂદ અપને ઈમાનકો ખતરે પર પૈશ કર રહે હેં.

ઈમામ મુહમ્મદ બિન સીરીન ﷫ કી એહતિયાત

બડે બડે ઉલમા, બડે બડે તાબિઈન અપને ઈમાનકી કૈસી હિફાઝત કરતે થે? હૈરત હોતી હે. ઈમામ મુહમ્મદ બિન સીરીન ﷫ જો ખ્વાબકી તા'બીર કે ઈમામ હે, બહોત બડે તાબિઈ થે, ઉન્કે પાસ એક મરતબા ગુમરાહ ફિરકે સે તઅલ્લૂક રખનેવાલે દો આદમી આએ. તાબિઈનકે ઝમાનેમેં હી ગુમરાહ ફિરકે પૈદા હો ચૂકે થે, ઉન્હોંને આકર હઝરત ઈમામ મુહમ્મદ બિન સીરીન ﷫ સે કહા કે હમ આપકો સિર્ફ એક હદીષ સુનાના ચાહતેં હેં. આપને ઈન્કાર કિયા, ફિર ઉન્હોંને કહાઃ હમેં સિર્ફ કુર્આનકી એક આયત સુનાને દિજીયે, બસ! ઉસ્કે અલાવહ હમ અપની ઝબાનસે કુછ નહીં બોલેંગે. આયત સુનાકર ચલે જાએંગે. તો હઝરતને કહાઃ મૈં તુમ્હારી ઝબાનસે ઉસ આયતકો સુનના નહીં ચાહતા, ઉન્કે ઈસરાર કરને પર આપને ફરમાયાઃ યા તો તુમ યહાં સે ચલે જાઓ યા ફિર મૈં ચલા જાતા હૂં. ચુનાંચે વો દોનોં ચલે ગએ, ઉન્કે જાનેકે બાદ કિસી ને પૂછા કે હઝરત! વો અગરચે ગુમરાહ ફિરકે સે તઅલ્લૂક રખતે થે; લેકિન ઉન્હોંને તો એક હી બાત કહી થી કે હમ આપકો કુર્આન પાક કી સિર્ફ એક હી આયત સુનાના ચાહતે હેં, તો કુર્આનકી આયત સુનનેમેં કયા પ્રોબલમ થા? તો ઉસ પર હઝરતને કયા જવાબ દિયા? હમ લોગોંકે લિયે બડી ઈબ્રત હે. હમ તો ઉન્કે ઈલ્મકે મુકાબ્લે મેં અંગૂઠા છાપ હેં, ઉન્કા ઈલ્મ ઈત્ના અઝીમ થા કે ઉન્કે સામને હમારી કોઈ હૈસિયત હી નહીં હે. ફિર ભી ઉન્હોંને કયા જવાબ દિયા? કે એક ગુમરાહ અકીદેવાલે આદમીકી ઝબાનસે કુર્આન પાક કી આયત સુનકર હો સકતા હે કે કુર્આન મજીદકી ઉસ આયતકે

સિલસિલમેં મેરે દિલમેં કોઇ એઅતેરાઝ પૈદા હો જાએ.[1] ઔર ઐસા એઅતેરાઝ કે બાદમેં ઉસ્કા હલ મેરી નિગાહોં મેં ન હો ઔર મૈં ઉસ્કી વજહસે ઈમાનસે મહરૂમ હો જાઉં. ઈસલિયે મૈં ઉસ્કી ઝબાનસે યે આયત ભી સુન્ના ગવારા નહીં કરતા.

ઐસા નહી કરના ચાહિયે

ઝબાન ઝબાનકા ભી ફર્ક હોતા હે, ચીઝ એક હી હે, લેકિન એક કી ઝબાનસે ઉસ્કા અસર દૂસરા હે, દૂસરેકી ઝબાનસે ઉસ્કા અસર ઔર હે. આપ અંદાઝહ લગાઈયે કે ઉન્હોંને કિત્ની એહતિયાત બરતી? અબ ઉન્કી ઈસ એહતિયાતકે મુકાબ્લેમેં હમારા કયા હાલ હે? હમારા હાલ તો યે હે કે ખાતે હેં અગળમ બગળમ, તો પઢતેં ભી હેં અગળમ બગળમ! જો આયા પઢ લિયા. ઐસા નહીં કરના ચાહિયે, બલ્કે પઢનેકે મુઆમલે મેં ભી પેહલે તહકીક કર લો. ઐસા નહીં કે જો આયા પઢ લિયા, અખબારમેં જો મઝમૂન આયા પઢ લિયા. આજ તો મિડીયાને યે તય કર લિયા હે કે મુસલમાનોંકો ઉન્કે અકાઈદકે સિલસિલેમેં ઐસે શકોશુબહમેં ડાલા જાએ કે વો અપને ઈમાનસે મહરૂમ હો જાએ.

ઈમાન સે મહરૂમી કા સબબ

આજ મિડીયા કી જાનિબ સે જો બાતેં ફૈલાઈ જા રહી હેં વો સબ ગુમરાહકુન હેં. જૈસે તલાક કે સિલસિલે મેં મિડીયા જો બાતેં ચલાતા હે, ઉન્કો બહોતસે લોગ સુનતે હેં, ઉન્કે પાસ અપના તો કોઈ ઈલ્મ હે નહીં, અબ સુનને કે બાદ ઉન મિડીયાવાલોંને ઉસ પર જો એ'તેરાઝાત કીયે હેં વો દિલમેં બૈઠ જાતે હેં, ફિર આ કર પુછતા હે કે મૌલાના! ઈન સબ સવાલાત કા કયા? અરે યે સબ એ'તેરાઝાત તો

[1] દારીમી : ૧/૧૨૧

તુને અપને દિલમેં બિઠા લિયે! યે ચીઝ તો ઈમાનસે મેહરૂમીકા સબબ હે. કયા ઝરૂરત થી ઉસ્કો સુનને કી? કભી કિસી આલિમે દીનકે પાસ, કિસી માહિરકે પાસ જા કર કોઇ અચ્છી બાત સુનને કી તૌફીક તો હૂઇ નહીં, ઔર યે સબ સુન રહે હેં.!

હાસિલ યે હે કે યે સબ ચીઝેં ઈમાનકો ખત્મ કરનેવાલી હે. હમારા ઈમાન મા'મૂલી નહીં હે. બહોત કીમતી ચીઝ હે. ઈસ્કી હિફાઝત કા તકાઝા હે કે ઈલેકટ્રોનીક મિડીયા મેં જો પ્રોગ્રામ આતે હે ઉન્કો મત દેખો, યા પ્રિન્ટ મિડીયા મેં જો લેખ આતે હેં ઉન્સે બચો. ઉન્કો મત પઢો. ખબર પઢ લી ઠીક હે. મગર દીન કી બાતોં કો તો હમેં અપને મો'તબર ઉલમાસે સુનકર ઉસ્કે મુતાબિક યકીન રખના હે. આજ તો કયા હો ગયા કે હર આદમી હર આદમીકી બાત સુનતા હે, ફિર નતીજા યે હોતા હે કે વો કન્ફયુઝન કા શિકાર હો જાતા હે, ઔર ફિર ધીરે ધીરે દીન સે હટ જાતા હે. ઈસલિયે અપની હિફાઝત કે લિયે ઝરૂરી હે કે ઇન સબ ચીઝોં સે બચો.

હુઝૂર ﷺ કા ગુસ્સા

મિશ્કાત શરીફ મેં એક વાકિઅહ હે કે હુઝૂર ﷺ કે પાસ એક મરતબા હઝરત ઉમર ؓ તવરૈત કા એક નુસ્ખા (Copy) લે કર આએ, અબ તવરૈત તો આસમાની કિતાબ હે, લેકિન ચૂં કે કુર્આનમેં ભી આ ગયા કે ઉન લોગોંને ઉસ્મેં તહરીફ કર દી થી, અદલા બદલી કર દી થી, ઈસલિયે ઉસ્કા ભરોસા નહીં. અબ ઝાહિર હે કે જો નુસ્ખા હઝરત ઉમર ؓ લે કર આએ થે વો ઐસા હી તહરીફ વાલા થા. હઝરત ઉમર ؓ ને લાકર કહા કે અલ્લાહકે રસૂલ! યે તવરૈતકા નુસ્ખા હે. હુઝૂર ﷺ ખામોશ રહે, કુછ બોલે નહીં ઔર હઝરત ઉમર ؓ ને

પઢના શુરૂઅ કર દિયા, વો તો અંદર દેખકર પઢ રહે હેં ઔર ઈધર નબિયે કરીમ ﷺ કા ચેહરા ગુસ્સે સે લાલ હો રહા હે, હઝરત ઉમર رضي الله عنه તો પઢને મેં મશ્ગૂલ હેં, ઉન્કો પતા નહીં હે કે હુઝૂર ﷺ ગુસ્સે મેં હે, હઝરત અબૂબક્ર رضي الله عنه કરીબ હી થે, ઉન્હોંને કહા: ثکلتک الثواکل یاابن الخطاب!(એ ઈબ્ને ખત્તાબ! રોનેવાલી ઔરતેં તુમકો રોએં) યા'ની તુમકો મૌત આવે. તુમ નહીં દેખતે કે હુઝૂર ﷺ કે ચેહરે કા ક્યા હાલ હે? જબ હઝરત અબૂબક્ર رضي الله عنه ને યે બાત કહી તો હઝરત ઉમર رضي الله عنه ને આંખ ઉઠાકર દેખા તો હુઝૂર ﷺ કા ચેહરા ગુસ્સે સે લાલ હો રહા થા. ફૌરન ઉસ્કો બંદ કિયા ઔર કહા:أعوذبالله من غضب الله ومن غضب رسوله رضينا بالله رباً وبالإسلام ديناً وبمحمد ﷺ نبياً (મૈં પનાહ માંગતા હૂં અલ્લાહકે ગઝબસે ઔર ઉસ્કે રસૂલ કે ગઝબસે, મૈં અલ્લાહકે રબ હોને પર, ઈસ્લામકે દીન હોને પર ઔર નબિયે કરીમ ﷺ કે અલ્લાહકે નબી હોને પર દિલ સે રાઝી હૂં) ફિર હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: અલ્લાહકી કસમ! જિસ્કે કબ્ઝેમેં મુહમ્મદકી જાન હે અગર આજ હઝરત મૂસા عليه السلام આ જાએ, ઔર તુમ મુજે છોળકર ઉન્કી પૈરવી કરો તબ ભી તુમ ગુમરાહ સમજે જાઓગે. ઔર અગર મેરે દૌરે નુબુવ્વતમેં હઝરત મૂસા عليه السلام ઝિંદા હોતે તો ઉન્કો મેરી હી પૈરવી કરની પડતી.[1] આપ ﷺ ને યે બાત ઈસલિયે ફરમાઈ કે તવરૈત તો આસમાની કિતાબ થી; લેકિન ઉસ્મેં ભી ફેરબદલ હો ચૂકી થી, અબ આજ કલ કે રાઈટરકી કિતાબોંકા ક્યા મતલબ હે?

ઈસલિયે દેખો! જિસ્કા ઈલ્મ ગેહરા હો, જિસ્ને દીનકો સમજ કર પઢા હો, દીન કે સારે દલાઈલ ઉસ્કે પાસ મૌજૂદ હો, વો અગર કોઈ

[1] દારિમી : ૪૪૯

ઐસી ચીઝ પઢતા હે તો પઢેં. પઢકર ઉસ્કી ખરાબીયોંકા ઉસ્કો પતા ચલેગા તો વો ઉસ્કા જવાબ તૈયાર કરેગા, લોગોંકો ભી બતાએગા, લેકિન જિસ્કે અંદર યે સલાહિયત નહીં હે ઉસ્કી તો સલામતી ઈસી મેં હે કે અપને આપકો ઉન્સે દૂર રખે. અલહાસિલ ઐસે અસ્બાબ જિન્સે ઈમાનમેં શકો શુબહ પૈદા હો સકતા હે, વસવસે આ સકતે હેં ઉન્સે ભી અપને આપકો બચાને કી ઝરૂરત હે.

ખિડકી ખુલી રેહ ગઈ

મચ્છર બહોત હોં તો લોગ કયા કરતે હેં? અસ્ર કે વકતસે ખિડકિયાં બંદ કર દેતે હેં, ઔર અગર એક આધ ખિડકી ભી ખૂલી રેહ ગઇ તો કયા કહેંગે? યાર! આજ તો મચ્છરોંને સોને નહીં દિયા. કયૂં ભાઇ? તો કહેંગે: ખિડકી ખૂલી રેહ ગઇ થી. તો આપ ઇસ તરહ ખિડકિયાં ખૂલી રખેંગે તો ઐસા હી હોગા.

યે વસવસે કી પેહલી કિસ્મ હૂઇ કે અગર વસવસે વૈસે હી આ ગએ, ઔર હમ ઉન્કો બુરા સમજ રહે હેં તો ઉન્કો બુરા સમજના યે ઇસ બાતકી અલામત હે કે હમારે દિલમેં ઈમાન હે. અગર કોઇ શખ્સ ઉસ્કો બુરા નહીં સમજેગા તો ગયા હાથસે, યે વસવસેકી પેહલી કિસ્મકા હલ હે.

(૨) ગુનાહ ઔર ફિસ્કો ફુજૂરસે મુતઅલ્લિક

(૨) વસવસે કી દૂસરી કિસ્મ યે હે કે ગુનાહોં ઔર ફિસ્કો ફુજૂર કે વસવસે આએં. યા’ની આદમી કે દિલમેં ખયાલ આએ કે ચોરી કર લૂં, શરાબ પી લૂં, ઝિના કર લૂં. જો શખ્સ ઇસ લાઇનમેં રહા હો ઔર તવ્બહ કર ચૂકા હો, ઉસ્કો ઐસે ખયાલાત બહોત આતે હેં. જૈસે કહા જાતા હે કે: **“ચોર ચોરી સે જાએ, હેરા ફેરી સે ન જાએ.”**

ચુનાંચે ગુનાહોં ઔર ફિસ્કો ફુજૂર કે ખયાલાત કે મુતઅલ્લિક મૈંને પેહલી હદીષ પઢી થી ઉસ્કા મતલબ યે હે કે ઔરતેં જા રહી હે, આપકે દિલમેં ખયાલ આયા કે મૈં દેખૂં, બદનિગાહી કરૂં. દેખને કા ખયાલ આયા,દેખા નહીં;અપને આપ પર કંટ્રોલ કિયા ઔર નહીં દેખા તો ઉસ વસવસેકી વજહસે કોઇ ગુનાહ નહીં હોગા.ઈસીકો હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા:إن الله تجاوز لي عن أمتي ما وسوست به صدورها ما لم تعمل أو تكلم(અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને મેરી ઉમ્મત સે મુઆફ કર દિયા ઉન ચીઝોંકો જિન્કે ઉન્કે દિલમેં વસવસે આતે હેં, જબ કે વો ઉન પર અમલ ન કરે)[1] જૈસે કિસી કો દેખને યા ઝિના કરને કા ખયાલ આયા કે મૈં ફલાં ઔરત સે ઝિના કરૂં, લેકિન અપને આપકો ઉસ સે રોકા ઔર ઝિના નહીં કિયા, લોગ બૈઠેં હૂએ હેં. દિલને ચાહા કે ઝરા ફલાંકી બુરાઇ કર લૂં, લેકિન અપને આપકો રોક દિયા, કંટ્રોલ કર લિયા, તો મહઝ ઈસ ખયાલ સે ગુનાહ નહીં હોગા, જબ તક કે ઉસ્કો અપની ઝબાનસે અદા ન કરે, બોલને કી ચીઝ હે ઔર બોલોગે તો ગુનાહ હોગા, કરને કી ચીઝ હે ઓર કરોગે તો ગુનાહ હોગા. કરને કા ગુનાહ થા, નહીં કિયા તો ગુનાહ નહીં હોગા, બોલને કા ગુનાહ થા નહીં બોલે તો ગુનાહ નહીં, ચુનાંચે યે ફિસ્કો ફુજૂર કે ખયાલાત કા હલ હે.

તો કોઈ ગુનાહ નહી

કૌન ઐસા હે જિસ્કો ગુનાહ કા ખયાલ ન આતા હો? કોઇ બડે સે બડા બુઝુર્ગ ભી હોગા તો ઉસ્કે દિલમેં ભી ખયાલાત ઔર વસવસે તો આએંગે, દૂસરી હદીષ હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ رضي الله عنه કી પૈશ કી:

[1] સહીહ બુખારી : ૨૫૨૭

(એક أن رجلاً سأل النبي ﷺ أحدث نفسي بالشيئ لأن أكون حممةً أحب إلى من أن أتكلم به આદમી ને નબિયે કરીમ ﷺ સે પૂછાઃ મૈં અપને જી મૈં કુછ બાતેં કરતા હૂં, મૈં જલકર કોઈલા હો જાઉં યે મુઝે ઝયાદહ પસંદ હે, બનિસ્બત ઈસ્કે કે મૈં ઉન બાતોં કો અપની ઝબાનસે બોલૂં)[1] જૈસે બા'ઝોં કે દિલમેં ચકકર ચલતા હે કે ફલાં ઔરત સે સોહબત કા મૌકા મિલ જાએ તો મઝા આ જાએ, યે દિલમેં ખયાલ આયા, ગૈરઈખ્તિયારી ખયાલ ભી આતા હે, ઈસી તરહ કિસી કો ચોરીકી આદત રહી હો ઔર તવ્બહ કર ચૂકા હો તો અબ ખયાલાત આતે હેં કે ફલાં જગહ બડા અચ્છા માલ હે, ફલાં મોલ, ફલાં શો રૂમ મેં હાથ મારને કા બડા અચ્છા મૌકા હે, ઝરા માર લેના ચાહિયે. યે સિર્ફ દિલમેં ખયાલ આયા ઔર ઉસ સે અપને આપકો રોકા, અમલ નહીં કિયા તો કોઈ ગુનાહ નહીં.

અલ્લાહ કા શુક્ર હે કે..

જો શખ્સ નેકીમેં મશ્હૂર હો જૈસે મૈં કહૂં કે મેરે દિલમેં ખયાલ આયા કે ફલાં ઔરતકો દેખૂં, યા કોઈ ઔર આદમી જો નેકી મેં મશ્હૂર હે, કયા કિસીકે સામને ઐસે ખયાલકા ઈઝહાર કર સકતા હે? અપને પકકે ઔર લંગોટીયે દોસ્તકે સામને ભી ઈઝહાર નહીં કરેગા. યે તો વો જાને ઔર અલ્લાહ જાને. કયૂં? ઈસલિયે કે વો જાનતા હે કે બોલૂંગા તો વો કહેગા કે ઐસે હી બુઝુર્ગ બના ફિરતા હે!! હાસિલ યે હે કે ઐસે ખયાલ પર ભી હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ الحمد لله الذى رد أمرهٗ إلى الوسوسة (અલ્લાહકા શુક્ર હે કે ઉસ્ને ઉસ્કા મુઆમલા વસવસે તક રખા)[2] યા'ની શયતાન તો આયા થા; લેકિન કામ્યાબ ન હો સકા.

---

[1] અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૫૧૧૨, મિશ્કાત શરીફ : ૭૩

[2] અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૫૧૧૨, મિશ્કાત શરીફ : ૭૩

દેખિયે: શયતાન સિર્ફ વસવસે ડાલને કે લિયે નહીં આતા. બલ્કે વો તો ઈસલિયે આતા હે કે મૈં ઉસ્કે પાસ યે કામ કરવા કર હી જાઉંગા, લેકિન ઉસ્ને શયતાન કા ઈત્ના તો મુકાબ્લા કિયા કે વો કામ ઉસ્ને નહીં કિયા. વસવસે સે તો અપને આપકો બચા નહીં સકા, લેકિન ઉસ કામસે અપને આપકો બચા લિયા.

અસર એક જૈસા નહી હોતા

દેખિયે: જૈસી ચીઝ હોતી હે અસર ભી ઉસીકે મુતાબિક હોતા હે, હઝરત શાહ વલિય્યુલ્લાહ સાહબ દેહલવી رحمة الله عليه ઈસ હદીષ કી શરહ મેં ફરમાતે હે કે અસર કરનેવાલે કા અસર, ઔર જો ચીઝ ઉસ્કા અસર કુબૂલ કરતી હે દોનોં સે બડા ફર્ક પડતા હે,[1] જૈસે એક બડા પથ્થર લે કર આપને મારા, સામને અગર શીશા હે તો ચકનાચૂર હો જાએગા, ઔર અગર શીશા નહીં બલ્કે કોઇ ઔર ખૂબસૂરત ચીઝ હે, તો વહાં નિશાન પડ જાએગા; લેકિન વો ટૂટેગા નહીં. યા જૈસે દોપહરકી સખ્ત ગર્મી હે, જુનકી ગર્મી હે, ઉપર સે સૂરજકી શુઆએં આતી હેં તો કયા હોતા હે? પથ્થર હે તો ગર્મ હો જાએગા, ઔર અગર પીતલ હે તો ઔર ઝયાદહ ગર્મ હોગા, જૈસે હમ કેહતે હેં કે "પીત્તલકા ભેજા" હે, બહોત જલ્દી ગર્મ હો જાતા હે, લકડી હે તો વો ભી ગર્મ હો જાએગી, યહાં તક કે યે ઝમીન, મિટ્ટી વો ભી ગર્મ હોતી હે, લેકિન; પથ્થર ઝયાદહ ગર્મ હોગા, પિતલ ઉસ સે ઝયાદહ ગર્મ હોગા, લકડી ઉન્સે કમ ગર્મ હોગી. મિટ્ટી ગર્મ હોતી તો ઉસ પર હમ જૈસે શહેરમેં રેહનેવાલે જો ખુલે પાઉં ચલને કે આદી નહીં હોતે, નહીં ચલ પાતે, દેહાતવાલે તો ચલ લેતે હે, જૈસી જગહ ઉસ્કે મુતાબિક

[1] હુજ્જતુલ્લાહિલ બાલિગહ : ૧/૨૮૨

અસર હોતા હે. ઔર પથ્થરકી એક કિસ્મ વો ભી હે જો કિસી કિસ્મકા અસર કુબૂલ નહીં કરતી, આપ હજ વ ઉમરહ કરને ગએ હોંગે, વહાં મતાફ મેં સફેદ પથ્થર લગે હૂએ હેં, વો મસનૂઇ નહીં હે, કુદરતી હે, ઐસા પહાડ અલ્લાહને પૈદા કિયા હે જો સૂરજકી શુઆઓં કો અપને અંદર જઝબ હી નહીં હોને દેતા, ઠંડા હી રેહતા હે, ઇન શુઆઓંકા ઉન પર કોઇ અસર નહીં હોતા. ઐસે હી શયતાન આદમીયોં પર અપના અસર ડાલતા હે, અબ આદમી આદમીમેં ફર્ક હોતા હે, કોઇ પીતલ જૈસા, કોઇ લોહે જૈસા, કોઇ પથ્થર જૈસા, કોઇ લકડી જૈસા ઔર કોઇ હરમ મેં લગે હૂએ મરમર કે પથ્થર કી તરહ હોતા હે, વર્ના શયતાન તો આતા હે, ઔર પૂરે હૌસલે કે સાથ આતા હે કે ઇસ સે તો મૈં યે કામ કરવા કર હી જાઉંગા, ઝિના કરવા કર હી જાઉંગા,લેકિન વો કામ્યાબ નહીં હોતા. દિલમેં સિર્ફ વસવસહ આયા તો ઉસ્કો હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: الحمدلله الذي رد أمرهٔ إلى الوسوسة (અલ્લાહકા શુક્ર હે કે ઉસ્ને ઇસ મુઆમલે કો વસવસે તક રખા.)

જાન તો બચ ગઇ

ઇસ્કો એક મિસાલ સે યૂં સમજો કે કિસીકે ઘર પર રાતકો ચોરોંને હમલા કિયા, ખૂબ પિટાઇ કી, ટાંગે તોડ ડાલી, હાથ તોડ ડાલે, વો અસ્પતાલમેં દાખિલ હે, આપ ઉસ્કી ઇયાદતકે લિયે ગએ ઔર પૂછા કે ભાઇ! કયા હાલ હે? તો કેહતા હે કે અલ્હમ્દુલિલ્લાહ, જાન બચ ગઇ, યે અલ્હમ્દુલિલ્લાહ કિસ ચીઝ પર હે? તેરી ટાંગ ટૂટ ગઇ, તેરા હાથ ટૂટ ગયા! તો વો કેહતા હે: ટાંગે ઔર હાથ ટૂટ ગએ ઉસ્કા તો ઇલાજ હો જાએગા, જાન તો બચ ગઇ. ચુનાંચે સિર્ફ વસવસહ આયા; લેકિન વો કામ નહીં કિયા, તો બહોત સી મરતબહ અલ્લાહ તઆલા ખાલી વસવસે કે ઝરીયે સે હમકો બચા લેતે હેં.

નકોં કે સાથ બૈઠ!

બહોતસે લોગ કેહતે હેં કે મૌલાના! દુઆ કિજીયે ના! યે બુરે બુરે ખયાલાત આવેં હી નહીં. ન રહે બાંસ ન બજે બાંસૂરી, અરે અલ્લાહને ઈન્સાનકો પૈદા હી ઐસા કિયા હે, તભી તો ઈન્સાનકા કમાલ હે કે ઉસ્મેં ગુનાહકી સલાહિયત હોનેકે બાવુજૂદ અપને આપકો ઉસ સે બચાતા હે, યે દૂસરી કિસ્મ જિસ્મેં ગુનાહોં ઔર ફિસ્કો ફુજૂર કે ખયાલાત આતે હેં, ઉનમેં અપને આપ પર કંટ્રોલ કિયા તો ઉન ખયાલાતકી વજહસે કોઈ ગુનાહ નહીં હોગા. બહોતસે લોગ એૈસે ખયાલાતકી વજહસે પરેશાન હોતે હેં. અલબત્તા યે ઝરૂરત હે કે ઐસે ખયાલાત ભી નહીં આને ચાહિયે. ઉસ્કે લિયે હમેં અપના માહૌલ સુધારનેકી ઝરૂરત હે. બહોતસે લોગ દીનદાર હોતે હે; લેકિન ફિર ભી થોડી દેર ચાશની હાસિલ કરનેકે લિયે દૂસરી પાર્ટીમેં બૈઠ જાતે હેં, ઔર વહાં બાતેં હોનેકી વજહસે ઉસ્કા દિમાગ ભી ટીક ટીક કરતા હે કે ઈનકી બાત તો સહી હે, ઝરા એક મરતબહ ઉન્કે સાથ જો ચોપાટી પર હો આવે. ભાઈ! આપકો તો ઉસ માહૌલમેં જાના હી નહીં થા, જૈસે મૈંને કહા કે હમેં અપને ઈમાન ઔર અપને નેક અમલકી હિફાઝત હીરે જવાહરાતસે ઝયાદહ કરની હે. ન ઐસે આદમીયોંકી સોહબતમેં રહો, ન ઐસા માહૌલ ઈખ્તિયાર કરો, હર બુરાઈસે અપને આપકો દૂર રખો.

બહરહાલ! યે વસવસે કી દૂસરી કિસ્મ હે, ઈસ્કા હુકમ ભી યહી હે કે હમ ઉસ્કે તકાઝે પર અમલ ન કરેં, લેકિન યાદ રખના! આદમી અગર અપના માહૌલ નહીં બદલેગા તો ફિર ધીરે ધીરે વો ફંસ હી જાએગા, ઔર ઉસ્કા નઝરીયહ બદલ જાએગા.

(3) બેમૌકા વસવસહ

(૩) વસવસેકી તીસરી કિસ્મ યે હે કે વો વસવસહ તો હે, લેકિન ગુનાહકા નહીં હે.બલ્કે બે મૌકા આયા.اللّٰہ أکبر કેહકર નમાઝકી નિયત બાંધી, ઔર પહોંચ ગએ દુકાન પર, તો દુકાનકા ખયાલ કોઇ ગુનાહકા ખયાલ નહીં હે, ઘરમેં પહોંચ ગએ, બીવીકે સાથ બાતેં હો રહી હેં, ઔર الحمد ભી પઢી જા રહી હે, તો બીવીકે સાથ બાતેં કરના કોઇ ગુનાહકા કામ નહીં હે, લેકિન વો નમાઝમેં હો રહા હે, બે મૌકે હો રહા હે. યે તીસરી કિસ્મ હે. ઈસ સે ભી લોગ બહોત પરેશાન હેં. ઔર ઈસ્કી વજહ કયા હે? ઈસ્કી વજહ દરઅસલ યે હે કે હમનેં અપની નમાઝ પર જો મેહનત કરની ચાહિયે થી વો નહીં કી હે. નમાઝમેં એૈસે ખયાલાત ન આવેં, યે મુફતમેં નહીં હોગા, ઈસ ધ્યાન કે લિયે મેહનત કરની પળેગી, નમાઝમેં જો પઢા જા રહા હે ઉસ્કી તરફ તવજ્જુહ કરની પળેગી.

નમાઝ, એક શિડયૂલ

નમાઝકા એક શિડયુલ હે. આપ ઈસ્તિંજા કરતે હે, ઉસ્કે બાદ વુઝૂ કરતે હે, ઉસ્કે બાદ ફર્ઝ નમાઝસે પેહલે સુન્નત પઢતે હેં, ફિર ફર્ઝ પઢને તક કા પૂરા પ્રોગ્રામ હે, આપ દા'વત ખાને જાતે હેં, તો શાનદાર કિસ્મ કી દા'વતોં મેં કયા હોતા હે? પેહલે સૂપ આયા, વો અભી થોળા સા ચખા કે કુછ ઔર આયા, એક સાથ સબ નહીં આતા, ધીરે ધીરે લાયા જાતા હે, વો આપકી ભૂક કો ખોલના ચાહતે હેં, ઈસી તરહ નમાઝકી ભી શરીઅતને એક તરતીબ રખી હે.

હમારા હાલ કયા હે? અઝાન તો કબ સે સુન લી હે, અબ અગર હમ અઝાન સુનતે હી તૈયારી કર લેતે, યા અઝાનસે પેહલે હી તૈયારી કર લેતે તો આસાન થા, લેકિન અઝાન સુન્ને કે બાદ ભી બૈઠે

રહેંગે, પાંચ દસ મિનિટ બાકી હે, ઉસ વકત આએ, અબ પૈશાબ કા તકાઝા હે, તો સીધે ઈસ્તિંજાખાનેમેં ચલે ગએ, યહાં નમાઝ ખડી હો ગઈ, ઔર અભી તો કતરે બંદ હૂએ ભી નહીં કે પાની ડાલ દિયા.

શયતાન બડા ચટોરયા હે

બાકી રેહનેવાલે કતરોં કા એક મસઅલા હે, અહલે ઈલ્મસે પૂછો, જબ તક મુકમ્મલ તૌર પર કતરા નિકલના બંદ ન હો જાએ તબ તક પાની ડાલના દુરૂસ્ત નહીં હેં, ઈસ્કો ઈસ્તિબરા કેહતે હેં, યા'ની પૈશાબ પૂરી પૂરી નિકલ જાએ, આધી નિકલી ઔર આધી અભી બાકી રહી ઔર પાજામા પેહન લિયા તો પાજામા ભી નાપાક હોગા, જબ પાજામા નાપાક હે તો નમાઝ કહાં દુરૂસ્ત હૂઈ? યે ભી એક શિડયુલ હે, હમેં ઈસ્કો અપનાના હે, તો શયતાનકે વસવસોં કી શુરૂઆત યહીં સે હોતી હે કે શયતાન ખૂદ નાપાક હે, ઔર હમનેં નાપાકી શુરૂ સે હી રખી, તો શયતાન કો વસવસે ડાલને કા મઝીદ મૌકા મિલ ગયા, શયતાન બડા ચટોરયા હે, ઉસ્કો ગંદગી બહોત અચ્છી લગતી હે. ઈસલિયે હમેં ઈસ્તિંજાકે મુઆમલેમેં બહોત એહતિયાત કી ઝરૂરત હે, વો એહતિયાત ભી નહીં જો વહમવાલે કરતે હેં કે એક ઘંટે તક ખત્મ ન હો, લેકિન શરીઅતકી હદમેં રેહકર એહતેયાત રખના હે.

વુઝૂ મેં ઈસ્રાફ, ખુશૂઅ ખત્મ

હમારે વુઝૂ કે તરીકે, અલ્લાહકી પનાહ! બાતેં હો રહી હેં, નલ ખોલ દિયા હે, પાની ગિરતા જા રહા હે. આપ કિતાબોંમેં પઢીયે! વુઝૂ મેં ઝરૂરત સે ઝયાદહ પાની ઈસ્તેમાલ કરના જિસ્કો પાનીકી ફુઝૂલ ખર્ચી કેહતે હેં, અગર યે પાની અપના હો તો મકરૂહે તહરીમી હે ઔર મસ્જિદ કા હો તો હરામ હે. મસ્જિદ કા પાની વકફ હે, હમેં ઉત્ના હી પાની ઈસ્તેમાલ કરને કી ઈજાઝત હે, જિસ સે હમારા વુઝૂ હો જાએ,

ઔર હમ નલ ખોલકર બૈઠે હેં, બાતેં કર રહે હેં. વુઝૂ શુરૂઅ કરને સે પેહલે દસ બાલટીયાં પાની તો વૈસે હી ઝાએઅે હો જાતા હે.

પાની કે ઝિયાઅ ઔર બરબાદી કી નહૂસત યે હોતી હે કે આદમીકી નમાઝસે ખુશૂઅ ઔર ખુઝૂઅ નિકલ જાતા હે, પાનીકે બે જા ઈસ્તેમાલ કો ખુશૂઅ કે નિકલને મેં બડા દખલ હે, જિસ નમાઝ કી શુરૂઆત હી હરામ કામસે હૂઈ વો નમાઝ કૈસી હોગી? ઈસલિયે બહોત એહતિયાતકી ઝરૂરત હે. નમાઝમેં પઢના શુરૂઅ કરેં તો હમેં અપના ધ્યાન પઢનેમેં લગાના ચાહિયે, હમારા હાલ તો યે હે કે અલ્લાહુ અકબર કહા તો ઐસા મા'લૂમ હોતા હે કે ટેપરિર્કોડર કી સ્વીચ ઑન કર દી, ઈધર હમારી ઝબાન ચલ રહી હે,سبحانک اللھم وبحمدک الخ-- ઔર દિલ કહાં ઘૂમ ફિર રહા હે? કહાં બાતેં હો રહી હેં? કહીં ચાઈના ખરીદી કરને જાના થા તો ઉસી નમાઝમેં પૂરા સફર ભી હો ગયા, યે કયા હે? નમાઝમેં ધ્યાન લગાને કે લિયે જો મેહનત કરની થી વો આજ તક કભી હમને કી હી નહીં.

લગે રહો.

અભી મેરી તકરીર સુની તો હર એક કો દિલમેં ખયાલ આએગા કે યાર! બાત તો સહી હે, નમાઝમેં ધ્યાન લગાના ચાહિયે, તો અબ કયા કરેં? અબ તો મૈં સુબ્હકી નમાઝ બહોત ધ્યાન લગાકર પઢૂંગા,અબ નિયત બાંધી ઔર اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ (الفاتحة:١) પઢા, બહોત ધ્યાનસે પઢા, ઔર الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ- (الفاتحة:٢) પઢે ઈત્ની દેરમેં તો ગાડી પટરી સે ઉતર ગઈ, કહાં ધ્યાન ચલા ગયા વો ભી યાદ નહીં રહા. ઐસા ધ્યાન ગયા કે સારી નમાઝ પૂરી હો ગઈ તો ભી યાદ નહીં આયા, દો દિન કે બાદ યાદ આયા કે અરે! નમાઝ તો ધ્યાનસે પઢની

થી, આજ સે દો દિન પેહલે ખયાલ આયા થા વો અબ આયા, કોઇ બાત નહીં! આપ લગે રહો. ભૂલ હો ગઇ, ઠીક હે. આજ યે હોગા કે الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ તક ગાડી પટરી પર રહી, ફિર مٰلك يوم الدين આયા ઔર ઉતર ગઇ, લેકિન આપ લગે રહો, લગે રહો, એક દિન આએગા કે આપકા ધ્યાન નમાઝમેં લગ જાએગા.

મેહનત કા ફલ જરૂર મિલતા હે

હર ચીઝકે લિયે મેહનત કરની પડતી હે. એક આદમી બડા તાજિર હે, ઉસ્કી બડી દુકાન હે તો કયા એક દિનમેં વો બડા તાજિર બન ગયા? દુકાન બન ગઇ? નહીં. નવસારી કે હમારે એક મિલનેવાલે દોસ્ત થે, ઉન્કી કપડે કી બડી અચ્છી દુકાન થી, વો અપના વાકિઅહ બડે શૌકસે બયાન કરતે થે કે મૌલાના! મૈં તો પેહલે વહાં ફૂટપાથકે ઉપર પથારા લગાકર માચિસ બેચતા થા, ઉસ્કે બાદ યૂં હૂવા, ઉસ્કે બાદ યૂં હૂવા.

યે અંબાણી પેહલે હી દિનમેં બન ગયા? નહીં. ઉસ્ને મા'લૂમ નહીં કિત્ની મેહનતેં કી હોગી, હાસિલ યે હે કે દુન્યા હો યા કોઇ ઔર ચીઝ હો, આપકો મેહનતકે બગૈર મિલતી નહીં. તો નમાઝમેં જી લગાને કે લિયે મેહનત કરની પડેગી, જો આજ તક હમનેં નહીં કી. હમ તો યૂં ચાહતે હેં કે બસ એક હી દિનમેં હમારા ઐસા જી લગે કે હમ સાતવેં આસમાન પર પહોંચ જાએં, નહીં ભાઇ! સાતવેં આસમાન પર પહોંચના આસાન નહીં હેં.

આદમીકા ઝેહેન કૈસા બના હે? કોઇ ચીઝ આદમી કે શૌખ કી હો, જૈસે આપકો ક્રિકેટ કા શૌખ હે ઔર અખબાર મેં ક્રિકેટ કી તફસીલ આઇ હે, તો મૈં સમજતા હૂં કે ઉસ તફસીલ કે પઢનેકે દૌરાન કોઇ

દૂસરા ખયાલ ભૂલે સે ભી આપકો નહીં આએગા, કયૂં? ઈસલિયે કે કિસી ચીઝકો પઢનેકે લિયે જિત્ના ધ્યાન દેનેકી ઝરૂરત હે, વો ૧૦૦% ધ્યાન આપ ઉસ વકત લગા રહે હેં. ઈસલિયે કે આપકે શૌખ કી ચીઝ હે, ઈસ્મેં આપકા ધ્યાન લગતા હે તો દૂસરા ખયાલ આએગા હી નહીં. ઔર જો ચીઝ આપકે ધ્યાન કી નહીં હે જૈસે કુર્આન લે કર બૈઠે, આપકા જી નહીં લગતા તો હમારી તવજ્જુહ કે સો (૧૦૦) હિસ્સે હેં, ઉનમેં સે ૧૦ હિસ્સે કુર્આન કી પઢાઇ મેં લગે હેં તો બાકી કે ૯૦ બેકાર નહીં રહેંગે, વો અપની જગહ ઢૂંઢેગે, ચુનાંચે ઉસ્મેં દૂસરે ખયાલાત આયેંગે. ઈસલિયે હમેં મેહનત કરની હે ઔર કરતે કરતે ૧૦૦ ફીસદ હમારા ધ્યાન નમાઝ મેં આ જાએ તબ તક હમ ચેન સે ન બૈઠેં. ફિર કોઇ ખયાલ નહીં આએગા.

અલ્લાહ તઆલા કી મદદ કે બગૈર આદમી કુછ નહી કર સકતા

ઐસે ખયાલાતકી વજહસે નમાઝ ટૂટતી તો નહીં હે, લેકિન ઉન્સે ગાફિલ ભી નહીં હોના ચાહિયે, ઔર પરેશાન ભી નહીં હોના ચાહિયે, બા'ઝ લોગ યે કેહતે હેં કે મેરી નમાઝ કયા હે? ખાલી ઉઠક બેઠક હે, ખાલી સર ટકરાના હે.અરે ભાઇ ! સર ટકરાના હે તબ ભી કયા હૂવા ? અલ્લાહને આપકો અપને દરબારમેં હાઝરી કી તૌફીક દી, તો ઉસ્કા શુક્ર અદા કરો, બહોત સારે વો હે જિન્કો યે સઆદત નસીબ નહીં હોતી. અલ્લાહને હમકો તૌફીક દી ઈસ મા'ના કર યે બડી સઆદતકી ચીઝ હે. અલબત્તા ઉસ્કે લિયે જિતની મેહનત કરની ચાહિયે થી વો નહીં હો સકી, યે હમારી કમઝોરી હે, હમારા ફોલ્ટ હે, ઈસ્કો હમેં દૂર કરના હે.

આદમી ખુદ કો ખુબ પહેચાનતા હે

બહરહાલ! ઈન ખયાલાતકી વજહ સે અગરચે નમાઝ ન ટૂટે, લેકિન હમેં કોશિશ યહી કરની ચાહિયે કે ઉસ્કી ભી નોબત ન આને પાએ, ઔર કોશિશ કે બાવુજૂદ ખુદા ન કરે, ખુદા ન કરે, ખયાલાત આતે હેં, તો ઉસ્કી વજહસે ઈન્શાઅલ્લાહ, નમાઝ ફાસિદ ન હોગી, હમારા ફરીઝા અદા હો જાએગા. હમારી એૈસી નમાઝ જિસ્મેં દો મિનિટ ભી હમારા ધ્યાન નહીં હોતા, ઉસ્કે બાવુજૂદ હમ દૂસરોંકો કિત્ના હકીર સમજતેં હેં! અલ્લાહને દો રકઅત પઢનેકી તૌફીક દી, હાલાંકે વો દો રકઅત કૈસી હે, વો તો હમ હીં જાનતે હેં! અલ્લાહ જાનતા હે, લેકિન દો રકઅત પઢકર દૂસરોંકો હમ હકીર સમજતેં હે કે મૈં કુછ હૂં, મૈં બડા અચ્છા હૂં, મુઝ જૈસા કોઈ નહીં. અબ જિસ નમાઝકો પઢકર દૂસરોંકી તહકીર આએ આપ બતાએં! ફિર કયા હોગા?

બહરહાલ! નમાઝમેં ખયાલાતકી યે તીન ચીઝેં થી, ઈસ્મેં ઔર ભી બહોત કુછ તફસીલ હે, મુખ્તસર તૌર પર આપકો બતા દિયા, ઈસ સિલસિલેમેં મેહનત કરો, નમાઝમેં ધ્યાન લગાઓ, અલ્લાહ સે દુઆએં કરો, શયતાનસે બચને કે લિયે ભી સૂરએ નાસ પઢતે રહો, ઉસ્કે શર ઔર અસરાતસે બચને કે લિયે બાર બાર ઉસ્કો પઢો. એૈસા માહૌલ, એૈસી ચીઝેં જિન્કી વજહસે યે બુરાઈયાં આ સકતી હે ઉન્સે અપને આપકો દૂર રખો, ઈન્શાઅલ્લાહ ઈમાન કી ભી હિફાઝત હોગી, ઔર આ'માલ કો ભી સહી તરીકે સે અંજામ દેનેકી તૌફીક હોગી.

અલ્લાહ તઆલા અમલ કી તૌફીક અતા ફરમાએં. આમીન.

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ઈખ્લાસ

(તારીખ:- ૧૭,શવ્વાલ ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૩૦,જુન ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمدللهنحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذبالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذبالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً-أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم- بسم الله الرحمٰن الرحيم-

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ﴿١﴾ اَللّٰهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ ۙ وَلَمْ يُوْلَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ كُفُوًا اَحَدٌ ﴿٤﴾

યે સૂરએ ઇખ્લાસ હે, ઈસ્મેં ચાર આયતેં હેં, ઔર રાજેહ કૌલ કે મુતાબિક મક્કા મુકર્રમહમેં નાઝિલ હૂઇ હે, જિસ વક્ત અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને નબિયે કરીમ ﷺ કો મબઉસ ફરમાયા તો પૂરે અરબ, બલ્કે પૂરી દુન્યામેં લોગ બુતપરસ્તીમેં મુબતલા થે, અપને હાથોં સે બુતોંકો બનાતે થે, પથ્થર કે બુત, લકડી કે બુત ઔર દીગર ચીઝોં કે, ઔર ફિર ઉન્હીં કી ઇબાદત કરતે થે, ઉન્હીં કો અપના હાજત રવા ઔર કારસાઝ સમજતે થે. ઐસે માહૌલ મેં નબિયે કરીમ ﷺ ને આકર લોગોંકો એક અલ્લાહકી ઇબાદત કી દા'વત દી.

અકીદએ તવ્હીદ

તવ્હીદ ઈસ્લામ કા બુનિયાદી અકીદહ હે, આપ ﷺ ને લોગોંકો તવ્હીદ કી તરફ બુલાયા ઔર કહા: એક અલ્લાહકી ઇબાદત કરો, ઉસી

કી ઈતાઅતો ફરમાબરદારી કરો, ઉસીકે અહકામ કો અપનાઓ. ચુનાંચે વો લોગ જિસ માહૌલમેં થે, ઉસ એ'તબારસે ઉનમેં સે બા'ઝ કો યે બાત સમજમેં નહીં આઇ, ઔર ઉન લોગોંને નબિયે કરીમ ﷺ સે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી ઝાતે આલી કે મુતઅલ્લિક કુછ નારવા ઔર નામુનાસિબ સવાલાત કિયે.

શાને નુઝૂલ

(૧) દો આદમી નબિયે કરીમ ﷺ કે પાસ આએ, ઔર ઉન્હોંને સવાલ કિયા કે આપ જિસ ખુદા કી ઈબાદત કી દા'વત દેતે હેં, નઉઝૂબિલ્લાહ, વો કિસ સે બના હે? સોનેસે ? ચાંદીસે ? લોહે સે? લકડી સે? તો ઉન્કે ઉસી સવાલકે જવાબમેં યે સૂરત અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને નાઝિલ ફરમાઇ.[1] અલ્લાહ તઆલાને ઈસ સૂરતમેં અપના તઆરૂફ કરાયા હે.

(૨) બા'ઝ રિવાયતોં સે યે મા'લૂમ હોતા હે કે કુછ લોગોંને નબિયે કરીમ ﷺ સે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે હસબ વ નસબ કે મુતઅલ્લિક સવાલ કિયા. દુન્યામેં હમ જબ કિસી આદમી કા તઆરૂફ ઔર પેહચાન કરના ચાહતે હેં, તો પૂછતે હેં કે તુમ કૌન હો? તુમ્હારા બાપ કૌન હે? તુમ્હારા ખાનદાન કયા હે? ચુનાંચે બા'ઝ લોગોંને નબિયે કરીમ ﷺ સે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી ઝાતે આલી કે મુતઅલ્લિક ઈસી તરહ કે સવાલ કિયે. ઉસકે જવાબમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને યે સૂરત નાઝિલ ફરમાઇ.[2]

---

[1] અલઅઝમહ : ૧/૩૭૦ (૮૬)
[2] તિરમિઝી શરીફ : ૩૩૬૪, તારીખે કબીર : ૧/૨૪૫(૭૭૮)

વાહિદ ઔર અહદ મેં ફર્ક

قُلۡ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ (એ નબી, આપ કેહ દિજીયે! ઉન લોગોંકો બતલાઈયે! કે અલ્લાહ તઆલા હર લિહાઝસે એક હે.)

યહાં اللّٰہ احد કહા, હઝરાતે મુફસ્સિરીન ઈસ બાતકી વઝાહત કરતે હેં કે લફ્ઝ واحد ઈસ્તેમાલ નહીં કિયા, લફ્ઝ احد ઈસ્તેમાલ કિયા, બઝાહિર લફ્ઝ વાહિદ ઔર અહદ મેં હમેં કોઈ ફર્ક મા'લૂમ નહીં હોતા; લેકિન હઝરાતે મુફસ્સીરીન લિખતે હેં કે લફ્ઝ વાહિદ واحد،اثنین، ثلثة، اربعة દો, તીન, ઔર ચાર કે મુકાબ્લેમેં બોલા જાતા હે. એક સે ઉપર તમામ અઅદાદકે મુકાબ્લેમેં વાહિદ યા'ની એક બોલા જાતા હે. ઔર અહદ ઉસ ઝાતકે લિયે બોલા જાતા હે જિસ્કા કોઈ જુઝ ન હો,[1] બા'ઝ મરતબહ કોઈ ચીઝ એક તો હોતી હે, લેકિન વો મુખ્તલિફ અજઝાસે બની હૂઈ હોતી હે. જૈસે કુરસી હે, ઉસ્કે પાયે હેં, દસ્તા હે, બૈઠનેકી જગહ હે, પીછે ટેક લગાનેકી જગહ હે, કઈ ચીઝોં, અજઝા ઔર પાર્ટસકે મજમુએ સે તૈયાર હૂઈ હે. તો યે વાહિદ તો હે, લેકિન ઈસ્કો અહદ નહીં કહેંગે. અહદ ઉસીકો કહેંગે જિસ્કા કોઈ જુઝ ન હોં, જો બસીત હો તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે લિયે લફ્ઝ અહદ ઈસ્તેમાલ કિયા, ગોયા અલ્લાહ તઆલા હર લિહાઝસે એક હે.વો લોગ તો કઈ મા'બૂદોં કે કાઈલ થે. વો તો હે હીં નહીં; લેકિન અલ્લાહકી ઝાતકી વહદાનિયત ઐસી હે કે ઉસ્કા કોઈ જુઝ ભી નહીં હે, અજઝાસે ભી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી ઝાત પાક ઔર મુનઝઝહ હે.

---

[1] અનનિહાયહ : ૧/૨૭

અરબી ઝબાન મેં મુતરાદિફ નહી

اَللّٰهُ الصَّمَدُ આમ તૌર પર الصمد કા તરજમહ બેનિયાઝ કરતે હેં, લેકિન હઝરત મૌલાના મુફ્તી મુહમ્મદ તકી ઉસ્માની સાહબ دامت برکاتہم ફરમાતે હેં કે બેનિયાઝવાલા તરજમહ صمد કે મફહૂમકો અદા કરનેકે લિયે કાફી નહીં હે. અરબી ઝબાન ઐસી અજીબો ગરીબ ઝબાન હે કે ઉસ્કે કલિમાત જિસ મફહૂમકો અદા કરતે હેં, ઉસ મફહૂમકો મુકમ્મલ તૌર પર અદા કરનેકે લિયે બસા અવકાત હમારી ઉર્દૂ ઝબાન મેં કોઇ એક લફ્ઝ નહીં હોતા, ઈસલિયે બા'ઝ હઝરાત તો ફરમાતે હેં કે અરબી ઝબાનમેં કોઇ મુતરાદિફ (હમ મા'ના લફ્ઝ) નહીં હે. દો લફ્ઝ હેં, લોગ તો યૂં સમજતે હેં કે જો મતલબ ઈસ્કા હે વહી મતલબ દૂસરે કલિમે કા ભી હે, દોનોં કલિમેં બઝાહિર એક મફહૂમ ઔર મા'ને કો અદા કરતે હેં, લેકિન જબ ઉન્કે મફહૂમ મેં ગૌર કિયા જાતા હે, તો હર એક કે મફહૂમ મેં કોઇ એક બાત ઐસી હોતી હે, જો દૂસરે મેં નહીં પાઇ જાતી, કોઇ ભી કલિમહ દૂસરે કલિમહ સાથ હર તરહ સે મુતરાદિફ નહીં હોતા, મુતરાદિફ ઐસે કલિમહકો કેહતે હેં કે દૂસરા કલિમહ ઉસી મફહૂમ ઔર ઉસી મતલબકો હુ બ હુ અદા કરતા હો, ચુનાંચે અરબી કે હર કલિમહ મેં કુછ ઐસી બાત હોતી હેં જો દૂસરે મેં નહીં હોતી. લેકિન ઈસ પેહલૂ કો છોળકર લોગ અકસરી એ'તબારસે મુતરાદિફ કેહતે હેં, લેકિન હકીકતન વો મુતરાદિફ નહીં.

"સમદ" કા મા'ના

આગે લફ્ઝ صمد મઝકુર હે, صمد અરબી ઝબાનમેં ઐસી ઝાતકો કેહતે હેં કે તમામ મખ્લૂકાત અપની ઝરૂરતમેં ઉસીકી મોહતાજ હો ઔર વો કિસીકા મોહતાજ ન હો. દોનોં બાતેં હેં: વો કિસીકા મોહતાજ

નહીં, ઔર સબ ઉસ્કે મોહતાજ હેં. અબ હઝરત મુફ્તી તકી સાહબ دامت برکاتہم ફરમાતે હેં કે જબ હમ તરજમહ કરતે હેં બેનિયાઝ તો બેનિયાઝકા મતલબ યે હે કે વો કિસીકા મોહતાજ નહીં; લેકિન સબ ઉસ્કે મોહતાજ હે, વો મા'ના ઈસ તરજમહમેં નહીં આયા, ગોયા લફ્ઝ બેનિયાઝસે જબ લફ્ઝ સમદકા તરજમહ કિયા જાએગા તો,કલિમહ સમદકા જો મફહૂમ હે વો પૂરે તૌર પર અદા નહીં હોતા; બલ્કે ઉસ્મેં કમી રેહ જાતી હે. ઔર યહાં વહી બતલાના મક્સૂદ હે કે તમામ મખ્લૂકાત અપની તમામ ઝરૂરતોંમેં અલ્લાહ તઆલાકી મોહતાજ હે ઔર અલ્લાહ તઆલા કિસીકા મોહતાજ નહીં હે. ચુનાંચે હઝરત મુફ્તી તકી સાહબ دامت برکاتہم ઈસ્કા તરજમહ ઈસ તરહ કરતે હેં: અલ્લાહ હી ઐસા હે કે સબ ઉસ્કે મોહતાજ હેં, વો કિસીકા મોહતાજ નહીં.[1] યહાં સમદકા તરજમહ ઉન્હોંને બેનિયાઝ નહીં કિયા, બલ્કે કલ્મએ સમદકા મક્સૂદ અદા કિયા, તો ઉન લોગોંકા જવાબ આ ગયા કે અલ્લાહ તઆલા ન તો સોનેસે બને હેં, ન તો ચાંદીસે બને હેં. ઈસલિયે કે અગર કોઇ ચીઝ સોનેસે બનતી હે તો ઉસ્કા મતલબ યે હે કે સોના પેહલે વુજૂદમેં આયા, ઔર વો ચીઝ અપને બનને મેં સોનેકી મોહતાજ હે, અગર ચાંદીસે બની હૂઇ હે તો ગોયા પેહલે ચાંદીકા વુજૂદ હૂવા ઔર વો ચીઝ જો ચાંદીસે બની હે અપને બનને મેં અપને વુજૂદમેં ચાંદીકી મોહતાજ હે. તો એહતિયાજ સાબિત હૂઇ, ઔર અલ્લાહ તઆલાકી ઝાત તો બેનિયાઝ હે! ગોયા અલ્લાહ કિસીકા મોહતાજ નહીં,ઔર સબ ચીઝેં ઉસ્કી મોહતાજ હેં યે કેહકર દોનોં તરફસે ઐસા મફહૂમ બતલાયા ગયા કે અબ ઉસ્કે બાદ યે સવાલ હી

[1] તવ્ઝીહૂલકુર્આન (હઝરત મુફ્તી તકી ઉસ્માની સાહબ દા.બ.)

પૈદા નહીં હોતા જો ઉન્હોંને કાઈમ કિયા થા કે અલ્લાહ તઆલા કિસ સે બને હેં? ખૂદ બ ખૂદ ખત્મ હો જાતા હે.

ન જના ન જના ગયા

لَمْ يَلِدْ ۙ وَلَمْ يُوْلَدْ ન અલ્લાહને કિસી કો જના, યા'ની ન અલ્લાહકી કોઈ અવલાદ હેં, وَلَمْ يُوْلَدْ ન અલ્લાહ જના ગયા, યા'ની અલ્લાહ કિસી કી અવલાદ નહીં હેં, ઔર અલ્લાહ તઆલાકી ભી અવલાદ નહીં. જો સવાલ કિયા થા કે અલ્લાહ તઆલાકા હસબ નસબ કયા હે? અલ્લાહકા નસબ બતલાઓ; ઉન્કે બાપ કૌન હે? દાદા કૌન હે? તો કહા: અલ્લાહ તઆલા કિસીસે પૈદા હી નહીં હૂએ,

અરબોંમેં યા બા'ઝ ઔર દીનોં મેં કિસી કો અલ્લાહ તઆલા બેટા કરાર દિયા જાતા હે, જૈસે ખૂદ અરબ કે લોગ ફરિશ્તોં કો અલ્લાહ તઆલાકી બેટીયાં કેહતે હેં, તો لَمْ يَلِدْ (અલ્લાહને કિસી કો નહીં જના) સે ઉસ્કી નફી હો ગઈ, યા જૈસે ઈસાઈ હેં, હઝરત ઈસા عَلَيْهِ السَّلَام કો અલ્લાહકા બેટા કરાર દેતે હેં. لَمْ يَلِدْ કેહકર ઉસ્કી ભી નફી હો ગઈ, ઔર ઈસી તરીકેસે યહૂદ હઝરત ઉઝૈર عَلَيْهِ السَّلَام કો અલ્લાહકા બેટા કરાર દેતે હેં, ઉસ્કી ભી નફી હો ગઈ, અલ્લાહને કિસી કો નહીં જના.

وَلَمْ يُوْلَدْ (ઔર ન વો કિસીસે જના ગયા) તો ઉસ સે ઉન લોગોંકી અલૂહિયત કી ભી નફી હો ગઈ, જબ કે યે લોગ દૂસરોંસે પૈદા હૂએ હેં, તો વો મા'બૂદ ઔર ખુદા નહીં બન સકતે.

ઉસ્કા હમસર કોઈ નહી

وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ كُفُوًا اَحَدٌ (ઔર કોઇ ભી ઉસ્કે જોડ કા ઔર હમસર નહીં હેં)

كفو "કુફૂ" ઉસ્કો કેહતે હેં કે દો શખ્સીયતોં કા અપને કમાલાત વ અવસાફમેં એક દૂસરે કે બરાબર હોના, કોઇ કિસી ચીઝમેં કિસીસે કમ ન હો. ઇસ આલમ મેં ઔર કાઇનાતમેં કોઇ ઐસા નહીં હેં જો અલ્લાહ તઆલાકી બરાબરી કા દા'વા કર સકે. ગોયા કોઇ અલ્લાહકે જોડ ઔર બરાબરી કા નહીં. અલ્લાહ તઆલાકી શાન તન્હા ઔર યકતા હેં. કિસી સિફત વ ખૂબી ઔર કમાલમેં કોઇ અલ્લાહકે મુશાબેહ નહીં હો સકતા. ઈસ્કી નફી હો ગઇ.

દો ચીઝેં ખાસ તૌર પર હેં, અહદિયત ઔર સમદિયત. અલ્લાહ અકેલા હે ઔર કોઇ ઉસ્કે મુશાબેહ નહીં હે. કોઇ ઉસ જૈસા નહીં હે, કિસીમેં વો કમાલાત નહીં હેં જો અલ્લાહકે અંદર હેં, અલ્લાહકે અલાવહ કોઇ ઇબાદતકે લાઇક નહીં, અલ્લાહ હી ઇબાદતકે લાઇક હે, ઔર صمد સમદકા મતલબ યે હેં કે સબ લોગ ઉસ્કે મોહતાજ હેં ઔર અલ્લાહ તઆલા કિસીકે મોહતાજ નહીં હેં. ઔર કોઇ ઉસ્કા હમસર નહીં હે કેહકર ઉસ કુફૂ કી ભી નફી કર દી હેં. ઇસ તરહ ઇસ સૂરતમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે વો સિફાત ઔર કમાલાત બયાન કિયે ગએ હેં કે કોઇ દૂસરા ઉસ્મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકા શરીક ઔર સાઝેદાર નહીં હે, ઇસી મા'ના કર કે ઇસ્કો સૂરએ ઇખ્લાસ સે તા'બીર કિયા જાતા હે.

ફઝાઈલ એ ઈખ્લાસ

ઔર ઈસ સૂરતકે બડે ફઝાઈલ હેં, અબ સૂરએ ઈખ્લાસ કે ફઝાઈલકે સિલસિલેમેં જો રિવાયાત વારિદ હૂઈ હેં, ઉન્કો મૈં આપકે સામને પૈશ કરતા હૂં.

તિહાઈ કુર્આનકે બરાબર

(૧) હઝરત અબૂસઈદ ખુદરી ﵁ સે રિવાયત હે કે એક આદમી ને દૂસરે સે قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ સુની, પઢનેવાલા ઈસ્કો બારબાર પઢ રહા થા, જબ સુબ્હ હૂઈ તો યે (સુન્નેવાલા) નબિયે કરીમ ﷺ કી ખિદમતમેં હાઝિર હૂવા, ઔર આપ ﷺ સે અર્ઝ કિયા કે ફલાં શખ્સ રાતકો બારબાર સૂરએ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ પઢ રહા થા,ઔર પૂછનેવાલે કા બયાન કરનેકા અંદાઝહ ઐસા થા કે ઉસ્કે ઉસ બારબાર પઢને વાલે અમલ કો કમ ઔર મા'મૂલી સમજ રહા થા, ઈસલિયે ઉસ્ને ઐસે અંદાઝસે બયાન કિયા તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ઈરશાદ ફરમાયા: બે શક યે સૂરત તિહાઈ કુર્આનકે બરાબર હે, યા'ની ઉસ્કે પઢને પર તિહાઈ કુર્આન પઢનેકા સવાબ મિલેગા, ગોયા સાઈલકા મકસૂદ તો કુછ ઔર થા, વો તો યૂં સમજતા થા કે યે બારબાર કયૂં પઢ રહા હે? ઈસ્કી કયા ઝરૂરત હે? તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ઉસ્કા યે અજ્રો સવાબ બતલા કર કે ઈસ્કી એહમિયત કો ઉજાગર કિયા.[1]

(૨) હઝરત અબૂહુરયરહ ﵁ કી રિવાયત મુસ્લિમ શરીફમેં હેં, નબિયે કરીમ ﷺ ને ઈરશાદ ફરમાયા: તુમ્હેં તિહાઈ કુર્આન પઢકર

[1] સહીહ બુખારી : ૫૦૧૩

સુનાતા હૂં, સહાબા ﷺ કો જમા કર કે આપ ﷺ ને યે બાત ફરમાઇ થી, ઔર ઉસ્કે બાદ આપ ﷺ ને સૂરએ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ પૂરી પઢકર સુનાઇ.[1] ગોયા યે તિહાઇ કુર્આનકે બરાબર હે. ઈસીલિયે હમારે યહાં આમ તૌર પર ઈસાલે સવાબમેં આસાન તદબીર હે કે તીન મરતબહ સૂરએ ઈખ્લાસ પઢકર ઉસ્કા સવાબ મૈયત કો પહોંચાયા જાતા હે. તીન મરતબહ પઢનેસે ફઝીલતકે એ'તબારસે પૂરે કુર્આનકા સવાબ મિલ જાતા હે.

અલ્લાહ તઆલા ઉસ સે મુહબ્બત ફરમાતે હેં

(૩) હઝરત આઈશા ﷺ ફરમાતી હેં, યે ભી મુસ્લિમ શરીફકી રિવાયત હેં, કે નબિયે કરીમ ﷺ ને એક ફૌજી દસ્તા ભેજા, ઔર એક આદમીકો ઉસ્કા અમીર બનાયા. યે આદમી જબ ભી નમાઝ પઢાતા થા તો હર રકઅતમેં સૂરએ ફાતિહાકે બાદ કોઇ સૂરત પઢનેકે બાદ ફિર સૂરએ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ભી પઢતા થા,ગોયા સૂરએ ફાતિહા કે સાથ કોઇ દૂસરી સૂરત મિલાને કો કાફી નહીં સમજા, ઔર હર રકઅતમેં સૂરએ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ભી ઝરૂર મિલાતા થા. અબ યે લોગ જબ વાપસ આએ તો નબિયે કરીમ ﷺ સે લોગોંને ઉસ્કા તઝકિરહ કિયા તો આપ ﷺ ને ઉસ આદમી સે પૂછા: તુમ ઐસા કયૂં કરતે થે? ઉસ્ને જવાબમેં કહા: ઉસ્મેં રહમાનકી સિફત બયાન કી ગઇ હેં, ઈસલિયે મૈં ઈસ સૂરતકો બહોત મહબુબ જાનતા હૂં કે ઈસ્કો પઢૂં. નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: ઉસે બતા દો કે અલ્લાહ તઆલા ઉસ સે મુહબ્બત ફરમાતે હેં.[2]

---

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૮૧૨
[2] મુસ્લિમ શરીફ : ૮૧૩

(૪) તિરમિઝી શરીફકી રિવાયત હેં, હઝરત અનસ ﵁ ને યે રિવાયત બયાન કી ઔર યૂં કહા કે એક શખ્સ ને અર્ઝ કિયાઃ યા રસૂલૂલ્લાહ ﷺ! મૈં સૂરએ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ સે મુહબ્બત કરતા હૂં. આપ ﷺ ને ફરમાયાઃ ઈસ સૂરત સે તેરી જો મુહબ્બત હે, ઉસ્ને તુઝે જન્નતમેં દાખિલ કર દિયા.[1]

(૫) હઝરત કુલસૂમ બિન હિદમ ﵁ જિન્કે ઘર નબિયે કરીમ ﷺ ને કિયામ ફરમાયા થા, હિજરત ફરમાકર જબ આપ ﷺ મદીના મુનવ્વરહ તશરીફ લાએ,તો આપ ﷺ કા પેહલા કિયામ ૧૪ રોઝ તક કુબામેં રહા, તો કુબામેં હુઝૂર ﷺ ને ઉન્કે ઘરમેં કિયામ ફરમાયા થા. ઔર વો કુબાવાલોં કે ઈમામ થે, જબ નમાઝ પઢાતે તો સૂરએ ફાતિહાકે બાદ કોઈ સૂરત પઢનેકે બાદ ફિર સૂરએ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ પઢતે, તો લોગોંને કહાઃ તુમ યે સૂરએ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ પઢતે હો તો ઈસીકો પઢો, દૂસરી સૂરત ન પઢો, તો ઉન્હોંને જવાબમેં કહા કે તુમકો અગર મેરી ઈમામત મંઝૂર હે તો ઠીક, મૈં તો ઈસી તરહ પઢૂંગા, વર્ના મૈં અલગ હો જાતા હૂં. ઔર વો ઐસી શખ્સીયત થી કે લોગ ઉન્કી ઈમામત છોળને કે લિયે તૈયાર નહીં થે. તો લોગોંને ફિર નબિયે કરીમ ﷺ સે શિકાયત કી કે યે ઐસા કરતે હેં, હુઝૂર ﷺ ને ઉન્સે પૂછા, તો ઉન્હોંને વહી જવાબ દિયાઃ મુઝે ઈસ સૂરતકે સાથ મુહબ્બત હેં. ઈસ્મેં અલ્લાહ

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૮૧૩

તઆલાકી સિફાત બયાન કી ગઇ હેં. તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયાઃ તુમ્હારી ઇસ મુહબ્બતને તુમકો જન્નતમેં દાખિલ કર દિયા.[1]

જન્નત મેં દો મહલ

(૬) હઝરત સઇદ ઇબ્ને મુસિય્યબ رحمه الله સે રિવાયત હેં કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા કે જિસને દસ મરતબહ સૂરએ قُلۡ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ પઢ લી, ઉસ્કે લિયે જન્નતમેં એક મહલ બના દિયા જાએગા, ઔર જિસને બીસ મરતબહ પઢ લી ઉસ્કે લિયે જન્નતમેં દો મહલ બના દિયે જાએંગે, ઔર જિસને તીસ મરતબહ પઢી ઉસ્કે લિયે જન્નતમેં તીન મહલ બના દિયે જાએંગે. યે સુનકર હઝરત ઉમર رضي الله عنه ને અર્ઝ કિયાઃ યા રસૂલૂલ્લાહ ﷺ! ઇસ સુરતમેં તો હમ દસ દસ મરતબહ યે સૂરત પઢકર અપને લિયે બહોત ઝયાદહ મહલ બના લેંગે. આપ ﷺ ને ફરમાયાઃ અલ્લાહ તઆલા બહોત બડા દાતા હે, જિત્ના અમલ કરોગે ઉસ્કે પાસ ઉસ સે બહોત ઝયાદહ ઇન્આમ હે. યા'ની અલ્લાહકે ખઝાને મેં કોઇ કમી નહીં, તુમ જિત્ને ચાહો અપને લિયે મહલ બનવા લો.[2]

જન્નત વાજિબ હો ગઈ

(૭) હઝરત અબૂહુરયરહ رضي الله عنه ફરમાતે હેં કે હુઝૂર ﷺ ને એક આદમીકો સૂરએ قُلۡ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ પઢતે હૂએ સુન લિયા,આપ ﷺ ને ફરમાયાઃ ઇસ્કે લિયે વાજિબ હો ગઇ. હઝરત અબૂહુરયરહ رضي الله عنه કેહતે

---

[1] તિરમિઝી શરીફ : ૨૯૦૧
[2] તિરમિઝી શરીફ : ૨૯૦૧

હેં: મૈંને પૂછા: કયા વાજિબ હૂવા? તો આપ ﷺ ને ફરમાયા: જન્નત વાજિબ હો ગઈ.[1]

બહરહાલ! ઈસ સૂરતકે બડે ફઝાઈલ હે, ઈસલિયે ઈસ્કે પઢનેકા એહતિમામ હોના ચાહિયે. રોઝાનહ કમ સે કમ એક તસ્બીહ ઈસ્કી અગર પઢ લે તો ઈસ સે ઈન્શાઅલ્લાહ! બડા અજ્રો સવાબ હમારે નામએ આ'માલ મેં લિખા જાએગા.

ઈસ મુખ્તસર સી સૂરતમેં અલ્લાહ તઆલાકે લિયે ખાલિસ તવ્હીદકો સાબિત કિયા ગયા હે, ઈસલિયે ઈસ્કો સૂરએ ઈખ્લાસ સે તા'બીર કિયા જાતા હે.

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો તવ્હીદે ખાલિસ કી ને'મતસે માલામાલ ફરમાએં. આમીન.

હદીષ

હઝરત અબૂ મૂસા અશ્ ને હુઝૂરે અકદસ ﷺ કા યે ઈરશાદ નકલ કિયા હે કે જો મુસલમાન કુર્આન શરીફ પઢતા હે ઉસ્કી મિસાલ તુરંજ કી સી હે કે ઉસ્કી ખુશ્બૂ ભી ઉમ્દહ હોતી હે ઔર મઝા ભી લઝીઝ. ઔર જો મો'મિન કુર્આન શરીફ ન પઢે ઉસ્કી મિસાલ ખજૂર કી સી હે કે ખુશ્બૂ કુછ નહીં મગર મઝા શીરીં હોતા હે. ઔર જો મુનાફિક કુર્આન શરીફ નહીં પઢતા ઉસ્કી મિસાલ હન્ઝલ (થોર) કે ફલ કી સી હે કે મઝા કડવા ઐર ખુશ્બૂ કુછ નહીં. ઔર જો મુનાફિક કુર્આન પઢતા હે ઉસ્કી મિસાલ ખુશ્બૂદાર ફૂલ કી સી હે કે ખુશ્બૂ ઉમ્દહ ઔર મઝા કડવા હોતા હે.

(ફઝાઈલે આ'માલ, (ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૨૬)

[1] તિરમિઝી શરીફ : ૨૮૯૭

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ લહબ

(તારીખ:- ૧૭,શવ્વાલ ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૩૦,જુન ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا ومولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً- أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم- بسم الله الرحمٰن الرحيم-

تَبَّتْ يَدَآ اَبِيْ لَهَبٍ وَّ تَبَّ ﴿١﴾ مَآ اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهٗ وَ مَا كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلٰى نَارًا ذَاتَ
لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَّ امْرَاَتُهٗ ؕ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِيْ جِيْدِهَا حَبْلٌ مِّنْ مَّسَدٍ ﴿٥﴾

લહબ કે મા'ના

યે સૂરએ લહબ હે,"લહબ" અરબી ઝબાનમેં ભળકતે હૂએ શો'લે કો કેહતે હેં. લફ્ઝ "લહબ" ઈસ સૂરતમેં દો જગહ આયા હેં, ઈસી મુનાસબતસે ઈસ્કા નામ **સૂરએ** લહબ રખા ગયા હે.

તરજમહ - સૂરએ લહબ

تَبَّتْ يَدَآ اَبِيْ لَهَبٍ وَّ تَبَّ (અબૂલહબકે દોનોં હાથ બરબાદ હોં,ઔર વો ખૂદ ભી હલાક હો ચૂકા)

تَبَّ-يَتِبُّ تَبًّا وتَبَابًا તબ્બત-કે મા'ના હેં હલાક હોના, બરબાદ હોના)

مَآ اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهٗ وَ مَا كَسَبَ(ઉસ્કી દૌલત ઔર ઉસ્કી કમાઈને ઉસ્કો કુછ ફાઈદહ નહીં પહોંચાયા, કુછ કામ નહીં કિયા)

سَيَصْلٰى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ (વો ભડકતે હૂએ શોઅલોંવાલી આગમેં દાખિલ હોગા)

وَّامْرَاَتُهٗ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ (ઔર ઉસ્કી બીવી ભી (ઉસી ભળકતે હૂએ શોઅલોંવાલી આગમેં દાખિલ હોગી) ઐસી હાલતમેં કે વો લકળીયાં ઉઠાએ હૂએ હોગી)

فِىْ جِيْدِهَا حَبْلٌ مِّنْ مَّسَدٍ (ઉસ્કી ગરદનમેં ખજુરકી છાલકી રસ્સી યા મઝબૂત બટી હૂઈ રસ્સી હોગી)

શાને નુઝૂલ

દરઅસલ ઈસ સૂરતકે શાને નુઝૂલકો સમજને કી ઝરૂરત હે. નબિયે કરીમ ﷺ કો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે લોગોંકો ઈસ્લામ, તવ્હીદ વ રિસાલતકી દા'વત કા હુકમ મિલા. કુર્આન પાક કી આયતે કરીમહ وَاَنْذِرْ عَشِيْرَتَكَ الْاَقْرَبِيْنَ (الشعراء:٢١٤) ورهطك منهم المخلصين (આપ અપને કરીબી રિશતેદારોં ઔર ખાસ તૌર પર અપની જમાઅત, અપને કુંબે કો અલ્લાહ કે અઝાબસે ડરાઈયે.) નાઝિલ હૂઈ. ورهطك منهم المخلصين પેહલે થી, બાદમેં ઉસ્કી તિલાવત મન્સૂખ હૂઈ; અલબત્તા મફહૂમ અબ ભી બાકી હે. ચુનાંચે જિસ વકત યે આયત નાઝિલ હૂઈ, નબિયે કરીમ ﷺ કોહે સફા પર તશરીફ લે ગએ, (ઉસ વકત મુસ્તકિલ પહાડી કી તરહ થી, આજકલ તો વો દો વાદિયોં કે દરમ્યાન મહસૂર હે) ઔર વહાં જા કર આપ ﷺ ને આવાઝ લગાઈ: !ياصباحاه (યા સબા

હાહ!) અરબોં મેં આપસમેં બડી અદાવતેં હૂવા કરતી થી, ઔર એક કબીલા અચાનક રાત કે અંધેરેમેં કિસી પર હમલા કરકે ઉસ્કો નુકસાન પહોંચાતા થા, કત્લો ગારત હૂવા કરતી થી, કબ કિસ પર ચઢ આએ? ઉસ્કી કોઇ ગારંટી નહીં દી જા સકતી થી. ઐસે મૌકે પર જબ કિસી કબીલે કે કિસી ફર્દ કો યે મા'લૂમ હોતા કે મેરે કબીલે કે ખિલાફ દુશમન કબીલા ચઢાઇ કર કે આ રહા હે તો ઉસ ઝમાનેમેં ટેલીફોન યા આજકલ આગાહ કરનેકે લિયે ઔર ખબર દેનેકે લિયે જો આલાત હોતે હે વો તો થે નહીં, વો આદમી અપને કબીલે કો ખબર કરને, આગાહ કરને, ઉસ્કા મુકાબ્લા કરને ઔર ઉસ્કા જવાબ દેનેકે વાસ્તે બુલંદ જગહ પર ચઢ જાતા થા ઔર આવાઝ લગાતા થા યા સબાહાહ! ઉસ્કી આવાઝકો સુનકર લોગ જમા હો જાતે થે,ઔર ફિર ઉસ શખ્સ કો જો ખબર દેની હોતી, વો દિયા કરતા થા.

યા સબાહાહ !

નબિયે કરીમ ﷺ પર જબ યે આયતે કરીમહ નાઝિલ હૂઇ:

وَاَنْذِرْ عَشِيْرَتَكَ الْاَقْرَبِيْنَ (આપ અપને કરીબી ખાનદાનવાલોં, રિશતેદારોં કો અલ્લાહકે અઝાબસે ડરાઇયે) કે અગર વો ઈમાન નહીં લાએ, અપને કુફ્રો શિર્કસે તૌબા નહીં કી, અલ્લાહ તઆલાકી તવ્હીદ ઔર નબિયે કરીમ ﷺ કી રિસાલતકા ઇકરાર નહીં કિયા, તો અલ્લાહ તઆલાકા સખ્ત અઝાબ ઉન્કો પહોંચેગા; આપ ઉન્કો બતલાઇયે. ચુનાંચે આયત કે નુઝૂલકે બાદ નબિયે કરીમ ﷺ ને અપને ખાનદાનવાલોંકો જમા કરનેકે લિયે ઉસી તરહ કોહે સફા પર ચઢકર આવાઝ લગાઇ. !یاصباحاہ ઔર ફિર ઉમૂમી ઔર ખુસૂસી અંદાઝમેં સબકો પુકારા. ઉમૂમી અંદાઝ મેં, જૈસે: یابنی ہاشم!یابنی عبدالمطلب!یابنی فہر!یابنی لؤی!یابنی عبدمناف!

ઈસ તરહ ખાનદાનવાલોં કા નામ લે લે કર પુકારા. ઔર ઉસી તરહ કુરૈશકે દૂસરે ખાનદાનોંકો ભી નામ લે કર પુકારા. ઔર ફિર અફરાદ કે નામ ભી લિયે. ياحمزةبن عبدالمطلب!ياصفيةبنت عبدالمطلب!ياعباس بن عبد المطلب! અપની ફુફી ઔર અપની સાહબઝાદી હઝરત ફાતિમહ ﵂ કા નામ લિયા.ઔર ખુસૂસી, ઈન્ફરાદી, શખ્સી એ'તબારસે ભી ખિતાબ કિયા. ચુનાંચે લોગ જમા હો ગએ. ઉસ ઝમાનેકે દસ્તૂર કે મુતાબિક અગર કોઈ શખ્સ કિસી વજહસે ખૂદ હાઝિર ન હો સકતા, તો હાલાત મા'લૂમ કરનેકે લિયે વો અપના નુમાઈન્દહ ભેજ દેતા થા, ચુનાંચે સબ લોગ જમા હો ગએ, જો લોગ આપકે સામને ખડે થે ઉન્કો યે નહીં મા'લૂમ કે આપ ﷺ જિસ પહાડી (સફા) પર ખડે હેં, ઉસ્કે પીછે કયા હે? તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ઉન્સે સવાલ કિયા કે બતલાઓ! અગર મૈં તુમસે કહૂં કે ઈસ પહાડી કે દામનમેં, પીછે એક લશ્કર હેં જો સુબ્હ યા શામ તુમ પર હમ્લા કરનેવાલા હે, તો કયા તુમ મેરી બાતકો માનોંગે? ઉસ્કો સચ્ચા સમજોગે? તો લોગોંને જવાબમેં કહા કે હાં! આજ તક હમ નેં કભી આપ પર જૂઠ કા તજરબા નહીં કિયા, યા આપકો કભી જૂઠા નહીં પાયા. લિહાઝા અગર આપ ઐસી બાત કહેંગે, તો હમ માન લેંગે. ઉન્સે યે ઈકરાર કરાને કે બાદ નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયાઃ મૈં તુમ કો અલ્લાહકે સખ્ત અઝાબસે ડરાતા હૂં. આપકા અલ્લાહકે સખ્ત અઝાબસે ડરાને કા મતલબ યે થા કે તુમ જિસ કુફ્રો શિર્કમેં મુબતલા હો, અપને આપકો ઉસ સે નિકાલો, તવ્બહ કરો ઔર તવ્હીદ વ રિસાલત કા ઈકરાર કરો. અગર કુફ્રો શિર્ક નહીં છોળોગે, તો અલ્લાહ કા સખ્ત અઝાબ તુમ પર આએગા. આપ ﷺ ને યે બાત ફરમાઈ.

અબૂલહબ કૌન થા ?

ઉસ મજમે' મેં આપ ﷺ કા ચચા અબૂલહબ ભી થા.(નબિયે કરીમ ﷺ કે દાદા અબ્દુલમુત્તલિબ કે ગ્યારહ (૧૧) બેટે થે. ઉનમેં સે એક હઝરત અબ્દુલ્લાહ થે, જો નબિયે કરીમ ﷺ કે વાલિદે બુઝુર્ગવાર હોતે હેં, ઔર બકિયહ દસ આપ ﷺ કે ચચા થે. ઉનમેં સે એક કા નામ અબ્દુલ ઉઝઝા થા, ઉઝઝા ઉસ બુતકા નામ હે જિસ્કી વો લોગ પૂજા કિયા કરતે થે, ઉસી કી તરફ નિસ્બત કરતે હૂએ ઉસ્કા નામ અબ્દુલ ઉઝઝા રખા ગયા થા, જૈસે અલ્લાહકી તરફ નિસ્બત કરતે હૂએ અબ્દુલ્લાહ, અબ્દુર્રહમાન નામ રખતે હેં, ઔર ઉસ્કી કુન્નિયત ઔર લકબ અબૂલહબ થા)"લહબ ભડકતે હૂએ શો'લે કો કેહતે હેં," વો બડા હસીનો જમીલ થા, ઉસ્કા ચેહરા એકદમ સૂર્ખ સફેદ થા, સૂફેદીમેં ઐસી સૂર્ખી થી જૈસા કે શો'લા ભળક રહા હો. ઉસી ખુબસૂરતી કી વજહસે ઉસ્કો અબૂલહબકા યે લકબ ઔર કુન્નિયત દી ગઇ થી, ઔર ઉસી નામ સે વો મશ્હૂર થા, વો બડા માલદાર ભી થા, કુરૈશ ઔર મકકા મુકર્રમહકે બડે માલદારોંમેં ઉસ્કા શુમાર હોતા થા, ઉસ્કી બીવીકા નામ અરવા થા, ઉસ્કી કુન્નિયત ઉમ્મે જમીલ થી, વો અબૂસુફયાનકી બહેન હોતી હે.

હર મો'મિન કી દિલી ખ્વાહિશ

બહરહાલ! જિસ વકત આપ ﷺ ને ઇસ બાત (તવ્હીદ વ રિસાલત) કી દા'વત પૈશ ફરમાઇ તો ઉસ મજમે' મેં અબૂલહબ ભી મૌજૂદ થા, સુનકર વો બોલ પડા:تبالک سائر الیوم ألهذا جمعتنا؟ یاألهذا دعوتنا؟ (તુમ્હારે લિયે હમેશા હલાકત ઔર બરબાદી હો, કયા ઇસ કામ કે લિયે હમકો યહાં બુલાયા થા?ઔર જમા કિયા થા?)ઉસ્ને تبالک (તબ્બન લક)

સે બદદુઆઈયહ જુમલા કહા, ઈત્ના હી નહીં ઉસ્ને પથ્થર લે કર નબિયે કરીમ ﷺ કો મારા, ઔર ઉસ્કી વજહ સે નબિયે કરીમ ﷺ કી એળી મુબારક ઝખ્મી હોકર ખૂન આલૂદ હૂઇ. જબ હુઝૂર ﷺ કો ઉસ્ને યે જુમલા કહા, તો ઉસ મૌકે પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે યે સૂરત નાઝિલ હૂઇ. ઝાહિર હે કે અગર હુઝૂર ﷺ કો કોઈ બદદુઆ દે, તો હર મો'મિનકી તમન્ના યે હોતી હે કે ઉસ્કે જવાબમેં હમ ઉસ્કો બદદુઆ દેં, ગોયા હર મો'મિન કી ઈસી દિલી ખ્વાહિશકો પૂરા કરતે હૂએ અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને યે સૂરત નાઝિલ ફરમાઇ.[1] જિસ્કી ઈબ્તિદા હી બદદુઆઈયા જુમ્લે تبت يدا أبي لهب (અબૂલહબકે દોનોં હાથ બરબાદ હોં) સે હોતી હે. ઉસ્ને નઉઝૂબિલ્લાહ- નબિયે કરીમ ﷺ કો બદદુઆ દી થી, ગોયા હર મો'મિન ઈસ સૂરતકો પઢકર અપને દિલકી ભડાસ નિકાલ સકતા હે, ઉસ્કે લિયે અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે મૌકા ફરાહમ કિયા ગયા. ઔર આગે હે وتبّ સિર્ફ બદદુઆ કી હદ તક નહીં; બલ્કે બદદુઆ વુજૂદમેં આ ગઇ, ઔર હલાક હો ગયા. જિસ વકત યે સૂરત નાઝિલ હૂઇ ઉસ વકત તો હલાક નહીં હૂવા થા; લેકિન આઈન્દહ ઉસ્કી હોનેવાલી હલાકત ઈત્ની યકીની ઔર પકકી થી કે ઉસ્કો લફ્ઝ تبّ કે ઝરીયે અદા કિયા ગયા કે હલાક હો ગયા. ચુનાંચે ઉસ્કે મુતાબિક વો બાદમેં હલાક હૂવા.

અબૂલહબ હુઝૂર ﷺ કે પીછે પીછે

વો નબિયે કરીમ ﷺ કો બહોત તકલીફેં પહોંચાતા થા, રિવાયત મેં વારિદ હે કે નબિયે કરીમ ﷺ લોગોંકો જબ ઈસ્લામકી દા'વત દેનેકે

0[1] સહીહ બુખારી : ૪૭૭૦, ૪૯૭૧, ૪૯૭૨, ૪૯૭૩ મુસ્લિમ શરીફ : ૨૦૮, તિરમિઝી શરીફ : ૩૩૬૩

લિયે જાતે થે તો યૂં કેહતે: ياأيهاالناس!قولوالاإلٰهإلاالله‌تفلحوا હઝરત તારિક બિન અબ્દુલ્લાહ મુહારીબી ﷺ એક સહાબી હેં, ફરમાતે હેં કે મૈંને ઝુલ મજાઝ કે બાઝારમેં એક શખ્સકો દેખા ઈસ હાલમેં કે ઉસ્કે જિસ્મ પર સૂર્ખ જોડા થા, હરમ કે ઈલાકેમેં મોસમે હજમેં મુખ્તલિફ મકામાત પર, મુખ્તલિફ દિનોંમેં મેલેં લગતે થે. એક સૂક ઉકાઝ થા, વહાં કુછ દિન મેલા લગતા, ફિર વો મેલા ઉઠકર આગે ઝુલ મજાઝ મેં આતા થા, કુછ દિન વહાં રેહને કે બાદ વો મેલા ફિર ઝુલ મિજન્નહ મેં આતા થા, ફિર વહાંસે આખિરમેં મિનામેં આતા થા, ઔર મિનામેં વો મેલા ખત્મ હો જાતા થા. મિના બાઝારકી ઈસ્તિલાહ ઉસી સે હૂઈ. હજકે મૌકે પર તમામ લોગ અરબકે કબાઈલસે આયા કરતે થે, ઉસ મૌકે પર નબિયે કરીમ ﷺ આનેવાલોં કો દા'વતે ઈસ્લામ પૈશ કરનેકે લિયે મૌકે સે ફાઈદહ ઉઠાકર ઉસ મેલેમેં તશરીફ લે જાતે થે. મેલે મેં ખરીદો ફરોખ્ત હોતી થી, આનેવાલે લોગ માલ લે કર આતે થે, ફરોખ્ત કરતે થે ઔર અપની ઝરૂરતકી ચીઝેં ખરીદતે થે, કુછ શેરો શાયરી ભી હોતી થી. વક્ત ગુઝારી કે લિયે શેરો શાયરી કે મુકાબ્લે ભી હોતે થે. તો હુઝૂર અકરમ ﷺ ઉન આનેવાલોંસે ફાઈદહ ઉઠાતે હૂએ ઉન્કે સામને દા'વતે ઈસ્લામ પૈશ કરતે થે. તો હઝરત તારિક ﷺ ફરમાતે હેં: મૈંને ઝુલ મજાઝકે બાઝારમેં એક શખ્સકો દેખા કે વો લોગોં કો કેહ રહા હે.

ياأيهاالناس!قولوالاإلٰهإلاالله‌تفلحوا(એ લોગોં!لاإلٰهإلاالله કહો, કામયાબ હો જાઓગે) તો ઉન્કે પીછે પીછે એક આદમી ચલતા થા ઔર કેહતા થા કે: નઉઝૂબિલ્લાહ, યે જૂઠા હે, પાગલ હે, ઈસ્કી બાતકી તરફ ધ્યાન મત દો. ઔર વો પથ્થર ભી મારતા થા; યહાં તક કે ઉસ્ને ઉસ દા'વત દેનેવાલે કે ટખ્નોં ઔર એડી કે ઉપર કે પઠ્ઠોં કો લહૂલૂહાન કર દિયા

થા, ઉન્હોંને મા’લૂમ કિયા, તો પતા ચલા કે યે દા’વત દેનેવાલે આપ ﷺ હે, ઔર પથ્થર મારનેવાલા નબિયે કરીમ ﷺ કા ચચા અબૂલહબ હે, જો આપ ﷺ કે સાથ ઈસ તરહ ગુસ્તાખી કર રહા હે, ઉસ્કી આદત થી કે જહાં જહાં હુઝૂર ﷺ લોગોંકો ઈસ્લામ કી દા’વત પૈશ કરનેકે લિયે મજમેઅ મેં જાતે થે,તો યે પીછે પીછે જા કર ઈસ તરહ કેહતા થા કે ઈસ્કી બાત મત સુનો. નઉઝૂબિલ્લાહ, યે જૂઠે હેં, પાગલ હેં, ઔર પથ્થર ભી મારતા થા, યે ઉસ્કી હરકત થી.[1]

અબૂલહબ કી બીવી કા મશ્ગલા

ઉસ્કી બીવી ઉમ્મે જમીલ ભી ઈસ બુરાઈમેં ઉસ્કા સાથ દિયા કરતી થી, ઉસ્કી આદત યે થી કે વો બબૂલ કી લકળીયાં કાટકર લાતી થી, જિસ્મેં કાંટે હૂવા કરતે થે. ઔર રાતકો જહાં નબિયે કરીમ ﷺ કા ગુઝરને કા રાસ્તા હોતા થા, વહાં બિછા દિયા કરતી થી, તા કે સુબ્હ આપ ﷺ કો વો કાંટે ચૂભેં, ઈસી પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે યે સૂરત સુના દી ગઈ.[2]

માલ, દૌલત ઔર અવલાદ

ઉસ સે બા’ઝ લોગોંને કહા કે મુહમ્મદ ﷺ જો કેહ રહે હેં, ઉસ્કે મુતાબિક અગર સચમેં અઝાબ આયા તો તુઝે કૌન બચા પાએગા? ચૂં કે વો બડા માલદાર થા; તો કહા કરતા થા કે મૈં અપને માલકે ઝરીયે અપને આપકો ઉસ અઝાબસે છૂડા લૂંગા, ઈસી પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે ઈરશાદ હૂવા: مَآ اَغۡنٰی عَنۡهُ مَالُهٗ وَمَا كَسَبَ (કુછ કામ

---

1 સહીહ ઈબ્ને ખુઝયમહ : ૧/૮૨
2 તફસીરે તબરી , બહરૂલઉલૂમ : ૧/૬૩૨

નહીં આયા ઉસ્કા માલો દૌલત ઔર જો ઉસ્ને કમાઇ કી થી)[1] યહાં કમાઇ ઔર દૌલત કો અલગ અલગ ઝિક્ર કિયા, હાલાંકે દૌલત ખૂદ કી કમાઇ હી સે હોતી હે. તો ઇસ્કી તશરીહ ઇસ તરહ કી ગઇ હે કે માલ તો આદમી કો કભી બગૈર કમાએ હૂએ વિરાસતમેં ભી મિલતા હે, લોગ હદિયે મેં ભી દેતે હે; જબ કે કમાઇ વો હે જો આદમી ને અપને ઝોરે બાઝૂસે હાસિલ કી, ઇસી માલ કો જબ કારોબાર મેં લગાએગા ઔર ઉસ સે જો નફા કમાએગા ઉસીકો કમાઇસે તા'બીર કરેંગે. ઔર બા'ઝ ને કમાઇ કા મિસ્દાક ઉસ્કી અવલાદકો ભી બતલાયા હે. જૈસા કે હદીષ શરીફમેં વારિદ હે: નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: તુમ્હારી અવલાદ તુમ્હારી કમાઇમેં સે હે,[2] તો ઉસ સે બા'ઝ ને અવલાદ મુરાદ લી હે. ગોયા અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હેં કે ઉસ્કી દૌલત, ઉસ્કી અવલાદ ઉસ્કે કિસી કામ નહીં આઇ, અલ્લાહ કે અઝાબ સે ઉસ્કો બચા નહીં સકી.

حمالة الحطب સે ક્યા મુરાદ હે ?

حَمَّالَةَ الْحَطَبِ (ઉસ્કી બીવી લકળીયાં ઉઠાનેવાલી હે) લકળીયાં કૌન સી? **(૧)** એક મતલબ તો વહી હેં જો અભી ગુઝરા કે વો બબૂલ કી કાંટેદાર લકળીયાં લાતી થી ઔર રાતકો નબિયે કરીમ ﷺ કે રાસ્તે મેં બિછાયા કરતી થી. ઇસલિયે ઉસ્કો حَمَّالَةَ الْحَطَبِ સે તા'બીર કિયા હે.

(૨) બા'ઝ ને લકળીયોંસે જલાનેવાલી લકળીયાં, સોખતા, જિસ્કો ગુજરાતીમેં "બળતણ" કેહતે હેં, મુરાદ લી હે, ઉસ્કા ઘરાના

---

1 તફસીરે બગવી : ૫/૩૨૭
2 તિરમિઝી શરીફ : ૧૩૫૮

માલદાર હોનેકે બાવુજૂદ; યહાં ઉસ્કે ગાયતે બુખ્લકો બતલાના મકસૂદ હે કે માલદાર ઘરાના હોનેકી વજહસે યે જલાનેકી લકળીયાં વો આસાનીસે ખરીદ સકતે થે; લેકિન વો ઇત્ની બખીલ ઔર ખસીસ તબીઅતકી થી કે જલાનેકી લકળીયાં ખરીદનેકે બજાએ ખૂદ લેને જાતી થી.

(૩) બા'ઝ હઝરાત حَمَّالَةَ الْحَطَبِ કા ફારસીમેં بیزم کش હેઝુમ કશ તરજમહ કરતે હેં,ઔર بیزم کش ફારસી મેં ચુગ્લી કરનેવાલે કો કેહતે હેં, જૈસા કે કહા જાતા હેઃ તૈલ ડાલતા હે, પેટ્રોલ ડાલને કા કામ કરતા હે. યા'ની આપસમેં લડાનેકા કામ કરના. ચુનાંચે લકળીયાં બોલકર ચુગ્લી મુરાદ લી ગઇ હે, ચૂં કે વો હુઝૂર ﷺ ઔર સહાબા ﷡ કી ચુગ્લીયાં તકલીફ પહોંચાનેવાલે દુશ્મનોંકે સામને કરતી થી, ઔર આપસમેં લડાતી ભિડાતી થી.

(૪) ચૌથા મતલબ યે ભી બતલાયા ગયા કે જબ યે જહન્નમ મેં દાખિલ હોગી, તો વહાં ભી જિસ આગમેં ઉસ્કા શૌહર જલ રહા હે, ઉસ મેં લકળીયાં ડાલેગી, અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ઉસ સે બ તૌરે અઝાબ યહી કામ કરવાયા જાએગા.[1]

ઉમ્મે જમીલ કી મૌત

فِيْ جِيْدِهَا حَبْلٌ مِّنْ مَّسَدٍ (ઉસ્કી ગરદનમેં ખજુરકી છાલકી મઝબૂત બટી હૂઇ રસ્સી હે) مسد (મસદ) બટકર મઝબૂતી કે સાથ બનાઇ જાનેવાલી ખજુર કી રસ્સીકો કહા જાતા હે. જબ વો લકળીયાં લે કર આતી થી, તો ઉસી રસ્સીસે લકળીયોંકો બાંધતી થી, ઔર લકળીયાં બાંધકર અપની પેશાની પર જૈસે બોઝ ઉઠાનેવાલે મઝદૂર બોઝકી રસ્સી

[1] તફસીરે બગવી : ૫/૩૨૭

કા આગેવાલા હિસ્સા પેશાની પર લપેટતે હેં ઉસી તરહ ઉઠાકર આતી થી, ઔર યહી ઉસ્કા તરીકા થા. એક મરતબહ થક ગઇ ઔર એક પથ્થર પર બૈઠી તો ઉસ્કી વો રસ્સી પેશાનીસે નીચે આ ગઇ ઔર ઉસીમેં ઉસ્કી ગરદન ઉલઝ ગઇ ઔર ઉસ્કો ફંદા લગ ગયા ઔર ઉસીમેં ઉસ્કી મૌત વાકેઅ હો ગઇ.[1]

હુઝૂર ﷺ કી બેટીયોં કો તલાક

અબૂલહબ હુઝૂર ﷺ કા ચચા હોતા હે, હુઝૂર ﷺ કે વાલિદ હઝરત અબ્દુલ્લાહકા અલ્લાતી ભાઇ હે, યા'ની માં દોનોંકી અલગ અલગ થી, બાપ એક થે, જબ યે સૂરત નાઝિલ હૂઇ તો ઉસ વકત હુઝૂર ﷺ કી ચાર સાહબઝાદિયાં થી. **(૧)** હઝરત ઝય્નબ رضي الله عنها બડી સાહબઝાદી ઉન્કા નિકાહ નબિયે કરીમ ﷺ ને નુબુવ્વતસે સરફરાઝ હોનેસે કબ્લ અબૂલ આસ બિન રબીઅ, જો હઝરત ઝય્નબ رضي الله عنها કે ખાલાઝાદ ભાઇ હોતે હેં, હઝરત ખદીજતુલ કુબ્રા رضي الله عنها કી બહેંન કે બેટે યા'ની ભાન્જે કે સાથ કરવાયા થા. દૂસરી દો સાહબઝાદિયોં **(૨)** હઝરત રૂકૈયહ رضي الله عنها **(૩)** હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ رضي الله عنها કા નિકાહ નુબુવ્વત મિલનેસે પેહલે અબૂલહબકે દો બેટોં **(૧)** ઉત્બા **(૨)** ઉતયબા સે કરાયા થા. અભી રૂખસતીકી નોબત નહીં આઇ થી, ઔર આપ પર **વહી** નાઝિલ હોનેકા સિલસિલા શુરૂઅ હૂવા, ઔર આપ ﷺ ને દા'વત દેના શુરૂઅ કિયા, તો અબૂલહબને મુખાલફત કી ઔર ઉસ પર યે સૂરત નાઝિલ હૂઇ. ચુનાંચે જબ યે સૂરત નાઝિલ હૂઇ તો અબૂલહબને અપને બેટોંસે કહા તુમ ઉન્કી બેટીયોં કો તલાક દે દો. વર્ના મેરે સાથ

---

[1] તફસીરે તબરી : સૂરએ લહબ

તુમ્હારા કોઇ તઅલ્લૂક નહીં, ચુનાંચે ઉન દોનોં લડકોંને નબિયે કરીમ ﷺ કી સાહબઝાદિયોં કો તલાક દે દી.[1] બડે લડકેને સિર્ફ તલાક દેને પર હી ઇકતિફા કિયા, ઔર કોઇ ગુસ્તાખીવાલા મુઆમલા નહીં કિયા. છોટેને તો બુરા ભલા ભી કહા, હુઝૂર ﷺ કે ચેહરએ અનવર પર થૂકા ઔર આપ ﷺ કી સાહબઝાદી ઉમ્મે કુલસૂમ رضي الله عنها કો તલાક દી. જબ ઉસ્ને નબિયે કરીમ ﷺ કે સાથ ગુસ્તાખાના સુલૂક કિયા તો હુઝૂર ﷺ ને ઉસ મૌકે પર બદ દુઆઇયા જુમ્લા ઇરશાદ ફરમાયા થાઃ اللهم سلط عليه كلباً من كلابك (એ અલ્લાહ! તેરે દરિન્દોં મેં સે એક દરિન્દેકો ઇસ પર મુસલ્લત કર દે) અબૂતાલિબ ભી મૌજૂદ થે, જબ ઉન્હોંને યે બદદુઆ સુની, તો અબૂતાલિબને ઉસ સે કહા કે અબ તુમ ઇનકી બદદુઆસે નજાત નહીં પા સકતે હો. ખૂદ અબૂલહબ ભી જાનતા થા કે અબ ઇન્કી બદદુઆ તો અપના રંગ ઔર અસર દિખાએગી. ચુનાંચે યે બાપ બેટે ડરે સેહમે રેહતે થે કે પતા નહીં કબ ઇસ બદદુઆ કા અસર ઝાહિર હો?

ઈન સે ઝયાદહ સચ્ચા કોઈ નહી

એક મરતબહ શામકે ઇલાકેમેં એક સફરમેં અબૂલહબ અપને ઉસી બેટેકો કાફલેમેં લે કર જા રહા થા, એક જગહ પર કયામ હૂવા તો અબૂલહબને કહાઃ ઉન્કી બદદુઆકી વજહસે હમ ડર રહે હેં, કહીં કોઇ આ કર મેરે બેટેકો ફાડ ન ખાએ, ઇસલિયે તુમ હમારા લિહાઝ કરતે હૂએ ઇસ્કી હિફાઝતકા કોઇ બંદોબસ્ત કરો. ચુનાંચે કાફલેવાલોંને સબકે સામાનકા ઢેર લગાયા ઔર ઉસ્કે ઉપર અબૂલહબકે બેટેકો લિટાયા,

---

[1] તારીખે તબરી : ૨/૪૬૭-૪૬૮, સિરતુન્નબી વ અખબારૂલ ખુલફા : ૧/૭૧, અલઈસ્તીઆબ : ૪/૧૮૩૯-૧૮૪૧, ૪/૧૯૫૨-૧૯૫૩

ઔર સામાનકે ઢેરકે ચારોં તરફ કાફલેવાલે લેટ ગએ, રાતકો શેર આયા ઔર ઉસ્ને સબકો સૂંઘા, ઉસ્કે બાદ છલાંગ લગાકર ઉપર ગયા ઔર ઉસ્કા સર બદનસે અલગ કર દિયા. બા'ઝ રિવાયતોંમેં હે કે રાતકો અભી સોનેકી નોબત નહીં આઇ થી, ઉસી વકત શેરને બાહરસે આવાઝ લગાઇ, દહાડા, તો ઉસ્કે ગરજને કી આવાઝ સુનકર યે કાંપને લગા, લોગોંને કહાઃ હમનેં ભી આવાઝ સુની જૈસે તુને સુની, તુઝ પર ઇત્ના ઝયાદહ અસર કયૂં હેં? તો ઉસ્ને કહા કે મુઝકો મુહમ્મદ ﷺ કી બદદુઆ કે જુમલે યાદ આ રહે હેં, આસમાનકે નીચે ઉન્સે ઝયાદહ સચ્ચા કોઇ નહીં હે, ખાનેકા વકત આયા તો ડર ઔર ખૌફકી વજહસે ઉસ્કા હાથ આગે નહીં જા રહા થા. ઔર રાતકો યહી વાકિઅહ પૈશ આયા કે શેરને આ કર ઉસ્કો ખત્મ કર દિયા. હાલાંકે ઉન દોનોંકો હુઝૂર ﷺ કી સદાકતકા યકીન થા ઉસ્કે બાવુજૂદ ઈમાન નહીં લાએ.[1]

તીન હિજરતેં

ઉસ્કે બાદ હુઝૂર ﷺ ને હઝરત રૂકૈયહ رضي الله عنها કા નિકાહ હઝરત ઉસ્માન رضي الله عنه સે કિયા ઔર વો ઉન્કે નિકાહમેં થી, ઉસી ઝમાનેં મેં ઇન દોનોં મિયાં બીવી હઝરત ઉસ્માન رضي الله عنه ઔર હઝરત રૂકૈયહ رضي الله عنها ને હબ્શાકી જાનિબ હિજરત કી, એક મરતબહ ગએ, ફિર વહાં અફવાહ ફૈલી કે મકકાવાલે સબ મુસલમાન હો ગએ, ઔર અબ વો મુસલમાનોંકો કોઇ તકલીફ નહીં પહોંચાતે હેં ઇસલિયે ઉસ અફવા કો સુનકર બહોતસે લોગ મકકા વાપસ આ ગએ, યહાં આએ તો મા'લૂમ હૂવા કે સિલસિલા જૂં કા તૂં બાકી હે, ફિર દો બારા મકકેસે હી હબ્શાકી

[1] દલાઇલુન નુબુવ્વહ : ૧/૪૫૪-૪૫૮

હિજરત કી, ઔર ફિર હબ્શાસે મદીનેકી ભી હિજરત કી, ગોયા તીન હિજરતેં કી, હબ્શા કી દો,ઔર મદીને કી એક.

ઝૂન્નૂરૈન

જબ હુઝૂર ﷺ ગઝવએ બદ્ર કે લિયે નિકલે, ઉસ વકત હઝરત રૂકૈયહ ؓ બીમાર થી. હઝરત ઉસ્માન ؓ ભી નિકલના ચાહતે થે; લેકિન હઝરત રૂકૈયહ ؓ કી તિમારદારી કે લિયે હુઝૂર ﷺ ને ઉન્કો રોક દિયા કે આપ મત આઈયે, ઉન્કી તિમારદારી મેં રહો. ઉધર અલ્લાહ તઆલાને ગઝવ એ બદ્ર મેં મુસલમાનોંકો કામ્યાબી અતા ફરમાઇ, ઔર જબ હઝરત ઝૈદ બિન હારિષહ ؓ બશારત દેનેકે લિયે મદીના પહોંચે, તો ઉન્હોંને દેખા કે આપ ﷺ કી સાહબઝાદી હઝરત રૂકૈયહ ؓ કો દફન કિયા જા રહા હે.[1] હઝરત રૂકૈયહ ؓ કે ઈન્તિકાલ કે બાદ હુઝૂર ﷺ ને અપની દૂસરી સાહબઝાદી હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ ؓ કો ભી હઝરત ઉસ્માન ؓ કે નિકાહ મેં દિયા, ઔર ફરમાયા કે પેહલી બેટીકો ભી અલ્લાહકે હુકમસે હી ઉન્કે નિકાહમેં દિયા થા ઔર દૂસરી બેટીકો ભી અલ્લાહકે હુકમસે દિયા હે. હિજરી ૮/૯ મેં હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ ؓ કા ઈન્તિકાલ હૂવા, ઉસ મૌકે પર હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: અગર મેરી તીસરી બેટી બગૈર નિકાહ કે હોતી તો ઉસ્કો ભી ઉન્કે નિકાહમેં દેતા.[2] હુઝૂર ﷺ કી દો બેટીયાં હઝરત ઉસ્માન ؓ કે નિકાહમેં થી, ઈસલિયે હઝરત ઉસ્માન ؓ કો ઝૂન્નુરૈન કેહતે હેં. ગોયા હુઝૂર ﷺ કી હર સાહબઝાદી એક નૂર હે, તો હઝરત ઉસ્માન ؓ દો

---

[1] અલઈસ્તીઆબ : ૪/૧૮૪૧

[2] અલ મોઅજબુલ કબીર : ૧૭/૧૮૪ , તારીખે દિમશ્ક : ૩૯/૪૪-૪૭

નૂરવાલે હૂએ. યે હઝરત ઉસ્માન ﷺ કી ખુસૂસીયત હે. આખરી સાહબઝાદી હઝરત ફાતિમહ ﷺ કો હુઝૂર ﷺ ને હઝરત અલી ﷺ કે નિકાહમેં દિયા થા. ઈસ તરહ અબૂલહબ કે કેહને સે બેટોંને હુઝૂર ﷺ કી સાહબઝાદિયોં કો તલાક દી.

અબૂલહબ કા ઈબ્રતનાક અંજામ

હુઝૂર ﷺ ઔર મુસલમાન હિજરત કર કે મદીના તશરીફ લે ગએ. હિજરી ૨ મેં ગઝવ એ બદ્ર પૈશ આયા, અબૂલહબ કો ભી ઉસ્મેં શરીક હોના થા, મગર મારે ડર કે શરીક નહીં હૂવા, ઔર અપની જગહ અબૂજહલ કે ભાઈકો રકમ દેકર ભેજા, ઈધર ગઝવ એ બદ્ર ખત્મ હૂવા, ઉસ્કે ચંદ હી દિનોંમેં ઉસ્કો ચેચક કી બીમારી લગ ગઈ, અરબોંમેં વહમ પરસ્તી થી, જિસ્કી વજહસે વો યૂં સમજતે થે કે ચેચક કી બીમારીવાલે શખ્સ કે પાસ જો કોઈ જાતા હે ઉસ્કો ભી ચેચક કી બીમારી લગ જાતી હે. ઈસલિયે ઉસ્કો ભી જબ યે બીમારી લગી તો ઘરવાલોંને અપને રિહાઈશી ઘરસે ઉસ્કો દૂસરે ઘરમેં ડાલ દિયા. ઔર વહાં કોઈ નહીં જાતા થા, ચંદ દિનોંમેં હી પૂરે જિમ પર વો બીમારી ફૈલ ગઈ, ઉસીમેં ઉસ્કી મૌત વાકેઅ હો ગઈ, મરને કે બાદ ઉસ્કી લાશ ઉસી મકાનમેં વેસી હી પડી રહી, બદબુ આને લગી તો લોગોંને ઉસ્કે બેટોંકો શરમ દિલાઈ કે તુમ્હારા બાપ મર ગયા તો ભી ખબર નહીં લેતે? ઉન્હોંને એક હબશી ગુલામકો પૈસે દે કર તૈયાર કિયા, બા'ઝ રિવાયતોં મેં યે હે કે ઉસ્ને એક દિવારકે સાથ ટેક લગાકર ઉસ્કી લાશકો બિઠા દિયા, ફિર સબને દૂર હી સે ઉસ્કો પથ્થર મારે, ઈત્ને પથ્થર મારે કે વો ઉસીમેં દફન હો ગયા, બા'ઝ રિવાયતમેં હે કે એક ગઢા (ખાડા) ખોદા ગયા ઔર લકડીકે ઝરીયેસે ઉસ્કી લાશકો અંદર ડાલા ગયા ઔર

ઉપર પથ્થર ડાલકર ઉસકો ઉસી તરહ દફન કિયા ગયા, ઈસ તરહ ઝિલ્લત ઔર રૂસ્વાઈકે સાથ ઉસકી મૌત આઈ.[1]

વો મુઝે નહી દેખ સકેગી

હુઝૂર ﷺ મકકે મેં થે ઔર યે સૂરત નાઝિલ હૂઈ થી, જબ યે સૂરત નાઝિલ હૂઈ તો અબૂલહબકી બીવી ઉમ્મે જમીલ કો પતા ચલા કે ઐસી સૂરત નાઝિલ હૂઈ હે, તો વો હુઝૂર ﷺ કો બહોત બુરા ભલા કેહતી થી, ગાલીયાં દેતી થી, ઉસકો જબ મા'લૂમ હૂવા કે ઐસી સૂરત નાઝિલ હૂઈ તો વો આપ ﷺ કે પાસ ગાલીયાં દેતી હૂઈ પથ્થર લે કર આઈ, આપ ﷺ હરમ મેં બૈઠે હૂએ થે, હઝરત અબૂબક્ર رضي الله عنه ભી પાસ મેં બૈઠે થે. હઝરત અબૂબક્ર رضي الله عنه ને હુઝૂર ﷺ સે અર્ઝ કિયા કે અલ્લાહકે રસૂલ : વો ગાલીયાં દેતે હૂએ ઔર પથ્થર લિયે હૂએ આ રહી હે. આપકો મારેગી. હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ ઘબરાઓ મત! વો મુઝે નહીં દેખ સકેગી, ચુનાંચે જબ વો કરીબ આઈ તો હઝરત અબૂબક્ર رضي الله عنه સે પૂછતી હેઃ તુમ્હારે સાથી કહાં હે? હાલાંકે હુઝૂર ﷺ વહીં મૌજૂદ થે, ઉન્હોંને ઐસી ઐસી બાતેં કહી હેં! ઔર કહા અગર મૈં ઉન્કો પા લૂંગી તો યે પથ્થર ઉન્કે મૂંહ પર મારૂંગી.ઔર કહાઃ સુન લોઃ મૈં શાઈરા હૂં.[2]

મૈં મુઝમ્મમ નહી, મુહમ્મદ હૂં

ઔર ઉસ્ને યે અશઆર કહે...

مُذَمَّمًاعَصَيْنَا   وَأمره أَبَيْنَا   وَدينه قلينا

---

[1] અલ મોઅજબુલ કબીર : ૧/૩૦૮
[2] સીરતે ઈબ્ને હિશામ : ૧/૩૫૬

તરજમહ: હમને મુઝમમકી ના ફરમાની કી, ઔર હમનેં ઉન્કે હુકમકો કુબૂલ કરને સે ઈન્કાર કિયા, ઔર હમનેં ઉન્કે દીનસે દુશ્મની કી. વો યે શેઅર પઢતે હૂએ વહાં સે ચલી ગઇ.

قلی-یقلی (કલા..યકલા..)ઉસ્કે મા'ના દુશ્મની કરના હે, જૈસે કુર્આન મેં હે:مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلٰی

નબિયે કરીમ ﷺ કો મક્કાવાલે બજાએ મુહમ્મદ કે નઉઝૂબિલ્લાહ, મુઝમમ કેહતે થે, તો વો ભી યે બોલતે હૂએ વહાં સે ચલી ગઇ. મુહમ્મદકા તરજમહ હોતા હે કાબિલે તા'રીફ, ઔર મુઝમ્મમ કા તરજમહ હોતા હે કાબિલે મઝમ્મત, બુરાઇ કિયા જાનેવાલા. દેખિયે: હુઝૂર ﷺ ઉન્કે મુઝમ્મમ બોલને પર નારાઝ નહીં હોતે થે, બલ્કે હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં: અલ્લાહ તઆલાકા કિત્ના બડા કરમ હે કે ઉન્કી ગાલીયોં કો અલ્લાહ તઆલાને યૂં હી મેરે ઉપર સે હટા દિયા, ઈસલિયે કે વો લોગ જબ ભી હુઝૂર ﷺ કો બુરા ભલા કેહતે થે તો હુઝૂર ﷺ કે નામ મેં મુહમ્મદ નહીં બોલતે થે, બલ્કે મુઝમ્મમ બોલતે થે. તો હુઝૂર ﷺ ફરમાતે કે વો તો મુઝમ્મમ કો બુરા ભલા કેહતે હેં, ઔર મૈં તો મુઝમ્મમ હૂં નહીં! મેરા નામ તો મુહમ્મદ હે! કિત્ની આસાની ઔર સાદગી કે સાથ હુઝૂર ﷺ ને ઉસ્કો હલ કર દિયા! ઝરા ભી બુરા ન લગા, ઔર મુઆમલા ખત્મ હો ગયા.[1]

મૈંને અલ્લાહ સે ઈન દોનોં કો માંગ લિયા

ફત્હે મક્કા કે મૌકે પર હુઝૂર ﷺ ને હઝરત અબ્બાસ رضي الله عنه સે કહા: તુમ અપને ભતીજોં કો મેરે પાસ નહીં લાતે? અબૂલહબ કા એક

[1] સીરતે ઈબ્ને હિશામ : ૧/૩૫૬

બેટા ઉતયબા તો મારા ગયા થા, દૂસરા ઉતબા થા,ઔર તીસરા મુઅત્તબ થા. આપને ફરમાયાઃ ઉન્કો લે આઓ! હઝરત અબ્બાસ ﷺ ઉન્કો તલાશ કરને કે લિયે નિકલે વો ભાગકર અરફાત ચલે ગએ થે, હઝરત અબ્બાસ ﷺ ઉન્કો લાએ, વો આએ, ઔર ઈમાન કુબૂલ કિયા. હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ મૈંને અલ્લાહ તઆલાસે ઈન દોનોંકો માંગ લિયા હે.[1] હુઝૂર ﷺ કી શફકકત દેખો! જિસ આદમીને આપ ﷺ કે સાથ એૈસા મુઆમલા કિયા થા ઉન્કી અવલાદ કે સાથ યે સુલૂક! હુઝૂર ﷺ ને ફત્હે મકકાકે મૌકે પર લોગોંકો બુલા બુલાકર ઈમાનકી દા'વત દી. હઝરત અબૂબક્ર ﷺ કે વાલિદ જિન્કા નામ ઉસ્માન થા, અબૂકહાફા કુન્નિયત થી, ઉન્કો દા'વત દી, તો વો ભી મુસલમાન હો ગએ. ઉસી તરહ ઔર બહોત સારે વો લોગ જો તકલીફેં પહોંચાતે થે, ઉન્કો બુલાકર અપને સામને બિઠાતે થે ઔર દા'વતે ઈસ્લામ પૈશ કરતે થે. યે હુઝૂર ﷺ કી રહમતો શફકત કા મુઆમલા હે.[2]

કુન્નિયત કયૂં ?

એક સવાલ યે હે કે અબૂલહબકી કુન્નિયત કયૂં ઝિક્ર ગઇ? ઉસ્કા નામ કયૂં નહીં લિયા ગયા? તો ઉસ્કા જવાબ યે હે કે ઉસ્કા નામ અબ્દુલઉઝઝા થા, ચૂં કે ઈસ્મેં બુતકી તરફ નિસ્બત હોતી થી, ઈસલિયે ઈસ નામ કો કુર્આનમેં ઝિક્ર કરના મુનાસિબ નહીં થા, ઈસલિયે અબૂલહબ કુન્નિયત બોલા ગયા, ફિર અબૂલહબ મેં ઈસ બાતકી તરફ ઈશારા ભી થા કે વો ભડકનેવાલી આગમેં દાખિલ હોગા.

---

[1] તબકાતુલ કુબરા : ૪/૪૪-૪૫
[2] અલ મવારીદ : ૧૭૦૦, સીરતે ઈબ્ને હિશામ : ૨/૪૦૫-૪૦૬, મુસ્તદરકે હાકિમ : ૩/૪૮

દર્સે ઈબ્રત

ઈસ સૂરતમેં બડી ઈબ્રત ભી હે.એક مَآ اَغۡنٰی عَنۡهُ مَالُهٗ وَمَا كَسَبَ ભી હે, બહોતસે લોગ અપને માલ કે ગુરૂર ઔર ઘમંડમેં હક કો કુબૂલ કરને સે ઈન્કાર કરતે હેં, ઔર અલ્લાહકે મકબૂલ બંદોંકો સતાતે હેં જૈસા કે અબૂલહબને ઈન્કાર કિયા થા, વો જાનતા થા કે યે હક હે, ઔર હુઝૂર ﷺ જો અલ્લાહકે મુકર્રબ થે ઉન્કો સતાયા. તો ઈસ્મેં યે ઈબ્રત હે કે માલ કી વજહ સે એૈસે કામ નહીં કરને ચાહિયે, માલ કિસી કામ આનેવાલા નહીં હે.

અલ્લાહ તઆલા હમકો તૌફીક અતા ફરમાએ. આમીન.

શરહે ઈહયા મેં લિખા હે કે બુઝુર્ગાને દીન કી આદાત ખત્મે કુર્આન મેં મુખ્તલિફ રહી હેં, બઅઝ હઝરાત એક ખત્મ રોઝાનહ કરતે થે જૈસા કે ઈમામ શાફિઈ رحمه الله ગૈર રમઝાનુલ મુબારક મેં ઔર બઅઝ દો ખત્મ રોઝાનહ કરતે થે જૈસા કે ખૂદ ઈમામ શાફિઈ સાહબ رحمه الله કા મા'મૂલ રમઝાનુલ મુબારક મેં થા ઔર યહી મા'મૂલ અસ્વદ ઔર સાલિહ બિન કીસાન, સઈદ બિન જુબૈર رحمه الله ઔર એક જમાઅતકા થા. બઅઝકા મા'મૂલ તીન ખત્મ રોઝાનહ કા થા.

બઅઝ ઉલમા કા મઝહબ હે કે ચાલીસ દિનસે ઝાઈદ એક કુર્આન શરીફ મેં ખર્ચ ન હોં, જિસ્કા હાસિલ યે હે કે કમ અઝ કમ તીન પાવ **(પોના પારા)** રોઝાનહ પઢના ઝરૂરી હે, અગર કિસી વજહસે કિસી દિન ન પઢ સકે તો દૂસરે દિન ઉસ્કી કઝા કર લે, ગરઝ ચાલીસ દિન કે અંદર અંદર એક મરતબહ કલામે મજીદ પૂરા હો જાવે. (ફઝાઈલે આ'માલ,ફઝાઈલે કુર્આન સફા:૫૩૯)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ નસ્ર

(કિસ્ત – ૧)

(તારીખ:- ૧,ઝિલકઅદહ ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૧૫,જુલાઇ ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمدللهنحمدهونستعينهونستغفرهونؤمنبهونتوكلعليهونعوذباللهمنشرور أنفسناومنسيئاتأعمالناونعوذباللهمنشرورأنفسناومنسيئاتأعمالنامنيهدهالله فلامضللهومنيضللهفلاهاديلهونشهدأنلاإلهإلااللهوحدهلاشريكلهونشهدأنسيدناو مولانامحمداًعبدهورسولهأرسلهإلىكافةالناسبشيراًونذيراًوداعياًإلىاللهبإذنهوسراجاً منيراًصلىاللهتعالىعليهوعلىآلهوأصحابهوبارك وسلمتسليماًكثيراًكثيراً-أمابعد:

فأعوذباللهمنالشيطٰنالرجيم۔ بسماللهالرحمٰنالرحيم۔

إِذَا جَآءَ نَصۡرُ اللّٰهِ وَ الۡفَتۡحُ ۝١ وَ رَاَيۡتَ النَّاسَ يَدۡخُلُوۡنَ فِىۡ دِيۡنِ اللّٰهِ اَفۡوَاجًا ۝٢

فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ وَاسۡتَغۡفِرۡهُ ؕ اِنَّهٗ كَانَ تَوَّابًا ۝٣

તરજમએ સૂરત

યે સૂરએ નસ્ર હે. તીન આયતેં હેં:

إِذَا جَآءَ نَصۡرُ اللّٰهِ وَ الۡفَتۡحُ (જબ અલ્લાહકી મદદ ઔર ફત્હ આ જાએ.)

وَرَاَيۡتَ النَّاسَ يَدۡخُلُوۡنَ فِىۡ دِيۡنِ اللّٰهِ اَفۡوَاجًا (ઔર આપ લોગોંકો દેખેં કે વો ફૌજ દર ફૌજ, ગિરોહ દર ગિરોહ અલ્લાહકે દીનમેં દાખિલ હો રહે હેં.)

فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ وَاسۡتَغۡفِرۡهُ (તો અપને પરવરદિગાર કી હમ્દકે સાથ ઉસકી તસ્બીહ બયાન કિજીયે ઔર અલ્લાહસે મગફિરત ચાહિયે.)

اِنَّهٗ كَانَ تَوَّابًا (બેશક વો બહોત મુઆફ કરનેવાલા હે.)

ઈસ સૂરતકે મુતઅલ્લિક સબકા ઈત્તિફાક હે કે કુર્આન પાકમેં સબસે આખિરમેં મુકમ્મલ તૌર પર નાઝિલ હોનેવાલી યહી સૂરએ નસ્ર હે.[1] ઈસ્કે બાદ કુછ આયતેં ઔર કુછ સૂરતોંકે હિસ્સે તો નાઝિલ હૂએ; લેકિન મુકમ્મલ સૂરત નાઝિલ નહીં હૂઈ.

ફત્હે મક્કહ સે કબ્લ યા ઉસ્કે બાદ ?

અલબત્તા ઈસ સિલસિલેમેં હઝરાતે મુફસ્સીરીન કે દરમ્યાન ઈખતિલાફ હે કે યે સૂરત મક્કા મુકર્રમહ ફતહ હોનેસે પેહલે નાઝિલ હૂઈ યા ફત્હે મક્કાકે બાદ નાઝિલ હૂઈ?

(૧) સાહિબે રૂહુલ મઆનીને البحر المحيط સે એક રિવાયત નકલ કી હે જિસ્મેં બતલાયા ગયા હે કે નબિયે કરીમ ﷺ જબ ફત્હે ખૈબરકે બાદ મદીના મુનવ્વરહ લૌટ રહે થે, તો રાસ્તેમેં યે નાઝિલ હૂઈ, ફત્હે ખૈબર માહે મુહર્રમ હિજરી ૭ મેં હૂઈ, ઉસ્કે બાદ દો સાલ નબિયે કરીમ ﷺ દુન્યામેં કયામ પઝીર રહે; લેકિન ઈસ્કે અલાવહ ઔર કોઈ દૂસરી સૂરત મુકમ્મલ નાઝિલ નહીં હૂઈ.[2]

(૨) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર رضي الله عنه કી રિવાયત યે હે કે યે સૂરત હજજતુલવદાઅ કે મૌકે પર અય્યામે તશરીક કે દૌરાન મિનામેં નબિયે કરીમ ﷺ કે કિયામ કે વકત નાઝિલ હૂઈ.[3]

---

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૩૦૨૪, સુનને કુબરા : ૧/૩૪૯
[2] અલ બહરૂલ મુહીત, રૂહુલ મઆની : સૂરએ નસ્ર
[3] અલ બહરૂલ મુહીત : સૂરએ નસ્ર

ઔર ઉસકે બાદ સૂરએ અલમાઇદહ કી આયત: اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِيْ وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِيْنًا (المائدة:٣) નાઝિલ હૂઈ. ઔર ઇન દોનોં યા'ની સૂરએ નસ્ર ઔર ઇસ આયતકે નાઝિલ હોનેકે બાદ નબિયે કરીમ ﷺ ૮૦ દિન દુન્યામેં રહે.

ઉસકે બાદ આયાતે કલાલહ નાઝિલ હૂઈ, ઉસ વકત નબિયે કરીમ ﷺ કી ઉમ્ર શરીફ કે ૩૫ દિન બાકી રેહ ગએ થે, ઔર સબસે અખિરમેં સૂરએ બકરહ કી આયત: وَاتَّقُوْا يَوْمًا تُرْجَعُوْنَ فِيْهِ اِلَى اللّٰهِ. (البقرة:) નાઝિલ હૂઈ.[1] ઉસ વકત નબિયે કરીમ ﷺ કી ઉમ્ર શરીફ ૨૧ દિન, ઔર મુકાતિલકી રિવાયતકે મુતાબિક સિર્ફ ૭ દિન બાકી રેહ ગએ થે. બહરહાલ! ફત્હે મક્કાસે પેહલે ઔર ફત્હે મક્કાકે બાદ, દોનોં તરહ નાઝિલ હોનેકી બાતેં હેં.

આપ ﷺ કે મા'મૂલ મેં તબ્દીલી

યહાં લફઝ فتح સે મક્કા મુકર્રમહકી ફત્હ મુરાદ હે, ઇસ પર તમામ મુફસ્સીરીનકા ઇત્તિફાક હે.

(૧) બુખારી શરીફમેં હઝરત આઇશા رضي الله عنها કી રિવાયત હેં કે ઇસ સૂરતકે નાઝિલ હોનેકે બાદ નબીએ કરીમ ﷺ કા યે મા'મૂલ હો ગયા થા કે જબ ભી કોઇ નમાઝ પઢતે, તો આપ યે દુઆ કરતે: [2] سبحانک ربنا وبحمدک اللّٰھم اغفرلی

---

[1] સહીહ બુખારી : ૪૫૪૪
[2] સહીહ બુખારી : ૪૯૫૭

(૨) હઝરત આઇશા ﷺ કી રિવાયત હે વો ફરમાતી હેં કે ઇસ સૂરતકે નાઝિલ હોનેકે બાદ નબિયે કરીમ ﷺ ઉઠતે, બૈઠતે, જાતે, આતે سبحان الله وبحمده أستغفر الله وأتوب إليه પઢતે ઔર યે ભી ફરમાતે થે કે મુઝે અલ્લાહ તઆલાને ઇસ્કા હુકમ દિયા હે, ઔર દલીલ કે તૌર પર આપ ﷺ સૂરએ નસ્ર કી તિલાવત ફરમાતે થે.[1]

(૩) તફસીરે કુર્તુબી મેં હઝરત અબૂહુરૈરહ ﷺ કી રિવાયત હે કે ઇસ સૂરતકે નાઝિલ હોનેકે બાદ નબીએ કરીમ ﷺ ઇબાદતમેં બહોત ઝયાદહ મુજાહદા ફરમાને લગે, યહાં તક કે આપ ﷺ કે પાઉં મુબારક પર વરમ આ ગયા.[2]

إِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ (જબ અલ્લાહ તઆલાકી મદદ ઔર ફત્હ આ જાએ)

દા'વત પર મુખાલિફત વ અઝિય્યત

યહાં فتح સે ફત્હે મક્કા મુરાદ હે. નબિયે કરીમ ﷺ કી વિલાદત શરીફા મક્કા મુકર્રમહમેં હૂઇ, ઔર જબ આપ ﷺ ને અપની હયાતે તૈય્યિબહ ૪૦ સાલ પૂરે કિયે, ઉસ વક્ત નબિયે કરીમ ﷺ પર **વહી** નાઝિલ હૂઇ, ઔર ઉસ્કે બાદ એક વક્ત આયા જબ યે આયત નાઝિલ હૂઇ: وَأَنْذِرْ عَشِيْرَتَكَ الْأَقْرَبِيْنَ (الشعراء:٢١٤) ورهطك منهم المخلصين ઉસ વક્ત નબિયે કરીમ ﷺ ને કબીલ એ કુરૈશ કી શાખોં ઔર અપને ખાનદાન કે બા'ઝ અફરાદ કો નામ લે લે કર સફા પહાડ કે પાસ જમા કિયા, ઔર અલ્લાહકે હુકમ કે મુતાબિક ઉસ્કે અઝાબસે ડરાયા. જૈસા કે સૂરએ

---

[1] મુસ્લિમ શરીફ: ૪૮૪

[2] અલ જામિઉલ અહકમુલ કુર્આન કુર્તૂબી : સૂરએ નસ્ર

લહબ કી તફસીરમેં ગુઝર ચૂકા.[1] ઈસ તરહ આપ ﷺ લોગોંકો ઈમાનો ઈસ્લામકી દા'વત દેતે રહે; લેકિન મક્કાવાલોંને ઉસ દા'વત પર ઈમાન લાને કે બજાએ આપ ﷺ કી મુખાલફત કી, ઔર સિર્ફ મુખાલફત હી નહીં; બલ્કે આપ ﷺ કો ઔર આપ પર ઈમાન લાનેવાલે લોગોંકો બહોત તકલીફેં પહોંચાઇ, ઔર ઝુલ્મો સિતમ કી કોઇ શકલ ઐસી નહીં થી, જો ઉન્હોંને હુઝૂર ﷺ ઔર ઈમાન લાનેવાલોં કે સાથ ઇખ્તિયાર ન કી હો. સખ્ત ગર્મીકે ઝમાનેમેં તપતી હૂઇ રેત પર ઉન્કો લિટા દિયા જાતા થા, ઔર ઉપર પથ્થરકી સિલ રખ દી જાતી થી, ઈસી તરહ અંગારોં પર લિટાયા જાતા થા. હઝરત ખબ્બાબ ﵁ કા વાકિઅહ આપને હિકાયતે સહાબામેં સુના હોગા કે ઉન્કી ચરબી કે પિઘલનેસે અંગારે બુઝતે થે. ઐસી ઐસી તકલીફેં પહોંચાઇ ગઇ થી, કોઇ તકલીફ ઐસી નહીં થી જો ન પહોંચાઇ હો.

મેરી મદદ કરો

વહી કે નુઝૂલકે બાદ ૧૩ સાલ નબિયે કરીમ ﷺ ને મકકા મુકર્રમહમેં ગુઝારે; લેકિન મક્કાવાલોં કી બડી તા'દાદ વો થી જો ઈમાન નહીં લાઇ થી. ઔર હુઝૂર ﷺ કો જબ ઉન્કી તરફસે માયૂસી હૂઇ, તો આપ ﷺ હજ કે મૌકે પર આનેવાલે અરબ કે દીગર કબાઇલ કે પાસ જા કર ઉન્કો ઈમાનો ઈસ્લામ કી દા'વત દેતે થે ઔર આપ ﷺ ઉન્સે યે દરખાસ્ત ભી કરતે થે કે આપ મુઝે અપને ઇલાકે મેં લે જાઓ, ઔર મુજે અલ્લાહકે હુકમકો અલ્લાહકે બંદોં તક પહોંચાને કા મૌકા દો, મેરી મદદ કરો; લેકિન કુરૈશ એક ઐસા કબીલા થા કે અરબ કે તમામ

---

[1] સહીહ બુખારી : ૪૭૭૦, ૭૯૭૧, ૪૯૭૨, ૪૯૭૩, મુસ્લિમ શરીફ : ૨૦૮, તિરમિઝી શરીફ : ૩૩૬૩

કબાઈલ પર ઉસ્કી ધાક બૈઠી હૂઇ થી. કોઇ ભી કબીલા કુરૈશ કો અપના દુશ્મન બનાને કે લિયે તૈયાર નહીં થા, વો જાનતે થે કે અગર ઇનકો અપને વહાં લે જાએંગે તો ઈસ્કા મતલબ કુરૈશ કો અપના દુશ્મન બનાના હે. ઔર ઉન્કી દુશ્મની મોલ લેના વો અપની તાકત સે બાહર સમજતે થે.

..તબ હમ તુમ પર ગાલિબ આએંગે

લેકિન અલ્લાહ તઆલાકો યે મંઝૂર થા કે યે ખિદમત મદીના મુનવ્વરહ કે દો કબીલોં ઔસ ઔર ખઝરજ જિન્કો બાદમેં અનસારકા લકબ મિલા, સે લેં, ચુનાંચે નુબુવ્વતકે ગ્યારવેં સાલ કબીલએ ખઝરજ કે ૬ આદમી આએ, ઔર હજકે મૌકે પર મિનામેં જમરએ અકબા કે પાસ હુઝૂર ﷺ સે ઉન્કી મુલાકાત હૂઇ, આપ ﷺ ને દા'વતે ઈસ્લામ પૈશ કી, ઉન્હોંને કુબૂલ કર લી.[1] મદીના મુનવ્વરહ મેં યહૂદિયોંકે દો કબીલે બનુ કુરૈઝહ ઔર બનુ નઝીર આબાદ થે, વો અહલે કિતાબ થે ઔર અહલે કિતાબ હોનેકી વજહસે ઉન્કી આસમાની કિતાબોંમેં અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે નબિયે આખિરૂઝઝમાન કી આમદ ઔર ઉન્કી જો અલામાતેં બતલાઇ ગઇ થી, વો સબ ઉન્હેં મા'લૂમ થી, ઔર ઔસ વ ખઝરજકા રેહના સેહના ભી યૂં કી યહૂદિયોંમેં થા ઔર ઉન્કી યહૂદિયોંકે સાથ આપસ મેં ચપકલિશ ઔર કશાકશી ભી ચલતી રેહતી થી, મુકાબ્લે ભી હોતે રેહતે થે, તો યહૂદી ઉન્સે કહા કરતે થે કે દેખો: નબિયે આખિરૂઝઝમાન આનેવાલે હેં, જબ વો આએંગે તો હમ ઉન પર ઈમાન લાએંગે, ઔર ઉન્કે સાથ મિલકર હમ તુમકો ઉસ તરહ કત્લ કરેંગે જૈસે કૌમે આદ ઔર કૌમે ઇરમકો કત્લ કિયા ગયા, ઔર

[1] સીરતે ઇબ્ને હિશામ : ૧/૪૨૮-૪૩૦

ઉન પર ઈમાન લાનેસે અલ્લાહ તઆલા હમારી મદદ કરેગા, ઔર ઉસ વકત હમ તુમ પર ગાલિબ આએંગે.

બય્અતે અકબએ ઉલા

અલબત્તા યહૂદી ઈસ ગલતફેહમી મેં મુબતલા થે કે નબિયે આખિરૂઝઝમાન હમારે અંદર યા'ની બની ઈસ્રાઈલમેં આએંગે. બહરહાલ! ઔસ ઔર ખઝરજ યહૂદિયોં સે યે બાતેં સુનતે રેહતે થે. વો તો અસલમેં બુત પરસ્ત થે, ઉન્કે પાસ કોઈ આસમાની કિતાબ નહીં થી, ઉન્કો ઈસ સિલસિલેમેં કોઈ મા'લૂમાત નહીં થી.તો યે ૬ આદમી જબ હજ કે લિયે આએ ઔર હુઝૂર ﷺ સે મુલાકાત હૂઈ, ઔર આપ ﷺ ને ઉન્સે કહા કે મૈં અલ્લાહકા નબી હૂં, ઔર મૈં તુમકો ઈમાનકી દા'વત દેતા હું, તો ઉન્હેં યહૂદિયોંકી બાતેં યાદ આ ગઈ, ઔર ઉન્હોંને આપસમેં કહા કે યહૂદી હમ સે કહા કરતે હૈં કે નબિયે આખિરૂઝઝમાન જબ આએંગે તો હમ ઉન પર ઈમાન લાએંગે ઓર ઉન પર ઈમાન લાનેકી વજહસે અલ્લાહ તઆલા હમારી મદદ કરેંગે ઔર ઉસ્કે નતીજેમેં હમ તુમ પર ગાલિબ આ જાએંગે, તો વો ઈમાન લાએ, ઉસ સે પેહલે હમકો મૌકા મિલા હે, હમ કયૂં ન ઈમાન લે આએં? ચુનાંચે યે ૬ આદમી ઈમાન લે આએ, ઉસ વકત ઉસ સે ઝયાદહ કોઈ બાત નહીં હૂઈ; અલબત્તા ઉન્હોંને કહા કે આઈન્દહ સાલ હમ દો બારા આપસે મુલાકાત કરેંગે, ચુનાંચે દૂસરે સાલ હજકે મૌકે પર ૬ કે બજાએ ૧૨ આદમી આએ. ઉન ૧૨ મેં ૫ તો વહી થે, જો અગલે સાલ આએ થે બાકી ૭ નએ થે વો ઈમાન લા કર હુઝૂર ﷺ કે હાથ પર બયઅત હૂએ, ઈસ્કો બય્અતે અકબએ ઉલા કહા જાતા હે.[1]

---

[1] સીરતે ઈબ્ને હિશામ : ૧/૪૩૧-૪૩૩

બય્અતે અકબએ સાનિયહ

ફિર ઉન્હોંને યે દરખાસ્ત કી કે આપ અપને તરબિયત કરદહ બા'ઝ સહાબા ﷻ કો હમારે પાસ ભેજેં, તા કે હમ વહાં ઈસ્લામકે અહકામ ઔર કુર્આનકી તા'લીમ સે વાકીફ કરેં. ચુનાંચે હુઝૂર ﷺ ને પેહલે હઝરત મુસઅબ બિન ઉમૈર ﷻ કો ઔર ફિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમ્મે મકતુમ ﷻ કો ભેજા. યે દોનોં હઝરાત અસઅદ બિન ઝુરારહ ﷻ કે ઘર પર ઠેહરે, ઔર વહાં રેહકર ઉન્હોંને ઈમાન વ ઈસ્લામ કી દા'વત દેના શુરૂઅ કિયા, ઔર ફિર તો મદીનાકે અરબ કબાઈલ મેં ઘર ઘરમેં નબિયે કરીમ ﷺ કા ચર્ચા થા. હત્તા કે ઉસ્કે બાદ વાલે (યા'ની નુબુવ્વતકે ૧૩ વેં) સાલ ૭૫ અફરાદ, જિન્મેં ૭૩ મર્દ ઔર દો ઔરતેં થી, હજ કે મૌકે પર પહોંચે. નબિયે કરીમ ﷺ કે દસ્તે મુબારક પર બયઅત હૂયે, યે બય્અતે અકબએ સાનિયહ કેહલાતી હે.[1]

હિજરત

ઉસી મૌકે પર ઉન્હોંને નબિયે કરીમ ﷺ સે દરખાસ્ત કી કે આપ હમારે યહાં તશરીફ લે આઈયે. હમ જિસ તરહ અપની જાનકી, અપને અહલો અયાલકી હિફાઝત કરતે હેં, આપકી ભી હિફાઝત કરેંગે, ઔર ઈસ દા'વતે ઈમાનમેં હમ આપકા પૂરા પૂરા સાથ દેંગે, ઔર તઆવુન કરેંગે. ચુનાંચે હિજરી ૧૩ મુકમ્મલ હોનેકે બાદ અલ્લાહ તઆલા કે હુકમ સે હુઝૂર ﷺ ને સહાબા ﷻ કો મદીના મુનવ્વરહ હિજરત કી ઈજાઝત દી. પેહલે કુછ સહાબા ﷻ વહાં પહોંચે, જૈસે હઝરત ઉમર ﷻ વગૈરહ. યહાં તક કે માહે રબીઉલઅવ્વલ મેં અલ્લાહ

---

[1] સીરતે ઈબ્ને હિશામ : ૧/૪૩૮-૪૪૧

તઆલાને હુઝૂર ﷺ કો ભી ઈજાઝત દી. ઔર આપ ભી હિજરત ફરમાકર મદીના મુનવ્વરહ તશરીફ લે ગએ.[1]

આપસી લડાઈ કી હો ગઈ સફાઈ

મદીના મુનવ્વરહ પહોંચ જાનેકે બાદ મક્કાવાલોં કો ઔર ઝયાદહ ગુસ્સા આયા કે યે લોગ તો વહાં ચલે ગએ! વો તો દીનકે દુશ્મન થે. ઉન્હોંને ઉન્કો મદીના મુનવ્વરહમેં ભી ચેન સે રેહને નહીં દિયા. ચુનાંચે યહાં રેહકર ભી મદીના મુનવ્વરહવાલોં કો કેહલવાતે થે, ધમકિયાં દેતે થે કે તુમને ઉન્કો પનાહ દી હે, હમ તુમ પર હમલા કરેંગે ઔર તુમસે મુકાબ્લા કરેંગેં, તુમ ઉન્કો મદીને સે નિકાલો. ઉસીકે સાથ સાથ ઉન્હોંને ઉન્કો આપસમેં અંદરૂની તૌર પર ભી ઉભારને કી કોશિશ કી, ઈમાન ન લાનેવાલોં ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય, જો ઝાહિરી ઈમાન ભી નહીં લાયા થા, કો લડાઈ કે લિયે આમાદહ કિયા, યહાં તક કે એક મૌકે પર આપસમેં બાકાઈદહ ટકરાવ કી સૂરત ભી પૈદા હો ગઈ, મગર નબિયે કરીમ ﷺ ઐન વક્ત પર પહોંચ ગએ, ઔર લોગોંકો સમજાયા કે યે તો તુમકો આપસ મેં લડાકર નુકસાન કરના ચાહતે હેં. ઔર મુઆમલા સાફ કર દિયા. જબ ઉન્કી તરફસે માયૂસ હો ગએ, તો ઉન્હોંને (મક્કાવાલોં ને) યહૂદિયોંકો ખત લિખા કે તુમ કિલ્લે વાલે ઔર હથિયાર વાલે હો, ઉન લોગોંકો તુમ અપને વહાં સે નિકાલો. લેકિન હુઝૂર ﷺ ને યહૂદિયોંકે સાથ પેહલે હી અમનકા મુઆહદા કર લિયા થા.

---

[1] સીરતે ઇબ્ને હિશામ : ૧/૪૬૮-૪૯૨

હુઝૂર ﷺ કા ખ્વાબ

બહરહાલ! મકકાવાલોં કો ચૈન નહીં પડા, તો લશ્કર લે કર બાર બાર મદીને પર હમલે કિયે, જંગે બદ્ર હૂઇ, જંગે ઉહદ હૂઇ, જંગે ખન્દક હૂઇ. મુખ્તલિફ જંગેં હૂઇ, ઔર જંગે ખન્દક કે બાદવાલે સાલ નબિયે કરીમ ﷺ ને ખ્વાબ દેખા કે આપ ﷺ અપને સહાબા ﷺ કે સાથ ઉમરે કે લિયે તશરીફ લે જા રહે હેં, હુઝૂર ﷺ ને સહાબા ﷺ કે સામને અપને ખ્વાબકા તઝકિરહ કિયા,[1] તો જો સહાબા ﷺ મકકા મુકર્રમહસે હિજરત કરકે મદીના મુનવ્વરહ આ ગએ થે, ઉન્કો મદીના મેં છઠા સાલ ચલ રહા થા, ઝાહિર હે કે વો મકકામેં પૈદા હૂએ, ઝિંદગીકા બડા હિસ્સા વહાં ગુઝારા થા, મકકા કી યાદ તો ઉન્કે દિલોંમેં બૈઠી હૂઇ થી, જબ યે ખ્વાબ સુના તો બેચૈન હો ગએ. ઔર નબી કા ખ્વાબ **વહી** કે હુકમ મેં હોતા હે, ઇસલિયે ઉન્હોંને કહા હમ ચલેંગે, ઔર હુઝૂર ﷺ ભી તૈયાર હો ગએ.

સુલ્હ હુદૈબિયહ

બહરહાલ! તકરીબન દેઢ હઝારકા કાફલા ઉમરે કે લિયે ચલા.[2] ઔર મક્કાવાલોં કો પતા ચલા; તો ઉન્હોંને પેહલે હી સે તૈયારીયાં કર લી, કુરૈશકે અલાવહ મક્કાકે આસપાસ રેહનેવાલે દૂસરે કબાઇલકો ભી મુકાબ્લે કે લિયે અપના હમ ખયાલ બના લિયા, ઔર તય કિયા કે કિસી ભી હાલ મેં ઉન્કો મસ્જિદે હરામ મેં દાખિલ નહીં હોનેં દેંગે, અગર યે દાખિલ હો ગએ તો હમારી નાક કટ જાએગી. ચુનાંચે હુઝૂર ﷺ કો જબ ઇન હાલાતકા ઇલ્મ હૂવા તો આપ ﷺ સીધે જાનેકે બજાએ

---

1 તફસીરે તબરી : સૂરએ ફત્હ
2 સીરતુન્નબી (ઇબ્ને ઇસ્હાક) : ૪૫૪, સહીહ બુખારી : ૪૮૪

રાસ્તા બદલકર આગે બઢે. ચુનાંચે મકામે હુદૈબિયહમેં આપ ﷺ કી ઊંટની બૈઠ ગઇ, ઉઠાના ચાહા તો ઉઠી, દો બારા બૈઠ ગઇ ઔર ફિર ન ઉઠી.[1] હુઝૂર ﷺ કો **વહી** કે ઝરીયે મુકમ્મલ બાત બતલા દી ગઇ કે ઇસ વકત આપકો મક્કા જાનેકા મૌકા નહીં મિલેગા, ઔર ઇસ બાતસે ભી આગાહ કિયા ગયા કે અગર આપસી સુલહકી કોઇ સૂરત નિકલ આએ, તો આપ ઉસ્કે લિયે આમાદહ હો જાએં, ચુનાંચે આખિરમેં દસ સાલકે લિયે સુલહ હો ગઇ, ઔર આપ ﷺ મકકા મુકર્રમહસે બગૈર ઉમરહ કિયે લૌટે, ઇસ સુલહકી શરાઇતમેં પેહલી શર્ત યે થી કે ઇસ સાલ તો યે લોગ બગૈર ઉમરહકે વાપસ જાએંગે, અલબત્તા, આઇન્દહ સાલ ઇન્હી દિનોંમેં દો બારા આએંગે ઔર ઉમરહ કરેંગે. દીગર શરાઇત ભી થી, જૈસે દસ સાલ તક હમ બાહમ જંગ નહીં કરેંગે, ઔર હમારી સુલહમેં જો દૂસરે કબાઇલ શરીક હોના ચાહે, તો વો શરીક હો સકતે હેં.[2]

ખુદા કી કસમ! યે ફતહ હે

ચુનાંચે જબ સુલહ મુકમ્મલ હો ગઇ, તો સુલહ કે મુતાબિક નબિયે કરીમ ﷺ ઉમરહ કિયે બગૈર હુદૈબિયહસે વાપસ લૌટે, જબ વાપસ લૌટ રહે થે, તો સૂરએ ફત્હ કી શુરૂકી આયત:اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِيْنًا ۝ لِّيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْۢبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهٗ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا (الفتح:١-٢) નાઝિલ હૂઇ, જબ યે આયતેં નાઝિલ હૂઇ તો હુઝૂર અકરમ ﷺ ને હઝરાતે સહાબા ﷺ સે ફરમાયા કે આજ ઐસી અજીબો ગરીબ સૂરત નાઝિલ હૂઇ જો મેરે નઝદીક દોનોં જહાંસે ઝયાદહ

---

[1] સીરતુન્નબી (ઇબ્ને ઇસ્હાક) : ૪૫૫, સહીહ બુખારી : ૨૭૩૧,૨૭૩૨
[2] સીરતુન્નબી (ઇબ્ને ઇસ્હાક) : ૪૬૧-૪૬૨

કીમતી ઔર મહબુબ હે, ફિર આપ ﷺ ને યે આયતેં પઢકર સુનાઇ.[1] ઈસ સૂરતમેં સુલહકા જો વાકિઅહ પૈશ આયા થા, ઉસ્કો અલ્લાહ તઆલાને ફત્હસે તા'બીર કિયા હે, તો હઝરત ઉમર ﷺ ને અર્ઝ કિયાઃ એ અલ્લાહકે રસૂલ! યે ફત્હ હે? યે તો હમ નેં બહોત દબ કર સુલહ કી હે, તો હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ અલ્લાહકી કસમ, યે ફત્હ હે.[2] ચુનાંચે બાદ કે હાલાતને બતલાયા કે વાકિઅતન યે ફત્હે મુબીન હે. ખૈર! સુલહકે બાદ અમનો સકુન હો ગયા, ઉન્કે હમલે નહીં હૂએ. ઉસ્કે બાદ દૂસરે સાલ શર્ત કે મુતાબિક હિજરી ૭ મેં હુઝૂર ﷺ સહાબા ﷺ કે સાથ ઉમરહ કે લિયે તશરીફ લે ગએ ઔર ઉમરહસે ફારિગ હૂએ.

અહદ શિકની

મક્કાવાલોંકા તો શરાઇત પર બાકી રેહના મુશ્કિલ થા, મક્કા મુકર્રમહકે કરીબો જવારમેં દો કબીલે રેહતે થે. બનુખુઝાઆ ઔર બનુબક્ર. ઉન દોનોમેં આપસમેં લડાઇયાં હોતી થી, તો બનૂબક્ર મક્કા વાલોંકા હલીફ થા, ઔર બનુખુઝાઆ મુસલમાનોંકે હલીફ (ally) થે. અબ જબ મુસલમાન ઔર કુરૈશકી સુલહ હૂઇ, ઔર લડાઇયાં ખત્મ હૂઇ તો ઉન્કો અપની પુરાની લડાઇયાં યાદ આઇ, ઔર ફિર લડાઇ શુરૂઅ હૂઇ. ઇસ મૌકે પર કુરૈશને ઉન્કા સાથ દિયા, યે શર્ત કે ખિલાફ થા. યે મક્કાવાલે યૂં સમજતે થે કે હમારી ઇસ હરકતકા કિસી કો પતા નહીં ચલેગા, લેકિન જબ કુરૈશને બનૂબક્ર કા સાથ દિયા ઔર જિસ કબીલેકે ખિલાફ યે હરકત કી થી યા'ની બનુખુઝાઆ, ઉસ્કા એક પૂરા વફદ મદીના મુનવ્વરહ પહોંચા, ઔર સારે હાલાત નબિયે કરીમ ﷺ

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૧૭૮૬, તફસીરે તબરી : સૂરએ ફત્હ

[2] સહીહ બુખારી : ૪૮૩૩, ૪૮૪૪, મુસ્લિમ શરીફ : ૧૭૮૫

સે બયાન કિયે. ઉસીકી બુન્યાદ પર હુઝૂર ﷺ ને મક્કાવાલોંકો ઈત્તેલાઅ દી કે તુમ્હારે જિસ કબીલેને યે હરકત કી હે તુમ ઉન્કે સાથ અપના મુઆમલા ખત્મ કર દો; યા જિત્ને આદમી મારે ગએં હેં ઉન્કી દિયત અદા કર દો; યા હમારી સુલહ ખત્મ કર દો. તો ઉન્હોંને ઈસ સે ઈન્કાર કર દિયા ઔર કેહેલવા દિયા કે હાંઃ સુલહ ખત્મ કર દો. ઉન લોગોંને કેહેલવા તો દિયા; લેકિન બાદમેં અફસોસ હૂવા કે સુલહ ખત્મ હો ગઈ, યે તો બડી ખતરનાક બાત હો ગઈ, ચુનાંચે ઉન્હોંને દો બારા અબૂસુફયાનકો મદીના મુનવ્વરહ સુલહકી તજદીદ (Renew) કરનેકે લિયે ભેજા, લેકિન નબિયે કરીમ ﷺ સુલહકી તજદીદ નહીં ફરમાઈ. યે હિજરી ૮ કા વાકિઅહ હે.[1]

ફત્હે મક્કહ કે લિયે રવાનગી

અબૂસુફયાનકે લૌટને કે બાદ આપ ﷺ ને સહાબા ﷺ કો તૈયારી કરનેકા હુકમ દિયા. ચુનાંચે દસ હઝારકા એક બડા લશ્કર હુઝૂર ﷺ કી સરકરદગીમેં મક્કા મુકર્રમહકે લિયે રવાના હૂવા,[2] ચૂં કે મક્કા મુકર્રમહ હરમ હે, ઈસલિયે નબિયે કરીમ ﷺ કી દિલી ખ્વાહીશ યે થી કે હમ લશ્કર લે કર મક્કા મુકર્રમહ પર ચઢાઈકે લિયે તો જા રહે હેં, લેકિન ઐસી સૂરત પૈદા કી જાએ કે લડાઈકી નોબત ન આએ, ઔર ખૂન બહે બગૈર અલ્લાહ તઆલા હમેં ફત્હ અતા ફરમા દે. ઈસલિયે નબિયે કરીમ ﷺ ને એહતિયાત બરતી કે દો સાલ પેહલે તો ઉમરહકે લિયે ગએ થે, તો ઉન્કો પતા ચલ ગયા થા, ઔર ઉન્હોંને મુકાબ્લેકી તૈયારીયાં કર લી થી, ઔર ઈસ મરતબહ ઐસી રાઝદારીસે કામ લિયા કે ઈત્ના બડા લશ્કર

---

1 સીરતે ઈબ્ને હિશામ : ૨/ ૩૯૬-૩૯૭
2 સીરતુનનબી (ઈબ્ને ઈસ્હાક) : ૫૩૭, સીરતે ઈબ્ને હિશામ : ૨/ ૩૨૨

ગયા તબ ભી ઉન્કો પતા તક ન હૂવા. બલ્કે જિત્ને નાકે થે, ઉન સબકો બંદ કર દિયા થા તા કે ઈત્તેલાઅ પહોંચને હી ન પાએ, મક્કા મુકર્રમહ વાલોંકો ડર તો થા હી, હમનેં સુલહ તોડી હે અબ કહીં હમલા ન હો, તો ઉન્કે સરદાર અબૂસુફયાન ઈસી ફિક્રમેં ચક્કર લગાયા કરતે થે.

અબૂસુફયાન કી ગિરફતારી ઔર કબૂલે ઈસ્લામ

હુઝૂર ﷺ ઈત્ના બડા લશ્કર લે કર રવાના હૂએ ઔર લશ્કર મક્કા મુકર્રમહ કે કરીબ મકામે મર્રુઝ્ઝહરાન પહોંચ ગયા. એક મરતબહ ઉન્કે સરદાર અબૂસુફયાન રાતકો નિકલે હૂએ થે, ઉન્હોંને દેખા કે એક બહોત બડા લશ્કર હે, ચૂલ્હે જલ રહે હેં ઔર બહોત બડા મજમઅ હે. ફિર મા'લૂમ હૂવા કે યે તો હુઝૂર ﷺ કા લશ્કર હે.! હુઝૂર ﷺ કે લશ્કર કે જો ચોકીદાર ગશ્ત કર રહે થેં, જિન્કો ગશ્તી દસ્તા (Patroling army) કહા જાતા હે, ઉન્હોંને અબૂસુફયાનકો ગિરફતાર કર લિયા. ઉસી રાતકો અબૂસુફયાન હઝરત અબ્બાસ رضي الله عنه કે સમજાનેસે ઈમાન લે આએ.[1] બહરહાલ! હુઝૂર ﷺ કી ખ્વાહીશ થી કે મક્કા મુકર્રમહવાલોંકો આખિર તક પતા ન ચલે, વો બાત પૂરી હૂઈ. ઔર ઉન્કો બિલ્કુલ પતા હી ન ચલા. અબૂસુફયાન બાહર આએ થે ઉન્કો પતા ભી થા; લેકિન વો તો પકળ લિયે ગએ, લિહાઝા ઉન્કો વાપસ જાનેકા મૌકા હી નહીં મિલા.

આજ તો ખૂબ મારકાટ કરેંગે

દૂસરે દિન હુઝૂર ﷺ મક્કા મુકર્રમહમેં દાખિલ હોનેકે લિયે રવાના હૂએ, ઔર જબ પૂરા લશ્કર મક્કા કી જાનિબ આગે બઢા, તો હુઝૂર ﷺ ને અપને ચચા હઝરત અબ્બાસ رضي الله عنه સે ફરમાયા કે

[1] સીરતે ઈબ્ને હિશામ : ૨/ ૪૦૨-૪૦૪

અબૂસુફયાનકો ઐસી જગહ લે કર ખડે રહો, જહાંસે વો પૂરે લશ્કર કા નઝારહ કરે. ચુનાંચે હઝરત અબ્બાસ ﷺ ઉન્કો એક તંગ જગહ પર લે કર ખડે હૂએ. લશ્કરકે દસ્તે ગુઝરતે થે, અબૂસુફયાન પૂછતે થે: યે કૌન? યે કૌન? હઝરત અબ્બાસ ﷺ ઉન્હેં બતલાતે થે.[1] યહાં તક કે એક બડા દસ્તા, જિસ્મેં હુઝૂર ﷺ કે ખાસ સહાબા ﷺ થે, ઉન્કા ઝંડા હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ ﷺ કે હાથમેં થા, ગુઝરા. ઉન્હોંને જબ હઝરત અબૂસુફયાન કો દેખા તો ઉન્કો જોશ આયા ઔર બોલે કે:

اليوميوم الملحمة اليومتستحل الكعبة (أوالحرمة)

તરજમહ: આજ તો જંગકા દિન હે, આજ તો કા’બે કો અલ્લાહ કી તરફસે ખૂનખરાબે કે લિયે હલાલ કિયા જાએગા.

અબૂસુફયાન ને જબ યે બાત સુની તો ડર ગએ, ઉન્કે બાદ ફિર મખ્સૂસ સહાબા ﷺ કી એક છોટી સી ટૂકડી આઇ, ઉસ્મેં હુઝૂર ﷺ ભી થે, જબ હુઝૂર ﷺ સામનેસે ગુઝરે તો અબૂસુફયાન ને હુઝૂર ﷺ સે કહા કે સઅદ બિન ઉબાદહ ﷺ ને કયા કહા આપને સુના? હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: કયા કહા? તો ઉન્હોંને ઉન્કી વો બાત નકલ કી. હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: નહીં! આજ રહમતકા દિન હે, આજ તો કા’બે કી અઝમત દો બાલા હો જાએગી, ઔર કા’બે કો ગિલાફ પહેનાયા જાએગા.[2] ફિર હુઝૂર ﷺ ને પેહલે હઝરત અલી ﷺ કો ઔર ફિર હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ કે બેટે કૈસ બિન સઅદ કો ઝંડા દેને કા હુકમ ફરમાયા.

---

[1] સીરતે ઇબ્ને હિશામ : ૨/ ૪૦૩-૪૦૪

[2] સહીહ બુખારી : ૪૨૮૦

તવાઝોઅ' વ ઈન્કિસારી કી લાજવાબ મિસાલ

ઈસ તરહ યે કાફલા આગે બઢા, નબિયે કરીમ ﷺ અપની ઊંટની પર સવાર થે, આપ ﷺ ને અપને પીછે અપને લાડલે ઉસામા બિન ઝૈદકો બિઠા રખા થા, ઔર ઐસી હાલતમેં આપ ﷺ મક્કા મુકર્રમહમેં દાખિલ હૂએ કે તવાઝોઅ ઔર ઈન્કિસારીસે આપ ﷺ કા ચેહરએ અનવર ઈત્ના ઝૂકા હૂવા થા કે આપકી દાઢી મુબારક ઊંટની કે કજાવેકી લકડીસે લગ રહી થી.[1] ઔર હુઝૂર ﷺ સૂરએ ફત્હ કી શુરૂકી આયત: اِنَّا فَتَحۡنَا لَكَ فَتۡحًا مُّبِيۡنًا તિલાવત કર રહે થે. બુખારી શરીફકી રિવાયતમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુગફ્ફલ رضي الله عنه સે યે કૈફીયત મન્કૂલ હે.[2] હાલાંકે યહાંસે તો આપ ﷺ નિકાલે ગએ થે; હિજરત કરને પર મજબૂર હૂએ થે, ઔર ઈત્ને ઝમાનેકે બાદ અલ્લાહ તઆલાને ફતહ નસીબ ફરમાઇ તો ઝર્રા બરાબર ભી અકડ ઔર ઈતરાહટ નહીં હેં, બલ્કે પૂરી તવાઝોઅ ઔર ઈન્કિસારીકે સાથ દાખિલ હો રહે હેં.

દુન્યાકે બાદશાહ હોતે તો ન જાને કિત્ના ખૂન બહાતે ઔર કૈસી અકડકા મુઝાહરા કરતે, કુર્આને કરીમ મેં એક જગહ દુન્યાકે બાદશાહોંકા તરીકા નકલ કિયા ગયા હે:اِنَّ الۡمُلُوۡكَ اِذَا دَخَلُوۡا قَرۡيَةً اَفۡسَدُوۡهَا وَجَعَلُوۡۤا اَعِزَّةَ اَهۡلِهَاۤ اَذِلَّةً(النمل:٣٤)(જબ વો કિસી આબાદીમેં ફાતિહાના દાખિલ હોતે હેં તો ઉસ્કો ખરાબ વ બરબાદ કર કે રખ દેતે હેં ઔર ઉસ્કે ઈઝઝતવાલે લોગોં કો ઝલીલ બના દેતે હેં) લેકિન નબિયે કરીમ ﷺ

---

[1] સીરતુનનબી (ઇબ્ને હીશામ) : ૪/૪૦૫ ,દલાઈલુન નુબુવહ : ૫/ ૬૯
[2] સહીહ બુખારી : ૪૨૮૧

ફત્હ મક્કા કે મૌકે પર જબ મક્કા મેં દાખિલ હો રહે હેં, તો ઉસ તરહ તવાઝોઅ વ ઈન્કસારી કે સાથ, રોતે હૂએ, સૂરએ ફત્હ કી આયતેં પઢતે હૂએ દાખિલ હો રહે હેં, ઝર્રા બરાબર ભી કોઇ ગુરૂરો તકબ્બુર કા ઈઝહાર નહીં હે.

મૂંહ કે બલ ગિર ગએ

આપ ﷺ ઈસ તરહ દાખિલ હૂએ કે અપની ચચાઝાદ બહેન, હઝરત અલી رضي الله عنه કી હકીકી બહેન હઝરત ઉમ્મેહાની رضي الله عنها કે ઘર પર તશરીફ લે ગએ, ગુસ્લ ફરમાયા. આઠ રકઅતેં અદા ફરમાઇ, ઉસ્કે બાદ હરમ મેં તશરીફ લાએ,[1] આપ ﷺ અપની ઊંટની પર થે, મકકે વાલોંને કા'બે કી ચારોં તરફ ૩૬૦ બુત સીસેકે ઝરીયે દિવાર કે સાથ ચિપકાએ હૂએ થે, આપ ﷺ અપની ઊંટની પર તવાફ કર રહે હેં ઔર جَآءَ الۡحَقُّ وَزَهَقَ الۡبَاطِلُ ۚ اِنَّ الۡبَاطِلَ كَانَ زَهُوۡقًا (الاسراء:٨١) પઢતે હૂએ અપની લકડી સે ઈશારા કર રહે હેં ઔર બુત ગિરતે જા રહે હેં. ઈસી તરહ સારે બુત સરનિગુ હો ગએ,[2] ફિર આપ ﷺ ને ઉસ્માન બિન તલ્હા કે પાસ સે કા'બતુલ્લાહ કી ચાબી મંગવાઇ, દરવાઝા ખોલા અંદર ભી હઝરત ઈબ્રાહીમ عليه السلام ઔર હઝરત ઈસ્માઇલ عليه السلام વગૈરહ કી તસાવીર થી, પેહલે તો આપ ﷺ ને વો તસાવીર મિટવાઇ, ફિર અંદર દાખિલ હૂએ, હઝરત ઉસ્માન બિન તલ્હા, હઝરત બિલાલ, હઝરત ઉસામા આપ ﷺ કે સાથ થે, ઔર દરવાઝા અંદરસે બંદ કર લિયા, હર કૌને પર અલ્લાહ તઆલાકી તસ્બીહ, તહમીદ, તકબીર કી. કાફી દેર કે બાદ

---

1 સહીહ બુખારી : ૧૧૦૩
2 સહીહ બુખારી : ૨૪૭૮, મુસ્લિમ શરીફઃ ૧૭૮૧ , દલાઇલુન નુબુવહ : ૫/૭૧-૭૩

હુઝૂર ﷺ ને દરવાઝા ખોલા,[1] ઔર કા'બે કે દરવાઝે પર ખડે હોકર આપ ﷺ ને ખુત્બહ દિયા, ઉસ ખુત્બેમેં બુન્યાદી બાત આપ ﷺ ને કુરૈશ કો ખિતાબ કર કે યે ફરમાઇ થી: એ કુરૈશ, ઝમાનાએ જાહિલિયતકા જો ગુરૂર હે ઔર તુમ અપને આબાઓ અજદાદ પર જો ઇતરાતે હો, અલ્લાહ તઆલાને વો સબ ખત્મ કર દિયા હે. الناس من آدم وآدم من تراب (સબ હઝરત આદમ عليه السلام કી અવલાદ હેં, ઔર અલ્લાહ તઆલાને હઝરત આદમ عليه السلام કો મિટ્ટીસે પૈદા કિયા હે) ઔર ફિર આયતે કરીમહ: يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنٰكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ وَّاُنْثٰى وَجَعَلْنٰكُمْ شُعُوْبًا وَّقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوْا اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰكُمْ (الحجرات:١٣) તિલાવત ફરમાઇ. ચુનાંચે આપ ﷺ ને યે એલાન કર દિયા કે ફખ્રો ગુરૂર ઔર કુરૈશ અપને આપકો સબસે ઉંચા સમજતે હેં વો કુછ નહીં હેં, અલ્લાહ તઆલાકે યહાં અગર કિસી કી ઇઝઝત હે, તો વો તકવહ ઔર નેક અમલકી વજહસે હે.[2]

આજ તુમ્હારી કોઇ પકળ ન હોગી

જબ આપ ﷺ કા'બે કે અંદર તશરીફ લે ગએ, તો ઇત્ની દેર મેં પૂરે મકકાવાલે જમા હો ગએ, આપ ﷺ ને પેહલે હી એ'લાન કર દિયા થા કે જો અબૂસુફયાનકે ઘરમેં દાખિલ હો ઉસ્કો અમન હે, જો મસ્જિદે હરમ મેં આ જાએ ઉસ્કો અમન હે, જો અપને ઘરકા દરવાઝા બંદ કરલે ઉસ્કો અમન હે, જો અપને હથિયાર ફેંક દેં ઉસ્કો અમન હે.[3]

---

[1] સીરતુન્નબી (ઇબ્ને હિશામ) : ૨/૪૧૧, સહીહ બુખારી : ૪૬૮ , દલાઇલુન નુબુવહ : ૫/૭૪
[2] સીરતુન્નબી (ઇબ્ને ઇસ્હાક) : ૫૩૪
[3] મુસ્લિમ શરીફ : ૧૭૮૦, અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૩૦૨૧, ૩૦૨૨

ચુનાંચે મકકાકે તમામ કાફિર ઔર ગૈરમુસ્લિમ મસ્જિદે હરામ મેં મૌજૂદ થે. મસ્જિદે હરામ ખચાખચ ભરી હૂઇ થી,ઔર આપ ﷺ ને ખુત્બહ દિયા, ખુત્બે કે આખિરમેં આપ ﷺ ને ફરમાયાઃ એ કુરૈશ! તુમ્હારા કયા ખયાલ હે? મૈં તુમ્હારે સાથ કયા સૂલૂક કરૂંગા? ઉસ્કે જવાબમેં કુરૈશ કી તરફસે ઉન્કે સરદારોં મેં સે એક સુહૈલ બિન અમ્ર ને કહાઃ أخ كريم وابن أخ كريم (આપ તો શરીફ ભાઇ હે ઔર શરીફ ભાઇ કે બેટે હે) હમ આપસે ભલાઇ કી ઉમ્મીદ રખતે હેં. તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયાઃ મૈં તુમકો આજ વહી બાત કેહતા હૂં, જો હઝરત યૂસુફ عليه السلام ને અપને ભાઇયોંસે કહી થીઃ لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ (આજ તુમકો કોઇ તઅનો તશનીઅ ભી નહીં કી જાએગી) اذهبوا أنتم الطلقاء (જાઓ! તુમ સબ આઝાદ હો.)[1] દુન્યામેં તો દસ્તૂર યે હે કે કોઇ મુઆફ ભી કર દે તો ટોન્ટીંગ તો કરતા હી હે કે જા! તેરે જૈસે નાલાઇક કો કયા કરના, યૂં કર કે એક દો બાત સુના દેતે હેં. મગર હુઝૂર ﷺ ને એક જુમ્લા ભી નહીં કહા. યે આપ ﷺ કે અખ્લાક થે. જિન્હોંને ૧૩ સાલ તક ઐસા સતાયા કે ઝૂલ્મો સિતમ કી કોઇ શકલ નહીં છોળી થી; લેકિન આજ જબ અલ્લાહ તઆલાને કાબૂ દિયા તો આપ ﷺ ને ઇસ તરહ અપને અખ્લાકે કરીમાના કા મુઝાહરા ફરમાયા. ઇસી કા નતીજા થા કે સબકો અલ્લાહ તઆલાને ઈમાનકી તૌફીક દી, ઔર સબ ઈમાન લાએ. યે આપ ﷺ કે અખ્લાક હી કે નતીજે મેં હૂવા. ઇસ તરહ મકકા મુકર્રમહ ફત્હ હૂવા, ઇસી કો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઇસ સૂરતમેં બતલાયા હેં કે જબ અલ્લાહ તઆલાકી મદદ આ જાએ, ઔર મકકા

---

[1] સીરતુનનબી (ઇબ્ને ઇસ્હાક) : ૫૩૧, દલાઇલુન નુબુવહ : ૫/૫૭-૫૮

ફતહ હો જાએ, તો ઉસ્કે બાદ આપ ﷺ દેખેંગે કે લોગ ગિરોહ દર ગિરોહ, જમાઅત દર જમાઅત ઈમાનમેં દાખિલ હોંગે.

વુફૂદ કી આમદ

દેખિયે: કુરૈશકે અલાવહ અરબકે બા'ઝ કબાઈલકે સામને નબિયે કરીમ ﷺ કી હકકાનિયત ઔર આપ ﷺ કા અલ્લાહકા સચ્ચા રસૂલ હોના વાઝેહ હો ચૂકા થા; લેકિન કુરૈશકે ડરકી વજહસે વો ઈમાન નહીં લાતે થે, વો ઇસ ઇન્તિઝાર મેં થે કે અગર આપ ﷺ કો અપની કૌમ પર ગલ્બા હાસિલ હો જાએ તો હમ ભી ઈમાન લે આએંગે, ચુનાંચે જબ મકકા ફત્હ હૂવા ઔર અલ્લાહ તઆલાને આપ ﷺ કો કુરૈશ પર ગલ્બા દિયા, તો હાલ યે હૂવા કે જબ આપ ﷺ મદીના વાપસ લૌટે તો હિજરી ૮ ખત્મ હો રહી થી ઔર હિજરી ૯ કા પૂરા સાલ ઐસી હાલતમેં ગુઝરાકે અરબકે તમામ ઈલાકોંસે હર કબીલે સે વુફૂદ આતે થે ઔર વો અપને કબીલેકે ઈસ્લામ લાનેકી ખબરેં દેતે થે.

બશારત યા ખબર

અગર યે માના જાએ કે યે સૂરત ફતહે મકકાસે પેહલે નાઝિલ હૂઇ થી તો ઉસ્મેં અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે બશારત દી ગઇ હે, ઔર અગર બાદમેં માના જાએ તો ખબર દી જા રહી હે. જબ ફતહ વ નુસરત હો જાએ: فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ (તો આપ અલ્લાહ તઆલાકી હમ્દકે સાથ ઉસ્કી તસ્બીહ બયાન કિજીયે ઔર અપને ગુનાહોં કી મુઆફી માંગીયે.)

આપને સૂરત પઢકર સૂનાઈ તો કયા હુવા ?

જબ યે સૂરત નાઝિલ હૂઇ ઔર આપ ﷺ ને પઢકર સુનાઇ તો હઝરત અબ્બાસ رضي الله عنه રોને લગે, હુઝૂર ﷺ ને પૂછા: આપ કયૂં રોતે હો? તો ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા કે અલ્લાહકે રસૂલ! ઈસ્મેં અલ્લાહ તઆલાને આપકે રૂખ્સત હોનેકી ખબર દી હે,[1] અલ્લાહને આપકો દુન્યામેં ભેજા થા; તા કે ઈમાન દુન્યામેં ફૈલે, પૂરે જઝીરતુલ અરબ મેં જબ સબ લોગ ઈમાન લે આએંગે, તો ઈસ્કા મતલબ યે હૂવા કે અબ વાપસીકા વકત કરીબ આ ગયા હે, ઔર અલ્લાહ તઆલા આપ ﷺ કો દુન્યામેં રેહને નહીં દેંગે, ઔર અપને પાસ વાપસ બુલા લેંગે, હુઝૂર ﷺ ને જબ સુના તો ફરમાયા: તુમ ઠીક કેહતે હો.

મૈં ભી યહી સમઝતા હૂં

ચુનાંચે બુખારી શરીફમેં ભી મૌજૂદ હે કે હઝરત ઉમર رضي الله عنه અપને દૌરે ખિલાફતમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ رضي الله عنه કો ખાસ તૌર પર અપને કરીબ રખતે થે, બડે બડે હઝરાતે સહાબા رضي الله عنهم જો બદરીયીનમેં સે થે ઉન્કી હાઝરીકે મૌકે પર ભી હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ رضي الله عنه કો અપને પાસ બુલાનેકા એહતિમામ કરતે થે. ઉન લોગોંને એક મરતબહ પૂછા: હમારી અવલાદ, હમારે લડકે ઇનકી ઉમ્ર કે હેં, હમારી હાઝરીકે મૌકે પર આપ ઇનકો અપને પાસ બુલાતે હેં? તો હઝરત ઉમર رضي الله عنه ને જવાબમેં ફરમાયા કે ઉન્કા તઅલ્લૂક કિસ ઘરાનેસે હે તુમ જાનતે હો? યા'ની નુબુવ્વતકે ઘરાનેસે હેં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ رضي الله عنه ફરમાતે હેં કે એક મૌકે પર હઝરત

---

[1] બયઝાવી શરીફ : ૫/૩૪૪

ઉમર ﷺ ને મુઝકો બુલાયા, યે હઝરાત ભી વહીં બૈઠે હૂએ થે ઔર હઝરત ઉમર ﷺ ને ઉન લોગોંસે પૂછા: બતાઓ! ઈસ સૂરત (સૂરએ નસ્ર) કે મુતઅલ્લિક તુમ કયા કેહતે હો? ફિર ઉન્હોંને સૂરએ નસ્ર પઢી. ઉન્હોંને કહા: ઈસ્મેં યે હેં કે જબ મુલ્ક ફતહ હોંગે, ઉસ વકત તુમ અલ્લાહકી તસ્બીહ બયાન કરો. બા'ઝ તો ખામોશ રહે. હઝરત ઉમર ﷺ ને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ ﷺ સે પૂછા: તુમ કયા કેહતે હો? ઉન્હોંને કહા: મૈં યે સમજતા હૂં કે ઈસ્મેં અલ્લાહ તઆલાને હુઝૂર ﷺ કી વફાત કે કરીબ હોનેકી ખબર દી હેં, હઝરત ઉમર ﷺ ને કહા: હાં! જો તુમ સમજતે હો મૈં ભી વહી સમજતા હૂં.[1]

બહરહાલ! ઈસ્મેં એક તરફ જહાં ખૂશખબરી હે કે અલ્લાહ તઆલાને ઈસ્લામકો ગલ્બા અતા ફરમાયા, વહીં યે ભી હે કે જિસ કામકે લિયે અલ્લાહ તઆલાને હુઝૂર ﷺ કો દુન્યામેં ભેજા થા વો કામ હો ગયા, તો જબ મકસદ પૂરા હો જાતા હે તો ફિર આપ ﷺ કો વાપસ બુલા લિયા જાએગા,ગોયા આપ ﷺ કી મૌતકી ખબર દી ગઇ હે.

ઈસ સૂરતકે મુતઅલ્લિક મઝીદ બાતેં આઇન્દહ મજલિસમેં બયાન કરેંગે.

(ઈન્શાઅલ્લાહ.)

[1] સહીહ બુખારી : ૪૯૬૯, ૪૯૭૦

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ નસ્ર

(કિસ્ત - ૨)

(તારીખ:- ૮,ઝિલકઅદહ ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૨૨,જુલાઇ ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً- أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

اِذَا جَآءَ نَصۡرُ اللّٰهِ وَ الۡفَتۡحُ ۝١ وَرَاَيۡتَ النَّاسَ يَدۡخُلُوۡنَ فِىۡ دِيۡنِ اللّٰهِ اَفۡوَاجًا ۝٢

فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ وَاسۡتَغۡفِرۡهُ ؕ اِنَّهٗ كَانَ تَوَّابًا ۝٣

ગુઝશ્તહ મજલિસ મેં

ગુઝશ્તહ મજલિસમેં બતલા દિયા ગયા થા કે સૂરએ નસ્ર કુર્આન પાકમેં સબસે આખિર મેં મુકમ્મલ નાઝિલ હોનેવાલી સૂરત હે. ઈસ્મેં બારી તઆલાને ઈરશાદ ફરમાયા હે:

اِذَا جَآءَ نَصۡرُ اللّٰهِ وَ الۡفَتۡحُ (જબ અલ્લાહકી મદદ ઔર ફત્હ આ જાએ)

وَرَاَيۡتَ النَّاسَ يَدۡخُلُوۡنَ فِىۡ دِيۡنِ اللّٰهِ اَفۡوَاجًا (ઔર જબ આપ લોગોંકો દેખેંગે કે વો ફૌજ દર ફૌજ અલ્લાહકે દીનમેં દાખિલ હો રહે હેં)

فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ وَاسۡتَغۡفِرۡهُ ۚ اِنَّهٗ كَانَ تَوَّابًا (તો આપ અપને પરવરદિગારકી હમ્દકે સાથ ઉસ્કી પાકી બયાન કિજીયે ઔર ઉસ સે મગફિરત તલબ કિજીયે, બેશક વો બહોત ઝયાદહ મુઆફ કરનેવાલા હે)

દેખિયે! ઈસ સૂરતકો અલ્લાહ તઆલાને اِذَا جَآءَ نَصۡرُ اللّٰهِ وَالۡفَتۡحُ સે શુરૂઅ ફરમાયા હે, યા'ની અલ્લાહકી મદદ આએ ઔર મકકા ફતહ હો જાએ, બતલાયા ગયા થા કે યહાં ફતહસે ફત્હે મકકા મુરાદ હે.

જો કુછ હૂવા, હૂવા કરમ સે તેરે

અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને દો લફ્ઝ ઈસ્તેમાલ ફરમાએં: (૧) نصر اللہ (૨) والفتح જબ અલ્લાહકી મદદ આ જાએ ઔર ફતહ. અગર મુખ્તસર તરીકે સે પૈશ કરના હો તો اذاجاءالفتح જબ મકકા ફતહ હો જાએ, તો આપ યે કામ કરો, યે કહા જાતા; લેકિન પેહલે نصر اللہ લાયા ગયા, દો અલગ અલગ લફ્ઝ ઈસ્તેમાલ કરનેમેં બડી હિકમત હે.

(૧) પેહલી હિકમત ઔર સબક યે હે કે મકકાકી ફતહ અલ્લાહકી મદદ સે હાસિલ હોગી, ગોયા نصر اللہ કો પેહલે લાકર એક સબક દિયા કે આદમીકો જબ ભી કિસી મકસદમેં કામ્યાબી હાસિલ હોગી તો ઈસ કામ્યાબીકા સબબ ઔર ઝરીયે અલ્લાહકી મદદ હોગી. યે બુન્યાદી ચીઝ હે, હમ અપની ઝિંદગીકે તમામ શોઅબોંમેં મુખ્તલિફ મકાસિદ હાસિલ કરનેકે લિયે મેહનત કરતે ઔર મુખ્તલિફ અસ્બાબ ઈખ્તિયાર કરતે હેં, નતીજતન જો કામ્યાબી હાસિલ હોતી હે, વો અસ્બાબ કી વજહસે નહીં; બલ્કે અલ્લાહકી મદદ સે હોતી હે.

જો કુછ હૂવા, હૂવા કરમસે તેરે,
જો કુછ હોગા, તેરે કરમસે હોગા.

સબ કુછ અલ્લાહ હી કી મદદ સે હૂવા કરતા હે, કોઇ ઔર મુઅસ્સિર નહીં હે, અગર દુશ્મન કે મુકાબ્લેમેં જંગ હો રહી હે ઔર અલ્લાહ તઆલાને કામ્યાબી અતા ફરમાઇ (જૈસા કે યહાં ફતહકા તઝકિરહ હે) તો વો ફતહ અસબાબ કી વજહ સે, ઝોરે બાઝૂકી વજહ સે, સાઝો સામાનકી વજહ સે યા તદાબીરકી વજહસે હાસિલ નહીં હૂઇ, બલ્કે અલ્લાહ હી કી મદદ સે હાસિલ હૂઇ.

હમ રોઝગાર કે લિયે મેહનત વ કોશિશ કરતે હેં, ઔર કામ્યાબી હાસિલ હોતી હે તો હમેં ઈસ મૌકે પર યે ચીઝ મુસ્તહઝર રખની ચાહિયે ઔર ઈસ બાતકા યકીન રખના ચાહિયે કે જો કુછ હાસિલ હૂવા વો અલ્લાહકી મદદ ઔર ઉસ્કે કરમસે હાસિલ હૂવા. હમારે ઝોરે બાઝૂ ઔર હમારી મેહનતકા ઈસ્મેં કોઇ દખલ નહીં હે, અસલ મુઅસ્સિર અલ્લાહ તઆલાકી મદદ હે.

આપ કર્ઝ કી અદાઇગીકે લિયે મેહનત કર રહે હેં ઔર કર્ઝ અદા હો ગયા તો યે ન સમજેં કે મૈંને કોઇ બડા કારનામા અંજામ દિયા હે, નહીં! બલ્કે અલ્લાહકી મદદ ઔર ઉસ્કે કરમસે કર્ઝ અદા હૂવા.

આપ અવલાદકે હુસૂલ કે લિયે મેહનત કર રહે હેં ઔર અવલાદ હાસિલ હો જાએ, તો ઉસ મેં આપકે ઝોરે બાઝૂ કા ઔર આપકી કિસી તદબીર કા દખલ નહીં હે; બલ્કે અલ્લાહકે ફઝલો કરમ ઔર ઉસ્કી મદદસે યે કામ હૂવા.

એક તાલિબે ઈલ્મને મેહનત કી, ઔર ઈમ્તિહાનમેં આ'લા નંબરાતસે કામ્યાબ હૂવા, તો ઉસ્કો યે ગલતફેહમી નહીં હોની ચાહિયે કે મૈં અપની મેહનતકી વજહસે કામ્યાબ હૂવા હું, બલ્કે અલ્લાહ કે ફઝલો કરમ ઔર ઉસ્કી મદદસે યે કામ્યાબી હાસિલ હૂઇ.

ઈન્સાન કે બસ કી બાત નહી

અલગર્ઝ! હર જગહ અલ્લાહકી મદદ હે, ઔર ઉસ્કા ફઝલો કરમ હે, જબ ભી આપકો કિસી ભી શોઅબેમેં, કિસી મૈદાનમેં, કિસી ભી મૌકે પર કામ્યાબી મિલે તો ઉસ્કો અલ્લાહકી તરફ મન્સૂબ કરો અપની તરફ નહીં, એક મો'મિન કે દિલો દિમાગમેં હમેશા યે ચીઝ મુસ્તહઝર રેહની ચાહિયે. ઈસલિયે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈસ દુન્યાકો દારૂલ અસ્બાબ બનાયા હે, ઔર ઈન્સાનકા કામ યે હે કે વો અસ્બાબ જમા કર લે, ઔર ઉન્હેં ઈખ્તિયાર કર લે; લેકિન ઉન અસ્બાબમેં અસર ડાલના, ઔર ઉસ્કે બદલે મેં મતલૂબા નતીજા હાસિલ હોના, યે ઈન્સાનકે બસ કી ચીઝ નહીં હે, જબ તક અલ્લાહકી મદદ શામિલે હાલ ન હો.

યે ન કહીયે

આપ બીમાર હૂએ, ડૉકટરકે પાસ ગએ, ઈલાજ કિયા, પૈસે ખર્ચ કર કે દવાઇ લી, ઔર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને સેહત અતા ફરમાઇ, તો યે ન કહીયે કે દવાઈસે તંદુરસ્તી હાસિલ હૂઈ, ફલાં ડૉકટર કે ઈલાજસે સેહત હાસિલ હૂઇ, નહીં! બલ્કે અલ્લાહકે હુકમસે હાસિલ હૂઇ, હમ દેખતે હેં કે એક હી બીમારી હે, એક હી ડૉકટર હે, એક હી દવા હે; લેકિન એક આદમીકો ફાઈદહ હાસિલ હોતા હે, શિફા ઔર સેહત હાસિલ હોતી હે, ઔર દૂસરે કો હાસિલ નહીં હોતી. અગર કિસી દવા હી કા અસર હોતા યા ડૉકટર કી તદબીર હી કી કરિશ્મા સાઝી હોતી યા ઉસ્કી કોઈ કોશિશકા દખલ હોતા, તો ઉસ સુરતમેં હર એક કો શિફા મિલની ચાહિયે. લેકિન હમ દેખતે હેં કે યે અસ્બાબ કિસીકે હકમેં કારગર હોતે હેં ઔર કિસીકે હકમેં નહીં હોતે. અલ્લાહ

તઆલા જિસ્કે લિયે ચાહતે હેં ફૈસલા કરતે હેં, અલ્લાહકી મદદ હી સે કામ્યાબી હાસિલ હોતી હે.

ગાહક કૌન ભેજતા હે ?

તિજારત કરતે હેં, કમાતે હેં, બહોતસે લોગોંકો યે ગલતફેહમી હોતી હે કે મૈંને કમાયા, મેરે ઝોરે બાઝૂસે યે ચીઝ હાસિલ કી હે. ભાઇ! આપને કયા કિયા? સિર્ફ એક દુકાન ખોલી, ઝાતી યા કિરાયે કી, ઉસ્મેં કંપનીસે યા કિસી ઔર બડી દુકાનસે સામાન લાકર રખ દિયા, ગોયા તિજારતકે લિયે જો અસ્બાબ હોને ચાહિયેં વો આપ ને ઇખ્તિયાર કર લિયે, લેકિન ગાહક કૌન ભેજતા હે? ખરીદનેવાલોં કે દિલમેં કૌન ડાલતા હે કે વો આપકી દુકાન પર આ કર ખરીદારી કરે? બે શક વો અલ્લાહ તઆલાકા કામ હે, ઇસ્મેં આપકે ઇન અસ્બાબો વસાઇલ કો કોઇ દખલ નહીં હે.

કરિશ્મા કુદરત કા

હમનેં ઐસે મંઝર બહોત દેખેં ઔર આપ ભી દેખતે હોંગે કે દો દુકાને હેં, જૈસે ફરસાણવાલોંકી દુકાનેં, નવસારીમેં કિસી ઝમાનેમેં એક દુકાનકા ફરસાણ મશ્હૂર થા, ઉસ્કે પડોસમેં દૂસરી દુકાન ભી ફરસાણ કી થી, ઉસ્કે પાસ ભી હુબહુ ઉસી તરહકા માલ હોતા થા; લેકિન પેહલી દુકાન પર ભીડ લગી હૂઇ હોતી થી, ઉસ્કો ફુરસત નહીં હે, ઔર દૂસરી દુકાન પર એક ભી ગાહક નહીં હે. ગાહક કે દિલમેં ડાલના કે ઉસી કી દુકાનસે ખરીદેં, યે કિસકા કામ હે? બિલા શુબહ અલ્લાહ તઆલાકા કામ હે: કોઇ યૂં ન સમજેં કે યે મેરા કમાલ હે.

ખુદા કે હુકમ કે બગૈર કુછ નહી મિલતા

કોઇ તાલિબે ઇલ્મ યૂં ન સમજે કે મેરી મેહનતસે હૂવા, કયૂંકે જિસ તરહ વો રાતભર જાગા હે, ઉસી તરહ દૂસરે ભી રાતભર જાગે,

ઉન્હોંને ભી કિતાબકા મુતાલઆ કિયા હે. ઉન્હોંને ભી ઈમ્તિહાનકે લિયે વૈસી હી તૈયારી કી હે જૈસી ઈસ્ને કી; બલ્કે વો ઈસ સે ઝયાદહ બેદાર રહે હેં, ઔર ઝયાદહ મેહનત કી હે; લેકિન ઉન્કો ઈત્ને માર્કસ ઔર ઈત્ને નંબર નહીં મિલે જિત્ને ઈસ્કો મિલે, યે જો કુછ ભી હૂવા, વો અલ્લાહકી મદદસે, અલ્લાહકે ફઝલો કરમ સે હૂવા.

ફિર કિબ્ર પૈદા ન હોગા

ગોયા અલ્લાહ તઆલાને યહાં લફઝ نصر الله બઢાયા, તો અસ્લ તો ફતહ આઈ હે; લેકિન ફત્હ કૈસે આઈ? અલ્લાહકી મદદસે. અલ્લાહ તઆલાને ઈસ લફઝકા ઈઝાફા કર કે હમ લોગોંકો યે સબક દિયા હે કે કિસી ભી મૈદાન મેં આપકો જબ ભી કામ્યાબી હાસિલ હોગી, તો ઉસ કામ્યાબીમેં અસલ ચીઝ અલ્લાહકી મદદ ઔર ઉસ્કા ફઝલો કરમ હે. જબ ભી કોઈ કામ્યાબી હાસિલ હોગી આપકે કિસી ઝોરે બાઝૂકો, આપકી કિસી તદબીરકો, આપકી કિસી મેહનતકો ઔર આપકે કિસી કમાલકો ઉસ્મેં દખલ નહીં હે. યે બાત આપ હમેશા અપને ઝહેનમેં બિઠાએ રખિયે. જબ આદમી યે બાત અપને દિલો દિમાગમેં બિઠાએ રખેગા તો ઉસ્કી નઝર અલ્લાહ પર હોગી કે મેરા કામ બનાને વાલા તો અલ્લાહ હે, ઔર ફિર ઉસ્કા ફાઈદહ યે હોગા કે કિબ્ર પૈદા નહીં હોગા. ફિર વો અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરેગા કે અલ્લાહ તેરા શુક્ર હે તુને મુઝે ઈસ ચીઝમેં કામ્યાબી અતા ફરમાઈ. બહરહાલ! હમેં પેહલા સબક યે દિયા ગયા કે હર કામ્યાબીકી બુન્યાદ અલ્લાહ તઆલાકી મદદ સે હે. ઈસલિયે યહાં લફઝકો نصر الله પેહલે લાયા ગયા.

કામ્યાબી કે બાદ દો કામ કર

(૨) દૂસરા સબક ઔર હિકમત યે હે કે અગર અલ્લાહ તઆલા આદમીકો કામ્યાબી અતા ફરમાએ, તો કામ્યાબીકે બાદ ઉસ્કો

કયા કરના ચાહિયે? فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا (આપ અપને પરવરદિગાર કી હમ્દકે સાથ ઉસ્કી પાકી બયાન કિજીયે ઔર અલ્લાહ તઆલાસે ગુનાહોંસે મુઆફી માંગીયે.) કામ્યાબીકે બાદ યે દો કામ કરને હે: (૧) અલ્લાહકી હમ્દકે સાથ ઉસ્કી પાકી બયાન કરની હે, ગોયા ઉસ ને'મતકે મિલને પર અલ્લાહકી તા'રીફ કી જાએગી, અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરો કે અલ્લાહ તેરા એહસાન હે કે તુને મુઝે ઈસ્મેં કામ્યાબી અતા ફરમાઇ. અગર તેરી તરફસે ઈસ્મેં કામ્યાબી ન ડાલી જાતી, તો મેરી તદબીર કુછ નહીં કર સકતી થી. લિહાઝા શુક્ર અદા કરો.

શયતાન કિબ્ર કી રાહસે બરબાદ કરતા હે

શુક્ર કી તરફ કયૂં મુતવજ્જેહ કિયા ગયા? ઈસલિયે કે આદમી જબ શુક્ર અદા કરેગા તો તકબ્બુરસે બચેગા, કયૂંકે ઇન્સાનકો જબ કિસી મૈદાન યા શોઅબેમેં કામ્યાબી હાસિલ હોતી હે, તો પેહલે ઉસ્મેં અકડ ઔર ગુરૂર પૈદા હોતા હે કે મેરી મેહનતોં કોશિશ સે, મેરે ઝોરે બાઝૂસે મૈંને યે કારનામા અંજામ દિયા હે નતીજા યે હોગા કે અલ્લાહસે નઝર હટ જાએગી ઔર આદમી કિબ્રમેં મુબતલા હોગા, ઔર શયતાન ઉસી કિબ્રકી રાહસે ઉસ્કો બરબાદ કર દેગા. ઉસ્કે બજાએ અગર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરેગા કે અલ્લાહ તેરા શુક્ર ઔર એહસાન હે કે તુને મુઝે મહઝ અપને ફઝલસે યે ચીઝ અતા ફરમાઇ, ઈસ્મેં મેરી કિસી સઈકો દખલ નહીં હે, તો ઈસ સુરતમેં કિબ્ર પૈદા નહીં હોગા.

દેખિયે: ફત્હ મકકાકે મૌકે પર કયા હૂવા? બુખારી શરીફમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુગફફલ ﵁ સે રિવાયત હેં કે નબિયે કરીમ ﷺ ફત્હે મકકાકે મૌકે પર મકકામેં દાખિલ હોતે વકત અપની ઊંટની

પર સવાર થે, પીછે આપ ﷺ કે લાડલે હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ رضي الله عنه બૈઠે હૂએ થે, ઔર આપ ﷺ સૂરએ ફત્હ કી ઇબ્તિદાકી આયતેં:

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ﴿١﴾ لِّيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا (الفتح:١-٢) બડે તરન્નૂમ કે સાથ પઢ રહે થે, ઔર આપ ﷺ કી ગરદન ઝુકી હૂઇ થી, ઇત્ની ઝુકી હૂઇ કે આપકી દાઢી મુબારક કજાવેકી લકડીકે સાથ લગ રહી થી.[1]

જિસ્ને ઝખ્મ ખા કર ફૂલ બરસાએ

હાલાંકે દુન્યાકા દસ્તૂર યે હે કે જબ કોઇ બાદશાહ કોઇ મુલ્ક ફતહ કરતા હે તો બડી અકડકે સાથ સીના તાનકર ઉસ આબાદીમેં દાખિલ હોતા હે, ઔર ઉસ આબાદીમેં રેહનેવાલોંકે સાથ ભી ઝૂલ્મો ઝયાદતીકા મુઆમલા કરતા હે. કુર્આન કરીમમેં ભી અલ્લાહ તઆલાને દુન્યાકે બાદશાહોંકા યે તરીકા બતલાયા હે: إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً. (النمل:٣٤) (દુન્યાકે બાદશાહોંકા હાલ યે હે કે જબ વો કિસી આબાદીમેં ફાતિહાના દાખિલ હોતે હેં તો ઉસ આબાદી કો બરબાદ કર ડાલતે હેં ઔર ઉસ્કે ઇઝઝતવાલોંકો ઝલીલ કર ડાલતે હેં.)

નબિયે કરીમ ﷺ કા કયા હાલ થા? આપ ﷺ બગૈર કિસી તકબ્બુરકે, બગૈર કિસી અકડકે, બગૈર સીના તાને; બલ્કે અપને સરકો ઝુકાએ હૂએ પૂરી તવાઝોઅ, ઇજઝો ઇન્કસારીકે સાથ દાખિલ હો રહે હેં. ઔર યે આબાદી ભી કૌન સી? યે વો લોગ હેં જિન્હોંને ૧૩ સાલ તક ખૂદ નબિયે કરીમ ﷺ ઔર આપ ﷺ કે સહાબા رضي الله عنهم કો ઝૂલ્મો

[1] સીરતુનનબી (ઇબ્ને હિશામ) : ૪/૪૦૫, દલાઇલુન નુબુવહ : ૫/૬૯

સિતમકી ચક્કીમેં પીસા થા, ઝૂલ્મો ઝયાદતીકી કોઇ શકલ ઐસી નહીં થી જો ઉન્હોંને છોળી હો, હર તરહસે સતાયા થા. ઔર ફિર મક્કેસે જાનેકે બાદ ભી ચૈનસે બૈઠને નહીં દિયા. દૂસરા કોઇ હોતા તો પતા નહીં કિત્ની ખૂન કી નદિયાં બહા દેતા, લેકિન આપ ﷺ ને ઐસા કુછ નહીં કિયા, હાલાંકે હરમ તો અમનકી જગહ હે:وَمَنْ دَخَلَهٗ كَانَ اٰمِنًا (آل عمران:٩٧) જો ઉસ્મેં દાખિલ હો ગયા, મામુન હો ગયા, ઉસ્કો કોઇ છેળ નહીં સકતા; લેકિન ઉસ રોઝ અલ્લાહ તઆલાને આપ ﷺ કો ખૂન બહાને કી ઇજાઝત દી થી.

રઝ્મ હો યા બઝ્મ હો પાક દિલ વ પાક બાઝ

ચુનાંચે ફત્હે મક્કાકે બાદ નબિયે કરીમ ﷺ ને જો ખુત્બહ દિયા થા, ઉસ્મેં યે બાત ફરમાઇ થી કે જિસ દિનસે અલ્લાહ તઆલાને આસમાનો ઝમીનકો પૈદા કિયા હે ઉસ દિનસે મક્કાકો હુરમતવાલા બનાયા હે, ઈસ્મેં કિસીકા ખૂન બહાના કિસીકે લિયે જાઇઝ નહીં; અલબત્તા મેરે લિયે અલ્લાહ તઆલાને દિન કે એક હિસ્સે (યા'ની જિસ દિન મક્કા ફતહ હૂવા, ઉસ દિન સુબ્હસે લે કર શામ તક) મેં ઈસ્કો હલાલ કિયા થા, અલ્લાહકી તરફસે ઇજાઝત મિલી થી.[1] ફિર ભી આપ ﷺ ને ઐસી તદબીર કી થી કે મુકાબ્લે ઔર ખૂન બહાનેકી નોબત ન આએ, ઔર મક્કાવાલોંકો પતા ચલે બગૈર આપ ﷺ વહાં પહોંચ જાએં, તા કે અચાનક પહોંચે હૂએ ઉસ લશ્કર કા મુકાબ્લા ન કરતે હૂએ મક્કાવાલે અપને આપકો સુપુર્દ કર દેં ઔર કત્લો કિતાલ કી નોબત ન આને પાએ, ચુનાંચે આપ ﷺ ને ઐસા હી કિયા, નીઝ ઉન્સે

---

[1] સહીહ બુખારી : ૧૦૪

કોઇ બદલા ભી નહીં લિયા. આપ ﷺ કા'બેમેં તશરીફ લે ગએ, બાહર નિકલ કર કા'બતુલ્લાહ કે દરવાઝે પર ખડે હોકર ખુત્બહ દિયા, ઔર ઉસ્કે બાદ આપ ﷺ ને ઉન્સે પૂછા કે આપ મુઝસે કયા ઉમ્મીદ રખતે હો? મૈં તુમ્હારે સાથ કયા સુલૂક કરૂંગા? તો ઉસ્કે જવાબમેં ઉન લોગોં ને કહા: أخ كريم وابن أخ كريم (શરીફ ભાઇ હેં, ઔર શરીફ ભાઇ કે બેટે હેં) હમ આપસે અચ્છી ઉમ્મીદ રખતે હેં. ચુનાંચે આપ ﷺ ને ફરમાયા કે મૈં તુમ્સે વહી કહૂંગા જો હઝરત યૂસુફ عليه السلام ને કહા થા: قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ، (يوسف:٩٢) اذهبوا انتم الطلقاء (આજ તુમ પર કોઇ સરનઝીશ નહીં)[1] જબ કે દુન્યાકા દસ્તૂર યે હે કે કોઇ કિસી કો મુઆફ કર દે, તો ઉસ્કા દિમાગ ઠીક કરનેકે લિયે દો ચાર સખ્ત જુમ્લે તો સુના હી દેતા હે, ઔર હુઝૂર ﷺ કોઇ સરઝનિશ નહીં કર રહે હેં, કોઇ ટોન્ટીંગ નહીં, ઇસી કા નતીજા થા કે તમામ મકકાવાલે ઉસી વકત ઈમાન લે આએ, ૧૩ સાલ કી મેહનતમેં ઇત્ની બડી તા'દાદ મેં ઈમાન નહીં લાએ થે લેકિન આપ ﷺ કે ઉન અખલાક કો દેખકર ઉન સબને ઈમાન કુબૂલ કર લિયા.

તેરા માલ વ ને'મત શુક્ર સે બઢેગા

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ કેહકર યે સબક દિયા ગયા કે જબ અલ્લાહકી કોઇ ને'મત હાસિલ હો તો ઉસ પર અલ્લાહકી હમ્દો સના ઔર ઉસ્કા શુક્ર અદા કરના ચાહિયે. اللهم لك الحمد كله ولك الشكر كله (તેરી હી તા'રીફ હેં, તેરા હી શુક્ર હે)

---

[1] સીરતુનનબી (ઇબ્ને ઇસ્હાક) : ૫૩૧, દલાઇલુન નુબુવહ : ૫/૫૭-૫૮

ઔર શુક્ર કી વજહસે ફાઈદહ હી ફાઈદહ હે, દુન્યાકા ભી ફાઈદહ હે ઔર આખિરતકા ભી ફાઈદહ હે, દુન્યાકા ફાઈદહ યે હે કે શુક્ર કી વજહસે ને'મતમેં ઈઝાફા હોતા હે. કુર્આન પાકમેં બારી તઆલા કા ઈરશાદ હે:لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيْدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِىْ لَشَدِيْدٌ (ابراهيم:٧)(અગર તુમ મેરી ને'મતોંકા શુક્ર અદા કરોગે, તો મૈં ઉસ્મેં ઝયાદતી કરૂંગા, ઔર અગર નાશુક્રી કરોગે તો મેરા અઝાબ બહોત સખ્ત હે) આપકો અલ્લાહ તઆલાને તંદુરસ્તી દી, જબ યે તસવ્વુર કરો તો ફૌરન અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરો કે અલ્લાહ તેરા શુક્રો એહસાન હે, તુને હમેં તંદુરસ્તી અતા ફરમાઈ, તેરા શુક્રો એહસાન હે કે તુને અહલો અયાલ અતા ફરમાએ, તેરા શુક્રો એહસાન હે તુને હમેં ઘર અતા ફરમાયા, તેરા શુક્રો એહસાન હે કે તુને આફીયતવાલી રોઝી અતા ફરમાઈ. જિસ મૌકે પર જો ભી ને'મત યાદ આવે અલ્લાહકી તા'રીફ બયાન કરેં, સુબ્હમેં ઘરસે નિકલે, બાહર જાના હે, સવારી મિલ ગઈ, તો اللهم لك الحمد كله ولك الشكر كله મંઝિલ પર બરવકત પહોંચ ગએ તો الحمد لله، اللهم لك الحمد كله ولك الشكر كله ફિર વાપસ આએ, ઘરમેં દાખિલ હોતે હી ઘરવાલોંકો અમનો અમાન મેં દેખા, કિસીકો કોઈ પ્રોબલેમ નહીં હે, કોઈ પરેશાની નહીં હે, સબ સેહતમંદ હેં, તો الحمد لله، اللهم لك الحمد كله ولك الشكر كله ઈસ સે બડી ને'મત ઔર કયા હે? ઐસા ભી હો સકતા થા કે આએ તો દેખા કે બચ્ચા બીમાર હે, બીવી બીમાર હે, ઔર યે દેખકર આપકો અચાનક ઝટકા લગતા, લિહાઝા હર મૌકે પર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કિજીયે, ઈસ શુક્ર કી વજહસે અલ્લાહ તઆલા ને'મતમેં ઈઝાફા ફરમાતે હેં, યે તો દુન્યાકા ફાઈદહ હે.

હમેશા કી દૌલત

આખિરતકા ફાઈદહ યે હે કે શુક્ર કી વજહ સે અલ્લાહ તઆલા આદમી કો જન્નતમેં દાખિલ ફરમાએંગે, શુક્ર કી વજહ સે આદમી શયતાનકે હમ્લેસે મહફૂઝ રેહતા હે, જૈસા કે ગુઝર ચુકા ને'મત કે મિલને પર શયતાન તો ઈન્સાનકા ઝેહેન યે બનાતા હે કે યે ને'મત તેરે ઝોરે બાઝુસે, તેરી મેહનત સે, તેરી તદબીર ઔર કોશિશોંસે તુઝે હાસિલ હૂઈ; લેકિન જબ શુક્ર અદા કરેગા તો શયતાન કિબ્રમેં મબતલા કરનેકે લિયે જો ઝેહેન બના સકતા થા વો નહીં બનેગા. શયતાનકે હમ્લેસે બચ જાએગા.

શુક્ર કે બગર સાંસ મત નિકાલ

દેખિયેઃ શયતાનકા બડા હમલા ઉસી પર હોતા હે કે આદમી અલ્લાહકા શુક્ર અદા ન કરે. કુર્આને કરીમ મેં હે અલ્લાહ તઆલાને શયતાન કો હઝરત આદમ عَلَيْهِ السَّلَام કે સામને સજદહ ન કરને કી બિના પર જબ અપની બારગાહ સે મરદૂદ કિયા તો ઉસ્ને અલ્લાહસે કસમ ખા કર કહા થાઃ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِّنْۢ بَيْنِ اَيْدِيْهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَآئِلِهِمْ (الاعراف:١٧) (મૈં આદમકી અવલાદકો ગુમરાહ કરને કે લિયે ઉન્કે સામને સે, ઉન્કે પીછેસે, દાએંસે, બાએંસે આઉંગા) ઔર મેરે ઉસ હમ્લેકા નતીજા કયા હોગા?(الاعراف:١٧) وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شٰكِرِيْنَ (ઉનમેંસે અકસર કો તુ શુક્રગુઝાર નહીં પાએગા) શયતાનકા સબસે પેહલે હમ્લા યહી હોતા હે કે વો આદમીકો શુક્ર સે દૂર રખતા હે.

હમારી હાલત

હમારી હાલત ભી અજીબ હે, જબ પરેશાની હોતી હે તો દુઆએં કરતે હેં, કે એ અલ્લાહ! યૂં હો જાએ, યૂં હો જાએ, કહીં સફર મેં જા રહે હેં, તો દુઆએં કરતે હેં, એ અલ્લાહ! ટ્રેન મિલ જાએ, ટ્રેન મેં અચ્છી જગહ મિલ જાએ. અબ ટ્રેન ભી મિલ ગઇ, જગહ ભી મિલ ગઇ; લેકિન ઝબાન પર શુક્ર કા લફ્ઝ નહીં આતા. ફિર આગેકા સોચતે હેં. ટ્રેન વકત પર પહોંચ જાએ, મૈં વહાં ઉતર જાઉં, મેરા કામ હો જાએ. અપની સબ હાજતેં તો માંગતે રેહતે હેં, લેકિન જૂં જૂં હાજતેં પૂરી હોતી જાતી હેં ઉસ પર જો શુક્ર હોના ચાહિયે વો હમ નહીં કર રહે હેં. હાલાંકે જિસ તરહ હાજતેં માંગી, હર હાજતકે પૂરા હોને પર અલ્લાહ કા શુક્ર ભી અદા કરના ચાહિયે; લેકિન શયતાન શુક્ર અદા કરને નહીં દેતા.

અલ્લાહ તઆલાને હઝરત દાવૂદ عليه السلام કો હુકમ દિયા થા:اِعْمَلُوْۤا اٰلَ دَاوٗدَ شُكْرًا وَقَلِيْلٌ مِّنْ عِبَادِىَ الشَّكُوْرُ (سبا:١٣) (એ દાવૂદ કે ઘરાને વાલો! (યા ખૂદ હઝરત દાવૂદ عليه السلام ! શુક્ર બહોત કમ કિયા જાતા હે.) ઇન્સાન કા મિઝાજ હી યે હે કે ઉસ્કો ૧૦૦ ને'મતેં મિલી હોં, ઔર એક ન મિલી હો, તો જો નહીં મિલી ઉસી કો પકડે રખેગા, ઔર કિસી કે સામને ભી ઉસી કા તઝકિરહ કરેગા.

ઝરા સા બુખાર આ ગયા હે

હઝરત મૌલાના સૈયદ મિયાં અસગર હુસૈન رحمة الله عليه હમારે અકાબિર મેં સે હે, હઝરત મુફ્તી મુહમ્મદ શફીઅ સાહબ رحمة الله عليه ફરમાતે હેં કે એક મરતબહ ઉન્કે ઘર ગયા તો હઝરત કો બુખાર થા, મૈંને કહા, હઝરત કયા હાલ હે? ફરમાને લગે: અલ્હમ્દુલ્લિાહ! મેરી આંખેં

સલામત હેં, દેખનેકા કામ કર રહી હે, કાન સલામત હે, સૂનને કા કામ કર રહે હેં, મેરી ઝબાન સલામત હે, બોલને કા કામ કર રહી હે, મેરે હાથ ઠીક હેં, મેરે પાઉં ઠીક હેં. દેર તક ગિનવાતે રહે, ફિર ફરમાયાઃ બસ, ઝરા સા બુખાર આ ગયા હે. હમ ને'મતોં કો નહીં દેખતે, જો ચીઝ નહીં મિલી હે ઉસીકો પકડ કર બૈઠે રેહતે હેં, યે હમારા નાશુક્રીવાલા મિઝાજ હે.

એક આદમીકો આપને ગ્લાસમેં પાની દિયા, વો પૂરા ભરા હૂવા નહીં હે, આધા હે, તો જો શુક્રવાલે મિઝાજ કા હોગા વો કહેગાઃ અલ્હમ્દુલિલ્લાહ! આધા ગ્લાસ પાની મિલ ગયા, ઔર જો ના શુક્રીવાલા હોગા વો કહેગાઃ યે તો આધા ખાલી હે! ઉસ્કી નઝર ખાલી પર જાએગી, ઔર જો શુક્રવાલે મિઝાજવાલા હોગા, ઉસ્કી નઝર ભરે હૂએ પર જાએગી.

બુખાર ભી ને'મત હે, કૈસે ?

યે બુખાર ભી અલ્લાહ તઆલા કી ને'મત હે, ઈસ બુખાર કી વજહ સે તુમ્હારે સબ બચ્ચે ઈર્દગિર્દ આ કર બૈઠ ગએ, દોસ્તોંકે ફોન આ રહે હેં કે ભાઈ! કયા હૂવા? સુના હે કે આપકો બુખાર હો ગયા હે, હમ આપકે લિયે દુઆ કરતે હેં, લોગ ખૈરિયત પૂછતે હેં, ઈસ બુખાર સે તો આપકો પતા ચલ ગયા કે કૌન કૌન આપસે મુહબ્બત કરતા હે? દુન્યા મેં કિત્ને લોગ આપસે મુહબ્બત કરતે હેં, અબ તક આપકો ઉસ્કા અંદાઝહ નહીં થા, લેકિન ઈસ બુખાર ને આપકો યે સબ બતલા દિયા! તો યે કોઈ મુસીબત નહીં; બલ્કે એક ને'મત હે.

તુ ચાહતા તો..

હઝરત નૂહ عَلَيْهِ السَّلَام કી અલ્લાહ તઆલાને કુર્આન મજીદમેં તા'રીફ ફરમાઇ હે: اِنَّهٗ كَانَ عَبْدًا شَكُوْرًا.(الاسراء:٣)(વો શુક્રગુઝાર બંદે થે) હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં કે જબ આપ ખાના ખાતે થે, તો યૂં કેહતે થે: એ અલ્લાહ! તેરા શુક્ર હે કે તુને ખાના દિયા, તુ ચાહતા તો ભૂકા ભી માર સકતા થા, જબ પાની પીતે તો યૂં કેહતે થે: એ અલ્લાહ! તેરા શુક્ર હે કે તુને સૈરાબ કિયા, તુ ચાહતા તો પિયાસા ભી રખ સકતા થા, જબ લિબાસ પેહનતે તો કેહતે થે કે: એ અલ્લાહ! તેરા શુક્ર હે કે તુને લિબાસ અતા ફરમાયા, તુ ચાહતા તો નંગા ભી રખ સકતા થા, ઔર જૂતે પેહનતે થે તો કેહતે: એ અલ્લાહ! તેરા શુક્ર હે કે તુને જૂતે અતા ફરમાએ, તુ ચાહતા તો નંગે પૈર ભી રખ સકતા થા. ગોયા હર ચીઝ પર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરતે થે. ઉસ શુક્ર કા ફાઇદહ યે હોગા કે અલ્લાહ તઆલાકા વા'દા હે કે શુક્ર કી વજહસે મૈં ને'મતોંમેં ઇઝાફા કરૂંગા, તો આદમીકો ચાહિયે કે હર વકત શુક્ર અદા કરને કા એહતિમામ કરે.

પલટ દી બસ ઈક આન મેં ઉસ કી કાયા

ફતહ આને પર ભી અલ્લાહ તઆલાકી તરફ સે યહી કહા જા રહા હે કે શુક્ર અદા કરો, ઔર અપને ગુનાહોં કી મુઆફી માંગો, ઇસ્તિગફાર કરો. અબ દેખિયે: શુક્ર અદા કરના ઔર મુઆફી માંગના દોનોં અલગ અલગ ચીઝેં હેં, જબ આપ ﷺ કી બઅસત હૂઇ તો જઝીરતુલઅરબકા કયા હાલ થા? જહાલત મેં પડે હૂએ થે, ગુનાહોંકે આદી થે, કત્લો ગારતગિરી કે આદી થે, શરાબ ઔર ઝિનાકે આદી થે. કૌનસી બુરાઇ થી જો ઉનમેં ન થી, ઇસલિયે જબ આપ ﷺ પર પેહલી **વહી** આઇ ઔર ઉસ્કી વજહસે આપ ﷺ પર જો ઝિમ્મેદારી આઇ તો

આપ ઉસ ઝિમ્મેદારીસે ડર રહે થે. હુઝૂર ﷺ ને આકર હઝરત ખદીજહ ؓ સે કહા: إني أخاف على نفسي (મુઝે અંદેશા મા'લૂમ હોતા હે) હઝરત ગંગોહી ؒ ઈસ જુમ્લેકી વઝાહત કરતે હૂએ ફરમાતે હેં કે અંદેશા યે થા, કે જિસ કૌમકો સુધારનેકી ઈત્ની બડી ઝિમ્મેદારી અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે મુઝ પર ડાલી ગઈ હે ઔર ઈસ કૌમકા તો યે હાલ હે! મૈં કૈસે ઈસ ઝિમ્મેદારી કો પૂરા કર સકુંગા? આપ ﷺ ડર રહે થે.[1] લેકિન અલ્લાહ તઆલાને સબ કરવાયા. ૨૩ સાલકે બાદ નબિયે કરીમ ﷺ દુન્યાસે જા રહે હેં તો પૂરે જઝીરતુલઅરબકી કાયા પલટ ગઈ થી. જો બુરી બુરી આદતેં ઉનમેં થી વો સારી છુટ ચૂકી થી, શરાબકે બડે આદી થે, હાલાંકે શરાબકી લત ઐસી લત હે જૈસે કિસીકો તંબાકૂ ખાને કી યા ગૂટખા ખાનેકી લત પડ જાએ તો આસાનીસે છુટતી નહીં હે, શરાબકા હાલ ભી ઐસા હી હે, જલદીસે છુટતી નહીં હે; લેકિન નબિયે કરીમ ﷺ કી તરબિયતકા નતીજા યે થા કે જબ શરાબકી હૂરમતકા હુકમ નાઝિલ હૂવા તો, સૂરએ ફાતિહા કી તફસીરમેં બતલા ચૂકા હૂં કે ઉસ વક્ત લોગ એક મકાનમેં બૈઠકર શરાબ પી રહે થે, મજલિસ લગી હૂઈ થી, હાથમેં જામ હે, ઔર બાહર એલાન હૂવા કે શરાબ હરામ કર દી ગઈ હે, હઝરત અનસ ؓ જો વહાં મૌજૂદ થે, ખિદમત કર રહે થે, ઉન્સે લોગોંને કહા કે દેખો બાહર કયા એલાન હો રહા હે? ઉન્હોંને આકર કહા કે હુઝૂર ﷺ કા એ'લાન કરનેવાલા એ'લાન કર રહા હે કે શરાબ હરામ કર દી ગઈ હે, તો જિસ્કે હાથમેં જામ થા વો હાથમેં હી રેહ ગયા, હોંટકે કરીબ થા ઉસ્કો ભી હટા લિયા, ઔર જો શરાબકે મટકે ભરે હૂએ થે ઉસી વક્ત તોડ દિયે ગયે, ઔર મદીના મુનવ્વરહકી

[1] લામિઉદ દરારી : ૧/૫-૬

ગલીયોંમેં શરાબ બેહને લગી.[1] યે નબિયે કરીમ ﷺ કા કોઇ મા'મૂલી કારનામા થા? નહીં. ઉસકે બાવુજૂદ અલ્લાહ તઆલા આપ ﷺ કો હુકમ ફરમા રહે હેં: فسبح بحمد ربک ગોયા આપ ﷺ કો યે નહીં સોચના હે કે મૈંને કોઇ કારનામા અંજામ દિયા હે, આપ અલ્લાહકી તસ્બીહ ઉસકી હમ્દ કે સાથ બયાન કિજીયે.

ઈસ્તિગફાર કયૂં ?

وَاسْتَغْفِرْهُ ઈસ્તિગફાર કિજીયે, આદમી કોઇ ગુનાહ કરે તો ઉસ પર ઈસ્તિગફાર હોતા હે, હુઝૂર ﷺ સે નઉઝૂબિલ્લાહ, કયા ગલ્તી હૂઇ થી? ફિર ભી આપ ﷺ કો ઈસ્તિગફાર કરને કા હુકમ દિયા જા રહા હે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ رضي الله عنه કી રિવાયત હે: ફરમાતે હેં કે જબ નમાઝ ખત્મ હોતી તો નબિયે કરીમ ﷺ સલામ ફૈરતે ઔર ઝોર સે اللہ اکبر કેહતે તો મુઝે પતા ચલ જાતા કે નમાઝ મુકમ્મલ હો ચુકી.[2] ઔર હઝરત સવબાન رضي الله عنه કી રિવાયત હે કે આપ ﷺ નમાઝકે બાદ તીન મરતબહ !استغفر اللہ!استغفر اللہ!استغفر اللہ પઢતે થે.[3] નમાઝ પઢનેકે બાદ !استغفر اللہ કહા જા રહા હે! કુર્આને કરીમમેં હે:كَانُوْا قَلِيْلًا مِّنَ الَّيْلِ مَا يَهْجَعُوْنَ وَ بِالْاَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُوْنَ .(الذّٰريٰت:١٧)(રાતમેં બહોત કમ સોતે હેં, ઔર જબ રાત કા આખરી હિસ્સા આતા હે તો અપને ગુનાહોંસે ઈસ્તિગફાર કરતે હેં)

---

[1] સહીહ બુખારી : ૨૩૩૨ , મુસ્લિમ શરીફ: ૧૯૮૦
[2] સહીહ બુખારી : ૮૪૧, ૮૪૨
[3] મુસ્લિમ શરીફ : ૫૯૧

રાતભર તો નમાઝ પઢતે રહે, કોઇ ગુનાહકા કામ થોડા કિયા થા? ફિર ભી વો ઇસ્તિગફાર કરતે હેં, કયૂં ? ઇસલિયે કે અલ્લાહ તઆલાકી તૌફીકસે નમાઝ પઢી હે; લેકિન આદમીકો યૂં સમજના ચાહિયે કે નમાઝકા જો હક હમેં અદા કરના ચાહિયે થા, વો હમ સે અદા નહીં હૂવા. આપ ﷺ ફરમાતે હેં કે કયામતકે રોઝ મલાઇકહ કહેંગે: ماعبدناك حق عبادتك (હમને તેરી ઇબાદત જૈસી કરની ચાહિયે વૈસી નહીં કી)[1] ઇસી લિયે ઇબાદત કે આખિરમેં ઇસ્તિગફાર હે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર رضي الله عنه ઇફતારકે વકત પઢતે થે: ياواسع المغفرة اغفرلي (એ મુઆફ કરનેવાલે! મેરે ગુનાહોંકો મુઆફ કર દે)[2] આમ તૌર પર ઇબાદતકે આખિરમેં ઇસ્તિગફાર રખા ગયા હે, વો ઇસીલિયે કે જો ઝિમ્મેદારી હમ પર ડાલી ગઇ થી હો સકતા હે કે ઉસ્કી અદાઇગી મેં હમ સેં કોતાહી હૂઇ હો.

બહરહાલ! અલ્લાહ તઆલા જબ કિસી ને'મતસે નવાઝે તો આદમીકો દો કામ કરને હેં.

(૧)અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કરતે હૂએ ઉસ્કા શુક્ર અદા કરના હે.

(૨) ઇસ્તિગફાર કરના હે.

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો અપની ને'મતોંકા શુક્ર અદા કરને કી તૌફીક અતા ફરમાએં.

---

[1] મુસ્તદરકે હાકિમ : ૪/૬૨૯ (૮૭૩૯)

[2] શુઅબૂલ ઈમાન : ૫/૪૦૭ (૩૬૨૦)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ કાફિરૂન

(કિસ્ત - ૧)

(તારીખઃ- ૧૫,ઝિલકઅદહ ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૨૩,જુલાઇ ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمدلله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً-أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

قُلْ يٰٓاَيُّهَا الْكٰفِرُوْنَ ﴿١﴾ لَآ اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُوْنَ ﴿٢﴾ وَلَآ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ ﴿٣﴾

وَلَآ اَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُّمْ ﴿٤﴾ وَلَآ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ ﴿٥﴾ لَكُمْ دِيْنُكُمْ وَلِيَ دِيْنِ ﴿٦﴾

શાને નુઝૂલ

યે સૂરએ કાફિરૂન હે.

(૧) ઈસ્કે શાને નુઝૂલકે બારેમેં બતલાયા ગયા હે કે જબ પૂરા અરબ બુત પરસ્તીમેં ફંસા હુવા થા, ઔર વહી ઉન્કા દીન ઔર મઝહબ થા, ઉસ વકત આપ ﷺ ને તવ્હીદ કી દા'વત દી કે અલ્લાહ તઆલા એક હે, ઔર અપની તમામ સિફાતમેં વો યકતા હે, ઉસીકી ઈબાદત કરો, કિસીકો ઉસ્કે સાથ શરીક ન ઠેહરાઓ. ચુનાંચે અલ્લાહ તઆલાને અપને સઆદતમંદ બંદોંકો તૌફીક અતા ફરમાઇ, ઔર ઉન્હોંને નબિયે કરીમ ﷺ કી દા'વત કુબૂલ કરતે હૂએ ઈમાન કુબૂલ

કિયા, ઔર તવ્હીદ પર અમલ કરને લગે. અચ્છી ખાસી તા'દાદ મકકા મુકર્રમહમેં ભી અહલે ઈમાન કી હો ગઇ. લેકિન બડી તા'દાદ વો થી જો આપ ﷺ પર ઈમાન નહીં લાઇ થી, બિલ ખુસૂસ બડે લોગ, ઉન્કી અકસરીયત ને દા'વતે ઈમાનકો કુબૂલ નહીં કિયા થા, ઔર નબિયે કરીમ ﷺ પર ઈમાન લાનેવાલોં ઔર કાફિરોં કે દરમ્યાન એક કશમકશ રેહતી થી, તો બા'ઝ સરદારાને કુરૈશને નબિયે કરીમ ﷺ કે સામને સુલહકી પૈશકશ કી. ચુનાંચે સરદારાને કુરૈશ હારિસ બિન કૈસ સહમી, આસ બિન વાઇલ, વલીદ બિન મુગીરહ, અસ્વદ બિન અબ્દે યગૂસ, અસ્વદ બિન મુત્તલિબ, ઉમૈયહ બિન ખલફ, નબિયે કરીમ ﷺ કી ખિદમતમેં સુલહકી યે સુરત લે કર આએ કે આપ ઐસા કરેં કે એક સાલ હમ આપકે મા'બૂદા કી ઈબાદત કરેં ઔર એક સાલ આપ હમારે મા'બૂદોં કી ઈબાદત કરેં, ગોયા ઈસ તરહ હમારે દરમ્યાન જો કશમકશ ઔર ઝઘડા હે વો ખત્મ હો ઔર સુલહકી કોઇ સુરત પૈદા હો. ઉસ્કે જવાબમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને યે સૂરત નાઝિલ ફરમાઇ.[1] યે નામુમકિન હે.

(૨) બા'ઝ રિવાયતમેં યે ભી વારિદ હે કે ઉન લોગોંને કહા આપ હમારે મા'બૂદોં કો બુરા ભલા કેહતે હેં, ઉન્કી બુરાઇયાં બયાન કરતે હેં યે સિલસિલા ખત્મ કરેં, આપ જિત્ના માલ ચાહેં હમ દેને કે લિયે તૈયાર હેં. યા આપ અરબ કી કિસી હસીન તરીન ઔરત કો અપને નિકાહમેં લાના ચાહેં તો હમ ઉસ્કા ભી ઈન્તેઝામ કિયે દેતે હેં, યા આપ અગર સરદારી કે ખ્વાહિશમંદ હેં તો હમ આપકો અપના

[1] તફસીરે અબ્દુર્રઝાક, તફસીરે તબરી, તફસીરે ઈબ્ને અબી હાતિમ, તફસીરે બગવી, તફસીરે ઈબ્ને અતીયહ : સૂરએ કાફિરૂન

સરદાર તસ્લીમ કીયે દેતે હેં, લેકિન આપ હમારે મા'બૂદોં કી બુરાઇકા સિલસિલા ખત્મ કર દિજીયે.[1]

(૩) એક રિવાયતમેં વારિદ હે કે પૈશ કશમેં ઉન્હોંને યે ભી કહા થા કે આપ અલ્લાહકી ઇબાદત કરતે રહેં, લેકિન હમારે મા'બૂદોં કો ભી કમ અઝ કમ હાથ લગા દિયા કરેં, બોસા દે દિયા કરેં.[2] ઉન્હોંને યહી મુખ્તસર મુતાલબા કિયા, બહોત લંબા ચૌળા મુતાલબા નહીં કિયા.

લેકિન અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઉન્કે ઉન મુતાલેબોં ઔર સુલહકી જો સુરતેં પૈશ કી ગઇ થી, ઉન્કે જવાબમેં સૂરએ કાફિરૂન નાઝિલ ફરમાઇ, જિસ્મેં ઉન્કો સાફ અલ્ફાઝમેં કેહ દિયા ગયા કે યે મુમકિન નહીં હે, તુમ શિર્કમેં મુબતલા હો, ઔર હુઝૂર ﷺ તવ્હીદ કે અલમબરદાર હે. એક મુવહહિદ તવ્હીદ પર કાઇમ રેહતે હૂએ કુફ્રો શિર્ક કી કોઇ શકલ ઇખ્તિયાર નહીં કર સકતા, જૈસે તુમ મુશરિક રેહતે હૂએ તવ્હીદ ઇખ્તિયાર કરનેકે લિયે તૈયાર નહીં હો. તુમ અપને દીન પર મૂસિર હો, અળે હૂએ હો ઔર મૈં અપને દીન પર મજબૂતીસે જમા હૂવા હું, હર એક કે અપને અપને દીન પર રેહતે હૂએ, તુમ સુલહકી જો શકલ પૈશ કર રહે હો વો ના મુમકિન હે.

સૂરત કા તરજમહ

قُلْ يَآأَيُّهَا الْكٰفِرُوْنَ (આપ કેહ દિજીયે કે એ કાફિરો! એ હક કા ઇન્કાર કરનેવાલો)

لَآ أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُوْنَ (મૈં નહીં ઇબાદત કરતા ઉસ ચીઝકી જિસ્કી તુમ ઇબાદત કરતે હો)

---

[1] તફસીરે તબરી, તફસીરે ઇબ્ને અતીયહ : સૂરએ કાફિરૂન

[2] તફસીરે અબ્દુર્રઝાક, બહરૂલ ઉલૂમ, તફસીરૂલ કુર્આનિલ અઝીઝ : સૂરએ કાફિરૂન

وَلَآ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ (ઔર તુમ ઉસ્કી ઈબાદત નહીં કરતે જિસ્કી મૈં ઈબાદત કરતા હું)(તુમ બુતોં કી ઈબાદત કરતે હો, જિન્કી મૈં ઈબાદત નહીં કરતા. ઔર મૈં અલ્લાહકી ઈબાદત કરતા હું, તુમ ઉસ્કી ઈબાદત નહીં કરતે)

وَلَآ اَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُّمْ وَلَآ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ (ઔર આઈન્દહ ભી મૈં ઉસ ચીઝકી ઈબાદત કરનેવાલા નહીં હું, જિસ્કી તુમ ઈબાદત કરતે હો. ઔર ન તુમ ઉસ્કી ઈબાદત કરનેવાલે હો, જિસ્કી મૈં ઈબાદત કરતા હું)

لَكُمْ دِيْنُكُمْ وَلِيَ دِيْنِ (તુમ્હારે લિયે તુમ્હારા દીન ઔર મેરે લિયે મેરા દીન)

દોનોં જુમ્લોં કા મતલબ મુખ્તલિફ હે

وَلَآ اَنْتُمْ : યહાં એક હી તરહ કે જુમ્લે દો મરતબહ આએ હેં, યે દો મરતબહ એક હી તરહકે જુમ્લે આએ હેં તો દોનોં કા અલગ અલગ મતલબ હે યા એક હી મતલબ હે?

(૧) ઈમામ બુખારી رحمہ اللہ علیہ ને કિતાબુત્તફસીરમેં ઈસ સૂરતકી તફસીર મેં દોનોંકા મફહૂમ અલગ અલગ નકલ કિયા હે.[1] પેહલે જુમ્લેકા મતલબ તો યે હે કે ઈસ વકત (Recently) ઈન ચીઝોં (તુમ્હારે બુતોં) કી ઈબાદત નહીં કરતા જિન્કી તુમ ઈબાદત કરતે હો, ઔર તુમ ભી ઉસ ઝાતકી ઈબાદત નહીં કરતે જિસ્કી મૈં ઈબાદત કરતા હું. પેહલે દો જુમ્લોંકા તઅલ્લૂક ઝમાનાએ હાલસે હે, ઔર બાદમેં આનેવાલે ઈન્હી દો જુમ્લોંકા તઅલ્લૂક (Future) સે હે. યા'ની ન આઈન્દહ મૈં ઉન ચીઝોંકી ઈબાદત કરૂંગા, જિન્કી તુમ ઈબાદત કરતે હો, ઔર ન તુમ ઉસ્કી ઈબાદત કરોગે, જિસ્કી મૈં ઈબાદત કરતા હું.

---

[1] સહીહ બુખારી,(કિતાબુત્તફસીર) "બાબ સૂરએ કાફિરૂન", બહરૂલ ઉલૂમ, તફસીરે બગવી : સૂરએ કાફિરૂન

(૨) ઈન દો જુમ્લોંકા મતલબ હાફિઝ ઈબ્ને કસીર ﷺ ને અપની તફસીરમેં બયાન કિયા હે. પેહલે દો જુમ્લોં لَآ اَعۡبُدُ مَا تَعۡبُدُوۡنَ وَلَآ اَنۡتُمۡ عٰبِدُوۡنَ مَآ اَعۡبُدُ મેં લફ્ઝ “મા” આયા હે, ઈસી તરહ દૂસરે દો જુમ્લોં لَآ اَعۡبُدُ مَا تَعۡبُدُوۡنَ وَلَآ اَنۡتُمۡ عٰبِدُوۡنَ مَآ اَعۡبُدُ મેં ભી “મા” હે, ઈસ મજલિસમેં અહલે ઈલ્મ મૌજૂદ હેં, વો જાનતે હેં કે “મા” અરબી ઝબાનમેં ઈસ્મે મૌસૂલ બમા'ના الذي (Relative pronoun) કે આતા હે, ઔર લફ્ઝ “મા” મસદરી (Intinitive mode) કે મા'ના કે લિયે ભી આતા હે. અગર પેહલી દો આયતોંમેં લફ્ઝ “મા” સે ઈસ્મે મુસલ બમા'ના الذي (Masculine noun)મુરાદ લેં, તો ઈબારત યૂં હોગી: لااعبدالذي تعبدون (જિન ચીઝોંકી તુમ ઈબાદત કરતે હો, મૈં ઉન્કી ઈબાદત નહીં કરતા.) ولا انتم عٰبدون الذي اعبد(જિસ ઝાતકી મૈં ઈબાદત કરતા હું, ઉસ્કી તુમ ઈબાદત નહીં કરતે.)

ઔર દૂસરે દો જુમ્લોમેં “મા” મસદરિયહ હે, “મા” મસદર જબ કિસી ફેઅલ (Verb) પર દાખિલ હોતા હે, તો ઉસ ફેઅલકો મસદર કે મા'ના મેં કર દેતા હે.તો અબ ઈબારત યૂં હોગી. ولاأنا عابد عبادتكم (યા'ની તુમ્હારે જેસી ઈબાદત મૈં નહીં કરતા ઔર મેરે જેસી ઈબાદત તુમ નહીં કરતે)[1] યા'ની હમારા મા'બૂદ ભી અલગ હે ઔર ઈબાદતકા તરીકા ભી અલગ હે, ઔર તુમ્હારા મા'બૂદ ભી અલગ હે ઔર ઈબાદતકા તરીકા ભી અલગ હે, દોનોં મેં ફર્ક હે. જબ દોનોંમેં ફર્ક હે તો ભલા જો સુલહ તુમ પૈશ કર રહે હો વો કૈસે હો સકતી હે.?

---

[1] તફસીરે ઈબ્ને કસીર : સૂરએ કાફિરૂન

કન્દ મકરર

(૩) બા'ઝ હઝરાતને તીસરા મતલબ યે ભી બયાન કિયા હે કે દોનોં જગહ આયતેં એક હી મા'ના મેં હેં. ઈસ સુરત મેં યે ઈશ્કાલ હોતા હે કે તકરાર હો ગઈ? ઈસ્કા જવાબ યે દિયા ગયા કે તકરાર હર જગહ ના પસંદીદહ નહીં હે, કહીં પસંદીદહ ભી હોતી હે.જૈસે:فَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۙ اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۔ (الشرح:٥-٦)મેં તકરાર હે, ઔર તકરાર હી કે મા'ના મુરાદ હે, ઈસી તરહ યહાં (સૂરએ કાફિરૂન મેં) ભી તકરાર હે. ચૂં કી ઐસી બાતેં ઉન્કી તરફસે બારબાર પૈશ આતી થી, ઈસલિયે ઉસ્કા જવાબ દેને ઔર ઉસ્કી નફી કરનેકે લિયે એક જુમ્લેકો મુકર્રર કહા ગયા કે ઐસી કોઈ સુલહ હમારે દરમ્યાન નહીં હો સકતી ઔર ઉસ્કી તવકકોઅ ભી મત રખો. ઈસ સુરતમેં દોનોં જુમ્લે એક હી મા'ના મેં હોંગે ઔર દૂસરા જુમ્લા પેહલે જુમ્લેકી તાકીદકે લિયે હે.[1] યે તીન મતલબ બયાન કિયે ગએ હેં.

દીન સે કયા મુરાદ હે ?

لَكُمْ دِيْنُكُمْ وَلِىَ دِيْنِ (તુમ્હારે લિયે તુમ્હારા દીન, ઔર મેરે લિયે મેરા દીન)

"દીન કા" કયા મતલબ હે?

(૧) હકીમુલ ઉમ્મત نوراللہ مرقدہ ને "દીનકા" તરજમહ બદલેસે કિયા હે.[2] જૈસે આપ સૂરએ ફાતિહા મેં સુન ચૂકે હેં: مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ (રોઝે જઝાકા માલિક, બદલેકે દિનકા માલિક) યા'ની તુમ જો આ'માલ કરતે

---

[1] જામિઉલ બયાન : સૂરએ કાફિરૂન
[2] બયાનુલ કુર્આન : ૧/૨૦

હો, તુમ્હેં ઉસ્કા બદલા ભુગતના હે.ઔર મૈં જો આ'માલ કરતા હું મુઝે ઉસ્કા બદલા મિલનેવાલા હે. હર એક કો અપને આ'માલ કા બદલા મિલેગા.

(૨) બા'ઝ હઝરાતને "દીનકા" તરજમહ દીન હી સે કિયા હે. લેકિન મુરાદ દીનકે આ'માલ હે.યા'ની તુમ્હારે સાથ તુમ્હારે આ'માલ, તુમ્હેં ઉન આ'માલ કા બદલા ભુગતના હે, ઔર મેરે સાથ મેરે આ'માલ, મુઝે અપને આ'માલ કા બદલા મિલનેવાલા હે.

મુઝ સે યે ઉમ્મીદ ન રખના

યહાં મતલબ યે ન સમજા જાએ કે ઉન્કો અપને કુફ્રવાલે દીન પર બાકી રેહનેકી ઈજાઝત દી જા રહી હે, નહીં! બલ્કે ઉન્કો બતલાયા જા રહા હે કે મૈં મુવહહિદ રેહતે હૂએ તુમ્હારી શિર્કવાલી બાતોં કો કુબૂલ નહીં કર સકતા, ઔર તુમ અપને શિર્ક પર કાઈમ રહતે હૂએ તવ્હીદકો કુબૂલ કરનેકે લિયે તૈયાર નહીં હો, તો અબ હર એક કો અપને અપને અ'અમાલકા બદલા આખિરતમેં દિયા જાએગા.

બહરહાલ! ઈસ સૂરતને નાઝિલ હો કર ઉન્કી પૈશકશકો ખત્મ કર દિયા ઔર ઠુકરા દિયા કે હમારે ઔર તુમ્હારે દરમ્યાન સુલહ નહીં હો સકતી હે. એક મો'મિન ઈમાન ઔર તવ્હીદ પર કાઈમ રેહતે હૂએ કભી કુફ્ર વ શિર્ક કો ઈખ્તિયાર નહીં કર સકતા. ઈસલિયે તુમ મુઝસે ઐસી ઉમ્મીદ મત રખો.

ફઝાઈલે સૂરએ કાફિરૂન

ઈસ સૂરતકી ફઝીલતકે સિલસિલેમેં ભી ચંદ રિવાયતેં હેં.

ફજર કી સુન્નત મેં

(૧) હઝરત આઈશા ﷺ કી રિવાયત હે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: ફજરકી સુન્નતોંમેં પઢનેકે લિયે દો સૂરતેં બેહતર હેં. સૂરએ ઈખ્લાસ ઔર સૂરએ કાફિરૂન.[1]

તહીય્યતૂત તવાફ મેં

(૨) સહી મુસ્લિમ મેં હઝરત જાબિર ﷺ સે રિવાયત હે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને તવાફ કે બાદ કી દો રકઅતોંમેં સૂરએ કાફિરૂન ઔર સૂરએ ઈખ્લાસ કી તિલાવત ફરમાઈ.[2]

મગરિબ કી સુન્નત મેં

(૩) તફસીર ઈબ્ને કસીરમેં બહોત સારે સહાબા ﷺ સે મન્કૂલ હે કે ઉન્હોંને નબિયે કરીમ ﷺ કો ફજર ઔર મગરિબકી સુન્નતોં મેં બકસરત યે દોનોં સૂરતેં પઢતે હૂએ સુના.[3] (ઈસલિયે ફજર ઔર મગરિબકી સુન્નતોંમેં ઈન સૂરતોંકે પઢનેકા એહતિમામ હોના ચાહિયે.)

(૪) તિરમિઝી શરીફકી રિવાયત હે કે હઝરત ફરવહ બિન નૌફલ ﷺ ને નબિયે કરીમ ﷺ સે અર્ઝ કિયા કે મુઝે કોઈ દુઆ બતા દિજીયે જો મૈં સોતે વકત પઢા કરૂં, તો નબિયે કરીમ ﷺ ને સૂરએ કાફિરૂન પઢનેકી તાકીદ ફરમાઈ ઔર ફરમાયા કે યે શિર્કસે બરાઅત હે.[4]

---

[1] સહીહ ઈબ્ને ખુઝયમહ : ૨/૧૬૩(૧૧૧૪)
[2] મુસ્લિમ શરીફ : ૧૨૧૮
[3] તિરમિઝી શરીફ : ૪૩૧
[4] તિરમિઝી શરીફ : ૩૪૦૩, અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૫૦૫૫

ખસ્તાહાલી સે ખૂશહાલી તક

(૫) તફસીરે મઝહરીમેં મુસ્નદે અબૂયઅલા કે હવાલે સે એક રિવાયત હે કે હઝરત જુબૈર બિન મુત્ઈમ ﷺ ફરમાતે હેં કે રસૂલૂલ્લાહ ﷺ ને મુઝસે ફરમાયા કે કયા તુમ યે ચાહતે હો કે જબ તુમ સફરમેં જાઓ તો તુમ્હારે દૂસરે સાથિયોંસે ઝયાદહ ખૂશહાલ ઔર બામુરાદ રહો? યા'ની તુમ્હારી મુરાદેં પૂરી હોં ઔર તુમ્હારા માલ ઝયાદહ હો, ઔર તુમ્હારી તિજારતમેં નફા ઝયાદહસે ઝયાદહ હો? ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા: યા રસૂલલ્લાહ! બેશક મૈં ઐસા ચાહતા હું, તો આપ ﷺ ને ફરમાયા: જબ સફર શુરૂઅ કરો તો અખિરે કુર્આનકી યે પાંચ સૂરતેં: સૂરએ કાફિરૂન, સૂરએ નસ્ર, સૂરએ ઈખ્લાસ, સૂરએ ફલક ઔર સૂરએ નાસ પઢા કરો. ઔર હર સૂરત કો بسم الله الرحمٰن الرحيم સે શુરૂઅ કરો ઔર ઉસી પર ખત્મ કરો, તો હઝરત જુબૈર ﷺ ફરમાતે હેં કે પેહલે મેરા હાલ યે થા કે સફરમેં અપને દૂસરે સાથિયોંકે મુકાબ્લેમેં બહોત કમ તોશેવાલા ઔર ખસ્તાહાલ રેહતા થા, જબસે નબિયે કરીમ ﷺ કી ઈસ તા'લીમ પર અમલ કિયા, મૈં સબસે બેહતર હાલમેં રેહને લગા.[1] (ચુનાંચે બહોતસે લોગોંને ઈસ્કા તજરબા કિયા તો વાકિઅતન બડા ફાઈદહ દેખા.જો તિજારત પૈશા હેં ઉન્કે લિયે ભી ઔર દૂસરે લોગોંકે લિયે ભી એક અચ્છા વઝીફા હે.)

---

[1] મુસ્નદે અબૂ યઅલા : ૧૩/૪૧૪(૭૪૧૯)

ચૌથાઇ કુર્આન

(૬) હુઝુરે અકરમ ﷺ કા ઇરશાદ હે કે સૂરએ કાફિરૂન ચૌથાઇ કુર્આન કે બરાબર હે. (જૈસે સૂરએ ઇખ્લાસ કો તિહાઇ કુર્આન બતાયા, ઇસ્કો ચૌથાઇ કુર્આન બતાયા)[1]

બિચ્છૂ કે ઝહર કા તિરયાક

(૭) હઝરત અલી رضي الله عنه કી રિવાયત હે કે એક મરતબહ નબિયે કરીમ ﷺ કો હાલતે નમાઝમેં બિચ્છૂને કાટ લિયા, જબ આપ નમાઝસે ફારિગ હૂએ તો આપને ફરમાયા: لعن الله العقرب لا تدع مصليا ولا غيره (બિચ્છૂ પર અલ્લાહકી લા'નત હો, કે વો નમાઝી ઔર ગૈર નમાઝી કિસીકો નહીં છોળતા) ફિર આપ ﷺ ને પાની ઔર નમક મંગવાયા, ઔર નમક ઔર પાનીકો કાટને કી જગહ લગાતે જાતે થે ઔર સૂરએ કાફિરૂન, સૂરએ ફલક ઔર સૂરએ નાસ પઢતે જાતે થે.[2]

યે ઇસ સૂરતકે અહમ ફઝાઇલ હેં, જો આપકે સામને પેશ કિએ ગએ.

ઐસી સુલેહ ના મુમકિન

નબિયે કરીમ ﷺ કે સામને ઉન લોગોંકી તરફસે સુલહકી જો શકલ પૈશ કી ગઇ થી ઉસ્કો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને યે સૂરત નાઝિલ ફરમાકર રિજેક્ટ (Reject) કર દિયા. ચુનાંચે જબ યે સૂરત નાઝિલ હૂઇ તો નબિયે કરીમ ﷺ બાકાઇદહ હરમમેં તશરીફ લાએ, કા'બે કે પાસ કુરૈશ કે સરદાર મૌજૂદ થે, કા'બે કે પાસ ખડે હોકર આપ ﷺ ને ઉન્કે સામને ઝોરસે યે સૂરત તિલાવત ફરમાઇ.[3] ગોયા ઉન્કી

---

[1] તિરમિઝી શરીફ : ૨૮૯૩
[2] મુઅજમે સગીર : ૮૩૦
[3] તફસીરે બગવી : "સૂરએ કાફિરૂન"

તરફસે સુલહકી જો પૈશકશ કી ગઇ થી, ઉસ્કા અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે યે જવાબ દિયા ગયા, આઇન્દહ ભી કયામત તક ઐસી કોઇ સુલહ મુમકિન નહીં હે.

એક ઉસૂલ

બા'ઝ હઝરાત ફરમાતે હેં કે ઇસ સૂરતમેં કુફફાર કે સાથ સુલહ ન હો સકને કા બયાન હે. હાલાંકે કુર્આનમેં દૂસરી જગહ એક આયત: وَاِنْ جَنَحُوْا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا.(الانفال:٦١) (યે લોગ અગર સુલહકી તરફ માઇલ હોં તો આપ ભી માઇલ હો જાએં) ભી હે, ગોયા ઇસ્મેં તો સુલહકી ઇજાઝત દી ગઇ હે, તો ઉસ્કા જવાબ યે દિયા ગયા હે કે દોનોં આયતોંકા તઅલ્લૂક અલગ અલગ ચીઝોંસે હેં. ઉન લોગોંને ઉસ મૌકે પર જિસ સુલહકા મુતાલબા કિયા થા, ઉસ્મેં એક મુવહહિદ કો અપને તવ્હીદકે અકીદેસે હટના પડતા હે, ઔર શરીઅતને જિસ ચીઝકી ઇજાઝત ન દી હો ઔર હરામ કરાર દિયા હો, ઐસી ચીઝકો આપસી સુલહમેં તજવીઝ કરના દુરૂસ્ત નહીં હે. યે એક ઉસૂલ હે, નબિયે કરીમ ﷺ ને ભી અપને ઇરશાદ સે ઇસ્કો વાઝેહ ફરમાયા હે: الصلح جائز بين المسلمين إلا صلحاً حرم حلالاً أو أحل حراماً (મુસલમાનોંકે દરમ્યાન હર સુલહ જાઇઝ હે, મગર વો સુલહ જો શરીઅતકી હલાલ કરદહ કિસી ચીઝકો હરામ કરાર દેતી હો, યા શરીઅતકી હરામ કરદહ કિસી ચીઝકો હલાલ કરાર દેતી હો, વો જાઇઝ નહીં હે)[1] જૈસે ગૈર લોગ સુલહ કરે કે ગનપતીકે જુલૂસ કા તુમ ઇસ્તિકબાલ કરો, ઔર હમ તુમ્હારે મુહર્રમકે જુલૂસ કા ઇસ્તિકબાલ કરેંગે, યા મીલાદકે જુલૂસકા ઇસ્તિકબાલ કરેંગે, તો યે દુરૂસ્ત નહીં હે, વૈસે મીલાદ ઔર મુહર્રમકા જુલૂસ હી હમારે

[1] અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૩૫૯૪, તિરમિઝી શરીફ : ૧૩૯૨, ઇબ્ને માજહ : ૨૩૫૩

યહાં દુરૂસ્ત નહીં હે, યે તો ઉન્કે મા'બૂદોં કી તઅઝીમ કરના હૂવા, શરીઅત કિસી હાલમેં ભી ઈસ્કી ઈજાઝત નહીં દેતી, યે સુલહ શરીઅત કે નઝદીક મો'તબર નહીં હે.

હાં! ઈસ્કે અલાવહ દીગર ઉમૂર, જિન્કો શરીઅતને મુબાહ ઔર જાઈઝ રખા હે અગર ઉન્કો આપસકી સુલહ સે એક દૂસરે મંઝૂર કરેં, તો ઉસ્કી ગુંજાઈશ હે, જૈસે નબિયે કરીમ ﷺ જબ હિજરત કર કે મદીના મુનવ્વરહ તશરીફ લે ગએ, તો આપ ﷺ ને વહાં મૌજૂદ કબાઈલે યહૂદસે આપસમેં સુલહ કી થી કે હમ આપસમેં એક દૂસરેસે જંગ નહીં કરેંગે ઔર અગર કોઈ દુશ્મન હમારે ખિલાફ ચઢ આએગા, તો હમ મિલકર ઉસ્કા મુકાબ્લા કરેંગે, તો ઉસ્મેં કોઈ હરજ કી બાત નહીં હે.

બહરહાલ! યહાં જિસ સુલહકી ઈજાઝત નહીં દી ગઈ ઔર જિસ્કો રિજેક્ટ કર દિયા, વો યે હે કે જિસ્કી વજહસે શરીઅતકે કિસી મના કિયે હૂએ કામ કા કરના લાઝિમ આતા હો, ઉસ્કો શરીઅત મંઝૂર નહીં રખતી હે.

"હિફ્ઝે કુર્આન કી ફઝીલત"

એક હદીષ મેં હે કે: જો શખ્સ કુર્આન શરીફ યાદ કરતા હે, ઔર ખત્મ કરને સે પેહલે ઈન્તિકાલ કર જાતા હે, તો અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કે લિયે કબ્ર મેં ફરિશ્તા મુકર્રર કરતા હે કે પૂરા કુર્આન ઉસ્કો હિફ્ઝ કરાએ; યહાં તક કે વો કયામત કે દિન હાફિઝે કુર્આન હો કર અપની કબ્ર સે ઉઠેગા.

(સુનેહરે અવરાક: જિલ્દ:૩ સફા:૬૦)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ કાફિરૂન

(કિસ્ત – ૨)

(તારીખ:- ૨૨,ઝિલકઅદહ ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૪,અગસ્ત ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمدللہ نحمدہ ونستعینہ ونستغفرہ ونؤمن بہ ونتوکل علیہ ونعوذ باللہ من شرور أنفسنا ومن سیئات أعمالنا ونعوذ باللہ من شرور أنفسنا ومن سیئات أعمالنا من یھدہ اللہ فلا مضل لہ ومن یضللہ فلا ھادي لہ ونشھد أن لا إلہ إلا اللہ وحدہ لا شریك لہ ونشھد أن سیدنا و مولانا محمداً عبدہ ورسولہ أرسلہ إلی کافۃ الناس بشیراً ونذیراً وداعیاً إلی اللہ بإذنہ وسراجاً منیراً صلی اللہ تعالی علیہ وعلی آلہ وأصحابہ وبارك وسلم تسلیماً کثیراً کثیراً- أما بعد:

فأعوذ باللہ من الشیطٰن الرجیم- بسم اللہ الرحمٰن الرحیم-

قُلْ يٰٓاَيُّهَا الْكٰفِرُوْنَ ۝١ لَآ اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُوْنَ ۝٢ وَلَآ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ ۝٣ وَلَآ اَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُّمْ ۝٤ وَلَآ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ ۝٥ لَكُمْ دِيْنُكُمْ وَلِيَ دِيْنِ ۝٦

ગુઝશ્તહ સે પૈવસ્તહ

યે સૂરએ કાફિરૂન હે, ગુઝશ્તહ મજલિસમેં બતલા દિયા ગયા થા કે યે કિસ પસ મંઝર મેં નાઝિલ હૂઈ હે? મક્કાકે મુશરિકીનકે કુછ સરદાર નબિયે કરીમ ﷺ કે પાસ આએ ઔર ઉન્હોંને હુઝૂર ﷺ કે સામને સુલહકા એક ફાર્મૂલા પૈશ કિયા. ઔર હુઝૂર ﷺ સે કહા કે આપકો ઔર આપકે માનનેવાલોં કો જો તકાલીફ વ અઝિયતેં બરદાશ્ત કરની પડતી હે. ઔર યહાં હમારે ઔર આપકે દરમ્યાન એક કશમકશ રેહતી હે, અગર આપ હમારી પૈશકશ કો કુબૂલ કર લેં તો યે સારા ઝઘડા ખત્મ હો જાએગા, ઔર હમ મિલ જુલ કર રહેંગે. ઔર ઉન્હોંને

સુલહ કી પૈશકશ ઈસ તરહ કી કે એક સાલ હમ આપકે મા’બૂદ કી પૂજા ઔર ઈબાદત કરેં, ઔર એક સાલ આપ હમારે મા’બૂદ કી પૂજા ઔર ઈબાદત કરેં. ઈસ પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈસ સૂરતકો નાઝિલ ફરમાયા.[1] ઔર ઉન લોગોંકો બતલા દિયા કે ભાઈ! મો’મિન ઔર મુશરિકીન કે દરમ્યાન સુલહ કા કોઈ સવાલ હી પેદા નહીં હોતા. એક “મુવહહિદ” અપની તવ્હીદ પર કાઈમ રેહતે હૂએ કિસી ભી શિર્કીયહ અમલકો અંજામ નહીં દે સકતા, ઔર એક મુશરિક અપને શિર્ક પર બાકી રેહતે હૂએ તવ્હીદકો માનનેવાલા નહીં બન સકતા.

તરજમહ વ મતલબ

قُلْ يٰٓاَيُّهَا الْكٰفِرُوْنَ (આપ કેહ દિજીયે કે એ કાફિરો, એ હક કા ઈન્કાર કરનેવાલો)

لَآ اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُوْنَ (મૈં ઉન ચીઝોંકી ઈબાદત નહીં કરતા, જિન્કી તુમ ઈબાદત કરતે હો)

وَلَآ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ (ઔર તુમ ઉસ્કી ઈબાદત નહીં કરતે જિસ્કી મૈં ઈબાદત કરતા હું) યા’ની તુમ બુતોંકી ઈબાદત કરતે હો, મૈં ઉન્કી ઈબાદત નહીં કરતા, ઔર મૈં અલ્લાહકી ઈબાદત કરતા હું, તુમ ઉસ્કી ઈબાદત નહીં કરતે.

وَلَآ اَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُّمْ وَلَآ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ (ઔર ન (આઈન્દહ) મૈં ઉસ ચીઝકી ઈબાદત કરનેવાલા હું, જિસ્કી તુમ ઈબાદત કરતે હો, ઔર ન તુમ (આઈન્દહ) ઉસ્કી ઈબાદત કરનેવાલે હો જિસ્કી મૈં ઈબાદત કરતા હું) ચૂં કે યે દો કલિમે મુકર્રર આએ હેં, તો પેહલી સુરતમેં ઉસ સે

---

[1] તફસીરે તબરી : સૂરએ કાફિરૂન

ઝમાના એ હાલ (Recent) મુરાદ લિયા ગયા ઔર દૂસરે કલિમે મેં ઝમાના એ મુસ્તકબિલ (Future)મુરાદ લિયા ગયા હે.

لَكُمْ دِيْنُكُمْ وَلِیَ دِيْنِ (તુમ્હારે લિયે તુમ્હારા દીન હે ઔર મેરે લિયે મેરા દીન હે)

ગુઝર ચૂકા કે અલ્લાહ તઆલાને જબ યે સૂરત નાઝિલ ફરમાઈ તો નબિયે કરીમ ﷺ ને કા’બે કે પાસ જાકર મુશરિકીનકે સામને ખડે હોકર બુલંદ આવાઝ સે સુનાઈ; તા કે ઉન્કો પતા ચલ જાએ.[1]

પેહલા સબક, યે અલ્લાહ તઆલા કો માનના નહી હે

ઈસ સૂરતસે હમેં દો સબક મા’લૂમ હોતે હેં.

(૧) એક સબક તો યે હે કે لَاۤ اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُوْنَ وَلَاۤ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَاۤ اَعْبُدُ તુમ ઉસ્કી ઈબાદત નહીં કરતે જિસ્કી મૈં ઈબાદત કરતા હું યા’ની અલ્લાહકી, ઔર આઈન્દહ ભી નહીં કરોગે) મુશરિકીને મકકા અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે વુજૂદ કા ઈન્કાર નહીં કરતે થે, બલ્કે વો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી ઝાતકો તસ્લીમ કરતે થે, ઔર વો યે ભી માનતે થે કે સારી કાઈનાત યા’ની આસમાન, ઝમીન, સૂરજ, ચાંદ, ઈસી તરહ ઈન્સાન, જિન્નાત, જાનવર કો અલ્લાહ હી ને પૈદા કિયા. કુર્આને પાકમેં ભી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઉસ્કા તઝકિરહ કિયા હે: وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَّنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُوْلُنَّ اللّٰهُ (العنکبوت) (એ નબી! અગર આપ ઉન્સે યે સવાલ કરેં કે કૌનસી ઝાત હે જિસ્ને આસમાનોં ઔર ઝમીનકો પૈદા કિયા? ઔર સૂરજ ઔર ચાંદકો ગર્દિશ

[1] તફસીરે બગવી : સૂરએ કાફિરૂન

મેં લગા દિયા? તુમ્હારી ડયૂટી ઔર ખિદમતમેં લગા દિયા, તુમ્હારે લિયે મુસખ્ખર કર દિયા.) તો બારી તઆલા ફરમાતે હેં: لَيَقُوْلُنَّ اللّٰهُ (વો લોગ ઝરૂર બિઝઝરૂર યે જવાબ દેંગે: યે સબ કરનેવાલા અલ્લાહ હે.) વો લોગ અલ્લાહકો માનતે થે, અલ્લાહકી ઇબાદત કરતે થે. બયતુલ્લાહકા તવાફ ભી કરતે થે, કોઇ કામ શુરૂઅ કરના હોતા તો باسمك اللّٰهم સે શુરૂઅ કરતે, કોઇ તહરીર લિખની હોતી, તો ઉસ્કે શુરૂમેં باسمك اللّٰهم (એ અલ્લાહ! તેરે નામસે શુરૂઅ કરતા હું) હજ કરતે ઔર ઉસ્મેં લબ્બૈક પઢતે થે. لبيك اللّٰهم لبيك، لبيك لاشريك لك ફિર لاشريك لك કે બાદ إلا شريكا هو لك[1] અલબત્તા એક શરીક હે, ઇત્ના ઇઝાફા કર દિયા, ઇબાદત ભી ઇસ તરહ કરતે થે.

ઉસ્કે બાવુજૂદ કહા જા રહા હે કે وَلَآ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ (મૈં જિસ ઝાતકી ઇબાદત કરતા હું, તુમ ઉસ્કી ઇબાદત નહીં કરતે) ઔર આઇન્દહ ભી તુમ શિર્ક પર બાકી રેહતે હૂએ ઉસ્કી ઇબાદત નહીં કરોગે. તો અબ સવાલ પેદા હોતા હે કે યહાં અલ્લાહકી ઇબાદતકા ઇન્કાર કયૂં કિયા ગયા? હાલાંકે વો અલ્લાહકે વુજૂદ કો ભી માનતે થે, ઔર મઝકૂરહ બાલા ઉમૂર ભી અંજામ દેતે થે, બાત યે હે કે વો અલ્લાહ તઆલાકે સાથ દૂસરોંકો શરીક ઠેહરાતે થે. ઉન્કા અકીદહ યે થા કે સારી કાઇનાત કો પૈદા કરનેકે બાદ અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને અપને બા'ઝ યા સારે ઇખ્તિયારાત ઉન દેવી દેવતાઓંકો દે દિયે હેં. ઝમીન, આસમાન, ચાંદ, સૂરજ, ઇન્સાન ઔર જિન્નાત ઉન સબકો પૈદા કરનેકે બાદ અબ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા વૈસે હી બૈઠ ગએ હેં. અબ બકીયહ તમામ

---

[1] સહીહ મુસ્લિમ : ૧૧૮૫

ઉમૂર યા'ની રોઝી દેના, કિસી બીમારકો શિફા દેના ઔર દીગર હાજાત પૂરી કરના યે ઉન દેવી દેવતાઓંકા કામ હે, ગોયા ઉન્કો વો લોગ અલ્લાહ તઆલાકા શરીક ઠેહરાતે થે ઔર હાજતરવા ઔર મુશ્કિલકુશા માનતે થે. જૈસે હમારે યહાં ગૈર મુસ્લિમ, હિન્દૂ સે પૂછા જાએ કે ઇલ્મ કૌન દેતા હે? તો વો જવાબ દેંગે કે સરસ્વતી દેવી. ઇલ્મી ઇદારોંમેં ઉસ્કી તસ્વીર યા મૂર્તિ મુસ્તકિલ ટેબલ પર રખી જાતી હે. ઉન્કે નઝદીક ઉસીસે ઇલ્મ મિલતા હે. અગર પૂછા જાએ કે દૌલત કૌન દેતા હે? તો જવાબ દેંગે કે લક્ષ્મીદેવી. મતલબ યે હે કે મુખ્તલિફ દેવી ઔર દેવતાઓં કે મુતઅલ્લિક ઉન્કા યે અકીદહ હે. ઇસી તરહ મક્કાકે મુશરિકીન કા ભી યહી અકીદહ થા. ગોયા અલ્લાહ તઆલાકો પૈદા કરનેવાલા માનને કે બાદ દીગર ઇખ્તિયારાત ઉન શુરકા કે હવાલે કર દિયે હેં, ચુનાંચે વો લોગ ઉન મા'બૂદાને બાતિલકો શરીક ઠેહરાનેકે સાથ અલ્લાહકો માન રહે હેં, ઇસ સિલસિલેમેં કુર્આન કેહતા હે કે યે અલ્લાહકો માનના નહીં હે, સીધી બાત! وَلَآ اَنۡتُمۡ عٰبِدُوۡنَ مَآ اَعۡبُدُ (મૈં જિસ્કી ઇબાદત કરતા હું, તુમ ઉસ્કી ઇબાદત નહીં કરતે)

અલ્લાહકો માનના તો ઉસી વકત કહા જાએગા જબ અલ્લાહકો ઉસ્કી તમામ સિફાતકે સાથ માના જાએ. અલ્લાહકી સિફાતમેં કિસીકો શરીક ન ઠેહરાયા જાએ, ઝિંદગી દેનેવાલા ઉસ્કે સિવા કોઇ નહીં, મૌત દેને વાલા વહી હે, ઔર કોઇ નહીં. રોઝી દેનેવાલા વહી હે ઔર કોઇ નહીં. બીમારી ઔર તંદુરસ્તી દેનેવાલા વહી હે ઔર કોઇ નહીં. અલ્લાહ તઆલા અપની તમામ સિફાતમેં યકતા હે. કોઇ ઉન સિફાતમેં અલ્લાહ તઆલાકે સાથ શરીક નહીં હે. અગર તુમ અલ્લાહકી ઉન સિફાતમેં કિસી કો શરીક માનતે હો તો ઉસ્કા મતલબ યે હૂવા કે તુમ

અલ્લાહકો નહીં માનતે હો. તુમ્હારા અલ્લાહકો માનના મો'તબર નહીં હે. મો'તબર ન હોનેકી વજહસે હી યે જુમ્લા وَلَآ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ ઈસ્તેમાલ કિયા ગયા.(મૈં જિસ્કી ઈબાદત કરતા હું, તુમ ઉસ્કી ઈબાદત નહીં કરતે.)

તવ્હીદ ઈસ્લામકા બુન્યાદી અકીદહ હે. હર ચીઝમેં અલ્લાહ તને તન્હા હે, કિસી ભી ચીઝમેં કોઇ દેવી દેવતા ઉસ્કે સાથ શરીક નહીં હે. જૈસે આસમાનોં કા પૈદા કરનેવાલા, ઝમીનકા પૈદા કરનેવાલા, સૂરજ ઔર ચાંદ કા પૈદા કરનેવાલા, ઈન્સાન ઔર જિન્નાત કો પૈદા કરનેવાલા, જાનવરોંકો પૈદા કરનેવાલા વહી અકેલા હે. ઔર સબકી હાજતોંકો પૂરા કરનેવાલા ભી વહી અકેલા હે, સબકો રોઝી દેનેવાલા ભી વહી અકેલા હે, સબકો તંદુરસ્તી ઔર શિફા દેનેવાલા ભી વહી અકેલા હે, સબકા મુશ્કિલ કુશા ભી વહી અકેલા હે. અગર આપ અલ્લાહકે અલાવહ કિસી ઔર કો મુશ્કિલકુશા ઔર હાજતરવા, મુખ્તારેકુલ સમજતે હેં તો ઉસ્કા મતલબ હૂવા કે આપને અલ્લાહકા ઈન્કાર કિયા. યે એક ખાસ નુકતા હે, જો ઈસ સૂરતમેં બતલાયા ગયા હે.

યે ભી શિર્ક હે

ઈસ સે યે બતલાના મકસૂદ હે કે હમારે મુસલમાનોંમેં ભી બા'ઝ લોગ અપની જહાલત ઔર નાદાની ઔર ઈસ્લામી તા'લીમ સે દૂરી કી વજહસે અલ્લાહકે બા'ઝ નેક બંદોં, વલીયોં, પયગમ્બરોં કે બારેમેં યે અકીદહ રખતે હેં કે વો હમારી હાજતકો પૂરા કરનેવાલે હેં, ઔર બહોતસે લોગ અગર બચ્ચા બીમાર હો તો કિસી બુઝુર્ગકે મઝાર પર જા કર ઉન્સે સવાલ કરતે હેં કે હમારા બેટા બીમાર હે આપ ઉન્કો તંદુરુસ્ત કર દિજીયે, બહોત સે બે અવલાદ બુઝુર્ગોંકે મઝાર પર જા કર

સવાલ કરતે હેં કે દાતા! હમેં બેટા દે દો, બેટી દે દો. ઈસ તરહ અપની હાજાત ઉન્સે માંગના ગોયા અલ્લાહકે સાથ દૂસરોં કો શરીક કરના હે, યે અલ્લાહકા ઈન્કાર હે. જિસ તરહ મુશરિકીને મકકા શિર્કમેં મુબતલા થે, ઈસી તરહ યે લોગ ભી શિર્કમેં મુબતલા હેં. કોઇ બડેસે બડા રસૂલ ઔર પયગમ્બર હો, ઉસ્કા અપના એક મકામ હે, ઉસ્કા અદબો એહતરામ સર આંખોં પર! લેકિન વો સિફાત ઔર વો કમાલાત જો અલ્લાહ તઆલાકી ઝાતકે સાથ મખ્સૂસ હે, ઉન્કો ઈસ્કે લિયે સાબિત કરના કુફ્ર વ શિર્ક હે, ઔર તવ્હીદકે ખિલાફ હે.

હુઝૂર ﷺ કી તંબીહ

બુખારી શરીફમેં હઝરત આઈશા ﷺ સે રિવાયત હે કે આપ ﷺ મરઝુલ વફાતમેં ચાદર ઓઢે હૂએ થે, ઘુટન હોતી તો સર સે ચાદર હટા દેતે થે, ઔર આપ ﷺ કી ઝબાને મુબારક પર યે કલિમહ થા: لعن اللہ الیھود والنصاریٰ اتخذوا قبور أنبیائھم مساجد؛ یحذِّر ماصنعوا (અલ્લાહ તઆલા યહૂદોં નસારા પર લા'નત કરે કે ઉન્હોંને અપને અંબિયાકી કબ્રોંકો સજદહગાહ બના દિયા, આપ ﷺ અપની ઉમ્મતકો ઈસ ફઅલસે બચાના ચાહતે થે)[1] ઈસલિયે તંબીહ કે તૌર પર ફરમાયા: જબ આપ ﷺ અપને મુતઅલ્લિક યે ફરમાતે હેં તો યે જાઇએકે કિસી વલીકી કબ્ર પર સજદહ કિયા જાએ ઔર ઉસ સે હાજતેં માંગી જાએ ઔર ઉસ્કે સાથ વો મુઆમલા કિયા જાએ જો અલ્લાહ તઆલાકે સાથ ખાસ હે.

ઈસ્લામી તા'લીમાત કે સરાસર ખિલાફ

કઈ સાલ પેહલેકા કિસ્સા હે: એક મરતબહ હમ દો ચાર સાથી ખ્વાજા કુત્બુદ્દીન બખ્તિયાર કાકી رحمۃ اللہ علیہ કે મઝાર પર દેહલી, મહરોલી

[1] સહીહ બુખારી : ૧૩૩૦

ગએ, જો હમારે સિલસિલેકે હઝરત ખ્વાજા મુઇનુદ્દીન ચિશ્તી رحمة الله عليه કે બડે ખલીફા હે, વહાં દેખા કે એક આદમી સજદેહમેં ગિરા હૂવા હે, ઉસ્કો રોકા કે ભાઇ! યે પેશાની તો અલ્લાહ તઆલાને અપને સામને ઝૂકને કે લિયે બનાઇ હે, લેકિન વો હુજ્જત કરને લગા, બા'ઝ લોગ યૂં સમજતે હેં કે હમકો તો જો કુછ મિલા હે ઈસી દરવાઝેસે મિલા હે, યે ઈસ્લામી તા'લીમાત કે સરાસર ખિલાફ હે. હર મો'મિન કો ચાહિયે કે એૈસી ચીઝોંસે અપને આપકો બાઝ રખે.

મગર મો'મિનોં પર કુશાદહ હે રાહેં

અપની અવલાદ કી તા'લીમો તરબિયત ભી ઈસી અંદાઝ સે કરની ચાહિયે, એક કાફિર અપને દેવી દેવતા કે સામને સજદહ કરતા હે, ઉસ્કો તો હમ કેહતે હેં કે વો કાફિર હો ગયા, ઔર હમારા કોઈ આદમી બુઝુર્ગોંકી કબ્રોંકે સામને સજદહ કરે, તો ઉસ્કા ઈમાન સલામત રેહતા હે! યે કૈસે હો સકતા હે? ખ્વાજા અલ્તાફ હુસૈન હાલી رحمة الله عليه ને મુસદ્દસ મેં ઈસી મઝમૂનકો બહોત અચ્છે અંદાઝસે પૈશ કિયા હે, ફરમાતે હેં.

કરે ગૈર ગર બુત કી પૂજા તો કાફિર
જો ઠેહરાએ બેટા ખુદા કા તો કાફિર
ઝૂકે આગ પર બેહરે સજદહ તો કાફિર
કવાકિબમેં માનેં કરિશ્મા તો કાફિર
મગર મો'મિનોં પર કુશાદહ હેં રાહેં
પરસતિશ કરેં શૌખ સે જિસ્કી ચાહેં
નબીકો જો ચાહેં ખુદા કર દિખાએં
ઈમામોં કા રૂત્બા નબી સે બઢાએં
મઝારોં પે દિન રાત નઝરેં ચઢાએં
શહીદોં સે જા જા કે માંગેં દુઆએં
ન તવ્હીદમેં કુછ ખલલ ઉસ સે આએ
ન ઈસ્લામ બિગડે ન ઈમાન જાએ

હકીકત તો યે હે કે જો મુઆમલા મુશરિકીન અપને દેવતાઓં ઔર બુતોં કે સાથ કરતે થે આજ કા મુસલમાન અપની જહાલત ઔર

લા ઇલ્મી કી વજહસે બુઝુર્ગોંકે મઝારાત પર વહી મુઆમલા કરતા હે, ઇસ સે અપને આપકો બચાનેકી ઝરૂરત હે.

ચૌકન્ના રહે

દૂસરી બાત યે હે કે આજ હમ ઇસ મુલ્કમેં, જિસ માહૌલ મેં રેહતે હેં,ઔર ઇસ વકત ઇસ મુલ્ક પર જો લોગ સત્તા પર હેં, વો સબ કુફ્ર ઔર શિર્ક મેં મુબતલા હેં, ઔર અબ રફતા રફતા વો યહાં કે તા'લીમી નિઝામ કો મુશરિકાના બનાના ચાહતે હેં, ઔર ઇસીલિયે સ્કૂલોમેં બાકાઇદહ સરસ્વતીદેવી કી મૂર્તિ રખી જાતી હે, ઔર આનેવાલે હર બચ્ચેકો ઇસ બાતકા પાબંદ કિયા જાતા હે કે વો ઉસ્કે સામને હાથ જોડે જિસ્કો સરસ્વતી વંદના કેહતે હેં, યોગા ભી ઉન્કે યહાં ઇબાદત હી કી એક કિસ્મ હે. ચુનાંચે યે લોગ ઇન મુખ્તલિફ શકલોંકો ઇસ વકત બતદરીજ ગૈર મુસ્લિમ સ્કૂલોંમેં, અસરી તા'લીમ ગાહોંમેં રાઇજ કરના ચાહતે હેં. હાલાંકે હમારા મુલ્ક સેકયુલર હે મઝહબી નહીં હે, તો યે તા'લીમગાહેં મઝહબી ખયાલાતસે દૂર ઔર પાક હોની ચાહિયે, ઇનમેં ઇન સબ ચીઝોંકી તરફ મયલાન નહીં હોના ચાહિયે. લેકિન યે સબ કિયા જા રહા હે. ઐસે મૌકે પર હમ સબ મુસલમાનોંકો બહોત ઝયાદહ ચૌકન્ના રેહનેકી ઝરૂરત હે, કહીં નિસાબ મેં ઐસી ચીઝેં જિન્સે હમારે બચ્ચોંકે અકીદે ખરાબ હોતે હોં, યા સ્કૂલમેં બચ્ચોંસે ઐસે અ'અમાલ કરવાએ જાએં, જિન્સે નઉઝુબિલ્લાહ, ઈમાન સે મહરૂમીકા અંદેશા હો, તો ઉન્સે ચૌકન્ના રેહ કર હમેં ઉસ્કો ખત્મ કરને, દૂર કરને કી ઇજતિમાઇ તૌર પર સઇ કરની ચાહિયે.

શિર્કિયહ અમલ કે લિયે હમ તૈયાર નહીં

આજ સે કઇ સાલ પેહલે યૂ.પી. (ઉત્તરપ્રદેશ) કી હુકૂમતને રાજીવ ગાંધી કે દૌરે હુકૂમતમેં બાકાઇદહ સરકયુલર જારી કિયા થા કે

તમામ સ્કૂલોંમેં આનેવાલે તમામ બચ્ચે સ્કૂલમેં આતે હૂએ પેહલે સરસ્વતી વંદના કરેંગે, યા'ની સરસ્વતીદેવી કો હાથ જોડેંગે. તો ઉસ ઝમાનેમેં મુફક્કિરે ઈસ્લામ હઝરત મૌલાના સૈયદ અબૂલહસન અલી નદવી نور اللہ مرقدہ ને રાજીવ ગાંધીકે પાસ જા કર પૂરી કુવ્વતસે બાતકી કે હમ અપની અવલાદ કો સ્કૂલોંમેં ભેજના બંદ કર દેંગે. યે તો ખુલા શિર્ક હે, હમ અપની અવલાદ કે લિયે ઈસ્કો બરદાશ્ત નહીં કરેંગે, હમ ઈસ મુલ્કમેં અપની પૂરી તવ્હીદ ઔર અપને તમામ ઈમાની અ'અમાલકે સાથ રહેંગે, હમ કિસી ભી શિર્કિયહ અમલકે લિયે તૈયાર નહીં હોંગે. ઉસી ઝમાનેમેં હઝરતને અપને બાયનાતમેં યે મઝમૂન જગહ જગહ બયાન ફરમાયા: اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ اِذْ حَضَرَ يَعْقُوْبَ الْمَوْتُ ۙ اِذْ قَالَ لِبَنِيْهِ مَا تَعْبُدُوْنَ مِنْۢ بَعْدِیْ.(البقرة:۱۳۳) હઝરત યાકૂબ عَلَيْهِ السَّلَام અપની વફાતકે વકત અપને બેટોંકો જમા કરતે હૂએ કેહતે હેં કે મેરે દુન્યાસે જાનેકે બાદ તુમ કિસકી ઈબાદત કરોગે? قَالُوْا نَعْبُدُ اِلٰهَكَ وَاِلٰهَ اٰبَآئِكَ اِبْرٰهٖمَ وَاِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ اِلٰـهًا وَّاحِدًا۔ (البقرة:۱۳۳) (જવાબમેં ઉન બચ્ચોંને અર્ઝ કિયા કે હમ આપકે મા'બૂદ કી ઔર આપકે બાપ દાદોં હઝરત ઈબ્રાહીમ, હઝરત ઈસ્માઈલ ઔર હઝરત ઈસ્હાક عَلَيْهِمُ السَّلَام કે મા'બૂદ ઉસી એક અલ્લાહકી ઈબાદત કરેંગે.(البقرة:۱۳۳) وَّنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُوْنَ (હમ ઉસીકે સામને સર ઝુકાએંગે) તો હમેં ઈસ મુલ્કમેં ઐસી ચીઝોંસે બહોત ઝયાદહ ચૌકન્ના રેહને કી ઝરૂરત હે. ઔર અબ તો બાકાઈદહ ઉન્હોંને ઉન્કી એક નઈ તા'લીમી પોલિસી (Policy) બનાયી કી હે ઔર વો બિલ્કુલ કુફ્રીયા

ઔર શિર્કિયહ હે. ઐસે મૌકે પર તમામ મુસલમાનોંકો મુત્તહિદ હોકર અપને ઈમાનકી હિફાઝતકી કોશિશ કરનેકી ઝરૂરત હે.

ઐસી એકતા કી ઈજાઝત નહી

દૂસરા સબક ઈસ્મેં યે હે કે ઉન લોગોંકે સુલહકી પૈશકશ કરને પર જવાબમેં કહા ગયા થા કે તુમ અપને કુફ્ર પર રેહતે હૂએ ઔર હમ અપને ઈમાન પર રેહતે હૂએ મઝહબકે મુઆમલેમેં આપસમેં મુત્તહિદ નહીં હો સકતે. ઐસી એકતા ઔર ઈત્તેહાદકી ઈસ્લામ ઈજાઝત નહીં દેતા, ઐસી સુલહ જિસ્કે નતીજેમેં હમેં અપને મઝહબી ઉસૂલકો કુરબાન કરના પડે, અપને ઈમાનસે હાથ ધોના પડે શરીઅત ઉસ્કી ઈજાઝત નહીં દેતી હે. ઔર વૈસે ભી હુઝૂર ﷺ ને સુલહ કે સિલસિલેમેં એક ઉસૂલ બતલા દિયા હે કે الصلح جائز بين المسلمين إلا صلحاً حرم حلالاً أو أحل حراماً (મુસલમાનોંકે દરમ્યાન હર સુલહ જાઈઝ હે મગર વો જો શરીઅતકી હલાલ કરદહ કિસી ચીઝકો હરામ કરાર દેતી હો, યા શરીઅતકી હરામ કરદહ ચીઝ કો હલાલ કરાર દેતી હો, વો જાઈઝ નહીં હે)[1] ગોયા શરીઅતકે હુકમ બદલે નહીં જા સકતે.

અલ્લાહ કી નાફરમાની કી ઈજાઝત નહી

સૂરએ ફાતિહા કી તફસીરમેં વઝાહત સે ગુઝર ચૂકા કે لا طاعة لمخلوق فى معصية الخالق[2] અલ્લાહ તઆલાને બહોતસે લોગોં કી ઈતાઅત કા હુકમ દિયા હે, અવલાદકો માં બાપ કી ઈતાઅતકા, બીવી કો શૌહરકી ઈતાઅતકા; લેકિન ઈસ સિલસિલેમેં ભી તાકીદ હે કે માં બાપ

---

[1] અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૩૫૯૪, તિરમિઝી : ૧૩૯૨, ઈબ્ને માજહ: ૨૩૫૩
[2] તબરાની : ૩૯૧૭

અગર કોઇ ઐસા હુકમ દેતે હેં જિસ્કી વજહસે શિર્ક લાઝિમ આતા હો તો કુર્આન ને કહા: وَاِنْ جَاهَدٰكَ عَلٰۤى اَنْ تُشْرِكَ بِيْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَ صَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوْفًا (لقمان:١٥) ઉન્કી બાત મત માનના; અલબત્તા માં બાપ હેં, દુન્યવી ઝિંદગીમેં ઉન્કે સાથ ભલાઇકા સુલૂક કરના; લેકીન ઉન્કી બાત પર અમલ કરતે હૂએ શિર્ક ઇખ્તિયાર કરના જાઇઝ નહીં હે, કિસી હાલમેં ભી ઐસી કોઇ શકલ જિસસે નઉઝુબિલ્લાહ, શિર્ક લાઝિમ આતા હો, શરીઅત ઉસ્કી ઇજાઝત નહીં દેતી, યા શરીઅતને જિસ્કો હરામ કરાર દિયા હો, ઐસા કામ અંજામ નહીં દિયા જા સકતા, કોઇ ભી સુલહ ઐસી હો જો શરીઅત કે કિસી સરીહ હુકમ કો બદલને વાલી હો, ઉસ્કી શરીઅત ઇજાઝત નહીં દેતી. હમારે બડોં ને ઇસ મુઆમલેમેં માશાઅલ્લાહ, બહોત હિમ્મત સે કામ લિયા હે.

કાશ મેરી સો જાનેં હોતી, એક ઈમાન અફરોઝ વાકિઅહ

હઝરત ઉમર ﷺ કે દૌરે ખિલાફતમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા ﷺ કી માતહતી મેં એક લશ્કર ભેજા ગયા, રૂમિયોંને ઉસ લશ્કરી દસ્તે કો કૈદ કર લિયા, ઔર કૈદમેં રૂમી બાદશાહને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા ﷺ કો પેહલે તો લાલચ દિલાયા કે અગર તુમ મઝહબે ઈસ્લામકો છોળ દો, તો મૈં અપની બેટીકા નિકાહ તુમ સે કરા દૂં, ઔર અપની આધી સલતનત તુમકો દે દૂં. લેકિન યે તૈયાર નહીં હૂએ. ઉન્હોંને કહા: આધી કયા? તેરી પૂરી સલતનત કયા? પૂરી દુન્યાકી સલતનત ભી દે, તબ ભી મૈં ઈસ્લામ ઔર ઈમાન છોળને કે લિયે તૈયાર નહીં હું. ઉસ્ને દેખા કે લાલચ કામ નહીં કરતા, તો ધમકી દી કે મૈં તુમ્હેં કત્લ કર દૂંગા. ઔર બાકાઇદહ અમલી તૌર પર એક દેગ આગ પર ચઢાઇ, ઉસ્મેં તેલ ડાલા, જબ તેલ ખૂબ ખોલને લગા તો

કૈદિયોંમેં સે એક કૈદી કો ઉન્કે દેખતે હૂએ ઉસ્મેં ડાલા, અંદર પડતે હી ઉસ્કે સબ આ'ઝા અલગ હો ગએ, ઔર વો જલ ગયા. કહા કે દેખો! તુમ્હારે સાથ ભી યે મુઆમલા હોગા. ઉન્હોંને કહા: તુમ જો ચાહો, કરો. બાદશાહને હુકમ દિયા કે ઉન્કો પકડો, ઔર અંદર ડાલો. જબ ઉન્કો ડાલનેકે લિયે પકડા તો ઉન્કી આંખોંસે આંસૂ નિકલે, બાદશાહ સમજા કે શાયદ નરમ પડ ગએ હેં, તો ઉસ્ને બુલાકર પૂછા: કયા બાત હે? આંખોંમે આંસૂ આ ગએ! કુછ ઈરાદહ બદલા હે? ઉન્હોંને કહા કે નહીં! આંખોંમેં આંસૂ તો ઈસલિયે આએ હેં કે મુઝે અફસોસ હે કે આજ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં કુરબાન કરનેકે લિયે મેરે પાસ એક હી જાન હે, અગર મેરે હર બાલકે બરાબર મેરે પાસ જાનેં હોતી તો મૈં ઉન સારી જાનોંકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં કુરબાન કર દેતા. બાદશાહ સમજ ગયા કે યે અપની બાતસે નહીં હટેંગે, તો કહા: અચ્છા, એક કામ કરો, મેરી પેશાનીકો બોસા દો તો છોળ દૂં. ઉન્હોંને કહા: મુઝ એકેલેકો છોળોગે યા મેરે સાથિયોં કો ભી? ઉસ્ને કહા કે સાથિયોંકો ભી. તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા ﵁ ને કહા, ઠીક હે. કાફિર બાદશાહ કી પેશાનીકો બોસા દેના ઈસ કદર ના જાઈઝ નહીં, બલ્કે ઉસ્કા એક દર્જા હે, તમામ અહકામકી શરીઅતમેં કેટેગરી રખી ગઈ હે, તો ઉન્હોંને સોચા કે ઈસ સે સબ સાથિયોંકી જાન બચ જાતી હે, ઈસલિયે માન લિયા. દેખો! જાનકી ધમકી દી ગઈ થી, તબ ભી વો નહીં માને, લેકિન સાથિયોંકી જાન બચાનેકે લિયે તસ્લીમ કિયા. બોસા દિયા, ઔર ખૂદ કે સાથ અપને સાથિયોં જાન બચા કર લે આએ, મદીના મુનવ્વરહ વાકેએકી ખબર પહોંચ ચૂકી થી. હઝરત ઉમર ﵁ કા દૌરે ખિલાફત થા, હઝરત ઉમર ﵁ ને એ'લાન કિયા, સબકો હુકમ દિયા કે

મદીનેસે બાહર જા કર ઉન્કા ઈસ્તિકબાલ કરેં, ઔર ઉન્કી પેશાનીકો બોસા દેં, ઔર સબસે પેહલે મૈં બોસા દૂંગા.[1]

ઈસ્કી ઈજાઝત હે

બહરહાલ! યે દૂસરા સબક હે કે ઈમાનકે મુઆમલેમેં કિસીકે સાથ સુલહ નહીં કી જા સકતી. ઐસી સુલહકી શરીઅત ઈજાઝત નહીં દેતી, જિસ્મેં હમેં અપને મઝહબકે ઉસૂલોંકો છોળના પળે, ઉસ્કે બાબમેં હમેં રિઆયત કરની પળે. હાં! ઈસ્કો છોળે બગૈર અગર કોઈ સુલહ કી જા સકતી હે તો ઉસ્કી ગુંજાઈશ હે.وَاِنْ جَنَحُوْا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا۔(الانفال:٦١) (અગર ગૈર મુસ્લિમ સુલહકે લિયે માઈલ હોતે હેં તો એ નબી! આપ ભી માઈલ હો જાએં.) તો ઐસી સુલહ જિસ્મેં દીનકે ઉસૂલોંકો કુરબાન ન કરના પળતા હો તો ઉસ્કી ઈજાઝત હે. જૈસે હમ મિલ જુલ કર એક મુશતરકહ દુશ્મનકા મુકાબ્લા કરેંગે, મિલ જુલ કર અપને મુલ્કકો તરક્કી દેનેકે લિયે તિજારત વગૈરહ મેં સાથ રેહકર કામ કરેંગે, તો ઉસ્કી ઈજાઝત હે, શરીઅત ઉસ સે મના નહીં કરતી.

યે દો સબક ઈસ સૂરતસે હમેં દિયે ગએ હેં, ઉન્કા હમેં ખાસ એહતિમામ હોના ચાહિયે.

હદીષ

હઝરત ઉસ્માન ﷛ સે હુઝૂર અકદસ ﷺ કા યે ઈરશાદ મન્કૂલ હે કે તુમ મેં સબ સે બેહતર વો શખ્સ હે જો કુર્આન શરીફ કો સીખે ઔર સિખાવે.

(ફઝાઈલે આ'માલ,(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૦૦)

[1] શુઅબૂલ ઈમાન : ૩/૧૭૯ (૧૫૨૨)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ કવષર

(તારીખ:- ૨૮,ઝિલહજ ૧૪૩૯ હિજરી.મુતાબિક ૮,સિતંબર ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا ومولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى آله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً- أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم- بسم الله الرحمٰن الرحيم-

اِنَّآ اَعْطَيْنٰكَ الْكَوْثَرَ ۝١ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۝٢ اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ ۝٣

મકકી યા મદની

યે સૂરએ કવષર હે, મકકા મુકર્રમહમેં નાઝિલ હૂઇ. યે સૂરત મકકી હે યા મદની? ઇસ સિલસિલેમેં દોનોં બાતેં કહી ગઇ હેં. હઝરત આઇશા ﵂, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ ﵁ ઔર જમ્હૂર સે મન્કૂલ હે કે મકકા મુકર્રમહમેં નાઝિલ હૂઇ. ઔર મુસ્લિમ શરીફમેં હઝરત અનસ ﵁ કી રિવાયતસે ઐસા મા'લૂમ હોતા હે કે યે મદીના મુનવ્વરહમેં નાઝિલ હૂઇ,[1] લેકિન આમ તૌર પર હઝરાતે મુફસ્સીરીન ઇસકો મકકી હી શુમાર કરતે હેં.ઔર હઝરત અનસ ﵁ કી રિવાયત કે મુતઅલ્લિક બતલાયા જાતા હે કે જબ હુઝૂર ﷺ કે સાહબઝાદે હઝરત ઇબ્રાહીમ ﵁ જો મદીના મુનવ્વરહમેં પૈદા હૂએ થે, ઔર વહીં ઉન્કા

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૫૩(૪૦૦)

ઇન્તિકાલ હૂવા,ઉસ મૌકે પર ભી કાફિરોં ઔર મુનાફિકોંને ખૂશીયાં મનાઇ થી હો સકતા હે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે ઉસ મૌકે પર ઇસકો દૂસરી મરતબહ નાઝિલ કિયા ગયા હો.

શાને નુઝૂલ

ઈસ સૂરત કે શાને નુઝૂલકે મુતઅલ્લિક બતલાયા જાતા હે કે જબ નબિયે કરીમ ﷺ કે સાહબઝાદે કા ઇન્તિકાલ હૂવા, તો ઉસ વકત કાફિરોંને બતૌરે ખાસ આસ બિન વાઇલને બડી ખૂશીયાં મનાઇ. હુઝૂર અકરમ ﷺ કી સબ અવલાદ, સિવાએ હઝરત ઇબ્રાહીમ ﷺ કે હઝરત ખદીજહ ﷺ સે થીં. આપ ﷺ કી ચાર સાહબઝાદિયોં ને તો બડી ઉમ્ર પાઇ, ઔર ઈમાન ભી લાઈ, અલબત્તા આપ ﷺ કે સાહબઝાદે બચપન હી મેં ઇન્તિકાલ કર ગએ. અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી હિકમત વ મશિય્યત કા યહી તકાઝા થા, ચૂં કી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને હુઝૂર અકરમ ﷺ કો ખાતિમુન નબીય્યીન બનાયા થા, ઔર આમ તૌર પર ઐસા હોતા હે કે નબી કી અવલાદ ભી નબી હોતી હે, ઉન્કો ભી પયગમ્બરીસે નવાઝા જાતા હે. ઔર માનનેવાલોં મેં ઐસે લોગ ભી હોતે હેં જો ગુલૂ કે શિકાર હોતે હેં, વો ઉન્કે બડે હોનેકે બાદ ઉન્કો કોઇ મસ્અલા ન બના લેં, ઇસલિયે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને આપ ﷺ કી નરીના અવલાદકો બચપન હી મેં ઉઠા લિયા.

(૧) હઝરત ઝયનબ ﷺ

આપ ﷺ કી સાહબઝાદિયાં ચાર થીં, સબસે બડી સાહબઝાદી હઝરત ઝય્નબ ﷺ હેં, જબ નબિયે કરીમ ﷺ કા નિકાહ હઝરત ખદીજહ ﷺ સે હૂવા, ઉસ વકત હુઝૂર અકરમ ﷺ કી ઉમ્રે શરીફ

પચ્ચીસ (૨૫) સાલ થી. નિકાહકે પાંચ સાલ બાદ હઝરત ઝયનબ ﵂ પૈદા હૂઈ, યે સાહબઝાદિયોંમેં સબસે બડી હે, ઉસ વકત નબિયે કરીમ ﷺ કી ઉમ્ર શરીફ તીસ સાલકી થી.

(૨) હઝરત રૂકૈયહ ﵂

ઔર ઉન્કે તીન સાલ બાદ હઝરત રૂકૈયહ ﵂ પૈદા હૂઈ, ઉસ વકત હુઝૂરે અકરમ ﷺ કી ઉમ્ર શરીફ ૩૩ સાલ થી, હઝરત ઝયનબ ﵂ કા નિકાહ ઉન્કે ખાલાઝાદ ભાઇ હઝરત અબૂલઆસ બિન રબીઅ (હઝરત ખદીજહ ﵂ કે ભાન્જે સે હૂવા થા, બાદમેં વો ભી ઈમાન લાએ ઔર હઝરત ઝયનબ ﵂ જબ હિજરત કે લિયે રવાના હૂઈ, તો બા'ઝ મુશરિકીનને પીછા કિયા, ઔર આપ ﵂ કે હવ્દજ (ડોલી) પર બરછા લગાયા, ઉસ સે આપ ﵂ નીચે પથ્થર પર ગિરીં, હમલસે થી, ઉસી વકત બીમાર હૂઈ, ઔર ઉસી બીમારીમેં આપ ﵂ કા ઈન્તિકાલ હૂવા. હઝરત શૈખને હિકાયાતે સહાબામેં પૂરા કિસ્સા તફસીલ સે ઝિક્ર કિયા હે, વહાં દેખા જા સકતા હે.

(૩) હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ ﵂

દૂસરી સાહબઝાદી હઝરત રૂકૈયહ ﵂ ઔર તીસરી સાહબઝાદી હઝરત ઉમ્મે કલસૂમ ﵂ દોનોં કા નિકાહ હુઝૂર ﷺ ને પેહલે અબૂલહબ કે દોનોં બેટોંસે કરાયા થા, બડા બેટા ઉત્બા ઔર છોટા બેટા ઉતયબા થા, હઝરત રૂકૈયહ ﵂ કા નિકાહ ઉત્બાસે કરાયા થા, ઔર હઝરત કુલસૂમ ﵂ કા નિકાહ ઉતયબા સે કરાયા થા, રૂખ્સતી હોનેસે કબ્લ હી હુઝૂરે અકરમ ﷺ કી દા'વતે ઈસ્લામ કા સિલસિલા શુરૂઅ

હૂવા, ઔર અબૂલહબને આપ ﷺ કી મુખાલિફત શુરૂઅ કી, ઉસ મૌકે પર સૂરએ લહબ નાઝિલ હૂઇ, યે પૂરા કિસ્સા આપ સુન ચુકે હેં, ઉસ વકત અબૂલહબને અપને બેટોં સે કહા થા: અગર તુમ ઉન (હુઝૂર ﷺ) કી બેટીયોંકો તલાક નહીં દોગે તો મેરા તુમ્હારે સાથ કોઇ તઅલ્લૂક નહીં, ચુનાંચે ઉસ્કે દોનોં બેટોંને હુઝૂર ﷺ કી દોનોં સાહબઝાદિયોંકો તલાક દે દી. યે કિસ્સા ભી સૂરએ લહબ કે ઝિમ્નમેં આપકો બતલાયા ગયા હે, ઉસ વકત ઇન દોનોંકી રૂખ્સતી નહીં હૂઇ થી.

તીન હિજરતોં કી સઆદત

ફિર હુઝૂરે અકરમ ﷺ ને હઝરત રૂકૈયહ رضي الله عنها દૂસરે નંબર કી સાહબઝાદી કા નિકાહ હઝરત ઉસ્માન رضي الله عنه સે કિયા. વો ભી ઈમાન લાએ થે. ઔર જબ મુસલમાનોં ને મકકાવાલોં કે મઝાલિમ સે તંગ આ કર હબ્શા કી હિજરત કી, તો ઉન હિજરત કરનેવાલોં મેં યે જોડા, હઝરત ઉસ્માન رضي الله عنه ઔર આપ ﷺ કી સાહબઝાદી હઝરત રૂકૈયહ رضي الله عنها ભી થીં. ફિર હબ્શામેં કિસીને અફવાહ ચલા દી કે મકકાવાલે સબ ઈમાન લે આએ, તો જો લોગ હિજરત કર કે હબ્શા ગએ થે વો યે સોચકર કે હમ તો ઉન્કે સતાને કી વજહસે યહાં આએ હૂએ થે, અબ વો સબ ઈમાન લે આએ હેં, તો હમ વાપસ ચલે જાએં. લેકિન જબ વાપસ આએ તો મા’લૂમ હૂવા કે યે ખબર તો જૂઠી થી, તો દો બારા હિજરત કી, હબ્શાકી દોનોં હિજરતેં હઝરત રૂકૈયહ رضي الله عنها ને અપને શૌહર હઝરત ઉસ્માન رضي الله عنه કે સાથ કી હે. ફિર વહાં સે મદીને ભી પહોંચે. ગોયા તીન હિજરતેં હૂઇ.

હુઝૂર ﷺ જબ ગઝવએ બદ્રકે લિયે નિકલે તો ઉસ વકત હઝરત રૂકૈયહ رضي الله عنها બીમાર થીં, ઔર હઝરત ઉસ્માન رضي الله عنه હુઝૂર ﷺ કે સાથ ગઝવએ બદ્રમેં શિર્કત કરના ચાહતે થે, લેકિન નબિયે કરીમ ﷺ ને ઉન્કો રોક દિયા, ઔર તાકીદ ફરમાઇ કે તુમ ઉન્કી ખબરગીરી મેં રહો. ચુનાંચે ઉસી દૌરાન અલ્લાહ તઆલાને ગઝવએ બદ્રમેં મુસલમાનોં કો કામ્યાબી અતા ફરમાઇ ઔર ઉસ્કી ખૂશખબરી લે કર જબ આદમી મદીના મુનવ્વરહ પહોંચા, તો ઉસ્ને દેખા કે લોગ હઝરત રૂકૈયહ رضي الله عنها કો દફન કરકે ફારિગ હૂએ હેં, ઉન્કા ઇન્તિકાલ હિજરી ૩ મેં હૂવા.

ઝૂલ્નૂરૈન

ઉસ્કે બાદ અલ્લાહ તઆલાકે હુકમસે હુઝૂર ﷺ ને દૂસરી સાહબઝાદી હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ رضي الله عنها કો ભી હઝરત ઉસ્માન رضي الله عنه કે નિકાહ મેં દિયા, યે કેહ કર કે અલ્લાહ તઆલાકે હુકમ સે મૈં ઉન્કે નિકાહમેં દે રહા હું, ઇસીલિયે હઝરત ઉસ્માન رضي الله عنه કા લકબ ઝૂન્નૂરૈન થા, દો નૂરવાલે. નબિયે કરીમ ﷺ કી દો સાહબઝાદિયાં ઉન્કે નિકાહ મેં થીં. ઇસલિયે ઉન્કો ઝૂન્નૂરૈન કહા જાતા હે. હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ رضي الله عنها કા ઇન્તિકાલ હિજરી ૯ મેં હૂવા, હુઝૂર ﷺ ઉન્કી તદફીનમેં શરીક રહે હેં.

(૪) હઝરત ફાતિમહ رضي الله عنها

ઔર ચૌથી સાહબઝાદી હઝરત ફાતિમહ رضي الله عنها નુબુવ્વતકે એક સાલ બાદ પૈદા હૂઇ, ગોયા આપ ﷺ પર **વહી** કા સિલસિલા શુરૂઅ હૂવા, ઉસ્કે બાદ ઉન્કી પૈદાઇશ હૂઇ, હઝરત ફાતિમહ رضي الله عنها કા નિકાહ હઝરત અલી رضي الله عنه સે હૂવા, ઔર ફિર ઉન્હીંસે આપ ﷺ કી અવલાદ

ચલી, આજ તક સાદાત કા સિલસિલા ઉન્હીં સે હેં, યે તો સાહબઝાદિયાં હેં.

(૧) હઝરત કાસિમ ﵁

ઔર સાહબઝાદોંમેં નબિયે કરીમ ﷺ કે બડે સાહબઝાદે હઝરત કાસિમ ﵁ હઝરત ઝયૂનબ ﵂ સે પેહલે પૈદા હૂએ યા બાદમેં? ઈસ સિલસિલેમેં મુઅર્રિખીનમેં ઈખ્તિલાફ હે. બા'ઝ હઝરાત ફરમાતે હેં: પેહલે હઝરત ઝયૂનબ ﵂, ફિર હઝરત કાસિમ ﵁ પૈદા હૂએ. બા'ઝ હઝરાતકા કૌલ ઉસ્કે બર અક્સ હે. બહરહાલ ! દો સાલકી ઉમ્રમેં હઝરત કાસિમ ﵁ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા થા.

(૨) હઝરત અબ્દુલ્લાહ ﵁

દૂસરે સાહબઝાદે હઝરત અબ્દુલ્લાહ ﵁ નુબુવ્વતકે બાદ પૈદા હૂએ, ઔર ઉન્કી પૈદાઈશ કે બાદ ઉન્કે અલાવહ સાહબઝાદોંમેં એક હઝરત ઈબ્રાહીમ ﵁ હેં, જો મદીના મુનવ્વરહમેં આપ ﷺ કી બાંદી હઝરત મારિયહ કિબ્તયહ ﵂ સે પૈદા હૂએ થે. ઈન તીન સાહબઝાદોં કે મુતઅલ્લિક સબકા ઈત્તિફાક હે. ઉન્કે અલાવહ કે સિલસિલેમેં બા'ઝ કેહતેં હેં કે તય્યિબ થે, તાહિર ભી થે. યા'ની કુલ મિલાકર પાંચ થે. બા'ઝ કેહતેં હેં કે તય્યિબ ઔર તાહિર એક હી સાહબઝાદે કા લકબ થા, તો કુલ ચાર હૂએ, બા'ઝોંને કહા હે કે તય્યીબ ઔર તાહિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ ﵁ જો નુબુવ્વતકે બાદ પૈદા હૂએ થે, નુબુવ્વતકે બાદ પૈદા હોનેકી વજહસે ઉન્હી કે લકબ થે. ઔર ઈસીકો હઝરાત મુઅર્રિખીનને રાજેહ કરાર દિયા હે.

જબ કોઈ નરીના અવલાદ બાકી ન રહી

હઝરત અબ્દુલ્લાહ ﵁ બચપન હી મેં ઈન્તિકાલ કર ગએ, ઉસ્કે બાદ આપ ﷺ કી કોઈ નરીના અવલાદ બાકી ન રહી. ઉસ વકત મકકા કે મુશરિકીન ને જો આપ ﷺ કે દુશ્મન થે ઔર ઉનમેં ખાસ તૌર પર આસ બિન વાઈલ, ઔર આપ ﷺ કા ચચા અબૂલહબ, ઉન લોગોંને ખૂશીયાં મનાઈ, ઔર યૂં કહા કે ઉન્કી તો કોઈ નરીના અવલાદ ન રહી. ઔર અરબ લોગ જિસ્કી નરીના અવલાદ ખત્મ હો જાતી/ન હોતી, ઉસ્કો “અબ્તર” કેહતે થે. ગોયા ઉન્કે દુન્યા સે જાનેકે બાદ દુન્યામેં ઉન્કા નામ લેનેવાલા કોઈ બાકી નહીં રહેગા, અવલાદ હી સે આદમીકા સિલસિલા ચલતા હે, ઔર જબ વો ખત્મ હો ગઈ તો યે બે નામો નિશાન હો ગયા, ઈસ પર આસ બિન વાઈલને કહા થા કે યે અબ્તર હેં, ઔર ઈસી પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને બશારત સુનાતે હૂએ યે સૂરત નાઝિલ ફરમાઈ.[1]

સબ સે છોટી સૂરત

કલિમાત ઔર હુરૂફકે એ’તબારસે કુર્આનકી સૂરતોંમેં યે સબસે છોટી સૂરત હે, કલિમાત ૧૪ બતલાએ ગએ હેં, ઔર હુરૂફ ૪૨ હેં, ગોયા તમામ સૂરતોંમેં યે સબસે છોટી સૂરત કેહલાતી હે.

ઈસ સૂરતમેં આપ ﷺ કો દો ખૂશખબરીયાં દી ગઈ હેં, ઔર દો હુકમ દિયે ગએ હેં. પેહલી ખૂશખબરી તો યે દી ગઈ: اِنَّاۤ اَعۡطَيۡنٰكَ الۡكَوۡثَرَ (એ નબી! યકીન જાનો, હમને આપકો કવષર અતા કર દી)

[1] અસ્બાબે નુઝૂલ (ઈમામ વાહિદી)

કવષર કયા હે ?

કવષર કયા હે? યે કલિમહ كثرة સે બના હે,લુગત ઔર ડીક્ષનરીકે એ'તબારસે કવષર ખૈરે કષીર કો કેહતે હેં; યા'ની બહોત ઝયાદહ ભલાઇ.[1] અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને નબિયે કરીમ ﷺ કો દુન્યવી, ઉખરવી, માદ્દી ઔર રૂહાની બહોત સારી ભલાઈયોં સે નવાઝા થા, આપ ﷺ કો નુબુવ્વત અતા ફરમાઇ, કુર્આન અતા ફરમાયા, આપ ﷺ કો ઇત્ની બડી ઉમ્મત દી. સબ ભલાઈયાં હી ભલાઈયાં હેં, દુન્યા કી ભી ઔર આખિરત કી ભી. ગોયા ઇન સબકી તરફ ઇશારા હે.

જન્નત કી નહર

ઔર ઇન્હીંમેં સે એક વો નહર ભી હે જો અલ્લાહ તઆલાને જન્નતમેં બનાઇ હેં, જિસ્કા નામ નહરે કવષર હે, ઔર ઉન્હીં મેં સે વો હૌઝ ભી હે જો મૈદાને હશ્ર મેં હોગા, જો ચોકોર (ચોરસ) હોગા, કવષર હૌઝ ભી હે ઔર નહર ભી હે, નહર તો જન્નતમેં હે, ઔર ઉસી નહરસે દો પરનાલે, એક ચાંદીકા ઔર એક સોનેકા, મૈદાને હશ્રમેં ઉસ હૌઝમેં પાની ડાલનેકે લિયે લાએ ગએ હેં, ઔર ઉન્સે પાની ઉસ હૌઝમેં ગિરતા રેહતા હે, ઔર વો પાની ઉસી નહરસે પહોંચતા રેહતા હે, ઉસ હૌઝકા નામ ભી હૌઝે કવષર હે. જબ મેહશરમેં લોગ દો બારા ઝિંદાકર કે પહોંચાએ જાએંગે તો પિયાસે હોંગે, ઉસ વકત નબિયે કરીમ ﷺ અપની ઉમ્મત કે લોગોંકો ઉસીમેં સે પાની પિલાએંગે, તો યે કવષર હૌઝ ભી હે, ઔર ઉસ હૌઝમેં પાની જન્નતકી જિસ નહરસે આતા હે ઉસ નહરકા નામ ભી નહરે કવષર હે.[2]

---

[1] કિતાબુલ અઇન : ૫/૩૪૮
[2] બુખારી શરીફ : ૬૫૮૧-૬૫૮૬, મુસ્લિમ શરીફ : ૨૨૮૯-૨૩૦૫

અવલાદ કી ઝયાદતી

હઝરત શાહ અબ્દુલ અઝીઝ સાહબ મુહદ્દિસ દેહલવી رحمة الله عليه તફસીરે અઝીઝીમેં ફરમાતે હેં કે કવષર સે આપ ﷺ કી અવલાદકી ઝયાદતી ભી મુરાદ હે, આપ ﷺ કી અવલાદ દો તરહ કી હે,હકીકી ઔર મજાઝી. હકીકી અવલાદ જો આપ ﷺ કી સાહબઝાદી હઝરત ફાતિમહ رضي الله عنها કે બતનસે પૈદા હૂઇ, આજ દુન્યામેં દેખિયે; સાદાત પૂરે આલમ મેં બડી તા'દાદ મેં હેં, અલ્લાહ તઆલાને આપ ﷺ કી અવલાદ કો ઇત્ના કસીર બનાયા કે પૂરે આલમ મેં ફૈલી હૂઇ હેં. સાદાતકા સિલસિલા આપ જહાં જહાં જાએંગે વહાં નઝર આએગા, તો આપ ﷺ કી અવલાદકી ઇત્ની કસરત હે. જો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને હઝરત ફાતિમહ رضي الله عنها કે ઝરીયે ફરમાઇ, કે કિસીકી અવલાદકી ઇત્ની કસરત નહીં હે, યે તો હકીકી અવલાદ હે જો આપ ﷺ કી સાહબઝાદીસે વુજૂદમેં આઇ.

મજાઝી અવલાદ

ઔર દૂસરી મજાઝી અવલાદ હે, વો આપ ﷺ પર ઈમાન લાનેવાલે તમામ અહલે ઈમાન હેં, ઉન્કી તા'દાદ તો ઇત્ની ઝયાદહ હે કે કયામત કે રોઝ તમામ ઉમ્મતોંમેં સબસે ઝયાદહ બડી ઉમ્મત આપ ﷺ કી હોગી.[1]

તિરમિઝી શરીફ કી રિવાયત હે કે મૈદાને હશ્રમેં અહલે જન્નત કી ૧૨૦ સફેં લગેંગી, ઉનમેં સે ૮૦ યા'ની દો તિહાઇ સફેં ઉમ્મતે

---

[1] તફસીરે અઝીઝી : ૬૬૦

મુહમ્મદિય્યહકી હોંગી.[1] ઈસ સે આપ અંદાઝહ લગા સકતે હેં કે આપ ﷺ કી રૂહાની ઔર મજાઝી અવલાદકી કિત્ની બડી તા'દાદ હે.! ઔર વો સબ મૈદાને હશ્રમેં હૌઝે કવષર પર આપ ﷺ કે દસ્તે મુબારકસે પાની પીયેગી, ગોયા અલ્લાહ તઆલાને યે બશારત સુનાઈ.

તમામ ઉમૂર પાએ

શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ رحمه الله ફરમાતે હેં કે ઉલૂમકી કસરત યે ભી ઈસ કવષરમેં આ જાતી હે.[2] અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈસ ઉમ્મતકો જિત્ને ભી ઉલૂમ અતા ફરમાએ કિસી ઔર ઉમ્મત કો ઈત્ને ઉલૂમ નહીં દિયે. પેહલી બાત તો યે હે કે ઈસ સે પેહલે જિત્ની ભી ઉમ્મતેં ગુઝરી હેં, ઉન તમામકે ઉલૂમ ઈસ ઉમ્મતનેં પાએ હેં, ઈસલિયે કે યે બાદમેં આઈ, નીઝ ખૂદ ઈસ ઉમ્મતનેં બહોત સારે ઉલૂમ કી ઈજાદ કી: નહ્‌વ, સર્ફ, મઆની, બલાગત, તફસીરે ઉસૂલે હદીષ, ફિકહ, ઈલ્મે રિજાલ વગૈરહ ઈસ ઉમ્મતને ઈજાદ કિયે હેં. તો અગલોં ઔર પિછલોંકે સારે ઉલૂમ અલ્લાહ તઆલાને ઈસ ઉમ્મતકો અતા ફરમાએ. ઔર કવષર કા ઉર્ફી મા'ના નહર યા હૌઝ હે, વો ભી અલ્લાહ તઆલા ને આપ ﷺ કો અતા ફરમાયા.[3]

બહરહાલ! ઈસ પેહલી આયતમેં અલ્લાહ તઆલાને ઉન લોગોંકે મુતઅલ્લિક જિન્હોંને સબ બાતેં ઉડાયી, ખૂશીયાં મનાઈ ઉસ્કી વજહસે આપ ﷺ કા દિલ રંજીદહ હૂવા થા, તો અલ્લાહ તઆલાને ઈસ ખૂશખબરી કે ઝરીયે આપ ﷺ કો ખૂશી અતા ફરમાઈ.

---

1 તિરમિઝી શરીફ : ૨૫૪૬
2 તફસીરે અઝીઝી : ૬૬૦
3 તફસીરે અઝીઝી : ૬૬૧

પેહલી ખૂશખબરી

મુસ્લિમ શરીફમેં હઝરત અનસ ﷺ સે રિવાયત હે કે હમારે દરમ્યાન નબિયે કરીમ ﷺ તશરીફ ફરમા થે કે આપ ﷺ પર એક ગશી કી સી કૈફીયત તારી હૂઇ, જો **વહી** કે નુઝૂલકે વકત તારી હોતી થી, જબ વો કૈફીયત દૂર હૂઇ તો આપ ﷺ મુસ્કુરાને લગે, હમને અર્ઝ કિયા કે એ અલ્લાહકે રસૂલ! આપ કયૂં મુસ્કુરાતે હેં? તો જવાબમેં આપ ﷺ ને ફરમાયા: અભી અલ્લાહ તઆલાને મુઝ પર એક સૂરત નાઝિલ ફરમાઇ, ઔર ફિર આપ ﷺ ને بسم الله الرحمٰن الرحيم પઢકર પૂરી સૂરત સુનાઇ, ફિર ખૂદ હી સવાલ કિયા કે જાનતે હો કવષર કયા હે? ઔર ફિર આપ ﷺ ને કવષરકી તશરીહ ફરમાઇ.[1] બહરહાલ! ઇસ સૂરતકો નાઝિલ ફરમાકર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને દો ખૂશખબરીયાં અતા ફરમાઇ થી, ઉનમેંસે એક ખૂશખબરી તો યે હે.

ચશ્મે અકવામ યે નઝઝારા અબદ તક દેખે

દૂસરી ખૂશખબરી તીસરી આયતમેં હે: اِنَّ شَانِئَكَ هُوَالْاَبْتَرُ

شنأ-يشنأ કા મા'ના હે, બુગ્ઝો અદાવત રખના, દુશ્મની રખના, કુર્આન મેં હે :وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓى اَلَّا تَعْدِلُوْا (المائدة:٨)(કિસી કૌમકી અદાવત તુમકો ઇસ પર આમાદહ ન કરેં કે તુમ ઇન્સાફકે તકાઝોંકો પૂરા ન કરો) ઇસી સે ઇસ્મેં ફાઇલ (Agent noun) કા સયગા હે, شانئ યા'ની દુશ્મન, ઉસી સે કહા: اِنَّ شَانِئَكَ هُوَالْاَبْتَرُ (યકીન જાનો! તુમ્હારા દુશ્મન હી હે વો જિસ્કી જડ કટી હૂઇ હે) ابتر યા'ની જિસ્કી દુમ કટી

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૪૦૦

હૂઈ હો, જડ કટી હૂઈ હો. જો બેઅવલાદ હો ઉસ્કો ભી અબ્તર કેહતે હેં, જિસ્કા અબ નામો નિશાન નહીં, વો આપકો બે નામો નિશાન કેહતા હે! અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હેં: નહીં! આપકો તો અલ્લાહ તઆલાને બેશુમાર ને'મતેં અતા ફરમાઇ હેં, યે આપકા દુશ્મન હી બે નામો નિશાન હે.

ચુનાંચે આજ પૂરે આલમમેં કરોડોંકી તા'દાદ મેં આપ ﷺ કે માનનેવાલે હેં, વો હર વકત અપની જાન આપ ﷺ કી ઇઝ્ઝતો આબરૂ કે લિયે છિડકનેકે લિયે તૈયાર હેં, આપ ﷺ પર દુરૂદ શરીફ પઢનેકો અપની સઆદત સમજતે હેં,આપ ﷺ કી ઝિયારતકે લિયે મદીના મુનવ્વરહ હાઝરીકો અપની સઆદત સમજતે હેં, ઔર આપ ﷺ હી કી નિસ્બતસે અપની અવલાદકે નામ અહમદ યા મુહમ્મદ રખતે હેં ઉન્કી તા'દાદ ઔર કસરત દેખો;

ચશ્મે અકવામ યે નઝઝારા અબદ તક દેખે
રફઅતે શાને રફઅના લક ઝિકરક દેખે

(ઈકબાલ)

વહી દુમ બુરીદહ હે

નીઝ અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને અપને નામકે સાથ આપ ﷺ કા નામ અઝાનમેં ભી જુડવાયા ઔર ઇકામતમેં ભી. દુન્યામેં સૂરજ ગર્દિશ કરતા હે, તો હર લમ્હા કિસી ન કિસી જગહ નઇ નમાઝકા વકત શુરૂઅ હોતા હે, હમારા ગુરૂબ તો કબસે હો ગયા: લેકિન ઇસ વકત કિસી ન કિસી જગહ સૂરજ ગુરૂબ હો રહા હોગા, ઔર ઉસ્કે બાદ મગરિબકી અઝાન હોગી, ઇસ વકત કહીં ઈશાકા વકત શુરૂઅ હો રહા હોગા, કહીં ફજર કા વકત શુરૂ હો રહા હોગા, કહીં ઝોહરકા વકત

શુરૂઅ હો રહા હોગા, કહીં અસ્રકા વકત શુરૂઅ હો રહા હોગા. ગોયા પૂરે આલમ મેં હર વકત કહીં ન કહીં કિસી ન કિસી નમાઝકા વકત શુરૂઅ હો રહા હે, ઔર નમાઝ ભી પઢી જા રહી હે. તો અઝાન ઔર ઈકામતમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે નામકે સાથ આપ ﷺ કા નામ ભી લિયા જા રહા હે, આપ ﷺ કા નામ લેનેવાલે અલ્લાહ તઆલાને લાખોં ઔર કરોડોંકી તા'દાદ મેં પૈદા ફરમાએ. તો જો આપ ﷺ કો બેનામો નિશાન કેહતા થા, આજ આપ ﷺ સે ઝયાદહ કિસીકા નામ લેનેવાલા નહીં હે, ઔર આસ બિન વાઈલ વગૈરા જો આપ ﷺ કો બેનામો નિશાન કેહતે થે ઉન્કો બારી તઆલા ફરમાતે હેં વહી અબ્તર ઔર દુમ બુરીદહ હે. આજ ઉસ્કા કોઇ નામ જાનનેવાલા ભી નહીં હે, ઔર અગર ઉસ્કા નામ લિયા ભી જાતા હે તો ઈસ વાકેએકી નિસ્બતસે, ઔર વો ભી અચ્છાઈકે સાથ નહીં, બલ્કે બુરાઇ કે સાથ લિયા જાતા હે, વર્ના નામ ભી કૌન જાનતા હે? ઔર ઉસ્કે નામ પર નામ રખનેવાલે આજ દુન્યામેં કિત્ને હેં? કિસીને ભી ઉસ્કે નામ પર અવલાદકા નામ રખા? તો હકીકતમેં વહી બે નામોં નિશાન હે, અલ્લાહ તઆલાને આપ ﷺ કો બડી ઈઝઝત અતા ફરમાઇ હે.

યે દો ખૂશખબરીયાં થી, પેહલી આયતમેં, ઔર તીસરી આયતમેં, બીચકી આયતમેં અલ્લાહ તઆલાને દો હુકમ ભી દે દિયે.

દો હુકમ

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ જબ અલ્લાહ તઆલાને આપ ﷺ કો ઈત્ની બડી ખૈર અતા ફરમાઇ હે તો એ નબી! فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ (તુમ અપને પરવરદિગારકી ખૂશનૂદી હાસિલ કરનેકે લિયે નમાઝ પઢો, ઔર

કુરબાની કરો) નહર ઊંટકે ઝુબ્હ કરનેકો કેહતે હેં; લેકિન યહાં મુતલક કુરબાની મુરાદ હે.

નમાઝે ઈદ વ કુરબાની વાજિબ હે

યહાં કૌન સી નમાઝ મુરાદ હે? તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ ﷺ સે એક રિવાયત તો યે હે કે ઈસ સે પાંચોં વકત કી ફર્ઝ નમાઝેં મુરાદ લી ગઈ હેં, ઔર હઝરત અનસ ﷺ કી એક રિવાયત જો અલ્લામહ કુર્તુબી ﷺ ને અપની તફસીરમેં ઝિક્ર કી હે, ઉસ સે યે મા'લૂમ હોતા હે કે ઈસ સે ઈદૂલ અઝહાકી નમાઝ મુરાદ લી ગઈ હે. વો ફરમાતે હેં કે પેહલે નબિયે કરીમ ﷺ કા મા'મૂલ યે થા કે કુરબાની પેહલે કરતે થે, ઔર ફિર નમાઝ પઢતે થે. જબ યે આયત નાઝિલ હૂઈ તો આપ ﷺ પેહલે ઈદકી નમાઝ પઢને લગે, ઔર ઉસ્કે બાદ કુરબાની કરને લગે.[1] તો ઈસ સે મા'લૂમ હૂવા કે નમાઝસે ઈદકી નમાઝ મુરાદ હે, ઔર فَصَلِّ ઔર وانحر યે દોનોં અમ્રકે સયગે હેં, ઈસલિયે અહનાફ ઈસ બાતકે કાઈલ હેં કે ઈદકી નમાઝ ભી વાજિબ હે ઔર કુરબાની ભી વાજિબ હે, ઈન્હીં આયતોંકી વજહ સે ઉન્કે વુજુબકે કાઈલ હેં, ઈન્હીંસે વુજુબ પર ઈસ્તિદલાલ કિયા ગયા હે.

દુશ્મન કી નાકામી કા ગૈબી નુસ્ખા

ઈસ સે યે ભી મા'લૂમ હૂવા કે અગર કોઈ આદમી કિસીકી મુખાલફત પર આમાદહ હે, ઔર દુશ્મની પર ઉતરા હૂવા હે, ઉસ્કી તરફસે ઈસ્કે ખિલાફ સ્કીમોંકો અગર વો નાકામો નામુરાદ બનાના ચાહેં તો ઉસ્કા ગૈબી નુસ્ખા ભી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈસ સૂરતમેં

[1] તફસીરે તબરી, તફસીરે કુર્તૂબી

બતલા દિયા કે નમાઝ પઢો ઔર કુરબાની કરો. ઈસ્કા એહતિમામ કરોગે તો અલ્લાહ તઆલા આપકે દુશ્મનકો નાકામ કર દેંગે.

અબ કવષરકે સિલસિલેમેં નબિયે કરીમ ﷺ કે કુછ ઈરશાદાત હેં, મિશ્કાત શરીફમેં સાહિબે મિશ્કાતને કવષરકી મુનાસબતસે જો રિવાયાત ઝિક્ર કી હેં ઉન્હીંકા તરજમહ આપકે સામને પૈશ કિયા જાતા હે.

ચંદ અહાદિષે હૌઝે કવષર

મુશ્ક કે માનિન્દ ખૂશબૂદાર

(૧) હઝરત અનસ رضي الله عنه કી રિવાયત હે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: મૈં શબે મેઅરાજમેં જન્નતમેં ચલ ફિર રહા થા, અચાનક કયા દેખતા હું કે એક નહરકી દોનોં જાનિબ મોતીયોંકે બનાએ હૂએ ઐસે કુબ્બે હેં કે મોતીયોંકો અંદર સે તરાશકર ઉસ નહર પર એક એક મોતીકા એક એક કુબ્બા બના દિયા ગયા હે, મૈંને દરયાફ્ત કિયા: એ જિબ્રઈલ! યે કયા હે? ઉન્હોંને જવાબ દિયા કે યે કવષર હે, જો આપકે રબને આપકો અતા ફરમાઇ હે, ઉસ્કે અંદરકી મિટ્ટી બહોત ખૂશબુદાર મુશ્ક હે.[1] ગોયા યે જન્નતકી નહર હે, નહર ભી હે, ઔર ઉસીસે પાની લાકર મૈદાને હશ્રમેં હૌઝ ભી બનાયા ગયા હે.

આસમાન કે તારે કવષર કે પ્યાલે

(૨) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર رضي الله عنه રિવાયત કરતે હેં કે આં હઝરત, સૈયદે આલમ ﷺ ને ઈરશાદ ફરમાયા: મેરે હૌઝકા તુલો અર્ઝ યા'ની લંબાઇ ઔર ચૌડાઇ ઈત્ની ઝયાદહ હે કે ઉસ્કી એક તરફસે દૂસરી તરફ જાનેકે લિયે એક મહીનેકી મુદ્દત દરકાર હે, યા'ની ઉસ ઝમાનેમેં જો સફરકે ઝરાએઅ થે, ઉન્કે ઝરીયેસે એક મહીનેકી મસાફત

---

[1] મુસ્નદે અહમદ: ૧૩૪૭૯, સહીહ બુખારી : ૬૫૮૧, સહીહ મુસ્લિમ : ૧૬૩

કે બકદ્ર ઉસ્કી લંબાઇ હે, ઔર ચૌડાઇ ભી. હૌઝે કવષર ચોકોર હે. ઉસ્કે ગોશે બરાબર હેં, યા'ની તુલો અર્ઝ દોનોં બરાબર હેં, ઉસ્કા પાની દૂધ સે ઝયાદહ સૂફેદ હે, ઉસ્કી ખુશ્બુ મુશ્કસે ઝયાદહ ઉમ્દહ હે, ઉસ્કે લોટે ઇત્ને હેં, જિત્ને આસમાનકે સિતારે, જો ઉસ્મેં સે પીયેગા કભી પિયાસા ન હોગા.[1] જિસને એક મરતબહ પી લિયા તો કભી ઉસ્કો પિયાસ ન સતાએગી, ફિર જન્નતમેં જો પીના વગૈરહ હોગા વો સિર્ફ લઝઝત હાસિલ કરનેકે લિયે હોગા, પિયાસ બુઝાનેકે લિયે નહીં.

ઝરૂર પહેચાનેંગે

(૩) હઝરત અબૂહુરયરહ ﷺ રિવાયત કરતે હેં કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ઇરશાદ ફરમાયાઃ મેરા હૌઝ ઇસ કદર લંબા ઔર ચૌડા હે કે દોનોં તરફોં કે દરમ્યાન ઉસ ફાસલે સે ભી ઝયાદહ ફાસલા હે, જો "અયલા" સે "અદન" તક હે.[2] (અયલા ફલિસ્તીનકે ઇલાકેમેં એક બંદરગાહ હે, ઔર અદન યમનમેં વાકેઅ હે. ઉન દોનોંકે દરમ્યાન જિત્ના ફાસલા હે, હૌઝે કવષરકા એક સિરા દૂસરે સિરે સે ઇત્ના દૂર હે) સચ જાનો! વો બર્ફસે ઝયાદહ સૂફેદ ઔર ઉસ શહદસે ઝયાદહ મીઠા હે જો દૂધમેં મિલા હૂવા હો, ઔર ઉસ્કે બરતન સિતારોંકી તા'દાદ સે ઝયાદહ હેં,ઔર મૈં દૂસરી ઉમ્મતોંકો અપને હૌઝ પર આનેસે હટાઉંગા. જૈસે દુન્યામેં કોઇ શખ્સ દૂસરોંકે ઊંટોંકો અપને હૌઝસે હટાતા હે, સહાબા ﷺ ને અર્ઝ કિયાઃ યા રસૂલલ્લાહ! કયા ઉસ રોઝ હમકો આપ પહેચાનતે હોંગે? યા'ની હમ આએંગે તો આપ હમકો પહેચાનેંગે? તો હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા, હાં! ઝરૂર પહેચાનેંગે, ઇસલિયે કે તુમ્હારી એક

---

[1] સહીહ બુખારીઃ ૬૫૮૩, મુસ્લિમ શરીફ : ૨૩૦૦
[2] મુસ્લિમ શરીફ : ૨૪૭

અલામત હોગી, વો કિસી ઔર ઉમ્મતકી નહીં હોગી, વો યે કે તુમ હૌઝ પર મેરે પાસ ઐસી હાલતમેં આઓગે કે વુઝૂ કે અસર સે તુમ્હારે ચેહરે રૌશન હોંગે, ઔર હાથ પાઉં સૂફેદ હોંગે.[1] તો વુઝૂ કરોગે ઔર નમાઝેં પઢોગે તબ યે ચીઝ પાઇ જાએગી ના! ઈસલિયે ઈસ્કા ભી એહતિમામ હોના ચાહિયે.

(૪) મુસ્લિમ શરીફ કી દૂસરી રિવાયતમેં યે ભી હે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયાઃ આસમાનકે સિતારોંકી તા'દાદ કે બરાબર હૌઝ મેં સોને ચાંદીકે લોટે નઝર આ રહે હોંગે.[2]

દો પરનાલે, સોને કે ઔર ચાંદી કે

(૫) મુસ્લિમ શરીફકે હવાલેસે એક રિવાયત કે અલ્ફાઝ હેંઃ આપ ﷺ ને ફરમાયાઃ ઉસ હૌઝમેં દો પરનાલે ગિર રહે હોંગે જો જન્નતકી નહરસે ઉસ્કે પાનીમેં ઈઝાફા કર રહે હોંગે, એક પરનાલા સોનેકા ઔર દૂસરા પરનાલા ચાંદીકા હોગા, યા'ની મેહશરમેં જો હૌઝ બનાયા જાએગા ઉસ્કા પાની જન્નતકી નહર કવષરસે આએગા.[3]

બહરહાલ! અહાદીષે શરીફા સે મા'લૂમ હોતા હે કે નહરે કવષર જન્નતમેં હેં ઔર મૈદાને હશ્રમેં ઉસ્મેં સે એક શાખ લાઇ જાએગી, જિસ્મેં ઉપરસે પાની આતા રહેગા, ઔર ઈમાનવાલે ઉસ્મેં સે પીતે રહેંગે.

જામે કવષર કિસ કે લિયે

(૬) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર ﵄ કી એક રિવાયત હે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયાઃ મેરા હૌઝ ઈત્ના બડા હે કે જિત્ના અદન

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૨૪૭
[2] મુસ્લિમ શરીફ : ૪૩/૨૩૦૩
[3] મુસ્લિમ શરીફ : ૩૭/૨૩૦૧

ઔર અમ્માન કે દરમ્યાન ફાસલા હે. **(અદન યમનમેં હેં, અમ્માન જોર્ડનમેં હેં)** બર્ફસે ઝયાદહ ઠંડા ઔર શહદસે ઝયાદહ મીઠા, ઔર મુશ્ક સે બેહતર ઉસ્કી ખુશ્બુ હે, ઉસ્કે પ્યાલે આસમાનકે સિતારોંસે ભી ઝયાદહ હેં જો ઉસ્મેં સે એક મરતબહ ભી પી લેગા ઉસ્કે બાદ કભી ભી પિયાસા ન હોગા. સબસે પેહલે ઉસ પર મુહાજિરીન, ફુકરા આએંગે. કિસીને મજલિસમેં સે પૂછાઃ યા રસૂલૂલ્લાહ! ઉન મુહાજિર, ફુકરાકા હાલ બતા દિજીયે, તો આપ ﷺ ને ફરમાયા; યે લોગ વો હેં કે દુન્યામેં જિન્કે સરોંકે બાલ બિખરે હૂએ ઔર ચેહરે ભૂક, મેહનત ઔર થકનકે બાઇસ બદલે હૂએ હોતે થે, ઉન્કે લિયે બાદશાહોં ઔર હાકિમોંકે દરવાઝે નહીં ખોલે જાતે થે, ઔર ઉમ્દહ ઔરતેં ઉન્કે નિકાહમેં નહીં દી જાતી થી. ઔર ઉન્કે મુઆમલાતકી ખૂબીકા હાલ યે થા કે ઉન્કે ઝિમ્મે કિસીકા હક હોતા થા વો અદા કર દેતે થે, ઔર ઉન્કા હક જો કિસી કે ઝિમ્મે હોતા વો પૂરા ન વસૂલ કરતે થે; બલ્કે થોડા બહોત છોળ દેતે થે. ગોયા ઇન સિફાતકો અપને અંદર પૈદા કરને કી કોશિશ કરની ચાહિયે.હમારા હક કિસી પર હે તો ઉસ્કો વસૂલ કરનેમેં કુછ છોળ દિયા જાએ, દૂસરોંકા હક પૂરા અદા કિયા જાએ.

હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ رحمہ اللہ ને જબ યે હદીષ સુની તો કહા કે મેરે નિકાહમેં તો અબ્દુલમલિક બિન મરવાન કી બેટી હે, ઔર મેરે લિયે તો બાદશાહોં કે દરવાઝે ખોલે જાતે હેં,તો મૈં કૈસે ઉન લોગોંમેં સે હો સકૂંગા? તો ફિર ઉન્હોંને યે એહતિમામ કિયા કે બાલ જબ તક ખુશ્ક હોકર બિખરને ન લગતે તબ તક વો તૈલ ઇસ્તેમાલ

નહીં કરતે થે; તા કે બિખરે હૂએ બાલોંવાલી સિફત અપને અંદર પાઇ જાએ.[1]

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો યે ને'મત અતા ફરમાએ, ઉસ્કે લિયે જિન આ'માલ કા એહતિમામ કરના હેં ઉસ્કે લિયે હમેં કોશિશ કરની ચાહિયે.

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો તૌફીક ઔર સઆદત અતા ફરમાએ.

હદીષ

હઝરત અબૂઝર ﵁ કેહતે હેં કે મૈંને હુઝૂર ﷺ સે દરખાસ્ત કી કે મુઝે કુછ વસીયત ફરમાએં,. હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: તકવે કા એહતિમામ કરો કે યે તમામ ઉમૂર કી જળ હે. મૈંને અર્ઝ કિયા કે ઉસ્કે સાથ કુછ ઔર ભી ઇરશાદ ફરમા દેં તો હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા કે તિલાવતે કુર્આન કા એહતિમામ કરો કે દુન્યા મેં યે નૂર હે, ઔર આખિરત મેં ઝખિરહ.

હઝરત બાસિત ﵁ ને હુઝૂર અકદસ ﷺ કા યે ઇરશાદ ઝિક્ર કિયા કે જિન ઘરોં મેં કલામે પાક કી તિલાવત કી જાતી હે વો મકાનાત આસમાનવાલોં કે લિયે ઉસી તરહ ચમકતે હેં, જૈસા કે ઝમીનવાલોં કે લિયે આસમાન કે સિતારે. (ફઝાઇલે આ'માલ:(ફઝાઇલે કુર્આન) સફા:૫૪૪)

---

[1] મુસ્નદે ઉમર ઇબ્ને અબ્દુલ અઝીઝ : ૧/૧૨૨(૬૪)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ માઊન

(તારીખ:- ૫,મુહર્રમ ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૧૫,સિતંબર ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمدلله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً-أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم- بسم الله الرحمٰن الرحيم-

اَرَءَيْتَ الَّذِىْ يُكَذِّبُ بِالدِّيْنِ ﴿١﴾ فَذٰلِكَ الَّذِىْ يَدُعُّ الْيَتِيْمَ ﴿٢﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ
الْمِسْكِيْنِ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّيْنَ ﴿٤﴾ الَّذِيْنَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُوْنَ ﴿٥﴾ الَّذِيْنَ هُمْ يُرَآءُوْنَ ﴿٦﴾
وَيَمْنَعُوْنَ الْمَاعُوْنَ ﴿٧﴾

વજહે તસ્મીયહ

યે સૂરતુલમાઊન હે, ઈસ્કા આખરી કલિમહ الماعون હે ઈસી મુનાસબત સે ઈસ્કા નામ સૂરતુલ الماعون રખા ગયા હેં.

મક્કી યા મદની ?

અકસર હઝરાત તો યે ફરમાતે હેં કે યે સૂરત મક્કી હે; લેકિન હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ ﵄ કી એક રિવાયતમેં હે કે યે મદની હે. બા'ઝ અહલે ઈલ્મ કી રાએ યે હે કે ઈસ્કા આધા હિસ્સા મક્કા મુકર્રમહમેં નાઝિલ હૂવા.وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِيْنِ તક. જિસ્મેં મુશરિકીન કી હરકતોં

ઔર ઉન્કે કરતૂતોં કો બયાન કિયા ગયા હે. ગોયા યહી મુનાસિબ હે કે ઈસ્કા નુઝૂલ મકકામેં હૂવા હો, ઔર બાકી આધા હિસ્સા જિસ્મેં મુનાફિકીનકી હરકતેં ઔર ઉન્કે કરતૂત ઝિક્ર કિયે ગએ હેં તો યહી મુનાસિબ હે કે વો મદીના મુનવ્વરહમેં નાઝિલ હૂવા હો.

શાને નુઝૂલ મઅ ઈખ્તિલાફે રિવાયત

ઉપરવાલા જો આધા હે ઉસ્કે શાને નુઝૂલકે સિલસિલેમેં મુખ્તલિફ રિવાયતેં હેં.

હઝરત શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ મુહદ્દિસ દેહલવી ﷫ ને તફસીરે ફત્હુલઅઝીઝમેં લિખા હે કે અબૂ જહલકી આદત થી કે જબ કિસી સાહિબે માલકા ઈન્તિકાલ હોનેવાલા હોતા, તો વો ઉસ્કે પાસ જા કર કેહતા કે તુમ અપને યતીમોંકો મેરે હવાલે કર દો, મૈં ઉન્કી કિફાલત કરૂંગા, ઔર ખબરગીરી કરૂંગા, ઔર દૂસરે વુરસા ઉન્કો ન સતાએં, ઉન્કા હક ઝાએઅ ઔર બરબાદ ન કર દેં, મૈં ઉસ્કા ખયાલ રખૂંગા. ઈસ તરહ મરનેવાલે સે ઉન્કે યતીમોંકી ઝિમ્મેદારી ખૂદ લેતા થા ઔર ઈસ તરહ ઉન્કે માલ પર કાબિઝ ભી હોતા થા, ઔર ઉસ્કે બાદ યતીમોંકે હુકૂક કો ઝાએઅ કરતા થા, ઉન્કો નંગા, ભૂકા છોળ દેતા થા. એૈસે યતીમોં મેં સે હી એક યતીમ જો ઉસ્કા સતાયા હૂવા થા, એક મરતબહ નબિયે કરીમ ﷺ કે પાસ આયા, ઔર આપ ﷺ સે ફરયાદ કી. તો નબિયે કરીમ ﷺ ઉસ્કો લે કર અબૂજહલકે પાસ ગએ ઔર ઉસ્કો કયામતકા ડર બતાકર કહાઃ ડર! કયામતમેં અલ્લાહ તઆલાકે સામને કયા જવાબ દેગા? ઈસ્કા હક અદા કર. તો ઉસ્ને કહા કે કયામત કયા ચીઝ હેં? મૈં કિસી કયામતકો માનતા નહીં હું. ઉસ્કે ઉસ જવાબ સે

નબિયે કરીમ ﷺ દિલ ગિરફતા હૂએ તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે યે સૂરત નાઝિલ કી ગઇ.[1]

બા'ઝ રિવાયતમેં દૂસરે કાફિરોંકે ભી નામ આતે હેં, કિસીને આસ બિન વાઇલ, કિસીને વલીદ બિન મુગીરહ, કિસીને અબૂસુફયાન કા નામ ભી લિયા હે, ગોયા મુશતરકહ તૌર પર યે હાલત ઉન લોગોં કી બયાન કી ગઇ હે, જો આખિરત પર ઈમાન નહીં રખતે થે, દો બારા પૈદા કિએ જાને ઔર ઉસ્કે બાદ આદમીકો ઉસ્કે આ'માલે સાલિહાકા અચ્છા બદલા, ઔર બુરે આ'માલ કી બુરી સઝા મિલને કે કાઇલ નહીં થે. ઐસે લોગોંકા હી કિસ્સા હે.

કયા આપને દેખા ?

ઇસલિયે ઉસ્કી શુરૂઆત أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ સે કી ગઇ હે. (કયા આપને ઉસે દેખા જો જઝા વ સઝાકો જુઠલાતા હે?) લફ્ઝ "દીન" કે મુતઅલ્લિક સૂરએ ફાતિહા મેં ગુઝરા થાઃ مٰلِكِ يَوْمِ الدِّينِ (રોઝે જઝાકા માલિક) જિસ દિન અલ્લાહ તબારક વ તઆલા નેક લોગોંકો ઉન્કે નેક આ'માલ કા અચ્છા બદલા ઔર ગુનેહગારોંકો ઉન્કે ગુનાહોંકી સઝા દેંગે, તો જઝા ઔર સઝા ઉસ દિન દી જાએગી, ઇસલિયે ઉસ્કો યવમિદ્દીન કહા ગયા, તો "દીન" ઉસી બદલે કો કહા જાતા હે. ગોયા બારી તઆલા નબિયે કરીમ ﷺ કો ખિતાબ કરતે હૂએ ફરમાતે હેં કે કયા આપને ઉસ આદમીકો દેખા જો "જઝા _ સઝા" કો જુઠલાતા હે? યા'ની જો ઇસ બાતકો તસ્લીમ નહીં કરતા કે મરને કે બાદ દો બારા ઝિંદા કિયે જાએંગે ઔર ઉસ દૂસરી ઝિંદગીમેં જિન લોગોંને નેક

[1] તફસીરે અઝીઝી : ૬૫૫-૬૫૬

આ'માલ કિયે થે ઉન્કો નેક આ'માલ કા અચ્છા બદલા, ઔર જિન લોગોંને ગુનાહ કિયે થે ઉન્કો ગુનાહોંકી સઝા દી જાએગી.

દો બારા ઝિંદગી, અકલી દલીલ

હમ દુન્યામેં દેખતે હેં કે એક આદમી ઝિંદગી ભર અચ્છે આ'માલ કા એહતિમામ કરતા હે લેકિન ઉસ્કે બાવુજૂદ ઉસ્કી ઝિંદગીકે દિન તકલીફોંમેં ગુઝરતે હેં, ઉન નેક આ'માલ કી વજહસે ઉસ્કો દુન્યા મેં કોઇ ભલાઇ પહોંચી હો, અચ્છે હાલાત આએ હો ઐસા નઝર નહીં આતા. ઔર બસા અવકાત દેખતે હેં કે એક ઝાલિમ હે, બદકાર હે, અપની બદકારી ઔર ઝુલ્મો ઝયાદતીમેં ફલ ફૂલ રહા હે, લોગોંકો સતા રહા હે, લોગોંકે સાથ ઝુલ્મો ઝયાદતીકા મુઆમલા કરતા હે, પૂરી ઝિંદગી ઉસી તરહ ગુઝરતી હે, ઔર હમેં કુછ ઐસા નઝર નહીં આતા કે ઉન બુરે કામોંકી વજહસે દુન્યામેં કોઇ તકલીફ પહોંચી હો. તો અગર દો બારા ઝિંદા હોનેવાલે નહીં હેં તો ફિર ઇનકા કયા? બારી તઆલા કુર્આનમેં ફરમાતે હેં:اَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوٗنَ۔(السجدة)(જો ઈમાનવાલા હે ભલા વો ફાસિક ઔર બદકારકી તરહ હો સકતા હે? દોનોં બરાબર નહીં હો સકતે) નેકોકારોં કો અપની નેકી કા ઔર બદકારોં કો અપને ગુનાહોંકા બદલા મિલેગા. નેકોકારોં કો અચ્છા બદલા ઔર બદકારોં કો ઉસ્કી સઝા ઝરૂર મિલેગી. ગોયા એક કુદરતી નિઝામ હે, ઉસ્કા તકાઝા યે હે કે દો બારા ઝિંદગી હો, આદમી દો બારા પૈદા કિયા જાએ. યે ઇસ્કી અકલી દલીલ હે.

બહરહાલ! યહાં તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલા નબિયે કરીમ ﷺ કો ખિતાબ ફરમાતે હૂએ તસલ્લી દે રહે હેં કે કયા આપને ઉસ આદમીકો દેખા જો જઝા ઔર સઝાકો જુઠલાતા હે? યા'ની આખિરત

કા કાઈલ નહીં હે. અબ ઝાહિર હે કે જો આખિરતકા કાઈલ નહીં હે, તો ઉસ સે યે ઉમ્મીદ રખના કે વો હકદારોંકે હકકો અદા કરેગા, ફુઝૂલ હે.

આગે ઉસ્કી કુછ ઔર અલામતેં ઔર ઉસ્કે કુછ કરતૂત ભી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને બતલાએ.

હરામ માલ પેટમેં આગ ડાલને જૈસા હે

فَذٰلِكَ الَّذِيْ يَدُعُّ الْيَتِيْمَ (વહી તો હે જો યતીમ કો ધકકે દેતા હે)

અબ દેખિયે! ઈસ આયતમેં યતીમ કો ધકકે દેને કો આખિરત કે ઈન્કાર કરનેવાલેકી એક નિશાનીકે તૌર પર બતલાયા ગયા, યે બતલા કર ગોયા યે કહા જા રહા હે કે યે હરકતેં અસલ તો એૈસે આદમીકી હો સકતી હેં જો આખિરતકા કાઈલ ન હો. જઝા વ સઝાકા ઈન્કાર કરતા હો. અગર કિસી મો'મિનમેં ભી પાઈ જાતી હેં તો ઉસ્કે ઈમાનકા તકાઝા યે હે કે ઉસ્મેં યે ચીઝ નહીં હોની ચાહિયે. યે હરકતેં અસલ તો કાફિર હી કી હોની ચાહિયે. અબ યતીમોં કે હુકૂક કો ઝાએઅ ઔર બરબાદ કરના ભી બડા ખતરનાક હે. કુર્આને પાકમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઉસ્કી તરફ ભી મુતવજ્જેહ કિયા હે, ઝમાનાએ જાહિલિયતમેં અરબોંમેં દસ્તૂર યે થા કે બચ્ચા અગર ના બાલિગ હે, તો ઉસ્કો ઉસ્કા માલ નહીં દેતે થે. જો બડા હોતા થા વહી માલ લે લેતા થા. ઉન્કે યહાં એક જુમ્લા થા કે જો આદમી ઘોડે પર સવાર હો, હાથમેં નેઝા ઔર તલવાર લે, ઔર દુશ્મનકા મુકાબ્લા કરે વહી ઈસ બાતકા હકદાર હે કે ઉસ્કો વિરાસત ઔર માલ દિયા જાએ. નાબાલિગ બચ્ચેમેં ઉસ કામકી તાકત નહીં હે.[1] લિહાઝા વો લોગ ઉસ્કા હક માર લિયા કરતે થે. કુર્આને કરીમમેં ઈસ તરહ યતીમોંકા માલ ખા જાને ઔર ઉસ્કે

---

[1] તફસીરે કુર્તુબી : સૂરએ નિસા, સૂરએ માઉન.

હક કો મારને પર બડી સખ્ત વઈદેં સુનાઇ ગઈ. إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا -(النساء:١٠) (જો લોગ બ તૌર ઝુલ્મ કે યતીમોં કા માલ ખાતે હેં વો અપને પેટમેં આગ ડાલ રહે હેં.) અલ્લાહ તઆલાને કુર્આને કરીમ મેં ઉસ્કો આગસે તા'બીર કિયા હે, યે બડા ખતરનાક અમલ હે ઈસ સે અપને આપકો બચાના ચાહિયે.

મા'શરે કા જાઈઝહ લેના ચાહિયે

દેખિયે: હમેં અપને મુઆશરેકા જાઇઝહ લેના ચાહિયે, હમારે મુઆશરેમેં કોઈ કેહને ઔર માનનેકે લિયે તૈયાર નહીં હોગા કે મૈં યતીમ કા હક ખાતા હું; લેકિન મુઆશરેમેં કુછ સિલસિલે જારી હેં, આમ તૌર પર ઐસા હોતા હે કે જબ કિસી આદમી કા ઈન્તિકાલ હોતા હે તો ફૌરી તૌર પર વિરાસત તકસીમ નહીં કી જાતી, બલ્કે અગર ઉન્સે કહા ભી જાએ કે ભાઇ ! શરીઅતકા હુકમ હે કે જબ કિસી કા ઈન્તિકાલ હો જાએ, તો ઉસ્કે માલમેં વારિસોંકે જો હિસ્સે રખે હેં ઉસ્કે મુતાબિક ઉસ્કો ફૌરી તૌર પર તકસીમ કર કે હર એક હિસ્સેદાર કો ઉસ્કા હિસ્સા, ઔર હકદારકો ઉસ્કા હક પહોંચા દો.

તો લોગ કેહતે હેં કે મૌલાના સાહબ! અભી તો કફન ભી મૈલા નહીં હૂવા, ઔર આપ બાંટનેંકી બાત કરતે હેં! યે તો અજનબી પને કી બાતેં હૂઈ, હમ તો આપસમેં મિલજુલ કર રેહતે હેં. ઐસી બાત કરેંગે, લેકિન થોડે દિનોંકે બાદ હી આપસમેં ઝગડે શુરૂઅ હોતે હેં, એક કહેગા ઈસ્ને ઝયાદહ ખા લિયા, દૂસરા કહેગા મેરે હિસ્સેમેં કમ આયા. યે ઉસીકા નતીજા હે. ખાસકર અગર વારિસોંમેં કોઇ સગીર ઔર નાબાલિગ હો, જૈસે કભી બાપકા ઈન્તિકાલ હો જાતા હે ઉસ્કી કઈ અવલાદમેં સે એક દો લડકે તો બાલિગ હોતે હેં, ઔર બાકી છોટે હેં,

તો શરીઅતને ઈસ બાતકી તાકીદ ફરમાઈ કે હર એક કે હિસ્સે બાકાઈદહ તકસીમ કર કે અલગ કર દિયે જાએં, ઔર જો નાબાલિગ કા હિસ્સા હે, ઉસ્કે નામસે મહફૂઝ કર લિયા જાએ, ઉસ્કા ઝાતી ઝરૂરી ખર્ચ હે, વો ઉસ મેં સે લિયા જા સકતા હે, ઈસ્કે અલાવહ એક પાઈ ભી ઈસ્મેં સે નહીં લી જા સકતી હે.

અબ હમારે યહાં તકસીમ નહીં કરતે, ઉસ્કા હિસ્સા મુશતરકહ માલમેં મૌજૂદ હે, ઔર સબ ઉસ્કો ખાતે પીતે હેં. તો આમ તૌર પર ઐસા હોતા હે કે યતીમ કે અપને ખર્ચેસે ઝયાદહ ઉસ્કે માલસે લિયા જાતા હે. નતીજા યે હોતા હે કે ઈસ તરહ લોગ યતીમકે માલકો ખાને કે જુર્મમેં ગિરફ્તાર હોતે હેં, ઔર કેહને કો યૂં કેહતે હેં કે હમ યતીમોંકા માલ નહીં ખાતે. હાલાંકે યે **વહી** ઉન્કો ભી લાગૂ પડતી હે.

યતીમ કે માલમેં એહતિયાત

ચુનાંચે જબ હુઝૂર ﷺ પર આયત નાઝિલ હૂઈ તો સહાબા ﷺ ઈત્ને ડર ગએ કે જિન્કે યહાં યતીમ હૂવા કરતા થા ઉસ્કા સબ માલ અલગ કિયા, ઉસ્કા ખાના પકાના ભી અલગ કિયા, અપને સાથ નહીં: તા કે યતીમકા માલ ખાનેકી નોબત ન આએ.[1] ઈસ્કી વજહસે કુછ દુશ્વારિયાં પૈશ આઈ કે ઉસ યતીમ કે અકેલે કે લિયે અલગ ખાના પકે, ઔર ઘરકે દૂસરે લોગોંકે લિયે અલગ પકે. ઉસ પર કુર્આને પાકને તંબીહ ફરમા દી : وَاِنْ تُخَالِطُوْهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ ۭ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ (البقرة:٢٢٠) (અગર મિલજુલ કર રેહતે હો તો વો તુમ્હારે દીની ભાઈ હેં, જો યતીમકે માલકો બિગાડના ચાહતા હે ઔર જો ઉસ્કો ઠીક રખના ચાહતા હે અલ્લાહ ઉસ્કો ખૂબ જાનતા હે. યા'ની જિસ્કે દિલમેં યતીમકે

---

1 તફસીરે તબરી

માલકી હિફાઝત કી નિયત હે, ઉસ્કો અલ્લાહ ખૂબ જાનતા હે. ઈસલિયે અગર મકસદ યતીમકે માલકો ઝાએઅ હોનેસે બચાના હે, ઔર અલગસે પકાનેકી સુરતમેં ઉસ્કા ખર્ચ ઝયાદહ હોગા, તો માલ મિલાને મેં કોઇ હરજ નહીં, કયૂંકે એક આદમીકા ખાના અલગ સે પકાએ તો ખર્ચ ઝયાદહ હોગા. હાં! હિસાબ પકકા રખો, તા કે ઝરૂરત સે ઝયાદહ ખર્ચ ઉસ્કે હિસ્સે મેં ન ડાલા જાએ. બહરહાલ! જબ યે આયત નાઝિલ હૂઈ તો ફિર સહાબા ﷺ ને ઉન યતીમોં કા હિસ્સા સાથ કિયા. હાસિલ યે હે કે શરીઅતને યતીમકે મુઆમલેમેં બહોત તાકીદ ફરમાઇ હેં.

બચ્ચોં કે હદાયા કા હુકમ

આમ તૌર પર બચ્ચોંકા હદિયા બચ્ચોંકે નામસે આતા હે કે યે ફલાં કે લિયે હે, અબ વો બાપ કે પાસ હે, તો બાપ, બાપ હોનેકે બાવુજૂદ ઉસ બચ્ચેકે માલકો ઉસ્કી હકીકી ઝરૂરતોંકે અલાવહમેં ઈસ્તેમાલ નહીં કર સકતા. અગર કરેગા, તો વો ઝયાદતી કરનેવાલા કરાર દિયા જાએગા. નાબાલિગકે માલમેં બડી એહતિયાત બરતી ગઇ હે. ઉસ્કા ખાસ લિહાઝ કરના ચાહિયે. ફુકહાને યહાં તક લિખા હે કે આપને અપને બચ્ચેકી નિયતસે કપડે બનવાએ, જબ ઉસ્કો પેહનાએ તો ઉસ્કે હો ગએ, બડા હોનેકે બાદ ઉસી કે કપડે જિસ્કા સાઇઝ છોટા પડ ગયા, ઉસ્કો બાદવાલે ભાઈયોંકો દે દિયે, યે જાઇઝ નહીં હે, કયૂંકે યે ઉસી નાબાલિગ બચ્ચેકી મિલ્કીયત હે, આપકો ઉસ્મેં તસર્રૂફ કરનેકા હક નહીં હે. અગર આપ દેના ચાહતે હેં તો ઉસ્કી મૌજૂદા હકીકી કીમત તજવીઝ કરો, ઇત્ની કીમત ઉસ્કે નામ પર અલગ જમા કરો, ફિર વો કિસીકો દો. ઈસલિયે ફુકહાને એહતિયાત ઈસી મેં લિખા હે કે બચ્ચોંકો બાકાઈદહ માલિક કરાર ન દિયા જાએ, અપની મિલ્કીયતમેં રખતે હૂએ ઉન્કો પેહનાયા જાએ. બહરહાલ! શરીઅતને એહતિયાત

કા પેહલૂ મદ્દેનઝર રખા હે, લેકિન આમ તૌર પર હમારે યહાં ઉસ્કો નહીં દેખા જાતા. બચ્ચોંકે લિયે હદિયે, પૈસે ઔર બહોતસી ચીઝેં આતી હેં, આમ તૌર પર ઔરતેં ઉન્કે હદિયેકે પૈસે ખર્ચ કર ડાલતી હેં, યે બહોત ખતરનાક ચીઝ હેં, કલ કયામતમેં હિસાબ દેનેકા વકત આએગા તો પતા ચલેગા. બહરહાલ! યે નાબાલિગકા મસ્અલા બડા કઠીન હે, યે તો મુત્લક નાબાલિગ કી બાત હૂઈ.

યતીમ કા મસ્અલા સંગીન

ઔર અગર નાબાલિગ યતીમ હે, જૈસે શૌહરકા ઈન્તિકાલ હો ગયા, ચાહે બચ્ચેકી માં ઝિંદા હે, લેકિન બચ્ચા તો નાબાલિગ હોને ઔર બાપકે ઈન્તિકાલ હો જાનેકી વજહસે યતીમ હે. ઉસ્કા મસ્અલા બડા સંગીન હે, તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ફરમાતે હેં: فَذٰلِكَ الَّذِىۡ يَدُعُّ الۡيَتِيۡمَ (વહી તો હે જો યતીમ કો ધક્કે દેતા હે) ઝરા હમેં ભી અપના જાઈઝા લેને, સોચને ઔર દેખનેકી ઝરૂરત હે કે કહીં હમ તો ઈસ વઈદ મેં નહીં આતે હેં ? હર આદમી અપને આપકો દેખ લે, અપને હાલતકા જાઈઝા લે લે.

દે દે યા દિલા દે

وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الۡمِسۡكِيۡنِ (ઔર વો મિસ્કીન કો ખાના દેનેકી તરગીબ નહીં દેતા) યા'ની કિસી ગરીબકો ખાના ખિલાને ઔર દેનેકી તરગીબ નહીં દેતા, ખૂદ તો કયા ખિલાતા? કિસી દૂસરેકો યે ભી નહીં કેહતા હે કે ગરીબોંકો ખિલાઓ. યા'ની વો ઈસ દર્જેકા બખીલ હે, અગર એક આદમી ઈસ્તિતાઅત ન હોનેકી વજહસે ગરીબોંકો ખાના નહીં ખિલાતા તો કોઈ હરજ નહીં, ગુનેહગાર નહીં, લેકિન અગર

ઐસા કોઇ મૌકા હો કે મિસ્કીન ઔર ગરીબ ભૂખમેં મુબતલા હે, હાજતમંદ હે, તો લોગોંકો ઉન્કો ખિલાનેકી તરગીબ દેની ચાહિયે. મુસીબતઝદહ કી મુસીબત દૂર કરનેકી તરગીબ દેની ચાહિયે. જૈસે આજકલ કેરેલા કે સૈલાબ ઝદગાનકા મસ્અલા હે, ઉન્કે લિયે ખૂદ મદદ નહીં કર સકતા તો તરગીબ દેની ચાહિયે.

તો તરગીબ દેના વાજિબ હે

અલબત્તા યે જાનતા હે કે મૈં ઉસ શખ્સકો તરગીબ દૂંગા તો ઉસ પર કોઇ અસર હોનેવાલા નહીં હે; બલ્કે ઉલ્ટા નારાઝ હોગા તો ઉસ્કો તરગીબ દેના ઝરૂરી નહીં હે. ઐસે લોગ જિન્સે ઉમ્મીદ હો ઉન્કો તરગીબ દી જા સકતી હે. ઔર અગર ભૂક કી વજહસે બિલ્કુલ મરનેકે કરીબ હો જાએ, તો અગર તાકત હે તો ખૂદ ખિલાના વર્ના દૂસરોંકો તરગીબ દેના વાજિબ લિખા હે.

બહરહાલ! જઝા વ સઝાકા ઇન્કાર, યતીમોંકો ધકકે દેના ઔર મિસ્કીનોંકો ખાના ખિલાને ઔર ખાના દેનેકી તરગીબ ન દેના, યે તીન બાતેં મુશરિકીનકે મુતઅલ્લિક બતલાઇ ગઇ.

નમાઝ સે ગફલત, તીન સૂરતેં

فَوَيۡلٌ لِّلۡمُصَلِّيۡنَ ويل બડી ખરાબીકો કેહતે હેં, અઝાબકે લિયે ભી ઇસ્તેમાલ હોતા હે, ઇસ સૂરતકે આખરી હિસ્સેમેં જો બુરાઇયાં બતલાઇ ગઇ હેં વો મુનાફિકીન મેં થી, ઔર મકકી દૌરમેં મુનાફિકીન નહીં થે, બલ્કે મદની દૌરમેં મુનાફિકીન વુજૂદમેં આએ, ઇસલિયે બહોતસે અહલે ઇલ્મ યૂં કેહતે હેં કે યે આખરી હિસ્સા મદીનામેં નાઝિલ હૂવા.

فَوَيۡلٌ لِّلۡمُصَلِّيۡنَ الَّذِيۡنَ هُمۡ عَنۡ صَلَاتِهِمۡ سَاهُوۡنَ (ફિર બડી ખરાબી હે ઉન નમાઝ પઢનેવાલોંકે લિયે જો અપની નમાઝસે ગફલત બરતતે હેં)

નમાઝસે ગફલત બરતનેકી બહોતસી સુરતેં હો સકતી હેં, મસલનઃ બહોતસે મુનાફિકીન વો થે કે કોઈ દેખ રહા હો તો નમાઝ પઢતે થે, કોઈ ન દેખ રહા હો, તન્હાઈમેં હોં તો છોળ દેતે થે, આજ મુસલમાનોં મેં ભી ઐસે લોગ હેં કે લોગોંકો મા'લૂમ હો રહા હે તો નમાઝ પઢેંગે તા કે લોગ યે ન સમજેં કે યે નમાઝ નહીં પઢતા. ઔર તન્હા હોં, જહાં કોઈ દેખનેવાલા મૌજૂદ ન હો તો નમાઝ છોળ દેતે હેં.

નમાઝકે મુઆમલેમેં ગફલતસે કામ લેતે હેં, મસલનઃ આગે પીછે કર દેતે હેં, વકતકી રિઆયત નહીં કરતે, કભી વકતમેં પઢી, કભી ઉસ્કો છોળ ભી દી.

બે તવજ્જુહી

યા જૈસી તવજ્જુહ ધ્યાન ઔર જી લગાકર પઢની ચાહિયે વેસી નહીં પઢતે હેં, યે સબ નમાઝસે ગફલતમેં દાખિલ હે. યા ઉસ્કે ફરાઇઝ, વાજિબાત, મુસ્તહબ્બાત, સુનનકો અદા કરનેકા એહતિમામ નહીં કરતે. બહોતસે લોગ વકત મિલતા હે તો પઢતે હેં, દુન્યવી કામકાજ આ ગયા તો નહીં પઢતે, વો ભી ઈસ્મેં દાખિલ હેં. યે બાતેં જો બયાનકી ગઈ હેં અસલમેં વો તો મુનાફિકીનકી હરકતેં હેં; લેકિન ઉન્કો બયાન કર કે મો'મિનીનકો ભી મુતનબ્બેહ કિયા જા રહા હે કે યે મુનાફિકીન કે કામ હેં, અપને આપકો ઉન્સે બચાઓ. તા કે કહીં તુમ પર યે લેબલ ન લગ જાએ.

ٱلَّذِينَ هُمۡ يُرَآءُونَ (જો દિખાવા કરતે હેં, દિખલાનેકે લિયે નમાઝ પઢતે હેં) બહોતસે વો હોતે હેં કે કોઈ દેખ રહા હો તો પઢ રહે હેં, વર્ના નહીં પઢતે. યા દેખ રહા હો તો ઝરા અચ્છી તરહ પઢતે હેં, ઔર

કોઇ દેખનેવાલા ન હો તો ઐસે હી મૂર્ગકી તરહ ઠોંગેં મારકર જલ્દી જલ્દી પૂરી કર દેતે હેં.

યે એક કદમ આગે નિકલ ગયા

હઝરત શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ દેહલવી ﷫ ફરમાતે હેં કે યે રિયાકાર બા'ઝ ચીઝોંમેં શિર્કસે ભી આગે બઢ જાતે હેં, ઇસલિયે કે રિયાકાર ઇન્સાનોંકો યા'ની જિન્કો દિખલાનેકે લિયે યે અમલ કર રહા હે ઉન્કો અલ્લાહકે મુકાબ્લેમેં તરજીહ દે રહા હે. વો તો જાનતા હે કે અલ્લાહ ભી દેખ રહે હેં, તો યે અલ્લાહકી ખાતિર અમલ નહીં કરતા, બલ્કે ઇન્સાનોંકો દિખલાનેકે લિયે કરતા હે, ગોયા વો અલ્લાહ તઆલાકે મુકાબ્લેમેં ઇન્સાનોંકો અઝમત દેતા હે. મુશરિકીન તો શરીક કરતે હેં યે તો એક કદમ આગે નિકલા. ફિર યે કે શિર્ક કરનેવાલે અપની દુન્યવી ઝરૂરતોંકે મુઆમલેમેં અલ્લાહકે સાથ દૂસરોંકો શરીક કરતે હેં, જૈસે કિસી કે પાસ અવલાદ માંગી, કિસીસે રોઝીકા સવાલ કિયા; લેકિન યે તો ખાલિસ ઇબાદત; નમાઝ, જો અલ્લાહકે લિયે પઢની ચાહિયે, વો દૂસરોંકો દિખલાતા હે તો યે એક કદમ આગે નિકલ ગયા. અલહાસિલ શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ ﷫ ફરમાતે હેં કે યે દિખલાવેવાલા શિર્ક બહોત ખતરનાક હે.[1]

માઉન સે મુરાદ

وَيَمْنَعُوْنَ الْمَاعُوْنَ (ઔર દૂસરોં કો મા'મૂલી ચીઝ દેનેસે ભી ઇન્કાર કરતે હેં)

---

[1] તફસીરે અઝીઝી : ૬૫૮-૬૫૯

એક તો જિન્નેં ભી આ'માલે ખૈર કરતે હેં, દિખલાને કે લિયે કરતે હેં, યે મુનાફિકીનકી ખાસિયત હે. ઔર દૂસરા "માઉન" સે ભી ઇન્કાર કરતે હેં.

"માઉન"કા કયા મતલબ? ઇસ સિલસિલેમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ ﵁ ઇબ્ને ઉમર ﵁ ઔર હઝરત અલી ﵁ સે મન્કૂલ હે કે યહાં "માઉન"સે ઝકાત મુરાદ હે.[1] યા'ની વો ઝકાત અદા નહીં કરતે. અસલ "માઉન" તો થોડી સી ચીઝકો કેહતે હેં. ચૂં કે માલમેં ફર્ઝ ઝકાત માલકા ચાલીસવાં (૪૦) હિસ્સા હે. (ઢાઇ ફિસદ.) તો ઢાઇ ફિસદ કોઇ બડી ચીઝ નહીં હે, મા'મૂલી ચીઝ હે. લેકિન યે ઢાઇ ફિસદ હોનેકે બાવુજૂદ બહોતસે લોગ ઉસ્કો અદા નહીં કરતે. ગોયા મુનાફિકીન ઝકાત અદા નહીં કરતે. ઉન પર દૂસરે હુકૂક હેં જિન્કે તલબ કરનેવાલે બંદોંમેં સે હેં ઉન્કે હુકૂક તો ઉન બંદોં કે ડરસે અદા કરતે હેં; ઇસલિયે કે અગર અદા નહીં કરેંગે તો લોગોંમેં હમારી રૂસ્વાઇ હોગી, વો હમારા ફજેતા કરેંગે, યા હાકિમ કે વહાં નાલિશ (Claim) કર દેંગે, ઇસ્કી વજહસે લોગોંમેં હમારા નામ બદનામ હોગા; લેકિન ઝકાત નહીં દેતે તો કિસ્કો પતા ચલતા હે? વો અલ્લાહસે નહીં ડરતે ઇસલિયે ઝકાત અદા નહીં કરતે. બહરહાલ! હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ ﵁ કી એક રિવાયતમેં હઝરત અલી ﵁ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ﵁ કે નઝદીક "માઉન"સે ઝકાત મુરાદ હે.

દૂસરા મતલબ

ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ ﵁ કી દૂસરી રિવાયત મેં ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ ﵁ સે મર્વી હે કે "માઉન"સે

---

[1] તફસીરે તબરી, તફસીરે કુર્તૂબી

વો મા'મૂલી ચીઝ મુરાદ હે જિસ્કે આપસમેં ઈસ્તેમાલકે લિયે આરીયતકે તૌર પર લોગોંમેં લેને દેનેકા દસ્તૂર હોતા હે.[1] જૈસે આપકે યહાં મેહમાન ઝયાદહ આ ગએ, ઝરૂરત પૈશ આ ગઈ, આપકે યહાં કોઈ બડા પતીલા નહીં હે, પડોસીકે પાસ ગએ કે આજ હમારે યહાં આઠ દસ મેહમાન હો ગએ હેં તુમ્હારા બડા પતીલા દે દો, તો દેતે હેં, યા દીગર ઈસ્તેમાલકી ચીઝેં, ડોલ, આગ, પાની, નમક વગૈરહ. ઉસ ઝમાનેમેં આમ તૌર પર ઐસા હોતા થા, તો ઉન ચીઝોંકા પડોસીયોંમેં આરીયતકે તૌર પર લેને દેનેકા રિવાજ હે, યે લોગ બુખ્લકી વજહસે વો ભી નહીં દેતે. ઔર અહલે હિરફત, અહલે સનઅત (Industrialist), પેશેવર લોગોંકે આપસકે ઔઝાર ભી ઈસ્મેં આ જાતે હેં, એક ઈલેકટ્રીશીયન હે, દૂસરે ઈલેકટ્રીશીયનકો કિસી ઔઝારકી ઝરૂરત પૈશ આઈ તો વો આપસમેં દેતે હેં; લેકિન અગર કોઈ ન દેં તો ઈસી “માઉન”કા મિસ્દાક બનેંગા. યા એક પ્લમ્બર દૂસરે પ્લમ્બરકો કિસી ઔઝાર કી ઝરૂરત પડે તો ઉસ્કો અપને ઔઝાર દેતા હે, લેકિન અગર કોઈ ન દે તો વો ઈસી “માઉન”મેં દાખિલ હોગા. યા અહલે ઈલ્મ હે, તો વો આપસમેં કલમ, કાગઝ વગૈરહ અશ્યાકી લેન દેન કરતે હેં ઔર કોઈ હોનેકે બાવુજૂદ ન દે તો યે ભી ઈસી “માઉન”મેં દાખિલ હોગા. કયૂંકે આમ તૌર પર ઐસી ચીઝસે મના નહીં કિયા જાતા.

બહરહાલ! અહલે ઈમાનકો ચાહિયે કે વો કુફ્ફાર ઔર મુનાફિકીનકી ચીઝોંસે અપને આપકો બચાનેકા એહતિમામ કરેં, તા કે ઉન્કે હકમેં જો વઈદેં આઈ હેં ઉન્કા મિસ્દાક બન્નેકી નોબત ન આએ.

---

[1] તફસીરે તબરી, તફસીરે કુર્તૂબી

અલ્લાહ તબારક વ તઆલા હમ સબકો ઈન ચીઝોંકા એહતિમામ નસીબ ફરમાએ.

કુર્આને પાક કે કુછ ઝાહિરી આદાબ, કુછ બાતિની.

ઝાહિરી આદાબ:

(૧) ઈન્તિહાઈ એહતરામ સે, બા વુઝૂ ,કિબ્લા રૂખ બૈઠેં.

(૨) પઢને મેં જલ્દી ન કરેં. તિલાવત કે ઉસૂલોં કી રિઆયત કરતે હૂએ આહિસ્તા આહિસ્તા પઢે.

(૩) રોને કી કોશિશ કરે, ચાહે તકલ્લુફ કે સાથ હી કયોં ન હોં.

(૪) આયાતે રહમત ઔર આયાતે અઝાબ કા હક અદા કરે.

(૫) અગર દિખલાવે કા ખૌફ હો યા કિસી દૂસરે મુસલમાન કી તકલીફ ઔર હરજ કા અંદેશા હો તો આહિસ્તા પઢે, વર્ના આવાઝ સે પઢે.

(૬) અચ્છી આવાઝ સે પઢે કે અચ્છી આવાઝ સે પઢને કી બહોત સી અહાદીષ મેં તાકીદ આઈ હે.

(ફઝાઈલે આ'માલ, ફઝાઈલે કુર્આન સફા:૫૨૦,૫૨૧)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ કુરૈશ

(તારીખઃ- ૨૬,મુહર્રમ ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૧૭,અકતુબર ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمدللهنحمدهونستعينهونستغفرهونؤمنبهونتوكلعليهونعوذباللهمنشرور أنفسناومنسيئاتأعمالناونعوذباللهمنشرورأنفسناومنسيئاتأعمالنامنيهدهالله فلامضللهومنيضللهفلاهاديلهونشهدأنلاإلهإلااللهوحدهلاشريكلهونشهدأنسيدناو مولانامحمداًعبدهورسولهأرسلهإلىكافةالناسبشيراًونذيراًوداعياًإلىاللهبإذنهوسراجاً منيراًصلىاللهتعالىعليهوعلىاٰلهوأصحابهوباركوسلمتسليماًكثيراًكثيراً-أمابعد:

فأعوذباللهمنالشيطٰنالرجيم- بسماللهالرحمٰنالرحيم-

لِاِیۡلٰفِ قُرَیۡشٍ ۝١ اٖلٰفِهِمۡ رِحۡلَةَ الشِّتَآءِ وَالصَّیۡفِ ۝٢ فَلۡیَعۡبُدُوۡا رَبَّ هٰذَا الۡبَیۡتِ

۝٣ الَّذِیۡۤ اَطۡعَمَهُمۡ مِّنۡ جُوۡعٍ ۙ۬ وَّ اٰمَنَهُمۡ مِّنۡ خَوۡفٍ ۝٤

કુરૈશ કૌન હેં ?

યે સૂરએ કુરૈશ હે, બકૌલ જમ્હૂર મકકા મુકર્રમહ મેં નાઝિલ હૂઇ, ઔર બ કૌલ ઝહહાક વ કલ્બી મદીના મુનવ્વરહમેં નાઝિલ હૂઇ.

કુરૈશ, અરબકે એક બડે કબીલે કા નામ હે. નબિયે કરીમ ﷺ કા તઅલ્લૂક ઇસી કબીલેસે હે. હુઝૂર અકરમ ﷺ કા નસબ મુબારક ઇસ તરહ હે: મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ બિન હાશિમ બિન અબ્દે મનાફ બિન કુસય બિન કિલાબ બિન મુર્રહ બિન કઅબ બિન લુવય બિન ગાલિબ બિન ફિહ્ર બિન માલિક બિન નઝર બિન કનાનહ.

નઝર બિન કનાનહ તેરવીં પુશ્ત પર નબિયે કરીમ ﷺ કે જદ્દે આલા હેં, ઉન્કી અવલાદ કુરૈશ કેહલાતી હે. હુઝૂર અકરમ ﷺ કા ઈરશાદ હે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને હઝરત ઈસ્માઈલ عليه السلام કી અવલાદ મેં કનાનહ કો મુન્તખબ ફરમાયા, ઔર ઉન્કી અવલાદમેં કુરૈશ કો, ઔર કુરૈશમેં બનુ હાશિમ કો, ઔર બનૂ હાશિમ મેં મુઝે યા'ની નબિયે કરીમ ﷺ કો મુન્તખબ ફરમાયા.[1]

નઝર બિન કનાનહ, જો નબિયે કરીમ ﷺ કે તેરહ વેં નંબરકે જદ્દે આ'લા હેં, કી અવલાદકો કુરૈશ કહા જાતા હે. યે લોગ હરમકે બાહર ભી ફૈલે હૂએ ઔર મુન્તશિર થે. તો નબિયે કરીમ ﷺ કે પાંચવેં જદ્દે આ'લા કુસય બિન કિલાબને જો કુરૈશ હરમસે બાહર મુન્તશિર થે, ઉન્કો જમાકર કે હરમ મેં આબાદ કિયા કે આપ લોગ હરમ હી મેં આબાદ રહો, હરમસે બાહર નહીં. ઈસી લિયે કુસયકો مُجَمِّعٌ કહા જાતા હે. ઔર ગોયા યહી કુરૈશકો હરમ મેં લા કર આબાદ કરનેવાલે હૂએ. ઉસ્કે બાદસે કુરૈશકે તમામ કબાઈલ હરમ હી મેં આબાદ થે.

કુરૈશ કી વજહે તસ્મીયહ

કુરૈશકી વજહે તસ્મીયહ યે બયાન કી ગઈ હે કે યે તો મુન્તશિર થે, ઉન્કો હરમમેં લાકર જમા કિયા ઔર આબાદ કિયા. અલ્લામહ કુર્તૂબી رحمه الله ફરમાતે હેં કે અરબી ઝબાનમેં تَقَرُّشْ મુન્તશિર હો જાનેકો કેહતે હેં, તો ચૂં કે યે મુન્તશિર થે, ઔર હઝરત કુસય બિન કિલાબકી કોશિશોંસે ફિર હરમમેં મુજતમેઅ હૂએ, ઔર વહીં આબાદ હૂએ ઈસ એ'તબારસે કુરૈશ કહા જાતા હે.[2]

---

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૨૨૭૬
[2] તફસીરે કુર્તુબી : સૂરએ કુરૈશ

ઔર દૂસરી વજહે તસ્મીયહ હઝરત શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ દેહલવી ﷫ ને તફસીરે ફત્હુલ અઝીઝમેં બયાન કી હે, જો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ ﷻ સે મન્કૂલ હે, ફરમાતે હેં કે કુરૈશ એક સમંદરી જાનવરકા નામ હે, જો તમામ જાનવરોં પર ગાલિબ આતા હે, તો યે કબીલા ભી અપની ફસાહતો બલાગત ઔર શુજાઅતો સખાવતકી વજહસે અરબકે તમામ કબાઈલ પર ગાલિબ થા, ઈસલિયે ઈસ્કો કુરૈશ નામ દિયા ગયા,[1] કુરૈશકી યે દો વજહે તસ્મીયહ ઝયાદહ મશહૂર હે. ઔર ભી ઈસ સિલસિલેમેં કુછ બાતેં કહી ગઈ હેં.

બહરહાલ! કુરૈશ હી કે તમામ કબાઈલકી શાખેં હરમ મેં કા'બતુલ્લાહકે આસપાસ આબાદ થી, ઉન્હીં કે નામ પર ઈસ સૂરતકો નામ દિયા ગયા હે.

વાદીઅ ગૈર ઝિ ઝર' મેં આબાદ કૌમ

યે સબ મકકા મુકર્રમહમેં હરમ મેં આબાદ થે, ઔર હરમ, મકકા મુકર્રમહ એક વાદી હે, (વાદી પહાડોં કે દરમ્યાનકે હમવાર ઈલાકે કો કેહતે હેં, જિસ્કો ગુજરાતીમેં "ખીણ" કહા જાતા હે.) જહાં મઈશતકા કોઈ સબબ મૌજૂદ ન થા, ન ખેતીબાડી, ન બાગાત, ન હી કોઈ સનઅત (ઈન્ડસ્ટ્રીઝ) ઐસી જગહોંમેં ઉમૂમન લોગ આબાદ નહીં હોતે, બલ્કે લોગ ઐસી જગહોં પર આબાદ હોતે હેં જહાં મઈશતકે અસ્બાબ મયસ્સર હોં, જિન્કે ઝરીએ વો અપના ગુઝર બસર ઈત્મીનાનો સુકૂનકે સાથ કર સકેં, લેકિન મકકા એક વાદીએ ગૈર ઝિ ઝરઅ થી.

કુર્આને પાકમેં વો દુઆ મૌજૂદ હે, જો સૈય્યિદના હઝરત ઈબ્રાહીમ ﷺ ને અપની બીવી હઝરત હાજરા ﷺ ઔર અપને

[1] તફસીરે કુર્તુબી : સૂરએ કુરૈશ

સાહબઝાદે હઝરત ઈસ્માઈલ عليه السلام કો વાદીએ ગૈર ઝિ ઝરઅમેં છોળતે વકત કી થી:رَبَّنَآ إِنِّيٓ أَسۡكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيۡرِ ذِي زَرۡعٍ عِندَ بَيۡتِكَ ٱلۡمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱجۡعَلۡ أَفۡـِٔدَةٗ مِّنَ ٱلنَّاسِ تَهۡوِيٓ إِلَيۡهِمۡ وَٱرۡزُقۡهُم مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ.(ابرهيم:٣٧) (એ હમારે પરવરદિગાર! મૈંને અપની અવલાદમેં સે બા'ઝકો એક ઐસી વાદીમેં જહાં કોઈ ખેતી નહીં હોતી હે ઠેહરાયા હે, તેરે હુરમતવાલે ઘરકે પાસ, મકસદ યે હે કે યે લોગ નમાઝકો કાઈમ કરે, ઔર એ અલ્લાહ ! લોગોં કે દિલોંકો ઉન્કી તરફ માઈલ ફરમા દે, ઔર ઉન્કો ફલોંસે રોઝી અતા ફરમા.) ઉન્હી કી ઈસ દુઆકી બરકત હે કે વહાં ખૂદ કોઈ પૈદાવાર ન હોનેકે બાવુજૂદ સારી દુન્યાકે ફલ આતે હેં ઔર લોગ ઈત્મીનાન ઔર સુકૂનકે સાથ ઉન્કો ઈસ્તેમાલ કરતે હેં.

એહલે મકકહ પર બહોત બડા ઈન્આમ

એક ઔર મૌકે પર હઝરત ઈબ્રાહીમ عليه السلام ને દુઆ કી થી:رَبِّ ٱجۡعَلۡ هَٰذَا بَلَدًا ءَامِنٗا وَٱرۡزُقۡ أَهۡلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ.(البقرة-١٢٦)(એ અલ્લાહ! ઈસ મકકા મુકર્રમહકો અમનવાલા શહેર બના, ઔર ઉસ્કે રેહનેવાલોંકો ફલોં કી રોઝી અતા ફરમા) અરબ કબાઈલમેં આપસી અદાવતેં, દુશ્મનીયાં હૂવા કરતી થી, ઔર ઈસ ઈલાકેમેં કોઈ ઝરીયએ મઈશત ન હોનેકી વજહસે ઉનમેં ગુરબત ઔર ઈફલાસ થા, જિસ્કે નતીજેમેં વો આપસમેં લૂટ માર કરતે થે, અદાવતોંકી બિના પર એક દૂસરેકા કત્લ કરતે થે, ન જાન મહફૂઝ, ન માલ મહફૂઝ, ન ઈઝઝતો આબરૂ મહફૂઝ થી; લેકિન હઝરત ઈબ્રાહીમ عليه السلام કી ઈસ દુઆકી બરકતસે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને મકકા મુકર્રમહકો અમનવાલા શહેર બનાયા કે વહાં કોઈ કિસીકો છેડતા નહીં થા. સબકી જાન, માલ ઔર ઈઝઝત આબરૂ ભી

મહફૂઝ થી. યહાં તક કે હરમ ઔર કા'બતુલ્લાહકી બરકતસે શિકારકે જાનવર તક વહાં મહફૂઝ રેહતે થે, યે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકા અહલે મકકા પર એક બહોત બડા ઈન્આમ થા.

તિજારત કે દો સફર

નબિયે કરીમ ﷺ કી વિલાદતસે પેહલે કુરૈશકા જો કબીલા વહાં આબાદ થા, ઉન્કે લિયે ઐસી જગહમેં જહાં બઝાહિર મઈશતકા કોઈ સામાન નહીં થા, અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઉન્કે લિયે સબબ યે પૈદા ફરમા દિયા કે નબિયે કરીમ ﷺ કે પરદાદા, હઝરત અબ્દુલ મુત્તલીબકે વાલિદ, હાશિમને બાકાઈદહ તિજારતી અસ્ફારકા સિલસિલા શુરૂઅ કિયા, વો લોગોંકા માલ લે કર સફર કરતે થે. ઔર કુરૈશકે તમામ કબાઈલ, શાખોંમેંસે હર એક કા માલ મુઝારબત કે તૌર પર લે કર જાતે થે, તિજારતકે ઝરીયે કમાઈ હાસિલ કરતે થે, ઔર સબકો ઉન્કે હિસ્સે કે મુતાબિક પહોંચાતે થે જિસ્કી વજહસે સબ લોગ બડે ઈત્મીનાન ઔર સુકૂનસે અપની ઝિંદગીયાં ગુઝારતે થે.

ઔર યે તિજારતકે સફર દો હોતે થે: **(૧)** ગર્મીકે ઝમાનેમેં વો શામકા તિજારતી સફર કરતે થે. શામકા ઈલાકા ઠંડા હોનેકી વજહ સે, વહાંકી ચીઝેં મકકા મુકર્રમહમેં લાતે થે ઔર મકકામેં બયતુલ્લાહ કી ઝિયારતકે લિયે, હજ ઔર ઉમરહકે લિયે આનેવાલે લોગ વો ચીઝેં ઉન્સે ખરીદતે થે ઈસ તરહ ઉન્કી તિજારત હૂવા કરતી થી. **(૨)** સર્દીકે ઝમાનેમેં ઉન્કા દૂસરા તિજારતી સફર યમનકી તરફ હોતા થા; યમન ગર્મ ઈલાકા હે, તો વહાં કમ સર્દી હોતી થી, લિહાઝા વો સર્દીકે ઝમાનેમેં આબોહવા કે એ'તબારસે ઝયાદહ મુવાફિક રેહતા થા.

તો યે લોગ તિજારતકી ગર્ઝસે યે દો બડે સફર કરતે થે. ઔર ઉસ્કે આદી થે. આદી હોનેકી વજહસે ઈત્ને તવીલ તવીલ સફર ભી

ઉન્કે લિયે કોઇ દુશ્વાર ઔર મુશ્કિલ નહીં થે. જબ મુશ્કિલ ચીઝ કા ભી આદમી આદી બન જાતા હે, તો ઉસ્કે લિયે આદતકી વજહસે વો ચીઝ આસાન હો જાતી હે. યે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકા ઉન્કે ઉપર એક ઇન્આમ થા કે ઝરીયએ મઆશકે તૌર પર ઉન્હોંને તિજારતકો ઇખ્તિયાર કિયા થા, ઔર દોનોં મૌસમોંમેં અલગ અલગ જગહકા તિજારતી સફર કરતે થે, ઔર ઉસ્કી આદત હોનેકી વજહસે ઉન્કે લિયે યે તિજારતી અસ્ફાર તવીલ હોનેકે બાવુજૂદ બડે આસાન થે. અલ્લાહ તઆલાને અપને ઇસ ઇન્આમકા ઇસ સૂરતમેં તઝકિરહ ફરમાયા હે.

હરમ કી નિસ્બત પર અમન વ અમાન

દૂસરી બાત યે હે કે પૂરા ઇલાકા બિલખુસૂસ હિજાઝ વગૈરહ કા ઇલાકા જહાં નબિયે કરીમ ﷺ કી પૈદાઇશ હૂઇ, વહાં મુસ્તકિલ કભી કોઇ હુકૂમત કાઇમ નહીં રહી. ઔર આમ તૌર પર અમનો અમાન કાઇમ કરના કાનૂનકો જારી કરના યે હુકૂમતોંકા કામ હૂવા કરતા હે, ઔર વહાં આજ તક ઐસી કોઇ મઅકૂલ હુકૂમત નહીં થી જો કાનૂનકો જારી કરતી ઔર અમનો અમાન કાઇમ કરતી, જિસ્કી વજહસે આપસમેં બહોત કુછ કત્લો ગારત ઔર લૂટમાર હોતી થી. લેકિન ઉસ્કે બાવુજૂદ કુરૈશ ચૂં કે અલ્લાહકે ઘરકે મુતવલ્લી ઔર નિગેહબાન થે. ઉસ બયતુલ્લાહકી નિસ્બતકી વજહસે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને લોગોંકે કુલૂબમેં મુહબ્બત ડાલી થી, જિસ્કા નતીજા યે થા કે ઇત્ને તવીલ સફરમેં વો તિજારતકે બડે બડે કાફલે લે કર જાતે થે.

કાફલેકી લંબાઇકા અંદાઝહ આપ ઇસ સે લગા સકતે હેં કે ગઝવએ બદ્રકે મૌકે પર નબિયે કરીમ ﷺ ને અબૂસુફયાનકી માતહતીમેં જાનેવાલે કુરૈશકે જિસ કાફલે કા તઆકુબ કિયા થા, ઉસ્મેં સામાન લદે હૂએ એક હઝાર ઊંટ થે, આપ અંદાઝહ લગા સકતે હેં કે એક હઝાર

ઊંટોંકા કાફલા સામાનસે લદા હૂવા ! ઔર લે જાનેવાલે ચાલીસ પચાસ આદમી! ગોયા ઐસે બદઅમનીકે માહૌલમેં ભી યે લોગ ઈસ તરહ જાતે થે કે ઉન્કી જાનો માલ પર હરમકી નિસ્બતકી વજહસે કોઈ હાથ નહીં ડાલતા થા. ઈત્ને તવીલ અસ્ફારમેં ભી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે માલો જાનકી હિફાઝત હાસિલ થી. યે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકા એક બહોત બડા ઈન્આમ થા, જો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફ સે ઉન્હેં દિયા ગયા થા. નીઝ ઈન તિજારતી અસ્ફારકે નતીજે મેં ઉન્કો ખાને પીને ઔર મઈશતકે અસ્બાબ બા આસાની મયસ્સર થે. યે અલ્લાહ તઆલાકી વો ને'મતેં થી જિન ને'મતોંકો અલ્લાહ તઆલાને ખાસ તૌર પર ઈસ સૂરતમેં બયાન કિયા હે કે ઈસ ઘરકે માલિક યા'ની અલ્લાહ તઆલાને તુમકો ભૂખમેં ખાના દિયા ઔર ખૌફસે અમન દિયા, યા'ની સારી દુન્યા તો હમેશા ખત્રેમેં રેહતી હે. કુર્આને પાકમેં સૂરએ અન્કબૂતમેં બારી તઆલાકા ઈરશાદ હે:

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا اٰمِنًا وَّيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ.(العنكبوت-٦٧) (કયા યે લોગ ઈસ બાતકો દેખતે નહીં કે હમને હરમકો અમનવાલી જગહ બનાયા જહાં યે લોગ પૂરે ઈત્મીનાન ઔર સુકૂનકે સાથ ઝિંદગી ગુઝારતે હેં? હાલાંકે ઉસ્કે આસપાસકા જો ઈલાકા હે વહાંસે લોગ ઉચક લિયે જાતે હેં) યા'ની વહાં ઉન્કી જાનેં મહફૂઝ નહીં હેં, લેકિન હરમકી નિસ્બત પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઉન્કો યે અમનો અમાન ઔર સુકૂન અતા ફરમાયા હે. તો યે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકા એક બહોત બડા ઈન્આમ હે, જિસ્કો અલ્લાહ તઆલાને ઈસ સૂરતમેં ઝિક્ર કિયા હે.

તીન એહસાનાત

અલ્લાહ તઆલાને ઈસ સૂરતમેં અપને તીન એહસાનાત ગિનવાએ હેં. (૧) સર્દી ઔર ગર્મી દોનોં મૌસમોંમેં તિજારતકે તવીલ તવીલ દો સફર અમનો સુકૂનકે સાથ કરના, કોઇ ઉન્કે માલકો છેડતા નહીં થા. (૨) એક વાદીએ ગૈર ઝિ ઝરઅમેં આબાદ હોનેકે બાવુજૂદ ખાને પીનેકી ચીઝેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે કસીર મિકદારમેં દૂસરી જગહોંસે વહાં પહોંચાઇ જાતી થી. (૩) કોઇ અમન કાઇમ કરનેવાલી હુકૂમત મૌજૂદ ન હોનેકે બાવુજૂદ વહાં હર તરહકા અમનો અમાન થા. ઈન એહસાનાત કો ગિનવાકર અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઉન લોગોં કો મુતવજ્જેહ કર રહે હેં કે જિસ અલ્લાહને તુમકો ઈન ને'મતોંસે નવાઝા હે; ચાહિયે તો યે થા કે તુમ બુતોંકી પૂજા કરનેકે બજાએ ઈસ ઘરકે માલિક યા'ની અલ્લાહકી ઈબાદત કરતે.

એક સબક

ઈસ્મેં હમારે લિયે એક સબક યે હે કે દીનકી નિસ્બત પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને અગર કિસી કો દુન્યવી ને'મતોં સે નવાઝા હો, યા એઅઝાઝો ઈકરામકી શકલેં અતા ફરમાઇ હોં તો ઉસ્કા શુક્રિયહ યે હે કે અલ્લાહ તઆલાકી ઈતાઅત ઔર ફરમા બરદારીમેં ઝયાદહ એહતિમામ કિયા જાએ. બુખારી શરીફમેં હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા ﷺ કી રિવાયત હે કે નબિયે કરીમ ﷺ તહજ્જુદકી નમાઝમેં ઈત્ના તવીલ કિયામ ફરમાતે થે કે આપ ﷺ કે પાઉં મુબારક પર વરમ આ જાતા થા. સહાબા ﷺ ને અર્ઝ કિયા કે એ અલ્લાહકે રસૂલ! આપકી તો અગલી પિછલી તમામ ખતાએં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને મુઆફ કર દી હેં. لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ.(الفتح-٢)

ઈસ્કે બાવુજૂદ આપ ઈત્ની મશક્કતેં ઉઠાતેં હેં? તવીલ તવીલ ઈબાદતેં કરતે હેં, જિસ્કે નતીજેમેં પાઉં પર વરમ આ જાતા હે? ઉસ્કે જવાબમેં હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: أفلاأكون عبداًشكوراً؟ (ક્યા મૈં અલ્લાહકા શુક્રગુઝાર બંદા ન બનું?)[1] યા'ની જબ અલ્લાહ તઆલાને મુઝે યે ને'મત અતા ફરમાઇ હેં, તો અબ ઉસ્કી શુક્રગુઝારી યે હે કે મૈં અલ્લાહકી ઈતાઅત ઔર ફરમાબરદારીમેં ઔર ઝયાદહ એહતિમામ કરૂં. તો ઈસ્મેં હમેં યે સબક મિલતા હે કે દીનકી નિસ્બત પર અલ્લાહકી તરફસે જો ને'મતેં દી જાતી હેં, ઉન્કા હક યે હે કે આદમી અલ્લાહ તઆલાકી ઈતાઅતો ફરમા બરદારીમેં મઝીદ એહતિમામ કરેં, ન યે કે અલ્લાહકી તરફસે ગફલતકા મુઆમલા બરતે. ઈસી કો ઈસ સૂરતમેં બતાયા ગયા હે.

તરજમહ

ایلٰف لِاِیۡلٰفِ قُرَیۡشٍ : આદી હોના, માનૂસ હોના, કિસી ચીઝકે સાથ તબઇ તૌર પર મુનાસબત હોના. ચૂં કે કુરૈશકે લોગ આદી હેં.

اِلٰفِهِمۡ رِحۡلَةَ الشِّتَآءِ وَالصَّیۡفِ ۚ (વો સર્દી ઔર ગર્મીકે મૌસમોંમેં સફર કરનેકે આદી હેં, સર્દીમેં યમનકી તરફ ઔર ગર્મીમેં શામકી તરફ)

فَلۡیَعۡبُدُوۡا رَبَّ هٰذَا الۡبَیۡتِ (ઈસલિયે ઉન્કો ચાહિયે કે વો ઈસ ઘરકે માલિક કી ઈબાદત કરે. કૌન ઈસ ઘરકા માલિક?)

الَّذِیۡۤ اَطۡعَمَهُمۡ مِّنۡ جُوۡعٍ ۬ۙ وَّ اٰمَنَهُمۡ مِّنۡ خَوۡفٍ (જિસને ભૂખકી હાલતમેં ઉન્કો ખાના દિયા ઔર બદઅમનીસે ઉન્હેં મહફૂઝ રખા)

---

[1] સહીહ બુખારી : ૧૧૩૦, ૪૮૩૬, ૪૮૩૭, ૬૪૭૧

જબ અલ્લાહ તઆલાકે યે ઈન્આમાત તુમ પર હેં, લિહાઝા તુમકો ભી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી ઈબાદતકા હક અદા કરના ચાહિયે, ઔર ઉસ્કે અલાવહ કિસી ઔર કો માનના નહીં ચાહિયે. ઈસ સૂરતમેં યે સબક દિયા ગયા હે.

દૂસરા સબક

ઈસ સૂરતમેં એક સબક ઔર ભી હે કે જહાં લોગોંકી મઆશી ઝરૂરતેં અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે પૂરી કી જાતી હોં, ઔર જહાં વો રેહતે હોં વહાં અમનો અમાનકી ફિઝા હો, તો યે દો અલ્લાહ તઆલાકી બહોત બડી ને'મતેં હેં, ઉન્કી કદ્ર કરની ચાહિયે. જિસ ઈલાકેમેં આપ રેહતે હેં વહાં આપકે લિયે અસ્બાબે મઆશ આસાની કે સાથ મયસ્સર હેં, આપ અપના ગુઝર બસર ઈત્મીનાનકે સાથ કર લેતે હેં ઔર વહાં કોઈ ખૌફ ઔર ડર ભી નહીં હે, અમનો અમાનકી ફિઝા હે તો યે દો ઐસી બડી ને'મતેં હેં કે દુન્યાકી કોઈ દૂસરી ને'મત ઉસ્કા મુકાબ્લા નહીં કર સકતી.

અલ્લાહ તઆલા હમકો ભી ઈન ને'મતોં કી કદ્રદાની કી તૌફીક ઔર સઆદત અતા ફરમાએ.

"હર કામ કે ચાર ઉસૂલ"

હઝરત મૌલાના કારી સિદ્દીક અહમદ બાંદવી ﵀ ને ફરમાયાઃ હર કામ કે ચાર ઉસૂલ હે, કામ ખ્વાહ દુન્યવી હો; યા દીની.

(૧) ઈખ્લાસ વ લિલ્લાહિયત
(૨) હોસલા વ હિમ્મત
(૩) સહીહ નિય્યત
(૪) અમાનત વ દિયાનત (સુનેહરે અવરાકઃ જિલ્દઃ૩ સફાઃ ૪૪)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ફીલ

(તારીખ:- ૧૧,સફર ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૨૦,અકતુબર ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا ومولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى آله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً - أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَصْحٰبِ الْفِيْلِ ۝١ اَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِيْ تَضْلِيْلٍ ۝٢

وَّ اَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا اَبَابِيْلَ ۝٣ تَرْمِيْهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّنْ سِجِّيْلٍ ۝٤ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّاْكُوْلٍ ۝٥

વજહે તસ્મીયહ

યે સૂરએ ફીલ હે. فيل અરબી ઝબાન મેં હાથીકો કહા જાતા હે. યે અસલમેં ફારસી ઝબાનમેં લફઝ પીલ થા, ઔર ઉસીકો અરબીમેં મુનત્કિલ કિયા ગયા તો “પ” કો “ફ” સે બદલને સે ફીલ હો ગયા. અહલે અરબ ભી હાથીકો ફીલ હી કેહતે હેં, ઇસ સૂરતમેં ભી હાથીવાલોં કા કિસ્સા બયાન કિયા ગયા હે, ઇસલિયે ઇસકા નામ સૂરએ ફીલ હે.

આ’મૂલ ફીલ

ઇસ સૂરતમેં જો વાકિઅહ બયાન કિયા ગયા હે, વો નબિયે અકરમ ﷺ કી વિલાદતસે પેહલે પૈશ આયા. રબીઉલઅવ્વલ ૫૭૦ મેં નબિયે કરીમ ﷺ કી વિલાદત હૂઇ, ઔર યે વાકિઅહ આપ ﷺ કી

વિલાદત સે ૫૦ યા ૫૫ દિન પેહલે મુહર્રમ મેં પૈશ આયા, ઈસલિયે જહાં આપ ﷺ કી વિલાદતકા તઝકિરહ કિયા જાતા હે, વહાં મુઅર્રિખીન લિખતે હેં કે નબિયે કરીમ ﷺ કી વિલાદત બાસઆદત આમૂલ ફીલમેં હૂઈ.

વાક્યિઅ ફીલ

વાકિઅહ યે હે કે યમનમેં પેહલે શાહાને હિમ્યરકી હુકૂમત થી, ઉન્કા સબસે આખરી બાદશાહ ઝૂનનવાસ થા. યે લોગ બુત પરસ્ત થે, ઉસી ઝમાનેમેં યમન હી મેં કુછ લોગ નસરાની ભી થે, હઝરત ઈસા عليه السلام પર ઈમાન રખનેવાલે ઔર ખુદાએ વાહિદકી ઈબાદત કરનેવાલે થે. યે બાદશાહ બુતપરસ્ત થા, લિહાઝા ઉસ્ને અહલે ઈમાન પર બડે માઝાલિમ ઢાએ. ઉસ્ને એક બહોત બડી, લંબી ચૌળી ખંદક ખૂદવાઈ ઔર ઉસ્કો આગસે ભર દિયા, ઔર ઉસ્મેં તકરીબન બીસ હઝાર (૨૦,૦૦૦) ઉન ઈસાઈયોં કો, જો ખુદાએ વાહિદકી ઈબાદત કરનેવાલે થે, ડાલ કર ખત્મ કર દિયા. યે અસ્હાબે ઉખ્દૂદકા વાકિઅહ હે, જો કુર્આને કરીમમેં, સૂરએ બુરૂજ મેં હે. ઉસ્મેં સે દો આદમી કિસી તરહ ભાગકર નિકલ ગએ ઔર મુલ્કે શામ પહોંચે. વહાં કૈસર રૂમકી હુકૂમત થી, ઉસ હુકૂમતસે ઉન્હોંને ઝૂ નુવાસ, જો શાહાને હિમ્યરમેં સે હેં, કી શિકાયત કી કે ઉસ્ને નસારા (ખુદાએ વાહિદકી ઈબાદત કરનેવાલોં) પર મઝાલિમ ઢાએં હેં, તો ઉસ સે ઈન્તકામ લિયા જાએ.

યમન મેં શાહે હબ્શાહ કી હકૂમત

કૈસર કે પાસ જબ શિકાયત પહોંચી, તો કૈસરને હબ્શાહ કે બાદશાહકો ખત લિખા, વો ભી નસરાની થા ઔર યે વાકિઅહ ચૂં કે યમનમેં પૈશ આયા થા, ઔર યમન હબ્શાકે કરીબ હે (બહરે અહમરકે શિમાલમેં યમન હે, જુનૂબમેં બર્રે આઝમ અફ્રિકા હે, ઔર વહીં હબ્શા

(ઈથોપિયા) વાકેઅ હે) અલગર્ઝ કૈસરે રૂમનેં હબ્શાકે બાદશાહકો ખત લિખા કે તુમ ઉસ સે ઈન્તિકામ લો. ચુનાંચે ઉસ્ને એક અઝીમુશ્શાન ફૌજ અપને દો કમાંડરોં અરબાત ઔર અબ્રહાકી માતેહતીમેં યમન ભેજી. ઔર ઉન્હોંને એસા ઝોરદાર હમ્લા કિયા કે યમનકો ઝૂ નુવાસકી હુકૂમત ઔર ઉસ્કે મઝાલિમસે નજાત દિલાઇ. ઝૂ નુવાસ તો ભાગ ગયા ઔર સમંદરમેં ડૂબ ગયા ઔર ઉસ્કી મૌત વાકેઅ હૂઇ. ઔર અબ યમન મેં બાદશાહે હબ્શાકા જો લશ્કર આયા થા ઉસ્કી હુકૂમત કાઈમ હૂઇ.

કનીસે કી તા'મીર

બાદમેં ઉન દોનોં કમાંડરોંમેં ભી એક દૂસરે પર ગલ્બા હાસિલ કરનેકે લિયે આપસમેં મુકાબ્લા હૂવા, ઉસ્મેં અબ્રહા દૂસરે પર ગાલિબ આયા, ઔર શાહે હબ્શાને ફિર ઉસીકો યમનકા ગવર્નર મુકર્રર કિયા. ઈસ તરહ શાહે હબ્શાકા તસલ્લૂત યમનમેં હૂવા. અબ્રહા ચૂં કે નસરાની મઝહબકા માનનેવાલા થા, ઔર બડા પૂરજોશ થા, તો ઉસ્ને સોચા કે મૈં એક બહોત બડા "કનીસા" તઅમીર કરૂં. ચુનાંચે અપની ઉસ સોચ કે મુતાબિક ઉસ્ને "કુલૈસ" નામકા એક બડા "કનીસા" તઅમીર કરવાયા. ઉસ્કી ઉંચાઇ ઈત્ની થી કે અગર કોઇ આદમી ઉસ્કે નીચે ખડા રેહકર દેખે તો ઉસ્કી ઉંચાઇ તક ઉસ્કી નિગાહ નહીં પહોંચ સકતી થી. ઔર ઉસ્કો સોને, ચાંદી ઔર જવાહરાતસે મુરસ્સઅ કિયા. ઔર બહોત શાનદાર બનાયા. ઔર બનાને કે બાદ ઉસ્ને લોગોંમેં એ'લાન કિયા કે તુમ લોગ મકકા મુકર્રમહ મેં કા'બે કી ઝિયારત ઔર હજકે લિયે જાતે હો, તો વહાં જાનેકે બજાએ યહાં આકર ઈબાદત કિયા કરો.

અબ્રહા કી કસમ

યમનકે અરબોંમેં અગરચે બુતપરસ્તી રાઈજ હો ચુકી થી, લેકિન દીને ઈબ્રાહીમી ઔર ઈસી તરહ કા'બતુલ્લાહકી મુહબ્બત ઉન્કે

મિઝાજોંમેં પૈવસ્તા થી, તો યે એ'લાન ઉન્કો બહોત ગિરાં ગુઝરા. ઔર ઉન તમામ કબાઇલમેં જો અરબ થેઃ અદનાન, કહતાન, કુરૈશ તમામ મેં ગમો ગુસ્સેકી એક લહર ફૈલ ગઇ. ઔર વો ઉસ્કે ખિલાફ ઉઠ ખડે હૂએ. ચુનાંચે ઉનમેંસે એક આદમી ઉસ કનીસામેં જાકર પાખાના કર કે આ ગયા, ઔર જબ અબ્રહાકો પતા ચલા તો ઉસ્કો બહોત ગુસ્સા આયા. ઔર એક કાફલા ઉસ કનીસાકે કરીબ ઠેહરા હૂવા થા, ઉસ્ને અપની ઝરૂરતકે લિયે આગ જલાઇ થી, ફિર વહાંસે ઉસ આગકો જલતા હૂવા છોળકર રવાના હો ગયા, તો વો આગ ફૈલી ઔર કનીસાકે કુછ હિસ્સેકો ભી જલા દિયા, ઔર નુકસાન પહોંચાયા, તો અબ્રહાકો ઔર ઝયાદહ ગુસ્સા આયા, ઔર ઉસ્ને કસમ ખાઇ કે જિસ કા'બે કી ખાતિર ઉન્હોંને મેરે કનીસા કે સાથ યે મુઆમલા કિયા હે મૈં ઉસ્કી ઈંટસે ઈંટ બજા દૂંગા.

કા'બતુલ્લાહ કા ઢાને કી પ્લાનિંગ

ચુનાંચે ઉસ્ને એક બહોત બડા લશ્કર તૈયાર કિયા ઔર કા'બે પર હમલા કરનેકે લિયે પેહલે તો ઉસ્ને શાહે હબ્શાસે ઈજાઝત માંગી. તો શાહે હબ્શાને સિર્ફ ઈજાઝત હી નહીં દી, બલ્કે અપના એક અઝીમુશ્શાન ઔર બે નઝીર હાથી, જિસ્કા નામ મહમૂદ થા, વો ભેજા કે ઇસ પર બૈઠકર હમલા કરો, ઔર ઉસ્કે અલાવહ ભી આઠ બડે બડે હાથી ભેજે, તા કે ઉન્કે ઝરીએ કા'બતુલ્લાહ કી ઈમારત કો ખત્મ કરને મેં મદદ લી જા સકે. તજવીઝ યે થી કે કા'બતુલ્લાહ કી ઈમારત જિન સુતૂનોં પર કાઇમ હે ઉન સુતૂનોં કો લોહે કી ઝંજીરોંસે બાંધકર ઉન ઝંજીરોંકો ઉન હાથીયોંકી ગરદનમેં ડાલા જાએ ઔર ચલાયા જાએ; તા કે પૂરા કા'બા, નઉઝુબિલ્લાહ, ઉખડ કર ખત્મ હો જાએ. બહરહાલ!

સાંઠ હઝાર (૬૦,૦૦૦) કી ફૌજ ઔર ઉન હાથીયોંકો લે કર કા'બતુલ્લાહકો ઢાને કે લિયે અબ્રહા રવાના હૂવા.

દરમ્યાની તાકતોં સે મુકાબલા

ચૂં કે ખૂદ યમનમેં ભી અરબ આબાદ થે, જિન્કે દિલોંમેં કા'બતુલ્લાહ કી મુહબ્બત પૈવસ્ત થી, વો સબ ઉસ્કે મુકાબ્લેકે લિયે જમા હૂએ, ઔર ઝૂ નફર નામી એક આદમીકી માતહતીમેં વો અબ્રહા કે લશ્કરકે મુકાબ્લે પર આએ; લેકિન ઉસ્કો શિકસ્ત હૂઈ. અલ્લાહ તઆલાકો યહી મંઝૂર થા કે યે આગે બઢે, ઔર ઉસ પર અલ્લાહકા અઝાબ આએ. શિકસ્ત હૂઈ તો અબ્રહાને ઝૂ નફરકો કૈદ કર લિયા. ઈરાદહ તો કત્લકા થા; લેકિન ઉસ્ને કહા: મુઝે કત્લ મત કરો, હો સકતા હે તુમ્હારે કામ આઉં. તો ઉસ્ને ઝંજીરોંમેં કૈદ કરકે અપને સાથ રખા. ફિર આગે બઢા, ઔર કબીલએ ખષ્અમકે ઈલાકેસે જબ ગુઝર હૂવા તો કબીલએ ખશ્અમકે સરદાર નૂફૈલ બિન હબીબને ભી અપને કબીલેકી દોનોં શાખોંકે નવજવાન લડાકૂઓંકે ઝરીયે ઉસ્કા મુકાબ્લા કિયા; લેકિન ઉન્કો ભી શિકસ્ત હૂઈ, ઔર નૂફૈલ બિન હબીબકો ભી અબ્રહાને કૈદ કરકે અપને સાથ લે લિયા.

એહલે તાઈફ કી રહનુમાઈ

અબ યે લશ્કર આગે બઢા ઔર જબ તાઈફ કે પાસ પહોંચા તો તાઈફવાલોંકો પેહલેસે હી મા'લૂમ હો ચૂકા થા કે ઉસ્કે મુકાબ્લેમેં જો લોગ આએં હેં, ઉન્હોંને શિકસ્ત ખાઈ હે. તો ઉન્હોંને અપની ખૈર ઈસી મેં સમજી કે મુકાબ્લે પર ન આએં, ઈસલિયે કે તાઈફવાલોંકા બુત "લાત" થા, વો ઉસ્કી પૂજા કરતે થે, ઔર ઉન્હોંને ઉસ્કી એક મુસ્તકિલ ઈબાદતગાહ બના રખી થી, ઉન્કો યે ડર થા કે અગર હમ મુકાબ્લે પર આએંગે તો હમારે "લાત" કી ઈબાદતગાહકો અબ્રહા ઉજાડ દેગા. તો

ઉન્હોંને મુકાબ્લેકે બજાએ ઉસ્કે સાથ મુકાબ્લા ન કરના તય કિયા. બલ્કે જબ વો ઉન્કે કરીબસે ગુઝરા તો ઉન્હોંને કહા કે હમ તુમ્હારા મુકાબ્લા નહીં કરેંગે; બલ્કે તુમ્હારા તઆવુન કરેંગે. હમ અપને એક સરદાર અબૂ રગાલકો તુમ્હારે સાથ ભેજતે હેં તા કે વો રાસ્તા ભી બતલાએ, ચુનાંચે ઉસ્કો ભેજા. ફિર ઉસીકી રેહનુમાઈમેં યે લોગ આગે બઢે.

ઊંટો પર કબ્ઝા

ફિર મકકાકે કરીબ મુગમ્મસ નામી મકામ પર અબ્રહા ને પડાવ ડાલા, વહાં લશ્કર ઠેહરા હૂવા થા ઔર વહીં કરીબમેં મકકાવાલોંકે ઊંટ ચરા કરતે થે, તો લશ્કરવાલોંને મકકાવાલોંકે તમામ ઊંટોં પર કબ્ઝા કિયા. ઉસ્મેં નબિયે કરીમ ﷺ કે દાદા હઝરત અબ્દુલ મુત્તલિબકે દો સો (૨૦૦) ઊંટ ભી થે. ઉન સબ ઊંટોં પર કબ્ઝા કિયા, ઉસ્કે બાદ કબીલએ હિમ્યરકા હનાતા નામી એક આદમી ઉસ્કે સાથ થા, ઉસ્કે સાથ અબ્રહાને મકકાવાલોંકો પૈગામ ભેજા કે દેખો! મૈં તો કા'બે કી ઈમારત કો ખત્મ કરનેકે લિયે આયા હું, અગર તુમ મેરા મુકાબ્લા નહીં કરોગે, તો મૈં તુમકો નહીં છેડૂંગા. ચુનાંચે જબ વો યે પૈગામ લે કર મકકા મુકર્રમહ લોગોંકે પાસ પહોંચા તો મકકાવાલોંને કહાકે સરદાર અબ્દુલમુત્તલિબ હેં ઉન્સે મિલો.

વો આપકો નહી છોળગા

જબ વો હુઝૂર ﷺ કે દાદા અબ્દુલમુત્તલિબ સે મિલા તો અબ્દુલમુત્તલિબ ને કહા કે ભાઈ ! યે તો અલ્લાહકા ઘર હે, જિસ્કા ઘર હે વો ઈસ્કી હિફાઝત કરેગા. અલ્લાહ ઉસ્કો છોળ નહીં સકતા. તુમ ઉસ્કો મેરી બાત પહોંચા દો. તો હનાતાને કહા મૈં આપકી ઉસ્કે સાથ મુલાકાત કરવા દેતા હું, આપ ખૂદ ઉસ સે બાત કર લીજીયે, ચુનાંચે

જબ હનાતા અબ્દુલમુત્તલિબકો અબ્રહાકે પાસ લે ગયા. તો જબ વો વહાં પહોંચે તો અબ્રહા તખ્ત પર બૈઠા હૂવા થા. અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને હઝરત અબ્દુલમુત્તલિબ કો કદ ઉંચા ઔર ચેહરા ભી વજીહ અતા ફરમાયા થા. ઉન્કી વજાહત ઔર રોઅબ કો દેખકર અબ્રહા અપને તખ્ત સે નીચે ઉતર આયા, ઔર નીચે બૈઠા, ઔર અબ્દુલમુત્તલિબકો ભી અપને સાથ બિઠાયા, અબ્રહાને પૂછા કે કયા હે આપકી બાત? અબ્દુલમુત્તલિબને કહા કે મેરે દો સો (૨૦૦) ઊંટ પર આપકે લશ્કરને કબ્ઝા કર લિયા હે, ઉન્કો છોળ દિજીયે. તો અબ્રહા કેહને લગા કે આપકો દેખકર આપકી અઝમત ઔર બડાઇ મેરે દિલમેં કાઇમ હૂઇ થી; લેકિન આપકી યે બાત સુનકર સબ ખત્મ હો ગઇ. મૈં તો યૂં સમજતા થા યે કા'બા જિસ્કો મૈં ઢાને કે લિયે આયા હું, જો તુમ્હારે દીનકી બુન્યાદ હેં, તુમ મુઝસે ઉસ્કે મુતઅલ્લિક દરખાસ્ત કરોગે કે ઐસા મત કરો, ઉસ્કે બજાએ તુમને તો અપને ઊંટોકે છોળને કી દરખાસ્ત કી. તો હઝરત અબ્દુલમુત્તલિબને જવાબમેં કહાઃ મેં ઊંટોં કા માલિક હૂં, મુઝે અપને ઊંટોંકી ફિક્ર હે, ઇસલિયે મૈંને યે દરખાસ્ત કી. ઔર જિસ ઘરકો તુમ ઉજાડનેકે લિયે આએ હો, ઉસ્કા એક માલિક હે, વો ઉસ્કી હિફાઝત કરેગા. હમેં ઉસ્કી ઝરૂરત નહીં હે. ઔર હમ ભી તુમ્હારા મુકાબ્લા નહીં કર સકતે; કયૂંકે હમારે પાસ ઇત્ને અસબાબ ઔર તાકત નહીં હે. લેકિન યાદ રખો! વો આપકો છોળેગા નહીં.

અબ્દુલ મુત્તલિબ કી દુઆ

ખૈર! યે બાત કર કે અબ્દુલમુત્તલિબ વહાંસે વાપસ આએ, ઔર કુરૈશકે કુછ સરદાર કિસ્મકે લોગોંકો સાથ લે કર કા'બતુલ્લાહ પર પહોંચે, ઔર ઉસ્કે દરવાઝેકા કડા પકડ કર અલ્લાહ તબારક વ તઆલા સે દુઆ કીઃ એ અલ્લાહ! હર આદમી અપને ઘરકી હિફાઝત કરતા હે,

તુ અપને ઘર કી હિફાઝત ફરમા, યે સલીબ ઔર ઉસ્કી તાકત તેરી તાકત પર ગાલિબ ન આને પાએ. યે દુઆ કરકે ઉન્હોંને લોગોંસે કહા કે યહાં સે હટ જાઓ, ઔર પહાડોં ઔર વાદિયોંમેં ચલે જાઓ, કહીં ઐસા ન હો કે ઉન પર કોઇ અઝાબ આએ ઔર હમ ભી ઉસ્મેં ફંસ જાએં. બહરહાલ! યે લોગ વહાંસે પહાડ પર ચલે ગએ, ઔર ઈસ ઈન્તિઝારમેં રહે કે અબ્રહા કયા કરતા હે?

હાથી કે કાન મેં કયા કહા ?

દૂસરે દિન અબ્રહાને અપને લશ્કરકો તૈયાર કિયા, સફ બંદી કી, ઔર સબસે પેહલે મહમૂદ હાથીકો ઉઠાના ચાહા, નૂફૈલ બિન હબીબ, જો ઉસ્કે સાથ થે, ને જા કર ઉસ હાથીકે કાનમેં કહા કે તુ અલ્લાહકે હરમ મેં હે! ચુનાંચે ઉસ હાથીકો ઉઠાના ચાહા નહીં ઉઠા. બડી મુશ્કિલ સે આંકડે ઉસ્કે કાનોંમેં ડાલે, તબ્ર (કુલ્હાડે) મારે, તબ ઉઠા, ઉસ્કો કા'બતુલ્લાહ કી તરફ ચલાના ચાહતે તો નહીં ચલતા થા. યમનકી તરફ ચલાના ચાહતે તો ચલતા થા. શામકી તરફ ચલાના ચાહતે તો ચલતા થા.મશરીક કી તરફ ચલાના ચાહતે તો ચલતા થા; લેકિન મગરિબકી તરફ કા'બતુલ્લાહ થા, ઉસ તરફ જબ ચલાનેકી નોબત આતી, તો નહીં ચલતા થા.

ખુદાઈ લશ્કર

ઉસી દૌરાન સમંદરકી તરફસે પરિન્દોંકે ગૌલ દર ગૌલ (ટોલ કે ટોલે) આતે હૂએ દિખાઇ દિયે, ઉનમેંસે હર પરિન્દેકી ચોંચમેં એક કંકરી ઔર ઉસ્કે દોનોં પંજોંમેં ચને યા મસૂરકે બરાબર એક એક કંકરી થી. ઈસ તરહ હર પરિન્દેકે પાસ તીન કંકરીયાં થી. ઉન્હોંને આકર લશ્કર પર યે કંકરીયાં બરસાઇ. જિસ્કે સર પર પડતી થી, ઐસા મા'લૂમ હોતા થા કે રિવોલ્વરકી ગોલી હે, સીધી પૂરે જિસ્મકો ફાડકર નીચે ઝમીનમેં ચલી જાતી થી, બહોતસે વહીં ખત્મ હો ગએ. બહોતસે વહાં સે ભાગે;

લેકિન ઉન ગોલીયોં કે અસરકી વજહસે ઉન્કે જિસ્મમેં ચેચક કી તરહ બડે બડે ફોળે નિકલ આએ.

અબ્રહા કા ઈબતનાક અંજામ

ખૂદ અબ્રહાકે જિસ્મમેં ભી યહી કૈફીયત પૈદા હો ગઈ; અલબત્તા વો વહાં મરા નહીં, અલ્લાહ તઆલા ઉસે કાબિલે ઈબ્રત બનાના ચાહતે થે. કયૂંકે સબ યહાં મર જાતે તો યમનવાલોંકો પતા કૈસે ચલતા કે ઉન્કે સાથ યે મુઆમલા હૂવા? તો કુછ યહાં મરે, કુછ ભાગકર યમનકી તરફ ગએ. ઔર રાસ્તેમેં ખૂદ અબ્રહાકી ઉંગલીયાં કટ કટ કર પીપસે બેહ રહી થી, ઉસી હાલતમેં વો યમન પહોંચા. ઔર યમન પહોંચકર ઉસ્કા સીના ફટ ગયા, ઔર ઉસ્કા પૂરા જિસ્મ પીપસે બેહકર ખત્મ હો ગયા. લોગોંને ઉસ્કા યે ઈબ્રતનાક અંજામ દેખા. દૂસરે લોગ ભી ઈસી તરહ મરે. ઔર ઉસ હાથીકો સંભાલનેવાલે દો ફીલબાન વહીં મકકેમેં અંધે ઔર અપાહજ બન ગએ. હઝરત આઈશા ﵂ ફરમાતી હેં કે મૈંને ભી ઉન દોનોં કો મકકેમેં દેખા હે. વો મકકે હી મેં થે, ભીખ માંગતે થે. અલ્લાહ તઆલાને ઈસી વાકેઅ કો ઈસ સૂરતમેં બયાન ફરમાયા હે.[1]

>રહાસ, ન કે મો'જિઝા

ઈસ વાકેએ કો હઝરાતે મુહદ્દિસીનને નબિયે કરીમ ﷺ કા મો'જિઝા કરાર દિયા હે; લેકિન મો'જિઝે કી જો ઈસ્તિલાહી તા'રીફ (Termic Defination) કી ગઈ હે વો યે હે કે કોઈ શખ્સ અપને નબી હોને કા દા'વા કરે, ઔર અપની નુબુવ્વતકી દલીલ ઔર અલામતકે તૌર પર જો ચીઝ ખર્કે આદત પૈશ કરે, ઉસીકો મો'જિઝા કહા જાતા હે.

[1] સીરતુન નબી (ઈબ્ને ઈસ્હાક) : ૩૬-૫૨

બુખારી શરીફ મેં ભી હઝરત નબિયે કરીમ ﷺ કા ઈરશાદ હેઃ مامن الأنبياءنبي إلاأعطي مامثله اٰمن عليه البشر (હર નબી કો અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કી તરફસે ઐસી નિશાનીયાં દી જાતી હેં કે જિસ્કો દેખકર લોગ ઉસ નબી પર ઈમાન લાતે હે.)[1] તો ઉસીકો મો'જિઝા કહા જાતા હે. ઔર જબ યે વાકિઅહ પૈશ આયા, ઉસ વકત નબિયે કરીમ ﷺ કી વિલાદત ભી નહીં હૂઇ થી, ઈસલિયે ઈસ્કો મો'જિઝે કા નામ દેના તો ઠીક નહીં, હાં! ઈસ્કો ઈરહાસ કહા ગયા હે. યા'ની કિસી નબી કી વિલાદત સે પેહલે યા ઉસ્કી વિલાદતકે બાદ નુબુવ્વત મિલનેસે પેહલે કુછ ઐસી ચીઝેં, અલામાત, નિશાનીયાં જો મોઅજિઝે જૈસી હોં, ઉન્સે ઝાહિર હોં, તો ઉસ્કો મો'જિઝા નહીં કહા જાતા; બલ્કે ઈરહાસ કહા જાતા હે. જૈસે નબિયે કરીમ ﷺ કી વિલાદત હૂઇ તો કિસ્રા કે મહલકે કંગરે ગિર ગએ. ઔર આતિશ પરસ્તોં કે ઈબાદતખાને મેં વો આગ જો સાલહા સાલસે નહીં બુઝી થી, વો બુઝ ગઇ. યે સબ ઈરહાસાત કેહલાતે હેં તો ઈસ હાથીવાલે કિસ્સે કો ભી ઈરહાસસે તા'બીર કિયા ગયા હે.

તકલીફ પેહલે દૂર કરેં

ચુનાંચે ઈસ વાકેએ કે બાદ પૂરે મુલ્કે હિજાઝ ઔર અતરાફમેં કુરૈશકી ધાક બૈઠ ગઇ, ઔર લોગ કેહને લગે કે યે તો અલ્લાહવાલે હેં, ઈન્કો છેડા નહીં જા સકતા. જો ભી ઈન્કે મુકાબ્લે પર આએગા વો બરબાદ હોગા. ઈસી કા નતીજા થા કે ઉન્કે કાફલેં સાલમેં દો મરતબહ, ગર્મીકે ઝમાનેમેં શામ, ઔર સર્દીકે ઝમાનેમેં યમનકી તરફ તિજારતકે લિયે ઐસે ઈલાકોં મેં જાતે થે જહાં કોઇ મહફૂઝ નહીં રેહ સકતા થા,

[1] સહીહ બુખારી : ૪૯૮૧

કોઇ ઉન્કે ઉન તિજારતી કાફલોંકો છેડતા નહીં થા. ઇસી ને'મત કો અલ્લાહ તઆલાને સૂરએ કુરૈશ મેં બયાન કિયા હે, જો આપ સુન ચૂકે હેં, ઇસ સૂરતમેં યૂં કે દફએ મઝર્રત હે, ઇસલિયે ઇસ્કો પેહલે બયાન કિયા ઔર સૂરએ કુરૈશ મેં જલ્બે મનફઅત હે, ઇસલિયે ઉસ્કો સૂરએ કુરૈશ મેં બયાન કિયા ગયા હે.

તરજમહ વ વઝાહત

બારી તઆલા ઇરશાદ ફરમાતે હેં:

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَصْحٰبِ الْفِيْلِ (કયા તુમ્ને નહીં દેખા કે તુમ્હારે પરવરદિગારને હાથીવાલોંકે સાથ કયા મુઆમલા કિયા?)

اَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِىْ تَضْلِيْلٍ (કયા અલ્લાહ તઆલાને ઉન લોગોંકી સારી તદબીરેં બેકાર નહીં કર દી?)

وَّ اَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا اَبَابِيْلَ (ઔર ઉન પર અલ્લાહ તઆલાને ગૌલ કે ગૌલ (ટોલે કે ટોલે પરિન્દે ભેજેં)

અબાબીલ યા તો ઇસ્મે જમા (બહુવચન) હે, ઔર બા'ઝ કેહતે હેં કે યે ઉબૂલ કી જમા (બહુવચન) હે, ઉબૂલ પરિન્દોં કે ગૌલ (ઝૂંડ) કો કહા જાતા હે. હમારે યહાં એક પરિન્દા હોતા હે, ઉસ્કો લોગ અબાબિલ કેહતે હેં, વો યહાં મુરાદ નહીં હે. તમામ મુફસ્સીરીન ને ઇસ્કી તસરીહ કી હે.

تَرْمِيْهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّنْ سِجِّيْلٍ (વો પરિન્દે ઉન્કે ઉપર મિટ્ટીકે પથ્થર ફેંક રહે થે)

سجيل અસલ મેં ફારસી કા લફ્ઝ હે, સંગ ઔર ગિલ કે મજમૂએ સે બના હે, મિટ્ટીકા ગારા બનાકર ઉસ્કી ગોલીયાં બનાઇ જાએં, ઔર ઉન ગોલીયોં કો આગમેં પકાયા જાએ, તો વો પથ્થર જેસી મઝબૂત હો

જાતી હેં. હઝરત શાહ સાહબ ﷺ ને ઉસ્કા તરજમહ"કંકર કી પથરીયાં" કિયા હે.[1]

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ (ચુનાંચે અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો ઐસા બના દિયા જૈસે ખાયા હૂવા ભૂસા)

ખેતમેં જબ ખેતી કાટ લી જાતી હે, તો ખેતી કટ ચૂકને કે બાદ ખેતમેં ખેતી કે કટે હૂએ ઝર્રાત કો ભૂસા કેહતે હેં. ઉસ ભૂસેકો જાનવર ખા લેં, ફિર ખાનેકે બાદ જાનવર જુગાલી (વાગોળા) કરતા હે, વો બાહર નિકલતા હે તો બિલ્કુલ નર્મ ઔર કાબિલે નફરત હોતા હે.

તો અલ્લાહ તઆલા ને ઉન્કો ઐસા બના દિયા.

હદીષ

હઝરત સઈદ બિન સુલૈમ ﷺ હુઝૂર અકરમ ﷺ કા ઈરશાદ નકલ કરતે હેં કે કયામત કે દિન અલ્લાહ કે નઝદીક કલામે પાક સે બઢ કર કોઈ સિફારીશ કરનેવાલા ન હોગા, ન કોઈ નબી ન ફરિશ્તા વગૈરહ.

(ફઝાઈલે આ'માલ, (ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૪૦)

[1] તફસીરે અઝીઝી : સૂરએ ફીલ

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ હુમઝહ

(તારીખઃ- ૧૮,સફર ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૨૭,અકતુબર ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمدللهنحمدهونستعينهونستغفرهونؤمنبهونتوكلعليهونعوذباللهمنشرور أنفسناومنسيئاتأعمالناونعوذباللهمنشرورأنفسناومنسيئاتأعمالنامنيهدهالله فلامضللهومنيضللهفلاهاديلهونشهدأنلاإلهإلااللهوحدهلاشريكلهونشهدأنسيدناو مولانامحمداًعبدهورسولهأرسلهإلىكافةالناسبشيراًونذيراًوداعياًإلىاللهبإذنهوسراجاً منيراًصلىاللهتعالىعليهوعلىالهوأصحابهوباركوسلمتسليماًكثيراًكثيراً-أمابعد:

فأعوذباللهمنالشيطٰنالرجيم۔ بسماللهالرحمٰنالرحيم۔

وَيۡلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةِۣ ۝١ الَّذِىۡ جَمَعَ مَالًا وَّعَدَّدَهٗ ۝٢ يَحۡسَبُ اَنَّ مَالَهٗۤ اَخۡلَدَهٗ ۝٣
كَلَّا لَيُنۡۢبَذَنَّ فِى الۡحُطَمَةِ ۝٤ وَمَاۤ اَدۡرٰىكَ مَا الۡحُطَمَةُ ۝٥ نَارُ اللّٰهِ الۡمُوۡقَدَةُ ۝٦ الَّتِىۡ تَطَّلِعُ عَلَى
الۡاَفۡـِٕدَةِ ۝٧ اِنَّهَا عَلَيۡهِمۡ مُّؤۡصَدَةٌ ۝٨ فِىۡ عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ۝٩

ય નામ કયું ?

યે સૂરએ همزة હે, ચૂં કે ઈસ્કી પેહલી આયતમેં લફઝ همزة આયા હે, ઈસ મુનાસબતસે ઈસ્કા નામ સૂરએ همزة રખા ગયા.

શાને નુઝૂલ

ઈસ સૂરતકે શાને નુઝૂલકે સિલસિલેમેં મઝકૂર હે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને જબ લોગોંકો ઈસ્લામકી દા'વત દેના શુરૂઅ કિયા ઔર ધીરે ધીરે લોગ આપ ﷺ પર ઈમાન લાને લગે ઔર ઈમાનવાલોંકા દાયરા (સર્કલ) આહિસ્તા આહિસ્તા બઢને લગા, તો મકકાકે સરદાર કિસ્મકે

લોગોંને મહસૂસ કિયા કે અગર ઈસ તરહ ઈનકે માનનેવાલોંકી તા'દાદ દિન બ દિન બઢતી જાએગી તો હમારી ચૌધરાહટ ખત્રેમેં પડ જાએગી. ચુનાંચે જબ ઉન્હોંને ખતરા મહસૂસ કિયા, તો હસદ, અદાવત ઔર બુગ્ઝકી વજહ સે નબિયે કરીમ ﷺ કી ગીબત ઔર આપ ﷺ પર તઅનો તશનીઅ શુરૂઅ કર દી. વો અપની મજલિસોં મેં ગાઈબાના નબિયે કરીમ ﷺ ઔર મુસલમાનોં કી બુરાઈયાં કરતે થે, ઔર બાકાઈદહ ઉસ્કા પ્રોપેગેંન્ડા શુરૂઅ કિયા ઔર બસા અવકાત ઉનમેં સે બા'ઝ તો રૂબરૂ નબિયે કરીમ ﷺ કો ઔર મુસલમાનોંકો તઅનો તશનીઅ કરતે થે ઔર ઉસ્કો ઉન્હોંને અપના મશગલા ઔર મિશન બના લિયા થા.

બા'ઝ લોગોં કે નામ ભી મુખ્તલિફ રિવાયત મેં વારિદ હૂએ હેં, મસલન: અખ્નસ બિન શુરૈક, વલીદ બિન મુગીરહ, ઉમૈયા બિન ખલફ, જમીલ બિન આમિર જુહમી ઔર ઉબૈય બિન ખલફ. યહી મકકા મુકર્રમહ કે સરદાર કિસ્મકે લોગ થે. ઔર યહી લોગ હુઝૂર ﷺ ઔર મુસલમાનોંકી બુરાઈયાં (પીઠ પીછે ઔર સામને) ઔર તઅનો તશનીઅ કરને સે બાઝ નહીં આતે થે. ઉસ પર તસલ્લીકે લિયે અલ્લાહ તઆલાને નબિયે કરીમ ﷺ પર યે સૂરત નાઝિલ ફરમાઈ.[1]

ઈસ સૂરતમેં કિસી કા નામ નહીં લિયા ગયા, બલ્કે ઉન્કી બુરાઈયોં ઔર કરતૂતોં કો ઝિક્ર કિયા ગયા હે. ઈસ્મેં એક મસ્લિહત યે ભી હે કે જો લોગ ભી ઐસી કરતૂતોંકે મુરતકિબ હોંગે, ઉન્કે લિયે વહી વઈદેં હેં જો ઈનકે લિયે ઈસ સૂરતમેં બયાન કી ગઈ હેં.

---

1 તફસીરે તબરી : સૂરએ હુમઝહ

કુરઆન વ હદીષ કી બાત હર ઝમાને કે લિયે

હઝરાત ઉસૂલિય્યીનકા કાઇદહ હે કે કોઇ આયત કિસી ખાસ શખ્સિયતકે સિલસિલેમેં, ઉસ્કે કિસી ખાસ અમલ કી વજહ સે નાઝિલ હૂઇ, તો વો ઉસી કે સાથ મખ્સૂસ નહીં હોતી. બલ્કે ઇસ કિસ્મ કી હરકત જો ભી કરેગા, વો ઉસ મેં શુમાર કિયા જાએગા. યહાં ભી એક ઉમૂમી અંદાઝ ઇખ્તિયાર કિયા ગયા હે. ઉન્કે ઇન કરતૂતોં ઔર ઇઝારસાનીયોં કી વજહસે નબિયે કરીમ ﷺ ઔર મુસલમાનોંકો બહોત તકલીફ પહોંચતી થી. કુર્આને પાકમેં દૂસરી જગહ પર બારી તઆલાકા ઇરશાદ હે: وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّكَ يَضِيْقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُوْلُوْنَ ﴿٩٧﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِّنَ السّٰجِدِيْنَ ﴿٩٨﴾ وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَاْتِيَكَ الْيَقِيْنُ ﴿٩٩﴾ (الحجر) (એ નબી! હમ અચ્છી તરહ જાનતે હેં કે ઉન્કી બાતોંસે આપકા દિલ તંગ હોતા હે, લેકિન હમ આપકો યે તાકીદ કરતે હેં કે આપ અપને રબકી પાકી હમ્દો સનાકે સાથ બયાન કિજીયે ઔર અલ્લાહકે હુઝૂર સજદહરેઝ હોનેવાલે બનીયે, ઔર અલ્લાહકી ઇબાદતમેં લગે રહીયે, મૌત તક) ગોયા ઉન્કે ઉન તઅનો, ગીબત ઔર શરારતોંકા કોઇ જવાબ દેનેકી ઝરૂરત નહીં હે. દીગર મકામાત પર ભી ઉન ચીઝોં કો બયાન કિયા ગયા હે. ઔર યહી તલ્કીન કી ગઇ હે કે સબ્ર ઔર તકવા સે કામ લિયા જાએ. યહાં ઇસ સૂરત મેં ઉન્કી ઇન્હી હરકતોં કો ઝિક્ર ફરમા કર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફ સે વઇદ સુનાઇ ગઇ હે.

હુમઝહ ઔર લુમઝહ કી તહકીક

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةِ

همزة ઔર لمزة દોનોં ફુઅલતુનકે વઝન પર હેં, યે મુબાલગે કે સયગે (Masculine Noun)હેં, همزة યા'ની (બડી ખરાબી હે ઉસ આદમી કે લિયે જો) પીઠકે પીછે દૂસરોં પર ઐબ લગાનેવાલા હે.

لمزة: મૂંહ પર તઅના દેને કે આદી કો કેહતે હેં,[1] બા'ઝ હઝરાતે મુફસ્સીરીન ઔર અહલે લુગતને ઈસ્કે બરઅકસ ભી તરજમહ કિયા હે. યા'ની همزة કા તરજમહ તઅના દેનેવાલા ઔર لمزة કા તરજમહ પીઠ કે પીછે બુરાઇ કરને વાલા. સાહિબે તફસીરે કુર્તુબીને યે દોનોં ચીઝેં બયાનકી હેં.[2] લેકિન આમ તૌર પર હમારે અકાબિર જો ઉર્દૂમેં તરજમહ કરતે હેં વો ઈસીકો ઈખ્તિયાર કરતે હે. همزة ગાઇબાના દૂસરોં પર ઐબ લગાને વાલા, ઔર لمزة મૂંહ પર તઅના દેનેકા આદી.

ઉસ્કો અપને માલ પર ભરોસા હે

ويل : બહોત બડી ખરાબી, હલાકત ઔર બરબાદી કો કેહતે હેં. ગોયા ઈસ સે હર ઉસ આદમી કો બહોત બડી બરબાદી ઔર હલાકત કી વઈદ સુનાઇ ગઇ, જો લોગોંકો તકાલીફ પહોંચાતા હે ઔર પીઠ પીછે ઐબ લગાતા હે, ઔર મૂંહ ઝબાની તઅનો તશનીઅ કરતા હે.

الَّذِىْ جَمَعَ مَالًا وَّعَدَّدَهٗ (જિસને માલ ઈકઠ્ઠા કિયા ઔર ગિન ગિન કર રખા) ઈન દોનોં બાતોંકે ઝિક્ર કરનેકી વજહ ક્યા હે? વો ભી બતલાઇ. ઈસલિયે કે દરઅસલ ઉસ્ને માલ જમા કર રખા હે, ઔર ઉસ સે મુહબ્બત હે. ઔર ઉસ્કો અપને માલ પર ઈસ કદર એઅતિમાદ હે કે વો યૂં સમજતા હે કે મેરી માલ કી ફરાવાની ઔર દૌલત કી વજહસે કોઇ મેરા કુછ બિગાડ નહીં સકતા. ઈસલિયે વો ઐસી હરકતેં કરતા હે.

---

1 તફસીરે તબરી : સૂરએ હુમઝહ
2 તફસીરે તબરી : સૂરએ હુમઝહ

તીન બુરાઈયાં

અલ હાસિલ! ઈસ સૂરતમેં તીન બુરાઈયોં પર ખાસ તૌર સે તંબીહ કી ગઈ હે;

(૧) ગાઈબાના ઉન લોગોં પર ઐબ લગાના જો બરી હેં, યે કેહકર ગોયા મુસલમાનોંકો ભી મુતનબ્બેહ કિયા જા રહા હે કે અપને આપકો ઐસે કરતૂતોં ઔર હરકતોંસે બાઝ રખો, વર્ના યહી વઈદ તુમ પર ભી સાદિક આ સકતી હે.

(૨) ગિન ગિન કર રખતા હે, ઈસ્કા મતલબ યે હે કે માલકો ખર્ચ નહીં કરતા.

(૩) ઉસ્મેં લાલચ ઔર હિર્સ હે, ઉસ્કી વજહસે માલ જમા કરતા હે, ઔર બુખ્લકી વજહસે ગિન ગિન કર રખતા હે, ખર્ચ નહીં કરતા હે.

માલ કે ઝરીએ ભી અલ્લાહ કા કુર્બ

કોઈ આદમી શરીઅતકે બતાએ હૂએ ઉસૂલોં કે મુતાબિક, જાઈઝ તરીકેસે માલ કમાએ, ઔર અલ્લાહ તઆલાને જહાં ખર્ચ કરને કા હુકમ દિયા હે વહાં ખર્ચ કરે, બુખ્લસે કામ ન લે, માલી હુકૂકકી અદાઈગીમેં કોઈ કોતાહી ન કરે, તો કોઈ હરજ નહીં. માલ ભી અલ્લાહકી એક ને'મત હે, ઉસ્કે ઝરીએસે આદમી અલ્લાહકા કુર્બ હાસિલ કર સકતા હે.

અલ્લાહ કી જલાઈ હુઈ આગ

يَحۡسَبُ اَنَّ مَالَهٗۤ اَخۡلَدَهٗ ۚ (વો યે સમજતા હે કે ઉસ્કા માલ ઉસ્કો હમેશા ઝિંદા રખેગા) ગોયા ઉસ્કો અપને માલ પર ઈત્ના ભરોસા હે કે વો યૂં સમજતા હે કે ઈસ માલકી વજહસે મૈં હમેશા રહુંગા, યે માલ મુઝે

હમેશા ઝિંદા રખેગા. હાલાંકે ઈસ દુન્યામેં કૌન હમેશા ઝિંદા રેહને કે લિયે આયા હે? યે દુન્યા હી બાકી રેહનેવાલી નહીં હે!

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ.(الرحمٰن:٢٦) (હર એક કો દુન્યાસે જાના હે.)યહાં તક અલ્લાહ તઆલા ને ઉન્કી આદતેં ઔર ખસ્લતેં બતલાઈ. આગે વઈદ સુનાઈ જા રહી હે. "વયલ" કેહ કર વઈદ સુનાઈ થી.અબ મઝીદ સુનાઈ જા રહી હે:

كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ (હરગિઝ નહીં! ઉસ્કો તો ઐસી જગહ મેં ડાલા જાએગા જો ઉસ્કો ચૂરા ચૂરા કર દેગી)

حَطَمَ يَحْطِمُ કે મા'ના હેં કિસી ચીઝકો તોડ ફોડ કર ચૂરા બના દેના. તો જહન્નમમેં આગ કા એક તબ્કા હે, ઉસ તબ્કે કા નામ "હુતમહ" હે, ઉસ્કો ઉસ્મેં ડાલા જાએગા, જો ઉસ્કે જિસ્મ કો તોડ ફોડ કર ચૂરા ચૂરા કર દેગા.

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ (ઔર તુમ્હેં કયા મા'લૂમ કે વો ચૂરા ચૂરા કરનેવાલી ચીઝ કયા હે?) યા'ની જિસ જગહમેં ઉસ્કો ડાલા જાએગા, જો ચૂરા ચૂરા કરનેવાલી ઔર તોડ ફોડ કરનેવાલી હે, વો કયા હે? અલ્લાહ તઆલા આગે ઉસ્કી વઝાહત ફરમાતે હેં.

نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ (અલ્લાહકી જલાઈ હૂઈ આગ હે)

الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ (જો દિલોં પર ગાલિબ આ જાતી હે)

દિલોં કો જલાનેવાલી આગ

દેખો: દુન્યામેં અગર કિસી આદમીકો આગમેં ડાલા જાએ, તો પેહલે આગ ઉસ્કી ખાલ પર અસર કરતી હે, ફિર ઉસ્કે બાદ ગોશ્ત,

ફિર હડ્ડી પર. ઔર આમ તૌર પર ઐસા હોતા હે કે ઉસીમેં ઉસ્કી મૌત વાકેઅ હો જાતી હે, ઔર દિલ તક ઉસ્કા અસર પહોંચનેકી નોબત નહીં આતી. લેકિન જબ જહન્નમીયોં કો જહન્નમ મેં ડાલા જાએગા, તો જહન્નમ મેં: لَا يَمُوۡتُ فِيۡهَا وَلَا يَحۡيٰـى.(الاعلى:١٣) (વો ન તો મરેગા, ન ઝિંદા રહેગા) યા'ની વો ઝિંદગી, ઝિંદગી નહીં હે. મૌત નહીં આએગી. જબ મૌત નહીં આએગી, તો દુન્યામેં તો આગકા અસર દિલ તક પહોંચે ઉસ સે પેહલે મૌત આ જાતી હે ઈસલિયે વો અસર નહીં પહોંચ પાતા; લેકિન જહન્નમમેં તો દિલ પર ભી અસર પહોંચેગા. લિહાઝા વો ઉસ્કે લિયે બહોત ઝયાદહ તકલીફદેહ હોગી.

ચાર ગર્મીયાં

હઝરત શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ દેહલવી رحمه الله ફરમાતે હેં કે દુન્યામેં એક તો આગ કી ગર્મી હોતી હે, જિસ્કી કૈફીયત તો સબ જાનતે હેં. દૂસરી સૂરજકી ગર્મી હોતી હે. ગર્મીકે ઝમાનેમેં સૂરજ જબ કરીબ આતા હે, ઉસ્કી વજહસે લોગોંકો કિત્ની તકલીફ મહસૂસ હોતી હે? લોગ એ.સી. મેં રેહના પસંદ કરતે હેં. ઔર તીસરી ગર્મી આદમી કે અંદર કી હોતી હે. આદમી કો જબ બુખાર આતા હે તો ઉસ્કે જિસ્મ કી ગર્મી હોતી હે. તો બુખાર કી ગર્મીકી વજહસે આદમી બહોત ઝયાદહ તકલીફ મહસૂસ કરતા હે. બુખાર અંદર હી અંદર હે, ઈસલિયે ઉસ્કો તકલીફ કા શિદ્દતસે એહસાસ હોતા હે, અલબત્તા બુખાર મસામાત કે ઝરીયે, પસીને કી શકલમેં બાહર નિકલ જાએ તો કુછ ચૈનો સુકૂન મહસૂસ હોતા હે. યે તીન કિસ્મકી ગર્મીયાં હેં જિસ્કો લોગ જાનતે હેં. અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને યહાં ચૌથી કિસ્મકી ગર્મી બયાન કી હે,

વો અલ્લાહકી જલાઇ હૂઇ આગ હે. તો જિસ ગર્મીસે લોગ વાકિફ નહીં હેં, ઉસીકો ફરમાયા જા રહા હે:

نَارُاللّٰهِ الْمُوْقَدَةُ (અલ્લાહકી જલાઇ હૂઇ આગ)

الَّتِيْ تَطَّلِعُ عَلَى الْاَفْـِٕدَةِ (જો દિલ કે અંદર તક પહોંચેગી)[1]

ના કાબિલે બરદાશ્ત આગ

اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّؤْصَدَةٌ (બેશક વો ઉન પર બંદ કર દી જાએગી)

આગ અગર ખુલી હો તો ઉસ્કા અસર ધીરે ધીરે કમ હો જાતા હે, લેકિન અગર આગકો બંદ કર દિયા જાએ,તો ઉસ સુરતમેં ઉસ્કી શિદ્દત ઔર તાસીર ઝયાદહ તેઝ હો જાતી હે.ગોયા આગકો બાહર નિકલનેકા મૌકા નહીં દિયા જાએગા.જૈસે કિસી બંદ ડબ્બેમેં રખા જાએ.

فِيْ عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ (વો આગકે લંબે લંબે સુતૂનોંમેં ઘિરે હૂએ હોંગે)

યા'ની જહન્નમ મેં આગકે ઐસે લંબે શો'લે હોંગે જો ચારોં તરફસે ઐસે મા'લૂમ હોંગે જૈસે કે ઉન્કો આગ કે સુતૂનોંમેં બંદ કર દિયા ગયા હો. તો ઉસ આગકી શિદ્દત નાકાબિલે બરદાશ્ત હોગી, અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઉન્કો યે વઇદેં સુનાઇ.

એક વકત આએગા

હાસિલ યે કે જો લોગ ભી ઐસી હરકતેં કરતે હેં. અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે ઉન્કો બતલા દિયા ગયા હે કે આજ વો અપને માલો દૌલતકી ફરાવાની કી વજહસે, ઔર અપને રૂપયે પૈસે પર ઇતરાનેકી વજહસે યૂં સમજતે હેં કે કૌન હમારા કુછ બિગાડ સકતા

---

[1] તફસીરે અઝીઝી : ૬૪૨

હે? લેકિન એક વકત આએગા કે મૌત આએગી ઔર ફિર અલ્લાહ તઆલા ઉન્કો જહન્નમકે ઉસ તબકેમેં ડાલેંગે, જહાં ઉન પર યે અઝાબ સખ્તીકે સાથ મુસલ્લત કર દિયા જાએગા. બહરહાલ! નબિયે કરીમ ﷺ કે સાથ જિન લોગોંને ઈસ તરહ કા મુઆમલા કિયા થા ઉન્કે લિયે યે વઈદે હેં.

આજ ભી ઐસે લોગ હ

ઔર યે ઉસ ઝમાનેકે સાથ ખાસ નહીં હે. આપ ﷺ જબ તક દુન્યામેં રહે, આપ ﷺ કે સાથ ઈસ તરહ કા મુઆમલા હૂવા, આપ ﷺ કે દુન્યાસે તશરીફ લે જાનેકે બાદ આજ ભી દુન્યામેં બડી તા'દાદ ઐસે લોગોંકી હે. જો -નઉઝુબિલ્લાહ- નબિયે કરીમ ﷺ કી શાનમેં ગુસ્તાકિયાં કરતે હેં, આપ ﷺ પર ઐબ લગાતે હેં, આપ ﷺ કો તઅને દેતે હેં. તો યે બાત ઉસી ઝમાનેકે સાથ ખાસ નહીં થી, આજ ભી લોગ ઐસા કરતે હેં. જૈસે એક શખ્સને સારી દુન્યાકે કાર્ટૂન બનાનેવાલોંકો, નઉઝુબિલ્લાહ, દા'વત દી થી કે ફેસબુક પર નબિયે કરીમ ﷺ કે કાર્ટૂન બનાએ જાએં, ઔર ઉસ્કે લિયે બહોત બડા ઈન્આમ ભી રખા. નબિયે કરીમ ﷺ કે સાથ તૌહીનકે ઈસ મુઆમલે પર ઉન લોગોં કે લિયે ભી યહી વઈદ હે કે દુન્યામેં ઐસે કમબખ્ત, રઝીલ ઔર કમીને લોગ હેં કે જો દલીલસે બાત નહીં કરતે. જબ ઉન્કે પાસ કોઇ દલીલ નહીં હોતી તો વો ઈસ તરહ ગાલી ગલોચ ઔર બુરાઇ પર ઉતર આતે હેં, દુન્યાકા દસ્તૂર યહી હે કે જબ કિસીકે પાસ દલીલ નહીં હૂવા કરતી, તો વો દૂસરે તરીકે ઔર હથકંડે અપનાતા હે. યહાં ભી ઈસી તરહ હો રહા હે કે જો અપને આપકો જદીદ તેહઝીબ કે દાવેદાર કેહતે હેં, હુકૂકે ઈન્સાનકે અલમબરદાર કેહતે હેં. વો ભી નઉઝુબિલ્લાહ, નબિયે કરીમ

ﷺ કી શાનમેં ઈસી તરહ ગુસ્તાકિયાં ઔર બુરાઈયાં કરતે હેં. ઔર ઉસ્કે લિયે લોગોંકો બાકાઈદહ દા'વત દી જા રહી હે. ઉન સબકે લિયે યે સબ વઈદેં હેં.

અહલે ઈમાન કી આઝમાઈશ

ઈસ્મેં ખૂદ અહલે ઈમાનકે ઈમાનકી બડી આઝમાઈશ હે કે હુઝૂરે અકરમ ﷺ કે સાથ કી જાનેવાલી ઈસ ગુસ્તાખી પર આપ કયા એકશન લે રહે હેં? આપ ઉસ્કા કયા જવાબ દે રહે હેં? ગોયા હમારે ઈમાન કો ચેલેન્જ કિયા જાતા હે. નબિયે કરીમ ﷺ કી મુહબ્બત તો હમારે ઈમાનકા જુઝ હે. لا يؤمن أحدكم حتى أكون أحب إليه من نفسه ووالده وولده والناس أجمعين (નબિયે કરીમ ﷺ ફરમાતે હેં કે તુમમેં સે કોઈ આદમી મો'મિન નહીં હો સકતા જબ તક કે મૈં ઉસ્કી જાન, બાપ, અવલાદ ઔર તમામ લોગોંસે ઝયાદહ મહબૂબ ન હો જાઉં.)[1] જબ તક હુઝૂર ﷺ કી મુહબ્બત સબકી મુહબ્બત પર ગાલિબ ન હોં, તબ તક આદમીકા ઈમાન મુકમ્મલ નહીં હોતા, આપ ﷺ કી શાનમેં ઈસ તરહકી ગુસ્તાકિયાં કરકે અહલે ઈમાનકો ગયરત દિલાઈ જા રહી હે, ઔર ચેલેન્જ કિયા જા રહા હે કે ઉન્કો ચાહિયે કે ઐસા કરનેવાલોંકી ઈસ હરકત પર અપના તઅસ્સુર દેં. વો તઅસ્સુર કયા હે? જોશમેં આકર ઉન્કો ગાલીયાં દેનેકે બજાએ ઐસા જવાબ દેના ચાહિયે, જો ઉન પર અસરઅંદાઝ હો.

ફેસબુક કા ઈસ્તેમાલ છોડ દિજીયે

ઔર વો જવાબ કયા હે? હઝરત મૌલાના મુફતી મુહમ્મદ તકી સાહબ ઉસ્માની دامت برکاتہم ને કિસી મૌકે પર ફરમાયા થા કે યે ફેસબુક

---

[1] સહીહ બુખારી : ૧૫, મુસ્લિમ શરીફ : ૩૪

હે, ઈસી કે ઝરીયે યે લોગ ઐસી હરકત કરતે હેં. હઝરત ફરમાતે હેં કે જબ કોઇ આદમી ફેસબુક કો કલિક કરતા હે તો એક મરતબહ કલિક (Click) કરને પર ફેસબુક વાલે કો ઢાઇ ડોલરકા ફાઈદહ હોતા હે, તો યે લોગ ઐસે લાખોં ડોલર કમાતે હેં. આપ ઈસ ફેસબુક કે ઈસ્તેમાલકો છોળ દિજીયે, હમ લોગ કસરતસે મોબાઈલ ઈસ્તેમાલ કરનેકી વજહસે ઈસ્કે ઐસે આદી બન ચુકે હેં કે હમ અપને દુશ્મનોંકો હુઝૂર ﷺ કી બુરાઇ કરનેવાલોંકો, નાદાનિસ્તા તૌર પર ફાઈદહ ઔર તાકત પહોંચા રહે હેં. ઉન્કા જવાબ યહી હે કે જબ પૈસેકી માર પડેગી તો સીધે હો જાએંગે, આપ ઉન્કે ખિલાફ એહતિજાજ કરતે રહો. વો ઉસ્કા કોઈ અસર કુબૂલ નહીં કરતે, લેકીન જબ પૈસેકી માર પડતી હે તો વો ખૂદ બ ખૂદ સીધે હો જાતે હેં. ઈસલિયે અહલે ઈમાનકી ઈમાની ગયરતકા તકાઝા યે હે કે ઈન ચીઝોંકો ઈસ્તેમાલ ન કરેં, તા કે ઉસ્કી વજહસે જો નુકસાન હો વો ખૂદ હી ઐસી ચીઝોંસે બાઝ આ જાએં.

યહી અસલ જવાબ હે

હાસિલ યે હે કે યે વઈદ આપ ﷺ કે ઝમાનેમેં મકકા મુકર્રમહકે સરદાર ઐસી હરકતેં કરતે થે. ઉન્કે લિયે અસલ તો નાઝિલ હૂઈ, લેકિન ઉન્કે સાથ ખાસ નહીં હે, હમારે ઈસ મુલ્કમેં ભી ઐસે લોગ મૌજૂદ હેં. જો-નઉઝુબિલ્લાહ- નબિયે કરીમ ﷺ કી શાનમેં ઐસે ગુસ્તાખાના અલ્ફાઝ ઈસ્તેમાલ કરતે હેં, જિસ્કો હમ પઢતે હેં તો હમારી ઈમાની ગયરત જોશમેં આ જાતી હે. લિહાઝા ઉન્કો ઐસે અંદાઝમેં જવાબ દેના ચાહિયે,જિસસે ઉન્કો નુકસાન પહોંચે, યહી અસલ જવાબ હે, જોશમેં આકર ઐસા તરીકા ઈખ્તિયાર નહીં કરના ચાહિયે કે ઉન્કો તો કોઈ નુકસાન નહીં પહોંચતા, હમ બિલા વજહ બદનામ હો જાતે હેં.

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકી ઈસ સે હિફાઝત ફરમાએ.

"જમઉલ ફવાઈદ" મેં તબરાની સે નકલ કિયા હે કે હઝરત અનસ ﷺ ને હુઝૂરે અકદસ ﷺ કા યે ઈરશાદ નકલ કિયા હે કે જો શખ્સ અપને બેટે કો નાઝિરહ કુર્આન શરીફ સિખલાવે; ઉસ્કે સબ અગલે ઔર પિછલે ગુનાહ મઆફ હો જાતે હેં ઔર જો શખ્સ હિફ્ઝ કરાએ, ઉસ્કો કયામતમેં ચૌધવીં રાત કે ચાંદ કે મુશાબેહ ઉઠાયા જાવેગા ઔર ઉસ્કે બેટે સે કહા જાવેગા કે પઢના શુરૂઅ કર, જબ બેટા એક આયત પઢેગા બાપ કા એક દર્જા બલંદ કિયા જાવેગા, યહાં તક કે ઈસી તરહ તમામ કુર્આન પૂરા હો.

બચ્ચે કે કુર્આન શરીફ પઢને પર બાપ કે લિયે યે ફઝાઈલ હેં ઔર ઈસી પર બસ નહીં દૂસરી બાત ભી સુન લિજીયે કે અગર ખુદા ન કરે આપને અપને બચ્ચે કો ચાર પૈસે કી લાલચ મેં દીન સે મહરૂમ રખા, તો યે હી નહીં કે આપ ઉસે હમેશા કે સવાબ સે મહરૂમ રહેંગે; બલ્કે અલ્લાહ કે યહાં આપકો જવાબ ભી દેના પડેગા. આપ ઉસ ડર સે કે યે મૌલવી વ હાફિઝ પઢને કે બાદ સિર્ફ મસ્જિદ કે મુલ્લાને ઔર ટુકડે કે મોહતાજ બન જાતે હેં ઈસ વજહ સે આપ અપને લાડલે બચ્ચે કો ઉસ સે બચાતે હેં, યાદ રખિયે કે ઉસ સે આપ ઉસ્કો હમેશા કી મુસીબત મેં ગિરફતાર કર હી રહે હેં, મગર સાથ હી અપને ઉપર ભી સખ્ત જવાબદેહી લે રહે હેં.હદીષ કા ઈરશાદ હે:

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهٖ

(ફઝાઈલે આ'માલ,(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૩૬)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ અસ્ર

(તારીખ:- ૨૫,સફર ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૩,નવેમ્બર ૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا ومولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى آله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً- أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم- بسم الله الرحمٰن الرحيم-

وَالْعَصْرِ ۝١ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِيْ خُسْرٍ ۝٢ اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ ۙ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ۝٣

بہ قامت کہتر بہ قیمت بہتر

યે સૂરએ અસ્ર હે, ચૂં કી પેહલી હી આયતમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને અસ્ર યા'ની ઝમાનેકી કસમ ખાઇ હે, ઈસ કલિમએ અસ્ર કી વજહસે ઈસકા નામ સૂરએ અસ્ર રખા ગયા હે. યે કુર્આને પાક કી દૂસરે નંબર કી સબસે છોટી સૂરત હે, પેહલે નંબરકી સૂરએ કવષર હે, ઉસ્મેં દીગર સૂરતોંકે મુકાબ્લેમેં કમ સે કમ હુરૂફ ઔર કલિમાત હેં, ઈસ સે કુછ કમ છોટી યે સૂરએ અસ્ર હે. ગોયા યે દૂસરે નંબરકી છોટી સૂરત હે. લેકિન અપને મઝામીનકે એ'તબારસે બડી એહમિયતકી હામિલ હે.

ઝિંદગી દુરૂસ્ત કરને કે લિયે

ઈમામ શાફિઈ ﷫ કા મકૂલા હે કે અગર લોગ ઈસ સૂરતમેં ગૌર કરેં, તો ઉન્કી ઝિંદગી કે દુરૂસ્ત કરને કે લિયે યે અકેલી કાફી હો જાએગી.[1] ઔર હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ બિન હસન ﷫ ફરમાતે હેં કે નબિયે કરીમ ﷺ કે સહાબા ﷸ મેં સે દો આદમી જબ આપસ મેં મિલતે થે, તો વો જુદા નહીં હોતે થે, યહાં તક કે ઉન મેં સે હર એક દૂસરે કો સૂરએ અસ્ર ન સુના દેં. ગોયા ઈસ્મેં બડી નસીહત હે. હર એક સૂરએ અસ્ર પઢકર અપને સાથી કો સુનાતા થા, ઉસ્કે બાદ સલામ કર કે જુદા હોતા થા.[2]

શાને નુઝૂલ

ઈસ્કે શાને નુઝૂલકે સિલસિલેમેં હઝરત શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ દેહલવી ﷫ ને તફસીરે અઝીઝીમેં લિખા હે કે કલ્બ બિન ઉસૈદ નામી કુરૈશ કા એક આદમી થા, ઉસ્કો અબૂલઅસદૈયન સે ભી યાદ કિયા જાતા થા, યે ઉસ્કી કુન્નિયત થી. હઝરત અબૂબક્ર ﷸ કા ઝમાના એ જાહિલિયતકા દોસ્ત થા, જબ હઝરત અબૂબક્ર ﷸ ને ઈસ્લામ કુબૂલ કિયા તો એક દિન વો હઝરત અબૂબક્ર ﷸ કે પાસ આયા, ઔર કેહને લગા: અબૂબક્ર! તુમ તો બડે અકલમંદ આદમી થે! ઔર હમેશા તિજારતમેં અપની અકલમંદી ઔર દાનાઈકી વજહસે બહોત નફા હાસિલ કરતે થે! તુમ ને યે કયા કિયા કે ઈસ્લામ કુબૂલ કર લિયા? ઔર “લાત” ઔર “ઉઝઝા” કે દીન ઔર અપને બાપ દાદા કે દીનકો છોળકર તુમ બહોત બડે ખસારેમેં પડ ગએ, ઉન્કી શફાઅતસે મહરૂમ

---

[1] તફસીર ઈબ્ને કસીર :

[2] મઉજમુલ અવસત : ૫/૨૧૫

હો ગએ. તો હઝરત અબૂબક્ર ﷺ ને જવાબમેં ફરમાયાઃ જો આદમી હક કુબૂલ કરતા હે વો કભી ખસારેમેં નહીં રેહતા. અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈસી ગુફતગૂ પર હઝરત અબૂબક્ર ﷺ કી તાઈદમેં ઔર ઉન્કી બાતકી ખૂબીકે બયાનમેં યે સૂરત નાઝિલ ફરમાઈ. હઝરત શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ عليه الرحمة ને યે શાને નુઝૂલ બતલાયા હે.[1]

અલ્લાહ તઆલાને ઝમાનેકી કસમ ખાઈ હેઃ وَالْعَصْرِ :

عصر ઝમાને કો ભી કેહતે હેં, અસ્ર કા વકત ભી મુરાદ લિયા જા સકતા હે, ઔર આદમીકી ઝિંદગીકા ઝમાના ભી મુરાદ લિયા જા સકતા હે.

કસમ યકીન દહાની કે લિયે

પેહલી બાત તો યે હે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને યહાં જો કસમ ખાઈ હે, આમ તૌર પર ઈન્સાન ઔર લોગ અપની બાતોંમેં જબ કસમ ખાતે હેં, કસમ કા ઈસ્તેમાલ બસા અવકાત મુખાતબકો અપની બાતકા ઈત્મીનાન ઔર યકીન દિલાને કે લિયે હોતા હે. ગોયા વો અપની સચ્ચાઈ ઝાહિર કરને કે લિયે કસમ ખાતા હે, ઈસ મકસદકે લિયે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકો કસમ ખાનેકી ઝરૂરત નહીં હે. وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ قِيْلًا (النساء:۱۲۲) (અલ્લાહસે ઝયાદહ કૌન સચ્ચા હો સકતા હે?)

કસમ બતૌરે દલીલ

અલબત્તા ફસાહત વ બલાગતકે એ'તબારસે કભી કભી અપની બાત ઔર ગુફતગૂમેં કુવ્વત પૈદા કરનેકે લિયે ભી કસમ ઈસ્તેમાલ કી જાતી હે. હાં! ઈસ મકસદકે લિયે તસ્લીમ કર સકતે હેં. હઝરાતે મુફસ્સીરીન ને લિખા હે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે કલામ મેં જો

---

[1] તફસીરે અઝીઝી : ૬૩૪

કસમ હે વો દર અસલ એક દલીલ ઔર શાહિદ કે તૌર પર હે, ઈસ ચીઝ પર જિસ્કી અલ્લાહને કસમ ખાઈ હે, અલ્લાહને કુર્આન પાકમેં બહોત સારી ચીઝોંકી કસમ ખાઈ હે, ઝમાનેકી, કલમકી, બલદે અમીન, મકકા મુકર્રમહકી, કયામત વગૈરહ. لَآ اُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ۔(القيمة-١) وَهٰذَا الْبَلَدِ

وَ الْعَصْرِ(العصر-١) وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُوْنَ۔(القلم-١) الْاَمِيْنِ۔ (التين-٣) ઈન આયાતમેં અલ્લાહ તઆલાને જિસ ચીઝકી કસમ ખાઈ હે, વો બાદકે મઝમૂનકી સદાકતકે લિયે બ તૌરે દલીલ ઔર શાહિદ હે. દેખો! જિસ ચીઝકી કસમ ખાઈ જા રહી હે અગર ઉસ્કી હકીકતમેં તુમ ગૌર કરોગે, તો ઉસ્કે બાદ જો ચીઝ બયાન કી જા રહી હે, તુમ્હેં ઉસ્કી સચ્ચાઈકા અંદાઝહ હો જાએગા. તો અલ્લાહ તઆલા જો કસમેં ખાતે હેં, વો ઉમૂમન ઈસી મકસદકે લિયે હોતી હે. યહાં ભી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઝમાને કી કસમ ખાઈ હે, ઉસ્કે બાદ હકીકત બયાન કી ગઈ હે કે: اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِيْ خُسْرٍ (બે શક તમામ ઈન્સાન ખસારે ઔર ઘાટેમેં હેં) યહાં એક મઝમૂન બયાન ફરમાયા હે કે તમામ ઈન્સાન ખસારે ઔર ઘાટેમેં હેં, ઉસ્કી સદાકત ઔર તાકીદ કે લિયે ઝમાનેકી કસમ ખાઈ ગઈ. ગોયા બારી તઆલા ફરમાતે હેં કે ઝમાનેકે હાલાત મેં અગર કોઈ આદમી ગૌર કરે તો ઉસ્કો યે બાત સાફ મા'લૂમ હોગી કે ઈન્સાન ખસારે ઔર ઘાટેમેં હે.

ઝિંદગી એક તિજારત

કયૂં? ઈસલિયે કે ઈન્સાનકો દુન્યામેં આખિરતકી તિજારત કરની હે. અલ્લાહ તઆલાને કુર્આનમેં ફરમાયા: يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى

(الصف-١٠) تِجَارَةٍ تُنْجِيْكُمْ مِّنْ عَذَابٍ اَلِيْمٍ. ગોયા ઈસ ઝિંદગીકે સારે કામોં કો એક તિજારતસે તા'બીર કિયા હે. દૂસરી જગહ હે: اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ (التوبة-١١١) (અલ્લાહ તઆલા ને અહલે ઈમાનકી જાનોં ઔર માલોંકો જન્નતકે બદલે ખરીદ લિયા.) ગોયા જન્નત ઉસ્કી કીમત મુકર્રર કી ગઈ હે. કુર્આનને ઈસ્કો તિજારતસે તા'બીર કિયા.

ઔર હદીષ શરીફમેં ભી નબિયે કરીમ ﷺ કા ઈરશાદ હે: كُلُّ النّاس يَغْدُو، فبائع نَفْسَه فمُعْتِقُهَا أومُوبِقُهَا (હર ઈન્સાન જબ સુબ્હકો અપને ઘરસે નિકલતા હે તો વો અપની જાનકા સૌદા કરતા હે, યા તો વો અપને આપકો બચા લે જાતા હે યા અપને આપકો હલાક કર દેતા હે)[1] અગર અલ્લાહકી ઈતાઅત ઔર ફરમાબરદારી કી, અલ્લાહ તઆલાકે અહકામકી બજા આવરી કી, અલ્લાહકે હુકમકે મુતાબિક દિન ગુઝારા, તો વો અપને આપકો બચા લે ગયા, અપની જાનકો જહન્નમકે અઝાબસે આઝાદ કરા લિયા. ઔર અગર ઉસ્કે ખિલાફ કિયા હે તો અપને આપકો હલાક કર દિયા. તો નબિયે કરીમ ﷺ ફરમાતે હેં: كُلُّ النّاس يَغْدُوا، فبائع نَفْسَه (હર આદમી જબ સુબ્હકો નિકલતા હે તો અપની જાનકા સૌદા કરતા હે) ઉસ્કો તિજારતસે તા'બીર કિયા. ગોયા અલ્લાહ ને ઈન્સાનકો જો દુન્યામેં ભેજા હે, ઉસ્કે લિયે યે એક તિજારત હે.

હો રહી હે ઉમ્ર મિસ્લે બર્ફ કમ

ઈસ તિજારત કા સરમાયા ક્યા હે? હર તિજારતકે લિયે કોઈ ન કોઈ પૂંજી, કેપીટલ ઔર સરમાયા હૂવા કરતા હે. તાજિર સરમાયે ઔર

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૨૨૩

કેપીટલસે તિજારત કરતા ઔર નફા કમાતા હે. ઔર સરમાયે કો ભી તરક્કી દેતા હે ઔર બઢાતા હે. તો ઈન્સાનકી તિજારતકે લિયે સરમાયા કયા હે? અલ્લાહ તઆલાને ઈન્સાનકો તિજારતકે લિયે જો સરમાયા અતા ફરમાયા હે, વો ઉસ્કી ઝિંદગી હે. યે એક ઐસા સરમાયા હે જો હર વકત ઘટતા જા રહા હે. ઉસ્મેં કમી આતી જા રહી હે. એક અરબી શાઈર કા શેર હે;

حياتك أنفاس تُعَدُّ فكلّما مضى نَفَسٌ منها انتقصت بها جزءًا

(તુમ્હારી ઝિંદગી ચંદ સાંસોંકા નામ હે, જબ તુમ્હારી એક સાંસ ગુઝરી તો ગોયા તુમ્હારી ઝિંદગીમેં ઈત્ની કમી આઈ)જૂં જૂં વકત ગુઝરતા જાતા હે, ઝિંદગીમેં કમી આતી જાતી હે. ઔર ઝિંદગી ગુઝરતી જા રહી હે, હમ ઉસ્કો રોક નહીં સકતે. હઝરત ખ્વાજા સાહબ કા શેર હે.

હો રહી હે ઉમ્ર મિસ્લે બર્ફ કમ,
ચૂપકે ચૂપકે રફ્તા રફ્તા દમ બ દમ.

દો સરમાયે

હઝરત મુફ્તી મુહમ્મદ શફીઅ સાહબ رحمه الله ફરમાતે હેં: સરમાયે દો તરહકે હોતે હેં:

(૧) મુનજમીદ: ઐસા સરમાયાકે આદમી જબ ઉસ્કો ઈસ્તેમાલ કરે તબ વો ઉસ્કે હાથ સે નિકલેગા. અગર ઉસ્કો ઈસ્તેમાલ ન કરે તો વો બાકી રેહતા હે. મસલન: આપકે પાસ એક લાખ રૂપિયે હેં, તો યે મુનજમિદ સરમાયા હે. આપ અભી ઈસ્તેમાલ ન કરના ચાહેં, તો પેટી યા તિજોરીમેં રખ દો, એક મહીને કે બાદ, એક સાલ કે બાદ, દો સાલકે બાદ ઉસ્કો નિકાલકર ઈસ્તેમાલ કર સકતે હેં. વો અપની હાલત પર બાકી રહેંગે.

(૨) સૈયાલઃ યા'ની જારી સરમાયાઃ મસલન આપ ઉસ સે ફૌરી તૌર પર ફાઈદહ ઉઠા લેં તબ તો ઠીક હેં વર્ના રફતા રફતા વો આપકે હાથસે નિકલ જાએગા. જૈસે એક બુઝુર્ગ એક મરતબહ બાઝાર સે ગુઝર રહે થે, ઉન્હોંને દેખા કે એક આદમી બર્ફ બેચ રહા હે, વો આવાઝ લગા રહા થાઃ લે લો, ઉસ આદમીકી ચીઝ! જો હર વકત ઉસ્કે હાથસે નિકલતી જા રહી હે. બર્ફ તો પિઘલતા રેહતા હે. અબ વો જલ્દી ઉસ્કો બેચકર ઉસ્કે પૈસે બના લે તબ તો ઠીક હે, ઔર અગર બર્ફ જલ્દી નહીં બિકા તો વો ધીરે ધીરે પિઘલકર ખત્મ હો જાએગા. ઉસ્કા સરમાયા ઉસ્કે હાથસે નિકલ જાએગા. હમારી ઝિંદગીકે ઐયામ ભી ઐસે હી હેં.[1]

આજ અગર હમકો કોઇ કામ નહીં હે તો આજકે દિનકો હમ ફ્રિઝડ કરકે રખના ચાહે, યા તિજોરીમેં બંદ કરકે રખના ચાહેં કે આજ તો કુછ કામ નહીં હે, ચલો, ઈસ દિનકો મહફૂઝ કર લેં, કભી કામ હોગા તો ઈસ દિનકો હમ ઈસ્તેમાલ કરેંગે. ઐસા કર સકતે હેં? નહીં. હમ ઈસ્કો બચાકર રખ નહીં સકતે. વો હમારે હાથસે નિકલતા ચલા જા રહા હે, તો યે એક ઐસા સૈયાલ સરમાયા હે કે અગર હમ ઉસ સે હાથોં હાથ ફાઈદહ ઉઠા લેં તબ તો ઠીક હે, વર્ના હમ ઘાટેમેં હેં.

ઈસ્કો એક મિસાલસે યૂં સમજો કે અગર કિસી આદમીકે પાસ સુરત શહેરકે કિસી આ'લા મારકેટ એરીયામેં એક બીગા ઝમીન હે, જો કરોડોંકી કીમત કી હે. યે ઝમીન ઐસા મુનજમિદ સરમાયા હે, જો ઉસ્કે હાથસે ઉસ વકત તક નહીં નિકલેગા, જબ તક ઉસ્કો બેચકર ઉસ સે નફા હાસિલ ન કર લે. ઔર ઉસ્કે પાસ પૈસે ભી હેં, કિસીને કહા કે દેખો! યે બડી મૌકે કી ઝમીન હે, અગર તુમ યહાં કોઇ તિજારતી

---

[1] મઆરીફુલ કુર્આન : સૂરએ અસ્ર

સેન્ટર બનાઓ, એક બડી ઈમારત બનાઓ, જિસ્મેં દુકાનેં ભી હો, દફતર ભી હો, તો ઉન્સે આપકો કરોડોં કી શકલમેં કિરાયા મિલેગા. ચુનાંચે ઉસ્ને ઉસ ઝમીન પર એક બહોત બડી ઈમારત બનાઈ, દુકાનેં, ઓફીસેં સબ કુછ બનાયા, અબ વો ઈમારત તૈયાર હો ગઈ. ખૂદ ઝમીન, દુકાનેં, દફતર તો મુનજમિદ સરમાયે હેં; લેકિન અબ ઉન દુકાનોં ઔર દફતરોંકો કિરાયે પર દે કર જો આમદની હાસિલ કરેગા, તો વો કિરાયા એક સૈયાલ સરમાયા હે. ઈસ તરહ કી ઈમારત તૈયાર હો ગઈ, ઓફીસેં, દુકાનેં બન ગઈ, લોગ કિરાયે પર લેને આ રહે હેં: મુઝે તુમ્હારી દુકાન કિરાયે પર ચાહિયે, તો યે કેહતા હે: અભી નહીં! મૈં ઝરા સોચતા હું! અભી નહીં! અભી નહીં! કરતે કરતે દો સાલ નિકાલ દિયે, તો અબ દો સાલકા જો કિરાયા આ સકતા થા ઉસ્કો ઝાએઅ ઔર બરબાદ કર દિયા. અલગર્ઝ દુકાનેં અલગ સરમાયા હેં, ઔર ઉન્સે હાસિલ હોનેવાલા કિરાયા અલગ સરમાયા હે. કિરાયા સૈયાલ સરમાયા હે, કિરાયે પર દેકર હાથોં હાથ નફા હાસિલ કરતા હે તો ઠીક, વર્ના ઈત્ના નુકસાન હોગા. આઈન્દહ ભી જિત્ની દેર કરતા જાએગા ઉત્ના મઝીદ નુકસાન હોગા.

ગર્દૂ ને ઘડી ઉમ્ર કી એક ઔર ઘટા દી

તો હકીકત યે હે કે હમારી ઝિંદગીકે ઈન ઐયામ કો હમ જિત્ના ઝયાદહ અલ્લાહકી ઈતાઅતો ફરમા બરદારીમેં, ઈબાદતમેં, ઝિક્રો તસ્બીહમેં ઔર મામૂર બિહા ઉમૂરમેં સર્ફ કરેંગે તો ઉન અવકાતકે ઝરીએ હમ આખિરતકા ઝખીરા હાસિલ કર સકતે હેં. ઔર અગર હમ ને કુછ નહીં કિયા, યહાં તક કે યે અવકાત હમારે હાથસે નિકલ ગએ, તો કમ અઝ કમ યે નુકસાન તો ઝરૂર હૂવા કે ઈન અવકાતમેં હમ આખિરતકી જો બડી દૌલત હાસિલ કર સકતે થે વો હાસિલ નહીં કર

પાએ. ઔર અગર ખૂદા ન ખ્વાસ્તા ઉન અવકાતકો હમને અલ્લાહકી નાફરમાનીમેં ઈસ્તેમાલ કિયા, યે તો અપના ડબલ નુકસાન કિયા. જબ આદમી અપની ઝિંદગી પર ગૌર કરતા હે તો પતા ચલતા હે કે વો હર હાલમેં ઉસ્કે હાથસે નિકલી ચલી જા રહી હે, ઔર હર આદમી નુકસાન ઔર ઘાટેમેં હે, સરમાયા ઉસ્કા કમ હોતા જા રહા હે.

જબ સાલ પૂરા હોતા હે તો લોગ સાલગિરહ મનાતે હેં, ઔર ખૂશિયાં મનાતે હેં. અગરચે યે ઈસ્લામી તરીકા નહીં હે, ગૈર ઈસ્લામી તરીકા હે, લેકિન લોગોંકી દેખા દેખી મુસલમાન ભી યે હરકત કરતે હેં. સાલગિરહ મનાનેવાલે દા'વતેં કરતે હેં, ખૂશીકા ઈઝહાર કરતે હેં કે હમારી ઝિંદગીમેં એક સાલ બઢ ગયા; હમ બાઈસ સાલકે થે, અબ તેઈસ સાલકે હો ગએ. અકબર ઈલાહબાદી બડે હકાઈક પૈશ કરને વાલે હેં, ઉન્હોંને ઐસે લોગોંકો કહા હે : બઢા કહાં? ઘટા હે. માન લીજીયે કે અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કો સાઠ સાલ કી ઝિંદગી અતા ફરમાઈ હે. તો જબ એક સાલ હોગા તો યૂં કહા જાએગા કે સાઠમેં સે એક સાલ કમ હૂવા. હમ લોગ તા'બીર યૂં કરતે હેં કે બઢા, યે ધોકા હે, અકબર ઈલાહબાદી ઈસ્કો અપને શેરમેં કેહતે હેં.

“જબ સાલગિરહ હૂઈ તો ઉકદહ યે ખૂલા,
યહાં ગિરહ સે એક ઔર સાલ જાતા રહા.”

હમારી ગાંઠ મેંસે એક બરસ ગયા. પેહલેકે ઝમાનેમેં લોગ પૈસે અપની ઓઢી હૂઈ ચાદરકે કિનારેમેં બાંધતે થે, જૈસે ગુજરાતીમેં કેહતે હેં.“ગાંઠના ખર્ચયા” તો ગિરહમેં સે યા'ની અપની જેબમેં સે, યા'ની જબ સાલગિરહ હૂઈ તો ભેદ યે ખુલા કે અપની જેબમેં સે એક સાલ ગયા, બઢા નહીં, અલ્લાહ તઆલાને યે જો કીમતી સરમાયા અતા ફરમાયા હે, ઉસ સે જિત્ના ઝયાદહ ફાઈદહ ઉઠા સકતા હો ઉઠાના

ચાહિયે. જો લોગ ફાઈદહ ઉઠાતે હેં વો કામ્યાબ હેં, વર્ના હાથસે યે દૌલત નિકલી ચલી જા રહી હે ઔર ઇન્સાન ઘાટેમેં હે.

ચાલીસ સાલ સે રોટી નહી ખાતે થે !

ઈસીલિયે હમારે બુઝુર્ગોંકે હાલાતમેં સુનતે હેં કે વો એક એક મિનિટકી ઔર એક એક લમ્હેકી કદ્ર કિયા કરતે થે! આપને ફઝાઈલકી કિતાબોંમેં સુના હોગા કે શૈખ અલી જુરજાની ﷫ એક અલ્લાહવાલે થે વો રોટી ખાનેકે બજાએ સત્તુ ફાંક લેતે થે, કિસીને પૂછા કે હઝરત! આપ સિર્ફ સત્તુ ફાંક લિયા કરતે હેં, રોટી નહીં ખાતે? તો ફરમાયા કે મૈંને હિસાબ લગાયા કે રોટી ખાનેમેં ચબાના પડતા હે, ઉસ્મેં દેર લગતી હે, લિહાઝા મૈં સત્તુ ફાંક લેતા હું, તો મુઝે ૭૦ મરતબહ સુબ્હાનલ્લાહ ઝયાદહ પઢનેકા ફાઈદહ હોતા હે. ચુનાંચે ઉન્કે મુતઅલ્લિક લિખા હે કે ૪૦ સાલસે વો રોટી નહીં ખાતે થે, સિર્ફ સત્તુ ફાંકતે થે. તા કે જો વકત બચે ઉસ્કો તસ્બીહ પઢનેમેં ઈસ્તેમાલ કરેં.[1] આપ અંદાઝહ લગાઈયે! જો આદમી અપને ખાનેકે ટાઈમમેં સે કટીંગ કરકે તસ્બીહ પઢતા હો વો કભી દૂસરે વકતકો ઝાએઅ કર સકતા હે?

કુર્આન પાક કી પચાસ આયતેં પઢ સકતા હૂં

હઝરત દાવૂદ તાઈ ﷫ કે મુતઅલ્લિક મન્કૂલ હે કે વો રોટી ચબાકર ખાનેકે બજાએ પાનીમેં ભીગો દેતે થે. ખાનેકે લિયે રોટી આતી તો ઉસ્કો પાનીમેં ભિગો દેતે થે. જબ નર્મ હો જાતી તો મૂંહમેં ડાલ કર હલકસે નીચે ઉતાર લેતે થે.[2] રોટીકા મકસદ હે ગિઝા, જબ હલકસે નીચે જાએગી તબ ભી વો મકસદ હાસિલ હો જાએગા. અલબત્તા ભીગોકર ખાનેકી વજહસે લઝઝત ઔર ઝાઈકા નહીં રહેગા. હમારા

---
[1] ઈહયાઉલ ઉલૂમ (ઈમામ ગઝાલી)
[2] હિલ્યતુલ અવલીયા : ૭/૩૪૫

હાલ તો યે હે કે જબ પ્લેટમેં પાનીકે એક દો કતરે રેહ ગએ હોં, ઔર રોટીકા જો હિસ્સા વહાં લગા હૂવા હે, વો જબ મૂંહમેં આતા હે તો ઝાઇકા ન હોનેકી વજહસે હમારા મૂડ ખરાબ હો જાતા હે; લેકિન ઉન્હોંને ઝિંદગીભર ઇસી તરહ રોટી ખાઇ, ક્યૂં? વો કેહતે હેં કે મૈંને રોટી ચબાકર ખાને ઔર ભીગોકર ખાનેકે દરમ્યાન હિસાબ લગાયા, તો મા'લૂમ હૂવા કે મૈં ઇત્ની દેરમેં કુર્આન પાક કી પચાસ આયતેં પઢ સકતા હું, યે વો હઝરાત થે જો અપની ઝિંદગીકે અવકાતકો વસુલ કરનેકા એહતિમામ કરતે થે. ઔર એક એક મિનિટ કી કદ્ર કરતે થે.

આખિરતકી તિજારત બડી નફા બખ્શ હે, અલ્લાહ તઆલાને ઇસ ઉમ્મતકો જો ખુસૂસિયાતો ઇમ્તિયાઝ અતા ફરમાએ, ઉનમેં સે એક ખુસૂસિયત યે હે કે અલ્લાહ તઆલાને હર નેકી કા બદલા દસ ગુના રખા હે, યે તો કમ સે કમ હે, ઔર જબ બઢતે હેં તો દસ ગુનાસે સાતસો ગુના તક. ઔર અગર માલ ખર્ચ કિયા જાતા હે તો ઉસ્કી કોઇ ઇન્તિહા હી નહીં હે, أضعافاًمضاعفة (અઝઆફઅન મુઝાઅફતન) કા વા'દા ફરમાયા હે:مَثَلُ الَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِيْ كُلِّ سُنْۢبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ ؕ وَاللّٰهُ يُضٰعِفُ لِمَنْ يَّشَآءُ-(البقرة-٢٦١)અલ્લાહ જિસ્કો ચાહે ઉસ્કો સાતસો સે ભી ઝયાદહ દે સકતે હેં, રોઝેકે મુતઅલ્લિક વારિદ હે કે ઉસ્કા સવાબ અલ્લાહ તઆલા દેતે હેં. તો ઇસ ઉમ્મતકો નેકિયોંકા ઇત્ના ઝયાદહ બઢાવા મિલા હે, જબ આદમી ઉસ્કો સોચે ઔર આખિરતકે લિયે અમલ કરે તો બહોત કુછ ઝખીરા આખિરત કે લિયે જમા કર સકતા હે. લેકિન જો લોગ ઇસ અસ્રસે ફાઇદહ નહીં ઉઠાતે ઔર ઉન્કી ઉમ્ર યૂં હી ગુઝરતી જા રહી હે વો ઘાટેમેં હેં.

ચાર સિફ़ાત

ઈસીકો કહા ગયા: وَالْعَصْرِ، اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِيْ خُسْرٍ (કસમ હે ઝમાનેકી, બેશક ઈન્સાન બડે ઘાટેમેં હે)

ઈન્સાનસે મુરાદ નોએ ઈન્સાની હે. અલબત્તા કૌન લોગ ઘાટે ઔર ખસારેમેં નહીં હેં? જો ચાર કામ કરતે હેં, વો ઘાટે ઔર ખસારેમેં નહીં હેં:

اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ (મગર વો લોગ જો ઈમાન લાએ ઔર આ'માલે સાલિહા કિયે) ગોયા ઉન્હોંને અપની ઝાતકો ઠીક કર લિયા, કામિલ બન ગએ, અપને અંદર કમાલ પૈદા કર દિયા.

وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ (ઔર એક દૂસરેકો હક બાતકી ઔર સબ્રકી નસીહત કરેં) દૂસરોંકો હક બાત ઔર સબ્રકી નસીહત કરના, દૂસરોંકો દર્જએ કમાલ તક પહોંચાના હે, ખૂદ કામિલ બનેં ઔર દૂસરોંકો કામિલ બનાને કે લિયે મેહનત કરેં, મુકમ્મલ બનેં. યે ચાર સિફતેં જિસ્કે અંદર હોંગી વો ખસારેમેં નહીં હેં.

.. હમ ખસારે સે નહી બચ સકતે

ઈસ સે મા'લૂમ હૂવા કે ખસારેસે બચનેકે લિયે આદમીકા સિર્ફ અપને તૌર પર કામિલ બન જાના કાફી નહીં હે. હમને ઈમાન કુબૂલ કરકે આ'માલે સાલિહાકા એહતિમામ કર લિયા, અપની ઝિંદગી ઠીક કર લી; ફિર ભી હમ ઘાટેસે નિકલે નહીં હેં, ઘાટેસે નિકલે હૂએ ઉસ વકત કેહલાએંગે જબ દૂસરોંકી ભી ઈસ્લાહ ઔર કમાલકી ફિક્ર કરેંગે. બિલખુસૂસ અપને માતહતોં ઔર જિન પર હમેં ઈકતિદારો ઈખ્તિયારાત હાસિલ હેં, ઉન્કો જબ તક કામિલો મુકમ્મલ બનાનેકી

મેહનત નહીં કરેંગે, હક કી નસીહતો વસિય્યત નહીં કરેંગે, તબ તક હમ ખસારેસે બચ નહીં સકતે.

હકસે મુરાદ અકાઈદે હકકા ઔર આ'માલે સાલિહા ઔર સબ્ર સે મુરાદ ગુનાહોંસે બચનેકી તાકીદ હે. બા'ઝ હઝરાત ને હક સે મુરાદ સિર્ફ અકાઈદે હકકા, ઔર સબ્રસે આ'માલે સાલિહા ઔર ગુનાહોં સે બચને કી તાકીદ દોનોંકો શામિલ કર લિયા હે; યા'ની યે દોનોં કામ ભી સાથ હોને ચાહિયે. જબ તક યે નહીં હોગા તબ તક આદમી અપને આપકો ખસારે ઔર ઘાટેસે નહીં બચા સકતા. ઈસ સે મા'લૂમ હૂવા કે ઘાટેસે બચનેકે લિયે સિર્ફ અપને આપકો ઠીક કર લેના કાફી નહીં હે, બલ્કે દૂસરોંકો કામિલ બનાનેકે લિયે મેહનત કરના ભી ઝરૂરી હે. હક ઔર સબ્રકી વસીયત ઔર ગુનાહોંસે બચને કી તાકીદ, યા'ની "અમ્રબિલમઅરૂફ" ઔર"નહ્ય અનિલમુન્કર" ઝરૂરી હે.ઈસ્કે બગૈર આદમી અપને આપકો ખસારે ઔર ઘાટેસે નહીં બચા સકતા.

જબ કોઈ બુરાઈ દેખેં તો

અમ્રબિલમઅરૂફ કે સિલસિલેમેં આપને ફઝાઈલે તબ્લીગમેં સુના હોગા, બુખારી શરીફમેં હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી ﵁ કી રિવાયત હે: હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: من رأى منكم منكراً فليغيره بيده (તુમમેં સે કોઇ આદમી જબ કોઇ ગલત કામ દેખે, તો ઉસ્કો અપને હાથસે સુધારે) ومن لم يستطع فبلسانه (જો ઉસ્કો હાથસે રોકને ઔર સુધારનેકી તાકત નહીં રખતા વો અપની ઝબાનસે રોકે) ومن لم يستطع فبقلبه وذلك أضعف الإيمان (ઔર જો હાથસે ભી દુરૂસ્ત કરને કી તાકત નહીં રખતા વો અપને દિલસે ઉસ્કો બુરા સમજે ઔર યે ઈમાનકા સબસે કમઝોર દર્જા હે)[1]

---

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૪૯

હાથ સે રોકને કા મતલબ

હાથસે રોકનેકી તાકતસે યે મુરાદ હે કે ઉસ્કો ઇકતિદાર હાસિલ હો; ઉલમાને ઇસ હદીષકી શરહ કરતે હૂએ લિખા હે કે જો લોગ સાહિબે ઇકતિદાર હેં, વો અપને હાથસે બુરાઇયોંકો દૂર કરને કા એહતિમામ કરે. સાહિબે ઇકતિદાર, મસલનઃ બાદશાહે વકત હે, હાકિમે વકત હે, યા ઉસ્કે માતેહત મુખ્તલિફ ઇલાકોં કે હુકકામ, જિન્કો બાદશાહ કી તરફસે હાકિમ બનાયા ગયા હે વો અપને ઇસ ઇકતિદાર સે જિસ ઇલાકે પર ઉન્કો હુકૂમત હાસિલ હે, ઉસ સે બુરાઇયોંકો દૂર કર સકતે હેં, કોઇ ઉન્કો રોકનેવાલા નહીં હે. અગર ઉન્કે પાસ તાકત હે, તો ઉસ તાકતકે ઝરીઅસે વો ઉન બુરાઇયોંકો દૂર કર સકતે હેં, તાકતકા યે મતલબ નહીં હે કે ફલાં બુરા કામ કર રહા હે તો મૈં ડંડા લે કર જાઉં. નહીં! અગર આપ ડંડા લે કર જાએંગે, તો વો આપકે મુકાબ્લે પર આએગા, ઔર ફિર ઝગડે હોંગે. શરીઅતને હાથસે દૂર કરનેકા હુકમ ઉસીકો દિયા હે જિસ્કો ઇકતિદાર હાસિલ હો.

ઇકતિદાર કી મુખ્તલિફ શકલેં હેં. બા'ઝ હઝરાત કો મહદૂદ ઇકતિદાર હાસિલ હોતા હે; જૈસે ઘરમેં હમ મેં સે હર એક કો અપની બીવી, અપની અવલાદ ઔર અપને માતેહતોં પર ઇકતિદાર હાસિલ હે. અગર વો કોઇ બુરા કામ કર રહે હેં તો હમ તાકતસે ઉન્કો રોક સકતે હેં. વહાં યે કામ કરના ચાહિયે, નહીં કરેંગે તો ગુનેહગાર હોંગે, ઉસ્કે અલાવહ દૂસરોંકો વહી રોકે જો સાહિબે ઇકતિદાર હો, ઇકતિદાર ન હો તો વહાં દૂસરા તરીકા હે.

ઈમાન કા કમઝોર દર્જા

ومن لم يستطع فبلسانه ઝબાનસે રોકેં. અગર હમ લોગોંકો બુરાઇ કરતા હૂવા દેખેં ઔર હમારે પાસ ઇકતિદાર નહીં હે, તો ડંડા લે કર

નહીં જાએંગે, બલ્કે ઉન્કો ઝબાનસે રોક દેંગે, ઉન ચીઝોંકી બુરાઇ ઉન્કે સામને બયાન કરેંગે, નેકીકા કામ હે તો ઉસ્કી એહમિયત ઔર ફઝાઇલ બયાન કરેંગે, ઔર ઉસ પર અમલ કરનેકે લિયે આમાદહ કરેંગે. ઉસ્કે બાદ વો અમલ ન કરે તો હમારી જો ઝિમ્મેદારી થી વો પૂરી હો ગઇ. فبلسانه ઔર અગર ઈસ્કી ભી તાકત ન હો કે ઝબાનસે રોકનેકી સુરતમેં સામનેવાલે કી તરફસે શદીદ ઔર ના કાબિલે બરદાશ્ત નુકસાન પહોંચને કા અંદેશા હે તો ઉસ સુરતમેં સિર્ફ દિલસે બુરા સમજેં; લેકિન યે ઈમાનકા કમઝોર દર્જા હે.

વસિયત કે મા'ના

બહરહાલ! وَتَوَاصَوۡا بِالۡحَقِّ ۙ وَتَوَاصَوۡا بِالصَّبۡرِ મેં ભલી બાતોંકા હુકમ ઔર બુરી બાતોંસે રોકના હે. જિસ્કો تواصي સે તા'બીર કિયા હે, વસીયત દરઅસલ ઉસ નસીહતકો કેહતે હેં જો આદમી મૌતકે વકત અપને મુતઅલ્લિકીનકો કરતા હે, વો બડી તાકીદ ઔર દિલ સોઝીકે સાથ કી જાતી હે, બડી શફકકત ઔર મુહબ્બતકે સાથ કી જાતી હે. ઈસલિયે ઉસ્કો વસીયતસે તાબીર કિયા ગયા હે તો ગોયા આપ ભી કિસીકો ભલી બાતકા હુકમ કરેં તો ઉસી અંદાઝસે કરેં, ભલી બાતકા હુકમ કરનેમેં ભી હમારા તરીકા દુરૂસ્ત હો.

હક બાત હક તરીકે સે

હઝરત મૌલાના શબ્બીર અહમદ ઉસ્માની رحمة الله عليه ફરમાતે હેં કે હક બાત હક નિયતસે ઔર હક તરીકે સે અગર કહી જાએ તો કભી નુકસાન નહીં કરતી. બા'ઝ લોગ યૂં કરતે હેં કે મૈં બડા હું, મેરી બુઝુર્ગી ઉન્કે સામને ઝાહિર હો, અપની બડાઇ ઝાહિર કરને યા સામનેવાલે કો બેઇઝઝત કરનેવાલા અંદાઝ ઇખ્તિયાર કરેં તો યે નિયત દુરૂસ્ત નહીં

હે. નિયત ભી દુરૂસ્ત હે, લેકિન ઉસ્કે લિયે લોગોંકે સાથ જો તરીકા અપનાતા હે, વો ઉસ અંદાઝસે કેહતા હે કે સુનનેવાલા અપની બે ઈઝઝતી મહસૂસ કરતા હે, તો બહોત સી મરતબહ યે તરીકા હી સામનવાલેકો ઝિદ પર આમાદહ કરતા હે, વો બાત કુબૂલ કરનેકે લિયે તૈયાર નહીં હોતા.

બહરહાલ! તીનોં બાતોંકા ધ્યાન રખના ચાહિયે, બાત ભી દુરૂસ્ત હો, સહી નિયત સે કેહના ચાહિયે ઔર સહી તરીકે સે કેહના ચાહિયે તો ઈન્શાઅલ્લાહ કભી નુકસાન નહીં હોગા. તો જો લોગ ઈમાન ઔર આ'માલે સાલિહા સે અપને આપકો કામિલ બના લેતે હેં ઔર દૂસરોં કો કામિલ બનાને કે લિયે આપસ મેં એક દૂસરે કો હક કી ઔર સબ્રકી નસીહત કરતે રેહતે હેં વો અલબત્તા ઘાટે મેં નહીં હેં, ઉન્કો ઈસ્તિષ્ના કર દિયા ગયા હે.

હઝરત અબૂઝર રદિયલ્લાહુ અન્હુ કેહતે હેં કે મૈંને હુઝૂર ﷺ સે પૂછા કે હક તઆલા શાનહુ ને કુલ કિતાબેં કિસ કદ્ર નાઝિલ ફરમાઇ હેં આપ ﷺ ને ઈરશાદ ફરમાયા કે સો (૧૦૦) સહાઇફ ઔર ચાર કિતાબેં: પચાસ સહીફેં હઝરત શીશ અલૈહિસ્સલામ પર, ઔર તીસ સહીફે હઝરત ઈદ્રીસ અલૈહિસ્સલામ પર, ઔર દસ સહીફે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલૈહિસ્સલામ પર ઔર દસ સહીફે હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલામ પર તવરૈત સે પેહલે ઔર ઉન્કે અલાવહ ચાર કિતાબેં તવરૈત, ઈન્જીલ, ઝબૂર ઔર કુર્આન શરીફ નાઝિલ ફરમાઇ. (ફઝાઈલે આ'માલ,ફઝાઈલે કુર્આન સફા:૫૨૩)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ તકાષુર

(તારીખ:- ૯,રબીઉલઅવ્વલ ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૧૭,નવેમ્બર૨૦૧૮ બરોઝ:સનિચર)

الحمدلله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذبالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذبالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً-أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم- بسم الله الرحمٰن الرحيم-

اَلْهٰكُمُ التَّكَاثُرُ ﴿١﴾ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ﴿٢﴾ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ﴿٣﴾ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ﴿٤﴾ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُوْنَ عِلْمَ الْيَقِيْنِ ﴿٥﴾ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيْمَ ﴿٦﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِيْنِ ﴿٧﴾ ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيْمِ ﴿٨﴾

શાને નુઝૂલ

ઈસ્કે શાને નુઝૂલ કે સિલસિલેમેં હઝરત શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ દેહલવી رحمۃ اللہ علیہ ને તફસીરૂલ અઝીઝમેં લિખા હે કે કુરૈશ કે દો બડે કબીલે થે: બનૂઅબ્દે મનાફ ઔર બનૂસહમ. બનૂ અબ્દે મનાફ સે હુઝૂરે અકરમ ﷺ કા તઅલ્લુક હે, અબ્દેમનાફ હુઝૂર ﷺ કે દાદા અબ્દુલ મુત્તલિબ કે દાદા હોતે હેં. અબ્દુલ મુત્તલિબ બિન હાશિમ બિન અબ્દે મનાફ. અબ્દેમનાફ કે ચાર બેટે થે. ઔર દૂસરા કબીલા બનૂ સહમ જિસ્કા સરદાર આસ બિન વાઈલ સહમી થા, ઉન દોનોં ખાનદાનોંમેં

એક મરતબહ અપની બડાઇ, બરતરી ઔર અપને ફાઇક (આ’લા) હોનેકે મુઆમલેમેં બહસ હો ગઇ. હર એક અપની દૌલત ઔર સરવત કો બયાન કર રહા હે કે હમારે પાસ ઇત્ના માલ હે, અપને કારનામોંકો બયાન કર રહા હે, હમને ઇત્ની શાદિયાં કી, હમને ઐસી મેહમાન નવાઝીયાં કી, ઔર હમને ઐસે ઐસે કારનામે અંજામ દિયે. યહાં તક કે આખિરમેં ખાનદાનકે અફરાદ કિત્ને હેં? ઉસ પર બાત આઇ. જબ અફરાદ શુમાર કિયે ગએ તો ઉસ્મેં બનૂ અબ્દેમનાફકે અફરાદ બનૂ સહમકે મુકાબ્લેમેં કુછ ઝયાદહ થે, તો બનૂસહમ ને યૂં કહા કે હમ યૂં કે બહાદૂર લોગ હેં, જંગોંમેં હમારે આદમી ઝયાદહ મારે ગએ હેં, તો જો ઝિંદા હેં સિર્ફ ઉન્કી ગિનતી નહીં, બલ્કે જો જા ચુકે હેં ઉન્કી ભી ગિનતી હોની ચાહિયે, ચુનાંચે કબ્રસ્તાન ગએ, ઇસ્કો ગિનો, ઉસ્કો ગિનો. કબ્રેં ગિની જા રહીં હેં, ઉસ પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે ઉન્કી ઇસ જહાલત કો બયાન કરને ઔર ઉન્કી ગફલત કી મઝમ્મત કરનેકે લિયે યે સૂરત નાઝિલ કી ગઇ.[1]

ફઝીલત

ઇસ્કી ફઝીલતકે સિલસિલેમેં મુસ્તદરકે હાકિમકી રિવાયત હે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને એક મરતબહ હઝરાતે સહાબા رضي الله عنهم કો ખિતાબ કરતે હૂએ ફરમાયા કે તુમ મેં સે કોઇ આદમી કયા ઇસ્કી કુદરત નહીં રખતા કે કુર્આને પાક કી એક હઝાર આયતોંકી તિલાવત કર લે? સહાબા رضي الله عنهم ને અર્ઝ કિયા કે એ અલ્લાહકે રસૂલ! ઇસ્કી તો કૌન કુદરત રખેગા કે રોઝાનહ એક હઝાર આયતેં તિલાવત કરે! નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયાઃ કયા તુમમેં સે કોઇ આદમી સૂરએ أَلْهَىٰكُمُ التَّكَاثُرُ નહીં પઢ

[1] તફસીરે અઝીઝી : ૬૨૯

સકતા? ગોયા જો ઈસ્કો પઢેગા વો કુર્આન પાક કી એક હઝાર આયતેં પઢનેકે બરાબર સમજા જાએગા.[1]

તકાષુર કયા હે ?

اَلْهٰكُمُ التَّكَاثُرُ، حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ

تکاثر માલો દૌલત ઔર ઐશો ઈશરત ઔર રાહત હાસિલ કરનેકે લિયે એક દૂસરેકા મુકાબ્લા કરને કો કેહતે હેં. આજકલ દુન્યામેં હર એક કી કોશિશ યહી હે કે મૈં માલો દૌલત મેં ફલાંસે આગે નિકલ જાઉં, ઉસ સે ઝયાદહ હાસિલ કરૂં, ઉસ સે ઝયાદહ ઐશો ઈશરતકે સામાન મુહૈયા કરૂં, ઉસ સે ઝયાદહ રાહત કે અસબાબ જમા કરૂં, ગોયા દૌલતો સરવત, ઐશો ઈશરત ઔર રાહતકે અસ્બાબ હાસિલ કરનેમેં એક દૂસરેકા મુકાબ્લા હો રહા હે. ફલાં કા બંગલા ઈત્ના બડા હે મેરા ઉસ સે બડા હોના ચાહિયે, ફલાં કી ફેકટરી ઈત્ની બડી હે મેરી ફેકટરી ઉસ સે બડી હોની ચાહિયે. ફલાં કા બેંક બેલેન્સ ઈત્ના બોલતા હે. યે મીલયનર શુમાર હોતા હે તો મૈં ટ્રીલીયનર બન જાઉં, વો કરોડપતિ હે તો મૈં અરબપતિ બન જાઉં. યહી મુકાબ્લા હે ઔર પૂરી દુન્યામેં યહી ચક્કર ચલ રહા હે, ઔર ઈસીને સારે ઈન્સાનોંકો અપની ઝિંદગીકે અસલ મકસદસે ગાફિલ કર દિયા હે, હટા દિયા હે.

મૌત કા કોઈ ઈન્કાર ન કર સકા

દુન્યાકા નિઝામ કઈ સદિયોં સે ચલ રહા હે, હમ દેખતે હેં કે એક ઈન્સાન પૈદા હોતા હે, બચ્ચા હોતા હે, ફિર જવાન હોતા હે, ફિર અધેડ ઉમ્રકો પહોંચતા હે, ફિર બૂઢા હોતા હે, ફિર મર કર કબ્રમેં પહોંચ જાતા હે. બહોતસે વો ભી હેં જો બૂઢાપે કી ઉમ્ર આનેસે પેહલે હી

[1] મુસ્તદરકે અલસહીહૈન : ૨૦૮૧

દુન્યાસે રૂખ્સત હો જાતે હેં; લેકિન કયા આજ તક કોઇ એક આદમી ભી ઐસા નઝર આયા જો યહાં આયા હો ઔર હમેશા રહા હો? મૌતને ઉસ્કો અપના શિકાર ન બનાયા હો? ઐસા કોઇ આદમી હે? નહીં હે. સાલહા સાલ હો ગએ, સદિયાં બીત ગઈ, દુન્યાકા એક નિઝામ ચલ રહા હે; લેકિન આજ તક એક આદમી ભી આપકો ઐસા નહીં મિલેગા, જિસ્કો દેખકર આપ યે કહેં કે યે પાંચ સદિયોં સે, દસ સદિયોંસે દુન્યામેં હેં, પાંચ હઝાર સાલ હો ગએ યે અબ ભી ઝિંદા હે, ઐસા કોઇ હે? કોઇ એક આદમી ભી નહીં હે: كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ જો ભી ઈસ દુન્યામેં આયા ઉસ્કો જાના હે.

ઈસ કાનૂનસે કોઇ ઇન્કાર નહીં કર સકતા. લોગોંને બડે બડે હકાઇક કા ઇન્કાર કિયા, અલ્લાહકે વુજૂદકા ઇન્કાર કિયા, અંબિયાકી નુબુવ્વત ઔર રિસાલતકા ઇન્કાર કિયા, કયામતકા ઇન્કાર કિયા, જન્નત ઔર દોઝખકા ઇન્કાર કિયા; લેકિન મૌતકા આજ તક કોઇ ઇન્કાર નહીં કર સકા. સબકો ઇસ હકીકત કો તસ્લીમ કરના પડા કે મૌત તો બહરહાલ આએગી, કોઇ એક આદમી ભી ઐસા નહીં હે જો અપને આપકો મૌતસે બચા સકતા હો, સભી પર મૌત આનેવાલી હે.

બઢ રહા હે કાફ઼ીલા જાનિબ કઝા કે હર કદમ

ઔર યે ભી એક હકીકત હે કે કોઇ બડેસે બડા ફલસફી ઔર બડેસે બડા સાઇન્સદાન ઔર બડેસે બડા નુજૂમી કિસીકો યે નહીં કેહ સકતા કે ઉસ્કી મૌત કબ આએગી? આએગી; યે હકીકત હે; લેકિન કબ આએગી યે મા'લૂમ નહીં હે. અભી આ સકતી હે, કલ આ સકતી હે, એક મહીને કે બાદ આ સકતી હે, એક સાલ કે બાદ આ સકતી હે. આજ તક સાઇન્સદાનોં ને કોઇ ઐસી તદબીર નહીં પાઇ જિસ્કે ઝરીયે

સે કૌન કબ તક ઝિંદા રેહનેવાલા હે; યે મા'લૂમ કર સકે. કિસી કી કોઇ ગેરેંટી નહીં હે. હાં! યે સબ તસ્લીમ કરતે હેં કે જો આયા હે ઉસ્કો જાના હે. મા'લૂમ હૂવા યે દુન્યા હમેશા રેહનેકા ઘર નહીં હે. યે મંઝિલ નહીં હે, યે સફર હે. અગર મંઝિલ હોતી તો દુન્યામેં હમેં કુછ લોગ એૈસે નઝર આતે જો મુસ્તકિલ યહાં રેહતે હો, કે યે લોગ જબસે આએ હેં ગએ નહીં હેં યે દુન્યા હી મેં રેહતે હેં, મા'લૂમ યે હૂવા કે દુન્યા હમેશા રેહનેકી જગહ નહીં હે.

એક સફરકા સિલસિલા હે, દુન્યામેં કોઇ આદમી સફર કરતા હે, અગર વો અકલમંદ ઔર સાહિબે હોશો હવાસ હો, તો ઉસ્કે સફરકા કોઇ ન કોઇ મકસદ હોતા હે કે આપ સફર કર રહે હેં તો કયૂં કર રહે હેં? તિજારતકે લિયે, અપને અઇઝઝા વ અકારિબકી મુલાકાતકે લિયે, ઇલ્મ હાસિલ કરનેકે લિયે, હજ ઉમરહ કરનેકે લિયે, સૈરો તફરીહ કરને કે લિયે. કોઇ એૈસા હે જો સફરમેં જા રહા હો ઉસ્કો પૂછા જાએ કે તુમ સફરમેં કયૂં જા રહે હો? કયા મકસદ હે? ઔર વો યે કહે કે મુઝે મા'લૂમ નહીં મેરે સફરકા મકસદ કયા હે? ઉસ્કો લોગ બેવકૂફ કહેંગે; લેકિન યહાં દુન્યાકા સફર જિસ્કો હમ તય કર રહે હેં હમેં પૂછા જાતા હે કે તુમ્હારા મકસદ કયા હે? તો હમ અપને મકસદસે ગાફિલ હેં.

અસલ મકસદ

જિસ ઝાતને હમેં પૈદા કિયા, ઔર ઉસ્ને હમકો ઇસ દુન્યાકે સફર પર ભેજા, ઉસ્ને હમેં ખોલ ખોલકર બતલા દિયા કે તુમ કો દુન્યામેં કયૂં ભેજા ગયા હે: وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ.(الذّٰريٰت:٥٦) બંદગી કરનેકે લિયે, યા'ની તુમ અપની ઝિંદગી હમારી મર્ઝી કે મુતાબિક ગુઝારો. તુમ્હારી ખ્વાહિશાતકો, તુમ્હારી સોચ કો, તુમ્હારી

મર્ઝીકો ઈસ ઝિંદગીમેં દખલ નહીં હેં. તુમ્હેં ઝિંદગી હમારી મર્ઝીકે મુતાબિક ગુઝારની હે, હમ જિસ તરહ કહેં ઉસ તરહ કરો, જિન ચીઝોંસે બચનેકા હુકમ કરેં ઉસ સે બચો. યે બારી તઆલાને ખોલ ખોલકર બતલા દિયા હે. ગોયા દુન્યાકે ઈસ સફરકા મકસદ ભી ઈસ સફર પર ભેજનેવાલે ને બિલ્કુલ સાફ ઔર વાઝેહ કર દિયા; લેકિન જબ ઈસ દુન્યામેં આએ હેં, તો કુદરત કી તરફ સે હી હમારી કુછ તબઈ ઝરૂરતેં હમારે સાથ લગા દી ગઈ હેં. ખાના, પીના, રાહત, આરામ. ઔર ઉન ઝરૂરતોંકો પૂરા કિયે બગૈર આદમી સુકૂન નહીં પા સકતા હે. ખાનેકી ઝરૂરત પૈશ આએ તો ઉસ્કો પૂરા કરનેકે લિયે અલ્લાહ તઆલા હી કી તરફસે કુછ કામકાજ, કારોબાર કરનેકી ઈજાઝત દી ગઈ; લેકિન બકદરે ઝરૂરત. અસલ મકસદ તો યે હે કે હમ અપની ઝિંદગીકો અલ્લાહકે હુકમકે મુતાબિક ઉસ્કી બંદગીમેં ગુઝારેં, ઉસ્કે બંદે બનકર રહે, ઉસ્કી મર્ઝી કે મુતાબિક ચલે, જિન કામોંકા હુકમ દિયા હે ઉન્કો કરે, જિન્સે બચને કો કહા ઉન્સે બચે, અસલ તો યહી હે.

ઈન્કો મરને પર હી જીન કા પતા ચલતા હે

લેકિન ઈસ દુન્યાકી તલબમેં લોગ ઐસે ખો ગએ કે ઉન્હોંને અપની ઝિંદગી કે મકસદ કો ભૂલા દિયા, યહાં કયૂં આએ હેં? અપને સફર કે ઈસ મકસદ કી તરફ સે બિલ્કુલ ગાફિલ હો ગએ, ઔર ઐસે ગાફિલ, ઔર દુન્યા કી તલબમેં ઐસે મશ્ગૂલ હો જાતે હેં કે દુન્યા સે જાનેકા વકત આ જાતા હે, મૌત આ જાતી હે વહાં તક યે ગફલત દૂર નહીં હોતી. મરે, કબ્રસ્તાન પહોંચે. અબ અગર ખયાલ આતા ભી હે તો કયા? મકસદે ઝિંદગી કો પૂરા કરનેમેં જો ગફલત ઔર કોતાહી હૂઈ હે, ઉસ્કી તલાફી કા અબ વકત નહીં રહા. ઈસી કો અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને ઈસ સૂરત મેં બતલાયા હે.

તરજમહ ઔર વઝાહત

اَلْهٰكُمُ التَّكَاثُرُ (એક દૂસરેસે બઢ ચઢકર દુન્યાકા ઐશ હાસિલ કરને કી હવસને તુમકો ગફલતમેં ડાલ દિયા) યા'ની ઉસ્કો હાસિલ કરનેમેં તુમ ઐસે મશ્ગૂલ હો ગએ કે દુન્યામેં કયૂં આએ હો? તુમ્હેં દુન્યામેં કયા કરના હે? તુમ્હારે આને કા મકસદ કયા હે? ઉસ્કી તરફસે તુમ ગાફિલ હો ગએ. આદમી ને અપને મકસદે ઝિંદગીકો ભૂલા દિયા.

حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ (યહાં તક કે તુમ કબ્રસ્તાન તક પહોંચ જાતે હો) યા'ની યે ગફલત ભી ઐસી કે મૌત તક ખત્મ હોનેકા નામ નહીં લેતી. મરનેકે બાદ કબ્રસ્તાન પહોંચ ગએ. અબ અગર ગફલત દૂર હો તો ભી કયા ફાએદા?

كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُوْنَ (હરગિઝ ઐસા નહીં કરના ચાહિયે, તુમ્હેં અનકરીબ પતા ચલ જાએગા) યા'ની ઐસી ગફલતમેં પડના નહીં ચાહિયે. અપની ઝિંદગીકે મકસદકો ભૂલાના નહીં ચાહિયે. યા'ની જબ મૌત આએગી ઔર કબ્રમેં પહોંચોગે તબ તુમકો પતા ચલ જાએગા.

ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُوْنَ (ફિર સુન લો! યા'ની હરગિઝ તુમકો ઐસા નહીં કરના ચાહિયે, તુમ્હેં અનકરીબ પતા ચલ જાએગા) જબ મૈદાને હશ્રમેં પહોંચોગે તબ પતા ચલ જાએગા. કબ્રમેં જાના હે, મૈદાને હશ્રમેં પહોંચના હે. યે દૂર નહીં હે, યે કરીબ હે, کل ما هو اٰت قريب (જો આનેવાલી ચીઝ હે વો કરીબ હી હે)[1] અભી હમેં દૂર નઝર આતી હે; લેકિન હકીકતમેં દૂર નહીં હોતી વકત ગુઝર જાતા હે.

---

[1] અસ્મા વ સિફાત (બયહકી) : ૩૩૬

كَلَّا لَوْ تَعْلَمُوْنَ عِلْمَ الْيَقِيْنِ (હરગિઝ નહીં! અગર તુમ યકીની ઇલ્મકે સાથ યે બાત જાનતે) તુમ્હેં ઇસ બાતકા યકીન હોતા કે હમેં આખિરતમેં જાના હે તો કભી ભી ઐસી ગફલતસે કામ ન લેતે, ઇન ચીઝોંમેં મશ્ગૂલ ન હોતે.

لَتَرَوُنَّ الْجَحِيْمَ (ઝરૂર બિઝઝરૂર તુમ દોઝખકો દેખોગે) યા'ની મૌત કે બાદ જબ મૈદાને હશ્રમેં પહોંચેગે તો બાકાઇદહ દોઝખ લાઇ જાએગી, ઔર સબ લોગ દોઝખકી ઝિયારત કરેંગે, ઉસ્કો દેખેંગે.

ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِيْنِ (ઔર ફિર યકીન જાનો! કે તુમ ઉસે બિલ્કુલ યકીન કે સાથ દેખ લોગે)

ઐનલ યકીન ઔર હક્કૂલ યકીન

ઐનલ યકીનકા મતલબ યે હોતા હે કે કિસી ચીઝકે મુતઅલ્લિક કોઇ મો'તબર આદમી ખબર દેં, તો ઉસ્કા ઇલ્મ ઔર જાનકારી યકીની હોતી હે, ફિર અગર ઉસી ચીઝ કો હમ અપની આંખોંસે દેખ લેં, તો ઉસ્કો ઐનલ યકીન કેહતે હેં. ઔર ઉસ્કા તજરબા ભી હો જાએ તો ઉસ્કો હક્કૂલ યકીન કેહતે હેં. જૈસે કોઇ આદમી હમેં યૂં કહે કે આગ જલાતી હેં. કેહનેવાલા હમારે નઝદીક મો'તબર હે. વો જબ યૂં કહેગા કે આગ જલાતી હે તો ઉસ્કે કેહનેસે હમેં એક ઇલ્મ હાસિલ હૂવા. ઉસ્કે બાદ હમનેં દેખા કે આગને હમારે સામને કિસીકો બાકાઇદહ જલા ભી દિયા, તો જો હમનેં અપની આંખોં સે દેખા વો ઐનુલ યકીન કેહલાએગા. ઉસ્કે બાદ ફિર કિસીને હમારી ઉંગલી આગમેં ડાલ દી યા હમ પર કિસીને આગ ડાલ દી ઔર ઉસ્કી વજહસે હમકો જલનેકા એહસાસ હૂવા તો ઉસ્કો હક્કૂલ યકીન કેહતે હેં. બારી તઆલા ફરમાતે

હેં કે જબ તુમ બાકાઈદહ અપની આંખોંસે દેખોગે તો તુમ્હેં ઉસ્કા ઐનુલ યકીન હાસિલ હો જાએગા, કે તુમ જહન્નમકો દેખોગે, યા'ની સિર્ફ ઇલ્મ ઔર જાનકારી નહીં, બલ્કે તુમ ઉસ્કી હકીકતકો દેખોગે.

ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيْمِ (ફિર તુમ ઉસ દિન ને'મતોંકે બારેમેં સવાલ કિયે જાઓગે) યા'ની કયામતકે રોઝ અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે, અલ્લાહકી ને'મતોંકે મુતઅલ્લિક પૂછા જાએગા. તુમનેં અલ્લાહકી જો ને'મતેં ઇસ્તેમાલ કી હેં, અલ્લાહ તઆલાકો ઉસ્કા બાકાઈદહ હિસાબ દેના પડેગા.

તેરા માલ તો વહી હે

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન શિખ્ખીર ﵁ ફરમાતે હેં કે મૈં એક મરતબહ નબિયે કરીમ ﷺ કી ખિદમતમેં હાઝિર હૂવા, તો મૈંને સુના કે નબિયે કરીમ ﷺ સૂરએ તકાષૂર કી તિલાવત ફરમા રહે હેં, જબ તિલાવત પૂરી કર ચૂકે, તો હુઝૂર ﷺ ને ઇરશાદ ફરમાયા:

يقول ابن آدم: مالي مالي(ઇન્સાન કેહતા હે કે મેરા માલ, મેરા માલ) તેરા માલ તો વહી હે જો તુને ખા કે ખત્મ કર દિયા, યા પહન કર પુરાના કર દિયા, યા અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર કે અપને લિયે આખિરતમેં જમા કરા દિયા. બાકી સબ કુછ દૂસરોંકા હે, વો ખત્મ હોનેવાલા હે.[1] આદમી યૂં સમજતા હે કે મેરા માલ; લેકિન જબ મૌત આતી હે તબ યહીં છોળકર ચલા જાતા હે, વો દૂસરોં કે હાથમેં ચલા જાતા હે. તબ પતા ચલતા હે કે પૂરી ઝિંદગી સબકો યે કેહતા રહા કે મેરા માલ, ઉસ્કા કુછ નહીં, વો તો સિર્ફ ઉસ્કા ચોકીદાર થા, માલ તો દૂસરોંકે પાસ ગયા,

[1] મુસ્તદરકે અલસહીહૈન : ૩૯૬૯

યે તો ઉસ્કી હિફાઝત કરતા રહા. અપના તો વહી હે જો ખૂદ ખા કર ખત્મ કરે, યા પેહેનકર પુરાના કર લે, યા અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર કે અપને લિયે આખિરતમેં જમા કર લે.

ઉસ્કા મૂંહ કબ્ર કી મિટ્ટી હી ભર સકતી હે

ઈસી તરહ બુખારી શરીફમેં હઝરત અનસ ﵁ કી રિવાયત હે: નબિયે કરીમ ﷺ કા ઈરશાદ હે: આદમી દુન્યા હાસિલ કરનેમેં એક દૂસરેસે બઢ ચઢ કર આગે બઢનેકી કોશિશ કરતે હેં, ઈન્સાનકો અગર એક વાદી (ખીણ) (દો પહાડોં કે દરમ્યાનકી હમવાર ઝમીન) સોનેસે ભરી હૂઈ મિલ જાએ તો حب أن يكون له واديان એક પર ઉસ્કો સબ્ર નહીં હોતા, વો ચાહતા હે ઐસી દો વાદિયાં મિલ જાએ. હાલાંકે યે એક વાદી જો સોનેસે ભરી હૂઈ હે, ઉસ્કી કઈ નસ્લોં તક કામ દે સકતી હે; લેકિન આદમી યે સોચ સકતા હે કે ઈસ વકત મેરે પાસ જો માલ હે મેરી કઈ પિઢીયાં ઉસ સે અપની ઝરૂરતેં પૂરી કર સકતી હે, ફિર મુઝે અબ દૂસરા માલ હાસિલ કરનેકી ઝરૂરત નહીં હે; લેકિન નહીં! ઉસ્કી હિર્સકી કોઈ ઈન્તિહા નહીં હે. ولن يملأ فاه إلا التراب (ઔર આદમીકા મૂંહ તો કબ્રકી મિટ્ટી હી ભરતી હે)દૂસરા કોઈ નહીં ભરતા. ويتوب الله على من تاب હાં. આદમી તવ્બહ કરતા હે તો અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કી તવ્બહ કુબૂલ કરતે હેં, ગોયા આદમીકે હિર્સ કી કોઈ ઈન્તિહા નહીં.[1]

હિર્સ કી ઈન્તિહા નહી

એક આદમીકી ઝરૂરત હોતી હે, તો વો બહોત કમસે પૂરી હો જાતી હે. આદમી પિયાસા હે, પિયાસ કો ખત્મ કરને કે લિયે એક ગ્લાસ પાની કાફી હે, સૈરાબ હો જાએગા. ભૂખા હે, ઉસ્કી ભૂખ કો દૂર

[1] સહીહ બુખારી : ૬૪૩૯

કરનેકે લિયે દો યા તીન રોટીયાં કાફી હેં, શિકમ સૈર હો જાએગા, લેકિન અગર હવસ ઔર હિર્સ હે, જૈસે લોગોં કો માલ ઔર દૌલત કી હિર્સ પૈદા હો જાતી હે,તો ઉસ્કી કોઇ ઈન્તિહા હી નહીં હેં,જિત્ના આતા હે વો કમ હે. યહી નારા લગાતા હે કે هَلۡ مِنۡ مَّزِيۡدٍ મુઝે ઔર મિલ જાએ, ઔર ઉસ્કી યે હિર્સ ખત્મ હી નહીં હોતી હે.

ગફલત કો દૂર કરને કી ઝરૂરત હે

માલ ઔર જાહ દોનોંકા યહી હાલ હે, રૂત્બા હાસિલ કરનેકી હવસ, એસેમ્બલી કા મેમ્બર (ધારાસભ્ય) બન ગયા, તો ફિર આગે યૂં તમન્ના કરેગા કે વઝીર (પ્રધાન) બન જાઉં, વઝારત મિલ ગઇ, તો ફિર યૂં સોચેગાકે મૈં વઝીરે આ’લા (મુખ્ય પ્રધાન) બન જાઉં, ઔર જબ વઝીરે આ’લા (મુખ્ય પ્રધાન) બન ગયા, તો ફિર યૂં સોચેગા કે મૈં વઝીરે આઝમ (વડાપ્રધાન) બન જાઉં. ગોયા ઉસ્કી હિર્સ ઔર તમઅ કી કોઇ ઈન્તિહા નહીં હોગી. વો સિલસિલા આગે ચલતા હી રેહતા હે. ઔર ઈસી હિર્સ ઔર તમઅ કો હાસિલ કરનેમેં ઝિંદગી ખત્મ હો જાતી હે. કબ્રમેં પહોંચ જાતા હે ઔર ઉસ્કો ખયાલ ભી નહીં રેહતા. પૂરી ઝિંદગી યહી ગફલત તારી રેહતી હે. ઉસીકો અલ્લાહ તઆલા દૂર કરના ચાહતે હેં કે એક દૂસરે સે બઢ ચઢ કર ઐશો ઈશરત ઔર રાહત, દૌલતો સરવત હાસિલ કરને ને તુમ કો આખિરતકી તરફસે ગફલત મેં ડાલ દિયા હે. અપની ઈસ ગફલત કો દૂર કરનેકી ઝરૂરત હે, ઈસી પર તંબીહ કી ગઇ કે તુમકો કબ્રમેં જાના હે, હશ્રમેં જાના હે, જબ વહાં પહોંચ જાઓગે તો પતા ચલેગા; લેકિન વહાં પહોંચનેકે બાદ તુમ્હારે લિયે ઉસ્કી તલાફી કા કોઇ મૌકા નહીં રહેગા કે અબ કુછ કર સકેં, કર સકનેકા મૌકા હાથસે નિકલ ગયા.

તંદુરુસ્તી, હઝાર ને'મત

ઔર ફિર અલ્લાહ તઆલાકે યહાં ને'મતોં કે મુતઅલ્લિક સવાલ હોગા. તિરમિઝી શરીફમેં હઝરત અબૂહુરયરહ ﷺ કી હદીષ હે, હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: કયામતકે રોઝ સબસે પેહલે બંદેસે જિસ ચીઝ કા હિસાબ હોગા વો ઉસ્કી તંદુરસ્તી હે. બારી તઆલાકી તરફસે સવાલ હોગા કે કયા હમનેં તુમકો તંદુરુસ્તી નહીં દી થી? કયા હમનેં તુમકો ઠંડા પાની નહીં પિલાયા થા? [1] ઔર તંદુરુસ્તી સિર્ફ એક ને'મત નહીં હે, હઝારોં ને'મતેં હેં, હમારે જિસ્મ મેં ઈત્ને આ'ઝા હેં? આંખ હમારી ઠીક હે, કાન હમારે ઠીક હેં, ઝબાન હમારી ઠીક હે, નાક હમારી ઠીક હે. હાથ હમારે ઠીક હે, હમારા દિલ કામ કર રહા હે, દિમાગ સહી હે, કિડની કામ કર રહી હે, પૈર ચલ રહે હેં, હાથ અપના કામ કર રહે હેં. જિસ્મ કે બેશુમાર આ'ઝા હેં, હર હર ઉઝવ અપની ડયૂટી પૂરી કર રહા હે, યે સબ કયા હે? તંદુરસ્તી હી તો હેં.! તંદુરસ્તી કેહને કો તો એક ને'મત હેં; લેકિન અગર ગૌર કિયા જાએ તો બે શુમાર ને'મતેં હેં. ઈસ્મેં સે ઝરા આગે પીછે હો જાએ, જૈસે કિસી કી કિડની ખરાબ હો ગઈ ફિર દેખો કયા હોતા હે? દિલકા દૌરહ પડ ગયા, દેખો કયા હોતા હે? મતલબ યે હે કે અલ્લાહ તઆલાને યે સારી તંદુરસ્તીયાં અતા ફરમાઈ હેં, વો કેહને કો તો એક ને'મત હેં; લેકિન સોચોંગે ઔર ગિનોંગે તો હઝારોં ને'મતેં હેં. ઈસીલિયે ગુજરાતી મેં એક કહાવત હે: "એક તંદુરુસ્તી, હઝાર ને'મત" વાકિઅહ યહી હે કે દિખનેમેં તો એક હે; લેકિન અલ્લાહ તઆલાકી બે શુમાર ને'મતેં હેં.

---

[1] તિરમિઝી શરીફ : ૩૩૫૮

કભી હમ ઉન્કો કભી અપને ઘર કો દેખતે હેં

શમાઇલમેં વાકિઅહ મૌજૂદ હે કે એક મરતબહ નબિયે કરીમ ﷺ અપને ઘરસે દોપહરમેં એૈસે વકત પર નિકલે જો આમ તૌર પર નબિયે કરીમ ﷺ કે ઘર સે નિકલનેકા વકત નહીં થા, ઔર કોઇ આદમી મુલાકાત કે લિયે ભી ઉસ વકત નહીં જાતા, જબ બાહર તશરીફ લાએ તો હઝરત અબૂબક رضي الله عنه કી મુલાકાત હો ગઇ પૂછા કે કયા બાત હે? તો કહા કે એ અલ્લાહકે રસૂલ! આપકે દીદાર ઔર આપકી મુલાકાત. અસલમેં ઉન્કો ફાકા થા, ઔર ભૂકસે બેચૈન હોકર નિકલે થે; લેકિન નબિયે કરીમ ﷺ કે ચેહરએ અનવર કો દેખકર વો અપની ભૂખ ભૂલ ગએ ઔર યે કહા કે એ અલ્લાહકે રસૂલ! આપકી ઝિયારત ઔર આપકી મુલાકાત. ફિર હઝરત ઉમર رضي الله عنه પહોંચ ગએ, હઝરત ઉમર رضي الله عنه કો હુઝૂર ﷺ ને પૂછાઃ એ ઉમર! કયા બાત હે? તો કહા એ અલ્લાહકે રસૂલ ભૂખ કા એહસાસ હે. શિદ્દતસે ભૂખ લગી હૂઇ હે, ખાનેકો કુછ નહીં થા, બેચૈન હોકર ઘરસે બાહર નિકલા હું, હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ મૈં ભી કુછ ભૂખ મહસૂસ કર રહા હું. કહા કે ચલો! અબૂલહયસમ ઇબ્નૂલતય્યહાન, (એક અન્સારી સહાબી હેં જો બય્અતે અકબામેં શરીક હૂએ, ઔર જિન લોગોંકો નબિયે કરીમ ﷺ ને નકીબ બનાયા થા, યે ઉનમેં સે હેં, બાગાતવાલે આદમી થે,) હુઝૂર અકરમ ﷺ ઉન્કે ઘર તશરીફ લે ગએ. ઉન્કી બીવીસે પૂછા કે કહાં હેં? તો કહા કે વો ઠંડા પાની લેને ગએ હેં, અભી તો બાત હો રહી થી, ઇત્ને મેં વો પહોંચ ગએ, દેખા કે હુઝૂર ﷺ મેરે ઘર? બસ કયા કેહના થા! વો મશકિઝા નીચે રખા ઔર લિપટ ગએ, ઔર કેહને લગે એ અલ્લાહકે રસૂલ ! મેરે માં બાપ આપ પર કુરબાન! મેરી કિસ્મત એૈસી કહાં કે

મેરે ઘર આપ? ફિર હુઝૂર ﷺ કો અપને બાગમેં લે ગએ ઔર ચાદર બિછાકર ઉન તીનોં હઝરાતકો વહાં બિઠાયા, ઔર જલ્દીસે ખજૂરકા એક બડા ખૌશા તોડ કર લાએ, ઔર ઉન્કે સામને રખ દિયા. હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ પૂરા ખૌશા કયૂં તોડ કર લાએ? ખૌશેમેં તો પકી ખજૂરેં ભી હોતી હેં, અધપકી ભી હોતી હેં, કચ્ચી ભી હોતી હેં, તો પક્કી પક્કી તોડ કર લાતે! ઉન્હોંને જવાબમેં અર્ઝ કિયા કે એ અલ્લાહકે રસૂલ! મૈં ઈસલિયે પૂરા ખૌશા તોડકર લાયા કે લોગોંકી ચાહત ઔર ઝૌક મુખ્તલિફ હોતા હે, કિસીકો પક્કી અચ્છી લગતી હેં, કિસીકો અધપકી અચ્છી લગતી હેં, કિસીકો કચ્ચી ખાનેમેં લુત્ફ આતા હે, તો મૈં પૂરા ખૌશા ઈસીલિયે તોડકર લાયા તા કે આપકો જેસી પસંદ હો વો ખાએ. હુઝૂર ﷺ ને ઉન્કી ઈસ સોચકી તા'રીફ ફરમાઈ, દુઆ દી, ફિર વો પાની લાએ.

જબ ઉન હઝરાતને ખજૂરેં ખાઈ ઔર પાની પિયા તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ફૌરન ફરમાયાઃ هذاوالذي نفسي بيده من النعيم التي تسئلون عنه يوم القيامة (અલ્લાહકી કસમ! યે ઉન ને'મતોં મેં સે હે જિસ્કે મુતઅલ્લિક કયામતકે રોઝ સવાલ હોગા) ظل بارد ورطب طيب وماء بارد (ઠંડી છાંવ ઔર તાઝહ ઉમ્દહ ખજૂરેં ઔર ઠંડા પાની)[1] હાલાંકે યે ચીઝેં કઈ રોઝકી ભૂખ કે બાદ મિલી થી, ફિર ભી હુઝૂર ﷺ ગોયા મુતવજ્જેહ કર રહે હેં કે અલ્લાહકી ઈન ને'મતોંકા સવાલ હોગા.

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૨૦૩૮, તિરમિઝી શરીફઃ ૩૬૧

પાંચ સવાલાત

તિરમિઝી શરીફમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ ﷺ કી રિવાયત હે:لاتزول قدم ابن أدم يوم القيامة من عند ربه حتى يسئل عن خمس (કયામતકે રોઝ ઈન્સાનકે કદમ અલ્લાહકે હુઝૂર સે હટ નહીં પાએંગે પેહલે પાંચ ચીઝોં કે મુતઅલ્લિક સવાલ હોગા)

عن عمره فيم أفناه (તુમ ને અપની ઝિંદગી કહાં ખત્મ કી?)

وعن شبابه فيم أبلاه (જવાનીકે ઉન અયામકો કહાં પૂરા કિયા?)

ومالـه من أين اكتسبه وفيم أنفقه (માલકે મુતઅલ્લિક સવાલ હોગા કે કહાંસે કમાયા ઔર કહાં ખર્ચ કિયા?)

માલકે મુતઅલ્લિક દો સવાલ હોંગે. કિન તરીકોંસે કમાયા? નાજાઈઝ તરીકોંસે તો નહીં કમાયા? ફિર અગર જાઈઝ તરીકે સે કમાયા હે તો કહાં ખર્ચ કિયા? જહાં અલ્લાહ તઆલાને ખર્ચ કરનેકી ઈજાઝત ઔર હુકમ દિયા હે વહાં યા દૂસરી જગહ? બા'ઝ લોગ હલાલ તરીકેસે કમાકર ભી ફુઝૂલ ખર્ચી કરતે હેં ઔર ઉન્કો તંબીહ કી જાતી હે તો યૂં કેહતે હેં કે મૈંને હલાલ તરીકેસે કમાયા હે, મેરા માલ હે, જિસ તરહ ચાહું ઈસ્તેમાલ કરૂં, નહીં! અલ્લાહ તઆલાને જહાં ખર્ચ કરનેકા હુકમ દિયા હે વહીં ખર્ચ કર સકતે હેં, દૂસરી જગહ નહીં. ઔર ઝરૂરતસે ઝાઈદ ભી નહીં, ફુઝૂલ ખર્ચીકી ઈજાઝત હી નહીં હે.

પેપર આઉટ હો ગયા હે

وماذا عمل فيما علم؟(ઔર જો ઈલ્મ હાસિલ હૂવા, દીનકી જો જાનકારી મિલી ઉસ પર તુમને કિત્ના અમલ કિયા?)[1] યે દીનકી બાતેં જો હમ સુનતે હેં ઉન્કે મુતઅલ્લિક ભી સવાલ હોગા કે ઈસ્કે સુનને કે

[1] તિરમિઝી શરીફ : ૨૪૧૬

બાદ આપને ઉસ પર કિત્ના અમલ કિયા? ગોયા સવાલ પેપર આઉટ હો ગયા હે. દુન્યાકે ઈમ્તિહાનમેં અગર ઝિમ્મેદારોંકો પતા ચલે કે સવાલ પેપર આઉટ હૂવા થા તો દૂસરા ઈમ્તિહાન દિલવાતે હેં.યહાં તો અલ્લાહ તઆલાને સવાલ પેપર પેહલે હી આઉટ કર દિયા હે, જવાબ દેના હે. યહાં અગર ઈસ પર અમલ કરોગે તો વહાં જવાબ દે સકોગે.

તીન દફ્તર

હઝરત અનસ ﷺ કી એક ઔર રિવાયત હે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયાઃ કયામતકે રોઝ જબ ઈન્સાન કો અલ્લાહકે હુઝૂર હિસાબ કિતાબકે લિયે પૈશ કિયા જાએગા તો સાથમેં તીન દફ્તર (ચોપડે) ભી ફરિશ્તે પૈશ કરેંગે. **(૧)** એક દફ્તરમેં અલ્લાહ તઆલાકી ઉન ને'મતોં કા તઝકિરહ હોગા જો ઉસ્ને ઝિંદગી ભર ઈસ્તેમાલ કી હોંગી. હમ પૈદા હૂએ તબસે લે કર મરને તક કિત્ને ગ્લાસ પાની પિયા? હમેં તો હિસાબ ભી મા'લૂમ નહીં હેં. કિત્ની સાંસ લી? હવાકે ઝરીએ હમને સાંસ લી થી, ઔર અપની ઝિંદગી બાકી રખી થી. અલ્લાહ તઆલાકી હવાકો સાંસમેં લેને મેં કિત્ના ઈસ્તેમાલ કિયા? સૂરજકી કિત્ની રૌશની ઈસ્તેમાલ કી? પૈદા હોનેસે લે કર મૌત તક અલ્લાહ તઆલાકી જિત્ની ભી ને'મતેં બંદા ઈસ્તેમાલ કરતા હે વો સબ ઉસ દફ્તરમેં દર્જ હોગી. છોટી છોટી ને'મતેં ભી હોંગી.

(૨) દૂસરે દફ્તરમેં ઉસ્કે નેક આ'માલ કા તઝકિરહ હોગા, ઉસ્ને પૂરી ઝિંદગી કિત્ની નમાઝેં પઢી? કિત્ને રોઝે રખે? કિત્ને હજ ઔર ઉમરેહ કિએ? કિત્ને કુર્આન ખત્મ કિએ? કિત્ની તસ્બીહાત પઢી? ઝિંદગીભરકે સારે નેક કામ ઉસ દફ્તરમેં દર્જ હોંગે. **(૩)** તીસરે દફ્તરમેં ઉસ્કે ગુનાહોંકા તઝકિરહ હોગા. યે તીન દફ્તર હોંગે. ઔર ઈન્સાન કો ફરિશ્તે અલ્લાહકે સામને પૈશ કર દેંગે કે ઈસ્કા હિસાબ લે લો.

અભી મેરી કીમત વસૂલ નહી હૂઈ

ઉસ વકત ને'મતોં કે દફતરમેં અલ્લાહકી સબસે છોટી ઔર સબસે કમ દર્જેકી જો ને'મત હોગી, ઉસ ને'મત સે અલ્લાહ તઆલા ફરમાએંગે કે ઈસ્કે નેક આ'માલ મેં સે તુ અપની કીમત વસુલ કર લે. ચુનાંચે વો ને'મત આગે બઢહેગી ઔર ઉસ્કે સારે નેક આ'માલ કો લે કર એક તરફ ખડી હો જાએગી, ઔર કહેગી: એ મેરે રબ! તેરી ઈઝઝત કી કસમ! ઈસ્કે તમામ નેક આ'માલ મૈંને લે લિયે, ફિર ભી અભી મેરી કીમત વસુલ નહીં હૂઈ, ઔર અભી તો ગુનાહ ભી બાકી હેં ઔર ને'મતેં ભી. પસ જબ અલ્લાહ તઆલા કિસી બંદે પર રહમ કરનેકા ઈરાદહ કરેંગે તો કહેંગે: એ મેરે બંદે! મૈંને તેરી નેકિયોંકો દુગના કર દિયા, ઔર તેરી ખતાઓંસે દરગુઝર કિયા. હઝરત અનસ ﷺ ફરમાતે હેં: મેરા ગુમાન હે કે આપ ﷺ ને ફરમાયા: (અલ્લાહ તઆલા ફરમાએંગે) મૈંને અપની ને'મતેં તુઝે (બગૈર કિસી અમલે સાલેહ કે) હિબા કર દી.[1] અલ્લાહકી એક એક ને'મત ઐસી હે કે હમારી પૂરી ઝિંદગીકી ઈબાદતેં ઉસ ને'મત કી કીમત અદા નહીં કર સકતી.

મેરે ફઝલ સે જન્નત મેં જા

હઝરત કારી મુહમ્મદ તય્યિબ સાહબ رحمه الله કે ખુત્બાતમેં યે કિસ્સા હે. ઔર હઝરતકી ઝબાની મૈંને ખૂદ ભી સુના હે (હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ رضي الله عنه સે મર્વી હે કે નબિયે કરીમ ﷺ હમારે પાસ તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા: અભી મેરે ખલીલ હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام મેરે પાસ સે તશરીફ લે ગએ ઔર કહા કે એ મુહમ્મદ! ઉસ ઝાતકી કસમ જિસ્ને આપકો હક લે કર મબઉસ કિયા) કે

[1] મુસ્નદે બઝઝાર : ૧૩/૯૯(૬૪૬૨)

બનૂઈસ્રાઈલમેં એક આદમી થા, ઉસ્ને પાંચસો (૫૦૦) સાલ સમંદરમેં એક પહાડ કી ચોટી પર અલ્લાહકી ઈબાદત કી. વહાં ઉસ્કે લિયે અલ્લાહ તઆલાને પાનીકા એક ચશ્મા જારી કર દિયા, ઔર અનારકા એક દરખ્ત ઉગા દિયા. ચુનાંચે વો ઉસ સે અપની ભૂક ઔર પિયાસ પૂરી કરતા થા, ફિર ઉસ્ને તમન્નાકી કે મેરી મૌત ઈસ હાલતમેં આએ કે મૈં સજદે મેં હોઉં; તા કે ઉસી હાલતમેં રહું, ચુનાંચે ઉસી હાલતમેં મૌત ભી આઈ. મરનેકે બાદ જબ ઉસે અલ્લાહ તઆલાકે હુઝૂર પૈશ કિયા જાએગા, તો અલ્લાહ તઆલા ફરિશ્તોં સે કહેંગે કે મેરે ફઝલસે ઈસ્કો જન્નતમેં લે જાઓ, તો વો કહેગા, મેરે રબ: મેરે અમલકી વજહસે જન્નતમેં દાખિલ કિજીયે, ચુનાંચે અલ્લાહ તઆલા અપની ને'મતોં ઔર ઉસ્કે આ'માલ મેં તકાબુલ કા હુકમ દેંગે, તો સિર્ફ આંખકી ને'મત હી પાંચસો સાલકી ઈબાદતકા ઈહાતા કર લેગી. જબ કે અભી મુકમ્મલ જિસ્માની ને'મત કા કોઈ હિસાબ નહીં હૂવા હે, ફિર અલ્લાહ તઆલા ફરમાએંગે: મેરે બંદેકો જહન્નમમેં દાખિલ કરો, ચુનાંચે ઉસે જહન્નમકી જાનિબ ખીંચા જાએગા, તો વો કહેગા: અપની રહમતસે જન્નતમેં દાખિલ કિજીયે, ફિર અલ્લાહ તઆલા ફરમાએંગે: ઉસ્કો મેરે સામને હાઝિર કરો, ચુનાંચે ઉસે અલ્લાહકે હુઝૂર પૈશ કિયા જાએગા, અલ્લાહ તઆલા પૂછેંગે; તુજે કિસને પૈદા કિયા? જબકે તેરા વુજૂદ નહીં થા, તો વો કહેગા: મેરે રબ! તુને હી પૈદા કિયા, ફિર અલ્લાહ તઆલા પૂછેંગે: તુઝે પાંચસો સાલ ઈબાદત કી કુવ્વત કિસ ને દી? વો કહેગા: તુને હી એ મેરે રબ! તુઝે સમંદરમેં પહાડ પર કિસને ઠીકાના દિયા? ઔર કિસ ને તેરે લિયે શોર પાનીસે ખૂશગવાર પાનીકા ઈન્તેઝામ કિયા? ઔર કિસને હર રાત તેરે લિયે અનારકા ઈન્તેઝામ કિયા? હાલાંકે અનાર દરહકીકત સાલમેં એક હી મરતબહ ઉગતા હે, ફિર તુઝે સજદેકી

હાલતમેં મૌત કિસને દી? વો કહેગાઃ તુને હી એ મેરે રબ! અલ્લાહ તઆલા ફરમાએંગેઃ યે સબ મેરી રહમતકા કરિશ્મા હે ઔર મેરી રહમતસે મૈં તુઝે જન્નતમેં દાખિલ કરતા હું, ફિર અલ્લાહ તઆલા હુકમ દેંગે કે મેરે બંદેકો જન્નતમેં દાખિલ કરો (ઔર ફરમાએંગે) તુ બહોત અચ્છા બંદા થા, પસ અલ્લાહ તઆલા (અપની રહમતસે) ઉસે જન્નતમેં દાખિલ કરેંગે.[1]

તો યહાં ભી ઉન તીન દફ્તરોંમેં સે ને'મતવાલે દફ્તરકી છોટી ને'મત સે અલ્લાહ તઆલા ફરમાએંગે કે તુ અપની કીમત વસૂલ કર લે. હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં કે વો ને'મત ઉસકી ઝિંદગીકી સારી ઈબાદતોં કો લે લેગી, ઔર એક તરફ ખડી હો જાએગી, બારી તઆલા ઉસ સે પૂછેંગે કે કયા બાત હે? તો વો કહેગી કે મૈંને ઉસકી સારી ઈબાદતેં લે લી હે, ફિર ભી મેરી કીમત વસૂલ નહીં હૂઈ. વો આદમી સોચેગા કે મરે! અભી તો એક છોટી સે છોટી ને'મત કી કીમત અદા નહીં હૂઈ, ઝિંદગીભર બાકી સારી ને'મતેં ઈસ્તેમાલ કી ઉન્કા કયા હોગા? ઔર અબ ઈબાદતેં તો ખત્મ હો ગઈ! અબ તો ગુનાહ રેહ ગએ! અબ તો જહન્નમમેં જાનેકા મૌકા આએગા! બારી તઆલા અપને જિસ બંદે પર અપના ફઝલ કરના ચાહેંગે, ઉસ સે ફરમાએંગે કે જા! મૈંને તેરી નેકિયાં ડબલ કર દી, ઔર મૈં તુઝસે અપની ને'મતોંકા હિસાબ નહીં લેતા, ઔર મૈંને તેરે ગુનાહ મુઆફ કર દિયે, ઉસ્કા બેડા પાર હો જાએગા.

ખુલાસા એ કલામ

કેહને કા હાસિલ યે હે કે કયામતકે રોઝ ઈન ને'મતોંકા સવાલ હોગા. હમ ઈન ને'મતોંકો બે દર્દી કે સાથ ઔર ગફલતકે સાથ

---

[1] મુસ્તદરકે હાકિમ : ૭૬૩૭

ઈસ્તેમાલ કરતે હેં કે કભી ભૂલસે ભી ખયાલ નહીં આતા કે હમેં કલ કો ઈનકા જવાબ દેના પડેગા.

ઈસ સૂરતમેં બારી તઆલાને હમ જો દુન્યાકી ગફલતમેં પડે હૂએ હેં ઉસ્કા ઈલાજ બતલાયા હે. ઈલાજમેં દો ચીઝેં હેં.

(૧) જહન્નમકા ખૌફ. **(૨)** અલ્લાહકી નેઅમતોંકે હિસાબકા યકીન. અગર આદમી દિલમેં ઈસ બાતકા યકીન રખતા હો કે મુઝે અલ્લાહકી ઈન ને'મતોંકા કલ અલ્લાહકો જવાબ દેના હે, ઔર જહન્નમ પર પૈશ હોના હે તો કભી ભી વો ગફલતમેં નહીં રહેગા. હમેં અપની ઝિંદગીકી ગફલતકો દૂર કરનેકી ઝરૂરત હે, હમેં ઈસ્કા ઈસ્તેહઝાર હો. હમ દુન્યાકી ઝયાદતી હાસિલ કરનેકે લિયે દૌડ લગા રહે હેં, હાલાંકે હમારી ઝરૂરતેં તો ઉસ સે કમ મેં પૂરી હો જાતી હેં. લિહાઝા ઝરૂરત હે કે હમ અપને આપકો ઉસ સે બચાએં. યહી ઈસ સૂરતકા સબક હે.અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો તૌફીક અતા ફરમાએ.

...યે મેરે રબકા કલામ હે.

હઝરત ઈકરિમહ ﵁ જબ કલામે પાક પઢને કે લિયે ખોલા કરતે થે તો બેહૌશ હો કર ગિર જાતે થે ઔર ઝબાન પર જારી હો જાતા થા:هٰذَا كَلَامُ رَبِّيْ،هٰذَا كَلَامُ رَبِّيْ (યે મેરે રબકા કલામ હે, યે મેરે રબકા કલામ હે)

(ફઝાઈલે આ'માલ,(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૧૯)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ કારિઅહ

(કિસ્ત - ૧)

(તારીખ:-૭,રબીઉલઆખિર૧૪૪૦હિજરી.મુતાબિક ૧૫,ડીસેમ્બર૨૦૧૮બરોઝ:સનિચર)

الحمدلله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً -أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

اَلْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَ مَآ اَدْرٰىكَ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٣﴾ يَوْمَ يَكُوْنُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ
الْمَبْثُوْثِ ﴿٤﴾ وَ تَكُوْنُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوْشِ ﴿٥﴾ فَاَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِيْنُهٗ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِيْ
عِيْشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَ اَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِيْنُهٗ ﴿٨﴾ فَاُمُّهٗ هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾ وَ مَآ اَدْرٰىكَ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ نَارٌ
حَامِيَةٌ ﴿١١﴾

યે નામ કયું ?

યે સૂરહ القارعة હે, ઈસકા પેહલા હી કલિમહ القارعة હે, ઈસલિયે ઈસકો القارعة સે મોસૂમ કિયા ગયા હે.

કુર્આન પાક કે આખરી દો પારોં (૨૯ ઔર ૩૦) કી અકસર સૂરતોંમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને કયામતકે ખૌફનાક હાલાત કા તઝકિરહ કિયા હે, કયામત આએગી ઔર વો કિસ તરહ આએગી?

ફિર જન્નત ઔર વહાં કી રાહતોંકા, જહન્નમ ઔર વહાંકે અઝાબકા બડા તફસીલી તઝકિરહ ફરમાયા હે.

જરાઈમ વ મઝાલિમ સે રોકનેવાલી

આખિરતકા ફિક્ર હી એક ઐસી ચીઝ હે જો દુન્યામેં આદમીકો અલ્લાહકે હુકમકે મુતાબિક ચલને પર આમાદહ કરનેવાલા હે,અગર દિલોદિમાગ પર યે ફિક્ર છા જાએ કે મુઝે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કે સામને પૈશ હોના હે ઔર અપને આ'માલ કા જવાબ દેના હે,તો ઉસ્કી ઝિંદગી શરીઅતકે મુતાબિક ગુઝરતી હે.કુર્આન યે ચાહતા હે કે આદમીકે દિલો દિમાગ પર આખિરતકા ફિક્ર ગાલિબ હો. યહી વો ચીઝ હે જો આદમીકો જરાઇમ ઔર મઝાલિમસે રોકનેવાલી હે.

ગફલત; જરાઈમોં કા અસલ મુહરિક

દુન્યામેં જરાઇમ ઔર મઝાલિમકા સિલસિલા ક્યૂં હે? બા'ઝ લોગોંને ઉસ્કે અસ્બાબકે મુતઅલ્લિક બડી ફલસફિયાના બાતેં પૈશ કી હેં. બા'ઝ લોગ યૂં કેહતે હેં કે ઇન જરાઇમકી અસલ વજહ જહાલત હે. અગર તા'લીમ કો આમ કિયા જાએ તો જરાઇમકા સિલસિલા બંદ હો સકતા હે; લેકિન હમ દેખતે હેં કે દુન્યાકે વો મમાલિક જહાં સદ ફી સદ તા'લીમ હે, વહાં ભી ઉસી તરહ જરાઇમ હો રહે હેં, જૈસે દૂસરે મમાલિક મેં, અગર ઇન જરાઇમકી વજહ જહાલત ઔર તા'લીમ કા ન હોના હોતા, તો વહાંસે જરાઇમ કા ખાત્મા હો જાના ચાહિયે થા; લેકિન ઐસા નહીં હે.

બા'ઝ હઝરાત જરાઇમકી વજહ ગુરબત કેહતે હેં. ગુરબતકી વજહસે આદમી માલ હાસિલ કરને કે લિયે નએ નએ તરીકે અપનાતા હે, જરાઇમકા ઇરતિકાબ કરતા હે, મઝાલિમકા શિકાર હોતા હે. અગર ગુરબતકો ખત્મ કર દિયા જાએ તો જરાઇમ કા ખાત્મા હો જાએગા.

જિન મમાલિક કી ઇન્ફીરાદી આમદની ફીસદ કે એ'તબારસે સબસે ઝયાદહ હે, વહાં ઇન જરાઇમમેં કોઇ કમી નહીં; બલ્કે દૂસરે મમાલિક કે મુકાબ્લેમેં વહાં જરાઇમકી મિકદાર ઝયાદહ હે. મા'લૂમ હૂવા કે ગુરબત ભી જરાઇમકા અસલ સબબ નહીં.

અસલ સબબ આદમીકા આખિરતકો ભૂલા દેના હે. આદમીકી તબીઅત પર આખિરતકી જાનિબસે જો ગફલત આ જાતી હે ઉસ્કે નતીજેમેં વો ઉન સારી બુરાઇયોંકા મુરતકિબ હો જાતા હે. અગર કિસી કે દિલમેં આખિરતકા ખૌફ હો, આખિરતકી ફિક્ર હો, દિલો દિમાગ પર યહી ચીઝ ગાલિબ હો કે મુઝે મરનેકે બાદ અલ્લાહકે સામને પૈશ હોના હે, અપને કરતૂત ઔર આ'માલ કા જવાબ દેના હે, તો વો ચીઝ આદમી પર બંદીશ લગાતી હે ઓર પેહરા બિઠાતી હે. ઔર ઇસ તરહ યે ફિક્ર આદમીકો ગલત કામ કરને, જરાઇમો મઝાલિમ, બદઉન્વાનીયોં બદઅખ્લાકિયોંકે ઇરતિકાબસે બચા લેતી હે. અગર આદમી ઝયાદહ પઢા હૂવા નહીં હે, અનપઢ હે; લેકિન ઉસ્કે દિલમેં આખિરતકા ફિક્ર હે, તો યહી ચીઝ ઉસ્કો તન્હાઇયોંમેં ભી ગુનાહ ઔર ઝુલ્મકા ઇરતિકાબ કરને સે રોકેગી.

અલ્લાહ સે કૈસે છુપાઉં ?

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ﵄ એક મરતબહ મકકા મુકર્રમહ કી જાનિબ સફર કર રહે થે, રાસ્તેમેં એક જગહ આપને શબ બાશી કી, વહાં એક ચરવાહા પહાડસે આપકે પાસ આયા, આપને ઉસ સે પૂછા કે તેરે પાસ બકરીયાં હેં? ઉસ્ને કહા: જી! આપને ફરમાયા: એક બકરી મુઝે બેચ દે. વો કેહને લગા: મૈં ગુલામ હું, યે બકરીયાં મેરે આકા કી હે. આપને ફરમાયા આકા સે કેહ દેના કે ભેળીયા બકરી ખા ગયા, તો વો ગુલામ ચરવાહા કેહને લગા: فأين الله؟؟ (કયા યે બાત

અલ્લાહ સે મખ્ફી રેહ સકતી હે.) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ﷺ યે જુમ્લા દોહરાતે રેહતે થેઃ فأين الله ઔર બા'ઝ રિવાયતમેં હેં કે આપને ફરમાયા فأين الله તો મુઝે કેહના ચાહિયે થા, ફિર જબ આપ મદીના મુનવ્વરહ લૌટે તો આપને ઉસ્કે આકા કો કેહલા ભેજા ઔર ગુલામ ખરીદ લિયા, ઔર બકરીયાં ભી ખરીદ લી, ફિર ગુલામકો આઝાદ કર કે સારી બકરીયાં ઉસે હદિયા કર દી.[1] જબ આદમીકે દિલમેં યે ફ઼િક્ર પૈદા હો જાએ, તો ચાહે કોઇ નિગરાની કરનેવાલા ન હો, યે ફ઼િક્ર હી બહોત બડા પેહરા હે જો ઉસ્કો ઈસ કિસ્મકે ગુનાહોં ઔર બદઅખ્લાકિયોં સે મઝાલિમસે, જરાઇમસે રોક સકતા હે. વહાં કિસી દૂસરી તા'લીમ કી ઝરૂરત નહીં હે કે જિસ્કા ઉસ્કે પાસ સર્ટીફીકેટ હો. ઔર ગુરબતકી હાલત મેં ભી યે ફ઼િક્ર હી રોકેગી. ઉસ ચરવાહેકે પાસ કૌનસા માલ થા? ગુરબતકી હાલતમેં ભી વો આદમી અપને આપકો ઉન ચીઝોંસે બચાતા હે.

દુન્યા મેં દિલ ન લગાઓ

ઈસીલિયે અલ્લાહ તઆલાને કુર્આન પાકમેં આખરી દોનોં પારોંકી અકસર સૂરતોંમેં કયામતકા તઝકિરહ કિયા હે. ઉસ્મેં યે બતાયા ગયા કે અલ્લાહને હમેં જો દુન્યાકી ઝિંદગી અતા ફરમાઇ હે વો દાઈમી નહીં હે, બલ્કે દુન્યામેં આખિરતકી તૈયારી કે લિયે ચંદ દિનોં કે વાસ્તે ભેજા હે, આઝમાઇશ કે લિયે ભેજા હે:

تَبٰرَكَ الَّذِیْ بِیَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرُ ۙ الَّذِیْ خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَیٰوةَ لِیَبْلُوَكُمْ اَیُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ؕ (الملك:١،٢) મૌત ઔર ઝિંદગી અલ્લાહને ઈસલિયે પૈદા કી

[1] મુઅજમુલ કબીર : ૧૨/૨૬૩ (૧૩૦૫૪)

કે અલ્લાહ આઝમાના ચાહતા હે કે તુમ મેં કૌન અચ્છે આ’માલ કરનેવાલા હે? યે દુન્યા કી ઝિંદગી ઈસી આઝમાઈશકે લિયે હમેં દી ગઈ હે, યે હમેશા રેહનેકી જગહ નહીં હે, યે ચીઝ હમેશા મદ્દેનઝર રખની ચાહિયે કે અલ્લાહને હમેં યહાં ઝિંદગી ગુઝારનેકે અસ્બાબ ભી દિયે, રાહતો આરામકી શકલેં ભી દી; લેકિન યે ચીઝ હમેશાકી નહીં હેં. આદમી યહાં આકર આખિરતસે ગાફિલ હોકર ઉસ બાતકી કોશિશમેં રેહતા હે કે મૈં કિસ તરહ ઝયાદહસે ઝયાદહ રાહતોં આરામકે અસ્બાબ મુહૈયા કર લૂં, ઔર ઝયાદહસે ઝયાદહ ફાઈદહ ઉઠા લૂં. ઔર વો આખિરતસે ગાફિલ હો જાતા હે. હાલાંકે યે પતા નહીં કે દુન્યાકી ઝિંદગી કબ તક હે? જો લોગ દુન્યા સમેટનેમેં પડે હૂએ હેં ઉન્કો ભી મા’લૂમ નહીં હે કે કબ મૌત આ જાએગી? ઈસ સે પેહલે સૂરએ તકાષૂર ગુઝરી ઉસ્મેં ઝયાદહસે ઝયાદહ માલ સમેટનેકી હવસને ગાફિલ કર દિયા; ઉસ્કા તઝકિરહ આ ચુકા હે. યહી વો ચીઝ હે જો આદમીકો ગફલતમેં ડાલતી હે, તો ઈસ ગફલતકો દૂર કરનેકા એક હી તરીકા હે કે લોગોંકે દિલોંમેં આખિરતકા ફ઼િક્ર પૈદા હો.

ઈન દોનોં પારોંકી સૂરતેં મક્કી દૌરમેં નાઝિલ હૂઈ, જબ અલ્લાહ તઆલાને નબિયે કરીમ ﷺ પર ઈબ્તિદાઈ **વહી** નાઝિલ ફરમાઈ, લોગોંકો ઈમાનો ઈસ્લામકી દા’વત દી ગઈ, અભી શરીઅતકે દૂસરે તફસીલી અહકામ નહીં આએ થે, હલાલ ઔર હરામ કે અહકામ ભી નહીં આએ થે. લોગોંકે દિલોંમેં સિર્ફ આખિરતકે યકીન કો મઝબૂત કિયા જા રહા થા, ઉસ વકત યે સૂરતેં નાઝિલ હૂઈ. યકીન હી વો ચીઝ હે જો આદમીકો હર કિસ્મકે જરાઈમસે બચાતા હે. ઈસી લિયે ઉન સૂરતોંમેં ઉસ્કી તરફ તવજ્જુહ દિલાઈ ગઈ હે. ઔર આખિરત કયામત

ઔર જન્નતકે હાલાત, ઉસ્કી ને'મતોં કી તફસીલાત, જહન્નમ કે હાલાત, ઉસ્કે અઝાબકી તફસીલાત બયાન કી ગઇ હે.

..તો ઈન્સાન વ જાનવર મેં ફર્ક નહી

અગર આખિરતકા ફિક્ર ન હો તો ઇન્સાન ઔર જાનવરમેં કોઇ ફર્ક નહીં રેહ જાતા. જૈસે જાનવર ખાતે પીતે હેં, ઇન્સાન ભી ખાતે પીતે હેં, જાનવર ભી પૈદા હોતે હેં ઔર મરતે હેં, ઇન્સાન ભી પૈદા હોતે હેં ઔર મરતે હેં. ગોયા ઝિંદગીકા કોઇ મકસદ હી ન હોગા, જાનવરોંકે લિયે આખિરતકા કોઇ હિસાબ કિતાબ નહીં હે, ઉન્કે લિયે ઝિંદગીકા કોઇ ખાસ મકસદ નહીં હે; લેકિન ઇન્સાન કો તો અલ્લાહ તઆલાને ઇસલિયે પૈદા કિયા હે કે વો આખિરતકે લિયે આ'માલ કરે ઔર અગર આખિરતકા ફિક્ર ન હો તો ઇન્સાન ઔર જાનવરમેં કોઇ ફર્ક નહીં રહેગા. તો ઇસ ફિક્ર કો અપની તબીઅત ઔર અપને દિલોં દિમાગ કે ઉપર ગાલિબ કરનેકા એહતિમામ કિયા જાએ.

ઔર હર કામ યે સોચકર કિયા જાએ કે કલ મુઝે અલ્લાહકે હુઝૂર પૈશ હોના હે, ઔર ઉસ્કામકે મુતઅલ્લિક જવાબ દેના હે. કયા મૈં અલ્લાહકી જાનિબસે ઇસ કામ કે મુતઅલ્લિક કિયે જાનેવાલે સવાલ કા જવાબ દેનેકી પોઝીશનમેં હૂં? યે સોચકર કોઇ કામ કરેગા તો કભી ભી જુર્મ ઔર ઝુલ્મકા ઇરતિકાબ નહીં કરેગા. તો ગોયા સારે જરાઇમકી બુન્યાદ આખિરત સે ગફલત હે.

તરજમહ

اَلْقَارِعَةُ (ખટખટાનેવાલી)

مَاالْقَارِعَةُ (કયા હે વો ખટખટાનેવાલી?) દિલોંકો દેહલાનેવાલી?

وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا الْقَارِعَةُ (ઔર તુમકો કયા મા'લૂમ કે વો દિલ દેહલાનેવાલી કયા હે?)

يَوْمَ يَكُوْنُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوْثِ (યે વાકિઅહ ઉસ દિન પૈશ આએગા જિસ દિન લોગ પરવાનોંકી તરહ ફૈલે હૂએ હોંગે)

وَتَكُوْنُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوْشِ (ઔર પહાડ ધુની હૂઇ રંગીન ઊન કી તરહ હોંગે)

فَاَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِيْنُهٗ (જિસ્કી તરાઝુએં વઝની હોંગી, યા'ની જિસ્કે નેક આ'માલ ઝયાદહ હોંગે)

فَهُوَ فِىْ عِيْشَةٍ رَّاضِيَةٍ (તો વો મનપસંદ ઝિંદગીમેં હોગા)

وَاَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِيْنُهٗ (ઔર જિસ્કે પલ્ળે હલ્કે હોંગે)

فَاُمُّهٗ هَاوِيَةٌ (તો ઉસ્કા ઠીકાના هاوية (એક (ગેહરા ગઢા) હોગા)

وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا هِيَهْ (તુમ્હેં કયા મા'લૂમ કે વો કયા હે?)

نَارٌ حَامِيَةٌ (વો દહેકતી હૂઇ આગ હે) યા'ની જહન્નમ હે.

તફસીર

قرع يقرع કે મા'ની ખટખટાને કે હેં, ખળખળાના.

અરબી ઝબાનકા એક ખાસ અંદાઝ હે, હમ ઉર્દૂમેં કમાહક્કહૂ ઉસ્કી તા'બીર નહીં કર સકતે. જબ કયામત આએગી તો સૂર ફૂંકે જાનેકી એક ખૌફનાક આવાઝ પૈદા હોગી. વો ઐસી ખતરનાક આવાઝ હોગી કે ઉસ સે લોગોંકે કલેજે ફટ જાએંગે. ઉસ્કો القارعة સે તા'બીર

કિયા જાતા હે. દિલ દેહલાનેવાલી. યા'ની જિસ્કી આવાઝ સુનકર દિલ ખૌફમેં મુબતલા હો જાએંગે, ડર જાએંગે. તો القارعة યા'ની યાદ કરો કયામતકો જો દિલ દેહલા દેનેવાલા, ઔર ખટખટાનેવાલા એક વાકિઅહ હે.

કોઈ ઈધર કોઈ ઉધર

يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ બારિશકે ઝમાનેમેં આપને દેખા હોગા કે રૌશનીમેં પરવાને બડી તા'દાદ મેં નિકલ આતે હેં, ઔર ઉન્કા હાલ યે હોતા હે કે કોઇ ઉપર જા રહા હે, કોઇ નીચે જા રહા હે, કોઇ દાએં, કોઇ બાએં, કોઇ તરતીબ નહીં હોતી. કયામતકે રોઝ જબ ઇન્સાનોંકો દો બારા પૈદા કિયા જાએગા તો ઉન્કા યહી હાલ હોગા કે કોઇ તરતીબ નહીં હોગી, દાએં, બાએં, ઉપર, નીચે હર તરફકા રૂખ કિયે હોંગે. ગોયા ઉનમેં બેચૈની ઔર ખૌફકી સી શકલ હોગી.

وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ યા'ની અલ્લાહ તઆલા પહાડોં કો રેઝા રેઝા કર દેંગે, હાલાંકે પહાડ અપની સખ્તીમેં મશ્હૂર હે, કિસી આદમી કી સખ્તીકી મિસાલ દેની હો તો પહાડકે સાથ તશ્બીહ દી જાતી હે. મસલનઃ કોઇ આદમી મુશ્કિલાત બર્દાશ્ત કરનેમેં બડા સબ્ર ઔર તહમ્મુલ દિખાતા હે, તો લોગ કેહતે હેં કે ઉસ્મેં પહાડકી તરહ ઇસ્તિકામત હે; લેકિન ઉન્હીં પહાડોંકો અલ્લાહ તઆલા કયામતકે રોઝ બિલ્કુલ ધુની હૂઇ ઊન કી તરહ બના દેંગે. ઉસ્કે ઝર્રાત હવામેં ઉડ રહે હોંગે.

ખતરનાક વાકિઅહ

એક જગહ બારી તઆલા ફરમાતે હેં:وَّهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ.(النمل:٨٨) જૈસે બદલીયાં ફઝામેં ઈધરસે ઉધર ચલતી હેં ઉસી તરહ પહાડ ભી ચલ રહે હોંગે, ફઝામેં ઉડ રહે હોંગે. દૂસરી જગહ ફરમાતે હેં:وَيَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّيْ نَسْفًا.(طه:١٠٥) (યે લોગ પહાળકે મુતઅલ્લિક સવાલ કરતે હેં, આપ કહીયે: મેરા રબ ઉન્કો પીસકર કે રખ દેગા) યે સારે પહાડ કયામતમેં પીસી હૂઈ રેતકી તરહ હો જાએંગે, ઔર ધુને હૂએ ઊન કી તરહ ઉડતે હોંગે, ગોયા ઝમીન બિલ્કુલ સપાટ હો જાએગી. ઈસીકો આગે કહા ગયા: فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا۔ (طه:١٠٦) (અબ ઝમીન સપાટ હો જાએગી) જબ પહાડોંકા યે હાલ હોગા તો અંદાઝહ લગા સકતે હેં કે કૈસા ખતરનાક વાકિઅહ પૈશ આએગા? ઉસ મૌકે પર કયા હોગા?

فَاَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِيْنُهٗ

موازين જમઅ હે. બમા'ની તરાઝુ. યા'ની જિસ્કી તરાઝુએં ભારી ઔર વઝની હોંગી વો મનપસંદ ઝિંદગીમેં હોગા.

અલ્લાહ તઆલાને એક મુખ્તસર જુમ્લે عِيْشَةٍ رَّاضِيَةٍ મેં સબ કુછ બયાન કર દિયા. ઈસ દુન્યામેં કોઈ બડે સે બડા હુકમરાન હો, બડે સે બડા માલદાર હો, સનઅતકાર હો, કિસી બડે સે બડે મુલ્ક કા સરબરાહ હો; લેકિન કોઈ ભી આદમી યે દા'વા નહીં કર સકતા કે સબ કુછ ઉસ્કે દિલકી ખ્વાહીશકે મુતાબિક હો રહા હે, બલ્કે બહોતસી વો બાતેં હેં જો ઉસ્કે દિલકી મર્ઝી કે ખિલાફ હેં, વો ચાહતા કયા હે ઔર હોતા કયા હે? દુન્યા હે હી ઐસી જગહ કે વહાં આદમીકી પસંદકે મુતાબિક સબ કુછ

નહીં હોતા. બહોત સી બાતેં ઉસ્કી પસંદકે ખિલાફ હોતી હેં, તો અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હેં કે જિન્કી તરાઝુએં, જિન્કે નેક આ'માલ ગાલિબ હોંગે, વો કયામતકે રોઝ મનપસંદ ઝિંદગીમેં હોંગે. યા'ની ઉન્કો અલ્લાહ તઆલા જન્નતમેં ભેજેંગે.

જન્નત કા હાલ

હદીષ શરીફમેં હુઝૂર ﷺ કા ઈરશાદ હે: જન્નતમેં ઐસી ને'મતેં હેં: مالاعين رأت ولاأذن سمعت ولاخطر على قلب بشر (જિન્કો ન કિસી આંખને દેખા, ન કિસી કાનને સુના, ન કિસીકે દિલમેં ઉસ્કા ખયાલ ગુઝરા)[1] ઔર કુર્આનમેં બારી તઆલા ફરમાતે હેં: وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِيٓ أَنفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ. (حم السجدة:٣١) (તુમ્હારા જી જો ચાહેગા ઐસી મનપસંદ ચીઝેં વહાં મિલેગી) દુન્યામેં કોઈ આદમી યે દા'વા નહીં કર સકતા કે જો ઉસ્કા મન ચાહતા હે વો મિલ જાતા હે. જન્નતમેં જો માંગોંગે અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે સબ દિયા જાએગા.

દુન્યાકી ઝિંદગી ઐસી હે કે યહાં કી રાહત કે સાથ તકલીફ લગી હૂઈ હેં, યહાંકી ખૂશી કે સાથ ગમકા કાંટા લગા હૂવા હે. અલ્લાહ તઆલાને દુન્યાકી બનાવટ હી ઐસી રખી હે. દેખિયે! આપ ખાને બૈઠે હેં, દસ્તરખ્વાન પર અન્વાઓ અકસામ કે ખાને ચુને હૂએં હેં. ખાના ખા રહે હેં; લેકિન આપકો ખટકા લગા હૂવા હે કે કહીં ઝયાદહ મિકદારમેં ખાના પેટમેં પહોંચ ગયા તો બદહઝમી હો જાએગી. ઈસ ચીઝ કે ખાને કી વજહસે કહીં કોઈ નુકસાન ઔર બીમારી ન હો જાએ. ઈસી તરહ હર ને'મત કે સાથ કોઈ ન કોઈ ગમ ઔર ફિક્ર લગા હૂવા

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૯૬૪૯

હે. ઔર જન્નતકા હાલ યે હે કે: لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ۔ (یونس:٦٢) (જન્નતીયોં પર ન તો કોઇ ખૌફ હોગા, ન ઉન્કો કોઇ ગમ) ન આઇન્દહકા કોઇ ફિક્ર, ન માઝીકા કોઇ ગમ. વો ઇન સબ ચીઝોંસે બેફિક્ર હોંગે. જબ કે દુન્યામેં આદમી પર યે સારી ચીઝેં ગાલિબ હૂવા કરતી હેં. ગોયા તુમ અગર ઐસી મનપસંદ ઝિંદગી ચાહતે હો તો તુમકો જન્નતમેં મિલેગી. ઉસ્કે લિયે આપકો દુન્યામેં નેક આ'માલ કા એહતિમામ કરના હે, ઐસે નેક આ'માલ જિન્કી વજહસે તુમ્હારી તરાઝુએં વઝની હો જાએં.

મનપસંદ ઝિંદગી ગુઝારને કી જગહ

દેખો: દુન્યાકી તકલીફ ખાલિસ તકલીફ નહીં હે, ઔર દાઇમી તકલીફ ભી નહીં હે, જૈસે રાહત ખાલિસ ઔર દાઇમી નહીં હે; બલ્કે રાહતકે સાથ તકલીફ કા ભી કાંટા લગા હૂવા હે. ઇસી તરહ તકલીફ ભી ખાલિસ તકલીફ નહીં હે, જૈસે કોઇ બીમારી આ ગઇ તો ઉસ્કા ઇલાજ કરનેવાલા તબીબ મૌજૂદ હે. દવાએં મૌજૂદ હેં, આપકી ઇયાદત કરનેવાલે આપકે દોસ્ત અહબાબ મૌજૂદ હેં, ખિદમત કરનેવાલે આપકે રિશ્તેદાર મૌજૂદ હેં. ઔર જહન્નમ મેં કોઇ પૂછનેવાલા હે? જહન્નમ મેં જો તકલીફ હોગી ઉસ્કા ન કોઇ ઇલાજ હે, ન ઉસ્કી કોઇ દવા હે, ન વહાં આપકો કોઇ તસલ્લી દેનેવાલા હે, ન કોઇ આપકી ખબર લેનેવાલા હે. દુન્યામેં તો અલ્લાહ તઆલાને ઇન તકલીફોંમેં ભી રાહતકે સામાન મુહૈયા કીયે હેં. ગોયા જહન્નમકી તકલીફ ખાલિસ તકલીફ હે. ઉસ્મેં રાહતકી કોઇ મિલાવટ નહીં હે. ઔર જન્નતકી રાહત, ખાલિસ રાહત હે, ઉસ્મેં તકલીફકી મિલાવટ નહીં હે. જબકે દુન્યામેં દોનોં બાતેં હેં: દુન્યાકી તકલીફ ન ખાલિસ તકલીફ હે, ઉસ્કે

સાથ રાહત કે અસ્બાબ હેં. ઔર દુન્યાકી રાહત ન ખાલિસ રાહત હે, બલ્કે ઉસ્મેં તકલીફકી મિલાવટ હે.

બહરહાલ! કોઇ આદમી મનપસંદ ઝિંદગી દુન્યામેં ગુઝાર હી નહીં સકતા, વો તો આખિરતમેં જન્નત હી મેં મિલ સકતી હે. લિહાઝા ઉસ્કો ચાહિયે કે ઉસ્કી તરાઝુ વઝની ઔર બોઝલ હો ઉસ્કા એહતિમામ કરે. કૈસે બોઝલ હોંગી? વો આગે ઇન્શાઅલ્લાહ બતાએંગે કે કિન આ'માલ સે બોઝલ બનેંગી?

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો તૌફીક અતા ફરમાએ.

હઝરત જાબિર رضي الله عنه ને હુઝૂરે અકદસ ﷺ સે નકલ કિયા હે કે પુકાર કર ઉસ તરહ કુર્આન મત પઢો કે એક કી આવાઝ દૂસરે કે સાથ મિલ જાએ.

હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ رحمه الله ને મસ્જિદે નબવી મેં એક શખ્સ કો આવાઝ સે તિલાવત કરતે સુના તો ઉસ્કો મના ફરમાયા, પઢનેવાલે ને કુછ હુજ્જત કી, તો ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ رحمه الله ને ફરમાયા કે અગર અલ્લાહ કે વાસ્તે પઢતા હે તો આહિસ્તા પઢ ઔર અગર લોગોં કી ખાતિર પઢતા હે તો પઢના બેકાર હે.

(ફઝાઈલે આ'માલ,ફઝાઈલે કુર્આન સફા:૫૩૭)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ કારિઅહ

(કિસ્ત - ૨)

(તારીખ:- ૨૯,રબીઉલઆખિર૧૪૪૦હિજરી.મુતાબિક૧૫,જનવરી૨૦૧૯બરોઝ:સનિચર)

الحمدللهنحمدهونستعينهونستغفرهونؤمنبهونتوكلعليهونعوذباللهمنشرور أنفسناومنسيئاتأعمالناونعوذباللهمنشرورأنفسناومنسيئاتأعمالنامنيهدهالله فلامضللهومنيضللهفلاهاديلهونشهدأنلاإلهإلااللهوحدهلاشريكلهونشهدأنسيدناو مولانامحمداًعبدهورسولهأرسلهإلىكافةالناسبشيراًونذيراًوداعياًإلىاللهبإذنهوسراجاً منيراًصلىاللهتعالىعليهوعلىآلهوأصحابهوباركوسلمتسليماًكثيراًكثيراً-أمابعد:

فأعوذباللهمنالشيطٰنالرجيم- بسماللهالرحمٰنالرحيم-

اَلْقَارِعَةُ ۝١ مَا الْقَارِعَةُ ۝٢ وَ مَآ اَدْرٰىكَ مَا الْقَارِعَةُ ۝٣ يَوْمَ يَكُوْنُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ
الْمَبْثُوْثِ ۝٤ وَ تَكُوْنُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوْشِ ۝٥ فَاَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِيْنُهٗ ۝٦ فَهُوَ فِيْ
عِيْشَةٍ رَّاضِيَةٍ ۝٧ وَ اَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِيْنُهٗ ۝٨ فَاُمُّهٗ هَاوِيَةٌ ۝٩ وَ مَآ اَدْرٰىكَ مَا هِيَهْ ۝١٠ نَارٌ
حَامِيَةٌ ۝١١

તરજમહ

સૂરએ القارعة ચલ રહી થી, ફિરસે એક મરતબહ ઉસ્કા તરજમહ કર દેતે હેં.

اَلْقَارِعَةُ (ખટખટાનેવાલી)

القارعة યે કયામતકે નામોંમેં સે એક નામ હે. જો ભયાનક આવાઝ નિકાલેગી, સબકે દિલોંકો ઝંઝોળકર રખ દેગી, જિસ્કી વજહસે દિલ દેહેલ જાએંગે, ઈસીકો ખટખટાનેવાલી ફરમા રહે હેં.

مَا الْقَارِعَةُ (કયા હે વો ખટખટાનેવાલી?)

وَمَآ اَدْرٰكَ مَا الْقَارِعَةُ (ઔર તુમહેં કયા મા'લૂમ કે વો ખટખટાનેવાલી કયા હે?)

يَوْمَ يَكُوْنُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوْثِ (જિસ દિન (ઉસ્કી હય્બતકી વજહસે) તમામ લોગ બિખરે હૂએ પતંગોંકી તરહ હો જાએંગે)

وَتَكُوْنُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوْشِ (ઔર પહાડ ધુન્કી હૂઈ રંગીન ઊન કી તરહ હો જાએંગે)

فَاَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِيْنُهٗ، فَهُوَ فِيْ عِيْشَةٍ رَّاضِيَةٍ (પસ! જિસ શખ્સકે પલળે વઝની હોંગે, વો મનપસંદ ઝિંદગીમેં હોગા)

وَاَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِيْنُهٗ فَاُمُّهٗ هَاوِيَةٌ (ઔર જિસ્કે પલળે હલ્કે હોંગે, તો ઉસ્કા ઠીકાના એક ગેહરા ગઢા હે)

وَمَآ اَدْرٰكَ مَا هِيَهْ (ઔર તુમકો કયા મા'લૂમ કે વો ગેહરા ગઢા કયા હે?)

نَارٌ حَامِيَةٌ (દહેકતી હૂઈ આગ હે)

ગુઝશ્તહ સે પૈવસ્તહ

બતલાયા ગયા કે જિન લોગોંકે પલળે વઝની હોંગે, વો અપની મનપસંદ ઝિંદગીમેં હોંગે. ઈસ સે મા'લૂમ હોતા હે કે કયામતકે રોઝ

આ'માલ કા વઝન હોગા. ઉલમા ફરમાતે હેં કે આ'માલ કી ગિનતી નહીં હોગી કે કિત્ને આ'માલ કિયે? બલ્કે આ'માલ કા વઝન હોગા. બારી તઆલા ફરમાતે હેં:وَنَضَعُ الْمَوَازِيْنَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ.(الانبیاء:۴۷) (હમ કયામતકે રોઝ ઇન્સાફકી તરાઝુએં કાઇમ કરેંગે) જિસ્મેં ઇન્સાનોં કે આ'માલ કો તોલા જાએગા. હમ જો અમલ કરતે હેં વો બઝાહિર તો ઐસા મા'લૂમ હોતા હે કે અભી અમલ કિયા ઔર ખત્મ હો ગયા, મિટ મિટા ગયા. નહીં! ઐસી બાત નહીં હે. આદમી જો ભી અમલ કરતા હે વો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે વહાં મહફૂઝ રેહતા હે, ઔર કલ કયામત કે રોઝ બાકાઇદહ તોલા જાએગા. હર અમલકો અલ્લાહને એક વઝન અતા ફરમાયા હે. બહોતસે આ'માલ વઝની હેં, બા'ઝ આ'માલ બગૈર વઝન કે હેં. યહાં બતલાયા જા રહા હે કે જિન્કે આ'માલ વઝની હોંગે વો અપની મનપસંદ ઝિંદગીમેં હોંગે.

..અબ ઈશ્કાલ ખત્મ હો ગયા

અબ આ'માલ કો કૈસે તોલા જાએગા? કદીમ ઝમાનેમેં તો યે એક ઇશ્કાલકી ચીઝ થી, લોગ સવાલ કરતે થે આ'માલ કા અપના કોઇ જિસ્મ નહીં હે ફિર ઉન્કો તરાઝુકે પલ્લેમેં રખકર કૈસે તોલા જાએગા? યે ઉસ ઝમાનેકી બાત હે. અબ તો સાઇન્સકી તરક્કીયોં કે નતીજેમેં ઐસી ઐસી ચીઝેં નાપી ઔર તોલી જાતી હેં જિન્કા કોઇ જિસ્મ નહીં હે. ઉસ ઝમાનેમેં લોગ યૂં સમજતે થે કે જિસ્મવાલી ચીઝકો તોલા ઔર નાપા જા સકતા હે, બગૈર જિસ્મવાલી ચીઝમેં યે સુરત મુમકિન નહીં હે. લેકિન અબ તો હરારતો બરૂદતકો નાપા જાતા હે, ગર્મી ઔર સર્દી કો નાપા જાતા હે. આદમીકે બુખારકો ભી નાપા જાતા હે, આવાઝકો નાપા જાતા હે. ખૂનકે દબાવ (પ્રેશર), ખૂનકા શુગર, કોલેસ્ટ્રોલ નાપા

જાતા હે. ઈસી તરહ હર વો ચીઝ નાપી જાતી હે જિસ્કા કોઇ જિસ્મ નહીં હે. જબ ઇન્સાન અલ્લાહકી દી હૂઇ અપની મહદૂદ અકલ ઔર મહદૂદ તાકતો કુદરતકે ઝરીયે આલાત બના સકતા હે, જિન્સે ઉન ચીઝોંકો નાપા ઔર તોલા જા સકતા હે, તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને તો પૂરી કાઇનાતકો પૈદા કિયા, ઇન્સાનકો પૈદા કિયા ઔર ઇન્સાનકે આ'માલ કો ભી પૈદા કિયા, કયા વો ઇસ બાતકી કુદરત નહીં રખતા કે વો ઇન્સાનોં કે આ'માલ કો તોલે? અલ્લાહ તઆલા કયામતકે રોઝ બાકાઇદહ તરાઝુ કાઇમ કરેંગે, ઔર લોગોંકે સામને યે સિલિસિલા હોગા, ઔર ઉન તરાઝુઓં કે ઝરીયે ફૈસલા હોગા.

તરાઝૂ કયૂં કાઈમ કરેંગે ?

યહાં એક સવાલ પૈદા હોતા હે જો કદીમ ઝમાનેમેં બા'ઝ ગુમરાહ ફિરકોંને ઉઠાયા થા કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા તો સબ જાનતે હેં, તો ફિર અલ્લાહકો તરાઝુએં લગાકર આ'માલ તોલને કી કયૂં ઝરૂરત પૈશ આઇ? અલ્લાહ તબારક વ તઆલા અપને ઇલ્મકી બુન્યાદ પર ફૈસલા કર સકતે થે.

ઉસ્મેં કોઇ શુબહ નહીં હે કે અલ્લાહકો સબ કુછ મા'લૂમ હે કે કિસકે આ'માલ વઝની હેં, ઔર કિસકે આ'માલ હલ્કે હેં. લેકિન કયામતકે રોઝ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા મૈદાને મહશરમેં જો ફૈસલે કરેંગે વો ઇસ અંદાઝસે કરેંગે કે લોગોંકો ઇન્સાફ હોતા હૂવા નઝર આએગા. યે દેખકર હર આદમી અપને મુતઅલ્લિક ખૂદ હી ફૈસલા કર લેગા, ઉસ્કો કુછ કેહના નહીં પડેગા, વો અપને મુજરીમ હોનેકો ખૂદ હી મહસૂસ કર લેગા કે મેરે આ'માલ વઝની હેં યા હલ્કે હેં? ગોયા અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ઉસ્કે મુતઅલ્લિક જો ફૈસલા કિયા જા રહા હે ઉસ્કે મુતઅલ્લિક વહાં ખુલકર ઐસી સુરત પૈદા કી જાએગી કે

ઈન્સાનકો ખૂદ ઉસ ફૈસલે કા ઈકરાર કરના પડેગા, ગોયા ઈન્સાફ હોતા હૂવા નઝર આએગા. ઈસીલિયે અલ્લાહ તઆલા યે તરાઝુએં કાઈમ કરેંગે. વર્ના અલ્લાહ તઆલા અપને તૌર પર ફૈસલા કર લેં, વો જાનતે હેં કે કિસકે આ'માલ મેં કિત્ના વઝન હે? કોઇ ઈશ્કાલકી ચીઝ નહીં થી, લેકિન કયામતકે રોઝ બાકાઈદહ ગવાહ પૈશ કિયે જાએંગે, વો ગવાહી દેંગે, ઔર ફૈસલા હોગા.

અમલ કા વઝન દેખેં

જિસ તરહ દુન્યાકી અદાલતોંમેં મુજરિમકે ખિલાફ ગવાહ પૈશ કિયે જાતે હેં. ખૂદ જજ યા કાઝીકો કિસી આદમી કા મુજરિમ હોના મા'લૂમ હો તબ ભી બાકાઈદહ કેસ ઔર મુકદ્દમેકી કારવાઈ હોતી હે. ગવાહ પૈશ હોતે હેં, ગવાહી દેતે હેં, ઉન્કી ગવાહીકે બાદ ઉસ ગવાહી કી બુન્યાદ પર ફૈસલા કિયા જાતા હે; તા કે મુજરિમકો ભી અપના મુજરિમ હોના મા'લૂમ હો જાએ. તો કયામતકે રોઝ ગવાહીયાં ભી લી જાએંગી, આ'માલોં કો તોલા જાએગા, ઉસ્કે બાદ અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે ફૈસલા કિયા જાએગા. ઈસલિયે અપને આ'માલ મેં વઝન પૈદા કરનેકા એહતિમામ કરેં, હમ યે ન દેખેં કે કિત્ના અમલ કિયા? ગિનતી ન કરેં. બલ્કે ઉસ અમલમેં વઝન હે યા નહીં? હમેં યે દેખના હે.

વઝન કૈસે પૈદા હો ?

અબ વો કૌનસી ચીઝેં હેં જિન્સે અમલમેં વઝન પૈદા હોતા હે? તો તીન ચીઝેં ઐસી હેં જિન્સે અમલમેં વઝન પૈદા હોતા હે.

(૧) ઈમાન **(૨)** સિદકઃ યા'ની અમલ સુન્નતોં શરીઅત કે મુતાબિક હોના. **(૩)** ઈખ્લાસ.

(૧) ઈમાન

ઈમાનકી વજહસે આ'માલ મેં વઝન પૈદા હોતા હે. દુન્યામેં કાફિર ભી બહોત અચ્છે અચ્છે કામ કરતે હેં, ભૂખોં કો ખાના ખિલાતેં હે, પ્યાસોંકો પાની પિલાતેં હેં, નંગોંકો કપડા પેહનાતેં હેં, બીમારોંકે ઈલાજકા ઈન્તિઝામ કરતે હેં, બડે બડે અસ્પતાલ કાઈમ કરતે હેં, વહાં મુફત ઈલાજ હોતા હે, કિસીસે એક પૈસા ભી નહીં લિયા જાતા. કોઈ કુદરતી મુસીબત, આફત આતી હે તો બડે બડે રિફાહી કામ ભી કરતે હેં. યે સારે અચ્છે અચ્છે આ'માલ હેં: લેકિન કુફ્ર કી વજહસે ઉન સારે આ'માલ મેં કયામતકે રોઝ કોઈ વઝન નહીં હોગા. ઈત્ના ઝરૂર હે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઉન્કે ઉન અચ્છે આ'માલ કા બદલા નેકનામી કી શકલમેં, રોઝીમેં ઝયાદતીકી શકલમેં ઔર દૂસરી શકલોંમેં દુન્યા હી મેં અતા ફરમાએંગે, લેકિન આખિરતમેં ઉન્કે અમલકા કોઈ વઝન નહીં હોગા. ચુનાંચે કુર્આન પાકમેં બારી તઆલાને ઈસ ચીઝકો બતલાયા હે: وَقَدِمْنَآ اِلٰى مَا عَمِلُوْا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنٰهُ هَبَآءً مَّنْثُوْرًا۔(الفرقان:٢٣) (કયામતકે રોઝ હમ કુફ્ફાર કે આ'માલ કી તરફ ઉન્કા ફૈસલા કરનેકી તરફ મુતવજ્જેહ હોંગે તો ઉન્કે આ'માલ કો હમ હવામેં ઉડતે હૂએ ઝર્રાતકી તરહ બના દેંગે) યા'ની ઉનમેં કોઈ વઝન નહીં હોગા, જૈસે હવામેં ઉડનેવાલે ઝર્રાતકા ભી કોઈ વઝન નહીં હોતા એસે હી કાફિરોં કે આ'માલ કા કોઈ વઝન નહીં હોગા. કયૂંકે ઈમાન નહીં થા.

ઈમાન કે બગૈર વઝન નહી

ઈસી તરહ સૂરએ કહ્ફ મેં બારી તઆલાકા ઈરશાદ હે:

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْاَخْسَرِيْنَ اَعْمَالًا. اَلَّذِيْنَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُوْنَ اَنَّهُمْ يُحْسِنُوْنَ صُنْعًا. اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِ رَبِّهِمْ وَلِقَآئِهٖ فَحَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيْمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَزْنًا.(الكهف:١٠٥)(એ નબી! આપ કેહ દિજીયે! મૈં તુમકો બતલાઉં વો લોગ જો અપને આ'માલમેં ઘાટે ઔર નુકસાનમેં હૈં? જિનકી કોશિશેં દુન્યામેં બેકાર ઔર અકારત ગઇ, ઔર વો યૂં સમજતે હૈં કે વો અચ્છા કામ કર રહે હૈં. વો કૌન હૈં? જિન્હોંને અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી આયતકો જુઠલાયા, ઉસ્કી મુલાકાતકો ભી જુઠલાયા. હમ કયામતકે દિન ઉન્કે લિયે કોઇ વઝન કાઇમ નહીં કરેંગે) તો આ'માલ મેં વઝનકે લિયે પેહલી શર્ત ઈમાન હે ઈમાનકે બગૈર આ'માલ મેં વઝન પૈદા નહીં હોગા.

(૨) સિદક

આ'માલ મેં વઝન પૈદા કરનેકે લિયે દૂસરી શર્ત સિદક હે, સિદક કા મતલબ યે હે કે જો ભી અમલ કિયા જાએ સુન્નત ઔર શરીઅતકે મુતાબિક હો. નબિયે કરીમ ﷺ ને અમલ કરનેકા જો તરીકા બતલાયા હે. અગર ઉસ્કે મુતાબિક અમલકો અંજામ દિયા જાએગા તબ તો ઉસ્મેં વઝન હોગા, અલ્લાહ તઆલાકે વહાં કબૂલિયત હાસિલ કરેગા. વર્ના ઝાહિરી એતેબારસે કોઇ કિત્ના હી અચ્છા કામ કર રહા હો, લેકિન વો નબિયે કરીમ ﷺ કે તરીકે કે મુતાબિક નહીં હૈં તો ઉસ્કે અમલમેં વઝન નહીં હોગા.

ઇસ્કો મિસાલસે યૂં સમજીયે કે એક આદમી નમાઝ પઢ રહા હે. નમાઝ કિત્ના અચ્છા અમલ હે! નમાઝકો હદીષ શરીફમેં દીનકા સુતૂન કરાર દિયા હે, ઔર દીનમેં નમાઝકી બહોત એહમિયત બયાન કી

ગઇ. અલ્લાહ હી કે લિયે નમાઝ પઢ રહા હે; લેકિન નમાઝકા જો તરીકા નબિયે કરીમ ﷺ ને બતલાયા ઉસ્કે મુતાબિક નહીં પઢતા, ફજરકી નમાઝ દો કે બજાએ ચાર રકઅત પઢી કે ડબલ પઢૂં, અરે ભાઇ! તુ ડબલ પઢેગા તો વો દો રકઅત પર જો સવાબ મિલતા હે વો ભી નહીં મિલેગા. તો હમેં નબિયે કરીમ ﷺ કે તરીકે કે મુતાબિક હર અમલ કરના હેં.

નબિયે કરીમ ﷺ ને હઝરાતે સહાબા ﵃ કો તરીકા બતલાકર બાકાઇદહ હિદાયત ફરમાઇ: صلوا كما رأيتموني أصلي (મુઝે જિસ તરહ નમાઝ પઢતા હૂવા દેખો, ઉસ્કે મુતાબિક નમાઝ પઢો)[1] અગર હમારી નમાઝ ઉસી તરીકે કે મુતાબિક નહીં હે તો હમારી નમાઝમેં કોઇ વઝન નહીં હોગા.

અક દેહાતી કા કિસ્સા

હદીષ શરીફમેં આતા હે કે એક મરતબહ નબિયે કરીમ ﷺ મસ્જિદમેં તશરીફ ફરમા હેં, એક દેહાતી સહાબી ﵁ આએ ઔર દો રકઅત અદા કી, ફિર નબિયે કરીમ ﷺ કે પાસ આએ, આપ ﷺ બૈઠે હૂએ થે. હુઝૂર ﷺ કો સલામ કિયા તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: وعليك السلام ارجع فصل فإنك لم تصل (વાપસ જાઓ! નમાઝ પઢો, ઇસલિયે કે તુમને નમાઝ નહીં પઢી) ફિર ગએ, નમાઝ પઢી, ફિર આકર સલામ કિયા, ફિર નબિયે કરીમ ﷺ ને ઉસી તરહ ફરમાયા. તીસરી મરતબહ ભી ઐસા હૂવા તો આખિરમેં ઉન સહાબીને અર્ઝ કિયા: ઉસ ઝાતકી કસમ! જિસને આપકો રસૂલ બનાકર ભેજા હે આપ બતલાએં

[1] મુસ્નદે ઇમામ શાફિઇ : ૨૯૪

કે મૈં કિસ તરહ નમાઝ પઢું? ફિર નબિયે કરીમ ﷺ ને બતલાયા: પેહલે તકબીર કેહકર નમાઝ શુરૂઅ કરો, ઔર કિયામ ઇત્મીનાન ઔર સુકૂનકે સાથ કરો, કિરાઅત કરો, ફિર રૂકૂઅ મેં જાઓ, ઇત્મીનાન ઔર સુકૂનકે સાથ રૂકૂઅ કરો, ફિર રૂકૂઅસે ઉઠો, ઇત્મીનાન ઔર સુકૂનસે કવ્મહ કરો, ઉસ્કે બાદ સજદેમેં જાઓ, સજદહ ભી ઇત્મીનાન ઔર સુકૂનકે સાથ કરો, ફિર ઉઠો, ઔર જલ્સહ, દો જલ્સોંકે દરમ્યાન બૈઠના, ભી ઇત્મીનાનસે કરો, ફિર દૂસરા સજદહ કરો. આપ ﷺ ને પૂરા તરીકા બતલાયા.[1] જિસ્કો ફુકહા તઅદીલે અરકાનસે તા'બીર કરતે હેં. યા'ની નમાઝકે હર રૂકન કયામ, રૂકુઅ, કવ્મહ, જલ્સહ, સજદહ હર એક કો ઇત્મીનાન ઔર સુકૂનકે સાથ અદા કિયા જાએ. અગર ઇસ તરહ અદા નહીં કિયા જાએગા તો યે નમાઝ દુરૂસ્ત નહીં હોગી.

બિદઅત વઝન સે ખાલી

ઇસી તરહ બહોતસે આ'માલ ઝાહિરમેં અચ્છે મા'લૂમ હોતે હેં, લેકિન નબિયે કરીમ ﷺ ને યા કુર્આનને ઉસ્કા હુકમ નહીં દિયા, જિસ્કો બિદઅતસે તાબીર કિયા જાતા હે. હમારે મુઆશરેમેં બહોતસે ઐસે આ'માલ રિવાજ પા ગએ હેં, જૈસે કિસીકી મૌતકે બાદ તીસરે દિન બાકાઇદહ દા'વત કી જાતી હે, લોગ જમા હોતે હે. કુર્આન પઢતે હેં, ઇસાલે સવાબ કરતે હેં, ખાના ખિલાયા જાતા હે. દેખનેમેં તો બહોત અચ્છા મા'લૂમ હોતા હે; લેકિન અપને લિયે ઉન્હોંને જિન ચીઝોંકો લાઝિમ કરાર દે દિયા, યા'ની વકત મુકર્રર કર દિયા વગૈરહ, યે સારી ચીઝેં શરીઅત કે બતલાએ હૂએ તરીકે કે મુતાબિક નહીં હે. નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા:مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ فَهُوَ رَدٌّ(હમારે ઇસ

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૯૬૩૫, ૧૮૯૯૭

દીનમેં જિન્હોંને કિસી નઇ બાતકો ઈજાદ કિયા વો ઉસ પર વાપસ કર દી જાએગી)[1] મરદૂદ હે, લૌટા દી જાએગી. كل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة وكل ضلالة في النار (હર નઇ ચીઝ બિદઅત હે ઔર હર બિદઅત ગુમરાહી હે ઔર હર ગુમરાહી જહન્નમમેં જાએગી)[2] તો બહોતસે આ'માલ જો હમારે મુઆશરેમેં હોતે હેં: જૈસે તિજા, દસવાં, ચાલીસવાં. ઈસ તરહકે આ'માલ બઝાહિર દેખનેમેં અચ્છે મા'લૂમ હોતે હેં, લેકિન ચૂં કે નબિયે કરીમ ﷺ કે તરીકે સે હટકર હેં. ઉનમેં સિદકવાલી સિફત નહીં પાઇ જાતી, ઈસલિયે ઉન પર કોઇ સવાબ નહીં મિલેગા ઔર ઉન આ'માલ કા કોઇ વઝન નહીં હોગા. બિદઅત વઝનસે ખાલી હે.

ખાના તો હમેં ભેજના ચાહિયે

દેખો! ઉસ મૌકે પર ખાના ખિલાતે હેં, જબકે મય્યિત હૂઇ હે ઔર વો લોગ ખાના ખિલાતે હેં. હાલાંકે ગઝવએ મુતા કે મૌકે પર જબ નબિયે કરીમ ﷺ કે પાસ હઝરત જાફર رضي الله عنه કી મૌત કી ખબર આઇ તો હુઝૂર ﷺ ને હિદાયત કી, કે ઉન્કે ઘરવાલોંકે લિયે ખાના બનાઓ, કયૂંકે વો ગમમેં મશ્ગૂલ હેં,[3] તો ખાના તો હમેં ભેજના ચાહિયે, ઉસ્કે બજાએ લોગ મય્યિતકે ઘર જા કર ખાના ખાતે હેં.

સુન્નત વ બિદઅત, આલમે અમ્સાલમેં

હમારે બુઝુર્ગોંમેં એક બુઝુર્ગ હઝરત શાહ યાસીન સાહબ નગીન્વી رحمه الله ગુઝરે હેં. જો હઝરત ગંગોહી رحمه الله કે ખુલફામેં સે હેં. હઝરત શૈખ رحمه الله ને ફઝાઇલે આ'માલ કે મુકદ્દમહ મેં ઉન્કા તઝકિરહ ભી કિયા હે, ઉન્કે એક ખલીફા થે, શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ દુઆજો

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૨૬૦૩૩, ૨૬૩૨૯
[2] મુસ્નદે અહમદ : ૧૭૧૪૪, ૧૭૧૪૫
[3] મુસ્નદે અહમદ : ૧૭૫૧

رحمۃ اللہ علیہ હઝરત શૈખ رحمۃ اللہ علیہ ને ફઝાઈલે દુરૂદ કે મુકદ્દમહમેં ઉન્કા તઝકિરહ કિયા હે. ઉન્હોંને ફઝાઈલકી કિતાબોંકી તાલીફ કે સિલસિલેમેં હઝરત શૈખ رحمۃ اللہ علیہ સે ફરમાયા થા, હિકાયાતે સહાબા કો હઝરત શૈખ رحمۃ اللہ علیہ ને ઉન્હી કી તાકીદ પર તાલીફ ફરમાયા થા. ઉન્હોંને દુરૂદ કે મુતઅલ્લિક ભી તાકીદ ફરમાઇ થી; લેકિન ઉસ્કી નોબત નહીં આઇ થી, તો અપને ખલીફા શાહ અબ્દુલઅઝીઝ દુઆજો رحمۃ اللہ علیہ કો વસિય્યત કી થી કે હઝરત શૈખ رحمۃ اللہ علیہ સે બારબાર કહીએ. ચુનાંચે હઝરત શૈખ رحمۃ اللہ علیہ ને ફઝાઈલે દુરૂદકે મુકદ્દમહ તઝકિરહ કિયા હે કે ઉન્હોંને યાદ દિહાની કરવાઇ, ફિર હઝરત શૈખ رحمۃ اللہ علیہ ને ફઝાઈલે દુરૂદ તાલીફ ફરમાઇ. તો હઝરત શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ દુઆજો رحمۃ اللہ علیہ કે મુતઅલ્લિક મુફતી મુહમ્મદ તકી સાહબ رحمۃ اللہ علیہ ફરમાતે હેં કે વો દા'વતો તબ્લીગ કે બુઝુર્ગોંમેં સે થે, એક મરતબહ કરાચીમેં મુફતી મુહમ્મદ શફીઅ સાહબ رحمۃ اللہ علیہ કે પાસ હાઝિર હૂએ ઔર કહા કે હઝરત મૈંને એક ખ્વાબ દેખા હે. હઝરતને પૂછા કે કયા ખ્વાબ દેખા? તો ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા કે એક બ્લેકબોર્ડ (Black Board) હે, આપ ખડે હેં, પેહલે આપને ઉસ પર એક કા અદદ (૧) લિખા, ફિર ઉસ્કી દાઈ તરફ સિફર લગાયા (૧૦), ફિર પૂછા યે કયા હે? કેહને લગે: યે દસ હે. ફિર દૂસરા સિફર લગાયા (૧૦૦), ફિર કહા: યે કયા હે? સબને કહા: યે સો હે, ફિર તીસરા લગાયા (૧૦૦૦), કહા યે કયા હે? તો સબને કહા: યે હઝાર હે. ચૌથા લગાયા કે યે દસ હઝાર (૧૦૦૦૦)હે. અબ ઝાહિર હે કે જિત્ને ભી સિફર બઢાતે જાએંગે ઉત્ની હી ઉસ્કી કીમત મેં દસ દસ ગુના ઈઝાફા હોતા જાએગા. ઉસ્કે બાદ ઉસ્કો મિટાકર ફિર એક (૧) લિખા, ઔર ઉસ્કી બાઈ તરફ સિફર (૦૧) લગાયા, ઔર પૂછા: યે કયા હે? કહા કે યે સિફર આશારીયા એક યા'ની દસવાં હિસ્સા હે, ફિર દૂસરા સિફર

લગાયા (૦૦૧), ઔર કહા યે સિફર સિફર આશારીયા એક હે યા'ની યે સો વાં હિસ્સા હે. ફિર તીસરા સિફર (૦૦૦૧) લગાયા કે યે કયા હે? કહા કે સિફર સિફર સિફર આશારીયા એક, યા'ની હઝારવાં હિસ્સા હે. તો બાઈ તરફ જિત્ને ભી સિફર લગાતે જાઓગે, કીમત ઇત્ની હી કમ હોતી જાએગી. દાઈ તરફ જિત્ને ભી સિફર લગાતે જાઓગે ઉત્ની કીમત બઢતી જાએગી. ફરમાયા સુન્નતકી મિસાલ ઐસી હે જૈસે દાઈ તરફ સિફર લગ રહે હેં, ઔર બિદઅતકી મિસાલ ઐસી હે જૈસે બાઈ તરફ સિફર લગ રહે હેં. મુફતી મુહમ્મદ તકી સાહબ ﷿ અપને બહોતસે મવાઝેઅમેં ઇસ્કો બિદઅતકી મિસાલમેં પેશ કરતે હેં, હકીકત યે હે કે બિદઅત વાલા અમલ ઝાહિરી ઔર દેખનેકે એ'તબારસે કિત્ના હી અચ્છા અમલ કયૂં ન હો; લેકિન ઉસ્કે ઉપર અલ્લાહ તઆલાકે યહાં અજ્રો સવાબ નહીં હે, ઉસ્મેં વઝન નહીં હોતા. વઝન તો સુન્નતો શરીઅતકી હિદાયતકે મુતાબિક અમલ કરને પર હોતા હે. તો આ'માલ મેં વઝન પૈદા કરનેકે લિયે દૂસરી શર્ત સિદક હે, યા'ની ઉસ્કા અમલ સુન્નતો શરીઅતકે મુતાબિક હોના ચાહિયે.

(3) ઈખ્લાસ

આ'માલ મેં વઝન પૈદા હોનેકે લિયે તીસરી શર્ત ઇખ્લાસ હે. યા'ની વો અમલ અલ્લાહકે વાસ્તે ઔર ઉસ્કો રાઝી કરનેકે લિયે કિયા જાએ. લોગોંકો દિખલાનેકે લિયે કે હમારી બડાઇ હોગી, લોગ હમેં અચ્છા સમજેંગે, ઔર શોહરત તો રિયાકારી કે લિયે ન હો, બલ્કે અલ્લાહકી ખુશ્નૂદી હાસિલ કરનેકે લિયે હો તો ઉસ અમલમેં વઝન હોગા. માન લો કે એક આદમી નવાફિલ નહીં પઢતા, ફરાઇઝ, વાજિબાત ઔર સુનને મુઅકકદહ પર ઇકતિફા કરતા હે; લેકિન વો સબ ખાલિસ અલ્લાહકી રઝા વ ખુશ્નૂદી હાસિલ કરનેકે લિયે કરતા હે,

તો ચાહે ઉસ્ને નવાફિલકા એહતિમામ ન કિયા હો, ઉસ્કે આ'માલ મેં વઝન હોગા. ઔર ઉસ્કે બરખિલાફ કોઇ દૂસરા આદમી, જો ખૂબ નવાફિલ પઢતા હે, લેકિન દિલમેં યે હે કે લોગ મુઝે અચ્છા સમજે, શોહરત ઔર નામ આવરીકે લિયે કર રહા હે, તો ઉસ્કે આ'માલ મેં કોઇ વઝન નહીં હોગા. અલગર્ઝ જો અમલ ખાલિસ અલ્લાહકો રાઝી કરનેકે લિયે ઔર ઇખ્લાસકે સાથ કિયા જાએ, ચાહે છોટા અમલ હો તબ ભી ઉસ્મેં વઝન હોગા.

કુત્તે કો પાની પિલાને પર મગફિરત

બુખારી શરીફમેં હે કે એક મરતબહ એક આદમી જંગલ સે ગુઝર રહા થા, ઉસ્કો પ્યાસ લગી, ઉસ્ને વહાં એક કૂંઆ દેખા; લેકિન વહાં રસ્સી ડોલ નહીં થી, કચ્ચા કૂંઆ થા, ઉસ્કી દિવારોંમેં ખાને બને હૂએ થે, વો નીચે ઉતરા, ઔર પાની પી કર અપની પિયાસ બુઝાઇ, ફિર જબ બાહર આયા તો દેખા કે વહાં એક કુત્તા ગીલી મિટ્ટી ચાટ રહા હે. ઉસ્ને મહસૂસ કિયા કે મૈં પ્યાસકી શિદ્દત ભુગત ચુકા હૂં, ઔર કુત્તા ભી ઉસી શિદ્દતસે દો ચાર હે. ઉસ્ને સોચા કે મૈં ઇસ્કો પાની પિલાઉં. ડોલ રસ્સી તો થી નહીં, અલ્બત્તા, ઉસ્કે પાઉંમેં ચમડે કે મોઝે થે, ઉસ્ને વો નિકાલે ઔર ફિર કૂંએમેં જા કર મોઝેમેં પાની ભરા, ઔર મોઝોંકો દાંતોંસે દબાયા, કયૂંકે હાથ ઔર પાઉં તો ઉપર ચઢનેકે લિયે ઇસ્તેમાલ કરને થે, ખૈર! ઉસ્ને બાહર આકર કુત્તેકો પાની પિલાયા. તો હદીષ શરીફમેં હેં: فشكر الله له فغفر له (અલ્લાહ તઆલાને ઉસ આદમીકે ઉસ અમલકી કદર ફરમાઇ, ઔર ઉસ્કી મગફિરતકા ફૈસલા ફરમા દિયા)[1] દેખને કે એતેબાર સે તો બહોત છોટા અમલ હે કે પાની પિલાયા, વો

---

[1] સહીહ બુખારી : ૧૭૩,૬૫૨

ભી જાનવરકો, ઔર વો જાનવર ભી એક કુત્તા, જિસ્કો લોગ ધુત્કારતે હેં, અપને પાસ આને નહીં દેતે; લેકિન ઉસ્ને નેક અમલ ખાલિસ અલ્લાહકે વાસ્તે કિયા થા, તો અલ્લાહકે યહાં ઉસ્કી કદર યે હૂઇ કે અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કી મગફિરત ફરમાઇ, ઔર ઉસ્કે લિયે જન્નતકા ફૈસલા કર દિયા. ક્યોં? ઇસલિયે કે યહાં ઇખ્લાસ થા, કોઇ દેખનેવાલા નહીં થા, ઝાહિર હે વહાં કે જો હાલાત થે વો ઉસ ચાહતે થે કે ઉસ્ને યે અમલ ખાલિસ અલ્લાહકે લિયે કિયા હે. તો જો અમલ અલ્લાહકે લિયે હો, ચાહે છોટે સે છોટા અમલ હો, લેકિન અલ્લાહકે યહાં ઉસ્કી બડી કદર હે. નબિયે કરીમ ﷺ ફરમાતે હેં: لاتحقرنّ من المعروف شيئاً (નેકી કે કિસી ભી કામ કો હકીર મત સમજો)[1] બસ! ખાલિસ અલ્લાહકે લિયે હોના ચાહિયે. નબિયે કરીમ ﷺ કા ઇરશાદ હે: الإيمان بضع وسبعون شعبة أفضلها لا إله إلا الله وأدناها إماطة الأذى عن الطريق (ઈમાનકી સત્તર (૭૦) સે ઝયાદહ શાખેં હેં, ઉનમેં સબસે આ'લા શાખ કલમએ તૌહીદ لا إله إلا الله ઔર સબસે અદના રાસ્તેસે કિસી તકલીફ દેનેવાલી ચીઝકો હટાના હે)[2] રાસ્તે મેં કાંટા, પથ્થર, કેલે કા છિલ્કા વગૈરહ ચીઝેં પડી હે. આપને દેખા કે કિસીકા પાઉં ઉપર પડેગા તો ફિસલકર ગિર જાએગા, આપને ચુપકે સે ઉસ્કો કિનારે કર દિયા. તો અમલ છોટા સા હે, લેકિન અગર ખાલિસ અલ્લાહ તઆલાકે લિયે કિયા હે તો અલ્લાહ તઆલાકે યહાં ઉસ્કી બડી કદ્ર હે.

---

1 મુસ્નદે અહમદ : ૧૫૯૫૫, ૨૦૬૩૩, ૨૧૫૧૯
2 તિરમિઝી શરીફ : ૨૬૧૪

ટેહની હટાને પર જન્નત કા ફૈસલા

બુખારી શરીફમેં એક ઔર કિસ્સા હે કે એક આદમી ગુઝર રહા થા, રાસ્તેમેં એક કાંટેદાર ટેહની થી, જો ગુઝરનેવાલોં કે લિયે રૂકાવટ કા સબબ થી, ઉસ્ને વહાંસે વો ટેહની હટા દી, તા કે અલ્લાહકે બંદોંકો તકલીફ ન હોં, ઈસ બાત પર અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કે લિયે જન્નત કા ફૈસલા ફરમા દિયા.[1]

નેકી નેકી કો ખીચતી હે

તો નેકી કા અમલ દેખનેમેં ચાહે છોટા સા હી કયૂં ન હો, ખાલિસ અલ્લાહકે લિયે હો તો બડા વઝની હે. ઔર યહી નેકી દૂસરી નેકીકો અપની તરફ ખીંચતી હે. નેકી કી ખાસિયત હે કે આપને અગર ખાલિસ અલ્લાહ તઆલાકે લિયે કોઈ અમલ અંજામ દિયા હે તો ઉસ્કી બરકત યે હોગી કે આપકો અલ્લાહ તઆલા દૂસરી નેકી કી તૌફીક અતા ફરમાએંગે.

વારિદે રૂહાની કી કરો કદ્રદાની

જબ દિલમેં નેક કામ કરનેકા ઈરાદહ ઔર ખયાલ આએ, તો ઉસ્કો હઝરાતે સૂફિયા ફરમાતે હેં કે યે વારિદે રૂહાની હે. યા'ની નેક કામ કરનેકા ખયાલ અલ્લાહને દિલમેં ડાલા હે, તો અબ આપ ઉસ્કી કદ્ર કર લીજીયે, યે અલ્લાહકા ભેજા હૂવા મેહમાન હે, યે ખયાલ આને પર ફૌરન વો કામ કર લો અગર આપ ઉસ્કી તરફ તવજ્જુહ નહીં કરેંગે, તો જૈસે કોઈ શરીફ આદમી આપકે ઘર મેહમાન બનકર આયા, દરવાઝા ખટખટાયા, ઘંટી બજાઈ, લેકિન આપને દેખનેકે બાવુજૂદ દરવાઝા નહીં ખોલા, તો વાપસ ચલા જાએગા. શરીફ આદમી

[1] સહીહ બુખારી : ૬૫૨, ૨૪૭૨

ગયરતમંદ હોતા હે. ઈસી તરહ નેક કામ કરનેકા દિલમેં ખયાલ પૈદા હોના યે અલ્લાહકી તરફસે ભેજા હૂવા એક મેહમાન હે, ઉસ્કી કદર યે હે કે ફૌરન ઉસ પર અમલ કિયા જાએ. અમલ કરેંગે તો ઉસ્કી બરકતસે અલ્લાહ તઆલા દીગર નેક આ'માલ કી તૌફીક દેંગે.

હમેં ભી કરના ચાહિયે

હાસિલ યે હે કે અમલમેં વઝન તીન ચીઝોંસે આતા હે. ઈમાન, સિદક (યા'ની સુન્નતો શરીઅતકે મુતાબિક હોના) ઔર ઈખ્લાસ. હમેં ભી અપને આ'માલ કો વઝની બનાને કે લિયે ઈન તીન ચીઝોંકા એહતિમામ કરના ચાહિયે. નફસ ઔર શયતાન હમારે આ'માલ કો ખરાબ કરનેકે લિયે ઉસીમેં રૂકાવટ ડાલતે હેં, ઉમુમન શોહરત ઔર રિયાકારીકા ખયાલ આતા હે, ઔર આદમી અપને અમલ કે સવાબ સે મહરૂમ હો જાતા હે.

હદીષ

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ ﵁ હુઝૂરે અકદસ ﷺ સે નકલ કરતે હેં કે તીન ચીઝેં કયામત કે દિન અર્શ કે નીચે હોંગી: (૧) કલામે પાક; કે ઝઘડે કા બંદો સે, કુર્આને પાક કે લિયે ઝાહિર હે ઔર બાતિન (ર) દૂસરી ચીઝ અમાનત હે ઔર (૩) તીસરી રિશ્તેદારી જો પુકારેગી કે જિસ શખ્સને મુઝકો મિલાયા, અલ્લાહ ઉસ્કો અપની રહમત સે મિલા દે ઔર જિસ્ને મુઝકો તોડા, અલ્લાહ અપની રહમતસે ઉસ્કો જુદા કર દે.

(ફઝાઈલે આ'માલ,(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:પ૨૮)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ આદિયાત

(કિસ્ત - ૧)

(તારીખ:- ૫,જુમાદલઉલા ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૧૨,જનવરી ૨૦૧૯ બરોઝ:સનિચર)

الحمدلله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذبالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذبالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلامضل له ومن يضلله فلاهادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً- أما بعد:

فأعوذبالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

وَالْعٰدِيٰتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُوْرِيٰتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيْرٰتِ صُبْحًا ﴿٣﴾ فَاَثَرْنَ بِهٖ نَقْعًا ﴿٤﴾
فَوَسَطْنَ بِهٖ جَمْعًا ﴿٥﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ ﴿٦﴾ وَاِنَّهٗ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَهِيْدٌ ﴿٧﴾ وَاِنَّهٗ لِحُبِّ
الْخَيْرِ لَشَدِيْدٌ ﴿٨﴾ اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُوْرِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُوْرِ ﴿١٠﴾ اِنَّ رَبَّهُمْ
بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيْرٌ ﴿١١﴾

નામ કી વજહ

યે સૂરએ આદિયાત હે, ચૂં કે ઈસ્કા પેહલા કલિમહ العاديات હે,તો ઉસી મુનાસબત સે ઈસ્કા નામ સૂરએ આદિયાત રખા ગયા હે.

કસમ ક્યૂં ખાઈ ?

ઈસ સૂરતમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઘોડોંકી કસમ ખાઇ હે. જિન્કો અહલે અરબ જંગમેં લડાઈકે વકત દુશ્મનોંકે મુકાબ્લેમેં

ઇસ્તેમાલ કરતે થે. ઉન પર સવારી કરતે થે, તો ઉન ઘોડોંકી કુછ ખૂબિયાં ઔર સિફાત બયાન કરકે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ફરમાતે હેં કે ઇન્સાન અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકા બડા નાશુક્રા હે. સૂરએ અસ્ર કી તફસીરકે મૌકે પર બતલાયા થા કે સૂરએ અસ્ર મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઝમાનેંકી કસમ ખાઇ હે, તો અલ્લાહ તઆલા કુર્આનમેં જો કસમેં ખાતે હેં ઉસ્કા મકસદ કિસી કો અપની બાતકા યકીન દિલાના નહીં હોતા, કયૂંકે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા તો સબસે સચ્ચે હેં.: وَمَنۡ اَصۡدَقُ مِنَ اللّٰهِ قِيۡلًا (النساء:١٢٢) બલ્કે કુર્આન પાકમેં જો કસમેં ખાઇ ગઇ હેં, વો દરઅસલ બાદવાલે મઝમૂનકી સદાકતકે લિયે ખાઇ જાતી હે. લિહાઝા જિન ચીઝોંકી કસમ ખાઇ ગઇ હેં ઉન પર ગૌર કરેંગે ઔર ઉન હાલાત કો સોંચેંગે તો ઉસ્કે બાદ જો મઝમૂન બયાન કિયા ગયા હે ઉસ્કી સદાકતકા આપકો યકીન હો જાએગા. તો યહાં અલ્લાહ તબારક વ તઆલા અપને કલામકો મજબૂત કરનેકે લિયે કસમેં ખા રહે હેં.

ઈન્સાન નાશુક્રા હે

યહાં ઘોડોંકી કસમ ખાઇ હે, દરઅસલ ઇન્સાન અલ્લાહકા નાશુક્રા હે, વો નાશુક્રા કૈસે હે? તો જબ ઘોડોંકે હાલાતમેં ગૌર કરેંગે તો આપકો ઇન્સાનકે નાશુક્રા હોનેકા પતા ચલેગા. એક તરફ આપ ઘોડોંકે હાલાત દેખો, ઔર દૂસરી તરફ ઇન્સાનકે હાલાત પર ગૌર કરો કે યે ઘોડા અપને માલિક કા કૈસા વફાદાર હે? ઔર દૂસરી તરફ ઇન્સાન અપને અલ્લાહકા કૈસા નાશુક્રા હે? તો આપકો ખૂદ ઇસ મઝમૂનકી સદાકતકા પતા ચલ જાએગા. ઇસ સૂરતમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને એક તો ઇન્સાનકે નાશુક્રા હોનેકો બતલાયા હે ઔર ઉસ્કે લિયે ઘોડોંકી કસમ ખાઇ ગઇ હે.

ઘોડા ઔર એહલે અરબ

ઘોડા એક જાનવર હે, અહલે અરબકો ઉસ્કે સાથ બડી મુનાસબત થી, ઔર વો ઘોડોંકો બડે એહતિમાામ ઔર બડી તવજ્જુહકે સાથ પાલા કરતે થે. ઔર જૈસે વો અપને નસબનામોંકો દૂર દૂર તક મહફૂઝ રખતે થે એૈસે હી ઘોડોંકે નસબ ભી ઉન્કે યહાં મહફૂઝ રખે જાતે થે. ઔર ઘોડોંકે સાથ ઉન્કા એક ખુસૂસી રબ્ત ઔર તઅલ્લૂક થા. ઉસ્કી વજહ યે થી કે ઉન્કી ઝિંદગી કબાઇલી થી, ઔર કબાઇલી ઝિંદગીમેં આમ તૌર પર આપસમે અદાવતેં, દુશ્મનીયાં હૂવા કરતી હેં, ઔર હર એક મૌકા બ મૌકા અપને દુશ્મન પર હમ્લા ભી કર દેતા હે, ઔર ઉસ સે ઇન્તકામ લેતા હે, ઉસ્કો નુકસાન પહોંચાને કી કોશિશ કરતા હે. ઘોડા એક એૈસા જાનવર હે કે વો જંગકે મૌકે પર ઇસ્તેમાલ કિયા જાતા હે તો ઇસીલિયે યહાં અલ્લાહ તઆલાને ઘોડોંકી ઉન ખૂબીયોંકો બયાન કિયા હે, જિસ્કો વો અપને કામમેં લાતે હૂએ ઇસ્તેમાલ કરતે થે.

ઘોડા, તાકત કી અલામત

ઔર દૂસરી બાત યે કે ઘોડા તાકત કી એક અલામત સમજા જાતા હે. અલ્લાહ તઆલાને ઘોડા એક એૈસા કદાવર ઔર બડે મઝબૂત બદનવાલા જાનવર બનાયા હે, જિસ્કી હય્અત ભી ઉંચી હે, ઔર ઉસ્મેં તાકત ભી ઝયાદહ હોતી હે. ચુનાંચે ઇસ ઝમાનેમેં ભી અગર કિસી એન્જિનકી તાકતકો બતલાના હો તો કહા જાતા હે કે યે એન્જિન ઇત્ને હોર્સપાવર (Horse Power) કા હે,તો ઉસ સે ઘોડે કી તાકત કા અંદાઝહ લગાયા જા સકતા હે કે ઘોડા ગોયા તાકતકી એક અલામત કરાર દિયા ગયા હે.અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઉન્હી ઘોડોંકે હાલાતકો ઇસ સૂરતમેં બયાન કિયા હે.

બગૈર મુઆવઝે કે ફાઈદે

એક તો અલ્લાહ તઆલાને ઈન્સાાન પર અપના એહસાન બતલાયા હે કે દેખો: ઐસે તાકતવર, કવીહૈકલ જાનવરકો હમને આપકે તાબેઅ ઔર ગુલામ બના દિયા, આપકે લિયે મુસખ્ખર કર દિયા, અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને કાઈનાતકી તમામ ચીઝોંકો ઈન્સાનકે લિયે મુસખ્ખર કિયા હે. યા'ની ઈન્સાન અપને ફાયદે કે લિયે ઉસ્કો જિસ તરહ ચાહે ઈસ્તેમાલ કરેં: اَلَمْ تَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهٗ ظَاهِرَةً وَّبَاطِنَةً۔ (لقمان:۲۰) આસમાનોંમેં ઔર ઝમીનમેં જો કુછ હે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને તુમ્હારે લિયે મુસખ્ખર કર દિયા, (ઉસ્કો તુમ્હારે તાબેઅ કર દિયા) મુસખ્ખરકા મતલબ યે હે કે તુમ જિસ તરહ ચાહો ઉન્સે ફાયદા ઉઠાઓ, ખિદમત લો, આપકો ઉસ્કા કોઈ મુઆવઝા અદા કરના નહીં હે. ઉસ્કો ઉર્દૂમેં બેગારી કહા જાતા હે.

પેહલે ઝમાનેમેં ઝાલિમ કિસ્મ કે હુકૂમરાન જબ કોઈ કામ કરવાના હોતા, જૈસે કોઈ તઅમીરી કામ હો રહા હે, તો કિસી જાનેવાલે મઝદૂરસે કહતે: ચલ ઈસ કામમેં લગ જા, શામ તક કામ લિયા, ફિર કેહતા કે ચલ! ચલા જા યહાંસે! ન પૈસા દેના હે, ન ખાના દેના હે, કુછ નહીં, ઉસ સે ફાયદા ઉઠાયા ઔર કોઈ મુઆવઝા અદા નહીં કિયા ગયા, મુફતમેં કામ લિયા, ઉસ્કો બેગારી કહા જાતા હે.

તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને કાઈનાતકી તમામ ચીઝોંકો ઈન્સાનકા ઐસા તાબેઅ બના દિયા હે કે ઈન્સાન ગોયા બગૈર કિસી મુઆવઝેકે ઉન્સે ફાઈદહ ઉઠાતા હે, હમ સૂરજકી રૌશનીસે ફાઈદહ ઉઠાતે હેં, ઝમીનસે ફાયદા ઉઠાતે હેં, પાનીસે ફાયદા ઉઠાતે હેં, ઉસ્કા કોઈ મુઆવઝા અદા નહીં કરના કરના પડતા. અગર હમેં સૂરજકી

રૌશનીસે ફાયદા ઉઠાનેકા મુઆવઝા અદા કરના પડે, લાઇટકા બિલ તો હમ સે ભરા નહીં જાતા! સૂરજકા બિલ હમ કહાંસે ભરેંગે?

તસ્ખીર કા અસર

ઔર સવારી કે લિયે જિત્ને જાનવર પૈદા કિયે હેં જૈસેઃ ઘોડા, ગધા, ઊંટ વગૈરહ. ઇન જાનવરોંકો ભી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઇન્સાનકે તાબેઅ બના દિયા હે. ઇસીલિયે ઇન્સાનકો સવારીકે વકત કી દુઆ સિખલાઇ ગઇ હેઃ سُبۡحٰنَ الَّذِیۡ سَخَّرَ لَنَا ھٰذَا وَمَا كُنَّا لَهٗ مُقۡرِنِیۡنَ وَاِنَّاۤ اِلٰی رَبِّنَا لَمُنۡقَلِبُوۡنَ۔(الزخرف:۱۳) (પાક હે વો ઝાત જિસને ઇસ જાનવરકો હમારે તાબેઅ બના દિયા, વર્ના હમ મેં ઇત્ની તાકત નહીં થી કે હમ ઇસ્કો કાબૂમેં કર સકતે, ઔર હમ અપને રબકી તરફ હી લૌટકર જાનેવાલે હેં)

અલ્લાહને ઇસ્કી તબીઅતમેં ઇન્સાનકી ઇતાઅત ઔર ફરમા બરદારીકા ઐસા મિઝાજ ભર દિયા કે વો ઇન્સાનકી પૂરીપૂરી ફરમા બરદારી કરતા હે. એક છોટાસા બચ્ચા ભી ઉસ્કે મૂંહમેં લગામ ડાલકર સવાર હો કર જહાં લે જાના ચાહે લે જા સકતા હે. ઘોડા મુડકર ભી કભી યે સવાલ નહીં કરતા કે મૈં તુઝસે બડા તાકતવર હૂં, કવીહૈકલ હૂં, મૈં ભલા તેરી કયા ખિદમત કરૂં? તુ મેરી ખિદમત કર! લેકિન આજ તક કભી ઘોળેને યા કિસી ઔર જાનવરને જિન્કો અલ્લાહ તઆલાને ઇન્સાનકી સવારીકે લિયે પૈદા ફરમાયા હે, ઇન્સાનસે ઐસા કોઇ મુતાલબા નહીં કિયા. યે ઉસી તસ્ખીર ઔર તાબેઅ બનાનેકા અસર હે જો અલ્લાહ તઆલાને ઉનમેં ઇન્સાનકે તાબેઅ હોનેકા રખા હે.

તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકા યે ઇત્ના બડા એહસાન કે ઐસે કદાવર, કવી ઔર તાકતવર જાનવરોં કો ઇન્સાન કે તાબેઅ બનાયા. વર્ના ઘોડે કે સામને ઇન્સાનકી કયા હૈસિયત હે? અગર વો

મુકાબ્લે પર આ જાએ તો ઇન્સાન ઉસ્કા કુછ ભી નહીં બિગાડ સકતા: બલ્કે વો ઇન્સાન કો ચૂટકીયોંમેં ખત્મ કર સકતા હે. લેકિન અલ્લાહ તઆલાને ઇન્સાનકે સામને ઇન સારે જાનવરોં કો ઝેર કર દિયા હે.

હાથી જૈસા કવી જાનવર; લેકિન આપ ફીલબાન (મહાવત) કો દેખેંગે કે વો ઉસ્કો એૈસા બનાએ હૂએ હે કે વો જિસ તરફ ચાહે ઉસ્કો લે જાતા હે. વર્ના હાથીકે સામને ઇન્સાનકી કયા હૈસિયત? મગર દરઅસલ યે અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે જો તસ્ખીરકી ગઇ ઉસ્કા અસર હે, એક તો અલ્લાહને ઇત્ના બડા ઇન્આમ દિયા.

ઘોડ કી વફાદારી

ઔર દૂસરા યે હે કે ઘોડે કો ઇત્ના મુસખ્ખર કરનેકે બાદ ઉસ્કો ઇન્સાનકા ઇત્ના વફાદાર બનાયા કે આદમી સોચ નહીં સકતા. જબ યે ઘોડા લડાઇ કે મૈદાનમેં જાતા હે તો વો અપને સવારકા પૂરા મુતીઅ ઓર ફરમાબરદાર હો જાતા હે. સવારકે લિયે અપની જાન ભી દેનેકે લિયે તૈયાર હોતા હે. બડે બડે લશ્કર જો અપને હાથમેં તલવારેં ઔર કંધો પર નેઝે લિએ હૂએ હેં, ઔર લશ્કરોંકા બડા બડા મજમઅ હે તો ભી યે ઘોડા અપને માલિક કો લે કર ઉસ્મેં ઘૂસ જાતા હે. ઔર ઉન લશ્કરવાલોંકે સાથ દુશ્મની મોલ લેતા હે, હાલાંકે ફરીકે મુખાલિફ કે સાથ ઘોડે કો તો કયા દુશ્મની હે? વો ઘોડે કે દુશ્મન નહીં હેં, બલ્કે ઉસ્કે માલિક કે દુશ્મન હેં, તા હમ વો માલિક કે દુશ્મનકે સાથ અપને દુશ્મન જૈસા સુલૂક ઔર બરતાવ કરતા હે. ઔર ઉસ્કે લિયે હર જગહ અપને માલિક કી વફાદારી કરતા હે, અપની જાનકો જોખમ મેં ડાલતા હે. હાલાંકે માલિકને ઉસ્કે લિયે કયા કિયા હે? બસ! વકત પર ઉસ્કો ચારા દેતા હે, ઔર પાની દેતા હે. ઔર તો કયા કિયા? ઉસ ચારેકો તો માલિકને પૈદા નહીં કિયા ઉસ પાની કો માલિકને તો પૈદા નહીં કિયા.

બસ વો તો ઉસ્કી કુછ ઝરૂરતેં પૂરી કર દેતા હે. ઔર અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કો વફાદારીકા ઈત્ના બડા વસ્ફ અતા ફરમાયા કે વો વક્ત આને પર માલિક કે લિયે જાનકો ખત્રેમેં ડાલ દેતા હે, ઔર અપની જાન કુરબાન ભી કર દેતા હે. યે ઘોડેકી એક ખુસૂસિયત હે.

ઈન્સાન કી બેવફાઈ

ઉસ્કે મુકાબ્લેમેં ઈન્સાનકો અલ્લાહ તઆલાને સારી ને'મતોં સે ઢાંપ દિયા, રોઝી અલ્લાહ દેતે હેં, ઔર સારી ને'મતેં અલ્લાહને દી, વો અલ્લાહકી સારી ને'મતોંકો ઈસ્તેમાલ કરતા હે. લેકિન એક ઘોડા અપને માલિક કે સાથ જિસ તરહ વફાદારીસે પૈશ આતા હે, ઉસ્કે લિયે અપની જાન તક જોખૂંમેં ડાલતા હે, કુરબાન કર દેતા હે. ઔર ઈન્સાન અલ્લાહ તઆલાકે સાથ કૈસા બેવફાઈકા મુઆમલા કરતા હે? તો અલ્લાહને યે કસમ ખાકર કહા કે ઈન્સાન અલ્લાહકા બડા નાશુક્રા હે. ગોયા એક ઈન્સાનકો ચાહિયે કે વો અપને ઔર ઘોડેકે હાલાતકો સોચે ઔર મુવાઝના કરે કે ઘોડા એક જાનવર હે, જો ગૈર ઝવિલઉકૂલ હે. ઉસ્કે બાવુજૂદ ઉસ્કા માલિક ઝરાસી ઉસ્કી ઝરૂરીયાતકા ઈન્તિઝામ કરતા હે, તો વો ઉસ્કા કિત્ના વફાદાર હો જાતા હે!! ઔર ઉસ્કી ખાતિર અપની જાન તક કુરબાન કર દેતા હે.

ઔર એક ઈન્સાન હે જિસ્કો અલ્લાહ તઆલાને ઝવિલઉકૂલ ઔર અશ્રફૂલ મખ્લૂકાત બનાયા, તમામ જાનદારોંમેં બાઈઝઝત બનાયા ઔર સારી ને'મતોંસે નવાઝા, સારી કાઈનાતકો ઉસ્કે લિયે મુસખ્ખર કિયા, ઔર અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કી સારી ઝરૂરતેં પૂરી કર રહે હેં, ઔર વો અલ્લાહકી સારી ને'મતોંકો ઈસ્તેમાલ કરતા હે, ખાતા હે, પીતા હે, ઐશો આરામ કરતા હે, લેકિન કભી ભૂલેસે યે યાદ નહીં આતા કે મૈં અપને માલિક, પૈદા કરનેવાલે અલ્લાહકા ઈત્ના ભી હક

અદા કરતા હૂં જિત્ના યે ઘોડા મેરા હક અદા કરતા હે? ઔર કયા મૈં અલ્લાહ તઆલાકે સાથ ઇત્ના વફાદારી સે પૈશ આતા હૂં જિત્ના યે ઘોડા મેરે સાથ વફાદારી સે પૈશ આતા હે? કયા મૈં અલ્લાહકે લિયે ઇત્ની ભી કુરબાની દેતા હૂં જિત્ની યે ઘોડા મેરે લિયે દેતા હે? દુશ્મનોં કે જમઘટે મેં ઘૂસ જાતા હે, અપની જાન કી ભી પરવાહ નહીં કરતા. તો અલ્લાહ તઆલાને ઘોડોં કે ઇન હાલાત કો બયાન કરકે, ઉન્કી કસમ ખાકર કે આગે ફરમાયા: اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ (ઇન્સાન અપને રબકા નાશુક્રા હે.) તો ગોયા જો મઝમૂન અલ્લાહ તઆલા આગે બયાન ફરમા રહે હેં ઉસ્કી સદાકતકા આપકો યકીન હો જાએગા; અગર આપ ઘોડોંકે ઇન હાલાતમેં ગૌર કરેંગે તો આપકો ઉસ્કા અંદાઝહ હો જાએગા.

તરજમહ

وَالْعٰدِيٰتِ ضَبْحًا (કસમ હે ઉન ઘોડોંકી જો હાંપ હાંપ કર દૌડતે હેં)

فَالْمُوْرِيٰتِ قَدْحًا (ફિર વો ઘોડે જો અપની ટાપોંસે ચિંગારીયાં ઉડાતે હેં)

فَالْمُغِيْرٰتِ صُبْحًا (જો સુબ્હકે વકત યલગાર કરતે હેં)

فَاَثَرْنَ بِهٖ نَقْعًا (ફિર ઉસ મૌકે પર ગુબાર ઉડાતે હેં)

فَوَسَطْنَ بِهٖ جَمْعًا (ફિર ઉસી વકત દુશ્મનકે લશ્કરકે કિસી જમઘટેકે બીચોં બીચ જા ઘુસ્તે હેં)

اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ (બેશક ઇન્સાન અપને પરવરદિગારકા બડા નાશુક્રા હે)

તફસીર

ઘોડા જબ દૌળતા હે તો ઉસ્કે અંદરસે હાંપનેકી આવાઝ આતી હે. ઔર ઇન્સાન ઉસ્કો જિત્ના તેઝ દૌળાના ચાહે વો ઉત્ના તેઝ દૌળતા હે, કભી ઇન્કાર નહીં કરતા.ચાહે કિત્ના વક્ત ગુઝર ગયા હો; લેકિન ઉસ્કી રફ્તારમેં કોઇ ફર્ક નહીં આતા. વો મશક્કત ઉઠાકર અપને માલિક કા હુકમ બજા લાતા હે, પૂરા કરતા હે.

فَالْمُوْرِيٰتِ قَدْحًا

یوری اورا: પથ્થરકો પથ્થરસે રગડ કર આગ નિકાલનેકો કેહતે હેં. યા'ની યે ઘોડે જબ પથરીલી ઝમીન પર દૌડતે હેં તો ઉન્કે પાઉં જબ પથરીલી ઝમીન પર પડતે હેં, ઔર ઉન્કે પાઉંમેં નઅલ લગા હૂવા હોતા હે તો ઉસ્કે ટકરાનેકી વજહસે પથ્થરમેં સે ચિંગારીયાં પૈદા હોતી હે, ઉસીકો કેહતે હેં કે ફિર જો અપની ટાપોંસે ચિંગારીયાં ઉડાતે હેં.

فَالْمُغِيْرٰتِ صُبْحًا

અરબ લોગ ચૂં કે આમ તૌર પર સુબ્હકે વક્ત, જો ગફલતકા વક્ત હોતા થા. અપને દુશ્મન પર હમ્લા કરતે થે, તો ઉસીકો કહા:

فَالْمُغِيْرٰتِ صُبْحًا દુશ્મન પર ચઢ બૈઠતે હેં, હમ્લા કરતે હેં. યે ભી અપને આકા હી કે હુકમસે હે. ઉસ્મેં ઉસ ઘોડેકા અપના તો કોઇ મફાદ વાબસ્તા નહીં હે. આકા કેહતા હે તો આકા કા હુકમ માન કર ઉસ્કે સાથ વફાદારી કરતે હૂએ યે દુશ્મનોંકે મુકાબ્લે પર આ જાતા હે ઔર ઉન પર હમ્લા કરતા હે.

فَاَثَرْنَ بِهٖ نَقْعًا યા'ની સુબ્હ કે વક્ત જબ વો દૌડતે હેં તો ગુબાર ઉડાતે હેં. હાલાંકે સુબ્હકે વક્ત રાતકી ઠંડક કી વજહસે ગુબાર બૈઠા

હૂવા હોતા હે; લેકિન યે ઘોડે ઈત્ની કુવ્વતકે સાથ દૌડતે હેં કે ઉસ સે ગુબાર ઉડતા હે, ઔર જબ સાથ દૌડતે હેં તો ફઝા ઐસી અંધેરી હો જાતી હે કે દિનમેં ભી રાતકા સમાં હો જાતા હે.

فَوَسَطْنَ بِهٖ جَمْعًا અપની જાનકી પરવા નહીં કરતે. હાલાંકે દેખ રહે હેં કે દુશ્મનકે હાથમેં તલવાર હે, નેઝે હે. વો ઉન તલવારોં ઔર નેઝોંસે હમેં ખત્મ કરેગા; લેકિન ઉસ્કો અપની જાનકી પરવાહ નહીં હે, અપને માલિક કી વફાદારીમેં, ઉસ્કી હિફાઝતમેં, ઉસ્કી ખિદમતમેં, ઉસ્કે હુકમકો માનનેમેં, ઉસ્કી ઈતાઅતમેં અપના સબ કુછ કુરબાન કરનેકે લિયે તૈયાર હો જાતા હે. ઘોડોંકી યે સારી ખૂબીયાં બયાન કરકે અલ્લાહ તઆલા આગે ઈસ બાતકો પૈશ કરતે હેં.

اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ યા'ની આપ એક તરફ ઘોડોંકે હાલાત પર ગૌર કિજીયે, ઔર દૂસરી તરફ ઈન્સાનકે હાલાત કા મુતાલઆ કરકે ગૌર કરેં, દોનોંકા મુવાઝના ઔર મુકાબ્લા કરેં, એક દૂસરેકી તુલના કરેં તો આપકો પતા ચલેગા કે ઘોડા બાવુજૂદ એક જાનવર ઔર બગૈર અકલકા હોનેકે અપને માલિક કે સાથ જો ઈતાઅત ઔર ફરમા બરદારીકા મુઆમલા કરતા હે, વો ઈન્સાન અપને રબકે સાથ નહીં કરતા. હાલાંકે માલિકને ઘોડે કો સિર્ફ ચારા દિયા થા, ઔર પાનીકા ઈન્તેઝામ કિયા થા ઔર કુછ નહીં કિયા. ઔર ઈન્સાનકો તો અલ્લાહ ને સબકુછ દિયા, પૈદા કિયા ઔર ઉસ પર સારી ને'મતેં બારિશકી તરહ બરસાઈ, ઔર વો અલ્લાહકી સારી ને'મતોંકો બેદરૈગ ઈસ્તેમાલ કરતા હે ઉસ્કે બાવુજૂદ વો ઈત્ની ભી વફાદારીકા મુઆમલા નહીં કરતા જિત્ની ઘોડા અપને માલિક ઔર આકા કે સાથ કરતા હે.

યે જો કહા ગયા કે ઈન્સાન નાશુક્રા હે તો ઉસ સે મુરાદ યે હે કે ઈન્સાનિયત કે અકસર અફરાદ નાશુક્રે હેં, અકસર કે એ'તબારસે إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ ફરમાયા ગયા હે. વર્ના ઈન્હી ઈન્સાનોંમે બા'ઝ અલ્લાહ કે બંદે, અંબિયા, અવલિયહ ઔર અલ્લાહકે મકબૂલ બંદે અલ્લાહ કે ઐસે શુક્રગુઝાર હેં કે જિસ્કા કોઇ અંદાઝહ નહીં લગા સકતા. લેકિન ઐસે શુક્રગુઝારોંકે મુકાબ્લેમેં વો લોગ જો નાશુક્રી કરતે હેં ઝયાદહ હેં, તો ગોયા મજમૂઈ એ'તબારસે દેખા જાએ તો ઈન્સાન અલ્લાહ તઆલાકા નાશુક્રા હે.

અબ ઈન્સાન અલ્લાહકા નાશુક્રા કૈસે હે? તો શાહ અબ્દુલ અઝીઝ સાહબ عليه الرحمة ને ઉસ્કી તીન શકલેં બતલાઇ હેં, ઉસ્કો આઇન્દહ બયાન કરેંગે. ઈન્શાઅલ્લાહ.

હદીષ

હઝરત અબુહુરૈરહ رضي الله عنه ને હુઝૂર અકદસ صلى الله عليه وسلم કા ઈરશાદ નકલ કિયા હે કે કુર્આન શરીફ કો સીખો ફિર ઉસ્કો પઢો, ઈસ લિયે કે જો શખ્સ કુર્આન શરીફ સીખતા હે ઔર પઢતા હે ઔર તહજ્જુદ મેં ઉસ્કો પઢતા રેહતા હે, ઉસ કી મિસાલ ઉસ થૈલી કી સી જો મુશ્ક સે ભરી હો કે ઉસ કી ખુશ્બૂ તમામ મકાન મેં ફૈલતી હે ઔર જિસ શખ્સ ને સીખા ઔર ફિર સો ગયા, ઉસ્કી મિસાલ ઉસ મુશ્ક કી થૈલી કી હે જિસ્કા મૂંહ બંદ કર દિયા ગયા હો.

(ફઝાઈલે આ'માલ:(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૩૯)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ આદિયાત

(કિસ્ત - ૨)

(તારીખ:- ૧૨,જુમાદલઉલા ૧૪૪૦હિજરી.મુતાબિક ૧૯,જનવરી૨૦૧૯ બરોઝ:સનિચર)

الحمدللهنحمدهونستعينهونستغفرهونؤمنبهونتوكلعليهونعوذباللهمنشرور أنفسناومنسيئاتأعمالناونعوذباللهمنشرورأنفسناومنسيئاتأعمالنامنيهدهالله فلامضللهومنيضللهفلاهاديلهونشهدأنلاإلهإلااللهوحدهلاشريكلهونشهدأنسيدناو مولانامحمداًعبدهورسولهأرسلهإلىكافةالناسبشيراًونذيراًوداعياًإلىاللهبإذنهوسراجاً منيراًصلىاللهتعالىعليهوعلىآلهوأصحابهوباركوسلمتسليماًكثيراًكثيراً-أمابعد:

فأعوذباللهمنالشيطٰنالرجيم۔ بسماللهالرحمٰنالرحيم۔

وَالْعٰدِيٰتِ ضَبْحًا ۝١ فَالْمُوْرِيٰتِ قَدْحًا ۝٢ فَالْمُغِيْرٰتِ صُبْحًا ۝٣ فَاَثَرْنَ بِهٖ نَقْعًا ۝٤
فَوَسَطْنَ بِهٖ جَمْعًا ۝٥ اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ ۝٦ وَاِنَّهٗ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَهِيْدٌ ۝٧ وَاِنَّهٗ لِحُبِّ
الْخَيْرِ لَشَدِيْدٌ ۝٨ اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُوْرِ ۝٩ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُوْرِ ۝١٠ اِنَّ رَبَّهُمْ
بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيْرٌ ۝١١

ગુઝશ્તહ સે પૈવસ્તહ

સૂરએ આદિયાત કી તશરીહ કા સિલસિલા ચલ રહા થા, જિસ્મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઘોડોંકી કસમ ખાઇ હે.

وَالْعٰدِيٰتِ ضَبْحًا (કસમ હે ઉન ઘોડોંકી જો હાંપ હાંપ કર દૌડતે હૈં)

فَالْمُوْرِيٰتِ قَدْحًا (ફિર વો ઘોડે જો અપની ટાપોંસે ચિંગારીયાં ઉડાતે હૈં)

فَالْمُغِيْرٰتِ صُبْحًا (જો સુબ્હકે વકત યલગાર કરતે હેં)

فَاَثَرْنَ بِهٖ نَقْعًا (ફિર ઉસ મૌકે પર ગુબાર ઉડાતેં હેં)

فَوَسَطْنَ بِهٖ جَمْعًا (ફિર ઉસી વકત દુશ્મનકે લશ્કરકે કિસી જમઘટેકે બીચો બીચ જા ઘુસ્તે હેં)

اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ (બેશક ઈન્સાન અપને પરવરદિગારકા બડા નાશુક્રા હે)

وَاِنَّهٗ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَهِيْدٌ (ઔર વો ખૂદ ઈસ બાતકા ગવાહ હે)

وَاِنَّهٗ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيْدٌ (ઓર બેશક વો માલકી મુહબ્બતમેં બહોત પક્કા હે)

اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِى الْقُبُوْرِ (ભલા, કયા ઉસ્કો વો વકત મા'લૂમ નહીં કે કબ્રોંમેં જો કુછ હે વો બાહર બિખેર દિયા જાએગા)

وَحُصِّلَ مَا فِى الصُّدُوْرِ (ઔર સીનોંમેં જો કુછ હે ઉસે ઝાહિર કર દિયા જાએગા)

اِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيْرٌ (યકીનન ઉન્કા પરવરદિગાર ઉસ દિન ઉન્કી હલાતસે પૂરી તરહ વાકિફ હે)

ખુલાસા એ મઝમૂન

ઈસ સૂરતમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઘોડોંકી કસમ ખાકર દો બાતેં ઈરશાદ ફરમાઈ હેં.

(૧) اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ (બેશક ઇન્સાન અપને પરવરદિગારકા બડા નાશુક્રા હે)

(૨) وَاِنَّهٗ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيْدٌ (ઓર બેશક વો માલકી મુહબ્બતમેં બહોત પકકા હે) અખિરમેં ઉસ્કો નસીહત ફરમાઇ કે ઇન્સાનકો યે બાત યાદ રખની ચાહિયે કે કબ્રમેં જિત્ને ભી મુર્દે હેં વો એક દિન બાહર નિકાલકર ફેંક દિયે જાએંગે, ઉન્કો અલ્લાહ તઆલા ઝિંદા કરેંગે. ઔર લોગોંકે દિલોંમેં જો રાઝ છૂપે હૂએ હેં વો બાહર આ જાએંગે. આજકલ તો હાલ યે હે કે આદમી ચૌબીસ ઘંટે સાથ રેહતા હે; લેકિન અપને સાથીકે દિલમેં કયા રાઝ હે? વો ઉસ્કો મા'લૂમ નહીં. લેકિન ઉસ વકત લોગોંકો પતા ચલ જાએગા કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઉન્કી એક એક બાતસે પૂરી તરહ વાકિફ થે. યા'ની ઉસ વકત લોગ ઇસ બાતકો અપની આંખોંસે દેખ લેંગે, યે સૂરતકે ઇસ મઝમૂનકા ખુલાસા હે.

તમ કિત્ની ફરમા બરદારી કરતે હો ?

ગુઝશ્તહ મજલિસમેં બતલાયા થા કે ઘોડેકી સબસે બડી ખૂબી યે હે કે વો અપને માલિક કા વફાદાર હે. માલિક ઉસ્કી થોડી સી ખિદમત કરતા હે. ઉસ્કે દાના, ચારા, પાની કા ઇન્તિઝામ કરતા હે, ઔર મહઝ ઇત્ની બાત પર વો માલિક કા વફાદાર બન જાતા હે, હાલાંકે ન માલિકને ઉસ્કો પૈદા કિયા, ન ઉસ્કે આ'ઝા દિયે, ઔર દાના પાની ભી અલ્લાહને જો ચીઝેં પૈદા કી હે ઉસી સે હાસિલ કરકે ઉસ ઘોડેકે લિયે ઇન્તિઝામ કરતા હે; લેકિન ઘોડા અપને માલિક કે ઇસ એહસાનકા બદલા એૈસી વફાદારી કી શકલમેં દેતા હે કે વો દુશ્મનોંકે જમઘટેમેં, દુશ્મનોંકે લશ્કરમેં, જો અપને હાથમેં તલવાર લિયે હૂએ હેં, કંધોં પર નેઝે લિયે હૂએ હેં, ઘૂસ જાતા હે. અપની જાનકી પરવાહ નહીં કરતા,

અપને માલિક કે લિયે અપની જાન તક વો જોખમ મેં ડાલ દેતા હે, ઔર કુરબાન કર દેતા હે. તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઘોડોંકી વફાદારીકો ઈન કસમોંકી શકલમેં બયાન કિયા કે યે ઘોડે જિન્કો તુમ અપને દુશ્મનોંકે મુકાબ્લેમેં ઈસ્તેમાલ કરતે હો, ઝરા દેખો તો સહી! અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો બનાકર તુમ્હારે તાબેઅ કિયા હે, તુમ્હારે લિયે મુસખ્ખર કર દિયા હે, વો તુમ્હારી ઈત્ની વફાદારીકે સાથ ખિદમત કરતે હે, ઉસ્કે મુકાબ્લેમેં તુમ અપના હાલ ભી દેખો! અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને તુમકો જો ને'મતેં અતા ફરમાઈ હેં ઉન ને'મતોં કે બદલેમેં તુમ અલ્લાહ તઆલાકી કિત્ની ઈતાઅતો ફરમા બરદારી કરતે હો?

દિલ, દિમાગ ઔર જિસ્મ કી કુવ્વતેં ખુદા કી દી હુઈ હે

ઈન્સાન અલ્લાહ તઆલાકી ને'મતોં મેં ડુબા હૂવા હે; અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કો પૈદા કિયા, જિસ્મ અતા ફરમાયા, જિસ્મકે કુવા અતા ફરમાએ, દેખનેકે લિયે આંખેં દી, સુન્ને કે લિયે કાન દિયે, બોલને કે લિયે ઝબાન અતા ફરમાઈ, ઔર અપને કામોં કો અંજામ દેનેકે લિયે હાથ અતા કિયે, ચલને કે લિયે અલ્લાહ તઆલાને પાઉં અતા ફરમાએ, સોચને કે લિયે દિમાગ અતા ફરમાયા, ઔર વો હર વકત અલ્લાહકી બેશુમાર ને'મતોંમેં ડુબા હૂવા હે, અલ્લાહકી ઈન ને'મતોં કો હર વકત બરાબર ઈસ્તેમાલ કરતા રેહતા હે, ઉસ્કે બાવુજૂદ ઈન્સાનકા કયા હાલ હે? બારી તઆલા ફરમાતે હેં: اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ (ઈન્સાન અપને પરવરદિગારકા બડા નાશુક્રા હે)

શિર્ક; બડી નાશુક્રી

હઝરત શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ દેહેલવી ﷺ ને નાશુક્રી કી તીન શકલેં બયાન કી હેં.[1] ઉનમેં સબસે બડી નાશુક્રી વો હે જો મુશરિકીન કરતે હેં, વો અલ્લાહ તઆલાકે સાથ નાશુક્રી હે, કૈસે? અલ્લાહ તઆલાને યે સારી ને'મતેં અતા ફરમાઇ, પૈદા કરનેવાલા, અલ્લાહ. જિસ્મ દેનેવાલા, અલ્લાહ. સારે કુવા દેનેવાલા, અલ્લાહ. ઔર હર વકત, હર ઘડી અપની ઝરૂરતોંકે લિયે આદમી જિન ચીઝોંકો ઇસ્તેમાલ કર રહા હે વો સારી ને'મતેં દેનેવાલા, અલ્લાહ. ઔર ઉસ્કે બાવુજૂદ અલ્લાહકી દી હૂઇ ઇન ને'મતોંકો ઇન્સાન અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફ મન્સુબ કરને કે બજાએ અલ્લાહકે અલાવહ દૂસરોંકી તરફ નિસ્બત કરતા હે. મુશરિકીને અરબકા અકીદહ યે થા કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઝમીન, આસમાન, સૂરજ, ચાંદ કો તો પૈદા કિયા હે; લેકિન ઉસ્કે બાદ અલ્લાહ તઆલા, નઉઝુબિલ્લાહ, અબ મુઅત્તલ હો કર બૈઠ ગએ હેં, દૂસરે કામ જૈસે અવલાદ દેના, રોઝી દેના, બીમારીસે તંદુરસ્તી દેના ઔર ઇન્સાનોંકી હાજતરવાઇ, મુશ્કિલ કુશાઇ, વગૈરહ અલ્લાહ તઆલાને દૂસરી ચીઝોંકે હવાલે કર દી હે. જિન બુતોં કી વો પૂજા કરતે થે (લાત, ઉઝઝા, મનાત) જો ઉન્હોંને અપને દિલ સે, દિમાગ સે બનાયે હેં ઔર ઉન્કી જો હાજતેં પૂરી હો રહી હેં, ઉન્કો ઇન્હીં બુતોંકી તરફ મન્સુબ કર રહે હેં કે વો અવલાદ દેતે હેં, રોઝી દેતે હેં, બીમારીસે તંદુરુસ્તી દેતે હેં, મુશ્કિલ કુશાઇ કરતે હેં. તો યે શિર્ક એક બહોત બડી નાશુક્રી હે. જિસ્કા મુશરિકીન ઇરતિકાબ કર રહે હેં.

---

[1] તફસીરે અઝીઝી : ૬૨૧, ૬૨૨

કુફ્ર બમા'ના નાશુક્રી

કુર્આને કરીમમેં ઉન્કે ઈસી શિર્કીયહ અમલકો કુફ્રસે તા'બીર કિયા ગયા, ઈસલિયે કે કુફ્ર અરબી ઝબાનકા લફ્ઝ હે, ઉસ્કા તરજમહ નાશુક્રી હોતા હે. ઔર યે શિર્ક એૈસી બડી નાશુક્રી હે કે જિસ્કી અલ્લાહકે યહાં મુઆફી નહીં હે. اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُّشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَّشَآءُ۔(النساء:۴۸) તો અરબી ઝબાનમેં નાશુક્રી કે લિયે કુફ્ર કા લફ્ઝ ઈસ્તેમાલ હોતા હે, કાફિર કા મા'ના હે અલ્લાહકી નાશુક્રી કરનેવાલા. યે મુશરિકીન અલ્લાહ તઆલાકી ઉન તમામ ને'મતોં કી જો અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો અતા ફરમાઈ હેં અલ્લાહકો છોળ કર દૂસરોંકી તરફ નિસ્બત કરકે અલ્લાહ તઆલાકી બહોત બડી નાશુક્રી કા ઈરતિકાબ કર રહે થે, ઈસલિયે ઉન્કો કુર્આનમેં કાફિર કહા ગયા, એક ઔર જગહ કુર્આનમેં કુફ્ર કા લફ્ઝ નાશુક્રી કે મા'ને મેં આયા હે: لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيْدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِيْ لَشَدِيْدٌ۔ (અગર તુમ શુક્ર કરોગે તો મૈં તુમ્હારી ને'મતોં મેં ઈઝાફા કરૂંગા, ઔર અગર તુમનેં નાશુક્રી કી તો મેરી પકડ, મેરી ગિરફ્ત, મેરા અઝાબ બડા સખ્ત હે.) દેખો! યહાં كفرتم કા મા'ના નાશુક્રી કા હે.

હદીષ પાકમેં ભી કુફ્ર કા લફ્ઝ નાશુક્રી કે મા'ના મેં આયા હે. બુખારી શરીફમેં રિવાયત હે, નબિયે કરીમ ﷺ ને ઔરતોંકે મુતઅલ્લિક ઈરશાદ ફરમાયા::أُريت النار فإذا أكثر أهلها النساء يكفرن، قيل:أيكفرن بالله؟قال: يكفرن العشير ويكفرن الإحسان لو أحسنت إلى إحداهن الدهر ثم رأت منك شيئاً قالت: ما رأيت منك خيراً قطّ:(મુઝે જહન્નમકા નઝારા કરાયા ગયા તો ઉસ્મેં બડી

તા'દાદ ઔરતોંકી થી, વો કુફ્ર કરતી હેં. તો સહાબા ﷺ ને પૂછાઃ يكفرن بالله؟ અલ્લાહકે સાથ કુફ્ર કરતી હેં? નબિયે કરીમ ﷺ ને ઈરશાદ ફરમાયાઃ અપને શૌહરકી નાશુક્રી કરતી હેં ઔર એહસાનકી નાશુક્રી કરતી હેં. ઉન્કે સાથ અગર તુમ ઝિંદગીભર એહસાન કરો, ઔર જબ કભી કોઈ નાગવાર બાત પૈશ આએગી તો વો યહી કહેગી કે મૈંને તુઝસે કભી કોઈ ભલાઈ નહીં દેખી)[1] તો દેખો! હદીષે પાકમેં ભી નબિયે કરીમ ﷺ ને ઈસી નાશુક્રી કો કુફ્ર સે તા'બીર કિયા હે.

..ફિર બગાવત પર ઉતર આતે હેં

તો કાફિર સબસે બડી નાશુક્રી કા મુરતકિબ હે ઈસીલિયે કુર્આને પાકમેં ઉસ્કો યે લકબ દિયા ગયા, યે મુશરિકીન અલ્લાહકી ઈન ને'મતોં કો ઈસ્તેમાલ કરકે ઉન્કી નિસ્બત અલ્લાહકી તરફ કરનેકે બજાએ દૂસરોંકી તરફ કરતે હેં, દૂસરોંકો ને'મત દેનેવાલા, મુશ્કિલકુશા ઔર દાતા માનતે હેં, ઈસલિયે ઉન્કો કાફિર સે તા'બીર કિયા ગયા. બલ્કે ઉન્કા હાલ તો યે હે કે જબ ઉન્કો કોઈ તકલીફ પહોંચતી હે તો ઉસ વકત અલ્લાહકો પુકારતે હેં. જબ વો કશ્તીમેં સફર કરતે હેં, ઔર વો કશ્તી તૂફાનમેં ફંસ જાતી હે, આગે પીછે પહાડોં જેસી મૌજેં કશ્તીસે ટકરાતી હેં ઔર ઐસા મા'લૂમ હોતા હે કે કશ્તી અબ ડુબી, તબ ડુબી તો ઉસ મૌકે પર વો અલ્લાહકે અલાવહ કિસી ઔર કો યાદ નહીં કરતે. બલ્કે ઉસ વકત અલ્લાહ તઆલાસે યે ભી વા'દા કરતે હેં કે અગર હમ બચ ગએ તો આઈન્દહ તેરી હી ઈબાદત કરેંગે, કુર્આન પાકમેં સૂરએ યુનૂસ મેં બારી તઆલા કા ઈરશાદ હેઃ

---

[1] મુઅત્તા ઈમામ માલિક : ૬૪/૧૯૯, મુસન્નફ અબ્દુર્રઝાક : ૪૯૨૫, મુસ્નદે અહમદ : ૨૭૧૧,૩૩૭૪, સહીહ બુખારી : ૨૯, ૧૦૫૨, ૫૧૯૭, મુસ્લિમ શરીફ : ૧૭(૯૦૭), સુનને નસાઈ : ૧૪૯૩ વગૈરહ

هُوَالَّذِىْ يُسَيِّرُكُمْ فِى الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتّٰٓى اِذَا كُنْتُمْ فِى الْفُلْكِ وَ جَرَيْنَ بِهِمْ بِرِيْحٍ طَيِّبَةٍ وَّ فَرِحُوْا بِهَا جَآءَتْهَا رِيْحٌ عَاصِفٌ وَّ جَآءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَّ ظَنُّوْٓا اَنَّهُمْ اُحِيْطَ بِهِمْ ۙ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ لَئِنْ اَنْجَيْتَنَا مِنْ هٰذِهٖ لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الشّٰكِرِيْنَ۔ (یونس:۲۲) (અલ્લાહ હી કી ઝાત હે જો તુમકો સૈર કરાતી હે ખુશ્કીમેં ભી ઔર સમંદરમેં ભી, યહાં તક કે જબ તુમ કશ્તીમેં સવાર હોતે હો, ઔર વો કશ્તી તુમ્હેં લે કર ચલતી હે, બહોત ઉમ્દહ હવામેં, ઇત્મીનાનકે સાથ, મર્ઝીકે મુતાબિક. ઔર તુમ ભી અપને ઇસ સફરકી વજહસે ખૂશો ખુર્રમ હોતે હો. ઔર અચાનક તેઝોતુંદ હવા આ જાતી હે, ઔર સમંદરકી મૌજેં કશ્તીકો હર તરફસે ઘેર લેતી હેં, ઉન્કો યે ખયાલ હોને લગતા હે કે અબ તો હમ મારે ગએ, મૌત આ ગઇ, તો દીન કો ખાલિસ કરતે હૂએ યા'ની કિસી ઔર કી શિર્કત કિયે બગૈર અલ્લાહ હી સે દુઆ કરતે હેં, અલ્લાહકો પુકારતે હેં, ઔર અલ્લાહસે વા'દા કરતે હેં કે એ અલ્લાહ! અગર આપને હમકો ઇસ મુસીબતસે નજાત દી તો હમ શુક્રગુઝાર બંદોંમેં સે હો જાએંગે.)

બારી તઆલા ફરમાતે હેં: فَلَمَّآ اَنْجٰهُمْ اِذَا هُمْ يَبْغُوْنَ فِى الْأَرْضِ (یونس:۲۳) જબ અલ્લાહ તઆલા ઉન્કો ઉસ મુસીબતસે નજાત દેતે હેં, ઔર વો સહી સલામત કિનારે પર પહોંચ જાતે હેં તો ફિર બગાવત પર (ઉતર આતે હેં) ગોયા ઉન્કા મિઝાજ બન ગયા કે મુસીબત આતી હે તો અલ્લાહકો પુકારતે હેં, વા'દા ભી કરતે હેં.

ઇકરિમહ બિન અબૂજહલ કા વાકિઅહ

સીરતમેં વાકિઅહ હે, ફત્હે મક્કાકે મૌકે પર જબ નબિયે કરીમ ﷺ મક્કામેં દાખિલ હો રહે થે, તો આપ ﷺ ને સબકે લિયે આમ અમનો અમાનકા એ'લાન ફરમાયા થા. અલબત્તા કુછ મુજરિમ ઐસે થે

જિન્કે લિયે મુઆફી ઔર અમાન નહીં થા. ઉનમેં અબૂજહલકે બેટે હઝરત ઈકરિમા ભી થે, ચૂં કે વો ભી અપને બાપકી તરહ સખ્ત દુશ્મન થે, ઉન્કે લિયે ભી યહી એલાન કિયા ગયા થા કે ઉન્કો અમાન નહીં હે. જબ નબિયે કરીમ ﷺ ફાતિહાના દાખિલ હો ચૂકે તો ઉન્હોંને દેખા કે અબ તો હમારે લિયે કત્લ કે અલાવહ કોઈ ફૈસલા નહીં હેં તો વો ભાગ ખડે હૂએ, યમન ચલે ગએ, ઔર યમનસે કશ્તીમેં બૈઠકર હબ્શા જાને કા ઈરાદહ કિયા, ચુનાંચે કશ્તીમેં સવાર હૂએ, કશ્તી અભી તો કિનારેસે થોડી હી દૂર પહૂંચી થી કે મૌજોંને આ કર ઘેર લિયા, કશ્તી તૂફાનમેં ફંસ ગઈ, વો "લાત" ઔર "ઉઝઝા"કો પુકારને લગે. તો કશ્તીવાલોંને કહા કે યહાં "લાતો ઉઝઝા" તુમ્હારી મદદ નહીં કરેંગે, એક અલ્લાહકો પુકારો. ઉન્હોંને કહા કે એક અલ્લાહ યહાં નજાત દે સકતા હે તો ખુશ્કીમેં ભી વહી નજાત દેનેવાલા હે. તો દુઆકી કે યા અલ્લાહ! અગર મુઝે યહાં સે સહી સલામત નિકાલ દિયા તો મૈં હઝરત મુહમ્મદ ﷺ કે પાસ જા કર અપના હાથ ઉન્કે હાથમેં દૂંગા ઔર ઉન્કો બડા શરીફ ઔર મુઆફ કરનેવાલા પાઉંગા.

ચુનાંચે જબ તૂફાન ખત્મ હૂવા ઔર દો બારા સહી સલામત કિનારે પર પહોંચે તો ઉધર ઉન્કી બીવી ઉમ્મે હકીમ બિન્તે હારિસ બિન હિશામ. (યે ઉન્કી ચચાઝાદ બહેન હી હોતી હે, હારિસ બિન હિશામ અબૂજહલકે ભાઈ હે, ઔર વો ફત્હે મક્કાકે મૌકે પર ઈમાન લાએ થે) ને નબિયે કરીમ ﷺ કે પાસ જા કર અપને શૌહરકે લિયે અમાન હાસિલ કર લિયા. ઔર વો ઉન્કી તલાશમેં યહાં પહોંચીં, ઉન્કી મુલાકાત હૂઈ તો ઉન્હોંને કહા કે મૈંને આપકે લિયે અમાન હાસિલ કર લિયા હે, ઈસલિયે તુમ હુઝૂર ﷺકી ખિદમતમેં ચલો. ઉન્સે ઝયાદહ

શફીક ઔર મહેરબાન કિસી ઔર કો નહીં પાઓગે. ચુનાંચે વો ઉન્કે સાથ પહોંચે. જબ હુઝૂરે અકરમ ﷺ કી ખિદમતમેં પહોંચને વાલે થે તો હુઝૂર ﷺ ને સહાબા ﵃ સે ફરમાયા કે ઇકરિમા મુતીઓ ફરમાબરદાર હોકર આ રહે હેં. ઉન્કે બાપ અબૂજહલકો બુરા ભલા મત કેહના; કયૂંકે મુર્દોંકો બુરા ભલા કેહનેસે ઝિંદોંકો તકલીફ હોતી હે. યે અખલાક હમકો સિખાએ. અબૂજહલ આપ ﷺ કા સખ્ત જાની દુશ્મન થા, જિસ્કો ઇસ ઉમ્મતકા ફિરઔન કહા ગયા હે; લેકિન આપ ﷺ ઉસ્કો ભી બુરા ભલા કેહનેસે ઇસલિયે રોક રહે હેં તા કે દૂસરોંકો તકલીફ ન હોં, આજ હમેં અપને અંદર વો અખલાક પૈદા કરનેકી ઝરૂરત હે.

બહરહાલ! જબ વહાં પહોંચે તો ઉન્કી બીવી પર્દે, બુર્કેમેં થીં, ઉન્હોંને જા કર નબિયે કરીમ ﷺ સે અર્ઝ કિયા કે ઇસ્ને મુઝે બતલાયા હે કે આપ ﷺ ને મુઝે અમાન દિયા હે, આપ ﷺ ને ફરમાયા, ઇસ્ને સચ કહાઃ તુમ્હેં અમાન હે, ચુનાંચે આપ ઉસી વકત ઈમાન લે આએ.[1] તો મૈં અર્ઝ યે કરના ચાહતા હૂં કે મુશરિકીને અરબકા એક આમ મિઝાજ થા કે કશ્તીમેં ફંસતે તો અલ્લાહકો પુકારતે થે. બારી તઆલા ફરમાતે હેં જો શિર્ક હી મેં મુબતલા હેં, જિન્કો ઈમાનકી સઆદત હાસિલ નહીં હૂઇ વો ઉસ વકત તો અલ્લાહ તઆલાસે યહી વા'દા કરતે હેં કે હમ અપના હાલ દુરૂસ્ત કર લેંગે, લેકિન જબ નજાત મિલ જાતી હે તો બગાવત પર ઉતર આતે હેં.

..કભી ઉસ્ને હમકો પુકારા નહી

એક ઔર મૌકે પર ઇસી સૂરએ યુનૂસ મેં અલ્લાહ તઆલાકા ઇરશાદ હેઃ

---

[1] સુનને અબૂ દાવૂદ : ૨૬૮૩

وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْۢبِهٖٓ اَوْ قَاعِدًا اَوْ قَآئِمًا۔(یونس:۱۲) (ઇન્સાનકો જબ તકલીફ પહોંચતી હે તો હમકો પુકારતા હે લેટે લેટ ભી, બૈઠે બૈઠે ભી, ખડે ખડે ભી) فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهٗ مَرَّ كَاَنْ لَّمْ يَدْعُنَآ اِلٰى ضُرٍّ مَّسَّهٗ۔ (یونس:۱۲) (ફિર જબ હમ ઉસ્કી તકલીફ કો દૂર કરતે હેં તો વો એસા નિકલ જાતા હે કે કભી ઉસ્ને હમકો પુકારા હી નહીં) યે ઇન્સાનકા મિઝાજ હે. તો બહરહાલ મુશરિકીને અરબકા હાલ ભી યહી થા કે સારી ને'મતોં કી નિસ્બત અલ્લાહ તઆલાકી તરફ કરને કે બજાએ બુતોંકી તરફ કિયા કરતે થે, ઔર ઉસ્કે બાદ જહાં ઇબાદતકા મરહલા આતા તો ઇબાદત ભી ઉન્હીં બુતોંકી કરતે થે. હાલાંકે મુન્ઇમે હકીકી તો અલ્લાહ તઆલા હે, ઉસીને યે ને'મતેં અતા ફરમાઇ, ઉસ્કી ને'મતોં કા શુક્રિયહ યે હે કે હમ ઉસીકી ઇતાઅતો ફરમા બરદારી કરેં, ઉસીકી ઇબાદત કરેં, ઉસ્કે સાથ કિસીકો શરીક ન ઠેહરાએં.

બહરહાલ! યે મુશરિકીન જો સબસે બડી નાશુક્રી કે મુરતકિબ થે વો યહી શિર્ક થા, હઝરત શાહ સાહબ عليه الرحمة ફરમાતે હેં કે યે શિર્ક સબસે બડી નાશુક્રી હે.[1] ઔર ઇસીકે નતીજેમેં વો બુતોંકી ઇબાદત કરતે હેં, બહરહાલ! ઇન્સાન કો જો નાશુક્રા કહા ઉસ્કી એક વજહ તો યે હે કે વો ને'મતોં કી નિસ્બત દૂસરોંકી તરફ કરતા હે, ઔર ઉન ને'મતોં કી વજહ સે અલ્લાહકી ઇતાઅતો ફરમા બરદારીકે બજાએ બુતોંકી ઇબાદત કરતા હે ઔર ઉન્કે સામને સજદહ કરતા હે, યે તો મુશરિકીન કા હાલ બયાન કિયા ગયા.

---

[1] તફસીરે અઝીઝી : ૬૨૧

મુશરિક મુસલમાન

લેકિન અફસોસ કી બાત તો યે હે કે આજ કા મુસલમાન જો અપને આપકો મુસલમાન કેહતા હે; જિસ્ને لاإلہإلااللہપઢા, અલ્લાહકી વહદાનિયત કા ઈકરાર કિયા, ઉસ્કે બાવુજૂદ વો મુહબ્બત ઔર અકીદતકે નામ પર ઉન તમામ ચીઝોંકી નિસ્બત અલ્લાહકે બંદોંકી તરફ કરતે હેં. વૈસે અલ્લાહકે નેક બંદોં, અહલુલ્લાહ, અવલિયાઉલ્લાહ ઔર અંબિયાસે મુહબ્બતો અકીદત રખના તો ઈમાનકા હિસ્સા હે, લેકિન ઈસી અકીદતો મુહબ્બતકે નામ પર વો તમામ ચીઝેં જો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે સાથ ખાસ હેં ઉન્કી નિસ્બત અલ્લાહકે ઉન બંદોંકી તરફ કરના દુરૂસ્ત નહીં હેં. જો કામ મુશરિકીને મકકા કરતે થે આજ કા મુસલમાન અહલુલ્લાહ કી અકીદતો મુહબ્બતકે નામ પર ઉન્હીં ચીઝોંકી નિસ્બત ઉન્કી તરફ કરતા હે, તો જો કામ મુશરિકીન ને કિયા ઔર સબસે બડી નાશુક્રી કે મુરતકિબ હૂએ વહી આજ હો રહા હે. અલ્લાહ તઆલાકે નેક બંદોંકે સાથ અકીદતો મુહબ્બત હોની ચાહિયે, લેકિન ઈસ અકીદતો મુહબ્બત મેં આદમી ઈત્ના આગે ન બઢ જાએ કે જો ચીઝ અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી ખુસૂસિયત હે વો ઉન નેક બંદોં કે લિયે સાબિત કરને લગે, હુઝૂર અકરમ ﷺ ને તો બહોત એહતિમામકે સાથ ઉમ્મત કો મના ફરમાયા ઔર ઉમ્મત કો ઉસ સે આગાહ કિયા. હદીષ શરીફમેં આતા હે: لاتطروني كماأطرت النصارى عيسى بن مريم فإنما أنا عبد فقولوا: عبدالله ورسوله (તુમ તઅઝીમો તા'રીફ મેં ઈત્ના મુબાલગા મત કરો જો નસારાને હઝરત ઈસા عليه السلام કી તઅઝીમો તકરીમ મેં કિયા, ઉન્હોંને હઝરત ઈસા عليه السلام કો અલ્લાહકા બેટા બના દિયા, અલ્લાહકા એક હિસ્સેદાર બના દિયા ઔર મૈં તો અલ્લાહકા બંદા ઔર

ઉસ્કા રસૂલ હૂં)[1] હુઝૂર ﷺ ને અપને મુતઅલ્લિક યે ફરમાયા તો દૂસરોં કા હાલ તો કયા હોગા?

સજદહ અલ્લાહ હી કા હક હે

બુખારી શરીફ મેં હઝરત આઇશા رضي الله عنها ઔર હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ رضي الله عنه દોનોં કી રિવાયત હે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને અપની ઉસ બીમારીમેં જિસ્મેં આપ ﷺ કા ઈન્તિકાલ હૂવા, હુઝૂર ﷺ જબ ચાદર ઓળ્હે લેટે હૂએ થે, કભી ઝરા દમ ઘૂટતા તો ચેહરા ખોલ દેતે થે, ઉસ મૌકે પર હઝરત આઇશા رضي الله عنها ફરમાતી હેં કે આપ ﷺ કી ઝબાને મુબારક પર યે અલ્ફાઝ થે:لعن الله اليهود والنصارىٰ اتخذوا قبور أنبيائهم مساجد يحذر ما صنعو(અલ્લાહ કી લા'નત હો યહૂદો નસારા પર કે ઉન્હોંને હઝરાતે અંબિયાકી કબ્રોં કો સજદહગાહ બના લિયા) નબિયે કરીમ ﷺ ઉમ્મત કો ગોયા ડરા રહે હેં કે એૈસા મત કરના[2] ઉન લોગોંને જો હરકત કી ઉસ સે નબિયે કરીમ ﷺ હમેં બચા રહે હેં. વો લોગ લા'નત કે હકદાર ઈસીલિયે હૂએ કે ઉન્હોંને ઉન્કી કબ્રોં કો સજદહ કિયા. હુઝૂર ﷺ ઉમ્મત કો ગોયા મુતવજ્જેહ કર રહે હેં કે સજદહ તો અલ્લાહ હી કા હક હે.

અકીદત વ મુહબ્બત કે નામ પર

એક મરતબહ આપ ﷺ તશરીફ ફરમા થે કે એક ઊંટને આ કર સજદહ કિયા, ફિર આપ ﷺ ને અપના કાન ઉસ્કે મૂંહકે કરીબ કિયા તો ઉસ્ને અપને માલિક કી ફરયાદ કી, હુઝૂર ﷺ ને ઉસ્કે માલિક કો

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૧૫૪, ૧૬૪ , મુસ્નદે અબૂ દાવૂદ : ૨૪

[2] મુસ્નદે અહમદ : ૧૮૮૪, ૨૪૫૧૩, ૨૬૧૭૮

બુલવાયા ઔર કહા કે યે ઊંટ તુમ્હારી શિકાયત કરતા હે કે તુમ ઉસ સે કામ તો લેતે હો; લેકિન ઉસ્કો દાના પાની, ચારા જૈસા દેના ચાહિયે વૈસા નહીં દેતે. ખૈર! માલિક કો કહા કે તુમ ઉસ્કો લે જાઓ, ઉસ્કા હક અદા કરો. બાદમેં સહાબા ﷺ ને અર્ઝ કિયા કે એ અલ્લાહકે રસૂલ! ઉસ ઊંટને જાનવર હો કર આપ ﷺ કો સજદહ કિયા, કયા હમ આપકો સજદહ ન કરેં? હુઝૂર ﷺ ને જવાબમેં ફરમાયા, નહીં; બલ્કે રિવાયતમેં યહાં તક હે કે કયા તુમ મેરી કબ્રસે ગુઝરોગે તો મુઝે સજદહ કરોગે? તો સહાબા ﷺ ને કહા, નહીં. સહાબાને કહા કે જબ ઊંટ કર રહા હે તબ તો હમ ઝયાદહ હકદાર હેં. હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: નહીં! સજદેહકા હક તો અલ્લાહ હી કા હે, અલ્લાહકે અલાવહ કિસી ઔર કે સામને યે પેશાની ઝુક નહીં સકતી હે. અગર ઇન્સાનકે લિયે કિસીકે સામને સજદહ કરના જાઇઝ હોતા તો મૈં ઔરતોં કો હુકમ દેતા કે વો અપને શૌહર કો સજદહ કરે.[1] હકીકત યે હે કે વો ચીઝેં, વો કામ, ઇબાદતકે વો તરીકે જો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે સાથ ખાસ થે આજ ઇસ ઉમ્મત કા ફર્દ અપને આપકો મો'મિન ઔર મુસલમાન કેહતે હૂએ ઔર لاإلٰہإلااللہ કા ઇકરાર કરતે હૂએ વો સારી ચીઝેં જો મુશરિકીને મકકા અપને બુતોંકે લિયે કરતે થે, અકીદતો મુહબ્બતકે નામ પર હમ અહલુલ્લાહકે લિયે કર રહે હેં. તો વો નાશુક્રી જિસ્કા ઈસ્મેં ઝિક્ર કિયા ગયા, વહી આજ હમારે અંદર ભી પાઇ જા રહી હે. ઝરૂરત હે કે હમ ઐસી નાશુક્રીસે અપને આપકો બચાનેકા ખાસ એહતિમામ કરેં.

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૧૨૬૧૪

આપ ﷺ કી બારીક બીની

નબિયે કરીમ ﷺ તો ઈસ મુઆમલેમેં ઈત્ને ઝયાદહ મોહતાત થે કે એક મરતબહ માલે ગનીમત હાસિલ હૂવા,આપ ﷺ ને તકસીમ ફરમાયા. ઔર તકસીમ કરતે હૂએ આપ ﷺ ને ઈરશાદ ફરમાયા:إنما أنا قاسم والله يعطي (મૈં તો તકસીમ કરનેવાલા હૂં, ઔર દેનેવાલી ઝાત તો અલ્લાહકી હે)[1] હાલાંકે આપ ﷺ બાંટ રહે હેં; લેકિન આપ ﷺ લોગોંકો બતલા રહે હેં કે તુમ્હેં અગરચે મેરે હાથસે મિલ રહા હે; લેકિન દેનેવાલા મૈં નહીં હૂં, તુમકો ચાહિયે કે દેનેવાલા અલ્લાહ હી કો સમજો. આપ ﷺ ઈસ મુઆમલેમેં લોગોંકી ઈત્ની ઝયાદહ તરબીયત ફરમાતે થે કે માલે ગનીમતકી તકસીમકે મૌકે પર ભી આપ ﷺ ને યે જુમ્લા ઈરશાદ ફરમાયા કે મૈં તો તકસીમ કરનેવાલા હૂં, દેનેવાલી ઝાત અલ્લાહકી હે. યા'ની ઈસ વકત અગરચે તુમકો મેરે હાથસે મિલ રહા હે; લેકિન તુમકો યે સમજના ચાહિયે કે યે મૈંને નહીં દિયા, બલ્કે અલ્લાહને દિયા હે. મેરે હાથસે અલ્લાહને તકસીમ કરવાયા. જબ ઝાહિરી ચીઝોંમે આપ ﷺ ઈત્ના ઝયાદહ એહતિમામ કરતે થે, તો આજ અલ્લાહકે ઉન નેક બંદોંકી કબ્રોં પર જા કર ઉન્કો દાતા કહા જા રહા હે, ઔર વહાં જા કર અવલાદ માંગી જા રહી હે, રોઝી માંગી જા રહી હે, શિફા તંદુરુસ્તી માંગી જા રહી હે, ઉન્કે નામકી મન્નતેં ઔર નઝરેં માની જા રહી હેં, તો યે વહી કામ હે જો મુશરિકીન કિયા કરતે

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૭૧૯૩, સહીહ બુખારી : ૪/૮૪, મુઅજમે અબી યઅલા : ૨, મુસ્નદે અબી યઅલા : ૫૮૫૫, મુઅજમુલ કબીર (તબરાની) : ૭૫૫

થે, ઔર જિન્કે મુતઅલ્લિક إِنَّ الْإِنسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ (બેશક ઈન્સાન અપને પરવરદિગારકા બડા નાશુક્રા હે) કહા ગયા હે.

હક તો યે હે કે..

તો સબસે બડી નાશુક્રી શિર્ક હે. ને'મતેં અલ્લાહને દી, ઔર નિસ્બત કર રહે હેં દૂસરોકી તરફ, દેનેવાલી ઝાત અલ્લાહકી, ઔર કેહ રહે હેં ફલાંને દી. ઔર ઈન ને'મતોંકા દેનેવાલા મુન્ઈમ અલ્લાહ હે, ઉસ્કા હક યે થા કે ઉસ્કી ઈબાદત કી જાતી, ઉસ્કે સામને પેશાની ટેકી જાતી, ઉસ્કે સામને સજદહ કિયા જાતા; ઉસ્કે બજાએ દૂસરોંકે સામને સજદેહ કિયે જા રહે હેં.

તો નાશુક્રી કા આ'લા દર્જા શિર્ક હે, ઈસ્કે અલાવહ દો ઔર દર્જે હેં, જો હઝરત શાહ સાહબ عليه الرحمة ને બયાન કીયે હેં, ઉન્કો આઈન્દહ મજલિસમેં બયાન કરેંગે. ઈન્શાઅલ્લાહ. હમેં અપને આપકો નાશુક્રી કી ઈન શકલોંસે બચાનેકા એહતિમામ કરના ચાહિયે.

સાહિબે ઈહયા ને હઝરત અલી رضي الله عنه સે નકલ કિયા હે કે જિસ શખ્સ ને નમાઝ મેં ખડે હો કર કલામે પાક પઢા ઉસ્કો હર હર્ફ પર સો (૧૦૦) નેકીયાં મિલેગી ઔર જિસ શખ્સ ને નમાઝ મેં બૈઠ કર પઢા, ઉસ્કે લિયે પચાસ (૫૦) નેકીયાં ઔર જિસ્ને બગૈર નમાઝ કે વુઝૂ કે સાથ પઢા, ઉસ્કે લિયે પચ્ચીસ (૨૫) નેકીયાં ઔર જિસ્ને બિલા વુઝૂ પઢા ઉસ્કે લિયે દસ (૧૦) નેકીયાં ઔર જો શખ્સ પઢે નહીં બલ્કે સિર્ફ પઢનેવાલે કી તરફ કાન લગાકર સુને ઉસ્કે લિયે ભી હર હર્ફ કે બદલે એક નેકી.

(ફઝાઈલે આ'માલ:(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૪૦)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ આદિયાત

(કિસ્ત - 3)

(તારીખ:- ૨૭,જુમાદલઉલા ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૨,ફરવરી ૨૦૧૯ બરોઝ:સનિચર)

الحمدللہ نحمدہ ونستعینہ ونستغفرہ ونؤمن بہ ونتوکل علیہ ونعوذباللہ من شرور أنفسنا ومن سیئات أعمالنا ونعوذباللہ من شرور أنفسنا ومن سیئات أعمالنا من یهدہ اللہ فلا مضل لہ ومن یضللہ فلا ھادي لہ ونشھد أن لا إلہ إلا اللہ وحدہ لا شریك لہ ونشھد أن سیدنا و مولانا محمداً عبدہ ورسولہ أرسلہ إلی کافة الناس بشیراً ونذیراً وداعیاً إلی اللہ بإذنہ وسراجاً منیراً صلی اللہ تعالی علیہ وعلی اٰلہ وأصحابہ وبارك وسلم تسلیماً کثیراً کثیراً-أما بعد:

فأعوذباللہ من الشیطٰن الرجیم۔ بسم اللہ الرحمٰن الرحیم۔

وَالْعٰدِيٰتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُوْرِيٰتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيْرٰتِ صُبْحًا ﴿٣﴾ فَاَثَرْنَ بِهٖ نَقْعًا ﴿٤﴾
فَوَسَطْنَ بِهٖ جَمْعًا ﴿٥﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ ﴿٦﴾ وَاِنَّهٗ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَهِيْدٌ ﴿٧﴾ وَاِنَّهٗ لِحُبِّ
الْخَيْرِ لَشَدِيْدٌ ﴿٨﴾ اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُوْرِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُوْرِ ﴿١٠﴾ اِنَّ رَبَّهُمْ
بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيْرٌ ﴿١١﴾

આ'લા તરીન નાશુક્રા

યે સૂરએ આદિયાત હે. પિછલી મજલિસ સે ઇસ્કા સિલસિલા ચલ રહા હે, ઇસ સૂરતમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઘોડોંકી કસમ ખાકર ફરમાયા હે કે ઇન્સાન અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકા બડા નાશુક્રા હે, અલ્લાહ તઆલાકી નેંઅમાતોં કા જૈસા શુક્ર અદા કરના ચાહિયે વૈસા અદા નહીં કરતા. ગોયા અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઇસ

બાતકી તરફ મુતવજ્જેહ કરના ચાહતે હેં કે ઈન્સાન કો નાશુક્રીવાલા યે તરીકા છોળ કર શુક્રગુઝારીવાલા અંદાઝ ઈખ્તિયાર કરના ચાહિયે.

ગુઝશ્તહ મજલિસમેં બતલાયા થા કે હઝરત શાહ અબ્દુલ અઝીઝ સાહબ દેહેલવી ﷫ ને ફરમાયા કે નાશુક્રી કી તીન કિસ્મ હેં. સબસે બડી નાશુક્રી વો હે કે ને'મત દેનેવાલી ઝાત અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી, જિસ્ને સારી ને'મતેં અતા ફરમાઈ, અબ ઈન્સાન ઉન ને'મતોં (અવલાદ, તંદુરુસ્તી, રોઝી વગૈરહ) કે દેનેકી નિસ્બત અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફ કરનેકે બજાએ ઉન બુતોંકી તરફ કરતા હે જિન્કો ઈસ્ને અપને હાથસે બનાયા હે. ગોયા ને'મતેં દી તો અલ્લાહ ને, ઔર કેહતા હે કે લાતને, ઉઝ્ઝાને, મનાત ને યે ને'મતેં અતા ફરમાઈ. ઔર ફિર મુન્ઈમકી ઉન ને'મતોં કી વજહસે ઈતાઅતો ફરમા બરદારી ઔર ઈબાદત કરનેકે બજાએ દૂસરી ચીઝોંકી ઈબાદત કરતા હે, તો ગોયા યે બહોત બડી, આ'લા દર્જે કી નાશુક્રી હે. યે પેહલી કિસ્મ હે.

નાશુક્રી કી દૂસરી કિસ્મ

દૂસરી કિસ્મ યે હે કે અલ્લાહ તઆલાને ઈન્સાનોંકો જિત્ની ભી ને'મતેં દી હેં વો ઈન્સાન કી મસલિહતોં ઔર ઝરૂરતોં કે પૈશેનઝર દી હેં, ઈન્સાન ઉન ને'મતોં કો અલ્લાહ તઆલાકી નાફરમાની મેં ઈસ્તેમાલ ન કરે, જૈસેઃ અલ્લાહ તઆલાને હમેં એક જિસ્મ અતા ફરમાયા, ઉસ્મેં આંખેં, ઝબાન, કાન, હાથ, પાઉં, દિલ, દિમાગ વગૈરહ ચીઝેં દી. ઔર ઈસ પાંચ ફીટકે જિસ્મ મેં ન મા'લૂમ અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને કૈસે કૈસે કવાં ફિટ કર દિયે? ઔર યે સબ અલ્લાહ તઆલાને હમારી ઝરૂરતોં ઔર મસલિહતોં કે પૈશેનઝર અતા ફરમાયા હે, ચૂં કે કાઈનાતકી ઈન તમામ ચીઝોંકો અલ્લાહને ઈન્સાન કે લિયે

પૈદા ફરમાયા ઓર ઈન્સાન કે લિયે કાઈનાત કી ઈન ચીઝોંસે ફાઈદહ ઉઠાના ઉસી વકત મુમકિન હે, જબ અલ્લાહકી દી હૂઈ યે સારી ને'મતેં (આંખેં, ઝબાન, કાન, હાથ, પાઉં, દિલ ઔર દિમાગ) ઉસ્મેં મૌજૂદ હોં, અલ્લાહ તઆલાકે અતા કરદહ ઉન તમામ કુવા હી કે ઝરીયેસે ઈન્સાન કાઈનાત કી ઈન ચીઝોંસે પૂરા ફાઈદહ ઉઠા સકતા હે. ગોયા યે ઈન્સાનકી ઝરૂરત ભી હે ઔર મસલિહત ભી. યા'ની ઈન આ'ઝા કો એૈસે કામોંમેં ઈસ્તેમાલ કરે જિન્મેં આઈન્દહ ચલ કર ઈસ્કા ફાઈદહ હે. ગોયા યે સારી ને'મતેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈસી મકસદ કે પૈશેનઝર અતા ફરમાઈ.

કુછ પાબંદીયાં ભી

ચુનાંચે આદમી ઈન ને'મતોં કો ઝરૂરતોં ઔર મસ્લિહતોં મેં ઈસ્તેમાલ કરનેકે બજાએ અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી મના કરદહ ચીઝોંમેં ઈસ્તેમાલ કર રહા હે. અલ્લાહ તઆલાને ઈન ને'મતોં કે સાથ સાથ કુછ પાબંદિયાં ભી લગા દી. આંખેં દી તો ફરમાયા કે ઈન આંખોં કે ઝરીયે ના મહરમ ઔરતોંકો, ઈસી તરહ જિન ચીઝોં કો દેખનેસે અલ્લાહ તઆલા નારાઝ હોતે હેં ઔર અલ્લાહ તઆલાકી નાપસંદ ચીઝોંકો નહીં દેખના હે. ઝબાન દી તો ફરમાયા અપની ઝબાનસે એૈસી બાતેં ન નિકાલેં, જિન્સે અલ્લાહ તઆલા નારાઝ હોતે હે ઔર જિન્સે અલ્લાહ તઆલાને મના ફરમાયા હે. અલગર્ઝ ઈન આ'ઝા ઔર ને'મતોં કે ઈસ્તેમાલ કે દૌરાન કુછ પાબંદિયાં ભી આઈદ કી ગઈ હે.

મુન્ઈમ કે ખિલાફ બગાવત

લેકિન ઈન્સાન ઉન પાબંદિયોં કા લિહાઝ ન કરકે ઉન્હી ગલત કામોંમેં ઈન ને'મતોં કો ઈસ્તેમાલ કરતા હેઃ મસલન, કિસી આદમીને આપકો કોઈ સવારી દી, ગાડી (કાર) દી, યા મોટર સાઈકલ દી કે આપ

ઈસ્કો અપની ઝરૂરતોંમેં ઈસ્તેમાલ કરેં. આપ મુલાઝમતકે લિયે જાતે હેં, મુલાઝમતકી જગહ કાફી દૂર હે, વહાં પહોંચનેમેં બહોત મશક્કત લાહિક હોતી થી, બસમેં, ટ્રેનમેં બૈઠકર જાતે થે, ઉસ મેં કાફી વક્ત ઝાએઅ હોતા થા, તો કિસીને મોટર સાઈકલ યા ગાડી લે કર દે દી, તા કે આપ ઈત્મીનાનસે અપની મુલાઝમત પર જા સકેં, ઔર ઈસી તરહ અપની દૂસરી ઝરૂરીયાતમેં ઈસ્તેમાલ કર સકેં, લેકીન સાથ સાથ ઉસ્ને યે ભી કહા કે દેખો! ઈસ ગાડીકો ફલાં ફલાં કામ (મેરે ખિલાફ, મુઝે નુકસાન પહોંચાનેવાલે) મેં ઈસ્તેમાલ મત કરના. અબ આપને ઉસ્કી હિદાયત પર અમલ કરનેકે બજાએ ઉસ ગાડીકો નુકસાન પહોંચાનેમેં ઈસ્તેમાલ કરના શુરૂઅ કર દિયા, તો યે ઉસ્કી બડી નાશુક્રી હોગી કે જિસ્ને ને'મત દી ઉસ ને'મતકો ઉસ્કે ખિલાફ બગાવત ઔર નાફરમાની મેં ઈસ્તેમાલ કરેં.

આંખો કી નાશુક્રી

આંખેં અલ્લાહ તઆલાકી બહોત બડી ને'મત હેં, હમેં ઈન આંખોંકો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે અપની ઝરૂરીયાતમેં ઈસ્તેમાલ કરનેકી ઈજાઝત દી ગઈ હે, ઈસલિયે કે અગર આંખેં ન હોતી તો હમારે બહોત સારે કામ રૂકે રેહતે; લેકિન અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને હમારે ફાઈદે કે લિયે ઔર ઝરૂરતોં કો પૂરા કરને કે લિયે આંખેં અતા ફરમાઈ, સાથ હી સાથ કુછ પાબંદી ભી આઈદ કર દી. અબ કોઈ આદમી આંખોંકો ઉન બુરે કામોંમેં ઈસ્તેમાલ કરતા હે જિન્સે અલ્લાહ તઆલાને મના ફરમાયા હે તો ઉસ પાબંદી કી ખિલાફ વર્ઝી કરના યે આંખ જેસી ઈસ ને'મત કી નાશુક્રી હે.

નામહરમ કો દેખના

જો લોગ બીનાઈસે મહરૂમ હેં, ઉન્સે પૂછો કે યે કિત્ની બડી ને'મત હે? યા જિન્કો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને બીનાઇ તો દી થી; લેકિન કિસી બીમારી કી વજહ સે ઉન્કી બિનાઇ છિન ગઇ હે, અબ વો ઈસ ને'મત સે મહરૂમ હેં, અપની આંખોંસે ફાઈદહ ઉઠા નહીં સકતે, ઉન્કે દિલસે પૂછો કે યે કિત્ની બડી ને'મત હે? વો બડેસે બડી દૌલત ખર્ચ કરકે, બડેસે બડી કુરબાની દેકર ઈસ ને'મત કો દો બારા હાસિલ કરનેકી કોશિશ કરેંગે; લેકિન મહરૂમ હેં. બહરહાલ! અલ્લાહ તઆલાને હમેં યે આંખકી શકલમેં બહોત બડી ને'મત અતા ફરમાઈ હે, હમ કમાનેકે લિયે, અપની ઝરૂરતોંકો પૂરા કરનેકે લિયે આંખોંકો ઈસ્તેમાલ કરતે હેં, આપ તિજારત યા સર્વિસ કરેંગે યા ખેતીવાડી કરેંગે તો વહાં આંખોંકી વજહસે અપને કારોબારમેં બહોત ઝયાદહ તરક્કી કર સકતેં હેં, ફાઈદહ ઉઠા સકતે હેં. ઈન આંખોંકો અપની ઝરૂરતોંમેં ઈસ્તેમાલ કરનેકી ઈજાઝતકે સાથ યે પાબંદી ભી આઈદ કી ગઈ હે કે ઈન આંખોંસે ના મહરમકો મત દેખના.

મિયાં બીવી કી મુહબ્બત, અલ્લાહ કી રહમત

બા'ઝ ચીઝેં ઐસી હેં કે જિન્કે દેખને પર અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે બાકાઈદહ ઈન્આમ દિયા જાતા હે, જૈસે રિવાયતોંમેં આતા હે કે શૌહર જબ ઘરમેં દાખિલ હૂવા ઔર ઘરમેં દાખિલ હોતે વકત અપની બીવીકો મુહબ્બતકી નઝરસે દેખે ઔર બીવી અપને શૌહરકો મુહબ્બત કી નઝરસે દેખે, તો અલ્લાહ તઆલા દોનોંકો રહમતકી નિગાહ સે દેખતે હેં. જબ શૌહર બીવીકી હથેલીકો પકડતા હે, તો દોનોંકે ગુનાહ ઉન્કી ઉંગલીયોંકે દરમ્યાનસે ગિર જાતે હેં, યા'ની બિલ્કુલ સાફ હો

જાતે હેં.[1] દેખિયે! શરીઅતને બીવીકો શહવતકી નિગાહસે દેખનેકી ઈજાઝત દી, અગર ઈન્સાન યહી શહવત ભરી નિગાહ દૂસરી જગહ ડાલે, જહાં દેખનેસે ઉસ્કો મના કિયા ગયા થા તો યે આંખ જેસી ને'મત કી નાશુક્રી હોગી.

દિનભર મેં સો હજ કા સવાબ

હદીષ શરીફમેં આતા હેઃ مامن ولد بارّ ينظر إلى والديه نظرة رحمة إلا كتب الله بكل نظرة حجة مبرورة (જો બેટા અપને માં બાપકા મુતીઓ ફરમાબરદાર ઔર ઉન્કો રાહત પહોંચાનેવાલા હો, વો અગર અપને વાલિદૈન કો મેહરબાની કી નિગાહસે દેખતા હે તો અલ્લાહ તઆલા હર નઝર પર ઉસ્કો હજ્જે મબરૂરકા સવાબ અતા ફરમાતે હેં) યે સુનકર સહાબા ﷺ ને અર્ઝ કિયાઃ يا رسول الله! وإن نظر كل يوم مأة مرة؟ (અગર વો આદમી એક દિનમેં સો મરતબહ અપને માં બાપ કો ઈસ તરહ મેહરબાની કી નિગાહ સે દેખે તો ઈસ સુરતમેં ભી હર હર નિગાહ પર યે સવાબ મિલેગા?) તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયાઃ نعم! الله أكبر وأطيب (જી હાં! અલ્લાહ તઆલાકી શાન તો બહોત ઉંચી ઔર બડી પાકીઝા હે)[2] ઉસ્કે ખઝાનેમેં કહાં કમી હે? અગર વો એક નઝર પર ભી સો હજ્જે મબરૂરકા સવાબ દે તબ ભી કોઈ કમી આનેવાલી નહીં હે. તો દેખો! આંખ કા એક ઈસ્તેમાલ યે હે જિસ સે અલ્લાહ તઆલા બંદે સે રાઝી હોતે હેં. આદમી ઐસા ઈસ્તેમાલ કરે તો ઉસ્કે નામએ આ'માલ મેં સવાબકા એક બડા ઝખીરા જમા હો જાએગા.

---

[1] ઈસ રિવાયત કી સનદમેં ઈસ્માઈલ બિન યહયહ તયમી હે, જો હદીષ કો ઘળનેવાલા હે,ઈસલિયે બઅઝ હઝરાતને ઈસ હદીષ કો મૌઝુઅ કરાર દિયા હે.

[2] ઈસ રિવાયત કી સનદમેં "નશહલ" નામી એક રાવી હે, જો હદીષ કો ઘળનેવાલા હે,ઈસલિયે બઅઝ હઝરાતને ઈસ હદીષ કો મૌઝુઅ કરાર દિયા હે.

બદનઝરી; આંખો કા ઝિના

અગર ઇન્સાન નામહરમોં પર નિગાહ ડાલતા હે તો કુર્આને કરીમ મેં ઉસ સે મના કિયા ગયા હે. قُلْ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ يَغُضُّوْا مِنْ اَبْصَارِهِمْ۔(النور) (આપ ઈમાનવાલે મર્દોંસે કેહ દિજીયે કે અપની નિગાહોં કો નીચા રખેં) وَقُلْ لِّلْمُؤْمِنٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ۔(النور:٣١) (ઔર ઈમાનવાલી ઔરતોં સે ભી કેહ દિજીયે કે અપની નિગાહોં કો નીચા રખેં) હદીષ શરીફમેં હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: فالعينان زناهما النظر (આંખેં ભી ઝિના કરતી હેં, ઔર ઉન્કા ઝિના દેખના હેં)[1] જૈસે આદમી કિસી પરાઇ ઔરતકે સાથ બદફેઅલી કરતા હે તો વો ઝિના કેહલાતા હે, વો તો શર્મગાહકા ઝિના હૂવા; લેકિન આંખોંકા ઝિના યે હે કે કિસી પરાઇ ઔરત કો શહવતકી નિગાહસે દેખેં, અલ્લાહને મના ફરમાયા, અબ ઇન આંખોંસે વો ના મહરમ ઔરતોંકો, પરાઇ ઔરતોં કો શહવતભરી નિગાહોં સે દેખતા હે તો યે આંખકી એક નાશુક્રી હૂઇ, જિસ્કો ઝિના કરાર દિયા ગયા હે.

કડવે ઘૂંટ કી હલાવત

યે બદનિગાહી બડી ખતરનાક હે, નબિયે કરીમ ﷺ બારી તઆલા કા ઇરશાદ નકલ ફરમાતે હેં: النظرة سهم من سهام إبليس مسمومة، فمن تركها من خوف الله أثابه جل وعز إيمانا يجد حلاوته في قلبه (કિસી પરાઇ ઔરતકો શહવતભરી નઝરસે દેખના યે શયતાનકે તીરોંમેં સે એક ઝેહરીલા તીર હે, બારી તઆલા ફરમાતે હેં જો મેરે ડર ઔર મેરે ખૌફ સે ઉસ બદનિગાહી કો છોળ દેગા તો ઉસ્કે બદલેમેં, મૈં ઉસ્કો એક ઐસી ઈમાની

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૩૯૧૨, ૮૫૩૯, ૮૮૪૩, ૯૩૩૧, ૧૦૮૨૯, ૧૦૯૧૧, મુસ્લિમ શરીફ : ૨૧(૨૬૫૭), મુસ્નદે બઝઝાર : ૧૯૫૬, ૮૯૧૩, ૯૩૪૧ વગૈરહ

કૈફીયત અતા ફરમાઉંગા જિસ્કી મિઠાસ વો અપને દિલમેં મહસૂસ કરેગા.)[1]

.. તો કયા ખયાલ કરેંગે

દૂસરોંકે ડરસે તો આદમી બદનિગાહી છોળ દેતા હે, આદમી બદનિગાહી કર રહા હો, ઔર ઈસ દૌરાન ઉસ્ને મહસૂસ કિયા કે મેરે અબ્બા મેરી ઈસ હરકતકો દેખ રહે હેં, યા મેરે ઉસ્તાદ મુઝે દેખ રહે હેં, યા મેરે શૈખ મુઝે દેખ રહે હેં, તો વો અપને આપકો રોક લેગા. યે તો બડોંકી બાત હે, બલ્કે અગર છોટે દેખ રહે હોં, જૈસે અગર આદમી બદનિગાહી કર રહા હો, ઔર વો યે મહસૂસ કરે કે મેરા બેટા મુઝે દેખ રહા હે, યા મેરા શાગિર્દ મુઝે દેખ રહા હે તો વો ફૌરન શરમાકર અપને આપકો રોક લેગા, ઔર યે સોચેગા કે મેરા બેટા યા શાર્ગિદ કયા ખયાલ કરેંગે કે હમારા બાપ યા ઉસ્તાદ કૈસા કમીના હે? તો અપને ઉસ છોટે કે ડરસે અપને આપકો બદનિગાહીસે બચાનેકી કોશિશ કરતા હે.

જઝબાત પર કાબૂ પાને કા નુસ્ખા

બહોતસે લોગ યે ઉઝર પૈશ કરતે હેં કે હમ અપને જઝબાતસે મગ્લુબ હોકર અપની નિગાહોં પર કંટ્રોલ નહીં રખ સકતે. ઉન્સે કહો કે અગર તુમ બદનિગાહી કર રહે હો ઔર ઈન લોગોં (બાપ, ઉસ્તાદ, શૈખ યા બેટા, શાગિર્દ) ને તુમકો દેખ લિયા તો અપને આપકો ફૌરન બચાઓગે યા નહીં? તો કહેંગે, બચાએંગે. તો ઉન્કે મા'લૂમ હોનેકે ડરસે બચા રહે હો, મગર અલ્લાહ તઆલા તો હર વકત દેખ રહે હેં!

---

[1] મુઅજમુલ કબીરે તબરાની : ૧૦/૧૭૩(૧૦૩૬૨), મુસ્તદરકે હાકિમ : ૪/૩૪૯(૭૮૭૫)

اَلَمْ يَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ يَرٰى۔(العلق:١٤) (કયા ઈસ બંદેકો મા'લૂમ નહીં કે અલ્લાહ તઆલા દેખ રહા હે.)

يَعْلَمُ خَآئِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِى الصُّدُوْرُ (અલ્લાહ તબારક વ તઆલા આંખોંકી ખ્યાનતકો જાનતે હેં ઔર ઉન બાતોંકો ભી જો આદમી અપને દિલોંમેં છૂપાએ હૂએ હેં)

અલ્લાહ તઆલા તો ઉન સારી ચીઝોંસે વાકિફ હે! તો બંદોંકે અપને હાલસે વાકિફ હોનેકો મહસૂસ કરતે હૂએ અપને આપ પર કંટ્રોલ કર લેતે હેં, તો કયા અલ્લાહકી ખાતિર આપ અપને આપ પર બદનિગાહીસે કંટ્રોલ નહીં કરેંગે? જબકે આપ બંદોં કે લિયે અપને આપકો રોકેંગે તો કોઇ ઈન્આમ મિલનેવાલા નહીં હે. અલ્લાહકે લિયે અપને આપકો રોકેંગે તો يجدحلاوتهفي قلبه કા ઈન્આમ ભી મિલેગા.

સાત (૭) મીલ કા ફાસ્લા

ઔર યે આંખ એૈસી અઝીમ ને'મત હે કે સાઈન્સદાન કેહતે હેં કે જબ અંધેરેમેં જાતી હે તો ફૈલતી હે ઔર ઉજાલેમેં આતી હે તો સૂકળતી હે. વો અગર ઉજાલેમેં આકર ન સૂકડે તો ઈસ સુરતમેં આદમી દેખ નહીં સકતા. ઔર ઈસ ફૈલને ઔર સૂકડને કે દૌરાન આંખકે પઠ્ઠે મુસલસલ સાત (૭) મીલકા ફાસ્લા તય કરતે હેં. અલ્લાહને અપની કુદરતે કામિલહસે યે કીમતી ને'મત હમેં અતા ફરમાઇ હે ઔર હમ ઉસે બે દરૈગ ઈસ્તેમાલ કરતે હેં. અબ અગર અલ્લાહકી દી હૂઇ ઈન આંખોંકો કોઇ આદમી અલ્લાહકી નાફરમાનીમેં ઈસ્તેમાલ કરેં, જિન ચીઝોંકો દેખનેસે અલ્લાહને મના કિયા હે,મસલનઃ ના મહરમ ઔરતોં, ટી.વી. યા મોબાઇલમેં નામહરમ ઔરતોંકી

તસાવીર, ઉન્હી ચીઝોંકો દેખ રહા હે તો ઈસ સુરતમેં વો અલ્લાહકી દી હૂઈ ઈત્ની બડી ને'મતકી નાશુક્રી કર રહા હે.

આપ ﷺ કી શાને તરબીયત

હુઝૂર ﷺ ને બદનિગાહીસે બચને કે લિયે એક અજીબો ગરીબ ચીઝ બતલાઈ હે, એક નવજવાનને આ કર નબિયે કરીમ ﷺ સે સવાલ કિયા કે એ અલ્લાહકે રસૂલ! મૈં ઝિનાકા આદી હોનેકી વજહસે અપને આપકો ઝિનાસે બચા નહીં સકતા. મૈં શરીઅતકે સારે કામ કરને કો તૈયાર હૂં; લેકિન ઝિનાકી આદત ઐસી હે કે વો મુજ સે છૂટ નહીં સકતી, આપ મુજે ઝિનાકી ઈજાઝત દે દિજીયે. નબિયે કરીમ ﷺ કે અલાવહ કોઈ દૂસરા હોતા તો ઉસ પર નારાઝ હોકર સખ્ત સઝા દેતા, લેકિન કુરબાન જાઈયે નબિયે કરીમ ﷺ કી શાને તરબીયત પર, આપ ﷺ ને ઝર્રા બરાબર ભી ગુસ્સેકા ઈઝહાર નહીં ફરમાયા. અપને કરીબ બુલાયા ઔર મુહબ્બતસે પૂછા; તુમ કિસી ન કિસી ઔરત કે સાથ હી ઝિના કરોગે, તો બતલાઓ! અગર કોઈ આદમી તુમ્હારી માં કે સાથ યે હરકત કરે તો તુમ ઉસ્કો ગવારા કરોગે? કહા: હર ગિઝ નહીં, તુમ્હારી બેટી કે સાથ? કહા: હર ગિઝ નહીં, તુમ્હારી બેહેન કે સાથ? કહા: હર ગિઝ નહીં, તુમ્હારી ખાલા ઔર ફુફી કે સાથ? કહા: હર ગિઝ નહીં. તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: જિસકે સાથ તુમ ઝિના કરોગે વો ભી તો કિસી કી માં, કિસી કી બેટી, કિસી કી બેહેન, કિસી કી ખાલા ઔર ફુફી હોગી. કયા વો ઉસ્કો ગવારા કરેગા? ઉસ્ને હર મરતબહ કહા: નહીં અલ્લાહકે રસૂલ! મેરી જાન આપ પર કુરબાન હો, ફિર આપ ﷺ ને અપના દસ્તે બા બરકત ઉસ પર રખા, ઔર યે દુઆ દી. اللهم اغفر ذنبه وطهر قلبه وحصن فرجه (એ અલ્લાહ! ઈસ્કા ગુનાહ મુઆફ કર

દે, દિલ પાકીઝા બના દે ઔર ઈસકી શર્મગાહકી હરામ કામસે હિફાઝત કર.) ઉસ્કે બાદ યે નવજવાન ઈસ કિસ્મકે કિસી ગુનાહકી જાનિબ ઈલ્તિફાત નહીં કરતા થા.[1] હુઝૂર ﷺ ને જો તા'લીમ દી વો હમારે લિયે હર મૈદાન મેં મશ્અલે રાહ હે.

જબ હમારા નફસ હમેં બદનિગાહી પર આમાદહ કર રહા હો, તો કિસી ઔરત કો ગલત ઔર શહવાની નિગાહ સે દેખને સે પેહલે આદમી સોચ લે, કે કયા કોઈ આદમી મેરી માં કો, મેરી બીવી કો, મેરી બેટી કો, મેરી બેહેનકો ઈસ તરહ દેખે તો મૈં પસંદ કરૂંગા? તો જબ મૈં અપને લિયે ઈસ ચીઝકો પસંદ નહીં કર સકતા તો મૈં ભલા દૂસરોંકી માં, બેહેન, બેટી ઔર ઉન્કી બીવીયોં કો કયૂં શહવતભરી નિગાહ સે દેખૂં? હુઝૂર ﷺ કી શાને તરબીયત દેખિયે! કે ઉસ્કો ઈસ તરીકેસે સમજાયા કે યહી સોચ આદમી અગર અપને અંદર પૈદા કર લેં તો હર કિસ્મકી બદનિગાહીસે અપને આપકો આસાનીસે બચા સકતા હે.

અલ્લાહ કો યે ગવારા નહી

ઈસલિયે હદીષ શરીફમેં આતા હે, નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયાઃ أحب للناس ما تحب لنفسك (લોગોંકે લિયે વહી ચીઝ પસંદ કરો, જો અપને લિયે પસંદ કરતે હો, લોગોંકે લિયે વો ચીઝ નાપસંદ કરો જો અપને લિયે નાપસંદ કરતે હો)[2] હમને દો પૈમાને બના રખે હેં, જો અપને લિયે નાપસંદ કરતે હેં લોગોંકે સાથ વહી મુઆમલા કરતે હેં, અલ્લાહ તઆલાકો યે ચીઝ ગવારા નહીં હે. તમામ બંદિયાં અલ્લાહકી

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૨૨૨૧૧, મુઅજમુલ કબીરે તબરાની : ૭૬૭૯,૭૭૫૯

[2] મુસ્નદે અહમદ : ૧૬૬૫૩, ૧૬૬૫૬, મુઅજમુલ કબીરે તબરાની : ૬૨૫

હે, અલ્લાહકે લિયે સબ બરાબર હે. ઈસીલિયે અલ્લાહ તઆલાને ઝિનાકો હરામ કરાર દિયા.

તો કોઈ બાત નહી

હાં! કોઇ આદમી નિકાહ કા ઝરીયે જો શરીઅતકા બતલાયા હૂવા હે, ઇખ્તિયાર કરકે ઔરતકો અપને લિયે હલાલ કર સકતા હે. ઉસ્કે બાદ અગર વો ઉસ ઔરતસે સોહબત કરતા હે તો કોઇ બાત નહીં. જૈસૈ એક બાપ અપની બેટીકો અપની રઝામંદીસે કિસીકે નિકાહ મેં દેતા હે, જબ નિકાહ હો ગયા તો બાપકો કભી નાગવાર નહીં હોગા કે મેરા દામાદ મેરી બેટી કે સાથ ઐસા મુઆમલા ક્યૂં કરતા હે? વો યે નહીં સોચતા, બલ્કે અગર ઉન હુકૂક કી અદાઇગીમેં ઉસ્કી તરફસે કોતાહી હો તો શિકાયત પૈદા હોતી હે, સારી બંદિયાં, અલ્લાહકી બંદિયાં હે, અલ્લાહ ઉસ્કો ગવારા નહીં કરતે કે અલ્લાહકી કિસી બંદી કી તરફ કોઇ આદમી ઇસ તરહ શહવતભરી નિગાહસે દેખે, જો ઉસ્કે લિયે જાઇઝ ન હોં.

હઝરત સઅદ ﵁ કી ગય્રત

હદીષ શરીફમેં આતા હે કે એક મરતબહ ઝિનાકી બાત આઇ, તો હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ ﵁ જો કબીલએ ખઝરજકે સરદાર થે, ઉન્હોંનેં યૂં કહા કે મૈં અગર અપની બીવી કે સાથ કિસી અજનબી આદમી કો દેખ લૂં ના, તો મૈં તલવારસે ઉસ્કા સર ઉડા દૂંગા. ઉન્કા યે જુમ્લા સુનકર નબિયે કરીમ ﷺ ને ઇરશાદ ફરમાયા કે યે ગયરતકી બાત હે, તુમકો હઝરત સઅદકી ગયરત પર તા'જ્જુબ હોતા હે? મૈં ઉન્સે ઝયાદહ બાગયરત હું, ઔર અલ્લાહ તઆલા મુઝસે ઝયાદહ

બાગયરત હે.[1] ઈસીલિયે અલ્લાહ તઆલને ઝિનાકો હરામ કરાર દિયા. ઝિના કરનેવાલા એક નાજાઇઝ ઔર ગલત તરીકે સે એક ઔરત કો ઈસ્તેમાલ કર રહા હે યે અલ્લાહકો ગવારા નહીં હે. અલ્લાહ ઉસ્કો સઝા દેંગે. હાં! અગર નિકાહ કે બાદ ઈસ્તેમાલ કરતા તો કોઈ ઈશ્કાલ કી ચીઝ નહીં થી.

ખુલાસા યે હે કે અલ્લાહને આંખ જેસી ને'મત અતા ફરમાઈ હે, ઉસ્કો અપની ઝરૂરતોં ઔર અપની મસલિહતોં (ઝરૂરત ઉસ્કો કેહતે હેં કે જહાં ઈસ્તેમાલ ન કરેં તો હમારા નુકસાન હૂવા, ઔર મસ્લિહત વો કેહલાતી હે જહાં ઈસ્તેમાલ કરનેમેં હમારા ફાઈદહ હોતા હે.) મેં ઈસ્તેમાલ કરનેકી ઈજાઝત દી હે, ઉસ્કે ખિલાફ જહાં અલ્લાહને મના કિયા હે અગર વહાં ઈસ્તેમાલ કરેંગે તો યે આંખ જૈસી ને'મતકી નાશુક્રી હો જાએગી.

ઝબાન કી શાન

ઈસી તરહ અલ્લાહ તઆલાને હમેં ઝબાન અતા ફરમાઈ, ઝબાન અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી કિત્ની બડી ને'મત હે. કુર્આન કરીમમેં અલ્લાહ તઆલાને અપની ઈસ ને'મતકો બયાન કિયા હે: اَلَمۡ نَجۡعَلۡ لَّهٗ عَيۡنَيۡنِ وَلِسَانًا وَّ شَفَتَيۡنِ۔(البلد:۸،۹) (કયા હમનેં ઈન્સાનકે લિયે દો આંખેં, ઝબાન ઔર દો હોંટ નહીં બનાએ?) ગોયા અલ્લાહ અપની ઈસ ને'મત કો બતૌરે એહસાન ઝિક્ર ફરમા રહે હે. ઝબાન અલ્લાહ તઆલા કી ઐસી અજીબો ગરીબ ને'મત હે કે આદમી જબસે બોલના સીખતા હે, તબસે બોલને કા સિલસિલા બરાબર મૌત તક જારી રેહતા હે. ન ઉસ્મેં કુછ તૈલ ડાલના પડતા હે, ન સર્વિસ કરાની પડતી હે, ન ઓવર

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૧૮૧૬૮, સહીહ બુખારી : ૬૮૪૬, ૭૪૧૬, મુસ્લિમ શરીફ : ૧૭(૧૪૯૯) વગૈરહ

હોલીંગ (Over holing) કરાની પડતી હે. ઔર કમાલકી બાત તો યે હે કે અલ્લાહ તઆલાને આદમીકે દિલો દિમાગ ઔર ઝબાન કા આપસમેં એૈસા રાબ્તા કાઈમ કર દિયા હે કે જહાં આદમી ને ઈરાદહ કિયા ફૌરન ઝબાન અપના કામ શુરૂઅ કર દેતી હે, બોલના શુરૂઅ કર દેતી હે. એૈસા નહીં કે તુમ સ્વીચ (Switch) ઓન કરો ફિર વો બોલના શુરૂઅ કરેગી, ઉસ્મેં તો દેર હો જાએગી.! કયા અજીબો ગરીબ નિઝામ હે? ઈધર દિલમેં ઈરાદહ હૂવા ઔર ઉધર ઝબાનને અપના કામ કરના શુરૂઅ કર દિયા. અલ્લાહ તઆલાને એક એૈસી અજીબો ગરીબ ને'મત હમેં અતા ફરમાઈ હે.

ઝુટ કભી ન બોલો

લેકિન સાથ હી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાનેં હમેં તાકીદ ફરમાઈ કે ઈસ્કો ફલાં ફલાં કામમેં ઈસ્તેમાલ મત કરના. ઝબાનકે ઝરીયે જુઠ મત બોલના. હદીષ શરીફમેં નબિયે કરીમ ﷺ કા ઈરશાદ હે: إياكم و الكَذِب فإن الكذب يهدي إلى الفجور وإن الفجور يهدي إلى النار (તુમ અપને આપકો જૂઠસે બચાઓ, ઈસલિયે કે જૂઠ આદમીકો ગુનાહકે રાસ્તે પર લે જાતા હે,ઔર ગુનાહવાલા રાસ્તા આદમીકો જહન્નમ તક પહોંચાતા હે.)[1]

હદીષ શરીફમેં નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: આદમી જબ જૂઠ બોલતા હે તો ઉસ્કે મૂંહસે એૈસી બદબૂ આતી હે કે ઉસ બદબૂ કી વજહસે રહમત કા ફરિશ્તા એક મીલ દૂર ચલા જાતા હે.[2]

આપ ﷺ સે પૂછા ગયા કે કયા મો'મિન બુઝદિલ હો સકતા હે? ફરમાયા: હો સકતા હે. મો'મિન બખીલ હો સકતા હે? ફરમાયા: હો

---

1 મુસ્નનફ ઈબ્ને શયબહ : ૨૫૫૯૯, મુસ્નદે અહમદ : ૪૧૦૮. અબૂ દાવૂદ શરીફ : ૪૯૮૯

2 સુનને તિરમિઝી : ૧૯૭૨

સકતા હે. જૂઠા હો સકતા હે? ફરમાયાઃ જૂઠા નહીં હો સકતા.[1] તો જૂઠ સે અલ્લાહ ઔર રસૂલને મના ફરમાયા. હમ અપની ગુફતગૂમેં, અપને મુઆમલાતમેં બે દરૈગ જૂઠકા ઈરતિકાબ કરતે હેં, હમેં એહસાસ તક નહીં હોતા કે મૈં અલ્લાહકી નાફરમાની કર રહા હૂં, અલ્લાહકી ને'મત કી નાશુક્રી કર રહા હૂં.

હમારી મજિલસેં ગીબતોં સે મા'મૂર

અલ્લાહને ગીબતસે મના કિયા. કુર્આનમેં બારી તઆલાને ફરમાયાઃوَلَا يَغْتَبْ بَّعْضُكُمْ بَعْضًا اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَّاْكُلَ لَحْمَ اَخِيْهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوْهُ۔ (الحجرٰت:١٢)(તુમ મેં સે કોઇ કિસી કી ગીબત ન કરેં, કયા તુમ મેં સે કોઇ આદમી ઈસ બાતકો પસંદ કરતા હે કે વો અપને મરે હૂએ ભાઈકા ગોશ્ત ખાએ ? (ઉસ્કો તો તુમ નાપસંદ કરતે હો) કુર્આનમેં અલ્લાહ તઆલાને ગીબત કી એક ઐસી ખતરનાક મિસાલ દી કે મૂરદારકા ગોશ્ત, વો ભી ઈન્સાનકા, ઔર ઈન્સાન ભી કૌન? અપના ભાઈ. જિસ તરહ યે ખતરનાક હે, વૈસે હી ગીબત ભી હે. ઉસ્કે બાવુજૂદ હમારી મજલિસોં મેં, હમારી ગુફતગૂમેં ગીબતકા ઈરતિકાબ હોતા હે. ગીબત કરકે અલ્લાહકી ઝબાન જૈસી અઝીમ ને'મત કી હમ નાશુક્રી કરતે હેં.

ચુગલી, ઝબાન કા ગલત ઈસ્તિમાલ

ઐસે હી ચુગલી હે, હદીષ શરીફમેં આતા હે નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયાઃلا يدخل الجنة قتات (ચુગલી કરનેવાલા જન્નતમેં દાખિલ નહીં હોગા)[2] અબ ઈસી ઝબાનસે હમ ચુગલીકા ઈરતિકાબ કરતે હેં, ગાલી ગલોચ સે મના કિયા, ઈસી ઝબાન કો હમ ગાલીમેં ઈસ્તેમાલ કરતે હેં.

---

[1] મુઅત્તા ઈબ્ને માલિક : ૨/૯૯૦

[2] મુસ્નદે અહમદ : ૨૩૨૪૭,૨૩૩૦૫,૨૩૩૧૦, મુસ્નદે બઝઝાર : ૨૯૫૪

તો ઈત્ની બડી ને'મત જો અલ્લાહ તઆલાને હમેં અતા ફરમાઈ હે, ઈસ્કે ગલત ઈસ્તેમાલ કી વજહસે અલ્લાહકી ઈસ ને'મત કી હમ નાશુક્રી કરતે હેં, અલ્લાહકો નારાઝ કર રહે હેં, ઔર હમેં એહસાસ તક નહીં હોતા. કભી હમનેં નહીં સોચા કે ઈસ ને'મત કો કિસ ગલત જગહ ઈસ્તેમાલ કરકે હમ અલ્લાહકો નારાઝ કર રહે હેં.

સસ્તા સૌદા

હાલાંકે યે તો એક ઐસી અજીબો ગરીબ ચીઝ હે કે હમ જિત્ના અલ્લાહકી યાદમેં, ઝિક્રમેં ઈસ્તેમાલ કરતે ઈત્ના હમારે લિયે ઈસ્મેં ફાઈદહ થા.

હદીષે પાકમેં આતા હે નબિયે કરીમ ﷺ ને ઈરશાદ ફરમાયા: التسبيح نصف الميزان والحمد لله يملأه (سبحان الله નામએ આ'માલ તોલને કે તરાઝુકો આધા ભર દેતા હે ઔર الحمد لله ઉસ્કો પૂરા ભર દેતા હે)[1] બુખારી શરીફ કી રિવાયતમેં યે ભી વારિદ હે: કોઈ આદમી એક દિનમેં ૧૦૦ મરતબહ سبحان الله وبحمده પઢેગા તો ઉસ્કે સારે ગુનાહ મુઆફ હો જાએંગે, ચાહે વો સમંદરકે ઝાગકે બરાબર હી કયૂં ન હોં.[2] ઈસી તરહ હદીષ શરીફમેં વારિદ હે કે કિસી આદમીને ૧૦૦ મરતબહ સુબ્હ ઔર ૧૦૦ મરતબહ શામકો سبحان الله પઢા, તો ગોયા ઉસ્ને ૧૦૦ હજ કિયે. ઔર જિસ્ને ૧૦૦ મરતબહ સુબ્હ ઔર ૧૦૦ મરતબહ શામકો الحمد لله પઢા, ગોયા ઉસ્ને અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદકે લિયે ૧૦૦ ઘોડે સવારીકે લિયે દિયે. ઔર જિસ્ને ૧૦૦ મરતબહ સુબ્હ ઔર ૧૦૦ મરતબહ શામકો لا إله إلا الله પઢા, તો ગોયા હઝરત ઈસ્માઈલ عليه السلام કી

---

1 મુસ્નદે અહમદ : ૧૮૨૮૭,

2 સહીહ બુખારી : ૬૪૦૫

અવલાદમેંસે ૧૦૦ ગુલામ આઝાદ કિયે.[1] કિત્ના સસ્તા સૌદા! સો મરતબહ સુબ્હાનલ્લાહ આપ દો મિનિટમેં પઢ લેંગે. ઔર ઉસ પર ઈત્ના બડા સવાબ! લેકિન હમેં કભી યે ખયાલ નહીં આતા કે હમ ફઝીલત હાસિલ કરેં.

હદીષ શરીફમેં આતા હે હુઝૂર ﷺ ને ઈરશાદ ફરમાયાઃ لاحول ولاقوة إلا بالله નિનાન્વે બીમારીયોં કા ઈલાજ ઔર દવા હે.[2] જિસ્મેં કમસે કમ દર્જા ગમ હે. અબ ગમ ઐસી ચીઝ હે જિસ્કો હમ દૂર નહીં કર પાતે; લેકિન لاحول ولاقوة إلا بالله સે ખત્મ હો જાએગા.

જન્નત કી ગારંટી, નબી કી ઝબાની

બહરહાલ! ઝબાનકે સહી ઈસ્તેમાલ પર નબિયે કરીમ ﷺ ને કૈસી બશારતેં સુનાઈ હેં. બુખારી શરીફ કી રિવાયત હેઃ من يضمن لى مابين لحييه ومابين رجليه اضمن له الجنة (જો આદમી અપને ઉસ ઉઝવકી જો દો જબડોં કે દરમ્યાન હે ઔર ઉસ ઉઝવકી જો દો ટાંગોંકે દરમ્યાન હે (ઝબાન ઔર શર્મગાહ) ઉસ્કી મુઝે ગારંટી દે, યા'ની ઉન આ'ઝા કો ગલત ઈસ્તેમાલ નહીં કરેગા તો મૈં ઉસ્કો જન્નતકી ગારંટી દેતા હૂં.)[3] સિર્ફ બચના હે.

ન કરને પર સવાબ

કુદરત કા નિઝામ તો દેખોઃ દુન્યામેં કોઈ ચીઝ ન કરને પર કોઈ મુઆવઝા નહીં મિલતા કે યે નહીં કરોગે તો હમ તુમકો ઈત્ની તનખ્વાહ દેંગે. લેકિન અલ્લાહ તઆલાકે વહાં દેખો! તુમ નહીં કરોગે તો તુમ કો સવાબ મિલેગા. ઝિનાસે બચોગે, બદનિગાહીસે બચોગે તો

---

[1] તિરમિઝી : ૩૪૭૧
[2] અલમુઅજમૂલ અવસતુલ લિતરબરાની : ૫૦૨૮, અલમુસ્તદરકે હાકિમ : ૧૯૯૦
[3] સહીહ બુખારી : ૬૪૭૪

સવાબ મિલેગા. અપની ઝબાનકો ગલત બાતોં સે બચાઓગે, તો જન્નતકી ગારંટી. તો અલ્લાહ તઆલાકે યહાં કિસી કામ કે ન કરને પર ભી અજ્રો સવાબ મિલતા હે. યે તો અલ્લાહ તઆલાકા ફઝલો કરમ હે. લેકિન હમ ઉસ સે ભી ફાઇદહ ઉઠાને કો તૈયાર નહીં હેં, ગલત ઇસ્તેમાલ કરકે અલ્લાહકી નારાઝગી મોલ લેતે હેં.

બુખારી શરીફ કી રિવાયત હે કે કોઇ આદમી જબ અલ્લાહકી રઝામંદીવાલા કોઇ કલિમહ અપની ઝબાનસે બોલ રહા હોતા હે, ઉસ્કો કોઇ પરવાહ ભી નહીં, કોઇ ખ્યાલ ઔર ધ્યાન ભી નહીં કે મૈં ઇત્ની ઉંચી બાત અપની ઝબાન સે બોલ રહા હૂં, લેકિન ઉસ્કે બોલને કી વજહ સે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા જન્નત મેં ઉસ્કે બહોત સારે દરજાત બલુંદ ફરમાતે હેં. ઔર જબ કોઇ બંદા અલ્લાહકી નારાઝગી વાલા કોઇ કલિમહ અપની ઝબાનસે બોલ રહા હોતા હે, તબ ઉસ્કો કોઇ પરવાહ ભી નહીં, કોઇ ખયાલ ઔર ધ્યાન ભી નહીં હોતા કે મૈં ઇત્ની ખતરનાક ચીઝ અપની ઝબાનસે નિકાલ રહા હૂં, લેકિન ઉસ્કે બોલનેકી વજહ સે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઉસ્કો જહન્નમમેં ઇત્ના દૂર ડાલ દેતે હેં, જિત્ના મશરીકો મગરિબમેં ફાસલા હે.[1]

ઝબાન કી કરામત

દેખિયેઃ સો સાલકા કાફિર કલિમએ શહાદત પઢ લે તો મુસલમાન હો જાએગા, અબ તક સો સાલકી બદઆ'માલીયોં કી વજહ સે વો જહન્નમ કા હકદાર થા; લેકિન એક મરતબહ સચ્ચે દિલસે કલિમએ શહાદત પઢ લિયા તો મો'મિન હો ગયા ઔર જન્નત કા હકદાર બન ગયા. યે ઝબાન કી કરામત દેખો. ઔર ઇસી ઝબાન સે કોઇ મો'મિન અગર કલિમએ કુફ્ર કેહ દેતા હે તો આ'માલ બેકાર હો

[1] સહીહ બુખારી : ૬૪૭૭, ૬૪૭૮

જાએંગે, ઔર વો જહન્નમ કા હકદાર હો જાએગા. તો ઝબાન એક ઐસી ને'મત હે જિસ્કા કોઇ અંદાઝહ નહીં કર સકતા.

હાથ કી નાશુક્રી

તો અલ્લાહ તઆલાને યે સારી ને'મતેં; ઝબાન, આંખ, કાન, હાથ વગૈરહ દિયે. હાથ હમેં અપની ઝરૂરતોં કો પૂરા કરને કે લિયે ઔર અલ્લાહકે દૂસરે બંદોંકો ફાઇદહ પહોંચાને કે લિયે દિયે. અબ ઇસ્કે ઝરીયે હમ ઝુલ્મ કરેં, લોગોં કો સતાએં, તકલીફ પહોંચાએં તો યે નાશુક્રી હે. હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં:من يضمن لى مابين لحييه ومابين رجليه اضمن له الجنة(કામિલ મુસલમાન વો હે જિસ્કી ઝબાનસે ઔર હાથકી ઇઝાઓંસે દૂસરે મુસલમાન મહફૂઝ રહેં)[1] અબ અગર કોઇ આદમી અપની ઝબાન સે, અપને હાથસે દૂસરોંકો તકલીફ પહોંચાતા હે તો વો કામિલ મુસલમાન કેહલાએ જાનેકા હકદાર નહીં હે.

પાઉં કી ના શુક્રી

પાઉં હમેં અપની ઝરૂરતોંમે ઇસ્તેમાલ કે લિયે દિયે હેં, યા ઇન પાઉંસે ઐસે કામ કરે જિસસે અલ્લાહ રાઝી હો, અલ્લાહકે બંદોં કો રાહત પહોંચે. અગર ઇસ્કે બરખિલાફ ગુનાહકે કામમેં ઇસ્તેમાલ કરેંગે, નાજાઇઝ કામોંમેં ઇસ્તેમાલ કરેંગે તો બહોત બડી નાશુક્રી હોગી.

માલ કી નાશુક્રી

માલ અલ્લાહકી બડી ને'મત હે, જિન લોગોં કે પાસ માલ હે વો અલ્લાહકા દિયા હૂવા હે, ઔર હમ લોગ ઇસ ને'મત કો અલ્લાહકી નાફરમાનીમેં જહાં અલ્લાહ તઆલાને મના કિયા હે, વહાં ઇસ્તેમાલ કર કે ઉસ્કી નાશુક્રી ઔર નાકદ્રી કરતે હેં,સારી ને'મતોંકા યહી હાલ હે.

---

[1] સહીહ બુખારી : ૬૪૮૪, સહીહ મુસ્લિમ : ૪૧

તો યે હે اِنَّ الۡاِنۡسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوۡدٌ (ઈન્સાન અપને પરવરદિગારકા બડા નાશુક્રા હે) યે નાશુક્રી કી દૂસરી કિસ્મ હે કે અલ્લાહકી વો તમામ ને'મતેં જો અલ્લાહને ઈન્સાનકો અપની ઈન્સાની ઝરૂરતોં ઔર મસ્લિહતોં કે પૈશે નઝર અતા ફરમાઇ હેં, ઔર ઉનમેં કુછ પાબંદિયાં આઈદ કી હે, ઉન ને'મતોં કો અલ્લાહકી નાફરમાની ઔર અલ્લાહકી નારાઝગીકે કામોંમેં ઈસ્તેમાલ ન કરેં.

તીસરી કિસ્મકી નાશુક્રી કો આઈન્દહ મજલિસ મેં બયાન કરેંગે. ઈન્શાઅલ્લાહ.

હદીષ

હઝરત અલી ﷺ ને હુઝૂર અકદસ ﷺ કા ઈરશાદ નકલ કિયા હે કે જિસ શખ્સ ને કુર્આન પઢા, ફિર ઉસ કો હિફ્ઝ યાદ કિયા ઔર ઉસ કે હલાલ કો હલાલ જાના ઔર હરામ કો હરામ, હક તઆલા ઉસ્કો જન્નત મેં દાખિલ ફરમાવેંગે ઔર ઉસ્કે ઘરાને મેં સે ઐસે દસ (૧૦) આદમીયોં કે બારે મેં ઉસ્કી શફાઅત કુબૂલ ફરમાવેંગે, જિન્કે લિયે જહન્નમ વાજિબ હો ચુકી હો.

અલ્લાહ તઆલા કા કિસ કદ્ર ઈન્આમ હે ઉસ શખ્સ પર જિસ્કે બાપ, ચચા, તાએ, દાદા, નાના, મામૂ સબ હી હાફિઝ હેં. اَللّٰهُمَّ زِدْ فَزِدْ۔

(ફઝાઈલે આ'માલ:(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:પ૩૮)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ આદિયાત

(કિસ્ત - ૪)

(તારીખ:- ૪,જુમાદલઉખરા ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૯,ફરવરી ૨૦૧૯ બરોઝ:સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى آله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً- أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم- بسم الله الرحمٰن الرحيم-

وَالْعٰدِيٰتِ ضَبْحًا ۝١ فَالْمُوْرِيٰتِ قَدْحًا ۝٢ فَالْمُغِيْرٰتِ صُبْحًا ۝٣ فَاَثَرْنَ بِهٖ نَقْعًا ۝٤
فَوَسَطْنَ بِهٖ جَمْعًا ۝٥ اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ ۝٦ وَاِنَّهٗ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَهِيْدٌ ۝٧ وَاِنَّهٗ لِحُبِّ
الْخَيْرِ لَشَدِيْدٌ ۝٨ اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُوْرِ ۝٩ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُوْرِ ۝١٠ اِنَّ رَبَّهُمْ
بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيْرٌ ۝١١

જાનવરોં કી વફાદારી

સૂરએ આદિયાત કી તશરીહકા સિલસિલા ચલ રહા હે. જિસ્મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઉન ઘોડોંકી કસમ ખાઇ હે જિન્કો અહલે અરબ દુશ્મનોં કે મુકાબ્લેમેં ઇસ્તેમાલ કરતે થે. ઔર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ગોયા ઘોડોંકી કસમ ખાકર ઇસ બાતકી તરફ ઇશારા ફરમાયા કે યે ઘોડે જિન્કો તુમ અપને દુશ્મનોંકે ખિલાફ જંગો જિદાલમેં

ઈસ્તેમાલ કરતે હો, વો ઈત્ને વફાદાર હોતે હૈં કે વો અપની જાનકો ખતરે મેં ડાલકર ભી અપને માલિક કે સાથ વફાદારી કરતે હૈં. દુશ્મનકી ફૌજમેં ઘૂસ જાતે હૈં ઔર અપની જાનકી પરવાહ નહીં કરતે. અલ્લાહ તઆલા કસમ ખાકર યે બતલાના ચાહતે હૈં કે એક તરફ તો યે ઘોડા ઈન્સાન નહીં, બલ્કે જાનવર હે, ગૈર ઝવિલઉકૂલ હે, વો અપને માલિક કે સાથ ઈત્ના વફાદાર હે કે માલિકને ઉસ્કે લિયે ચારા ઔર ખાને પીનેકા ઈન્તઝામ કિયા, ઔર ઉસ્કી ઝરૂરતોંકા ખયાલ કિયા, સિર્ફ ઈસી બુન્યાદ પર વો અપને માલિક કે સાથ ઈત્ની વફાદારી સે પેશ આતા હે કે અપની જાન ભી ખતરેમેં ડાલ દેતા હે, ઔર અપને માલિક કી હિફાઝત ઔર ઉસ્કે હુકમકી બજાઆવરીકા એહતિમામ કરતા હે.

ઉસ્કે મુકાબ્લેમેં ઈન્સાન હેઃ إِنَّ الْإِنسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ (બેશક ઈન્સાન અપને પરવરદિગારકા બહોત બડા નાશુક્રા હે) નાશુક્રી કી તફસીલ ચલ રહી થી કે નાશુક્રી કી તીન સુરતેં હૈં.

(૧) ને'મતો કી નિસ્બત દૂસરોં કી તરફ

(૧) સબસે આ'લા નાશુક્રી યે હે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને સારી ને'મતેં હમેં અતા ફરમાઈ, હમ ઉન ને'મતોં કો ઈસ્તેમાલ કરકે ફાઈદહ ઉઠા રહે હૈં; લેકિન ઉન ને'મતોં કી નિસ્બત અલ્લાહ તઆલાકી તરફ કરને કે બજાએ દૂસરોં કી તરફ કરતે હૈં. અલ્લાહને ને'મતેં દીઃ આંખ, કાન, ઝબાન, દિલ, દિમાગ, જિસ્મ, હાથ, પાઉં, રિઝક, અવલાદ, બીમારી સે સેહતો શિફા વગૈરહ..ઔર હમ દૂસરોં કી તરફ ઉસ્કી નિસ્બત કરતે હૈં કે મુઝે તો ફલાં દાતાકી તરફ સે રોઝી મિલી હે, ઉન્કી તરફ સે બીમારી સે શિફા મિલી હે, બુતોંકી તરફ ઉન્કી નિસ્બત કરતે હૈં, ઔર ઉસી બુન્યાદ પર ઉન્કી ઈબાદત ભી કરતે

હેં, હાલાંકે ઈબાદત અલ્લાહકી કરની ચાહિયે, યે નાશુક્રી કી પેહલી સુરત હે જો સબસે આ'લા દર્જે કી નાશુક્રી હે.

(૨) ને'મતોં કે ઝરીયેહ મુન્ઈમ કા મુકાબ્લા

(૨) નાશુક્રી કી દૂસરી સુરત યે હે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને હમેં હમારી ઝરૂરતોં ઔર મસ્લિહતોંકા લિહાઝ કરતે હૂએ બહોત સારી ને'મતેં અતા ફરમાઈ હે, ઉન ને'મતોં કો હમ અપની ઝરૂરતોં ઔર મસ્લિહતોંમેં બવકતે ઝરૂરત ઈસ્તેમાલ કરતે હેં, લેકિન સાથ હી સાથ ઉન્હી ને'મતોંકો અલ્લાહકી નાફરમાનીમેં ઈસ્તેમાલ કરતે હેં,ગોયા ઉન ને'મતોંકે ઝરીયે હમ અલ્લાહ તઆલાકા મુકાબ્લા કરતે હેં, જો આંખેં અલ્લાહ તઆલાને હમેં હમારી ઝરૂરત પૂરી કરનેકે લિયે દી થી, નેક કામ કરને કે લિયે દી થી, ઉન આંખોંકો હમ અલ્લાહ કી મના કરદહ ચીઝોંમેં ઈસ્તેમાલ કરકે અલ્લાહકે હુકમકી ખિલાફ વર્ઝી કરતે હેં, યહી હાલ તમામ ને'મતોંકા હે, યે નાશુક્રી કી દૂસરી સુરત હે.

(૩) મુન્ઈમ હકીકી કી ફરામોશી

(૩) નાશુક્રી કી તીસરી કિસ્મ..શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ દેહેલવી رحمه الله ફરમાતે હેં, યે હે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી દી હૂઈ ઉન ને'મતોંકી મુહબ્બત હમ પર ઈસ કદર ગાલિબ આ જાતી હે, કે હમ અપને આપકો ઉન્કે ઈસ્તેમાલ મેં ઈત્ના ગર્ક કર દેતે હેં કે ને'મત દેનેવાલી ઝાતકો હી ભૂલ જાતે હેં, ઔર મુન્ઈમે હકીકી કી તરફસે ગફલત બરતતે હેં, યે તીસરી કિસ્મ હે.

ચુનાંચે હઝરત મુહમ્મદ બિન તિરમિઝી رحمه الله ફરમાતે હેં કે كَنُوْد ઉસ્કો કેહતે હેં જો ને'મત કો દેખે ઔર ને'મત દેનેવાલેકો ન દેખે,[1]

---

[1] મઆરીફુલ કુર્આન (ઉસ્માની)

ને'મત તો ઈસ્તેમાલ કર રહા હે, લેકિન યે નહીં સોચતા મુન્ઈમ કૌન હે? ઉસ્કા મુઝ પર કયા હક હે? તો ગોયા ઉન ને'મતોંકી મુહબ્બત ઔર ઉન્કી મશ્ગૂલીને હમેં મુન્ઈમકી તરફસે ગાફિલ કર દિયા. અબ હમેં ભૂલેસે ભી ખયાલ નહીં આતા કે યે ને'મત હમેં અલ્લાહને દી હે, હમેં ઉસ્કા શુક્ર અદા કરના ચાહિયે, ઉસ્કી ઈતાઅતો ફરમા બરદારી ઔર ઉસ્કે હુકમકી બજાઆવરી કરની ચાહિયે.

.. યે તો મેરા હક હે

ઈન્સાનકા એક ઔર મિઝાજ હે, કે ઈન્સાન ને'મતોંકે મિલને પર કભી યે નહીં સોચતા કે યે ને'મતેં મુઝે અલ્લાહ તઆલાને દી હેં, બલ્કે યૂં સોચતા હે કે મેરી મેહનતકી વજહસે ઔર મેરે હક કે તૌર પર મુઝે મિલી હે. કુર્આને કરીમ મેં બારી તઆલા ઈન્સાનકે ઈસી મિઝાજકો ફરમાતે હેં: وَلَئِنْ اَذَقْنٰهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنْۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُوْلَنَّ هٰذَا لِيْ ـ (حٰمٓ السجدة:٥٠)(જબ હમ તકલીફ કે બાદ કિસી ને'મતસે નવાઝતે હેં તો ફિર વો દાવે સે કેહતા હે કે યે તો મેરા હક થા જો મુઝે મિલા) ગોયા ઈસ્કો અલ્લાહ કી અતા નહીં સમજતા, યે ઔર ઝયાદહ ખતરનાક ઝેહનિયત ઔર સોચ હે.

કભી નહી સોચતે..

હમ અગર અપની ઝિંદગીકા જાઈઝા લેં તો સુબ્હસે લે કર શામ તક હમ અલ્લાહ તઆલાકી બેશુમાર ને'મતોં કો ઈસ્તેમાલ કરતે હેં, અલ્લાહ કી દી હૂઈ આંખોંસે દેખતે હેં, ઝબાન સે અપની ઝરૂરતેં પૂરી કરતે હેં, કાનોં સે સુનતે હેં, ઈલ્મ હાસિલ કરતે હેં, હાથોં કો અપની હાજતોંમેં ઈસ્તેમાલ કરતે હેં, પાઉં સે ચલકર અપને કામ અંજામ દેતે

હેં, લેકિન કભી યે નહીં સોચતે કે યે ને'મતેં કિસ ને દી હે? અલ્લાહ ને દી હેં તો હમેં ઉસ્કા શુક્ર અદા કરના ચાહિયે.

તેરી પ્યારી ઉમ્ર કે ચાલીસ સાલ ગુઝર ગએ

દેખો! ઈન્સાન કો ઈસ્કા ખયાલ ભી નહીં આતા, હમ ઔર આપ યહાં બૈઠે હૂએ હેં, ઈત્ના બડા મજમા હે, હર એક કી એક ઉમ્ર હે, મેરી ઉમ્ર પિછત્તર (૭૫) સાલ હે, હર આદમી સોચે કે અપની ઈત્ની તવીલ ઉમ્રમેં કયા હમ ને કભી અપની ઝબાનસે યે કહા કે એ અલ્લાહ! તેરા શુક્ર હે કે તુને હમેં આંખેં અતા ફરમાઈ. એક મરતબહ ભી હમારી ઝબાનસે ઐસા નિકલા? કયા હમારી ઝબાનસે યે નિકલા કે એ અલ્લાહ! તેરા શુક્ર હે કે તુને કાન જૈસી ને'મત અતા ફરમાઈ. જો ઈસ ને'મત સે મહરૂમ હેં, વો બેહરે હોનેકી વજહસે બોલને કી ભી સલાહિયત નહીં રખતે; યા'ની ગૂંગે ભી બન જાતે હેં, ઈત્ની બડી ને'મત અલ્લાહને હમેં દી, ઈત્ને સાલોંસે ઈસ્તેમાલ કર રહે હેં, લેકિન કભી ભી હમારી ઝબાન પર યે નહીં આયા કે એ અલ્લાહ! તુને કાન જૈસી ને'મત અતા ફરમાઈ, તેરા શુક્ર ઔર એહસાન હે, ઝબાન જૈસી ને'મત અતા ફરમાઈ ઉસ્કા શુક્ર અદા નહીં કિયા, હાથ, પાઉં, દિલ, દિમાગ ઔર ઐસી બેશુમાર ને'મતોંમેં હમ ગર્ક હેં, લેકિન અપની ઝબાનસે કભી ઉસ્કા શુક્ર અદા કરનેકી નોબત નહીં આઈ.

અપને પરવરદિગાર સે ગાફિલ મત હો જાઓ

હમ અપના જાઈઝા લેંગે તો હમેં મા'લૂમ હોગા કે હમ દિનમેં કિત્ની મરતબહ અલ્લાહકે હુઝૂર યે ઈકરાર કરતે હેં કે એ અલ્લાહ! યે સબ તુને અતા ફરમાયા, તેરા એહસાન હે, તેરા શુક્ર હે, اللهم لك الحمد كله ولك الشكر كله એ અલ્લાહ! તેરા હી શુક્ર હે, તેરી હી તા'રીફ હે કે તુને આંખેં દી, કાન દિયે. હમને ઈત્ની ઉમ્રમેં કિત્ની મરતબહ યે

શુક્રિયહ અદા કિયા? હર એક અપને અપને ગિરેબાનમેં મૂંહ ડાલકર અપના અપના જાઇઝા લે ઔર ઇસ સવાલ કા જવાબ હાસિલ કર લે. કયા વાકેઅતન હમ ગફલતમેં નહીં હેં ? અલ્લાહકી ઇન ને'મતોં કો પૂરી ગફલતકે સાથ ઇસ્તેમાલ કર રહે હેં, કભી ભી ઇસ ને'મત દેને વાલેકે એહસાનકા ખયાલ ન આયા.

મેરા શેઠ કિત્ના અચ્છા હે..!

એક મુલાઝિમ કિસી કંપની મેં નોકરી કરતા હે, એક ગુલામ અપને આકા કી ખિદમત કરતા હે. ઉસ્કે આકાને ઉસ્કો મકાન દિયા, ગાડી દી, ટેલીફોન લગા દિયા, ઉસ્કી દૂસરી ઝરૂરીયાતકા ઇન્તઝામ કર દિયા, તો વો સારી દુન્યા કે સામને ગાતા ફિરતા હે કે મકાન મુઝે મેરે આકાને દિયા, યે મેરી ગાડી મુઝે આકાને દી, ઔર જબ ભી મકાનમેં જાએગા દિલ હી દિલમેં આકા કો યાદ કરેગા, કે મેરા આકા કિત્ના અચ્છા હે.! મેરા શેઠ કિત્ના અચ્છા હે.! ઉસ્ને મુઝે મકાન બના દિયા, મુજે ગાડી દી, ઉસ્ને મુઝે યે ચીઝ દી. તો ઇન્સાનકી દી હૂઇ ચીઝોંકે મુઆમલેમેં તો હમારા યે હાલ હે; લેકિન અલ્લાહને ઇત્ની અઝીમ ને'મતેં અતા ફરમાઇ, લેકિન કભી ભૂલેસે ભી હમ યે નહીં સોચતે કે યે ને'મતેં અલ્લાહકી દી હૂઇ હેં ને'મતોં મેં મશ્ગૂલ હેં, ને'મતેં ઇસ્તેમાલ કર રહે હેં, ઉસીમેં અપને આપકો ખપા રહે હેં, લેકિન ને'મત દેનેવાલે કી તરફસે ગફલત બરત રહે હેં, ઉસ્કો ભૂલ રહે હેં, યે નાશુક્રી કી તીસરી સુરત હે.

ને'મત કી કદ્ર ને'મત કે ખત્મ બાદ

દેખો! જબ તક ઇત્મીનાન ઔર સુકૂન સે ને'મત ઇસ્તેમાલ કરતે રહેતે હેં, તબ તક કભી ખયાલ ભી નહીં આતા કે યે અલ્લાહકી ઇત્ની બડી ને'મત હે. લેકિન કોઇ બીમારી આ ગઇ જિસ્કી વજહસે બોલના

બંદ હો ગયા, તો જિસ્કા બોલના બંદ હુવા ઉસ્કો પુછો ઉસ પર કયા ગુઝરતી હે? દોસ્ત આ કર મિલતે હેં ઔર જબ નહીં બોલ પાતા તો ઉસ્કી આંખોંમેં આસૂં આ જાતે હેં, વો અપને દર્દકા ઇઝહાર ભી નહીં કર સકતા, લેકિન ઇત્ની મુદ્દત તક યે ઝબાનકો ઇસ્તેમાલ કરતે રહે, ઔર સાલ હા સાલ અલ્લાહકી ઇસ ને'મત સે ફાઇદહ ઉઠાતે રહે, ઉસ વકત કભી યે ખયાલ ન આયા કે ઉસ ને'મત કા મૈં શુક્ર અદા કરૂં. કભી કોઇ મુસીબત આ ગઇ, આદમી હકકા બકકા રેહ જાતા હે, ઔર બડી સે બડી દૌલત ખર્ચ કરકે ઉસ ને'મત કો દો બારા હાસિલ કરનેકી કોશિશ કરતા હે, ઔર જબ દો બારા હાસિલ હો જાતી હે તો કેહતા હે; એ અલ્લાહ! તેરા શુક્ર હે તુને ફિરસે દેખનેકી સલાહિયત અતા ફરમાઇ, લેકિન અબ તક જો મુસલસલ દેખતા રહા કભી ઉસ્કા શુક્ર અદા કરનેકી તૌફીક નહીં હૂઇ.

અલ્લાહ તઆલા કે હુકમ સે મૂંહ મત મોડો

હઝરાતે અંબિયા عَلَيْهِمُ السَّلَام કો અલ્લાહ તબારક વ તઆલા દુન્યામેં ઇસીલિયે ભેજતે હેં કે વો ઇન્સાનકો ઉસ ગફલતસે નિકાલેં, ઔર બંદા અલ્લાહકી જો ને'મતેં ઇસ્તેમાલ કર રહા હે, ઉસ્કો મુતવજ્જેહ કરે કે તુમ અપને આપકો ઉન ને'મતોંમેં મશ્ગૂલ કર કે અલ્લાહકો મત ભૂલ જાઓ; બલ્કે ઉન ને'મતોંકો ઇસ્તેમાલ કરને કે સાથ સાથ ને'મત દેને વાલે કી તરફ ભી તુમ્હારી તવજ્જુહ હોની ચાહિયે, ઉસ્કી ઇતાઅતો ફરમાબરદારી હોની ચાહિયે, ઉસ્કે અહકામ કી બજા આવરી હોની ચાહિયે. યહી ઉસ ને'મતકા શુક્ર હે, હમારા હાલ યે હે કે જબ ને'મત છિન જાતી હે તબ હમેં ખયાલ આતા હે. હમ રોઝાના દો તીન વકત ખાના ખાતે હેં, ઔર ગફલતકે સાથ ખાના શુરૂઅ કિયા, ઔર પૂરા ભી કર લિયા. ઉસ સે ફાઇદહ ઉઠા લિયા, અપની ભૂખ મિટાઇ, લઝઝત

હાસિલ કર લી. લેકિન અગર બીમારી આ ગઇ, બીમારીકી વજહસે ભૂખકા તકાઝા ખત્મ હો ગયા, યા બીમારીકી વજહસે ખાનેકી લઝ્ઝત મહસૂસ ન હો, તો આદમી બેચૈન હો જાએગા, ડૉકટરોં ઓર હકીમોંકે પાસ જાએગા, ડૉકટર સાહબ! ચાહે જિત્ને પૈસે લે લો લેકિન ઈસ્કા ઈલાજ કરો, ખાના ખાતા હૂં; લેકિન પતા હી નહીં ચલતા કે કુછ ખા ભી રહા હૂં યા નહીં, લઝ્ઝતકા એહસાસ નહીં હોતા. તો લઝ્ઝતકે સાથ ખાના ખાના; યે ઈત્ની બડી ને'મત હે જિસ્કા આજ એહસાસ હૂવા, ઈસી તરહ ખાના આસાનીસે હઝમ હો જાતા હે યે અલ્લાહકી કિત્ની બડી ને'મત હે? આજ તક હમારા ધ્યાન હી નહીં ગયા! લેકિન જબ બદહઝમીકી શિકાયત હો જાએ તો અંદાઝહ હોગા, ઓ હો! અલ્લાહ તઆલાકી કિત્ની બડી ને'મત થી! જિસ્કા મૈંને આજ તક કભી શુક્રિયહ કા એહતિમામ નહીં કિયા. હઝરાતે અંબિયા આકર યહી સિખલાતે હેં કે ભાઇ! તુમ અલ્લાહકી જિસ ને'મતકો ઈસ્તેમાલ કર રહે હો, ઉસ્કે સાથ ને'મત દેનેવાલેકો ભી યાદ કરો, ઉસ્કા શુક્ર અદા કરો.

અજીબ હે..!

શમાઇલમેં હઝરત અનસ ﷺ કી રિવાયત હે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા:إن الله ليرضى عن العبد أن يأكل أكلة فيحمده عليها ويشرب شربة فيحمده عليها(અલ્લાહ તઆલા અપને બંદેસે ખૂશ હોતે હેં,જબ વો ખાના ખાતા હે તો ખાને પર અલ્લાહકી હમ્દ ઔર તા'રીફ કરતા હે, પાની પીતા હે તો પાની પર અલ્લાહકી હમ્દો તા'રીફ કરતા હે)[1] લો ભાઇ! હમને ખાયા, ઔર ખાને પર સિર્ફ ઈત્ના હી કેહ દિયા કે: اللهم لك الحمد و الشكر તો ભી અલ્લાહ ખૂશ હોતે હેં, ઔર ઉસ પર જન્નતકા ફૈસલા.

---

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૮૯(૨૭૩૪), તિરમિઝી : ૧૮૧૬, સુનને નસાઇ : ૬૮૭૨

અજીબ હે! અલ્લાહકે ઇન્આમાત દેખિયે! સિર્ફ ઝબાનસે શુક્ર અદા કરના હે, ઉસ ને'મત પર ઝબાનસે અલ્લાહકી હમ્દ કરના હે, જો હમને કિયા વો તો અલ્લાહકા હક થા, લેકિન ઉસ પર અલ્લાહ તઆલા ખૂશ હોકર મઝીદ આખિરતકી ને'મતોં સે હમેં નવાઝતે હેં.

ગ્રાહક ભેજનેવાલા કૌન ?

એક તાજિર દુકાન પર બૈઠતા હે, સુબ્હસે શામ તક પૈસે કમાને મેં લગા હૂવા હે, એક લમ્હેકે લિયે ભૂલે સે ભી અલ્લાહકો યાદ નહીં કરતા; યે સોચતા નહીં હે કે સુબ્હસે લે કર શામ તક ગ્રાહકોં કા યે જો તાંતા બંધા હૂવા હે, લાઇન લગી હૂઇ હે, યે ગ્રાહક કિસ્ને ભેજે? અલ્લાહ ને ઉન્કે દિલમેં ડાલા. તુમ જિસ માલકો બેચનેકે લિયે દુકાન ખોલે હૂએ હો, વૈસા હી માલ ઉત્ને હી દામોં મેં તુમ્હારે પડોસવાલા દુકાનદાર ભી બેચ રહા હે, વહાં એક ગ્રાહક ભી નહીં જાતા, ઔર આપકી દુકાન પર લાઇન લગી હૂઇ હે, આપકો એક લમ્હેકી ભી ફુરસત નહીં. આપ પૈસે બટોરનેમેં તો પડે હૂએ હેં. લેકિન કભી યે સોચા કે ઇન ગ્રાહકો કો મેરી દુકાન પર ભેજનેવાલા કૌન હે? અલ્લાહને ઉન્કે દિલોંમેં ડાલા. તો કભી અલ્લાહકી ઉસ ને'મત કા શુક્ર અદા કરનેકી તૌફીક નહીં હોતી. હકીકત યે હે કે અલ્લાહ કી ને'મતોં કા યહી હાલ હે.

તેરા માલ વ ને'મત શુક્ર સે બઢેગા

ઔર કમાલ કી બાત યે હે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ને'મતોં કા શુક્ર અદા કરને પર ઉન ને'મતોં મેં ઝયાદતી કા વા'દા ફરમાયા હે:(ابراهيم:۷) لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيْدَنَّكُمْ (અગર તુમ શુક્ર કરોગે તો ઝરૂર બિઝઝરૂર મૈં ને'મતોં મેં ઇઝાફા કરૂંગા) વા'દા ભી બિલ્કુલ પકકા હે કે

ઉન ને'મતોં કે શુક્ર પર ને'મત મેં ઝયાદતી હોતી હે, હમ ઝયાદતી તો ચાહતે હેં; લેકિન કભી શુક્ર અદા કરનેકી તૌફીક નહીં હોતી. અજીબ મુઆમલા હે ઈન્સાન કા, ઔર હર જગહ યહી હાલ હે.

ઈસ સે બડી નાશુક્રી કયા હોગી ?

આપકો બમ્બઈ જાના હે, ઘરસે નિકલે, રિક્ષામેં બૈઠકર સ્ટેશન જા રહે હેં, ટ્રાફીક જામ હે તો દિલ હી દિલમેં દુઆ કરેં; એ અલ્લાહ! કહીં ઐસા ન હો કે મૈં ટ્રેન ચૂક જાઉં, મુઝે વકત પર સ્ટેશન પહોંચા દે. અબ વકત પર સ્ટેશન પર પહોંચ ગયા, લેકિન શુક્ર કે લિયે ઝબાન પર એક લફ્ઝ ભી નહીં આતા, અબ આગેકી ફિક્ર યે હે કે મુઝે ટ્રેનમેં જગહ મિલ જાએ, જગહ મિલ ગઈ, શુક્ર કા એક લફ્ઝ ભી ઝબાન પર નહીં આયા. અબ ફિક્ર હે કે ટ્રેન અપને વકત પર મંઝિલે મકસૂદ પર પહોંચ જાએ. મતલબ યે હે કે હમ દર્જા બ દર્જા ને'મતેં માંગતે જા રહે હેં, તમન્ના ઔર ખ્વાહીશ કરતે જા રહે હેં. અલ્લાહ તઆલા હમારી હર તમન્ના ઔર ખ્વાહીશ કે મુતાબિક ને'મતેં દેતે ચલે જા રહે હેં, લેકિન હમેં ઉસ ને'મતકે શુક્રિયહ કે લિયે એક લફ્ઝ ઔર એક કલિમહ ભી અપની ઝબાનસે નિકાલનેકી તૌફીક નહીં હોતી. ઈસ સે બડી નાશુક્રી ઔર કયા હોગી? હર આદમી અપના હાલ સોચે, હમેં અપને ગરેબાનમેં મૂંહ ડાલકર ઈસ્કી તરફ તવજ્જુહ કરનેકી ઝરૂરત હે.

કોઈ નહીં કર સકતા

હઝરાતે અંબિયા عَلَيْهِمُ السَّلَام લોગોંકો ઈસી ગફલતસે નિકાલને કે લિયે આતે હેં, લોગોંકો અલ્લાહકી ને'મતોં સે વાકિફ કરે કે યે અલ્લાહકી ને'મત હે, યે અલ્લાહકી ને'મત હે. ઔર ઉસ્કા શુક્ર તુમકો ઈસ તરહ અદા કરના ચાહિયે, શુક્ર અદા કરનેકા તરીકા બતલાતે હેં, હાલાંકે અલ્લાહકી ને'મતેં તો બેહિસાબ હેં, આદમી શુક્ર અદા કરના ચાહે તબ

ભી અદા નહીં કર સકતા. કુર્આન પાકમેં બારી તઆલાકા ઈરશાદ હે: اِعۡمَلُوۡۤا اٰلَ دَاوٗدَ شُكۡرًا ؕ وَقَلِيۡلٌ مِّنۡ عِبَادِىَ الشَّكُوۡرُ (سبا-۱۳) (એ દાવૂદ કે ખાનદાનવાલો! ઘરાનેવાલો! ફેમિલીવાલો! અલ્લાહકી ને'મતોં કા શુક્ર અદા કરો, મેરે બંદોંમેં શુક્ર કરનેવાલે બહોત કમ હે.) બા'ઝ હઝરાત ફરમાતે હેં કે યહાં હઝરત દાવૂદ عليه السلام ખૂદ મુરાદ હે કે એ દાવૂદ! અલ્લાહ કી ને'મતોં કા શુક્ર અદા કરો. ઉસ્કે જવાબમેં હઝરત દાવૂદ عليه السلام ને અર્ઝ કિયા: એ બારી તઆલા! તેરી ને'મતોં કા શુક્ર કૈસે અદા કર સકતા હૂં? ઈસલિયે કે જબ તેરા શુક્ર અદા કરૂંગા તો શુક્ર અદા કરનેકી તૌફીક કા મિલના ભી તેરી ને'મત હે, ફિર ઉસ્કા ભી શુક્ર અદા કરૂંગા, ફિર વાપસ ને'મત. તો અલ્લાહ તઆલાને ફરમાયા: જબ તુને જાન લિયા કે ને'મત મેરી હી જાનિબસે મિલતી હે, તો તુને મેરા શુક્ર અદા કર દિયા,[1] બહરહાલ! અલ્લાહ તઆલાકી ને'મતેં એસી તસલસુલકે સાથ હેં કે આદમી ઉન્કા શુક્ર અદા નહીં કર સકતા.

હર સાંસ પર દો શુક્ર

શૈખ સઅદી رحمه الله ને જહાં ગુલિસ્તાં કી શુરૂઆત કી હે વહાં એક બાત અજીબ ફરમાઈ: *ہر نفسے کہ فرو می رود ممد حیات ست وچوں بر می آید مفرح ذات، پس درہر نفسے دو نعمت موجود و بر ہر نعمتے شکرے واجب* (હર સાંસ જો અંદર જાતી હે વો આદમીકી ઝિંદગીકો બઢાતી હે ઔર જબ બાહર આતી હે તો વો આદમીકે લિયે ફરહત હે) ઈસલિયે કે અંદરકી સાંસ અગર અંદર હી રેહ જાએ તો આદમી કા દમ ઘૂટ જાએ ઔર મર જાએ. દમ ઘૂટનેકી વજહસે આદમી કૈસી તંગી મહસૂસ કરતા હે? જબ સાંસ નિકલતી હે

---

[1] તફસીરે ઈબ્ને કસીર : ૬/૫૦૧

તો એક ફરહત ઔર ખૂશી કા એહસાસ હોતા હે. ફિર શૈખ સઅદી عليه الرحمة ફરમાતે હેં: (હર સાંસમેં દો ને'મતેં હેં, ઉસ્કા અંદર જાના ભી ને'મત, ઉસ્કા બાહર નિકલના ભી ને'મત હે, તો ગોયા હર ને'મત પર શુક્ર વાજિબ) તો એક સાંસ મેં દો શુક્ર, ઔર એક સાંસ મેં દો શુક્ર અદા કરને જાએગા ઈત્નેમેં તો દૂસરી ઔર તીસરી સાંસ આ જાએગી. ઈન્સાન પૂરી ઝિંદગી સિર્ફ સાંસ કા શુક્ર અદા કરના ચાહે તબ ભી નહીં કર સકતા. હમ તો અલ્લાહ તઆલા કે પૈદા કિયે હૂએ સૂરજ કી રૌશની ઈસ્તેમાલ કર રહે હેં, ઝમીનસે ફાઈદહ ઉઠા રહે હેં ઔર બેશુમાર ને'મતોંસે ફાઈદહ ઉઠા રહે હેં, ઉન્કી બાત તો દૂર કી રહી, સિર્ફ સાંસ કા શુક્ર અદા કરના ચાહેં તો ભી વો અદા નહીં કર સકતે. وَ

اِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا۔(النحل:۱۸) (અલ્લાહ કી ને'મતોં કો અગર તુમ શુમાર કરો તો ઉસ્કો શુમાર નહીં કર સકતે) જબ શુમાર નહીં કર સકતે, તો શુક્ર કહાં અદા કર સકતે હેં?

શુક્ર પર પેહલા વાર શયતાન કા

જબ શયતાનકો હઝરત આદમ عليه السلام કો સજદહ કરનેકા હુકમ દિયા તો શયતાનને સજદહ નહીં કિયા; બોલા قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِىْ مِنْ نَّارٍ وَّ خَلَقْتَهٗ مِنْ طِيْنٍ۔(الاعراف:۱۲) (મૈં ઉન્સે બેહતર હૂં મૈં ઉન્કો કૈસે સજદહ કરૂંગા?) મુઝે તો આપને આગસે પૈદા કિયા ઔર ઉન્કો મિટ્ટીસે પૈદા કિયા) અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કો અપની બારગાહસે મરદૂદ કિયા, તો શયતાનને કહા ઈન (આદમ) કી વજહસે મુઝે આપ કી બારગાહસે મરદૂદ હોના પડા, અબ ઈનકી અવલાદકી ખબર લૂંગા:

اَكْثَرَهُمْ ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِّنْۢ بَيْنِ اَيْدِيْهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَآئِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ شٰكِرِيْنَ۔(الاعراف:١٧)(મૈં ઉન્કો ગુમરાહ કરનેકે લિયે આગેસે, પીછેસે, દાએંસે, બાએંસે ઉન પર હમ્લા કરૂંગા, ઔર એ પરવરદિગાર! તુ ઉનમેં સે અકસરોં કો શુક્ર ગુઝાર નહીં પાએગા) શયતાનકા પેહલા હમ્લા શુક્ર પર હોતા હે, ચુનાંચે કિત્ને શુક્ર કરનેવાલે હેં?

બીમાર કે તો વાર ન્યારે

હઝરત હસન બસરી ﷺ ફરમાતે હેં કે كنود ઉસ્કો કેહતે હેં જો મસાઇબ કો યાદ રખે ઔર ને'મતોં કો ભૂલ જાએ,[1] બુખાર આયા તો ઐન ઉસ વકત જબ બુખાર હે શિકાયત કરતા હે કે બુખાર હે, બુખાર હે, બુખાર હે. બુખાર કે વકત વો અલ્લાહકી કિત્ની ને'મતેં ઇસ્તેમાલ કર રહા હે? અલ્લાહકી પૈદા કી હૂઇ હવાસે સાંસ લે રહા હે, અલ્લાહ કી પૈદા કી હૂઇ રૌશનીસે ફાઇદહ ઉઠા રહા હે, ખાના ખા રહા હે, ઔર જિસ બીમારીકો વો મુસીબત સમજતા હે, ઉસ્મેં અલ્લાહ તઆલાકી કિત્ની બડી ઇનાયત હોતી હે કે બીમારી કી વજહસે ઘરકે સબ લોગ આકર ઉસ્કી ખબર લે રહે હેં, ખિદમત કર રહે હેં, દોસ્તોંકે ફોન આ રહે હેં, હમને સુના કે આપકો બુખાર હો ગયા હે, કૈસી તબીઅત હે? અગર અસ્પતાલમેં દાખિલ કરનેકી નોબત આતી હે તો ટોલ કે ટોલે આપકી ખબર લેને કે લિયે આ રહે હેં. આપકો પતા ચલ રહા હે કે દુન્યામેં આપસે મુહબ્બત કરનેવાલે કિત્ને હેં? યે બુખાર ન આતા તો પતા ન ચલતા, લિહાઝા યે બુખાર ભી ઇસ મા'ના કરકે

[1] તફસીરે ઇબ્ને કસીર

અલ્લાહકી એક ને'મત હે. લેકિન આદમી ઇન સારી ચીઝોંકો ભૂલકર ઉસીકી શિકાયત કરતા હે, યે ઇન્સાનકા મિઝાજ હે.

શુક્ર કી અદાઇગી કા નબવી તરીકા

સબ્હ કી દુઆ

હુઝૂર ﷺ ને શુક્ર કી અદાઇગીકે મુખ્તલિફ તરીકે બતલાએ: મિશ્કાત શરીફમેં રિવાયત હે, નબિયે કરીમ ﷺ ફરમાતે હેં: من قال حين يصبح اللهم ما أصبح بي من نعمة أو بأحد من خلقك فمنك وحدك لا شريك لك فلك الحمد ولك الشكر فقد ادّى شكر يومه (જો આદમી સુબ્હકે વક્ત યે દુઆ પઢ લેગા: એ અલ્લાહ! આજ સુબ્હમેં જિત્ની ને'મતેં મુઝે હાસિલ હૂઇ, ઔર તેરી મખ્લૂકમેં સે સબકો જો ભી ને'મતેં હાસિલ હૂઇ વો સબ તેરે અકેલે હી કી તરફસે હેં, ઇસ્મેં તેરા કોઇ શરીક નહીં હે. બસ! તેરી હી હેં સબ તા'રીફેં, ઔર તેરા હી હે સબ શુક્ર, ઉસ્ને ઉસ દિન કા શુક્ર અદા કિયા)[1] યે અલ્લાહકા એહસાન હે કે સિર્ફ એક દુઆ પઢનેકી વજહસે દિનભર કી ને'મતોં કા શુક્ર અદા હો ગયા. અલ્લાહ તઆલાને હુઝૂર ﷺ કે ઝરીયે કિત્ના આસાન રાસ્તા હમકો બતલા દિયા.

શામ કી દુઆ

ફિર હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં: ઇસી તરહકા જુમ્લા શામ કો કહે: اللهم ما امسى بي من نعمة أو بأحد من خلقك فمنك وحدك لا شريك لك فلك الحمد ولك الشكر (એ અલ્લાહ! ઇસ શામકો જિત્ની ને'મતેં મુઝે ઔર તેરી મખ્લૂક કો હાસિલ હૂઇ વો તેરે અકેલેકી તરફસે હે, ઇસ્મેં કોઇ શરીક નહીં, બસ! તેરે હી લિયે સબ તા'રીફ ઔર તેરે લિયે સારા શુક્ર હે) તો રાતભર કી

[1] સુનને અબૂ દાવૂદ : ૫૦૭૩

ને'મતોં કા ઉસ્ને શુક્ર અદા કર દિયા.[1] કિત્ના આસાન તરીકા નબિયે કરીમ ﷺ ને બતલાયા! એક દુઆ સુબ્હ પઢની હે, વહી દુઆ એક કલિમહ બદલકર શામકો પઢની હે, ગોયા હમને દિનભર ઔર રાતભર કી ને'મતોંકા શુક્ર અદા કર દિયા.

શૂરૂઅ અલ્લાહ કે નામ સે

શુક્ર કી અદાઈગીકા દૂસરા તરીકા યે હે કે હર કામકી શુરૂઆત અલ્લાહકે નામ સે કરો.(كل كلام أو أمر ذي بال لا يبدأ فيه (أو لا يفتح) بذكر الله (أو بالحمد لله) فهو أبتر أو قال أقطع)(હર મોહતમબીશ્શાન કલામ યા કામ જો અલ્લાહ કી હમ્દસે શુરૂઅ ન કિયા ગયા હો, વો નાકિસ ઔર અધૂરા રેહતા હે)[2] ખાના ખાઓ તો بسم الله الرحمن الرحيم પઢો, પાની પીઓ તો بسم الله الرحمن الرحيم પઢો. કોઈ અહમ કામ શુરૂઅ કરો તો بسم الله الرحمن الرحيم પઢો. ગોયા ઈસ કલિમે કે ઝરીયે હુઝૂર ﷺ યે બતલાના ચાહતે હેં કે હમ યે કલિમહ પઢકર અલ્લાહકે હુઝૂર ઉસકી ને'મત કા શુક્ર અદા કરતે હેં કે એ અલ્લાહ! તેરી તૌફીકસે મૈં યે કામ કર રહા હૂં. અગર તેરી તૌફીક શામિલે હાલ ન હોતી તો મૈં યે કામ ન કર સકતા.

બિસ્મીલ્લાહ કી બરકત ખાને મેં

અસ્બાબકો ઈખ્તિયાર કરનેકા હુકમ અલ્લાહને દિયા હે, ઈસ દુન્યાકો દારુલ અસ્બાબ બનાયા હે. લેકિન અસ્બાબમેં તાસીર અલ્લાહ તઆલાને ડાલી. ખાનેકો ભૂખ દૂર કરને કા એક સબબ અલ્લાહને બનાયા હે, લેકિન ખાનેમેં ભૂખ કો દૂર કરને કી તાસીર કિસ્ને રખી? અલ્લાહને. લિહાઝા જબ હમ بسم الله الرحمن الرحيم પઢકર ખાના

---
[1] સુનને અબૂ દાવૂદ : ૫૦૭૩
[2] મુસ્નદે અહમદ : ૮૬૯૭

ખાએંગે, તો અલ્લાહ તઆલાકી તાસીર સે ભૂખ દૂર હોગી. વર્ના બહોતસે લોગોંકો એક બીમારી“જુઉલ બકર”હો જાતી હે, ઉસ્મેં ખાના ખા રહે હેં; લેકિન ભૂખ દૂર નહીં હોતી. ઈસી તરહ “ઈસ્તિસ્કાઅ”હો જાતા હે, જિસ્કી વજહસે પાની પી રહે હેં; લેકિન પિયાસ દૂર નહીં હોતી. ગોયા ઈસ بسم اللہ الرحمن الرحیم કે કલિમેસે હમેં એક બહોત બડા સબક દિયા ગયા હે, હમ ઈસ બાતકા એઅતરાફ કરતે હેં કે જો કુછ ભી કર રહે હેં, વો અલ્લાહ તઆલાકી તૌફીક શામિલે હાલ હોનેકી વજહસે કર રહે હેં. ઔર ઈસ સબબ કો મૈં અલ્લાહકે હુકમકી વજહસે ઈખ્તિયાર કર રહા હૂં.

બિસ્મીલ્લાહ કી બરકત દૂકાન મેં

આપ بسم اللہ الرحمن الرحیم પઢકર દુકાનકા તાલા ખોલોગે, તો ગોયા આપ યે ઝાહિર કર રહે હેં કે એ અલ્લાહ! દુકાન રોઝી દેનેવાલી નહીં હે, રોઝી દેનેવાલા તુ હે, તેરે હુકમસે મૈંને સબબ ઈખ્તિયાર કિયા હે. તો ગોયા હર સબબ મેં તાસીર પૈદા કરના કિસકા કામ હે? અલ્લાહકા.

બિસ્મીલ્લાહ કી બરકત દવા મેં

આપ بسم اللہ الرحمن الرحیم પઢ કર દવા ખાએંગે, તો ગોયા ઈસ બાતકા ઈઝહાર કર રહે હેં કે ઈસ દવામેં સેહત ઓર શિફા ડાલના તેરા કામ હે. બસા અવકાત ઐસા હોતા હે કે વહી દવા ઉસી બીમારીમેં એક મહીને પેહલે ખાઈ થી તો ઠીક હો ગયા થા. લેકિન વહી બીમાર આજ ઉસી બીમારીમેં વહી દવા ખા રહા હે; લેકિન કોઈ ફાઈદહ નહીં હો રહા હે. અભી મૈં એક બીમારીસે ગુઝર રહા હૂં, એક દવા આધી ચમચી સુબ્હ ખા લેતા થા, ફાઈદહ હોતા થા, અભી કઈ દિનોંસે બવાસિરકા ખૂન નિકલ રહા હે, દવા ખાતા જા રહા હૂં; લેકિન કોઈ

ફાઈદહ નહીં. ગોયા અલ્લાહ તઆલા બતલાના ચાહતે હેં કે દવામેં અસર ડાલના મેરા કામ હે. હમ ઈસ બાતકા ઈકરાર કર રહે હેં કે અલ્લાહ હી કી કુદરત હે, હમારે બસમેં ઈન્મેં સે કોઇ ચીઝ નહીં હે. તો યે ભી અલ્લાહ તઆલાકી ને'મતોં કા શુક્ર અદા કરનેકા એક તરીકા હે.

દુઆ, શુક્રિય કા તરીકા

નબિયે કરીમ ﷺ ને મૌકે મૌકે કી મુખ્તલિફ દુઆએં હમ્કો બતલાઈ, કપડા નયા પહેન રહે હેં તો પહેનતે વકત: اللهم لك الحمد كما كسوتنيه أسألك خيره وخير ما صنع له وأعوذبك من شره وشر ما صنع له (એ અલ્લાહ! તેરી તા'રીફ કે તુને યે કપડા મુઝે અતા ફરમાયા, અબ મૈં જિસ કામ કે લિયે વો બનાયા ગયા ઉસ્કી ખૈર ઔર ઈસ કપડે કી ખૈર તુઝસે માંગતા હૂં, ઔર જિસ મકસદમેં ઈસ્તેમાલ હોતા હે ઉસ્કે શર ઔર ઈસ કપડે કે શરસે મૈં તેરી પનાહ ચાહતા હૂં)[1] અલગર્ઝ! હર ને'મત ઔર મૌકે પર નબિયે કરીમ ﷺ ને મુખ્તલિફ અવકાતમેં જો દુઆએં તલ્કીન ફરમાઈ હેં, અગર ઉન્કો પઢનેકા એહતિમામ કરેંગે તો યે ભી અલ્લાહ તઆલા કી ને'મતોંકા શુક્ર અદા કરનેકા એક તરીકા હોગા, જો નબિયે કરીમ ﷺ ને હમકો બતલાયા.ખાના ખાકર પઢેંગે: الحمد لله الذى أطعمنا وسقانا وجعلنا مسلمين (તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે જિસને હમેં ખિલાયા, પિલાયા ઔર મુસલમાન બનાયા)[2] ખાને પીને કે સાથ ઈસ્લામકી ને'મતકા ભી શુક્ર અદા હૂવા, કે ઈસી ને'મતે ઈસ્લામકી વજહસે આજ હમ શુક્ર અદા કરનેકે કાબિલ હૂએ. તો બહરહાલ! યે સુબ્હો શામ ઔર મુખ્તલિફ મવાકેઅ કી દુઆઓં કો બાકાઈદહ યાદ કરકે પઢને કા

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૧૧૨૪૮, ૧૧૪૫૯
[2] મુસ્નદે અહમદ : ૧૩૧૩, ૧૧૯૩૪

એહતિમામ કરના ચાહિયે. જિસ્કી વજહસે અલ્લાહ કી ને'મતોં કા શુક્ર અદા હોગા, ઔર શુક્ર કી અદાઈગીકે સાથ સાથ અલ્લાહ કી ને'મતોં કો ઈસ્તેમાલ કરને કા હક ભી અદા હોગા.

મેરી નાશુક્રી કી સઝા

તો યે તીસરી નાશુક્રી થી કે આદમી ને'મતોં મેં લગકર ને'મત દેનેવાલેકો ભૂલ જાએ. આજકલ યહી હો રહા હે, માલ દિયા, તો આપ માલ ખૂબ ઈસ્તેમાલ કર રહે હેં, લેકિન કભી ભૂલસે યે ખયાલ નહીં આતા કે યે માલ કિસ ને દિયા? મૈં ઉસ્કા શુક્ર અદા કરૂં.

હમારે હઝરત ﷫ ને કિસ્સા સુનાયા થા કે એક બુઝુર્ગ થે હઝરત મૌલાના અહમદશાહ ﷫ મુરાદાબાદકે પાસ એક ગાંવકે રેહનેવાલે થે હઝરત ગંગોહી ﷫ કે ખુલફામેંસે થે. બહોત ઉંચી નિસ્બતવાલે થે. તો ઉન્કો અખિરમેં કિસી બીમારીકી વજહસે પૈશાબકી થેલી લગાની પડી, તો વો પૈશાબકી થેલી હાથમેં લિયે રેહતે થે, કિસીને પૂછા કે હઝરત યે કયા હે? તો જવાબમેં ફરમાતે હેં કે મેરી નાશુક્રી કી સઝા હે, પૂરી ઝિંદગી બડે ઈત્મીનાનકે સાથ પૈશાબ હોતી રહી; લેકિન કભી ઈસ ફૂટી ઝબાનસે યે નહીં કહા કે એ અલ્લાહ! તેરા શુક્ર હે કે તુને ઈત્મીનાનકે સાથ પૈશાબ કરા દી. અબ ઉસ નાશુક્રી કી સઝા ભુગત રહા હૂં.

પૈશાબ રૂક જાએ તો ?

એક આદમી હે જો બિલ્કુલ અપાહજ હે, પાઉં ભી કામ નહીં કરતે, પડા હૂવા હે, મખ્ખીયાં ઉસ પર ભિનભીના રહી હેં, વહાંસે લોગ ગુઝર રહે હેં, એક બુઝુર્ગ વહાંસે ગુઝરે ઉન્હોંને અપને સાથીસે કહા ઈસ પર અલ્લાહકી કયા ને'મતેં હેં? કહા; કયા ને'મતેં હેં? ફરમાયા કે કયા વો ઈત્મીનાનકે સાથ સાંસ નહીં લે રહા હે? કયા ઈત્મીનાનકે સાથ

ઉસ્કો પૈશાબ નહીં હો રહા હે? અગર પાંચ મિનિટકે લિયે પૈશાબ રૂક જાએ તે હમારા ક્યા હાલ હોતા હે?

તંદુરસ્તી, હઝાર ને'મત

સેહત એક ને'મત હે, બલ્કે હઝારોં ને'મતેં હેં, આંખકી સેહત અલગ ને'મત હે, ઝબાનકી સેહત અલગ ને'મત હે, કાનકી સેહત અલગ ને'મત હે, નાક કી સેહત અલગ ને'મત હે, હાથકી સેહત અલગ ને'મત હે, પાઉંકી સેહત અલગ ને'મત હે, દિલો દિમાગ કી સેહત અલગ ને'મત હે, ગુર્દેકી સેહત અલગ ને'મત હે. હર ઉઝવકી સેહત અપની જગહ અલગ ને'મત હે. એક તંદુરુસ્તી મેં હઝાર ને'મતેં હેં, ગુજરાતીમેં બોલતે હેં,"એક તંદુરુસ્તી હઝાર ને'મત" હકીકત તો યે હે કે અલ્લાહને ઇન્સાનકે જિસ્મ મેં જિત્ને આ'ઝા પૈદા ફરમાએ, ઉન સબમેં સે હર એક અપની અપની જગહ પર કામ કર રહા હે યે અલ્લાહ તઆલાકી એક નહીં; બેશુમાર ને'મતેં હેં, હમ કિત્ને કા શુક્ર અદા કરતે હેં?

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો શુક્ર અદા કરને કી તૌફીક અતા ફરમાએ. આમીન.

(૧) ઔર અગર આપકો કોઈ હમેશા કા રેહનેવાલા મશ્ગલા દરકાર હે કે જિસ મેં આપકે મુબારક અવકાત હમેશા મસરૂફ રહેં તો કુર્આને પાક સે બઢકર ન મિલેગા.

(૨) મગર ઐસા ન હો કે યે દૌલત હાસિલ હોને બાદ છિન જાવે કે સલતનત હાથ આને કે બાદ ફિર નિકલ જાના ઝયાદહ અફસોસ ઔર નુકસાન કા સબબ હોતા હે ઔર કોઈ હરકત ઐસી ભી ન કર જાએં કે "નેકી બરબાદ ગુનાહ લાઝિમ."

(ફઝાઈલે આ'માલ:(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૮૧)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ આદિયાત

(કિસ્ત - ૫)

(તારીખઃ- ૧૧,જુમાદલઉખરા ૧૪૪૦હિજરી.મુતાબિક૧૬,ફરવરી ૨૦૧૯ બરોઝ:સનિચર)

الحمدلله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً-أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

وَالْعٰدِيٰتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُوْرِيٰتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيْرٰتِ صُبْحًا ﴿٣﴾ فَاَثَرْنَ بِهٖ نَقْعًا ﴿٤﴾
فَوَسَطْنَ بِهٖ جَمْعًا ﴿٥﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ ﴿٦﴾ وَاِنَّهٗ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَهِيْدٌ ﴿٧﴾ وَاِنَّهٗ لِحُبِّ
الْخَيْرِ لَشَدِيْدٌ ﴿٨﴾ اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُوْرِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُوْرِ ﴿١٠﴾ اِنَّ رَبَّهُمْ
بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيْرٌ ﴿١١﴾

ઈન્સાન બળા નાશુકા હે

સૂરએ આદિયાત કી તશરીહ ચલ રહી હે, બારી તઆલાકા ઈરશાદ હેઃ اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْد અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઘોડોં કી કસમ ખાકર ઈન્સાનકી એક ખરાબી ઔર નુકસકો બયાન કિયા કે ઈન્સાન અપને પરવરદિગારકા બડા નાશુકા હે. ગોયા એક તરફ આપ

ઘોડોંકે હાલાત પર નઝર કિજીયે, દૂસરી તરફ ઈન્સાનકા હાલ દેખિયે, આપકો મા'લૂમ હો જાએગા કે ઈન્સાન અપની નાશુક્રીમેં કહાં તક પહોંચા હૂવા હે? નાશુક્રી કી તીન સુરતેં આપકે સામને બયાન કી ગઈ.

ખૂદ ગવાહ હે

આગે બારી તઆલા ઈરશાદ ફરમાતે હેં: وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ (ઔર વો ખૂદ ઈસ બાતકા ગવાહ હે) યા'ની ખૂદ ઈન્સાન અપને નાશુક્રા હોનેકા ગવાહ હે. કૈસે? ઈન્સાન સુબ્હસે શામ તક અલ્લાહ તઆલાકી ને'મતોં કી બારિશમેં સર સે લે કર પાઉં તક ડુબા હુવા હે, ચૌબીસ ઘંટે, હર ઘડી, હર લમ્હા અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી ઉન ને'મતોં કો ઈસ્તેમાલ કર રહા હે, લેકિન ઉસ્કા જો શુક્ર અદા કરના ચાહિયે વો નહીં કરતા. ઈન્સાન અપની ઝિંદગી કે ઈસ તર્ઝે અમલ પર ખૂદ ગવાહ હે કે વો અલ્લાહકા બડા નાશુક્રા હે. બાહરસે ગવાહ પૈશ કરનેકી ઝરૂરત નહીં હે.

આગે બારી તઆલા ઉન્હી ઘોડોંકી કસમકો સામને રખકર એક દૂસરી ખરાબી ઔર નુકસ બયાન ફરમાતે હેં: وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ (ઈન્સાન અપને માલકી મુહબ્બતમેં બહોત આગે બઢા હૂવા હે, બહોત પક્કા હે)

એક ઝમાના ઐસા આએગા..

ઈસ આયતમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને માલકો લફ્ઝે “ખૈર” સે તા'બીર ફરમાયા હે. કુર્આનમેં દૂસરી જગહોં પર ભી માલકો લફ્ઝે “ખૈર” સે તા'બીર કિયા ગયા હે. યહાં ભી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને માલકો “ખૈર” બતલાકર ફરમાયા કે ઈન્સાન માલકી

મુહબ્બતમેં બહોત આગે બઢા હૂવા હે. માલકી મુહબ્બત ઈન્સાન પર છાઇ હૂઇ હે, ઉસ્કે દિલમેં પૈવસ્ત હો ચુકી હે. ઔર ઈસી વજહસે જબ વો માલકો હાસિલ કરને કે પીછે લગતા હે તો જાઇઝ, ના જાઇઝ, હલાલો હરામકી કોઇ તમીઝ નહીં કરતા. જૈસા કે નબિયે કરીમ ﷺ કી આગાહી બુખારી શરીફમેં હે: يأتي على الناس زمان لا يبالي المرء ما أخذ منه أمن الحلال أم من الحرام (એક ઝમાના ઐસા આનેવાલા હે કે આદમી ઈસ બાતકી પરવાહ નહીં કરેગા કે વો જો માલ હાસિલ કર રહા હે વો હલાલ હે યા હરામ)[1] બસ! માલ ચાહિયે. આજકલ યે મિઝાજ આમ હો રહા હે. ગોયા માલ હાસિલ કરને કો અપની ઝિંદગીકા મકસદ બના લિયા. માલકી મુહબ્બત ઈન્સાન કે દિલમેં પૈવસ્ત હો ચુકી હે.

માલ ખૈર કૈસે..?

આયતમેં અલ્લાહ તઆલાને માલકો લફ્ઝે "ખૈર"સે તા'બીર ફરમાયા ઔર "ખૈર" તો ભલાઈકો કેહતે હેં, વાકિઅહ યે હે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઔર શરીઅતે મુતહહરહને માલ કમાને કા જો તરીકા હમેં બતલાયા હે, અગર ઉસ તરીકે કે મુતાબિક માલ હાસિલ કિયા જાએ ઔર ઈસ્તેમાલ કિયા જાએ, તો વો માલ ખૈર ઔર ભલાઇ હી ભલાઇ હે. પેહલે ભી બતલાયા જા ચુકા હે કે અલ્લાહ તઆલાકે યહાં કયામત કે રોઝ મૈદાને હશ્રમેં ઈન્સાનસે જો પાંચ સવાલ કિયે જાએંગે, ઉનમેં દો સવાલ તો માલ હી કે મુતઅલ્લિક હેં: من أين اكتسبه وفيم أنفقه؟ (કહાંસે કમાયા ઔર કહાં ખર્ચ કિયા?)[2] લિહાઝા આયતમેં ઈસ બાતકી તરફ ઈશારા હે કે દરઅસલ માલ અલ્લાહ

---

1 મુસ્નદે અહમદ : ૧૮૩૬૮, સહીહ બુખારી : ૨૦૫૯
2 સુનને તિરમિઝી : ૨૪૧૬

તબારક વ તઆલાકી એક ને'મત હે, જો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને બંદોંકો અપની ઝરૂરીયાત પૂરી કરને કે લિયે અતા ફરમાઇ હે, કે ઈસ્કે બગૈર ઇન્સાનકી ઝરૂરતેં પૂરી નહીં હો સકતી. ઇન્સાનકો ભૂખ લગતી હે. ખાનેકી ઝરૂરત હે, પહેનને કે લિયે લિબાસકી ઝરૂરત હે, સર છુપાને કે લિયે મકાનકી ઝરૂરત હે. ઈન તમામ ઝરૂરતોંકો પૂરા કરનેકે લિયે અલ્લાહ તઆલાને માલકો પૈદા ફરમાયા હે. અગર જાઇઝ વ હલાલ તરીકેસે કમાતા ઔર જાઇઝ વ હલાલ તરીકેસે ઈસ્તેમાલ કરતા હે, તો વો ઇન્સાનકે હકમેં ખૈર હી ખૈર હે. ઉસ્કે ઝરીયેસે વો અલ્લાહકી ખૂશનૂદી ઔર રઝામંદી હાસિલ કર સકતા હે. ઈસીલિયે અલ્લાહ તઆલાને માલકો ખૈરસે તા'બીર ફરમાયા.

માલ બેહતરીન ચીઝ હે

હદીષે પાકમેં નબિયે કરીમ ﷺ કા ઈરશાદ વારિદ હે: نعم المال الصالح للرجل الصالح (પાક ઔર હલાલ માલ જો જાઇઝ તરીકેસે હાસિલ કિયા ગયા હો, વો નેક આદમીકે લિયે બહોત અચ્છી ચીઝ હે)[1] માલ ભી પાક ઔર હલાલ હો, ઔર જિસ્કે હાથમેં વો માલ હે વો ભી સાલેહ ઔર મુતીઓ ફરમાબરદાર હો, લિહાઝા માલકો જાઇઝ તરીકોંસે હાસિલ કરકે જાઇઝ તરીકોંસે ખર્ચ કરનેકો નબિયે કરીમ ﷺ બેહતરીન ચીઝ ફરમા રહે હેં.

માલ સે ખિદમત લિજીયે !

વૈસે માલ અપની ઝાતકે એ'તબારસે બુરી ચીઝ નહીં, ખૈર હી ખૈર હે, તો બુરા કયા હે? ઉસ્કી મુહબ્બત. જો દિલમેં પૈવસ્ત હો જાતી હે ઔર સારે મુઆમલાત કો ઉલટ દેતી હે. માલકો અલ્લાહ તઆલાને

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૧૭૭૬૩, અલઅદબુલ મુફ્રદ :૨૯૯, સહીહ ઈબ્ને હિબ્બાન : ૩૨૧૦

ઈન્સાનકા ખાદિમ બનાકર પૈદા કિયા હે, ન કે ઈન્સાન ઉસ માલકી ખિદમતમેં લગ જાએ ઔર ઉસ્કો મખ્દૂમ બના દે. માલસે ખિદમત લીજીયે. જબ તક ઉસ્કી મુહબ્બત આપકે દિલમેં ઘર ન કર લે, પૈવસ્ત ન હો જાએ. તબ તક વો આપકે હકમેં ખૈર હી ખૈર ઓર ભલાઈકા ઝરીયહ હે.

પાની તો કશ્તી સે બાહર હી અચ્છા

હઝરત મૌલાના જલાલુદ્દીન રૂમી عليه الرحمة કી મસ્નવી શરીફ નામી એક કિતાબ હે, ઉસ્મેં બડે ઉમ્દહ હકાઈક વ મઆરીફકો મુખ્તસર લફ્ઝોંમેં, અશ્આરમેં બયાન ફરમાયા હે. હમારે અકાબિરકે યહાં ઈસ કિતાબકે પઢને પઢાનેકા બડા એહતિમામ થા.હઝરત હાજી ઈમ્દાદુલ્લાહ સાહબ عليه الرحمة તો બાકાઈદહ ઈસ્કા દર્સ દેતે થે. હઝરત હકીમુલઉમ્મત عليه الرحمة કે યહાં ભી ઈસ્કે દર્સકા સિલસિલા હોતા થા. બડે અજીબ અજીબ હકાઈક બયાન કિયે ગએ હેં. તો મૌલાના જલાલુદ્દીન રૂમી عليه الرحمة ને માલકો સમજાનેકે લિયે અશઆરમેં એક અજીબો ગરીબ મિસાલ દી.

آب در کشتی ہلاکِ کشتی است　　　آب اندر زیر کشتی پشتی است

માલો દૌલતકી મિસાલ દરયાકે પાની કી સી હે, ઔર ઈન્સાનકી મિસાલ કશ્તીકે માનિન્દ હે. અગર પાની કશ્તીકે આગે,પીછે, દાએં, બાએં ઔર નીચે હો, તો વો કશ્તીકો ચલાતા હે, ધકકે દેતા હે, આગે બઢાતા હે.જબ તક પાની કશ્તીસે બાહર હે; મુફીદ ઔર કામકા હે; લેકિન અગર યહી પાની કશ્તીમેં દાખિલ હો ગયા તો અબ વો પાની કશ્તીકો ડુબો દેગા,ઈસી તરીકેસે માલકી મુહબ્બત અગર ઈન્સાનકે દિલમેં પૈવસ્ત હો જાએ, તો યહી માલ ઈન્સાનકી હલાકતકા ઝરીયહ બન જાતા હે.

બે માલ બદહાલ

માલ ઐસી ઝરૂરી ચીઝ હે કે ઉસ્કે બગૈર આદમી કા કામ નહીં ચલતા. માલ નહીં હોગા તો ખાએગા કહાંસે? પેહનેગા કયા? રહેગા કહાં? અપની ઝરૂરતેં કૈસે પૂરી કરેગા? ઝરૂરતકી ચીઝ હે; લેકિન ઉસ્કે બાવુજૂદ ઉસ્કો અપને દિલમેં જગહ નહીં દેની ચાહિયે; બલ્કે બાહર રખકર ફાઈદહ ઉઠાના ચાહિયે. જૈસે કશ્તી કે બાહર પાની હોતા હે તો વો ઉસ્કે લિયે મુફીદ ઔર કારઆમદ હોતા હે. ઉસ્કો ધક્કે દેતા હે, આગે ચલાતા હે, ઔર અગર ઘુસ જાએ તો વો ઉસ્કો ડુબો દેતા હે.

ખાદિમ કો મખ્દૂમ ન બનાઓ

જૈસે બયતુખલા; ઈસ ઝમાનેમેં ઉમૂમન કોઈ ભી મકાન ઐસા નહીં હોગા જિસ્મેં બયતુલખલા, વોશરૂમ ન હો. વો હે ઝરૂરતકી ચીઝ! જિસ્કો ગુજરાતીમેં "જાજરૂ" કેહતે હેં, વો જાએ ઝરૂર હે, તો ઉસ્કે બગૈર કોઈ ભી મકાન અધૂરા હે; લેકિન વો શોખ ઓર મુહબ્બતકી ચીઝ નહીં હે, વો તો સિર્ફ ઝરૂરતકી ચીઝ હે. આદમી બ વકતે ઝરૂરત ઉસ્કો ઈસ્તેમાલ કરતા હે. કોઈ આદમી યૂં સોચેકે મૈં ઘર જાઉંગા, બયતુલખલામેં ઈસ તરહ બૈઠૂંગા, ઈસ તરહ અપના વકત ગુઝારૂંગા, કભી કોઈ આદમી બયતુલખલાકે મુતઅલ્લિક યૂં સોચતા હે? કભી નહીં. કયૂંકે બયતુલખલાકો ઉસ્ને અપની ઝરૂરતકી ચીઝ સમજા હે. જબ તકાઝા હોગા ઉસ વકત જાએગા, ઔર અપની ઝરૂરત પૂરી કરનેકે બાદ નિકલ આએગા. કોઈ ઉસ્કો અપના શૌખ, મુહબ્બતકા મરકઝ, અપની રગબતકી ચીઝ નહીં બનાતા, ઈસ તરહ માલકા હાલ હે કે માલ ઈન્સાનકી ઝરૂરતકી ચીઝ ઝરૂર હે, ઉસ્કે બગૈર આદમીકા કામ ચલતા નહીં હે; લેકિન ઉસ માલકો અગર ઈન્સાન અપને દિલમેં જગહ દે દે તો વો ઉસ્કે લિયે હલાકત ઔર બરબાદી કા ઝરીઅહ

બનેગા. ખાદિમકો ખાદિમ હી રખો, મખ્દૂમ મત બનાઓ, ઉસે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને આપકી ખિદમતકે લિયે પૈદા કિયા હે.

દૌલત પર મરનેવાલા આશિક

ઈન્સાનકા હાલ કયા હો ગયા હે? ઈન્સાન માલ કી મુહબ્બતમેં ઐસા ડુબ જાતા હે કે ઉસ્કો કમાનેકી ફિક્રમેં ચૌબીસ ઘંટે અપને આપકો લગાએ રખતા હે, કે કિસ તરહ મેરા બેંક બેલેન્સ બઢ જાએ, કિસ તરહ મેરી દુકાન તરક્કી કર જાએ? કિસ તરહ મેરી ફેકટરી બઢ જાએ? કિસ તરહ મેરી એક કે બજાએ દો દુકાનેં દો ફેકટરીયાં, ઈત્ની ઝમીનકે બજાએ. ડેઢી, દુગની ઝમીન મૈં કિસ તરહ બના લૂં? બસ! પૈસોંકો હાસિલ કરનેકે ચકકરમેં ઐસા લગા રેહતા હે હે કે વો અપની ઝાતકો ભૂલ જાતા હે. અપની રાહત ઔર આરામકો ભી કુરબાન કર દેતા હે. કિસ કે લિયે? માલ કે લિયે. હાલોંકે યે માલ તો ઈસ લિયે પૈદા કિયા થા કે ઈસ્કે ઝરીયે ઈન્સાન કી ઝરૂરતેં પૂરી હોં, ઉસ્કો રાહત મિલે, ઉસ્કો લઝ્ઝત હાસિલ હો, સુકૂન મિલે. ઉસ્કે બજાએ અપની રાહતો લઝ્ઝત ઔર સુકૂન કો માલ પર કુરબાન કર દેતા હે. આમ તૌર પર જો લોગ માલકી મુહબ્બતમેં ગિરફતાર હેં ઉન્કા યહી હાલ હોતા હે.

વો માલ કિસ કામ કા ?

હઝરત મૌલાના મુફતી તકી સાહબ دامت برکاتہم ને ફરમાયા કે એક સાહબ વાલિદ સાહબ علیہ الرحمۃ કી ખિદમતમેં હાઝિર હુઆ કરતે થે, બડે માલદાર થે, દુન્યાકે મુખ્તલિફ મુલ્કોંમેં ઉન્કા કારોબાર ફૈલા હૂવા થા, ઉન્કે કઈ બેટે થે ઔર અપના કારોબાર ચલાને કે લિયે બેટોંકો મુખ્તલિફ મુલ્કોંમેં લગા રખા થા. એક મરતબહ હઝરત મુફતી સાહબ علیہ الرحمۃ ને પુછા કે તુમ્હારે કિત્ને બેટે હેં? કહા કે પાંચ યા છે હેં. દરયાફત ફરમાયા કે કહાં હેં? તો કહા કે એક સિંગાપુરમેં, એક હોંગકોંગમેં, એક

લંદનમેં, એક ફલાં મુલ્કમેં, એક ફલાં મુલ્કમેં. મુફતી સાહબને પુછા કે ઉન્સે આપકી મુલાકાત કબ હોતી હે? યા કબ હૂઇ થી? તો કહા દો સાલ પેહલે હૂઇ થી. ફિર પુછા; સાલભરમેં કિત્ની મરતબહ હોતી હે? તો કહા કે વો અપને કારોબારમેં મશ્ગૂલ હેં. ભલા વો માલ કિસ કામકા, જો આદમીકો અપની અવલાદસે દૂર કર દે? અપને ઘરવાલોંસે દૂર કર દે, અપની લઝ્ઝતો રાહતકો અપને ઉપર કુરબાન કરા દે. વો માલ ખાદિમ કહાં રહા? વો ખાદિમ નહીં; બલ્કે મખ્દૂમ બન ગયા. ભલા ઉસ માલસે કયા ફાઇદહ? જિસ્કી વજહસે આદમી અપની અવલાદકો અપની આંખોંકે સામને રખકર ઠંડક હાસિલ ન કર સકે.

.. તો મઆમલા ઉલટ જાએગા

યે હાલ ઇસલિયે હૂવા કે જબ આદમી માલકી મુહબ્બતમેં ગિરફતાર હોતા હે તો અપની ઝિંદગીકા મકસૂદ ઉસી કો સમજતા હે, યે નહીં સોચતા કે મેરે પાસ મૌજૂદ પૈસોંસે મુઝે સુકુન ઔર રાહત મિલતી હે યા નહીં? ઇસ માલકો અલ્લાહ તઆલાને મેરે લિયે ઝરીઅહ બનાયા હે, મકસૂદ નહીં હેં. યે તો દૂસરે અચ્છે મકાસિદ કો હાસિલ કરનેકા ઝરીઅહ હે, જબ તક આપ ઉસ્કો ઝરીયે કે તૌર પર ઇસ્તેમાલ કરેંગે, તબ તક આપકે કામકા હે. ઔર અગર ઇસીકો મકસૂદ બના લિયા, મખ્દૂમ બના લિયા, તો ફિર મુઆમલા ઉલટ જાએગા. આપ ઉસ્કે લિયે અપના સબ કુછ કુરબાન કરનેવાલે બન જાએંગે.

કુર્આને પાકમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને સુરએ મુદસ્સિરમેં એક કાફિરકા તઝકિરહ કિયા હે, ઔર અપની ને'મતોંકો બયાન કિયા હે, બારી તઆલા ફરમાતે હેં: હમને ઉસ્કો ફલાં ફલાં ને'મતેં દી, ઉનમેં સે એક હે.: وَّ بَنِيۡنَ شُهُوۡدًا۔(المدثر:١٣) (હમને બેટે દિયે જો ઉસ્કે સામને

મૌજૂદ હેં) માં બાપ અવલાદ કો અપને સામને દેખકર, ઉન્કી ખિદમતોં, ઉન્કે આ'માલે ખૈર સે અપની આંખેં ઠંડી કરેં, તબ તો વો ઉન્કે હકમેં ને'મત હે, વર્ના અવલાદમેં સે કોઇ ન્યૂયોર્ક હે, કોઇ લંદન હે, કોઇ પેરિસ હે, વહાં હઝારોં, લાખોં ઔર કરોડોં કમા ભી રહે હોં તબ ભી કયા હાસિલ? દૌલતકા મકસદ તો હાસિલ ન હૂવા, યે તો આદમીને અપને આપકો ઉસ પર ફના કર દિયા, વો માલકી મુહબ્બતમેં ગિરફતાર હો ગયા. અગર માલકી મુહબ્બતમેં ગિરફતાર ન હોતા ઔર ઉસ્કો જો દર્જા ઔર હૈસિયત અલ્લાહ તઆલાને દી હે ઉસ પર બાકી રખતા, તો યે નોબત પૈશ ન આતી.

ઈન્સાન કી લાલચ કા હાલ

જબ એક મરતબહ માલ કી મુહબ્બત ઔર તલબ પૈદા હો ગઇ, هَلْ مِنْ مَّزِيْدٍ-(ق:٣٠) કે મૈં ઝયાદહસે ઝયાદહ અપને માલકો બઢાઉં, તો ઝિંદગીભર આદમી કો કભી ચૈન ઔર સુકુન નહીં આ સકતા. હદીષ શરીફમેં આતા હે, નબિયે કરીમ ﷺ કા ઇરશાદ હે: لو كان لابن آدم واد من ذهب لابتغى أن يكون له واديان ولو كان له واديان لابتغى أن يكون له ثلاث ولا يملأ جوف ابن آدم إلا التراب અગર કિસી ઇન્સાન કે પાસ સોનેકી એક વાદી. (દો પહાડોંકે દરમ્યાનકી હમવાર જગહ.. જિસ્કો ગુજરાતીમેં "ખીણ" કહા જાતા હે, વો બહોત બડા ખલા હોતા હે, મા'મૂલી સી જગહ નહીં હોતી,) ભરી હૂઇ હેં તો ભી વો ચાહેગા કે મેરે પાસ દો વાદિયાં હો જાએં, ઔર દો વાદિયાં હોં તો વો તમન્ના કરેગા કે મેરે પાસ તીન હો જાએં, ઇન્સાન કા પેટ કબ્રકી મિટ્ટી હી ભર સકતી હે.[1]

[1] સહીહ બુખારી : ૬૪૩૯

કનાઅત કા નુર

દુન્યામેં રેહતે હૂએ ઉસ્કે પેટકો ભરનેવાલી એક હી ચીઝ હે: કનાઅત. આદમી કનાઅત ઈખ્તિયાર કર લે, નબિયે કરીમ ﷺ કી દુઆ હે: اللهم قنعني بما رزقتني وبارك لي فيه (એ અલ્લાહ! આપને જો રોઝી મુઝે દી ઉસ પર મુઝે કનાઅત અતા ફરમાઈયે, ઔર મેરે લિયે ઉસ્મેં બરકત અતા ફરમાઈયે)[1] યા'ની આદમી યૂં સોચ લે કે મૈંને શરીઅતકી હુદૂદમેં રેહતે હૂએ અપને મકદૂરભર જિત્ની કોશિશ કરની ચાહિયે થી કર લી, અબ અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે મેરે લિયે ફૈસલા હો ચૂકા હે. વૈસે ભી આપ કિત્ને ભી હાથ પૈર માર લેં, ઉસ્મેં કોઇ ઈઝાફા હોનેવાલા નહીં હે, લિહાઝા ઉસ પર રાઝી રેહ કર અલ્લાહ તઆલાસે ઉસ મેં બરકત કી દુઆ કર લીજીયે: એ અલ્લાહ! આપને મુઝે જો રોઝી દી હે ઉસ મેં બરકત અતા ફરમા દિજીયે, મુઝે ઉસ પર કનાઅત અતા ફરમા દિજીયે. અગર અલ્લાહ તઆલા કનાઅતકી સિફત અતા ફરમા દે ઔર અલ્લાહકી દી હૂઈ રોઝીમેં હમેં બરકત મિલ જાએ તો હમારે સારે મસાઈલ હલ હો જાએંગે, બરકતકી દુઆ કી ઝરૂરત હે, કસરતકી નહીં.

રઝા બર કઝા

હાસિલ યે હે કે દુન્યામેં રેહતે હૂએ અગર આપ માલકે ઝરીયે અપના પેટ ભરના ચાહેંગે તો નહીં ભર સકેંગે. હુઝૂર ﷺ કા ઈરશાદ હે કે ઈન્સાનકે પેટકો તો કબ્રકી મિટ્ટી હી ભરેગી. હાં! આપ કનાઅત ઈખ્તિયાર કર લેં, ઔર અલ્લાહ તઆલાને અપની કુદરત ઔર ફૈસલેસે જો કુછ અતા ફરમાયા હે, ઉસ્મેં અલ્લાહ તઆલા બરકત ડાલ દે, તો ઉસ સે આપકે મસાઈલ હલ હો જાએંગે. અલગર્ઝ! જો આદમી યૂં સોચે કે

---

[1] મુસન્નફ ઈબ્ને અબી શયબહ : ૨૯૬૩૩

અલ્લાહ તઆલાને જિત્ને ભી અસ્બાબો વસાઈલ બનાએ હેં, મિનજુમ્લા ઉન્કે માલ ભી હે, યે અલ્લાહને મેરી ઝરૂરતકે લિયે પૈદા ફરમાયા હે,મેરા ખાદિમ બનાકર ભેજા હે, ઔર મુઝે અલ્લાહ તઆલાને અપને અહકામકો પૂરા કરનેકે લિયે,અપની ઈબાદતો ઈતાઅતકે લિયે પૈદા ફરમાયા હે, તો ઈસ સુરતમેં ઉસ્કા મસ્અલા આસાન હો જાએગા.

બશારત સુના દિજીયે

વર્ના યહી માલકી કસરત કયામતકે રોઝ ઈન્સાનકે લિયે અઝાબ બન જાતી હે. કુર્આને કરીમમેં બારી તઆલાકા ઈરશાદ હે:وَالَّذِيْنَ يَكْنِزُوْنَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُوْنَهَا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ. يَّوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوْبُهُمْ وَظُهُوْرُهُمْ هٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ فَذُوْقُوْا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُوْنَ (التوبة:٣٤-٣٥)(જો લોગ સોને ઔર ચાંદી કો જમા કરતે હેં ઔર ઉસકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ નહીં કરતે, તો એ નબી! આપ ઉન્કો બશારત સુના દિજીયે દર્દનાક અઝાબકી. શોને ચાંદી કી તખ્તીયોંકો જહન્નમ મેં તપા કર ઉન્કી પેશાની, ઉન્કે પેહલૂ, ઉન્કી પુશ્તકો દાગા જાએગા, ઔર કહા જાએગા: જો તુમ માલ જમા કરતે હો ઉસ્કા મઝા ચખો) લિહાઝા અગર માલ જમા કિયા હે, તો અલ્લાહ તઆલાને ઈસ સિલસિલેમેં જો અહકામ ઔર હુકૂક બતલાએ હેં, ઉન્કી અદાઈગી કા એહતિમામ કરેં, ઝકાત કી અદાઈગી કા એહતિમામ કરેં.

સબ કી નિયત કરેં

સિર્ફ ઝકાતકી અદાઇગી નહીં; બલ્કે હદીષે પાકમેં આતા હેઃ إن في المال حقاً سوى الزكوة(માલમેં ઝકાતકે અલાવહ ઔર ભી હુકૂક હેં)[1] આપકા હક હે, આપકે બાલ બચ્ચોંકા હક હે, આપકે ઘરવાલોંકા હક હે, આપકે માં બાપકા હક હે, રિશ્તેદારોંકા હક હે, ગરીબોં માહતાજોં કા હક હે. આપ યે ન સમજેં કે જો માલ અલ્લાહ તઆલા ને દિયા હે, વો આપ અકેલે કે લિયે હે; બલ્કે વૈસે ભી એક મો'મિન કો ચાહિયે કે કમાને મેં નિયત સબકી કર લે, ઔર ઉસ્કી કમાઇકે ઝરીયેસે અલ્લાહકે જિત્ને ભી બંદોંકી ઝરૂરતેં પૂરી હોંગી વો સબ સવાબ ઉસ્કો મિલતા રહેગા. હમારે માલમેં બીવી, બચ્ચોં, ભાઇ બેહનોં, માં બાપ, રિશ્તેદારોં, પડોસીયોં, ગુરબા ઔર મસાકીન વગૈરહ કા હિસ્સા હે. ઔર બાકાઇદહ ઉન માલી હુકૂક કો અદા કરનેકા એહતિમામ ભી કિયા જાએ. આદમી કિત્ના ભી માલ કમા લે ઉસ્કે સાથ નહીં જાએગા, સારી દુન્યા ભી જમા કર લે તો ભી સારા યહીં છોળકર જાના હે.

તીન ચીઝેં

હદીષે પાકમેં આતા હે, નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા કે જબ આદમીકા ઇન્તિકાલ હોતા હે તો ઉસ્કે સાથ તીન ચીઝેં જાતી હેંઃ

(૧) એક તો ઉસ્કે રિશ્તેદાર, જો જનાઝા લે કર જાતે હેં.

(૨) દૂસરા ઉસ્કા માલ, યા'ની કફન, જનાઝે કી ચારપાઇ, ઔર દૂસરી ચીઝેં. ઝમાનએ જાહિલિયતમેં એક દસ્તૂર યે ભી થા કે આદમીકે દફનકે વકત ઉસ્કા સારા માલ ભી સાથ લે જાતે થે, ઔર દફન કરને કે બાદ વાપસ લાતે થે.

---

[1] તિરમિઝી શરીફ : ૬૬૦

(૩) તીસરી ચીઝ ઉસ્કે આ'માલ હેં.

ફિર ફરમાયા: દો ચીઝેં તો વાપસ આ જાએંગી; લેકિન આ'માલ ઉસ્કે સાથ રહેંગે.[1]

યે ખરાબી કી ચીઝ હે

હકીકત યે હે કે અગર કિસીને ઉસ માલકે લિયે અપને આ'માલ ઔર દીનકો ખરાબ કિયા હે, યા'ની રિશ્વતકે ઝરીયે, લોગોં કો ધોકા દે કર, ચોરી કર કે, સૂદકે ઝરીયે હાસિલ કિયા તો સારી બદ આ'માલીયાં ઉસ્કે સાથ જાએંગી. ઔર યે માલ દુન્યામેં રેહ જાએગા, ઈસલિયે ઝરૂરી હે કે માલકો અલ્લાહને જો દર્જા દિયા હે, આદમી ઉસી દર્જેમેં રખે, ઔર વો દર્જા કયા હે? ઉસ્કી મુહબ્બતકો અપને દિલમેં ઘુસને ન દે, યે ખરાબીકી ચીઝ હે. ઈસીકો (ઈસ આયત મેં બતલાયા ગયા હે,

وَاِنَّهٗ لِحُبِّ الْخَيْـرِ لَشَـدِيْدٌ માલકી મુહબ્બતમેં વો બહોત આગે બઢા હૂવા હે) માલ ઝરૂર કમાઈયે, ઈસ્તેમાલ ભી કિજીયે, ખર્ચ ભી કિજીયે; લેકિન ઉસ્કી મુહબ્બતકો અપને દિલમેં જગહ ન દિજીયે. જહાં ઈસ્કી મુહબ્બત દિલમેં આએગી, વહીં સારી ખરાબીયાં આએંગી. ફિર આદમી માલ હાસિલ કરનેકે ગલત તરીકે અપનાતા હે, અપને દીન કો કુરબાન કરતા હે. ઉસી કો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈરશાદ ફરમાયા:وَاِنَّهٗ لِحُبِّ الْخَيْـرِ لَشَـدِيْدٌ(વો માલકી મુહબ્બતમેં બહોત આગે બઢા હૂવા હે)

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો માલકે સિલસિલેમેં ઉસી તરીકે કા એહતિમામ કરને કી તૌફીક અતા ફરમાએ જો અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને ઈરશાદ ફરમાયા હે.

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૧૨૦૮૦, સહીહ બુખારી : ૪/૬૫, મુસ્લિમ શરીફ : ૫/૨૯૬૦

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ આદિયાત

(કિસ્ત - ૬)

(તારીખ:- ૧૮,જુમાદલઉખરા૧૪૪૦હિજરી.મુતાબિક ૨૩,ફરવરી ૨૦૧૯ બરોઝ:સનિચર)

الحمدللهنحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى آله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً- أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

وَالْعٰدِيٰتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُوْرِيٰتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيْرٰتِ صُبْحًا ﴿٣﴾ فَاَثَرْنَ بِهٖ نَقْعًا ﴿٤﴾
فَوَسَطْنَ بِهٖ جَمْعًا ﴿٥﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ ﴿٦﴾ وَاِنَّهٗ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَهِيْدٌ ﴿٧﴾ وَاِنَّهٗ لِحُبِّ
الْخَيْرِ لَشَدِيْدٌ ﴿٨﴾ اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُوْرِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُوْرِ ﴿١٠﴾ اِنَّ رَبَّهُمْ
بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيْرٌ ﴿١١﴾

દો ખરાબીયાં

યે સૂરએ આદિયાત હે, અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈસ્મેં ઘોડોંકી કસમ ખાકર ઇન્સાનકી દો ખરાબીયોં ઔર કમઝોરીયોંકી તરફ નિશાનદેહી ફરમાઇ હે.

(૧) એક તો યે હે કે વો અપને પરવરદિગારકા બડા નાશુક્રા હે; જિસ્કી તફસીલ આ ચૂકી હે.

(૨) દૂસરી ખરાબી યે હે: وَاِنَّهٗ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيْدٌ (ઔર હકીકત યે હે કે વો માલ કી મુહબ્બતમેં બડા પક્કા હે.)

તરજમહ

આગે હે اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُوْرِ (ભલા કયા ઉસ્કો મા'લૂમ નહીં જબ કબ્રોંમેં જો કુછ હે ઉસે બાહર બિખેર દિયા જાએગા.)

وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُوْرِ (ઔર સીનોંમેં જો કુછ હે ઉસ્કો ઝાહિર કર દિયા જાએગા)

اِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيْرٌ (બેશક ઉન્કા પરવરદિગાર ઉસ દિન ઉન્કી હાલતસે પૂરી તરહ બાખબર હે.)

માલ ખૈર ! કૈસે ?

અલ્લાહ તઆલાને માલકો લફઝે "ખૈર" સે તા'બીર ફરમાયા હે. ખૈર અરબી ઝબાનમેં ભલાઇકો કેહતે હેં. ગોયા ઇસ તા'બીર કો ઇખ્તિયાર કરનેમેં ઇસ બાતકી તરફ ઇશારા હે કે માલ અપની ઝાતકે એ'તબારસે તો અચ્છી ચીઝ હે. ઇન્સાનકી સારી ઝરૂરતેં ઇસી પર મૌકૂફ હેં, જૈસે કશ્તીકે લિયે પાની ઝરૂરી હોતા હે, ઉસ્કે બગૈર વો ચલ નહીં સકતી. ઇસી તરહ ઇન્સાનકી ઝરૂરતોંકા પૂરા હોના અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને અસબાબકે દર્જેમેં માલ પર મૌકુફ રખા હે. અગર માલ નહીં હેં તો વો કયા ખાએગા? કયા પેહનેગા? કહાં રહેગા? કહાં સે અપની ઝરૂરતેં પૂરી કરેગા? ઇસ મા'ના કરકે માલ અલ્લાહ તઆલાકી એક ને'મત હે. જિસ્કે ઝરીયે ઇન્સાન અપની ઝરૂરતેં પૂરી કરતા હે ઔર ઝિંદગી ગુઝારનેમેં મદદ હાસિલ કરતા હે. અલ્લાહ તઆલાકી ને'મત હે. અપની ઝાતકે એ'તબારસે ઉસ્મેં કોઇ બુરાઇ નહીં હે.

અસલ ખરાબી

અગર ખરાબી ઔર બુરાઇ હે તો કિસ્મેં હે? ઇસ માલકી મુહબ્બત ઇન્સાનકે દિલમેં પૈવસ્ત હો જાએ, ઇન્સાનકે ઉપર ગાલિબ આ જાએ, ઉસ્કો અપના ગુલામ બના લે. ઔર વો યે ન સમજે કે યે માલ અલ્લાહ તઆલાને મેરી ઝરૂરતકો પૂરા કરને ઔર મેરી ખિદમતકે લિયે પૈદા કિયા હે; બલ્કે માલકી મુહબ્બતમેં ઉસ્કો ખાદિમકે તૌર પર ઇસ્તેમાલ કરનેકે બજાએ અપના મખ્દૂમ બનાકર ખૂદ હી ઉસ માલકી ખિદમતમેં લગ જાતા હે, ઉસ્કે હુસૂલ કે લિયે દૌડ ધૂપ કરતા હે, મારા મારા ફિરતા હે, અપની ઝાત કો ભી ભૂલ જાતા હે. બસ! ઇસી માલકી મુહબ્બત મેં વો ઐસા મસ્ત વ મગ્લૂબ હો જાતા હે, કે વો અપની હકીકત ભૂલ જાતા હે, તો ઉસ માલકી મુહબ્બતકા ઇન્સાનકે દિલમેં પૈવસ્ત હોના યે હે અસલ ખરાબીકી ચીઝ.

ઝરૂરત કી ચીઝ ઝરૂરત સે આગે ન બઢાઓ

માલ તો અલ્લાહકી એક ને'મત હે. ઇન્સાનકી ઝરૂરતોંકી તકમીલકે લિયે અલ્લાહ તઆલાને પૈદા કિયા હે; લેકિન જબ તક ઇન્સાન ઉસ્કો અપની ઝરૂરતકી હદ તક હાસિલ કરે, તબ તક ખૈર હે. ફુકહા કે યહાં એક જુમ્લા ઇસ્તેમાલ કિયા જાતા હે: الضرورةتتقدربقدر الضرورة (જો કામ ઝરૂરત કે પૈશેનઝર અંજામ દિયા જાતા હે, વો ઝરૂરતકી હદ તક હી રેહતા હે) ઉસ્કો ઉસ સે આગે નહીં બઢાયા જાતા. જબ અલ્લાહ તઆલાને ઇન્સાન કી ઝરૂરતોંકે લિયે માલકો પૈદા ફરમાયા હે, તો ઇન્સાનકો ભી ચાહિયે કે ઉસ્કો ઝરૂરત કે મુતાબિક હાસિલ કરે, ઔર ઝરૂરત કે મુતાબિક ઉસ્કો ઇસ્તેમાલ કરે.

માલ કી મુહબ્બત મેં હદ સે આગે ન બઢો

ઈસકી મુહબ્બતમેં ઈત્ના આગે ન બઢ જાએ કે વો અપની ઝાતકો ભૂલ જાએ, અપને મકસદે ઝિંદગીકો ફરામોશ કર દે. મૈં કયૂં પૈદા કિયા ગયા હૂં? અલ્લાહ તઆલાને મુઝે કિસ કામકે લિયે દુન્યા મેં ભેજા હે? વો સબ ભૂલ ભાલકર માલકે હાસિલ કરનેમેં ઐસા લગ જાએ કે અપને આપકો ઉસી મેં લગા કર અપના આરામ, સુકૂન, રાહત, સુખ ચૈન સબ માલ પર કુરબાન કર દેતા હે, નતીજા યે હોતા હે કે માલ કી યહી મુહબ્બત આદમી કે લિયે મુહલિક બન જાતી હે.

દુન્યા ખુબસુરત બેવફા ઔરત કી તરહ હે

અલબત્તા, એક બાત યે હે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને માલો દૌલતમેં એક કશિશ રખી હે, કુર્આનમેં ભી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ચંદ ચીઝોંકા તઝકિરહ કિયા હે. ચુનાંચે કુર્આને પાકમેં સૂરએ આલે ઈમરાન મેં બારી તઆલા ફરમાતે હેં:زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوٰتِ مِنَ النِّسَآءِ وَالْبَنِيْنَ وَالْقَنَاطِيْرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْاَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الْمَاٰبِ۔(آل عمران:١٤) (અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈન ચીઝોંકી મુહબ્બત લોગોંકે લિયે ખુશ્નુમા બના દીં, જો ચીઝેં ઈન્સાન કી નફસાની ખ્વાહીશકે મુતાબિક હેં, યા'ની ઔરતેં, બેટે, સોને ઔર ચાંદીકે લગે હૂએ ઢેર ઔર નિશાન લગે હૂએ ઘોડે, ચૌપાએ ઔર ખેતીયાં. યે સબ દુન્યવી ઝિંદગીકા સામાન હે; (લેકિન) અબદી (હમેશા કે) અંજામકા હુસ્ન તો સિર્ફ અલ્લાહકે પાસ હે.) જો ઘોડે ઉમ્દહ હોતે થે, ઉન પર અહલે અરબ ખુસૂસી નિશાન લગાતે થે, ઉન્કી જગહ આજકલ કારોંને લે લી હે, ઉસ ઝમાનેમેં ઘોડે સવારીકે

કામ આતે થે, ઈસ ઝમાનેમેં ઉંચી ઉંચી કારેં હેં, ઉન્કી મુહબ્બત દિલમેં ભરી હૂઈ હે, ચૌપાએ, મવેશી ઔર ખેતીયાં.

દુન્યા ઈમ્તિહાન કી જગહ હે

અગર આપ ઈન્સાનકી ઝિંદગીકા મુઆયના કરેં તો કહીં ન કહીં યે ચીઝ નઝર આએગી. દેહાત કે લોગોંમેં ખેતી ઔર જાનવર કી મુહબ્બત હે, શહેર વાલોંકો કારોં ઔર ફેકટરીયોંસે મુહબ્બત હે. રહી ઔરતેં, સોને ચાંદીકે ઢેર ઔર માલકી મુહબ્બત; તો વો કિસી દેહાત ઔર શહેરકે સાથ ખાસ નહીં હે. હર એક દિલમેં ઉસ્કી મુહબ્બત ભરી હૂઈ હે. યે સબ કુદરતને આઝમાઈશકે લિયે કિયા હે. વૈસે ભી ઈન્સાન કો દુન્યામેં આઝમાઈશ ઔર ઈમ્તિહાનકે લિયે ભેજા હે. તો અબ ઈસી આઝમાઈશ કા એક હિસ્સા યે ભી હે કે ઈન ચંદ ચીઝોં કી મુહબ્બત ઔર રગબત ઈન્સાન કે દિલોંમેં ડાલી ગઈ, ઔર ઈન ચીઝોંકો અલ્લાહ તઆલાને ઈન્સાનકે લિયે મુઝય્યન કર દિયા.

હઝરત ઉમર ﵁ કી દુઆ

ચુનાંચે હઝરત ઉમર ﵁ કે સિલસિલેમેં મન્કૂલ હે કે આપ ﷺ કે દૌરે ખિલાફતમેં કોઈ ઈલાકા ફતહ હૂવા, ઔર વહાંસે સોને, ચાંદી, ઝેવરાત ઔર બરતન માલે ગનીમતકે તૌર પર આએ. હુઝૂર ﷺ ઔર ખુલફાએ રાશિદીન હઝરત અબૂબક્ર વ ઉમર ﵄ કે ઝમાનેમેં જો માલે ગનીમત આતા થા, મસ્જિદે નબવીકે સેહેનમેં ઉસ્કા ઢેર લગા દિયા જાતા થા, ઔર વહીં સે ઉસ માલકો લોગોંકે દરમ્યાન તકસીમ કિયા જાતા થા, ચુનાંચે મસ્જિદે નબવીકે સેહનમેં ઉસ માલકા ઢેર લગા દિયા ગયા, હઝરત ઉમર ﵁ જબ તશરીફ લાએ ઔર માલ દેખા તો હઝરત ઉમર ﵁ ને એક દુઆ કી, હઝરત ઉમર ﵁ કે હાલાતમેં ઔર

બહોતસી કુતુબે તફસીરમેં, જહાં આસારે સહાબા ﷺ ઔર તાબિઇન બયાન કિયે ગએ હેં,વહાં ઇસ કિસ્સે કો ઝિક્ર કિયા ગયા હે. اللھم إنك ذكرت هذا المال فقلت: زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوٰتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِيْنَ وَالْقَنَاطِيْرِ الْمُقَنْطَرَةِ (એ અલ્લાહ! ઇસ માલો દૌલતકા અપની કિતાબ, કુર્આનમેં આપને તઝકિરહ કિયા, ઔર આપને ફરમાયાઃ મુઝય્યન કર દી ગઇ હે લોગોંકે લિયે પસંદીદહ ઔર મહબુબ ચીઝોંકી મુહબ્બત, ઔરતોંમેં સે ઔર બેટોંમેં સે ઔર સોને ચાંદીકે ઢેર, ઔર નિશાન લગે હૂએ ઘોડે)

હમારે બસ મે નહી

ઔર આપ હી ને કુર્આનમેં દૂસરી જગહ ફરમાયાઃ لِّكَيْلَا تَأْسَوْا عَلٰى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوْا بِمَآ اٰتٰكُمْ (الحديد:٢٣) (તા કે જો ચીઝ તુમ્હારે હાથસે નિકલ જાએ ઉસ પર તુમ અફસોસ ન કરો ઔર જો ચીઝ અલ્લાહ તુમકો દે (ઉસ પર તુમ ઇતરાઓ નહીં) તો અબ જબ આપને ખૂદ ફરમા દિયા કે લોગોં કે લિયે યે ચીઝેં મુઝય્યન કર દી ગઇ, ઔર ઇન ચીઝોંકે મિલને પર લોગોંમેં ઇતરાહટ ઔર ખૂશી પૈદા હોતી હે. તોઃ

إنا لا نستطيع إلا أن نفرح بما زينته لنا (એ અલ્લાહ! અબ હમારે બસમેં નહીં હે કે આપને જિસ ચીઝકો હમારે લિયે મુઝય્યન કર દિયા ઉસ્કો દેખકર હમેં ખૂશી ન હો.) આપને ઇસ્કો બનાયા હી ઐસા કે ઉસ્કો દેખકર આદમી લલચાતા હે, ખૂશ હોતા હે, લિહાઝા اللهم إني أسألك أن ننفقه في حقه وأعوذ بك من شره (એ અલ્લાહ! મૈં આપસે ઇસ બાતકા સવાલ કરતા હૂં કે હમ ઇસ માલો દૌલતકો, તુને જહાં હુકમ દિયા હે, વહાં ખર્ચ કરેં ઔર ઇસ્કે

શરસે તુ હમારી હિફાઝત ફરમા)[1] ગોયા યે તો મુમકિન હે કે આદમી ઈન ચીઝોંસે ખૂશ ન હો, મેરે દિલમેં ભી ઈસ્કી તરફ મયલાન હે.

યે તો હો હી નહીં સકતા

કોઇ બડેસે બડા કયૂં ન હો ઈન્સાનકે મિઝાજ ઔર તબીઅતમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈન ચીઝોંકી મુહબ્બત ડાલી હે, ઈસલિયે ઉસ્કી તરફ તબીઅતકા મયલાન તો હોગા; લેકિન હમ આપસે ઈત્ના સવાલ કરતે હેં કે ઈન ચીઝોંકી મુહબ્બત દિલોંમેં કુદરતી તૌર પર હે, તુ હમારી મદદ ફરમા કે ઈન ચીઝોંકી વજહસે હમ તેરે કિસી હુકમકો ન તોડેં. ઈનકો હાસિલ કરનેકે લિયે તુને જો હુદૂદ કાઈમ કી હે, ઉન્સે હટકર ગલત તરીકેસે ઈસ માલકો હાસિલ ન કરેં. ઈનકો ખર્ચ કરનેકે લિયે તુને જો તરીકે ઔર ઉસૂલો ઝવાબિત બતલાએ હેં, ઉન્સે હટકર હમ માલ ખર્ચ ન કરેં. ગોયા યે માલ હમારે લિયે તેરે અહકામકો તોડનેકા સબબ ન બને. હાસિલ કરેં તો ભી તેરે હુકમકે મુતાબિક, ઔર ખર્ચ કરેં તો ભી તેરે હુકમકે મુતાબિક. ગોયા યે તો હો હી નહીં સકતા કે ઈસ્કી તરફ તબીઅતકા મયલાન ન હો, હાસિલ યે હે કે યે ચીઝેં, માલો અવલાદ, ઔરતેં ઔર સોને ચાંદીકે ઢેર હમારે લિયે હલાકત ઔર તબાહીકા સબબ ન બનેં.

હમેં એહતિયાત કરના હે

અલ્લાહ તઆલાને ઈન્સાનકે દિલમેં માલકી તરફ કુદરતી તૌર પર કશિશ રખી હે; લેકિન હમેં એહતિયાત કરના હે કે માલ હમારે લિયે અલ્લાહકે અહકામકો તોડનેકા ઝરીયહ ન બને, હમ કૌનસે તરીકે સે હાસિલ કર રહે હેં? હલાલ ઔર જાઇઝ તરીકેસે હાસિલ કર રહે

---

[1] અઝઝુહદુ (અબૂ દાવૂદ) : ૮૬(૭૧)

હેં? અલ્લાહ તઆલાને માલ હાસિલ કરનેકા જો તરીકા બતલાયા હે, ઉન તરીકો ઔર ઉસૂલોંકો સામને રખકર ઔર બરત કર કે હાસિલ કર રહે હેં? યા ફિર નાજાઇઝ ઔર હરામ તરીકેસે? અલ્લાહને માલ હાસિલ કરનેકે લિયે જો અહકામ દિયે ઉન્કો તોડકર? મતલબ યે હે કે આદમી માલકો હાસિલ તો કરે; ક્યૂંકે યે ઝરૂરતકી ચીઝ હે, ઈસ્કે બગૈર કામ નિકલતા નહીં હે. લેકિન ઈસ્કે હાસિલ કરને ઔર ઈસ્તેમાલમેં અલ્લાહ તઆલાકી નાફરમાનીકા સૂદૂર ન હો, વર્ના તો યે માલ બજાએ ને'મત ઔર ખૈરકે અઝાબ બન જાએગા.

વો માલ ખૈર નહી

ચુનાંચે કુર્આને પાકમેં અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કો ભી બતલાયા હે કે માલકી મુહબ્બત જબ અપની હુદૂદસે આગે બઢ જાતી હે, શરીઅતકી તરફસે ઉસ્કે લિયે જો બોર્ડર મુકર્રર કી ગઇ હે, ઉસે ક્રોસ કર જાતી હે, તો ફિર આદમીકે લિયે બજાએ ને'મત કે મુસીબત બન જાતી હે. બજાએ ખૈરકે શર બન જાતી હે, બજાએ રાહતો સુકૂન ઔર ચૈનો આરામકે મુસીબત ઔર અઝાબ બન જાતી હે. અલ્લાહ તઆલા ને મુશરિકીન ઔર મુનાફિકીનકી તરફ ઈશારા કરતે હૂએ હુઝૂર ﷺ કો ફરમાયા: فَلَا تُعۡجِبۡكَ اَمۡوَالُهُمۡ وَلَاۤ اَوۡلَادُهُمۡ ؕ اِنَّمَا يُرِيۡدُ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمۡ بِهَا فِى الۡحَيٰوةِ الدُّنۡيَا وَتَزۡهَقَ اَنۡفُسُهُمۡ وَهُمۡ كٰفِرُوۡنَ۔(التوبة:۵۵)(એ નબી! ઈન કાફિરોં, મુશરિકોં ઔર મુનાફિકીનકા માલ ઔર ઈન્કી અવલાદેં તુમકો તઅજ્જુબમેં ન ડાલે, અલ્લાહ તઆલા ચાહતે હેં કે ઈસી માલ ઔર અવલાદ કે ઝરીયેસે ઉન્કો દુન્યાકી ઝિંદગીમેં અઝાબ દેં, ઔર ઉન્કી જાનેં દુન્યાસે જાતે હૂએ ઐસી હાલતમેં નિકલે કે વો અલ્લાહકા ઈન્કાર કરનેવાલે હોં) યે તઅજ્જુબ ન હો કે ઉન્કે પાસ ઈત્ના સારા માલ ઔર અવલાદેં કહાંસે આઇ? યે તો

દુન્યાસે ઈમાનસે મહરૂમી કી હાલતમેં જાએંગે. લિહાઝા જો માલ અલ્લાહકી નાફરમાની પર આમાદહ કરે, વો ખૈર નહીં; બલ્કે શર હે, ને'મત નહીં; બલ્કે મુસીબત હે, રાહત નહીં; બલ્કે અઝાબ હે. માલ ભી કભી અઝાબ કી શકલ ઈખ્તિયાર કરતા હે.

માલ અઝાબ બના હુવા હે

દેખો! દુન્યામેં બહોતસે ઐસે લોગ હેં જિન્કે પાસ માલકા ઢેર લગા હૂવા હે. ઉન્કે પાસ માલો જાઈદાદ ઔર અમ્લાક કી ઈત્ની બડી મિકદાર હે, કે ઉન્કો ખૂદ મા'લૂમ નહીં હે કે હમારી મિલ્કીયતમેં કિત્ના માલ હે? લોગ ઉન્કી માલકી ઝયાદતી પર રશ્ક ઔર તઅજ્જુબ કરતે હેં, કે ઉન્કે પાસ ઈત્ના ઝયાદહ માલ હે! લેકિન ઉન લોગોં કે લિયે વો માલ મુસીબત બના હૂવા હે. ઉસીકે ચકકરમેં ફંસે હૂએ હેં કે ઝમીનકે બહોત બડે હિસ્સે પર કિસીને કબઝા કર રખા હે. અબ ઈસ ફિક્રમેં હેં કે ઈસ્કો કૈસે છુડાયા જાએ ? કેસ લડ રહે હેં, નીચલી કોર્ટમેં, હાઈકોર્ટમેં, સુપ્રિમકોર્ટમેં, હઝારોં, લાખોં, રૂપયે ખર્ચ ભી હો રહે હેં, રાતોંકી નીંદ ભી ગાઈબ હે. ઈસી તરહ કિસી ફેકટરીમેં નુકસાન હો રહા હે, ઉસ્કી વજહસે ચૈનો સુકૂન છિના હૂવા હે. ફેકટરીવાલે નુકસાન બરદાશ્ત નહીં કર સકતે. જબ તક ચલતી રહેતી હે તબ તક કામ કી હે, ઉસ સે ફાઈદહ હાસિલ હો સકતા હે; ઔર અગર નુકસાન મેં જા રહી હે તો દર્દે સર હે. રાતોંકી નીંદ ખરાબ કર દેતી હે. મતલબ યે હે કે ઉન્કે પાસ સબ કુછ હે. લોગ ઉન્કે પાસ ચીઝેં દેખકર ઉન પર રશ્ક કરતે હેં; લેકિન ઉન્કો દૌલત, જાઈદાદ, કારખાનોં, ફેકટરીયોં ઔર કારોબારકી વજહસે ન દિનમેં સુકૂન, રાહત ઔર ચૈન હે, ન રાતમેં નીંદ આ રહી હે. તો માલ ઉન્કે લિયે અઝાબ બન ગયા હે. અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઉસ્કે

ઝરીયે ઉન્કો અઝાબ દે રહે હેં, ઉન્કી ઝિંદગી બજાએ સુકૂનકે, બેચૈની ઔર ઈઝતિરાબકી હાલાતમેં ગુઝર રહી હે.

કનાઅત અપનાઓ

ઈસલિયે માલ થોડા હો; લેકિન બાઈસે સુકૂન હો. જૈસા કે ગુઝર ચૂકાઃ اللهم قنعني بما رزقتني وبارك لي فيه (એ અલ્લાહ! તુ મુઝે રોઝીમેં કનાઅત અતા ફરમા, ઔર ઉસ્મેં બરકત અતા ફરમા.) તેરી દી હૂઈ ઈસ રોઝી પર મૈં દિલસે રાઝી હૂં, દિલમેં ઝયાદહકી તલબ ન હો, હિર્સ, લાલચ, બેચૈની ન હો કે ઈત્ના હી કયૂં મિલ રહા હે? બલ્કે તેરી તરફસે મુઝકો જો મિલ રહા હે ઉસ પર મેરા દિલ રાઝી હો, ઔર મેરે લિયે ઈસ્મેં બરકત દે દે. યા'ની ઐસા બના દે કે ઉસ સે મેરી સારી ઝરૂરતેં પૂરી હો જાએં. અગર ઐસા માલ હે; તો આદમીકે લિયે ને'મત હે. ઉસ્કે લિયે ચૈન ઔર સુકૂનકા ઝરીઅહ હે. દુન્યા ઔર આખિરતમેં ભી વહી માલ આદમીકે લિયે ખૂશગવારીકા સબબ હોતા હે, જિસ પર આદમીકો કનાઅત હાસિલ હો રહી હે, ઉસ્કી ઝરૂરતેં પૂરી હો રહી હો, ચૈન હાસિલ હો રહા હો. જો માલ બેચૈનીકા, બેઈત્મીનાની વ ઈઝતિરાબકા સબબ બનતા હે, દુન્યા ઔર આખિરતમેં વો માલ ઈન્સાનકે હકમેં અઝાબકા મકામ હાસિલ કર લેતા હે. ઈસી કો અલ્લાહ તઆલાને કુર્આને પાકમેં મુશરિકીન ઔર મુનાફિકીનકે લિયે ફરમાયા કે ઉન્કે માલકો દેખકર તઅજ્જુબમેં પડનેકી ઝરૂરત નહીં. અલ્લાહ ઈસી માલ ઔર અવલાદકો ઉન્કે લિયે અઝાબ બનાએ હૂએ હે.

બર તુ બાયદ એ અઝીઝ!

એક મો'મિનકો ચાહિયે કે ઉસ્કી હાલત ઉન મુશરિકોં ઔર મુનાફિકીન જૈસી ન હો; બલ્કે ઉસ્કે હકમેં માલ, અવલાદ સુકૂન ઔર ચૈનકા ઝરીઅહ હો. હાસિલ યે હે કે માલ હે ઝરૂરતકી ચીઝ; લેકિન

ઉસ્કી મુહબ્બત ઉસ્કે દિલમેં ઘર નહીં કરની ચાહિયે. જહાં દિલમેં મુહબ્બત આ ગઇ તો ફિર માલ ખાદિમ નહીં રહેગા; બલ્કે મખ્દૂમ બન જાએગા, ઔર આદમીકે લિયે ચૈનો સુકૂનકા ઝરીઅહ નહીં રહેગા; બલ્કે બેચૈની ઔર બેઇત્મીનાની કા ઝરીઅહ બનેગા, આદમીકે લિયે ખૈર નહીં; બલ્કે શર ઔર અઝાબ બન જાએગા.

યહીં છોડ કર જાના પળગા

અલ્લાહ તઆલા બતલા રહે હેં કે ઇન્સાનકી યે દો કમઝોરીયાં (વો અપને રબ કા નાશુક્રા હે ઔર માલ કી મુહબ્બત મેં પકકા હે) હે. ઉન્સે નજાત પાને કા કયા તરીકા હે? ઉસ્કી દવા કયા હે? વો દવા આગે બતલા દી: اَفَلَا يَعۡلَمُ اِذَا بُعۡثِرَ مَا فِى الۡقُبُوۡرِ (કયા ઉસ્કો મા'લૂમ નહીં કે જબ કબ્રોંમેં જો કુછ ભી હે વો બાહર નિકાલકર ફૈલા દિયા જાએગા) યા'ની વો ઇન્સાન જો માલકી મુહબ્બતમેં ગિરફતાર હો કર ઉસી કે લિયે અપના સબ કુછ કુરબાન કર રહા હે, ઉસ્કો સોચના ચાહિયે કે આખિર ઇસ દુન્યાસે ઉસ્કો એક દિન જાના હે. ચાહે કિત્ના હી માલ કયૂં ન કમા લિયા હો, માલોં કે ઢેર હાસિલ કર લિયે હોં, તબ ભી વો માલ સાથ લે કર નહીં જાએગા, યહાં છોળકર જાના પડેગા.

કુછ ન કામ આએગા સરમાયા તેરા

અગલી મજલિસમેં એક હદીષ આપકો બતલાઇ થી કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ઇરશાદ ફરમાયા: જબ આદમીકા જનાઝા ઉઠતા હે તો ઉસ્કે સાથ તીન ચીઝેં જાતી હેં. **(૧)** જનાઝેકો લે કર જાનેવાલે અઇઝઝા, અકારિબ, અહલો અયાલ, બેટે વગૈરહ **(૨)** કુછ માલ ભી જાતા હે, જેસે જનાઝેકી ચારપાઇ, ચાદર ઔર કુછ ચીઝેં ભી હોતી હેં.

(૩) તીસરે ઉસ્કે આ'માલ.[1] ઉસ્કો બતલાયા જા રહા હે કે દેખો! જબ મૌત આએગી, તો યે સારી દૌલત જિસ્કે લિયે આપને અપના સબ કુછ છોળા થા, વો યહીં છોળકર જાના પડેગા. ઔર કબ્રમેં ન દૌલત આએગી, ન અહલો અયાલ. હાં! આ'માલ સાથ આએંગે ઔર કામ દેંગે.

જહન્નમ કા ઈંધન

ઈસલિયે ઝરૂરી હે કે ઉસ દિનકો યાદ કરો જબ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કબ્રોંકે મુર્દોંકો ઝિંદા કર કે ઝમીન પર ફૈલાએંગે, યા'ની કયામતકા દિન, દૂસરા સૂર ફૂંકે જાનેકે બાદ કબ્રમેં જો કુછ ભી હે ઉસ્કો અલ્લાહ તઆલા બાહર નિકાલ કર ઝમીન પર ફૈલા દેંગે, સોંચો! ઉસ દિન યે દૌલત જો તુમને જમા કી હે. હલાલ ઔર હરામ ઔર જાઈઝ નાજાઈઝકી તમીઝ કિયે બગૈર. કયા વો તુમ્હારે કામ આએગી? યા તુમ્હારે લિયે જહન્નમકા ઈંધન બનેગી? યે તો જહન્નમકા ઈંધન બનેગી.اِنَّ الَّذِيْنَ يَاْكُلُوْنَ اَمْوَالَ الْيَتٰمٰى ظُلْمًا اِنَّمَا يَاْكُلُوْنَ فِىْ بُطُوْنِهِمْ نَارًا۔(النساء:١٠)

(જો લોગ યતીમોંકા માલ ખાતે હેં, યા'ની નાજાઈઝ તરીકેસે માલ હાસિલ કરતે હેં, વો અપને પેટમેં આગ ભર રહે હેં)દુન્યામેં આગ હોનેકા પતા નહીં ચલતા, યહી ચીઝ કયામતમેં આગકી શકલ ઈખ્તિયાર કર લેગી. બહરહાલ! કયામતકે રોઝ સબકો કબ્રોંસે બાહર નિકાલા જાએગા.

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૧૨૦૮૦

સીનોં કે રાઝ ખોલ દિયે જાએંગે

وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُوْرِ (ઔર સીનોં કે રાઝ ખોલે જાએંગે) ફાશ કિયે જાએંગે, આજ તો બહોતસે લોગ માલ કમાતે હૂએ અપને આપકો ઔર લોગોંકો ધોકા દેનેકે લિયે યૂં કેહતે હેં: મૈં તો અચ્છી નિયતસે માલ કમા રહા હૂં. અચ્છી નિયતકા દા'વા કરતે હેં. અબ તુમ્હારે દિલમેં કયા હે? વો તો કોઇ નહીં જાનતા. લેકિન વહી દિલ કે ઈરાદે, દિલકી નિયતે ચાહે અચ્છી હો યા બુરી, કયામતમેં સારી દુન્યા દેખ લેગી. દુન્યામેં તો હમ લોગોંકો ધોકા દેતે રેહતે થે કે માલ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરનેકે લિયે, નેકી કે કામોં કે લિયે કમા રહા હૂં. લોગોં કો ભી એક જૂઠ કેહ રહે થે, ઔર અપને આપકો ભી ધોકા દે રહે થે. કલ કો કયામતમેં દિલોંકે સબ રાઝ ખોલ દિયે જાએંગે, તો ઉસ વકત લોગોંકો પતા ચલેગા કે યે જૂઠ બોલ રહા થા, અપને આપકો ભી ધોકા દે રહા થા.

اِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيْرٌ (ઔર લોગોંકો યે ભી મા'લૂમ હો જાએગા કે હમારે રબ કો હમારે હાલ કા સબ કુછ પતા થા)

અભી આદમી કો યે ભૂલે સે ભી ખયાલ નહીં આતા કે અલ્લાહ સબ કુછ જાનતા હે, કાફિરોં ઔર મુશરિકોં કા તો ઈમાન ભી નહીં હે. લેકિન જો મુસલમાન ગફલતમેં પડે હેં, ઉન્કા ઈમાન તો હે; લેકિન ઈસ્તેહઝાર નહીં હે, કયામતકે રોઝ સબ અપની આંખોંસે દેખ લેંગે કે અલ્લાહ સબ જાનતે હેં.

સરકારી ગવાહ

બલ્કે અલ્લાહ તઆલાકે ગવાહ, કુદરત કે સી.આઇ.ડી. (C.I.D.) હમારે સાથ લગે હૂએ હેં, વો ઉસ્કે ખિલાફ ગવાહી દેંગે, કાન, ઝબાન, હાથ, પાઉં જિન્સે અપની ખ્વાહીશાત પૂરી કરનેકે લિયે ગુનાહોંકા

ઈરતિકાબ કિયા થા, યહી આ'ઝા હમારે ખિલાફ ગવાહી દેંગે. યે હમારે સાથ સરકારી ગવાહ લગે હૂએ હેં, ચૌબીસ ઘંટે સબ કુછ દેખ રહે હેં. અભી બોલતે નહીં હેં. કલ કો કયામતમેં જબ અલ્લાહ તઆલા ઉન્કો બોલને કી તાકત દેંગે ઔર વો હમારે ખિલાફ ગવાહી દેંગે, તો ઉસ વકત ઈન્સાન ઉન્સે કહેગા કે તુમ હમારે ખિલાફ ગવાહી દેતે હો? વો કહેંગે કે અલ્લાહને હમકો બોલનેકી તાકત દી હે. અલ્લાહકા હુકમ હે, હમ તો ઉસ સે હટ નહીં સકતે, હમકો ગવાહી દેની પડેગી. કોઈ બાહરકા ગવાહ હો તો વહાં આદમી યે ઈલઝામ ભી લગા સકતા હે કે યે મેરા દુશ્મન હે, મેરા મુખાલિફ હે ઈસલિયે મુઝકો નુકસાન પહોંચાને કે લિયે મેરે ખિલાફ ગવાહી દેતા હે; લેકિન યે તુમ્હારા હાથ, તુમ્હારે પાઉં, તુમ્હારી ઝબાન, તુમ્હારા દિલ યે તુમ્હારે અપને આ'ઝા તુમ્હારે ખિલાફ ગવાહી દેંગે.

સબ ખુલ જાએગા

આજકલ બહોતસે આદમી કારોબારમેં જો ગડબડ કરતે હેં, વો કિસીકો નહીં બતાતે, સબ કુછ અપને દિલમેં છુપાકર રખતે હેં, લેકિન કયામતકે રોઝ વો સબ બાહર આ જાએગા, સારી દુન્યા દેખેગી, સબ કુછ ખુલ જાએગા, સારે હાલાત લોગોંકે સામને આએંગે, કોઈ રાઝ, રાઝ નહીં રહેગા. કોઈ ભેદ, ભેદ નહીં રહેગા. ફિર ઉસ વકત આદમી દેખેગા કે અલ્લાહ તઆલાકો સબ કુછ મા'લૂમ હે, અલ્લાહ તઆલાસે હમ કિસી ચીઝકો છુપા નહીં સકતે. વો હિસાબ ભી લેગા, ઔર તુમ્હારે આ'માલ કા બદલા ભી દેગા. અગર તુમને અચ્છે કામ કિયે હેં તો ઉસ પર તુમકો જઝા મિલેગી, અચ્છા બદલા મિલેગા ઔર ગુનાહ કિયે હેં તો સઝા હોગી.

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો અલ્લાહ તઆલાકે હુકમકે મુતાબિક ઉન ચીઝોં કે હાસિલ કરને ઔર ઇસ્તેમાલ કરને કી તૌફીક અતા ફરમાએ. આમીન.

ઈહયા મેં નકલ કિયા હે કે ઈબ્ને સવ્બાન ﷺ ને અપને કિસી અઝીઝ સે ઉસ્કે સાથ ઇફતાર કા વા'દા કિયા, મગર દૂસરે રોઝ સુબ્હ કે વકત પહોંચે, ઉન્હોંને શિકાયત કી તો કહા કે અગર મેરા તુમસે વા'દા ન હોતા તો હરગિઝ ન બતાતા કે કયા રૂકાવટ પૈશ આઇ, મુઝે ઇત્તિફાકન દેર હો ગઇ થી, યહાં તક કે ઈશા કી નમાઝ કા વકત આ ગયા, ખ્યાલ હૂવા કે વિત્ર ભી સાથ હી પઢ લૂં કે મૌત કા ઇત્મીનાન નહીં, કભી રાત મેં મર જાઉં ઔર વો મુઝ પર બાકી રેહ જાએ, મૈં દુઆએ કુનૂત પઢ રહા થા કે મુઝે જન્નત કા એક સબ્ઝ બાગ નઝર આયા જિસ્મેં હર કિસ્મ કે ફૂલ વગૈરહ થે, ઉસ્કે દેખને મેં ઐસા મશ્ગૂલ હૂવા કે સુબ્હ હો ગઈ. ઈસ કિસ્મ કે સેંકડોં વાકિઆત હેં જો બુઝુર્ગોં કે હાલાત મેં દર્જ હેં, લેકિન ઉનકા ઈઝહાર ઉસ વકત હોતા હે, જબ માસિવા સે અલગ હો જાવે ઔર ઉસી જાનિબ કામિલ તવજ્જુહ હો જાવે.

(ફઝાઈલે આ'માલ,ફઝાઈલે કુર્આન સફા:૫૨૬)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ઝિલઝાલ

(કિસ્ત – ૧)

(તારીખ:- ૨૫,જુમાદલઉખરા ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૩,માર્ચ ૨૦૧૯ બરોઝ:સનિચર)

الحمدللهنحمدهونستعينهونستغفرهونؤمنبهونتوكلعليهونعوذباللهمنشرور أنفسناومنسيئاتأعمالناونعوذباللهمنشرورأنفسناومنسيئاتأعمالنامنيهدهالله فلامضللهومنيضللهفلاهاديلهونشهدأنلاإلهإلااللهوحدهلاشريكلهونشهدأنسيدناو مولانامحمداًعبدهورسولهأرسلهإلىكافةالناسبشيراًونذيراًوداعياًإلىاللهبإذنهوسراجاً منيراًصلىاللهتعالىعليهوعلىاٰلهوأصحابهوباركوسلمتسليماًكثيراًكثيراً-أمابعد:

فأعوذباللهمنالشيطٰنالرجيم۔ بسماللهالرحمٰنالرحيم۔

اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَاَخْرَجَتِ الْاَرْضُ اَثْقَالَهَا ﴿٢﴾ وَقَالَ الْاِنْسَانُ مَا
لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَّصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًا ۙ
لِّيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَّرَهٗ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَّرَهٗ ﴿٨﴾

પસ મન્ઝર

ઈસ સૂરતકા નામ زلزال, યા اذازلزلت યા زلزلة હે. ઈસ્મેં કયામતકે દિન આનેવાલે એક સખ્ત તરીન ભોંચાલ ઔર ઝલઝલેકી ખબર દી ગઇ હે, લિહાઝા ઉસ્કા નામ સૂરએ ઝિલઝાલ રખા ગયા હે.

મુશરિકીને મક્કા કયામતકે મુતઅલ્લિક પુછતે રેહતે થે, કયૂંકે વો કયામતકા ઈન્કાર કરતે થે, માનતે નહીં થે. ઉન્કે ઈસ સવાલકા કુર્આનમેં મુખ્તલિફ જગહોં પર તઝકિરહ હે. વો પુછતે થે:

مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ۔(الملك:٢٥) (કયામત આનેવાલી હે,યે વા'દા કબ પૂરા હોગા? અગર તુમ અપની બાતમેં સચ્ચે હો) સુરએ કિયામહમેં હે: اَيَّانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِ۔(القيامة:٦)(કયામતકા દિન કબ હોગા?) مَتٰى هٰذَا الْفَتْحُ۔(السجدة:٢٨) (યે ફૈસલા કબ હોગા?) يَسْئَلُوْنَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰهَا۔(الاعراف:١٨٧،النزعت:٤٢)(યે લોગ કયામતકે મુતઅલ્લિક પુછતે હેં કે વો કબ આએગી?) તો મુશરિકીનકી તરફસે કયામતકે વુકુઅકે સિલસિલેમેં મૌકા બ મૌકા મુખ્તલિફ અંદાઝસે સવાલાત કિયે જાતે થે, ઈસ સૂરતમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઉન્કો જવાબ દિયા હે; લેકિન ઈસ જવાબમેં કયામતકે કુછ હાલાત બતલાએ ગએ હેં, લેકિન ઉસ્કી તઅયીનકા ઈલ્મ અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને અપની ઝાત પાકકે સાથ મખ્સૂસ રખા હે; કિસીકો મા'લૂમ નહીં.યહાં તક કે હુઝૂરે અકરમ ﷺ ઔર હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام કો ભી મા'લૂમ નહીં.

ઈલ્મી જવાબ

હદીષકી કિતાબોંમેં એક હદીષ હે, જિસ્કો "હદીષે જિબ્રઈલ" કેહતે હેં, જિસ્મેં એક વાકિઅહ બયાન કિયા ગયા હે કે નબિયે કરીમ ﷺ કી વફાત સે કબ્લ એક મરતબહ હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام ગૈર મઅરૂફ ઈન્સાની શકલમેં તશરીફ લાએ, આમ તૌર પર હઝરત દિહયહ બિન ખલીફહ કલ્બી رضي الله عنه કી શકલમેં તશરીફ લાતે થે, યે એક બડે હસીનો જમીલ સહાબી થે. લેકિન ઉસ રોઝ ઉન્કી શકલમેં નહીં; બલ્કે એક ઔર અજનબી શકલમેં આએ ઔર નબિયે કરીમ ﷺ સે મુખ્તલિફ સવાલાત કિયે: ઈસ્લામ કયા હે?ઈમાન કયા હે?એહસાન કયા હે?ઉન્હી

સવાલાતમેં એક સવાલ યે ભી થા કે કયામત કબ આએગી? ઉસ્કે જવાબમેં નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા:ماالمسؤول عنها بأعلم من السائل(જિસ સે સવાલ કિયા ગયા હે, વો પુછનેવાલેસે ઝયાદહ નહીં જાનતા હે)[1]

અપના જવાબ ભૂલ ગએ?

યહાં એક લતીફા ઔર નુકતા હે કે આપ ﷺ યૂં ભી જવાબ દે સકતે થે કે મુઝે મા'લૂમ નહીં કે કૌનસે દિન ઔર તારીખમેં કયામત આનેવાલી હે. લેકિન જવાબકા દૂસરા અંદાઝ ઈખ્તિયાર કરનેકે સિલસિલેમેં શારિહીને હદીષને દો બાતેં લિખી હેં:

(૧) એક મરતબહ હઝરત ઈસા عليه السلام ને હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام સે પુછા થા કે કયામત કબ આનેવાલી હે? તો હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام ને ઈસી જુમ્લે ઔર ઈન્હી અલફાઝમેં ઉન્કો જવાબ દિયા થા: ماالمسؤول عنها بأعلم من السائل (જિસ સે સવાલ કિયા જા રહા હે વો સવાલ કરનેવાલેસે ઝયાદહ નહીં જાનતા)[2] ગોયા હુઝૂર ﷺ હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام કો તંબીહ કરના ચાહતે થે કે અપના જવાબ ભૂલ ગએ કયા?

જવાબ બહરહાલ યહી રહેગા

(૨) આપ ﷺ ને એક ઉસૂલી જવાબ દિયા કે કયામતકે મુતઅલ્લિક જિસ સે સવાલ કિયા જા રહા હે, વો સવાલ કરનેવાલે સે ઝયાદહ જાનતા નહીં હે, યા'ની આપકા સવાલ ઐસા હે કે જબ ભી યે સવાલ કિયા જાએગા, ઉસ્કા જવાબ યહી હોગા, કે પુછે જાનેવાલેકો પુછનેવાલેસે ઝયાદહ ઈસ્કા ઈલ્મ ન હોગા. ચાહે પુછનેવાલે હઝરત

---

1 મુસ્નદે અહમદ : ૧૮૪
2 ફત્હુલબારી : ૨/૩૫૨

જિબ્રઈલ ﷺ હોં યા કોઇ ઔર, યા પુછે જાનેવાલે હુઝૂર ﷺ હોં યા કોઇ ઔર, જવાબ બહરહાલ યહી હોગા.

શાને નુઝૂલ

તો કયામતકા મુતઅય્યન વકત(તારીખ સાલ) કોઇ નહીં બતલા સકતા હે. યે એક ઐસા ઇલ્મ હે જો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને અપની ઝાતકે સાથ મખ્સૂસ રખા હે. કુર્આને કરીમ મેં ભી ઉસકી અલામતેં ઔર નિશાનીયાં બતલાઇ ગઇ હેં, લિહાઝા જબ મુશરિકીનકી તરફસે બારબાર સવાલ હોતે થે તો ઉસ્કે જવાબમેં કુર્આનમેં મુખ્તીલફ મૌકોં પર, મુખ્તલિફ આયતેં ઔર સૂરતેં નાઝિલકી ગઇ હેં. યે સૂરત ભી ઉસી મુનાસબતસે નાઝિલ હૂઇ, જિસ્મેં કયામતકે કુછ હાલાત બતલાએ ગએ હેં કે કયામત જબ આએગી તો કયા હોગા? લેકિન કૌનસે દિન, તારીખ ઔર સાલમેં આએગી? યે નહીં બતલાયા ગયા.

..સુબ્હ કા ઈન્તિઝાર નહી ફરમાયા

હાં! ઇસ સૂરતમેં અલ્લાહ તઆલાને કયામતકે કુછ હાલાત બતલાએ, વો ભોંચાલ ઔર ઝલઝલા (ધરતીકંપ) કિત્ના ખતરનાક હોગા? યે બતલાયા ગયા હે. હઝરત શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ દેહલવી رحمه الله ને તફસીરે અઝીઝીમેં તફસીરકી કિતાબોં કે હવાલેસે લિખા હે કે યે સૂરત રાતકા એક હિસ્સા ગુઝર જાને કે બાદ નબિયે કરીમ ﷺ પર નાઝિલ હૂઇ. આપ ﷺ કી આદતે શરીફા તો યે થી કે રાતકો અગર કોઇ આયત યા ચંદ આયતેં યા કોઇ સૂરત નાઝિલ હોતી થી, તો આપ ﷺ રાત હી સહાબા رضي الله عنهم કો નહીં બતલાતે થે; બલ્કે દિનકા ઇન્તિઝાર કરતે, જબ દિનમેં સહાબા رضي الله عنهم આપ ﷺ કી ખિદમતમેં આતે તબ આપ ﷺ નઇ નાઝિલ શુદહ આયત યા સૂરત ઉન્કે સામને

પઢકર સુનાતે થે. લેકિન જબ યે સૂરત રાત કા કુછ હિસ્સા ગુઝરને કે બાદ નાઝિલ હૂઇ તો નબિયે કરીમ ﷺ ને સુબ્હકા ઇન્તિઝાર નહીં ફરમાયા, ઉસી વકત ઘરસે બાહર તશરીફ લાએ ઔર હઝરાતે સહાબા ﷺ કે સામને ઇસ સૂરત કી તિલાવત ફરમાઇ.[1]

નિકાહ કર ! નિકાહ કર !

ઈસ સૂરતકી ફઝીલત કે સિલસિલેમેં તિરમિઝી શરીફકી રિવાયત હે: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِرَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِهِ: هَلْ تَزَوَّجْتَ يَا فُلَانُ؟ قَالَ: لَا وَاللّٰهِ يَا رَسُولَ اللهِ، وَلَا عِنْدِي مَا أَتَزَوَّجُ بِهِ، قَالَ: أَلَيْسَ مَعَكَ قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ؟ قَالَ: بَلَى، قَالَ: ثُلُثُ الْقُرْآنِ، قَالَ: أَلَيْسَ مَعَكَ إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ وَالْفَتْحُ؟ قَالَ: بَلَى، قَالَ: رُبُعُ الْقُرْآنِ قَالَ: أَلَيْسَ مَعَكَ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ؟ قَالَ: بَلَى، قَالَ: رُبُعُ الْقُرْآنِ قَالَ: أَلَيْسَ مَعَكَ إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ؟ قَالَ: بَلَى، قَالَ: رُبُعُ الْقُرْآنِ قَالَ: تَزَوَّجْ تَزَوَّجْ (નબિયે કરીમ ﷺ ને એક મરતબહ એક આદમીસે પુછા:એ ફલાં! કયા તુમને નિકાહ કર લિયા? ઉસ્ને અર્ઝ કિયા: બિલ્કુલ નહીં યા રસૂલલ્લાહ! ઔર મેરે પાસ શાદી કરનેકે લિયે કુછ ભી નહીં. હુઝૂર ﷺ ને પુછા: કયા તેરે પાસ قل هو الله أحد નહીં હે? ઉસ્ને કહા કયૂં નહીં! ફરમાયા: વો એક તિહાઇ કુર્આન હે.

ફિર હુઝૂર ﷺ ને દૂસરા સવાલ કિયા: કયા તેરે પાસ સૂરએ اذا جاء نصر الله والفتح નહીં હે? ઉસ્ને કહા: કયૂં નહીં, હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: યે સૂરત કુર્આનકા એક ચૌથાઇ હે.

ફિર હુઝૂર ﷺ ને પુછા: કયા તેરે પાસ قل یاایها الکافرون નહીં હે? ઉસ્ને જવાબમેં કહા: કયૂં નહીં, આપ ﷺ ને ફરમાયા: યે તો એક ચૌથાઇ કુર્આન હે.

---

[1] તફસીરે અઝીઝી : સફા ૬૧૨

ફિર આપ ﷺ ને સવાલ કિયાઃ કયા સૂરએ اذازلزلت الارض زلزالها તુમહે યાદ નહીં હે? ઉસ્ને કહાઃ કયૂં નહીં, હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ યે ભી એક ચૌથાઇ કુર્આન હે.નિકાહ કર લે, નિકાહ કર લે.)[1]

અલગર્ઝ! ઈસ્કી ફઝીલત યે હે કે ઈસ્કો પઢને પર એક ચૌથાઇ કુર્આનકે બરાબર સવાબ મિલતા હે.

નિસ્ફ કુર્આન કા સવાબ

તિરમિઝી હી મેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ رضي الله عنه કી રિવાયત હે કે હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ સૂરએ اذازلزلت الارض زلزالها નિસ્ફ કુર્આનકે બરાબર હે, સૂરએ قل هو الله احد તિહાઇ કુર્આનકે બરાબર હે, ઔર قل يايها الكافرون ચૌથાઇ કુર્આનેકે બરાબર હે.[2]

જામેઅ' ઔર યકતા

ઈસ સૂરતકે આખિરમેં દો આયતેં હેંઃ فَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَّرَهٗ ۝ وَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَّرَهٗ ۝ યે અછુતી ઔર ઐસી જામેઅ આયાતેં હેં કે યૂં કહા જા સકતા હે કે પૂરી શરીઅતે મુતહહરહકી તા'લીમાત કા એક ખુલાસા હે. બુખારી શરીફકી રિવાયત હે, હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ الاٰية الجامعة الفاذة (એક જામેઅ ઔર યકતા આયત હે)[3] યા'ની ઐસી જામેઅ કોઇ દૂસરી આયત કુર્આનમેં નહીં હે. શરીઅત કી તા'લીમ યહી તો કેહતી હે કે અચ્છા અમલ કરોગે તો અચ્છા બદલા મિલેગા, ચાહે છોટા સા કયૂં ન હો, ઔર બુરા અમલ કરોગે ચાહે વો છોટા સા

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૧૩૩૦૯, મુસ્નદે બઝઝાર : ૬૨૪૭

[2] તિરમિઝી શરીફ : ૨૮૯૪

[3] સહીહ બુખારી : ૨૩૭૧, ૪૯૬૨, ૭૩૫૬

કયૂં ન હો, ઉસ્કા બુરા બદલા મિલેગા. ગોયા ઈન દો આયતોંમેં કુર્આને પાક કી તા'લીમાત કા ખુલાસા આ ગયા હે. યે ભી ઈસ સૂરત કી એક ખુસૂસિયત હે.

સખ્ત ભોંચાલ

ઈસ સૂરતમેં જિસ ભોંચાલકા તઝકિરહ હે. જબ ઝમીન અપને ભોંચાલ કે સાથ ઝંઝોળી જાએગી. વો કયામતકા ઝલઝલા હે. દુન્યાકે ઝલઝલોંકી તરહ નહીં હે, દુન્યાકે ઝલઝલે એક દો યા તીન ચાર શેહરોં કો હિલા દેતે હેં, દૂસરી જગહ ઉસ્કા પતા ભી નહીં ચલતા, જબ કે યે તો ઈત્ના ઝબરદસ્ત ઔર ખતરનાક ઝલઝલા હોગા કે સૂરએ હજ મેં અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ફરમાયા: يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمْ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَیْءٌ عَظِيْمٌ۔(الحج:١) (એ લોગોં! અપને પરવરદિગારકે ગઝબ સે ડરો, ઔર યકીન જાનોં કે કયામતકા ભોંચાલ બડી ઝબરદસ્ત ચીઝ હે) અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કો બડી ઝબરદસ્ત ચીઝ ફરમા રહે હેં, ઉસ સે ઉસ્કી કૈફિયત કા અંદાઝહ લગાયા જા સકતા હે.

હાશ ઉળ જાએંગે..

જબ યે ઝલઝલા ઔર ભોંચાલ (ધરતીકંપ) આએગા તો લોગોંકા કયા હાલ હોગા? يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكٰرٰى وَمَا هُمْ بِسُكٰرٰى وَلٰكِنَّ عَذَابَ اللّٰهِ شَدِيْدٌ. (الحج:٢) (જિસ દિન તુમ્હેં નઝર આએગા કે હર દૂધ પિલાનેવાલી ઉસ બચ્ચે તક કો ભૂલ જાએગી જિસ્કો ઉસ્ને દૂધ પિલાયા હે, ઔર હર હમલ વાલી અપના હમલ ગિરા દેગી, ઔર લોગ તુમ્હે ઐસે નઝર આએંગે જૈસે નશેમેં બદહવાસ ઔર બેહોશ હેં, હાલાંકે વો નશેમેં નહીં હોંગે; બલ્કે

અલ્લાહકા અઝાબ બડા શદીદ હોગા.) ગોયા કયામતકા ભોંચાલ ઐસા ખતરનાક હોગા કે કોઇ અપને હોશમેં બાકી નહીં રહેગા. સબકે હોશ ઉડ જાએંગે. સૂરએ હજ મેં જિસ ભોંચાલકી તફસીલ બયાનકી ગઇ હે ઉસી કા યહાં તઝકિરહ હે.

પેહલા ઝલઝલા

اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا (જબ ઝમીન અપને ભોંચાલસે ઝંઝોળ દી જાએગી)

કયામતકે ઝલઝલેસે મુતઅલ્લિક રિવાયતસે મા'લૂમ હોતા હે કે દો ઝલઝલે હોંગે: એક વો ઝલઝલા હે જબ હઝરત ઈસ્રાફીલ عَلَيْهِ السَّلَام પેહલી મરતબહ સૂર ફૂંકેંગે, ઉસ વકત સારી ચીઝેં ખત્મ હો જાએગી, ઔર ઉસ સૂર કી ઈબ્તિદા આહિસ્તાસે હોગી, યા'ની એકદમ ભયાનક આવાઝ નહીં; બલ્કે ધીરે ધીરે આવાઝ નિકલેગી, ઔર આહિસ્તા આહિસ્તા તેઝ હોગી, યહાં તક કે ઉસ્કી આવાઝસે તમામ ઈન્સાન, જિન્નાત જાનવર સબ મર જાએંગે, ઉસ્કી આવાઝ કી વજહસે ઝમીન મેં એક ઝલઝલા આએગા, જિસ સે લોગોંકે દિલ ફટ જાએંગે, ઔર તમામ હલાક હો જાએંગ. ઈસ વકત દુન્યાકી જો નકલો હરકત ઔર જો ગેહમા ગેહમી હે, સબ ખત્મ હો જાએગી, ઈસ દુન્યાકી ઝિંદગી ખત્મ હો જાએગી. યહાં તક કે ફરિશ્તે ભી ખત્મ હો જાએંગે, યે તો પેહલે સૂર કી બાત હે.

દૂસરા ઝલઝલા

ફિર એક ઝમાને તક ખામોશી છાઇ રહેગી, કુછ નહીં હોગા, સિવાએ અલ્લાહ તઆલાકી ઝાત કે, અલ્લાહ તન્હા રહેગે, ફિર દો બારા અલ્લાહ તબારક વ તઆલા સબકો ઝિંદા કરેંગે, પેહલે ફરિશ્તોં

કો ઝિંદા કરેંગે, હઝરત ઈસરાફીલ ﷺ દો બારા સૂર ફૂંકેંગે, ઈસ મરતબા ભી ઝમીન મેં જો પેહલે ભોંચાલ આયા થા વૈસા હી; બલ્કે ઉસ સે ખતરનાક ભોંચાલ આએગા, સારી ઝમીન ઉલટ પલટ હો જાએગી, ઉસ મેં જો મુર્દે દફન કિયે ગએ થે વો બાહર નિકલ આએંગે, દફીને ઔર ખઝાને, કીમતી કાનેં ભી બાહર આ જાએંગી.

અષ્કાલહા સે કયા મુરાદ હે ?

وَاَخۡرَجَتِ الۡاَرۡضُ اَثۡقَالَهَا (ઔર ઝમીન અપને બોઝ બાહર નિકાલ દેગી)

ઉસ્કે બોઝ કયા હેં? જબસે કાઈનાત બની, તબસે લે કર જિત્ને ઈન્સાન મરે ઔર ઝમીનમેં દફન કિયે ગએ વો સબ, ઔર ઝમીનમેં જિત્ને ભી ખઝાને હેં, સોના, ચાંદી, તાંબા, પીતલ, જવાહરાત, હીરે, કાનેં ઔર દૌલત સબ ઉસ્કે બોજ હેં, વો બાહર નિકલ આએંગે, ફિર ઈન્સાન કબ્રસે ઝિંદા બાહર નિકલેંગે, ઔર દૂસરી ઝિંદગી શુરૂઅ હોગી. ફરિશ્તોં કો ભી દો બારા વુજૂદમેં લાયા જાએગા. ઈસી દૂસરે ઝલઝલેકા ઈસ સૂરતમેં બયાન હે. મુફસ્સીરીનકા રાજેહ કૌલ યહી હે. બડી મેહનતોં ઔર કોશિશોંસે ઈન દૌલતોંકો ઝમીનસે નિકાલા જાતા હે; લેકિન ઉસ દિન ઉસ ઝંઝોળને કી વજહસે ઈન સારી ચીઝોંકે ઢેર લગ જાએંગે, જિન્કો હાસિલ કરને કે લિયે ઈન્સાન મારા મારા ફિરતા હે. દોડભાગ, મેહનતેં ઔર કોશિશેં કરતા હે.

ખઝાને ઉગલવાને કા મકસદ

યે સબ અંદરસે કયૂં બાહર નિકલવાયા જાએગા? હઝરાતે ઉલમા ફરમાતે હેં કે ખઝાનોંકો ઉગલવાને કા મકસદ યે હે કે ઈન્સાન અપની આંખોંસે દેખ લે કે યહી વો દૌલત હે જિસ્કે લિયે વો મારા મારા ફિરતા થા, કિસીને અપને ભાઈકા ગલા કાટા, રિશ્તેદારી ખત્મ

કી, જાઇઝ નાજઇઝકી તમીઝ નહીં કી, ઇસ દૌલત કો હાસિલ કરને કે લિયે ન મા'લૂમ કૈસી કૈસી હરકતેં કી થી? કાતિલ ભી સોચેગા કે યહી વો ખઝાને હેં, જિન્કી ખાતિર મૈંને કત્લ જૈસે ઘિનોને જુર્મકા ઇરતિકાબ કિયા થા? જિસ્કે લિયે મૈંને હલાલ હરામ કા ફર્ક બાકી નહીં રખા થા. ઉસ વકત ખઝાનોં કે ઢેર પડે હૂએ હોંગે; લેકિન યે ખઝાને કિસી કામ કે ન હોંગે. અલ્લાહ તઆલા તમામ ઇન્સાનોંકો ખુલી આંખોં યે દિખા દેંગે કે તુમ જિસ્કે લિયે દુન્યાકી ઝિંદગીમેં મારે મારે ફિરે થે, લોગોંકે કયા કયા હક મારે થે, તઅલ્લૂકાત તોડે થે યે અબ કિસી કામ કે નહીં હેં. યે ઢેર પડે હેં. હમ અપની દુન્યાકી ઝિંદગીમેં ઉન્હીકો સબ કુછ સમજતે થે, ગોયા યહી હમારી પૂરી કાઇનાત હેં, ઉન્કે લિયે હમ બડી મેહનતેં કરતે થે, મશકકતેં ઉઠાતે થે આજ વો કિસી કામ કે નહીં, હમેં ઉસ વકત અલ્લાહકે નબીયોં ઔર મકબુલ બંદોંને બતલાયા થા વો સબ ઇન્સાન કો યાદ આએગા કે દુન્યામેં નબવી તા'લીમાત કે ઝરીયે હમકો યે ચીઝ બતલાઇ ગઇ થી.

કયા આપ કર સકતે હેં ?

વૈસે ભી પૈસા અપની ઝાતકે એ'તબારસે કોઇ ફાઇદહ દેને વાલા નહીં હે. સોના, ચાંદી, રૂપયે કે નોટ સે કયા આપ ખા કર અપની ભૂખ મિટા સકતે હેં ? કયા ઉન્કે ઝરીયે અપની પ્યાસ બુઝા સકતે હેં? કયા કોઇ આદમી નંગા હે તો ઉન્કો લિબાસકે તૌર પર પહન સકતા હે? યા અગર ઘર નહીં હે, તો ઉન નોટોંકો ઘર કે તૌર પર ઇસ્તેમાલ કર સકતા હે ? નહીં! બલ્કે યે તો અલ્લાહ તઆલાને દુન્યામેં એક ઝરીયે ઔર સબબ કે તૌર પર પૈદા કિયા હે. દુન્યા મેં ઇન્સાન કી ઝરૂરતેં ઇસ માલ કે ઝરીયે પૂરી કી જાતી હે.

માલ કી કમી; ખૂદ કાઝી એ હાજત નહી

માન લીજીયે! એક આદમી જંગલમેં હે, ઉસ્કે પાસ પૂરા બેગ ડોલરોંસે ભરા હૂવા હે; લેકિન વહાં કોઇ દુકાન નહીં, કોઇ બાઝાર નહીં, કોઇ ચીઝ બેચનેવાલા નહીં, અગર ઉસ્કો વહાં ભૂખ લગી, પિયાસ લગી તો ઉન નોટોંકો કયા કરેગા? ખાએગા? પીયેગા? કયા અપની ઝરૂરત પૂરી કરેગા? નહીં! ઉન પૈસોંસે ઝાતી તૌર પર કોઇ ઝરૂરત પૂરી નહીં હોતી. ઇસ માલમેં એક યે કમી હે.

.. પેહલે નોટ લાઓ

દૂસરી કમી યે હે કે માલ હાથસે નિકલકર ઝરૂરત પૂરી કરતા હે. હઝરત હસન બસરી رحمة الله عليه જો અકાબિરે તાબિઇનમેં સે હેં, તમામ અવલીયા કે સરદાર હેં, ફુકહામેં સે ભી હેં, ઔર મુહદ્દસીન મેં સે ભી હેં, ફરમાતે હેં: દેખો! દુન્યામેં સાથી વો હોતા હે કે જબ વો તુમ્હારે સાથ હો તો ઉસ સે તુમકો ફાઇદહ હો, મદદ મિલે. લેકિન યે માલ ઐસા સાથી હે જો જાએગા તો તુમકો ફાઇદહ પહોંચેગા, જેબમેં ઔર હાથમેં રેહતે હૂએ ફાઇદહ નહીં પહોંચા સકતા. પૈસે હમ અપને પાસ હી રેહને દેં ઔર યે સમજેં કે મેરી ખાને, પીને પહેનને ઓર રેહનેકી ઝરૂરત પૂરી હો જાએ, તો કોઇ એક દાના ભી આપકો નહીં દેગા. દુકાન પર જાએંગે તો કહેગા: પેહલે નોટ લાઓ, જેબસે નિકાલકર મુઝે દો. તો યે ઐસા સાથી હે કે વો આપકા સાથ છોળેગા તબ આપકો ફાઇદહ હોગા. ઉસ્કે બાકી રેહતે હૂએ કોઇ ફાઇદહ નહીં, આપકા કોઇ કામ નહીં બન સકતા. યે ભી ઇસ્કી એક કમઝોરી બયાન કી ગઇ હે.

ઇબ્રતનાક વાકિઅહ

હકીમુલ ઉમ્મત હઝરત થાનવી رحمة الله عليه કે મવાઇઝમેં એક વાકિઅહ લિખા હે, પેહલે ઝમાનેમેં બેંક નહીં થી, લોગોંકે પાસ સોને, ચાંદી,

જવાહરાત, હીરે વગૈરહ હોતે, તો વો આમ તૌર પર અપને ઘરોંમેં તેહખાને બનાતે થે, ઉસ્મેં હિફાઝતસે રખતે થે. એક બહોત બડા માલદાર આદમી થા, ઉસ્કે પાસ સોને, ચાંદી, જવાહરાત ઔર દરાહિમો દનાનીરકે ઢેર થે. ઉસ્ને ઉન્કો રખને કે લિયે અપને મકાનમેં નીચે તેહખાના બનાયા થા, વો તેહખાના ઐસા થા કે ઉસ્કે દરવાઝે પર એક કલ લગાઇ થી, જિસ્કો ખોલને કા તરીકા ઉસીકો મા'લૂમ થા, કિસી ઔર કો નહીં. એક મરતબહ વો અપને ઉસ ખઝાનેકો દેખને કે લિયે અંદર ગયા. આદમીકે પાસ પૈસે હોતે હેં, તો મા'લૂમ હોનેકે બાવુજૂદ નિકાલ નિકાલ કર ગિનતા હે.جَمَعَ مَالًا وَّعَدَّدَهٗ(માલ જમા કિયા ઔર ગિનકર રખા) ગિનને મેં મઝા આતા હે, જી ખૂશ હોતા હે. તો વો ભી અપને ઉસ તેહખાનેમેં ગયા, ઔર દરવાઝા બંદ કરકે માલો દૌલતકે ઢેર ગિનનેમેં મશ્ગૂલ હૂવા, થોડી દેર હૂઇ તો ભૂખ લગી, સોચા કે વાપસ જાઉં, લેકિન દરવાઝેકી કલ ખરાબ હો ગઇ થી. દરવાઝા નહીં ખુલા. અબ વો અંદર ચિલ્લાતા ભી હે તો બાહર કિસકો પતા કે વો અંદર ગયા હૂવા હે? અબ દેખિયે! સોને ચાંદીકે ઢેર હેં, દરાહિમો દનાનિર હેં, જવાહરાત હેં; લેકિન ન ઉસ્કી ભૂખ મિટી, ન પિયાસ મિટી, ઉસીમેં વો મર ગયા. યે બહોત ઇબ્રતકા કિસ્સા હે. તો યે માલ અપની ઝાતકે એ'તબારસે હમકો કોઇ ફાઇદહ નહીં પહોંચા સકતા. મગર અજીબ ઇસ્કી મુહબ્બત હે કે આદમી હર વકત ઉસીમેં મશ્ગૂલ રેહતા હે.

બેકારી ઝાહિર હો જાએગી

તો કયામતકે રોઝ અલ્લાહ તઆલા ઝમીનકે ખઝાનોંકો બાહર નિકાલ દેંગે. સારે ઢેર પડે હોંગે. ઔર હઝરત આદમ عَلَيْهِ السَّلَام સે લે કર

કયામત તક કે ઈન્સાન, જિન્નાત, જાનવર સબ મૈદાને હશ્રમેં હોંગે, ઔર યે દૌલતકે ઢેર ભી હોંગે; લેકિન ઉસ વકત આદમી ઉન્કો દેખ કર મહસૂસ કરેગા કે કિસી કામ કે નહીં હેં. ગોયા ઉસ્કા બેકાર હોના ઉસ્કી આંખોંકે સામને વાઝેહ હો જાએગા. ઉસીકો ફરમાયા: وَاَخْرَجَتِ الْاَرْضُ اَثْقَالَهَا(ઝમીન અપને બોઝ નિકાલ દેગી) એક બોઝ તો દફન શુદહ મુર્દે હેં, દૂસરા બોઝ ખઝાને, દફીને ઔર મઅદાનિયાત (Minerals) હેં.

દૂસરી ઝિંદગી

અબ ઈન્સાનોંકી દૂસરી ઝિંદગી શુરૂઅ હો રહી હે; લેકિન ઈન્સાન દેખ લેગા કે મેરી ઈસ દૂસરી ઝિંદગીમેં યે રૂપયે, પૈસોં કે ઢેર કિસી કામ આનેવાલે નહીં હેં; બલ્કે નેકી કામ આએગી. તો અલ્લાહ તઆલા ઉન સબકો નિકાલકર ઈન્સાનકી આંખોંકે સામને દિખાકર ઈસ બાતકા યકીન દિલા દેંગે કે વાકેઅતન દુન્યાકી ઝિંદગીમેં જો મુઝસે કહા જાતા થા કે યે કિસી કામ કા નહીં હે વો આજ હકીકતમેં મા'લૂમ હો ગયા.

અલ્લાહ તઆલા હમેં ઈન હકાઈક કો સમજનેકી તૌફીક અતા ફરમાએ, જિસ્કે ન સમજનેકી વજહ સે હમ અપની આકિબત ઔર આખિરતકો બરબાદ કર રહે હેં.

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ઝિલઝાલ

(કિસ્ત - ૨)

(તારીખ:- ૨,રજબ ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૧૦,માર્ચ ૨૦૧૯ બરોઝ:સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى آله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً- أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم- بسم الله الرحمٰن الرحيم-

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾ وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا
لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا ۙ
لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾

તરજમહ

યે સૂરએ ઝિલઝાલ હે જો અભી આપકે સામને તિલાવત કી ગઈ. ગુઝશ્તહ મજલિસ સે ઈસ સૂરતકી તશ્રીહકા સિલસિલા શુરૂઅ હૂવા થા, ઈસ્મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને કયામત ઓર હિસાબો કિતાબ કે કુછ હાલાત બયાન ફરમાએ હેં. ચુનાંચે બારી તઆલા ફરમાતે હેં: إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا (જબ ઝમીન અપને ભોંચાલસે ઝંઝોળી જાએગી)

وَاَخْرَجَتِ الْاَرْضُ اَثْقَالَهَا (ઔર ઝમીન અપને બોઝ બાહર નિકાલ દેગી)

وَقَالَ الْاِنْسَانُ مَالَهَا (ઔર ઈન્સાન કહેગા કે ઈસ્કો કયા હો ગયા હે?)

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَا (ઉસ દિન ઝમીન અપની સારી ખબરેં બતા દેગી)

بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَا (કયૂંકે તુમ્હારે પરવરદિગારને ઉસ્કો યહી હુકમ દિયા હોગા)

يَوْمَئِذٍ يَّصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًا ۙ لِّيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ (ઉસ રોઝ લોગ મુખ્તલિફ ટોલીયોંમેં વાપસ હોંગે, તા કે ઉન્કે આ'માલ ઉન્હેં દિખા દિયે જાએં)

فَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَّرَهٗ (ચુનાંચે જિસને ઝર્રા બરાબર કોઇ અચ્છાઇ કી હોગી, વો ઉસે દેખેગા)

وَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَّرَهٗ (ઔર જિસને ઝર્રા બરાબર કોઇ બુરાઇ ઓર બદી કી હોગી વો ઉસે દેખ લેગા)

યહી વો બુન્યાદ હે

ગુઝશ્તહ મજલિસમેં આપકો બતલાયા થા કે ઈસ્મેં અલ્લાહ તઆલાને ઉસ વકતકે હાલાતકો બયાન કિયા હે, જબ અલ્લાહ તઆલા દૂસરે સૂર કે બાદ ઝમીનસે મુર્દોકો ઝિંદાકર કે ઉઠાએંગે, ઔર ઉસ વકત ઝમીન પર એક ઝલઝલા ઔર ભોંચાલ તારી હોગા, લિહાઝા એક તરફ તો મુર્દે ઝિંદા હોકર બાહર આ જાએંગે ઔર દૂસરી તરફ ઝમીનકે તમામ ખઝીને,દફીને ઔર કાનેં વગૈરહ સબ બાહર આ જાએંગે, ફિર અલ્લાહ તઆલા અપની કુદરતસે મુર્દોકો ઝિંદા કરેંગે. યહી વો બુન્યાદી ચીઝ હે જિસ્કા મુશરિકીને મકકા ઈન્કાર કરતે થે. ઓર કેહતે થે:اَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا

تُرَابًا وَّعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ۔ (الواقعة:٤٧) (કયા જબ હમારા વુજૂદ હડ્ડીયોંમેં તબદીલ હો જાએગા ઔર હમ મિટ્ટીમેં મિલ જાએંગે તો ઉસ વકત દો બારા કૈસે ઝિંદા હોંગે?) અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઉન્કે ઉસ ઈશ્કાલકા કુર્આને પાકમેં મુખ્તલિફ તરીકોં સે જવાબ દિયા હે.

..તો કયા મુશ્કિલ હે ?

દેખો! પેહલે ભી મૈં બતલા ચૂકા હૂં કે ઈસ કાઈનાતકો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને પૈદા કિયા, ઈન્સાનકો પૈદા કિયા,મુશરિકીને મકકા ઈસ્કા તો ઈકરાર કરતે થે; લેકિન દો બારા પૈદા કિયે જાને કો તસ્લીમ નહીં કરતે થે. તો બારી તઆલા ફરમાતે હેં કે જબ અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને શુરૂમેં તુમકો પાની કે એક કત્રે સે પૈદા કિયા, ફિર જમે હૂએ ખૂન કી શકલ દી, ફિર ઉસ્કો ગોશ્તકે લોથડેમેં બદલા, ફિર ઉસ્મેં હડ્ડીયાં બનાઈ, ફિર રૂહ ફૂંકી, નતીજતન દુન્યામેં તુમ્હારા વુજૂદ હૂવા. જબ તુમ બિલકુલ મૌજૂદ નહીં થે ઉસ વકત અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને અપની કુદરતસે તુમકો વુજૂદ અતા ફરમાયા, તો મરનેકે બાદ જબ તુમ મિટ્ટીમેં મિલ જાઓગે તબ અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે લિયે તુમ્હારે ઉસ વુજૂદકો દો બારા પૈદા કરના કયા મુશ્કિલ હે?

આમ તૌર પર આદમી જબ અપની અકલ સે કોઈ બાત સોચતા હે તો વો યે સોચતા હે કે કિસી ચીઝ કો પેહલી બાર બનાના થોડા મુશ્કિલ હે, બનિસ્બત ઈસ્કે કે વો ચીઝ એક મરતબહ બનાને કે બાદ દૂસરી મરતબહ બનાએ. તો જબ તુમ લોગ ઈસ બાતકો તસ્લીમ કરતે હો કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈન્સાન કો ઔર પૂરી કાઈનાત કો બનાયા, જબ તુમ અપને ઈબ્તિદાઈ વુજૂદકો અલ્લાહકા બનાયા હૂવા તસ્લીમ કરતે હો, તો મરને કે બાદ અલ્લાહ તઆલા દો બારા પૈદા

કરેંગે ઉસ્કો માનને મેં કયા ઈશ્કાલ હે? જબ કે દો બારા કિસી ચીઝ કો બનાના અકલન આસાન હે; લેકિન અલ્લાહ તઆલાકે લિયે તો સબ બરાબર હે.

આસમાન કી તખ્લીક મુશ્કિલ હે યા ઈન્સાન કી?

કુર્આનમેં એક જગહ બારી તઆલા ફરમાતે હેં: ءَاَنۡتُمۡ اَشَدُّ خَلۡقًا اَمِ السَّمَآءُ ؕ بَنٰهَا۔(النّزعٰت:٢٧)(કયા તુમ્હારા પૈદા કરના દુશ્વાર હે, યા ઈસ આસમાનકા જો પૂરી કાઈનાતકો મુહીત હે?) ઝાહિર હે ઈન્સાનકા વુજૂદ તો પાંચ છે ફીટ કા હે, ઉસ્કે મુકાબ્લેમેં યે આસમાન જો પૂરી કાઈનાત કો ઘેરે હૂએ હે. જબ અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને અપની કુદરત સે ઉસે બનાયા હે તો ઝાહિર હે કે આસમાન કી તખ્લીક ઈન્સાન કી તખ્લીક કે મુકાબ્લેમેં મુશ્કિલ હે! જબ અલ્લાહ તઆલાને આસમાન બના દિયા તો તુમ્હારે પાંચ છે ફીટ કે વુજૂદ કો બનાના કયા દુશ્વાર હે? ઉસ્મેં કયા રૂકાવટ પૈદા હો જાએગી? લિહાઝા અલ્લાહ તઆલાકે દો બારા ઝિંદગી અતા ફરમાનેમેં કયા ઈશ્કાલ હે?

આખિરત બદલા કે લિયે હે

અબ સવાલ યે હે કે અલ્લાહ દો બારા ઝિંદગી કયૂં દેંગે? કયા ઝરૂરત હે? ઈસલિયે કે તુમકો અપને આ'માલ કા બદલા દિયા જાએ. ઈસ દુન્યામેં હમ દેખતે હેં કે એક આદમી પૂરી ઝિંદગી નેક કામ કરતા હે, ઓર બઝાહિર ઉસ્કે હાલાતકો હમ બગૌર દેખતે હેં તો મા'લૂમ હોતા હે કે ઉસ્કે ઉન નેક આ'માલ કા કોઈ બદલા ઈસ દુન્યામેં નહીં મિલા. ઉસ્કે બરખિલાફ એક આદમી હે, જો હર વકત ઝુલ્મો ઝયાદતી મેં મશ્ગૂલ હે, ગુનાહોંમેં લત પત હે, બુરાઈયાં કરતા હે, પૂરી ઝિંદગી ઈસી તરહ ગુઝાર દેતા હે, બઝાહિર હમેં નઝર આતા હે કે ઉસ્કો ઉન

ગુનાહોંકી કોઇ સઝા દુન્યવી ઝિંદગીમેં મિલી હો, તો અલ્લાહ તઆલા દૂસરી ઝિંદગી ઈસી લિયે અતા ફરમાએંગે: لِّيُرَوۡا اَعۡمَالَهُمۡ તા કે ઉન્હોંને દુન્યામેં જો આ'માલ કિયે હેં, અચ્છે આ'માલ કરનેવાલોં કે અચ્છે આ'માલ ઔર બુરે આ'માલ કરનેવાલોં કે બુરે આ'માલ, ઉન્કા બદલા ઔર સઝા ઉન્કો દી જાએ. દૂસરી ઝિંદગી દેને કા યહી મકસદ હે.

ખ્વાબે ગફલત સે બેદાર હો જા, એ અઝીઝ!

અગલી મજલિસમેં બતલા દિયા ગયા કે ઉસ દૂસરે ભોંચાલકી વજહસે એક તરફ તો જો મુર્દે ઝમીનમેં દફન હોંગે વો ઝિંદા હો કર બાહર આ જાએંગે, ઔર દૂસરી તરફ ઝમીન અપને અંદર છુપે હૂએ તમામ ખઝાને ઔર દફીને ઉગલ દેગી. જબ ઈન્સાન અપની આંખોંસે ઉન તમામ મનાઝિરકો દેખેગા તો કહેગા. અરે! યહી તો વો માલ હે, યહી તો વો દૌલત હે જિસ્કી ખાતિર મૈંને અપને ભાઈકો કત્લ કિયા થા, જિસ્કી ખાતિર મૈંને અપને રિશ્તેદારોંસે તઅલ્લૂકાત ખતમ કર દિયે થે, જિસ્કી ખાતિર મૈંને હલાલો હરામકી તમીઝ ખતમ કર દી થી. આજ યે માલ કિસી કામકા નહીં હેં, ઢેર પડે હૂએ હોંગે; લેકિન વો ઈન્સાનકે કિસી કામ કે ન હોંગે. દૂસરી ઝિંદગીમેં ઈસ માલસે કોઈ કામ બનનેવાલા નહીં હેં. ગોયા આલમે આખિરતમેં ઉસ માલકા બેકાર હોના અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઈન્સાનકો ઉન્કી હકીકી આંખોંસે દિખલા દેંગે.

ઝમીન હમારી સી.આઈ.ડી.

يَوۡمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخۡبَارَهَا (ઉસ દિન ઝમીન સારી ખબરેં લોગોંકી દેગી)

કયા ખબરેં દેગી? હદીષ શરીફમેં આતા હે, નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: અગર ઝમીનકે કિસી હિસ્સે પર કિસી આદમીને કોઇ નેકી કા

કામ કિયા હે, તો ઝમીન કયામતકે રોઝ ગવાહી દેગી કે ફલાં આદમી ને, ફલાં દિન, ફલાં તારીખ કો મેરે ઉપર નેકી કા યે કામ કિયા થા, વો ગવાહી દેગી. ઝમીનકે કિસી ખિત્તે પર કિસીને ગુનાહકા કોઇ કામ કિયા હે તો કયામતકે રોઝ ઝમીન ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ગવાહી દેગી કે ફલાં આદમીને, ફલાં દિન, ફલાં તારીખ, ફલાં વકતમેં મુઝ પર ફલાં ગુનાહ કિયા થા. ગોયા યે ઝમીન હમારી સી.આઇ.ડી. હે, જાસૂસ હે. કયામતકે રોઝ સારે હાલાત અલ્લાહકે હુઝૂર બતલા દેગી, સુના દેગી.

અલ્લાહ કે અલાવહ ઓર કૌન કર સકતા હે ?

અબ કિસીકે દિલમેં ખયાલ આ સકતા હે કે યે ઝમીન તો મિટ્ટી ઔર પથ્થરકા એક મજમુઆ હે. વો કૈસે બોલેગી? વો કૈસૈ અપની ખબરેં સુનાએગી? ઇસલિયે કે વો તો મિટ્ટી ઔર પથ્થર હે, ન તો ઉસ્મેં અકલ હે, ન કોઇ સમજ હે, ન ઉસ્મેં બોલનેકી સલાહિયત વ તાકત હે. વો કૈસે બોલેગી? ઉસ્મેં બતલાનેકી યે સલાહિયત કૈસે પૈદા હો જાએગી? ઔર વો અપની સારી ખબરેં કૈસે સુનાએગી? તો ઉસ્કા જવાબ સાફ હે કે દેખિયે! અલ્લાહ તઆલાને દુન્યાકી સારી ચીઝોંકો પૈદા કિયા હે, ઇન્સાનકે તમામ આ'ઝા મેં સે સિર્ફ ઝબાન બોલતી હે, તો ઝબાનકો કિસને પૈદા કિયા? અલ્લાહને પૈદા કિયા. ઝબાનમેં કુવ્વતે ગોયાઇ કિસને રખી? અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને રખી. હાલાંકે બઝાહિર ઝબાન ગોશ્તકા એક લોથડા હે, બસ! તો જો અલ્લાહ ગોશ્ત કે એક લોથડેમેં બોલનેકી સલાહિયત પૈદા ફરમા સકતે હેં, તો ઝમીન જો મિટ્ટી ઔર પથ્થરકા મજમુઆ હે, ઉસ્કે અંદર ભી અલ્લાહ તઆલા કુવ્વતે ગોયાઇ ડાલ દે તો યે કૌનસે તઅજ્જુબકી બાત હે?

..ઝબાન મેં ભી ઝબાન નહીં

હકીમુલ ઉમ્મત હઝરત મૌલાના અશ્રફઅલી સાહબ થાનવી رحمۃ اللہ علیہ કા વાકિઅહ હે: એક મરતબહ રેલગાડીમેં સફર કર રહે થે, દૌરાને સફર એક આદમીને આપસે સવાલ કિયા કે હઝરત કુર્આનમેં આતા હે કે કયામતકે રોઝ આદમી કે હાથ પાઉં ઉસ્કે ખિલાફ ગવાહી દેંગે, તો વો કૈસે બોલેંગે? જબકે ઉનમેં કોઇ ઝબાન નહીં હે! હાથમેં કોઇ ઝબાન નહીં હે, વો કૈસે બોલેગા? પાઉંમેં કોઇ ઝબાન નહીં વો કૈસે બોલેગા? તો હઝરતને ફરમાયા: ઝબાનમેં ભી ઝબાન નહીં હે, વો કૈસે બોલતી હે? હઝરત કે જવાબકા હાસિલ યે થા કે ઝબાન જો બોલતી હે, ઉસ્મેં ઉસ્કી અપની કોઇ સલાહિયત નહીં હે; બલ્કે ઉસ્મેં બોલનેકી સલાહિયત ઔર કુવ્વતે ગોયાઇ અલ્લાહને રખી હે. જિસ અલ્લાહને અપની કુદરતે કામિલાસે ઝબાનમેં બોલનેકી સલાહિયત રખી, વહી અલ્લાહ કયામત કે રોઝ હાથ ઔર પાઉંકો ભી કુવ્વતે ગોયાઇ અતા કરેગા:اَنۡطَقَنَا اللّٰہُ الَّذِیۡۤ اَنۡطَقَ کُلَّ شَیۡءٍ ۔(فصلت:۲۱) યે ઇન્સાન ભી અપને આ'ઝા સે કહેગા કે અરે! તુમ મેરે ખિલાફ કૈસે ગવાહી દે રહે હો? વો કહેંગે: જિસ અલ્લાહને સબકો બોલનેકી કુવ્વત અતા ફરમાઇ થી, ઉસ્ને હમેં ભી કુવ્વતે ગોયાઇ અતા ફરમાઇ, ઈસલિયે હમ બોલ રહે હેં.

..તો કોઇ ગૂંગા ન હોતા

તો “બોલના” ઝબાનકા અપના ઝાતી કમાલ નહીં હે, બલ્કે ઝબાન ભી ઈસલિયે બોલતી હે કે અલ્લાહને ઈસ્મેં યે સલાહિયત રખી હે. વર્ના બહોતસી મરતબહ બા'ઝ બોલનેવાલે અચાનક ખામોશ હો જાતે હેં, ઝબાન જૂં કી તૂં હે. અગર “બોલના” યે ઝબાનકા ઝાતી વસ્ફ હોતા તો ઝબાન હર હાલમેં બોલતી, દુન્યામેં કોઇ ગૂંગા ન હોતા.

બચ્ચે કો ગોદ મેં વહી તો બુલવાતા હે

બા'ઝ લોગોંકી ઝબાન નહીં બોલતી, બચ્ચોંકી ઝબાન બોલતી નહીં; લેકિન બા'ઝ મરતબહ બચ્ચોંકી ઝબાનકો ભી અલ્લાહ તઆલા બોલતા હૂવા કર દેતે હેં. હઝરત ઈસા عليه السلام કો બચપનમેં હી અલ્લાહ તઆલાને કુવ્વતે ગોયાઇ અતા ફરમાઇ થી. વૈસે આમ ઉર્ફ યહી હે કે બચ્ચા બોલતા નહીં હે; લેકિન હદીષમેં બા'ઝ બચ્ચોંકે કિસ્સે આતે હેં, ઔર કુર્આનમેં હઝરત ઈસા عليه السلام કા વાકિઅહ હે કે જબ વો પૈદા હૂએ તો પૈદા હોતે હી બોલે: قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا۔(مریم:٣٠) (મૈં અલ્લાહકા બંદા હૂં, ઔર અલ્લાહને મુઝે કિતાબ અતા ફરમાઇ ઔર મુઝે અપના નબી બનાયા.) બચ્ચા હોનેકી હાલતમેં બોલે, હાલાંકે બચ્ચે બોલતે નહીં હેં, લેકિન અલ્લાહ તઆલાને જબ કુવ્વતે ગોયાઇ અતા ફરમાઇ તો વો બોલે. તો બડોંકો બોલનેકી સલાહિયત કિસને દી? અલ્લાહને. વહી અલ્લાહ અગર બચ્ચોંકો બોલનેકી સલાહિયત દે તો ઉસ્મેં કૌનસી તઅજ્જુબકી બાત હે?

જબ બૈલ બોલા

જાનવર ભી ઇન્સાની ઝબાનમેં બાત કરતે હેં. બુખારી શરીફમેં હે કે એક આદમી બૈલ પર સવારી કર કે જા રહા થા, તો ઉસ બૈલને પીછે ઉસકી તરફ મૂંહ કરકે કહા: મૈં ઇસ્કે લિયે પૈદા નહીં કિયા ગયા, મુઝે તો અલ્લાહ તઆલાને ખેતી કે લિયે પૈદા કિયા હે. હુઝૂર ﷺ ને યે કિસ્સા બયાન કરનેકે બાદ ફરમાયા: ઇસ પર મેરા ઈમાન હે, ઔર અબૂબક્ર رضي الله عنه ઔર ઉમર رضي الله عنه કા ઈમાન હે. ઉસ વક્ત મજલિસ મેં હઝરત અબૂબક્ર رضي الله عنه ઔર ઉમર رضي الله عنه મૌજૂદ નહીં થે. લેકિન ઉન્કી

ઈમાની કુવ્વતકી વજહસે હુઝૂર ﷺ ને ઉસી એતેમાદ પર ફરમાયા કે ઈસ પર મેરા ઔર હઝરત અબૂબક્ર ઔર ઉમર ؓ કા ઈમાન હે.[1]

હદીષમેં ઓર ભી બચ્ચોંકે બોલનેકે વાકિઆત આએ હેં. હાસિલ યે હે કે જૈસે બડેકી ઝબાનકો કુવ્વતે ગોયાઇ અલ્લાહને અતા ફરમાઇ, કભી અલ્લાહ તઆલા બચ્ચોંકો ભી યે કુવ્વત અતા ફરમાતે હેં, ઈસી તરહ અગર અલ્લાહ તઆલા કયામત કે ઝલઝલેકે બાદ ઝમીન કો, જો એક મિટ્ટી ઔર પથ્થર કા મજમુઆ હે બોલનેકી સલાહિયત દે દેં તો ઉસ્મેં તઅજ્જુબ કયા હે?

મો'મિન કા અકીદહ

ઝમીન ઈન્સાનકે આ'માલ કી ગવાહી દેગી, હમલોગ બા'ઝ મરતબહ કોઇ કામ કરતે હેં, તો હર તરફ દેખ લેતે હેં કે કોઇ હે યા નહીં? હાલાંકે એક મો'મિનકા અકીદહ તો યે હે કે અલ્લાહ તઆલા હમારી હર હરકતો સુકૂનસે વાકિફ હે, સબ જાનતે હેં; લેકિન ઉસ્કી તરફસે ગફલત બરતતે હૂએ આદમી દૂસરી ચીઝોંકી તરફ ધ્યાન રખતા હે કે યહાં કોઇ ઔર હે? અરે ભાઇ! તુમ જહાં ભી કોઇ નેક યા બુરા અમલ કરોગે તો વહાં ઝમીન તો મૌજૂદ હે! વો આપકે ઉસ અમલકો રેકોર્ડ કર રહી હે, મહફૂઝ કર રહી હે, ઉસ્કી તસ્વીર લે રહી હે, ઔર આપ જો બોલ રહે હેં ઉસ્કો ભી મહફૂઝ કર રહી હે. આપકે અમલકો રેકોર્ડ કરને કે બાદ કયામતકે રોઝ અલ્લાહ તઆલાકે યહાં ઉસ્કી ગવાહી દેગી. હમ યૂં સમજ રહે હેં કે ઉસ્કો કુછ પતા નહીં, વો નહીં દેખ સકતી. નહીં! ઝમીનમેં અલ્લાહને યે સબ સલાહિયત રખી હે, ઔર

---

[1] સહીહ બુખારી : ૨૩૨૪, ૩૬૯૦

ઈસ સલાહિયતકા ઉસ રોઝ પતા ચલેગા. ઔર કયામતકે રોઝ ઝમીન ઈન્સાનોંકે આ'માલ સે મુતઅલ્લિક અપની સારી ખબરેં સુનાએગી.

એક સવાલ

અબ યહાં એક સવાલ પૈદા હોતા હે કે ઈન્સાનોં કી પૈદાઈસ્કા સિલસિલા હઝરત આદમ عليه السلام સે લે કર અબ તક જારી હે, હઝારોં સાલ હો ગએ. લાખોં, કરોડોં, બલ્કે અરબોં ઈન્સાન પૈદા હો ગએ, ઔર કયામત તક ન મા'લૂમ કિત્ને લાખોં, કરોડોં ઈન્સાન પૈદા હોંગે? ઔર ઝમીનકે એક ગઝ ટૂકડે પર બેશુમાર ઈન્સાનોંને કયા કયા અચ્છે ઔર બુરે આ'માલ કિયે, કયા ઝમીનકા વો ટૂકડા ઉન તમામ ઈન્સાનોંકે ઉન અચ્છે ઔર બુરે આ'માલ કે મુતઅલ્લિક ગવાહી દે પાએગા? એક છોટા સા ટૂકડા કૈસે ગવાહી દેગા?

આખિરત કા હાલ દુન્યા જૈસા ન હોગા

ઉસ્કા જવાબ દિયા ગયા કે દેખો! અલ્લાહ તઆલાને યે કાઈનાત બનાઈ હે, યે હમારી દુન્યા હે, ઈસ્મેં જો હાલાત હમ અપની આંખોંસે દેખતે હેં, આખિરતકે હાલાતકો ભી હમ ઉસી પર કયાસ કરતે હેં, હાલાંકે આખિરતકા હાલ દુન્યાકે હાલસે અલગ હોગા. દુન્યામેં ભી એક ખિત્તેમેં જો સુરતે હાલ હોતી હે, વો દૂસરે ખિત્તેમેં નહીં હોતી, યહાં ગર્મી હે, કિસી જગહ સર્દી હે. યહાં દિન બડા હે, કિસી જગહ દિન છોટા હે. તો ઈસી તરહ દુન્યામેં જો હાલાત હમ અપની આંખોંસે દેખ રહે હેં, ઉસી કૈફીયત ઔર હાલત કા આખિરતમેં હોના ઝરૂરી નહીં હે. કુર્આનમેં બારી તઆલા ફરમાતે હેં: وَاِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَاَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّوْنَ۔(الحج:٤٧) (અલ્લાહકે યહાંકા એક દિન, તુમ્હારે હઝાર દિનોંકે બરાબર હે) યા'ની દુન્યાકે હઝાર દિન, ઔર અલ્લાહ તઆલાકે યહાં

કા એક દિન. તો આખિરતકે દિનકો હમ દુન્યાકે દિન પર કયાસ કરેં તો યે દુરૂસ્ત નહીં હે. ગોયા આખિરતકા મુઆમલા અલગ હે, દુન્યાકા મુઆમલા અલગ હે.

વકત મેં લંબાઈ ઔર ચૌળાઈ

ઉસ્કી વઝાહત કરતે હૂએ બા'ઝ ઉલમાને લિખા હે કે હમ દેખતે હેં કે હર ચીઝકી એક લંબાઇ, એક ચૌળાઇ ઔર એક ગેહરાઇ હોતી હે. વકતકે મુતઅલ્લિક હમ યૂં સમજતે હેં કે ઉસ્મેં સિર્ફ લંબાઇ હે. લેકિન હકીકત યે હે કે અલ્લાહ તઆલાકે યહાં વકતમેં લંબાઇ ભી હે ઔર ચૌળાઇ ભી હે. વો ચૌળાઇ હમકો નઝર નહીં આતી હે. બહોતસી મરતબહ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા એક મુખ્તસર સે વકતમેં બડે લંબે લંબે કામ અંજામ દિલવા દેતે હેં, કૈસે? વો ઉસ વકતકી ચૌળાઇકો વુજૂદમેં લાતે હેં, જો હમેં નઝર નહીં આતી. કયામત કે રોઝ ઉસ્કા ઝુહૂર હોગા.

તો ઝમીન પર ઇન્સાનોંને જો આ'માલ કિયે હોંગે અચ્છે યા બુરે ઉસ્કે મુતઅલ્લિક વો ગવાહી દેગી. કુર્આનમેં અલ્લાહ તઆલા ને હમેં યે બતલા દિયા, ઇસલિયે હમેં ચૌકન્ના કિયા જા રહા હે કે તુમ ગાફિલ મત રહો, યે મત સમજો કે મૈં યે હરકત કર રહા હૂં ઉસ્કો કોઇ દેખ નહીં રહા હે. અલ્લાહ તઆલા તો દેખ હી રહે હેં, લેકિન ઝમીનકે જિસ ખિત્તે પર આપ યે કામ કર રહે હેં વો ઝમીન ભી દેખ રહી હે. રેકૉર્ડ કર રહી હે, નોટ કર રહી હે ઔર કયામતકે રોઝ વો ગવાહી દેગી.

ઉસ ઝમીન પર તવ્બહ ભી કર લો..!

ઇસી લિયે હમારે બુઝુર્ગોંને ફરમાયા હે કે અગર કિસી આદમી સે કિસી ઝમીન પર કોઇ ગુનાહ હો ગયા, તો ઉસ્કો ચાહિયે કે ઉસી

ઝમીન પર વો તવ્બહ ભી કર લે. તા કે કલ કો જબ યે ઝમીન તુમ્હારે ઉસ ગુનાહકી ગવાહી દે, તો સાથ સાથ તવ્બહ કી ભી ગવાહી દે દે, કે ઈસ્ને મુઝ પર યે ગુનાહ કિયા થા; લેકિન તવ્બહ ભી કર લી થી. ઈસ્કી આદત ડાલો. તવ્બહ ભી દૂસરી નેકિયોંકી તરહ નેકી હી હે. ઔર ઝમીન જિસ તરહ ગુનાહોંકી ગવાહી દેગી, નેકિયોંકી ભી ગવાહી દેગી. ઈસલિયે હમેં ઈસ બાતકા એહતિમામ કરના ચાહિયે કે અગર હમારી ગફલત, કોતાહી ઔર આદાતે બદ કી વજહસે કિસી ખિત્તએ ઝમીન પર કિસી ગુનાહકા સુદૂર હો ગયા હો તો ફૌરન ઔર યાદ નહીં આયા, તો દૂસરે વકતમેં વહીં જા કર તવ્બહ કરેં, તા કે ઝમીનકા વહી ખિત્તા ઉસ્કે હકમેં તવ્બહ કી ભી ગવાહી દે.

અલ્લાહ તઆલાકે યહાં તો દોનોં ચીઝોંકો દેખા જાએગા ઔર દોનોંકો સામને રખકર ફૈસલા હોગા: يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا(ઉસ દિન ઝમીન અપની સારી ખબરેં બતા દેગી.) بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا (કયૂંકે તુમ્હારે પરવરદિગારને ઉસ્કો યહી હુકમ દિયા હોગા) તો અલ્લાહ તઆલા જિસ તરહ દુન્યામેં ઝબાનસે બુલવાતે હેં આખિરતમેં ઝમીનસે ભી બુલવાએંગે.

અલ્લાહ તઆલા હમેં ઈન ચીઝોંકા યકીન અતા ફરમાએ. જો હમારી ઝિંદગીમેં તબ્દીલી લા સકે.

"ઈસાલે સવાબ કી વસિય્યત"

ઈમામ અબૂહનીફા ﷺ ને અપને બેટે હમ્માદ કો વસિય્યત ફરમાઇ કે પાબંદી કે સાથ રોઝાનહ કુર્આન શરીફ પઢ્હા કરો, ઔર હુઝૂર ﷺ કો, અપને વાલિદૈન કો ઔર અપને ઉસ્તાદોં કો ઔર તમામ મુસલામાનોં કો ઉસ્કા સવાબ પહોંચાયા કરો.(સુનેહરે અવરાકઃ જિલ્દઃ૩ સફાઃ ૧૦૫)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ઝિલઝાલ

(કિસ્ત - 3)

(તારીખઃ- ૯,રજબ ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૧૬,માર્ચ ૨૦૧૯ બરોઝ:સનિચર)

الحمدلله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى آله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً-أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم- بسم الله الرحمٰن الرحيم-

اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا ۝١ وَاَخْرَجَتِ الْاَرْضُ اَثْقَالَهَا ۝٢ وَقَالَ الْاِنْسَانُ مَا
لَهَا ۝٣ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَا ۝٤ بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَا ۝٥ يَوْمَئِذٍ يَّصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًا ۙ
لِّيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ ۝٦ فَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَّرَهٗ ۝٧ وَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَّرَهٗ ۝٨

યે સૂરએ ઝીલઝાલ આપકે સામને તિલાવત કી ગઇ, ગુઝશ્તહ દો મજલિસોંસે ઇસ્કી તશ્રીહ કા સિલસિલા જારી હે. ઇસ્મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને કયામત ઔર દો બારા ઝિંદા કિયે જાનેકે હાલાત બયાન ફરમાએ હેં.

ઇસી સિલસિલમેં બારી તઆલાકા ઇરશાદ હેઃ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَا (ઉસ દિન ઝમીન અપને વાકિઆત બરમલા લોગોંકે સામને

બતાએગી.) મેરી પુશ્ત પર કયા કયા વાકિઆત પૈશ આએ? કિસ આદમીને કયા અમલ કિયા? મુફસ્સલ બતલાએગી.

એક ઈશ્કાલ

ઈસ મૌકે પર બા'ઝ લોગ ઈશ્કાલ કરતે હેં કે યે ઝમીન તો જમાદાતમેં સે હે, એક બેજાન ચીઝ, પથ્થર ઔર મિટ્ટીકા મજમુઆ હે. ઈસ્મેં ન તો કોઈ શુઉર ઔર ઈદરાક હે, ન એહસાસ હે, વો કૈસે ઉન વાકિઆતકો અપને અંદર મહફૂઝ રખકર બયાન કર સકેગી?

કુદરત ને તેરી ઉસકો તસ્બીહ ખાં બનાયા

કુર્આને પાકમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને કઈ જગહોં પર ઈસ ગલતફેહમીકો દૂર ફરમાયા હે. ચુનાંચે બારી તઆલાને એક મૌકે પર ફરમાયા કે યે પથ્થર તુમ્હારે સામને તો હરકત નહીં કરતે, તુમ કો ઐસા મા'લૂમ હોતા હે કે યે અપની જગહ જમે હૂએ હેં, ન બોલતે હેં, ન સુનતે હેં, ન દેખતે હેં, હાલાંકે એસી બાત નહીં હે. બલ્કે કાઈનાતકી તમામ ચીઝોંકે મુતઅલ્લિક બારી તઆલા ફરમાતે હેં કે વો બઝાહિર બેજાન બેશુઉર નઝર આતી હે; લેકિન અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને હર ચીઝમેં કુછ ન કુછ શુઉર, ઈદરાક ઔર એહસાસ પૈદા ફરમાયા હે. ચુનાંચે કુર્આને પાકમેં બારી તઆલાકા ઈરશાદ હે:وَاِنْ مِّنْ شَیْءٍ اِلَّا یُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ وَلٰكِنْ لَّا تَفْقَهُوْنَ تَسْبِیْحَهُمْ (الاسراء:۴۴)(કાઈનાતકી હર ચીઝ અલ્લાહકી પાકી ઔર તસ્બીહ બયાન કરતી હે; લેકિન એ ઈન્સાનો! તુમ ઉસ્કી તસ્બીહકો સમજતે નહીં હો) હમેં પતા નહીં ચલતા કે યે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી પાકી બયાન કર રહી હે. હાલાંકે પથ્થર ભી અલ્લાહકી પાકી બયાન કર રહા હે, ઔર દરખ્ત ભી અલ્લાહકી પાકી બયાન કર રહા હે, પહાડ ભી અલ્લાહકી પાકી બયાન કર રહા હે,

દરયા ભી અલ્લાહકી પાકી બયાન કર રહા હે, ઝમીન ભી અલ્લાહકી પાકી બયાન કર રહી હે, આસમાન ભી અલ્લાહકી પાકી બયાન કર રહા હે, હર ચીઝ અલ્લાહકી પાકી ઔર તસ્બીહ બયાન કર રહી હે.

પથ્થર મેં શુઉર

બલ્કે કુર્આનમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને એક જગહ ખાસ તૌર પર પથ્થરોંકે સિલસિલેમેં ઈરશાદ ફરમાયાઃ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ۔(البقرة:٧٤) (બા'ઝ પથ્થર ઐસે હેં કે બા'ઝ મરતબહ અલ્લાહ તઆલા કે ડરકી વજહસે લુઢક જાતે હેં.)

પહાડ મેં ઈદરાક

એક ઔર જગહ બારી તઆલા ફરમાતે હેં: لَوْاَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَّرَاَيْتَهٗ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ۔(الحشر:٢١) (અગર હમને યે કુર્આન કિસી પહાડ પર ઉતારા હોતા તો આપ દેખતે કે વો પહાડ ભી અલ્લાહકે ડરસે ઝુકા હૂવા ઔર ફટા પડ રહા હે) પહાડ બઝાહિર બેજાન ઔર જમાદ નઝર આતા હે; લેકિન અલ્લાહને ઉસ્કે અંદર ભી શુઉર રખા હે. તભી તો વો કૈફીયત ઉસ્મેં પૈદા હૂઈ જો કુર્આન ને બયાન કી. મા'લૂમ હૂવા કે અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્મેં ભી ઉસ્કે મુનાસિબ શુઉર ઔર સમજ રખી હે.

દરખ્તોં મેં સમઝ

દરખ્તકો દેખો! કોઈ દરખ્ત કિસી દીવાર કે કરીબ ઉગા હે, જબ બઢતે બઢતે વો એક ઐસી જગહ પહોંચતા હે કે જહાં દીવાર આડે આ રહી હે, તો દરખ્ત અપના રૂખ બદલ દેતા હે ઔર મુડ જાતા હે. દરખ્તકો કિસને બતાયા કે અબ તેરા રાસ્તા બંદ હો ગયા હે? તુઝે

રાસ્તા બદલના હે. અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કો જિસ શુઉર ઔર સમજ કી ઝરૂરત હે, વો અતા ફરમાઇ હે. ઔર યહી વજહ હે કે વો અપના રૂખ મોડ લેતા હે. કયા કિસી ઇન્સાનને આકર ઉસ્કો વહાંસે હટાયા? નહીં; વો ખૂદ હી અપના રાસ્તા બદલ લેતા હે. ઉસ્કો કિસ્ને બતાયા? કૈસે ઉસ્ને રાસ્તા બદલા? યે સમજ ઉસ્કે અંદર કહાંસે આઇ? યે શુઉર ઔર ઇદરાક કહાં સે આયા? અલ્લાહ તઆલાને અતા ફરમાયા. હર ચીઝ મેં અલ્લાહ તઆલા ને ઉસ્કી હાલતકે મુનાસિબ શુઉર ઔર ઇદરાક રખા હે.

ઝમીન; અલ્લાહ કા જાસૂસ

ઇસ ઝમીનકે મુતઅલ્લિક અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઇસી સૂરતમેં ફરમાતે હેં કે વો અપની ખબરેં બયાન કરેગી. તો ઝમીન કે મુતઅલ્લિક હમ સમજતે હેં કે બઝાહિર ન વો બોલતી હે, ન ઉસ્કી કોઇ ઝબાન હે, ગૂંગી મા'લૂમ હોતી હે, ન ઉસ્કે કોઇ કાન નઝર આતે હેં, બેહરી મા'લૂમ હોતી હે, ન વો કુછ દેખતી હૂઇ હમેં નઝર આતી હે, ન ઉસ્કી આંખેં હેં; લેકિન એસી બાત નહીં હે. કોઇ ભી કામ જબ ઉસ્કી પુશ્ત પર હોતા હે, કોઇ ભી ઇન્સાન અચ્છા યા બુરા અમલ કરતા હે તો ઝમીન દેખતી હે, ઔર રેકૉર્ડ કરતી હે, વો બાત ભી સુનતી હે, અલ્લાહ તઆલાને ઉસે શુઉર અતા ફરમાયા હે. જૈસા કે અગલી મજલિસમેં બતલાયા થા કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ઇરશાદ ફરમાયા કે કયામતકે રોઝ યે ઝમીન ઉન સારી ચીઝોંકો જો ઉસ્ને અપને પેટમેં રેકૉર્ડ કી હે, બતલાએગી. અભી તો હમેં મા'લૂમ હોતા હે કે કુછ નહીં હે, એક બેજાન ચીઝ હે; લેકિન યહી અલ્લાહમિયાં કા જાસૂસ હે. ઔર યે એક ઐસા જાસૂસ હે કે હમ ઉસ સે બચ નહીં સકતે, આદમી ગુનાહ કરનેકે લિયે કહાં જાએગા? ઝમીનસે હટકર તો જાનેવાલા નહીં.

ઝમીન તો હર જગહ હે. ઉસ સે ઉસ્કો હર જગહ વાસ્તા પડતા હે. તો યે ઝમીન ભી અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકા જાસૂસ હે.

ઈસ્કી કયા ગારંટી ?

અબ એક સવાલ પદા હો સકતા હે કે યે ઝમીન કયામતકે રોઝ ગવાહી દેગી, ઔર સબ ખબરેં બતલાએગી. ગવાહી દુન્યામેં ભી દી જાતી હે, તો ગવાહી કભી સચ્ચી હોતી હે, ઔર કભી જૂઠી ભી. તો ઝમીન ઇન્સાનોંકે મુતઅલ્લિક જો ગવાહી દેગી ઉસ્મેં કયા ગારંટી હે કે સચ્ચી હી ગવાહી દેગી? જૂઠી નહીં દેગી? એક શુબહ પૈદા હોતા હે.

ઉસ્કા જવાબ યે દિયા ગયા કે આદમી કે કિસીકે ખિલાફ જૂઠી ગવાહી દેનેકી દો વજહ હો સકતી હે.

દુશ્મની; જૂઠી ગવાહી કા સબબ

(૧) ગવાહી દેનેવાલેકી જિસ્કે ખિલાફ વો જૂઠી ગવાહી દે રહા હે, દુશ્મની. વો યે ચાહતા હે કે મૈં ઉસ્કો મુસીબત ઔર તકલીફમેં ડાલૂં, સઝા દિલાઉં, લિહાઝા સઝા દિલવાને કે લિયે વો ઉસ્કે ખિલાફ જૂઠી ગવાહી દેતા હે; તા કે ઉસ્કે ખિલાફ ફૈસલા હો, ઔર ઉસ્કો તકલીફમેં ડાલા જાએ.

માં બેટે કે ખિલાફ કયૂં ગવાહી દે ?

તો ઝમીન જૂઠી ગવાહી કયૂં દેગી? કયા ઝમીનકો હમારે સાથ કોઇ દુશ્મની હે? ઝાહિર હે કે ઝમીન કો હમારે સાથ કોઇ દુશ્મની નહીં હે; બલ્કે યૂં કેહ સકતે હેં કે યે ઝમીન હમારી માં હે. ગુજરાતીમેં બોલતે હેં: “માતૃભુમી” ઇન્સાન ઈસી મિટ્ટીસે પૈદા હૂવા હે, તો ઝમીનકા રિશ્તા હમારે સાથ કુછ ઐસા હી હે જૈસા માં કા અપને બેટે કે સાથ હૂવા કરતા હે. ભલા માં અપને બેટે કે ખિલાફ ઐસી ગવાહી કયૂં દેગી, જિસ્કી વજહસે ઉસ્કો સઝા હો જાએ! કયા માં જૂઠી ગવાહી દે સકતી

હે? નહીં. તો ઝમીનકો ભી હમારે સાથ કોઇ દુશ્મની નહીં હે. આપને નેકી કી હે, તો વો ભી બતા દેગી, ઔર બદી કી હે તો વો ભી બતલાએગી. વો તો હકાઈકકા ઈઝહાર કરતી હે, કિસી દુશ્મની કે સબબ નહીં.

ઈકરાહ; જૂઠી ગવાહી કા સબબ

(૨) કિસીકે ખિલાફ જૂઠી ગવાહી દેનેકી દૂસરી વજહ કિસી સાહિબે ઈકિતદાર ઔર તાકતવર શખ્સકા ઈકરાહ હે; વો તો નહીં ચાહતા લેકિન ઉસ્કો મજબૂર કિયા ગયા. ઔર મજબૂર કરનેકી વજહસે વો ગવાહ ઉસ્કે ખિલાફ જૂઠી ગવાહી દેતા હે. ઉસ ગવાહી દિલવાનેવાલે સાહિબે ઈકિતદાર કી આપસે દુશ્મની હે, જિસ્કી વજહસે વો ગવાહસે આપકે ખિલાફ જૂઠી ગવાહી દિલવા રહા હે.

અબ ઝમીનકે પાસ કૌન ગવાહી દિલવા રહે હેં? અલ્લાહ તઆલા. આગે અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હેં: بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَا કે ઝમીનકો ગવાહી દેનેકા હુકમ અલ્લાહ તઆલા ફરમાએંગે. ઔર અલ્લાહ તઆલા કૌન હેં?

ઝમીન ગવાહી કયૂં દેગી ?

મુફસ્સીરીન ફરમાતે હેં કે યહાં લફઝે “રબ” ઝિક્ર ફરમાયા, યા’ની વો અલ્લાહ જિસને તુમ્હેં પૈદા કિયા, તુમ્હેં પાલ પોસ કર બડા કિયા, રોઝી દી, ને’મતોંકી બારિશ બરસાઇ. વો અલ્લાહ ઈસ ઝમીન કો હુકમ દેગા કે વો ગવાહી દે. ઝાહિર હે કે અલ્લાહ તઆલાકો તો આપકે સાથ કોઇ દુશ્મની નહીં હે. અગર અલ્લાહ તઆલાકો નઉઝુબિલ્લાહ- કોઇ દુશ્મની હોતી તો વો પૈદા કયૂં કરતા? અપની ને’મતેં કયૂં ખિલાતા પિલાતા?અપની રહમતેં કયૂં નાઝિલ ફરમાતા? તો

લફ્ઝે "રબ" ઈસ્તેમાલ ફરમાયા, યે નહીં ફરમાયા: بان اللہ اوحی لھا ઝમીન ઈસલિયે ગવાહી દેગી કે ઉસ્કો અલ્લાહને હુકમ દિયા હે. નહીં; બલ્કે ફરમાયા: بِاَنَّ رَبَّكَ (તુમ્હારે રબને ઉસ્કો હુકમ ફરમાયા હે) ઔર અલ્લાહને હુકમ ઈસલિયે દિયા કે વો હકાઈક કા ઈઝહાર કરે. અલ્લાહ તઆલા ચાહતે હેં કે ઉસ્કી પુશ્ત પર જો આ'માલ કિયે ગયે, જો વાકિઆત વુજૂદમેં આએ વો ઝાહિર હોં. લિહાઝા ઝમીનકો કહા ગયા કે તુ બોલ, વો જો કુછ હૂવા હે સબ સચ સચ બોલેગી, જૂઠ નહીં બોલેગી. ઔર ન અલ્લાહ તઆલા યે ચાહતે હેં કે વો જૂઠી ગવાહી દે. અલ્લાહ તઆલાકો હમસે કયા દુશ્મની?

અગર દુશ્મની હોતી તો..

કુર્આને પાકમેં બારી તઆલા એક જગહ ઈરશાદ ફરમાતે હેં:

مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ بِعَذَابِكُمْ اِنْ شَكَرْتُمْ وَ اٰمَنْتُمْ۔(النساء: ۱۴۷) (અગર તુમ અલ્લાહકી ને'મતોંકા શુક્ર અદા કરો ઔર ઈમાન લાઓ, તો અલ્લાહ તુમ્હેં અઝાબ દે કર કયા કરેગા?) તુમ્હેં અઝાબ દેકર અલ્લાહકા કયા ફાઈદહ? વો તો તુમ્હી બુરે કરતૂત કરકે અપને આપકો અઝાબકા હકદાર બનાતે હો. અલ્લાહકો ઉસ્મેં કોઈ દિલચસ્પી નહીં હે. એક માં બાપકો અપની અવલાદ કે સાથ જો શફકતો મુહબ્બત હોતી હે, અલ્લાહ તઆલાકો અપની મખ્લૂકકે સાથ ઉસ સે ઝયાદહ શફકતો મુહબ્બત હે. તો ભલા અલ્લાહ તઆલા કયૂં હમારે ખિલાફ ઝમીન કે ઝરીયેસે જૂઠી ગવાહી દિલવાએંગે? અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કો ગવાહી દેને ઔર ખબરેં બતલાને કે લિયે જો કેહ રહે હેં ઉસ્કી વજહ તો સિર્ફ ઈત્ની હે કે અલ્લાહ તઆલા ચાહતે હેં કે હકાઈક સામને આ જાએ, દુન્યામેં જો હકાઈક વ વાકિઆત પૈશ આએ થે યે ઝમીન ઉન વાકિઆતકો સહી સહી બયાન

કર દે. ઈસલિયે અગર ઉસ્ને ગુનાહ કિયા હે તો વો ભી બતલાએગી, ઔર નેકી કી હે તો વો ભી બતલાએગી. અગર દુશ્મની કી વજહસે ગવાહી દેતી; તો નેકી ન બતલાતી, બલ્કે સિર્ફ ગુનાહકા ઈઝહાર કરતી, લેકિન ઐસા નહીં હે.

અપના અપના ગ્રુપ

يَوْمَئِذٍ يَّصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًا ۙ لِّيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ (ઉસ દિન લોગ મુખ્તલિફ ટોલીયોંકી શકલમેં લૌટેંગે) યા'ની જો નેક લોગ હેં ઉન્કી ભી મુખ્તલિફ ટોલીયાં, મુખ્તલિફ ગિરોહ ઔર મુખ્તલિફ ગ્રુપ હોંગે. જૈસે જૈસે આ'માલ, નમાઝીયોંકા ગ્રુપ અલગ, સદકાત ખૈરાત કરનેવાલોંકા ગ્રુપ અલગ, રોઝે રખનેવાલોંકા ગ્રુપ અલગ. જો જો અવસાફે હમીદહ ઔર જૈસી જૈસી ખૂબીયાં ઔર કમાલાત હેં ઉન્કે એ'તબારસે હર એક ગ્રુપ હોગા. બદકારોંકે ભી ગ્રુપ ઉસી તરીકેસે હોંગે. ચોરોંકા ગ્રુપ અલગ, ઝાનીયોંકા ગ્રુપ અલગ, શરાબીયોં કા ગ્રુપ અલગ, ધોકા દેનેવાલોં કા ગ્રુપ અલગ.તમામ લોગોંકો મુખ્તલિફ જમાઅત ઔર ગ્રુપોં કી શકલમેં લૌટાયા જાએગા.

યે તો વહી વા'દે કા દિન હે

બારી તઆલા સૂરએ યાસીન મેં ફરમાતે હેં કે લોગ તો અપની કબ્રોંમેં મરે હૂએ પડે હેં; લેકિન જબ દૂસરી મરતબહ સૂર ફૂંકા જાએગા તો ઉસ સૂરકી આવાઝકો સુનકર મુર્દે એકદમ ગભરાકર ઝિંદા હો કર અપની કબ્રોંસે બાહર નિકલ આએંગે. ઔર ઉસ વકત ઉન્કી ઝબાન પર યે હોગા:يٰوَيْلَنَا مَنْۢ بَعَثَنَا مِنْ مَّرْقَدِنَا (يٰس:٥٢)(કિસને અચાનક હમ્કો નીંદસે ઉઠા દિયા ઔર અપની કબ્રોંસે બાહર નિકાલ દિયા?)

ફિર ઈન્સાનકો યાદ આએગા:هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُوْنَ۔(يٰس:۵۲) હાં! દુન્યામેં અલ્લાહકે નબી ઔર પયગમ્બર આકર હમકો બતલાતે થે કે અલ્લાહ તઆલા તુમકો દો બારા ઝિંદા કરેંગે, યહી અલ્લાહકા વા'દા હે જો પૂરા હો રહા હે, ઔર પયગમ્બરોંને હમેં જો કુછ કહા થા વો સચ થા. હમ ઉસ વક્ત ઉન્કો નહીં માનતે થે, ઈન્કાર કરતે થે; લેકિન આજ હમ અપની આંખોંસે દેખ રહે હેં કે અલ્લાહકા વો વાદા પૂરા હો રહા હે.

અપના અપના ડેટા ચેક કર લો

અબ મૈદાને હશ્રમેં મુખ્તલિફ ટોલીયોંકી શકલમેં કયૂં લાએ જાએંગે? બારી તઆલા ફરમાતે હેં:لِّيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ(તા કે હર એક કો અપને અપને આ'માલ બતલાએ જાએ) તુમને દુન્યામેં કયા કયા કિયા થા? તુમ્હારા દુન્યામેં બાલિગ હોનેસે લે કર મૌત તક કા પૂરા ડેટા આ'માલનામે મેં મૌજૂદ હે, હર એક કે સામને પૈશ કિયા જાએગા. આદમી જબ અપને ઉસ આમલનામે, ઔર ઉસ ડેટાકો દેખેગા તો ઉસ્કો સબ યાદ આએગા. બસા અવકાત હમ કોઈ કામ, કોઈ ચીઝ કરનેકે બાદ ભૂલ જાતે હેં; લેકિન જબ હમારે સામને વો ચીઝ લાઈ જાતી હે, તો હમકો યાદ આ જાતી હે. કયામતકે રોઝ જબ આદમી અપને નામએ આ'માલ કો દેખેગા તો કહેગા: مَالِ هٰذَا الْكِتٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيْرَةً وَّلَا كَبِيْرَةً اِلَّآ اَحْصٰهَا۔(الكهف:۴۹)(ઈસ લિખાનેકો કયા હો ગયા હે કે કોઈ છોટા બડા કામ ઐસા નહીં હે જો ઈસ્ને છોળા હો.)હમ જો બોલે, જો હરકતકી, જો ખયાલાત દિલોંમેં પકાએ થે વો સબ કુછ અંદર હે. સબ લોગ અપની આંખોંસે દેખેંગે. તો હશ્રમેં ઈસીલિયે લાયા જાએગા

કે ઉન્હોંને જો આ'માલ દુન્યામેં કિયે થે વો આ'માલનામોંકી શકલમેં ઉન્કો દિખલાએ જાઍંગે.

જબ આ'માલનામા પૈશ કિયા જાએગા તો કહા જાએગા:اِقْرَاْ كِتٰبَكَ كَفٰى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيْبًا۔(بنی اسرائیل:۱۴) (દેખો યે તુમ્હારા આ'માલનામા પઢ લો, તુમ્હી ફૈસલા કર લો! યા'ની તુમ્હારા અંજામ કયા હે, કહાં તુમ્હેં ભેજા જાના હે, જન્નતમેં યા જહન્નમમેં, સઝા દી જાએગી યા ઇન્આમ દિયા જાએગા?હમેં કુછ કેહનેકી ઝરૂરત નહીં. હર આદમી સમજ જાએગા કે મેરા અંજામ કયા હે? કુછ બતલાનેકી ઝરૂરત પૈશ નહીં આએગી.

ઝરૂરત ઈજાદ કી માં હે

પેહલે ઝમાનેમેં તો લોગોંકો યે બાત સમજનેમેં ઝરા દુશ્વારી હોતી થી, કે હઝરત આદમ عليه السلام સે લે કર કયામત તક લાખોં, કરોડોં, અરબોં, ખરબોં ઇન્સાન પૈદા હૂએ ઔર હોંગે ઉન સબકા રેકોર્ડ, સબકે આ'માલ, નેકિયાં, ગુનાહ, ઉન્કી સોચ, ઉન્કે દિલોંમેં પકે હૂએ ખયાલાત, ઇત્ની સારી ચીઝેં, નીઝ કિસી આદમીકી ઉમ્ર પચાસ સાલ, કિસીકી સાંઠ, કિસીકી સત્તર, કિસીકી અસ્સી, કિસીકી નવ્વે, કિસીકી સો, કિસીકી ઉસ સે ઝયાદહ, ઇત્ની લંબી ઉમ્ર, પેહલે ઝમાનેમેં તો ઇસ સે ભી લંબી ઉમ્રેં હૂવા કરતી થી, ઇત્ની લંબી ઉમ્ર મેં જો કિયા, વો સબ ઝમીન કૈસે બતલાએગી? તો લોગોંકી સમજમેં આતા નહીં થા, તો લોગોંકો સમજાનેકે લિયે કહા જાતા થા કે ભાઇ! બસ! ઇત્ના સમજ લો કે જિસ અલ્લાહ ને સારી કાઇનાતકો પૈદા કિયા, ઇન્સાનોંકો પૈદા કિયા ઉસ અલ્લાહ કો ઇસ બાત પર કુદરત હે કે વો સારી ચીઝેં ઉસ વકત પૈશ કર દે. લેકિન આજ તો કોમ્પ્યુટરકી ઇજાદને યે મસ્અલા હલ કર દિયા.

..તબ સમઝ મેં નહી આતા થા

કુર્આનમેં બારી તઆલાને એક ચીઝ બતલાઇ: سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ۔(فصلت:۵۳) (એ ઇન્સાનોં! હમ કાઇનાતમેં ઔર તુમ્હારી ઝાતમેં હમારી ઐસી નિશાનીયાં તુમકો બતલાએંગે જિન્કો દેખકર તુમકો ઇસ બાતકા યકીન હો જાએગા કે અલ્લાહકા દીન, ઔર અલ્લાહને યે સારી ચીઝેં જો ભેજી હેં વો સબ સચ્ચી હેં)અલ્લાહને જો કહા થા કે તુમકો દો બારા પૈદા કિયા જાએગા, તુમ્હારે આ'માલ તુમ્હારે સામને પૈશ કિયે જાએંગે ઉસ વકત સમજમેં નહીં આતા થા, ઇત્ને લાખોં કરોડોં ઔર ખરબોં ઇન્સાનોં કે આ'માલ નામે, એક એક આદમીકી પચાસ, સો સાલ તક કી ઝિંદગી, યે સબ કૈસે હોગા? લેકિન કોમ્પ્યુટર કે એક છોટસે પેનડ્રાઇવમેં લાખોં ઇન્સાનોં કા ડેટા બટન દબાતે હી સમાને આ જાતા હે.

ઝાત હે તેરી લા મહદૂદ

અબ તો તસ્વીરકે સાથ, યા'ની ઇન્સાનને જો કિયા હે ઉસ્કી તસ્વીર ભી મૌજૂદ હે કે તુમને યે હરકત કી હે. તો વહાં ભી ઇસી તરહ હોગા. સબ ચીઝ અપની આંખોંસે દેખ લેગા, લિખા હૂવા ભી દેખ લેગા, ઔર અપને આપકો કરતા હૂવા ભી દેખ લેગા. અલ્લાહને એક ઐસી ઇજાદ ઇસી ઇન્સાનકે હાથોં કરવાઇ હે. જબ એક ઇન્સાન, અલ્લાહકા પૈદા કિયા હૂવા, અલ્લાહને ઉસ્કો મહદૂદ અકલ ઔર મહદૂદ તાકત દી. વો અપની ઇસ મહદૂદ ઔર લિમીટેડ અકલો તાકત કે ઝરીયે ઇત્ના કુછ કર સકતા હે, તો અલ્લાહકી તાકતો કુદરત તો લા મહદૂદ હે, વો અગર તમામ ઇન્સાનોંકે આ'માલ નામોંકો સબકે સામને

ખોલકર રખ દે, તો કોઇ મુશ્કિલ બાત નહીં હે. ઈસલિયે હમેં અપને આપકે આ'માલ દુરૂસ્ત કરનેકા એહતિમામ કરના ચાહિયે.

તંબીહ

ઈસ સૂરતમેં હમેં મુતનબ્બેહ કિયા ગયા હે કે યે મત સમજના કે તુમ જો કુછ કર રહે હો ઉસ્કા કિસી કો પતા નહીં હે. આમ તૌર પર ઈન્સાન ગલત કામ કરનેકે લિયે તન્હાઇ તલાશ કરતા હે, લેકિન જહાં ભી જાએગા વહાં ઝમીન તો મૌજૂદ હે, વો સમજતા હે કે યહાં કોઇ ઔર નહીં હે. અગરચે મો'મિન કા અકીદા તો યે હે કે હમ જહાં કહીં ભી હોં,અલ્લાહ હમેં દેખતા હે; લેકિન ઉસ વક્ત વો ઉસ્કો ભૂલ જાતા હે, ઔર દૂસરે લોગોંકી તરફ નઝર હોતી હે કે કોઇ ઈન્સાન તો મુઝે નહીં દેખ રહા હે? યહાં કોઇ કેમેરા તો લગા હુઆ નહીં હે? સબકા ઇત્મીનાન કર લે તો ભી અલ્લાહમિયાં કા લગાયા હૂવા કેમેરા તો હે હી, વો ઐસા હે કે ઉસ્મેં બાતેં ભી આ જાતી હે, ઔર કરતૂત ભી આ જાતે હેં, હમેં ઉન સબકા એહતિમામ કરનેકી ઝરૂરત હે.

અલ્લાહ હમ સબકો તૌફીક ઔર સઆદત અતા ફરમાએ. આમીન.

"અલ્લાહ તઆલા કો યહી મંઝૂર હે"

શામી મેં એક હિકાયત ઈમામ શાફીઈ ﷺ કી લિખી હે, ઈમામ મુઝની ﷺ ફરમાતે હેં કે મૈંને કિતાબુર્રરિસાલા કો ઈમામ શાફીઈ ﷺ પર ૮૦ બાર પઢ્હા, મગર હર બાર એક ન એક ગલ્તી કા પતા ચલતા, પસ ઈમામ શાફીઈ ﷺ ને ફરમાયા કે હટાઓ જી; અલ્લાહ તઆલા કો યે મંઝૂર હી નહીં કે ઉન્કી કિતાબ (કુર્આન) કે અલાવહ કોઇ ઔર કિતાબ બિલ્કુલ સહીહ હો. (તાલીફાતઃ મુસ્લિહુલ ઉમ્મતઃ હિસ્સા તીન. સફા:૧૪૮ બહવાલા શામી સફા:૨૦ જિલ્દ:૧)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ ઝિલઝાલ

(કિસ્ત – ૪)

(તારીખ:- ૧૭,રજબ ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૨૩,માર્ચ ૨૦૧૯ બરોઝ:સનિચર)

الحمدللہنحمدہونستعینہونستغفرہونؤمنبہونتوکلعلیہونعوذباللہمنشرور أنفسناومنسیئاتأعمالناونعوذباللہمنشرورأنفسناومنسیئاتأعمالنامنیھدہاللہ فلامضللہومنیضللہفلاھاديلہونشھدأنلاإلہإلااللہوحدہلاشریكلہونشھدأنسیدناو مولانامحمداًعبدہورسولہأرسلہإلیکافۃالناسبشیراًونذیراًوداعیاًإلیاللہبإذنہوسراجاً منیراًصلیاللہتعالیعلیہوعلیآلہوأصحابہوبارکوسلمتسلیماًکثیراًکثیراً-أمابعد:

فأعوذباللہمنالشیطٰنالرجیم۔ بسماللہالرحمٰنالرحیم۔

اِذَا زُلۡزِلَتِ الۡاَرۡضُ زِلۡزَالَهَا ۙ﴿۱﴾ وَ اَخۡرَجَتِ الۡاَرۡضُ اَثۡقَالَهَا ۙ﴿۲﴾ وَ قَالَ الۡاِنۡسَانُ مَا
لَهَا ۚ﴿۳﴾ یَوۡمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخۡبَارَهَا ۙ﴿۴﴾ بِاَنَّ رَبَّكَ اَوۡحٰی لَهَا ؕ﴿۵﴾ یَوۡمَئِذٍ یَّصۡدُرُ النَّاسُ اَشۡتَاتًا ۬ۙ
لِّیُرَوۡا اَعۡمَالَهُمۡ ؕ﴿۶﴾ فَمَنۡ یَّعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّۃٍ خَیۡرًا یَّرَهٗ ؕ﴿۷﴾ وَ مَنۡ یَّعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّۃٍ شَرًّا یَّرَهٗ ٪﴿۸﴾

સૂરએ ઝિલઝાલ કી તશરીહ કા સિલસિલા પિછલી મજાલિસ સે ચલ રહા હે, ઈસ સૂરતમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને મુર્દો કે દો બારા ઝિંદા હોને ઔર કબ્રોંસે નિકલકર મૈદાને હશ્રકી તરફ જાનેકા મંઝર બયાન ફરમાયા હે,બારી તઆલા ફરમાતે હેં:

یَوۡمَئِذٍ یَّصۡدُرُ النَّاسُ اَشۡتَاتًا ۬ۙ لِّیُرَوۡا اَعۡمَالَهُمۡ

(ઉસ દિન લોગ મુખ્તલિફ ટોલીયોં ઔર મુખ્તલિફ ગિરોહમેં મૈદાને હશ્રકી તરફ જા રહે હોંગે તા કે ઉન્કો ઉન્કે આ'માલ દિખલાએ જાએં)

આ'માલ દિખાને કા મતલબ

આ'માલ દિખલાએ જાનેકા કયા મતલબ?

(૧) એક મતલબ: ઉન્કે સામને ઉન્કા આ'માલ નામા પૈશ કર દિયા જાએગા, ઔર ઝિંદગીભર ઉન્હોંને જો ભી અચ્છે યા બુરે આ'માલ કિયે થે, ઉન્કા સબ કચ્ચા ચિઠઠા ઈન્સાનકે સામને પૈશ કર દિયા જાએગા, ઔર વો ઉસ્કો અપની આંખોંસે દેખ લેગા.

(૨) દૂસરા મતલબ: હમ મુહાવરેમેં બોલતે હેં કે તુમ અપને અમલકો દેખ લોગે. યા'ની તુમકો અપને અમલકા અંજામ દિખા દિયા જાએગા. ગોયા જો ભી અચ્છે યા બુરે આ'માલ કિયે હેં, ઉન્કા જો ભી અચ્છા યા બુરા અંજામ હે વો મૈદાને હશ્રમેં દો બારા ઝિંદા હોનેકે બાદ ઈન્સાન દેખ લેંગે.

મૈદાને હશ્ર મેં પહોંચને કી શકલ

يَوْمَئِذٍ يَّصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًا (ઉસ દિન લોગ અપની કબ્રોંસે ઉઠકર મુખ્તલિફ જમાઅતોં ઔર ટોલીયોંમેં મૈદાને હશ્રકી તરફ જાએંગે) હશ્રકી તરફ જાનેકી શકલ કયા હોગી? બુખારી શરીફકી રિવાયતમેં નબિયે કરીમ ﷺ ને ઉસ્કી શકલકે સિલસિલેમેં વઝાહત ફરમાઈ હે, કે જબ લોગોંકો દો બારા ઝિંદા કરકે કબરોં સે ઉઠાકર મૈદાને હશ્રકી તરફ લાયા જાએગા, ઉસ વકત કુછ લોગ તો પૈદલ ચલતે હૂએ જાએંગે, કુછ લોગોંકે લિયે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા સવારીયાં મુહૈયા ફરમાએંગે, વો ઉન સવારીયોં પર સવાર હોકર મૈદાને હશ્રકી તરફ જાએંગે, ઔર મઆઝલ્લાહ! કુછ લોગ અપને મૂંહકે બલ ઘિસટકર મૈદાને હશ્રકી તરફ જાએંગે. કુર્આનમેં બારી તઆલા ઈરશાદ ફરમાતે હેં: وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَلٰى وُجُوْهِهِمْ عُمْيًا وَّبُكْمًا وَّصُمًّا (હમ ઉન્કો

કયામતકે રોઝ મૂંહકે બલ ઘસીટતે હૂએ ઐસી હાલતમેં કે વો અંધે, બેહરે ઔર ગૂંગે હોંગે, લાએંગે.)

સર કે બલ ભી ચલા સકતા હે

બુખારી શરીફકી રિવાયત હે કે એક મરતબહ એક આદમી ને નબિયે કરીમ ﷺ સે પુછા કે એ અલ્લાહકે રસૂલ! બારી તઆલા ફરમાતે હેં કે કાફિરકો મૈદાને હશ્રમેં સરકે બલ લાયા જાએગા, તો વો સર કે બલ કૈસે ચલેગા? તો નબિયે કરીમ ﷺ ને જવાબમેં ઈરશાદ ફરમાાયા: જિસ અલ્લાહને ઉસ્કો પાઉં કે ઝરીયે ચલાયા, વહી અલ્લાહ અપની કુદરત સે ઉસ્કો સરકે બલ ભી ચલાએગા. અલ્લાહકે લિયે કયા મુશ્કિલ હે? ભાઇ! બહોતસે જાનવર ઐસે હેં કે જિન્કે પૈર નહીં હેં, આપ સાંપકો દેખેં, ઉસી તરહ ઝમીનકે કીડે મકોડોંકે આમ તૌર પર પાઉં નહીં હોતે. ફિર ભી વો ઝમીન પર રેંગ કર ચલતે હે; લિહાઝા વો ભી અપને સરકે બલ ઝમીન પર રેંગ કર જાએગા.

ઈસ હદીષકે એક રાવી હઝરત કતાદહ તાબિઇ رحمة الله عليه હુઝૂર ﷺ કા જવાબ..જો અલ્લાહ ઉસ્કો પાઉંસે ચલાતા હે, વો સર કે બલ ચલાને પર કાદિર હે..નકલ કરકે ફરમાતે હેં, بلى وعزة ربنا (કયૂં નહીં! કસમ હે હમારે પરવરદિગારકી ઈઝઝત કી)[1] ગોયા જિસ તરહ વો પાઉંસે ચલા સકતા હે, સર કે બલ ભી ચલા સકતા હે.

આંખે ફૂટી રેહ જાએગી

બહરહાલ! અપને અપને આ'માલ કે મુતાબિક મુખ્તલિફ ટોલીયોં ઔર મુખ્તલિફ ગિરોહોંમેં જૈસે આ'માલ હોંગે ઉસીકે મુતાબિક લોગોંકો મૈદાને હશ્રમેં લાયા જાએગા. દેખિયે! કયામાતકે રોઝ કબ્રસે

---

[1] સહીહ બુખારી : ૪૭૬૦, ૬૫૨૩

ઉઠતે હી સખ્તીયાં શુરૂઅ હો જાએગી, જહન્નમ મેં જાને પર મૌકુફ નહીં હોંગી, કુફ્રો શિર્ક યા બદઆ'માલીયોંકે સાથ ઝિંદગી ગુઝારી, ઝુલ્મ કિયા, તો કબ્રસે ઉઠતે હી અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે સખ્તીયોંકા સિલસિલા શુરૂઅ હો જાએગા. દુન્યામેં ઝાલિમીન ઝુલ્મ કરતે હેં, અલ્લાહ તઆલા ઉન્કો ઢીલ દેતે હેં, વો ખૂદ ભી ગલતફેહમી મેં રહેતે હેં, ઔર બા'ઝ લોગ ભી યૂં સમજતે હેં કે ઉન્કા કોઇ કુછ બિગાડ નહીં સકતા; બારી તઆલા ઐસે ઝાલિમોંકે મુતઅલ્લિક કુર્આનમેં સાફ લફઝોંમેં ફરમાતે હેં:وَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظّٰلِمُوْنَ ۬ؕ اِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيْهِ الْاَبْصَارُ۔(ابراهيم:۴۲) ઝાલિમ લોગોંકે બારેમેં યે મત સમજો કે અલ્લાહ તઆલા ઉન્કે આ'માલ ઔર કરતૂતોંસે બેખબર હેં, અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો એક ઐસે દિન (કયામત) કે લિયે ઢીલ દે રખી હે, જિસ્મેં ઉન્કી આંખેં ફટી કી ફટી રેહ જાએંગી.)

જબ લોગ કબ્રસે ઉઠેંગે. ઔર મૈદાને હશ્રકા હૌલનાક મંઝર દેખેંગે, તો ઉન્કી આંખેં ફટી કી ફટી રેહ જાએંગી. આદમી કિસી ચીઝકો દેખતા હે, ફિર આંખ બંદ કરતા હે તો ઉસ્કી નિગાહ ઉસ્કી તરફ લૌટકર આતી હે. લેકિન હૈબતનાક મંઝર હોતા હે તો આંખ યૂં હી ફટી કી ફટી રેહ જાતી હે, નિગાહ વાપસ નહીં આતી, બલ્કે વહીં કી વહીં જમ જાતી હે. કુર્આનમેં બારી તઆલા આગે ફરમાતે હેં:

مُهْطِعِيْنَ مُقْنِعِيْ رُءُوْسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ اِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَاَفْـِٕدَتُهُمْ هَوَآءٌ۔(ابرهيم:۴۳)

(વો પુકારનેવાલેકી પુકાર પર, આવાઝ દેનેવાલેકી આવાઝ પર મૈદાને હશ્રકી તરફ દૌડે હૂએ જા રહે હોંગે, ઔર ઉન્કે ચેહરે ઉઠે હૂએ હોંગે, ઔર ઉન્કી આંખેં પલટકર ઉન્કી તરફ નહીં આએગી, યા'ની ફટી કી ફટી

રેહ જાએગી, ઔર ઉન્કે કલેજે હર ચીઝસે ખાલી હોંગે) ગોયા ઉનમેં કુછ નહીં હે, બિલ્કુલ ખાલી, ઈત્મીનાન ઔર સુકુનસે ખાલી હોંગે.

અબ મૈદાને હશ્રમેં સખ્તીકા આલમ કયા હોગા? હમ બચપનસે સુનતે આ રહે હેં કે કયામતકે રોઝ સૂરજ એક મીલકી ઉંચાઇ પર હોગા, ગર્મી શબાબ પર હોગી, ઈસ વકત સાઇન્સદાનોંકે બતલાનેકે મુતાબિક સૂરજ ઝમીનસે નવ કરોડ, તેંતીસ લાખ (૯,૩૩,૦૦,૦૦૦) મીલ દૂર હે, ઈત્ના દૂર હોનેકે બાવુજૂદ ગર્મીકે ઝમાનેમેં ગર્મીકા યે હાલ હોતા હે કે હમસે રહા નહીં જાતા, જબ વો એક મીલ દૂર હોગા તો આદમીયોંકા કયા હાલ હોગા?

નંગે પાઉં, નંગે સર, નંગે બદન

કયામતકે રોઝ જબ મુર્દે કબ્રસે ઉઠાએ જાએંગે તો: كَمَا بَدَاْنَآ اَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيْدُهٗ۔(الانبياء:١٠٤) (હમને જિસ તરહ પેહલી મરતબહ ઉન્કો માં કે પેટ સે પૈદા કિયા થા, ઉસી તરહ ઉન્કો દો બારા ઉઠાએંગે) જૈસે; જબ બચ્ચા માં કે પેટસે પૈદા હોતા હે, તો કપડે પેહને બગૈર (નંગા) આતા હે, બગૈર જુતેકે નંગે પાઉં આતા હે, ઔર બગૈર ખત્ના કે આતા હે. તમામ ઈન્સાન ઈસી તરહ પૈદા હોતે હેં, કયામતકે દિન ભી ઈસી તરહ ઉઠાએ જાએંગે.[1]

લોગ પસીને મેં..

મુસ્લિમ શરીફ કી રિવાયત હે: નબિયે કરીમ ﷺ ને ઈરશાદ ફરમાયા: કયામતકે દિન સૂરજ ઈત્ના કરીબ હોગા કે ગર્મીકી શિદ્દતકી વજહસે લોગ અપને અપને ગુનાહોંકે મુતાબિક પસીનેમેં ડુબે હૂએ

---

1 સહીહ બુખારી : ૩૩૪૯, ૩૪૪૭, ૬૫૨૬

હોંગે, કોઇ ટખ્નોં તક, કોઇ ઘૂટનોં તક, કોઇ કમર તક, કોઇ સીને તક ઔર કિસીકા પસીના ઉસ્કે મૂંહ તક હોગા, ગોયા પસીના ઉસ્કો લગામ દિયે હૂએ હોગા.[1] વો અપને પસીનેમેં તૈર રહે હોંગે, યે તો વો પસીના હે જો બાહર હે.

રિવાયતમેં હે કે પસીના નિકલને કે બાદ સત્તર (૭૦) હાથ, તો વો પસીના અંદર જઝબ હોગા,[2] ઈસ હાલતમેં લોગ અપને પસીનોંમેં તૈર રહે હોંગે.

બળી ઘબરાહટ

મૈદાને હશ્રમેં જો ઘબરાહટ, પરેશાની ઔર ખૌફકા આલમ હોગા, ઉસ્કો કુર્આનમેં બારી તઆલાને اَلْفَزَعُ الْاَكْبَرُ (الانبياء:١٠٣) (બહોત બડી ઘબરાહટ) સે તા'બીર કિયા હે. દુન્યાકી બડી સે બડી પરેશાની ભી ઉસ્કા મુકાબ્લા નહીં કર સકતી. ઉસ દિનકી પરેશાની સબસે બડી પરેશાની હોગી, કાફિરોં, મુશરિકોં કા ગિરોહ ભી ઈસી હાલતમેં હોગા. વો અપને અપને આ'માલ કે મુતાબિક તકાલીફ ઔર મશકકતમેં હોંગે.

ઉસ્કે બિલ મુકાબિલ એક દૂસરી જમાઅત નેક લોગોં, ફરમા બરદારોં ઔર ઈતાઅત શિઆરોંકી હોગી, જિન્હોંને અપની ઝિંદગીમેં ખ્વાહિશાત પર લગામ રખી, અપને ઉપર કંટ્રોલ કિયા. અલ્લાહ તઆલા કે અહકામકો બજા લાએ, નબિયે કરીમ ﷺ કી ઈત્તિબાઅ ઔર પૈરવીમેં અપની ઝિંદગીકો ગુઝારા ઔર ઝિંદગીકી કદર કી. વહી મૈદાને હશ્ર ઉન્કે લિયે ભી હે, સૂરજ ઉત્ની હી ઉંચાઇ પર, લેકિન ઉન્કા કયા હાલ હોગા? વો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે સાયેમેં હોંગે, કોઇ

---

1 મુસ્લિમ શરીફ : ૬૨-૨૮૬૪

2 સહીહ બુખારી : ૬૫૩૨

ઘબરાહટ નહીં, એરકંડીશનમેં હેં. મુશરિકીન, કુફ્ફાર, ફુસ્સાકો ફુજ્જાર જિન તકલીફોં ઔર મશક્કતોંસે ગુઝર રહે હેં,ઉન મશક્કતોંકા કોઇ અસર ઉન પર નહીં હોગા. બડે ઇત્મીનાનકે સાથ અલ્લાહકે પૈદા કિયે હૂએ સાયેમેં હોંગે. અલ્લાહ ઉન સખ્તીયોંકો ઉન્કે લિયે આસાન કર દેંગે.

વો સાયા કૈસા હોગા? આજ ઉસ્કા તસવ્વુર નહીં કર સકતે. બુખારી શરીફમેં હઝરત અબૂહુરયરહ ﷺ કી રિવાયત હેઃ ફરમાતે હેં કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયાઃسبعة يظلهم الله في ظله يوم لا ظل إلا ظله સાત આદમી ઐસે હેં કે જિન્કો અલ્લાહ તઆલા અપને સાયેમેં જગહ દેંગે જિસ દિન અલ્લાહકે સાયે કે સિવા કોઇ સાયા ન હોગા.)[1]

અપને સાયે મેં; એક નુકતા

દેખો! આમ તૌર પર અહાદીષમેં યે લફઝ આતા હે "અપને સાયેમેં", અર્શકા લફઝ નહીં હે. હઝરત અલ્લામહ અનવરશાહ કશ્મીરી رحمه الله ફરમાતે હેંઃ અર્શ ભી તો એક નુરાની જિસ્મ હે, ઉસ્કા સાયા કૈસે? યહાં સાયેકી નિસ્બત અલ્લાહકી તરફ તઅઝીમ ઔર તશરીફ કે લિયે કી ગઇ હે. જૈસેઃ મસ્જિદકો અલ્લાહકા ઘર કેહતે હેં, હાલાંકે યે કોઇ અલ્લાહકે રેહનેકી જગહ નહીં હે. અલ્લાહને ઉસ્કો ઉંચા મકામ દેનેકે લિયે ઉસ ઘરકી નિસ્બત અપની તરફ કર દી. ઉસી તરહ ઉસ સાયેકા શર્ફ, અઝમત ઔર બુઝુર્ગી કો ઝાહિર કરનેકે લિયે ઉસ્કી નિસ્બત અલ્લાહ તઆલાને અપની તરફ કર દી, યા'ની અલ્લાહકા સાયા, યા'ની અલ્લાહકે પૈદા કિયે હૂએ મખ્સૂસ સાયેમેં વો લોગ હોંગે, કૌન હે વો સાત આદમી?

---

[1] સહીહ બુખારી : ૬૬૦, ૧૪૨૩

દુન્યા ઈન્સાફ સે હી બાકી રહેગી

(૧)الإمامالعادل: ઈન્સાફ કરનેવાલા હુકમરાન, બાદશાહ (સત્તાધીશ)

ઉલમાને ઉસ્કી શરહ કરતે હૂએ લિખા હે કે હુકૂમતકે ભી મુખ્તલિફ દરજાત હેં. એક તો સબકા બાદશાહ હોતા હે, ઉસ્કે માતેહત મુખ્તલિફ ઈલાકોંકે ગર્વનર હોતે હેં. ફિર ઉન ગર્વનરોંકે ભી માતેહત હોતે હેં, હર એક કો અલ્લાહને કિસી ન કિસી દર્જેમેં કિસી ન કિસી પર હુકૂમત ઔર ઈખ્તિયાર અતા ફરમાયા હે, યહાં તક કે ઘર કા એક બડા ઝિમ્મેદાર અપની બીવી બચ્ચોંકા હાકિમ હે, અગર ઉસ્ને ઉન્કે સાથ ઈન્સાફ કા મઅમલા કિયા, ઉન્કે હુકૂક કી અદાઈગીકા એહતિમામ કિયા તો વો ભી الإمامالعادل કે અંદર શુમાર કિયા ગયા હે.

બા'ઝ ઉલમાને તો યહાં તક લિખા હે કે અગર કિસીકે માતેહત કોઈ નહીં હે વો તને તન્હા હે. લેકિન ઉસ્કો અલ્લાહ તઆલાને જો જિસ્મ દિયા હે, ઉસ્કે આ'ઝાઃ આંખ, કાન, ઝબાન, હાથ, પાઉં, દિલ, દિમાગ વગૈરહ પર ઉસ્કા કંટ્રોલ હે,ઉન્કો અગર સહી તરીકેસે ચલાયા હે, ઉન્કા હક અદા કિયા હે, તો الإمامالعادلમેં શામિલ હો જાતા હે. હમ સબકે લિયે મસ્અલા આસાન હો ગયા,હમ ભી અગર અલ્લાહ કે સાયેમેં આના ચાહતે હેં તો ઈસ પેહલી કિસ્મમેં શામિલ હો સકતે હેં.

બચ જાએ જવાની મેં જા દુન્યા કી હવા સે

(૨)شابنشأفيعبادةربه : (વો નવજવાન જિસને અલ્લાહકી ઈબાદત ઔર ઈતાઅતમેં અપની ઉમ્ર બિતાઈ)

માં બાપ કો ચાહિયે કે બચપનસે અપની અવલાદકો નેકી કી ઐસી તરબીયત દેં, કે વો જબ જવાન હો તો ઉસ્કી જવાની شابنشأفي عبادةربه કા નમૂના હો, માં બાપ યૂં સોચેંકે હમેં તો યે સઆદત હાસિલ

નહીં હૂઇ; હમને ગફલતસે કામ લિયા, જવાનીમેં ગુનાહોંકા ઇરતિકાબ કિયા, ગલત કામ ભી કિયે; લેકિન હમ અપની અવલાદકી બેહતરીન તરબીયત કર કે ઉન્કો ઐસા નવજવાન બના સકતે હેં જિસ્કી ઉઠાન ઔર પરવાન અલ્લાહકી ઇતાઅત ઔર ફરમા બરદારીમેં હો, કૌન નહીં ચાહેગા કે મેરી અવલાદ અલ્લાહકે સાયેમેં જગહ ન પાએ? હર એક ચાહતા હે, તો ઉસ્કે લિયે મેહનત કરો, આસાનીસે યે કામ કર સકતે હેં, અપની અવલાદકો ઇસ ઝુમરેમેં શામિલ કર સકતે હેં.

હર વકત મસ્જિદ મેં..

(૩)ورجل قلبه معلق في المساجد : (વો આદમી જિસ્કા દિલ મસ્જિદોંમેં અટકા હે, લટકા હે.)

ફજરકી નમાઝ પઢકર ગયા ઔર દિલમેં હે કે કબ ઝોહરકા વકત હો, અઝાન હો, ઔર મૈં મસ્જિદમેં જાઉં ઔર ઝોહરકી નમાઝ બાજમાઅત અદા કરૂં. ઝોહર પઢકર દુકાન ગયા; લેકિન દિલ મસ્જિદ મેં લગા હૂવા હે, કબ અસ્રકી અઝાનકા વકત હો ઔર મૈં મસ્જિદમેં જાઉં, અસ્રકી નમાઝ બાજમાઅત અદા કરૂં. ગોયા પાંચોં નમાઝોંકા ઐસા એહતિમામ હે કે એક નમાઝ પઢનેકે બાદ દૂસરી નામઝકી તરફ ઉસ્કા દિલ લગા હૂવા હે, અટકા હૂવા હે. તો યે આદમી ભી કયામતકે રોઝ અલ્લાહકે સાયેમેં હોગા. યે કામ ભી હમ કર સકતે હેં, હમારે લિયે મુશ્કિલ નહીં હે.

હમારા મુઆમલા ઉલ્ટા હો ગયા હે, મસ્જિદમેં આતે હેં તબ ભી હમારા દિલ દુકાન ઔર ઘરમેં અટકા હૂવા હોતા હે. નહીં, નહીં! અબ મિઝાજકો બદલો, ઉસ્કો સહી રૂખ પર લાઓ ઔર ઘર પર હો, દુકાન પર, હમારા દિલ મસ્જિદમેં અટકા રહે, ઐસા બનાઓ. મેહનત કરેંગે તો યે ચીઝ ભી મિલ જાએગી.

તહાબ્બા ફીલ્લાહ..

(૪) رجلان تحابا في الله اجتمعا عليه وتفرقا عليه: (દો અલ્લાહકે ઐસે બંદે જિન્હોંને અલ્લાહકે વાસ્તે આપસ મેં મુહબ્બતકી) અપની કિસી ગર્ઝ યા મકસદ હાસિલ કરનેકે લિયે નહીં, ઈસ વકત આપ તમામ હઝરાત ઈસ મજલિસમેં તશરીફ ફરમા હેં, યહાં કયૂં આએ હેં? મુઝસે આપકો કોઈ મફાદ હે જિસ્કો હાસિલ કરનેકે લિયે? મૈં પૈસે બાંટ રહા હૂં? યા યહાં આનેકી વજહસે આપકો કોઈ ઓહદા મિલનેવાલા હે? નહીં! જો તઅલ્લૂક આપને મેરે સાથ કાઈમ કિયા હે વો મહઝ અલ્લાહકી નિસ્બત પર હે, ઔર મૈં ભી જો આપકે સાથ ઈસ વકત બાત કર રહા હૂં યે تحابا في الله હે. હર વો કામ જિસ્મેં અલ્લાહકે દો બંદે અલ્લાહકી નિસ્બત પર આપસ મેં મિલે, વો تحابا في الله હે. દા'વતો તબ્લીગકે સાથી આપસ મેં અલ્લાહકે કામ હી કે લિયે મિલતે હેં, ઉસી પર જુદા હોતે હેં. દીનકા ઈલ્મ હાસિલ કરનેવાલા શાગિર્દ ઔર દીન કા ઈલ્મ દેનેવાલા ઉસ્તાઝ, ઉન્કે આપસકે તઅલ્લૂક ભી અલ્લાહકે વાસ્તે હે, કોઈ દુન્યવી ગર્ઝ નહીં હે.

બલ્કે ઐસે લોગોંકે મુતઅલ્લિક હદીષમેં તો યહાં તક હે કે વો લોગ કયામતકે રોઝ અર્શકે નીચે નૂરકે મિમ્બરોં પર હોંગે. ઉન્કો દેખકર અંબિયાઓ શુહદા ભી ઉન પર રશ્ક કરેંગે હાલાંકે અંબિયા શુહદા કા મકામ તો બહોત ઉંચા હે; લેકિન અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ઉન્કી ઈઝઝત અફઝાઈ ઔર એ'જાઝો ઈકરામકો દેખકર અંબિયા, શુહદા ઔર સિદ્દીકીન ભી રશ્ક કરેંગે.[1]

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૨૨૭૮૨

ખુદા કે ખૌફ કી મસ્તી મેં મસ્ત લોગ

(૫) ورجل طلبته امرأة ذات منصب وجمال فقال: إني أخاف الله : (ઔર વો આદમી જિસ્કો કિસી ઉંચે મકામવાલી ઔર હસીનો જમીલ ઔરત, ઝિનાકી દા'વત દે, શહવત પૂરી કરનેકી દા'વત દે, ઔર વો કેહ દે કે મુઝે અલ્લાહકા ખૌફ હે)

દેખિયે! જો બાઝારી ઔરતેં હોતી હેં, વો તો સારી દુન્યાકો દા'વત દેતી હેં; લેકિન યે બાઝારી ઔરત નહીં હે. શરીફ ઔર ઉંચે ઘરાનેકી ઔરત હે, ઔર વો ભી હસીનો જમીલ, વો ઉસ્કો અપની ખ્વાહિશાત પૂરી કરનેકે લિયે દા'વત દે રહી હે, ઔર ઉસ્કે જવાબમેં યે કેહતા હે إني أخاف الله (મુઝે અલ્લાહકા ડર હે) જવાનોંકે લિયે કિત્ના આસાન હે. અપની શહવત પર કંટ્રોલ કરેં, કલ કો અલ્લાહકે સાયેકે હકદાર બન જાએંગે, ઈફફતો ઈસ્મત ઔર પાકદામની કા મસ્અલા ઈસ ઝમાનેમેં બડા મુશ્કિલ હોતા જા રહા હે, ઐસે ઝમાનેમેં જો જિત્ના ઝયાદહ એહતિમામ કરેગા અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઉસ્કો અપને સાયેમેં જગહ અતા ફરમાએંગે.

બાએં હાથ કો ભી મા'લૂમ ન હો

(૬) ورجل تصدق، أخفى حتى لا تعلم شماله ما تنفق يمينه :(વો આદમી જો ચુપકેસે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખૈરાત કરતા હે, સદકા દેતા હે. ઔર ઈત્ના છુપાકર કર કે ઉસ્કા દાયાં હાથ કયા દે રહા હે? બાએં હાથકો ભી પતા નહીં ચલતા.)

ખુદા કે આશિકોં કો દર્દ મેં મઝા આતા હે

(૭) ورجل ذكر الله خاليا ففاضت عيناه : (ઔર વો આદમી જિસને તન્હાઈમેં અલ્લાહકો યાદ કિયા, અલ્લાહકી મુહબ્બતમેં યા અલ્લાહકે

ખૌફસે ઉસ્કી આંખેં ભર આએં) આંખોંસે આંસૂ નિકલને લગેં. અગર આદમીકે દિલમેં અલ્લાહકી મુહબ્બત હોતી હે તો કભી તન્હાઈમેં બૈઠકર યે ખયાલ કરતા હે કે હાય! મૈંને અલ્લાહકા હક અદા નહીં કિયા, યે સોચકર એક કૈફીયત તારી હોતી હે, ઔર આંખોંસે આંસૂ જારી હો જાતે હેં. અલ્લાહકે ખૌફસે ભી ઔર અલ્લાહકી મુહબ્બતસે ભી. તો ઐસે આદમી કો ભી અલ્લાહ તઆલા મૈદાને હશ્રમેં અપને સાયેમેં જગહ અતા ફરમાએંગે.

હમ કૌન સે ગ્રુપ મેં હેં ?

ચુનાંચે બારી તઆલા ફરમાતે હેં:لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْاَكْبَرُ وَتَتَلَقّٰهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ (الانبياء:۱۰۳) (બડી ઘબરાહટ જો મૈદાને હશ્રકી હે, વો ઉન્કો ગમમેં નહીં ડાલેગી) બલ્કે ફરિશ્તેં ઉન્કા ઈસ્તિકબાલ ઔર વેલકમ (Wel Come) કરેંગે, અબ ફૈસલા કર લો! હમ કૌનસે ગ્રુપમેં શામિલ હોના ચાહતે હેં? હર એક અપને દિલસે પુછ લે. યે દુન્યાકી ઝિંદગી ચંદ રોઝા હે, યહાં ખુદા ન કરે અગર હમને નફસપરસ્તી, શયતાનકી પૈરવીકા કામ કિયા તો ફિર વહાં મુસીબત હી મુસીબત હે. ચંદ રોઝ અપને આપ પર કંટ્રોલ કર લેને, અલ્લાહકી ફરમા બરદારીવાલી ઝિંદગી ગુઝાર લેનેસે વહાં હમેશા હમેશકે લિયે આરામ મિલેગા. લિહાઝા અબ હમેં ફૈસલા લેના હે કે હમ કૌનસી ટોલીમેં જાના ચાહતે હેં? કયા વો લોગ જો સરકે બલ ઘિસટકર લે જાએ જાએંગે? યા જિન્કો અલ્લાહ તઆલા અપને અર્શકે સાયેમેં જગહ દેંગે, ઉનમેં શામિલ હોના હે? યા જિન્કે મૈદાને હશ્રમેં જાનેકે લિયે અલ્લાહ તઆલા સવારીયાં મુહૈયા ફરમાએંગે, ઉનમેં શામિલ હોના હે? અગર ઈન

લોગોંમેં શામિલ હોના હે તો ઉસ્કે લિયે જો કામ કરને હેં, ઉનમેં અપને આપકો લગાનેકી ઝરૂરત હે.

ઝર્રા કે મા'ના

અબ આખરી દો આયતોંકો હુઝૂરે અકરમ ﷺ ને الاية الفاذة الجامعة સે તા'બીર ફરમાયા હે,[1] બારી તઆલા ફરમાતે હેં કે મૈદાને હશ્રમેં પહોંચેંગે તો કિસી આદમીને ઝર્રા બરાબર નેકી કી હોગી, જિસ્કી કોઇ હૈસિયત નહીં, છોટીસી નેકી કી હોગી, વો ભી દેખ લેગા.

ઝર્રા..અરબી ઝબાનમેં દો ચીઝોંકે લિયે બોલા જાતા હે.

(૧) બસા અવકાત ખિડકીકે છોટેસે સુરાખસે સૂરજકી ધૂપ ઘરમેં આતી હે, ઉસ દૌરાને રૌશનીમેં હમેં કુછ ઉડતા હૂવા નઝર આતા હે, ઉસ્કો ઝર્રા કેહતે હેં.

(૨) પીલે રંગકી છોટીસી ચ્યુંટી (કીડી) કો ભી ઝર્રા કેહતે હેં.

એક આદમી ને રોટી કા એક ટુકડા લે કર ઉસ્કો તરાઝુમેં તોલા, ફિર ઉસ્કો રખ દિયા, તો ઉસ પર બેશુમાર ચૂંટીયાં લિપટ ગઇ; ફિર ઉસ્કે સાથ તોલા તો ઉસ આદમીકો પેહલી મરતબહ ઔર દૂસરી મરતબહકે તોલનેમેં ઝર્રા બરાબર ભી ફર્ક મહસૂસ નહીં હૂવા. અગરચે આજ તો ઐસે આલાત નિકલે હેં કે કુછ ફર્ક કિયા જા સકતા હે; લેકિન કેહનેકા હાસિલ યે હે કે બિલ્કુલ મા'મૂલી, જિસ્કી કોઇ હૈસિયત નહીં, લિહાઝા છોટીસી નેકી કી હોગી, વો ભી દેખ લેગા.

લિયુરવ આ'માલહૂમ કે મા'ના

દેખ લેનેકા મતલબ વહી હે જો બતલાયા ગયા થા, યા'ની કયામતકે રોઝ અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ઉસ્કો ઉસ્કે આ'માલ કી

[1] સહીહ બુખારી : ૨૩૭૧, ૪૯૬૨, ૭૩૫૬

લિસ્ટ દે દી જાએગી, બાલિગ હોનેકે બાદસે મૌત તક જિત્ને ભી આ'માલ કિયે થે વો ઉસ લિસ્ટમેં મૌજૂદ હોંગે. છોટીસી નેકી ભી છુટી હૂઇ ન હોગી. હમ તો કહીં કુછ જમા કરતે હેં, તો છોટી ચીઝ છોળ દેતે હેં કે ઇસ્કો અભી રેહને દો; લેકિન કયામતકે રોઝ જો ફેહરિસ્ત ઔર આ'માલનામા હમેં દિયા જાએગા, ઉસ્મેં ઝર્રા કે બરાબર નેકી ભી લિખી હૂઇ હોગી, ઔર છોટીસે છોટી બુરાઇ ઔર ગુનાહ ભી નઝર આએગા. દૂસરા મતલબ યે હે કે ઉસ્કા અંજામ દેખ લેગા. યા'ની છોટી નેકી કી હોગી ઉસ્કો ભી અલ્લાહ તઆલા ઝાએઅ ઔર બરબાદ નહીં હોને દેંગે, અલ્લાહ ઉસ્કા ભી બદલા અચ્છી શકલમેં અતા ફરમાએંગે. ઔર છોટી સે છોટી બુરાઇ યા ગુનાહ ભી છુપનેવાલા નહીં હે, અલ્લાહ તઆલા ઉસ પર ભી સઝા દેંગે.

એક મુન્ફરીદ ઔર જામેઅ' આયત

બુખારી શરીફ મેં "કિતાબુઝઝકાત" મેં રિવાયત હે,હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયા: الآيـةالفاذةالجامعة (એક ઐસી આયત જો મુન્ફરીદ ઔર જામેઅ હે)[1] જામેઅ ઇસલિયે કહા કે ઉસ્ને ઇન્સાની ઝિંદગીકા કોઇ અમલ નહીં છોળા, અચ્છા હો યા બુરા હો, અલ્લાહ ઉસ્કો બદલા દેગા. ઔર મુન્ફરીદ ઇસલિયે કે જો આદમી ભી ઇસ આયતકો અપની ઝિંદગીમેં હમેશા પૈશેનઝર રખેગા, વો અપની ઝિંદગીકો સિર્ફ એક જુમ્લેકી વજહસે સંવાર સકતા હે. હમેશા આપ યે સોચતે રહીયે કે મૈં ઝરાસા ભી નેકી કા કામ કરૂંગા તો ઉસ્કા અચ્છા બદલા અલ્લાહકે યહાં મિલનેવાલા હે, ઝરાસા ભી ગુનાહ કા કામ કરૂંગા તો ઉસ્કી સઝા અલ્લાહકે યહાં મિલને વાલી હે. તો ઇસ મઝમૂનકો ઝહેનનશીન કર

---

[1] સહીહ બુખારી : ૨૩૭૧, ૨૮૬૦, ૩૬૪૬, ૪૯૬૨, ૪૯૬૩, ૭૩૫૬

લેનેસે હમારી ઝિંદગીયોંમેં ઈન્કિલાબ આ જાએગા. યે બાતેં હર વકત મુસ્તહઝર રેહની ચાહિયે.

ખૂદ અપના આ'માલ નામા દેખ લો

અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ફરમાતે હેં: وَنُخْرِجُ لَهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتٰبًا يَّلْقٰهُ مَنْشُوْرًا اِقْرَاْ كِتٰبَكَ ؕ كَفٰى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيْبًا۔(بنی اسرائیل:۱۳،۱۴) (કયામતકે દિન હમ એક ઐસા દફતર, રજીસ્ટર, કિતાબ ઉસ્કે સામને રખ દેંગે જો બિલ્કુલ ખુલી હોગી, ઉસ કિતાબકો પૈશ કરતે હૂએ ઉસ સે કહા જાએગા કે અપના આ'માલનામા દેખ લો, પઢ લો ઔર ખૂદ હી ફૈસલા કર લો) ઉસ્કો હર ઈન્સાન પઢ લેગા, ચાહે દુન્યામેં ઉસ્ને પઢના, લિખના સીખા હો યા ન સીખા હો. કિસીકો બતલાને કી ઝરૂરત નહીં, તુમ્હારે ગુનાહ ભી તુમ્હારે સામને હેં ઓર તુમ્હારી નેકિયાં ભી તુમ્હારે સામને હેં. અપને મુતઅલ્લિક તુમ આસાનીસે ફૈસલા કર સકતે હો કે ઈસ વકત તુમ ઈન્આમકે હકદાર હો યા સઝા કે. અપના હિસાબ કિતાબ લેને કે લિયે તુમ્હારી ઝાત કાફી હે.

મિઝાને અ'દલ

કુર્આનમેં બારી તઆલા ફરમાતે હેં: وَنَضَعُ الْمَوَازِيْنَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا۔(الانبیاء:۴۷) (કયામતકે રોઝ હમ ઈન્સાફકી તરાઝુ કાઈમ કરેંગે કિસી પર ઝર્રા બરાબર ભી ઝુલ્મ ન હોગા) જો નેકી કી હોગી વો ભી સામને આએગી, ઉસ્કા ભી વો અંજામ દેખ લેગા, ઉસ્કા ભી બદલા દિયા જાએગા, જો ગુનાહ કિયા હોગા વો ભી સામને આએગા, ઉસ્કા ભી વો અંજામ દેખ લેગા, ઉસ્કી સઝા ઉસ્કો દી જાએગી.

મા'મૂલી નેકી કો ભી હકીર ન જાનો

બહરહાલ! ઈસ આયતકા ખુલાસા યે હૂવા કે અલ્લાહ તઆલા હમેં ઈસ બાત પર મુતનબ્બેહ કરના ચાહતે હેં કે ભાઈ! અગર અલ્લાહને તુમ્હેં કિસી નેકી કા મૌકા દિયા હે. ચાહે છોટી ઔર મા'મૂલી સી નેકી કયૂં ન હો. તો ઉસ્કો કર ગુઝરો. યે મત સોચોંકે યે છોટી સી નેકી હે ઉસ્કો કયા કરેં? મા'મૂલી સા કામ હે. મા'મૂલી સમજકર છોળો મત. નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયાઃ لاتحقرن من المعروف شيئا(કિસી ભી નેકીકે કામકો છોટા મત સમજો)[1] ચલતે ચલતે કાંટા પડા હૂવા દેખા, દિલમેં ખયાલ આયા કે મૈં ઈસ્કો હટા દૂં, તા કે કિસી કો તકલીફ ન હો. તો યે મત સોચના કે યે તો મા'મૂલી સા કામ હે, ઈસ કો કયા કરના? નહીં, ઉસ્કો કર લો! અલ્લાહ તઆલા નેકી કા મૌકા દે તો ઉસ વકત આદમીકો ઝર્રા બરાબર ભી પીછે નહીં રેહના ચાહિયે. પતા નહીં ઉસ નેકી કી વજહસે અલ્લાહ તઆલા બેડા પાર કર દે.

કુત્તે કો પાની પિલાને પર મગફિરત

આપને ગુઝશ્તહ અસ્બાકમેં સુના થા કે બુખારી શરીફમેં રિવાયત હે કે એક આદમી જંગલ સે જા રહા થા, ઉસ્કો પિયાસ લગી, વહાં એક કચ્ચા કૂંઆ થા, જિસ્કી મુંડેર બની હૂઈ નહીં થી, ઉસ્કી દિવારોં પર ખાને બને હૂએ થે, ઉસને અંદર ઉતરકર અપની પ્યાસ બુઝાઇ, ફિર બાહર આકર દેખા કે એક કુત્તા પ્યાસકી વજહસે ગીલી મિટ્ટી ચાટ રહા હે. ઉસ્કે દિલમેં ખયાલ આયા કે અભી પિયાસકી જિસ શિદ્દતસે મુઝે વાસ્તા પડા થા, ઔર મૈં તકલીફ મહસૂસ કર રહા થા, યે કુત્તા ભી ઉસી પ્યાસકી શિદ્દતસે દો ચાર હે. ચુનાંચે ઉસ્ને દિલમેં સોચા કે મૈં ઉસ્કો પાની

---

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૧૫૯૯૫, ૨૦૬૩૩, ૨૦૬૩૫, ૨૧૫૧૯ મુસ્નદે બઝઝાર : ૩૯૬૨, સહીહ મુસ્લિમ : ૨૬૨૬

પિલા દૂં, પૈરમેં ચમડેકા મોઝા થા, ઉસ્કો નિકાલા, કુંએંમેં ઉતરકર ઉસ્મેં પાની ભરા, દાંતોંમેં દબાકર બાહર આયા, ઉસ કુત્તેકો પાની પિલાયા. ઉસી પર અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કી મગફિરત ફરમા દી.[1]

ખાલિસ અલ્લાહ તઆલા કે ઈબાદત કરો

દેખો! અલ્લાહ તઆલાકે યહાં અમલકા સાઇઝ નહીં દેખા જાતા કે અમલ બડા હે યા છોટા હે? બલ્કે ઇખ્લાસ દેખા જાતા હે.જો ખાલિસ અલ્લાહ તઆલાકો રાઝી કરનેકે લિયે હો, લિલ્લાહિયતસે કિયા હે તો અલ્લાહ તઆલાકે હાં ઉસ પર ફૈસલે હોતે હેં.દેખિયે! વૈસે અલ્લાહ તઆલાકે યહાં કાનુન તો વહી હે કે જિસ્કી નેકિયાં ગુનાહોં પર ગાલિબ હોંગી ઉસ્કે લિયે જન્નતકા, કામ્યાબીકા ફૈસલા. ઔર જિસ્કે ગુનાહ ગાલિબ હોંગે ઉસ્કે લિયે જહન્નમકા ફૈસલા; લેકિન ઉસ સે હટકર: يَغْفِرُ لِمَنْ يَّشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَّشَآءُ.(الفتح)(જિસ્કો ચાહેં મુઆફ કર દેં ઔર જિસ્કો ચાહેં અઝાબ દેં)

યે સબ શયતાની ધોકે હેં

યે હુઝૂર ﷺ ને હમેં لاتحقرن من المعروف شيئا[2] કે ઝરીયે તાકીદ ઇસ લિયે ફરમાઇ કે યે દરઅસલ શયતાનકા એક બહોત બડા હથિયાર હે, જો નબિયે કરીમ ﷺ ને ઉસ્કે હાથસે છિન લિયા. હોતા કયા હે? એક આદમી ગુનાહકા મુરતકિબ હોતા હે, કભી કોઇ નેકીકા મૌકા આતા હે, ઔર નેક કામ કરનેકો જી ચાહતા હે, તો શયતાન ઉસ્કો ફંસાતા હે કે તેરી ઝિંદગી તો સારી ગુનાહોંમેં ગુઝરી, ઇસ એક નેકી સે તેરા કયા ભલા હોનેવાલા હે? એક ચના કયા ભાળકો ફોળેગા?

---

[1] સહીહ બુખારી : ૧૭૩, ૬૫૨, ૬૦૦૯
[2] મુસ્નદે અહમદ : ૧૫૯૯૫, મુસ્નદે બઝ્ઝાર : ૩૯૬૨, સહીહ મુસ્લિમ : ૨૬૨૬

ઉમ્ર તો સારી કટી ઈશ્કે બુતાંમેં મો'મિન
આખરી વકતમેં કયા ખાક મુસલમાં હોંગે

યા જૈસે કેહતે હેં કે "સો ચૂહે ખાકર બિલ્લી હજકો ચલી". યે સબ શયતાની ધોકે હેં, શયતાન હમકો ઈસ તરહ નેક અમલ કરનેસે રોકતા હે. તો હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં કે નહીં! ઈસ તરહકા કોઇ ભી નેક અમલ ચાહે વો મા'મૂલી નઝર આતા હો, લેકિન ઉસ્કો કર લો. કયામતકે દિન ઉસ્કા બદલા તુમકો મિલેગા. હો સકતા હે અલ્લાહ તઆલા ઉસ પર હમારી મગફિરત કર દે, નજાત દે દે. એક મો'મિન ઈસી પર તો ઝિંદગી ગુઝારતા હે. ઈસલિયે ઈસ તરહકા મિઝાજ બનાના ચાહિયે.

નેકી ન છોડો, ગુનાહ છોડ દો

ઔર કિસી ગુનાહકો છોટા સમજકર મત કરો..બુઝુર્ગોંને લિખા હે કે કિસી નેકી કો છોટા સમજકર છોળો મત, ઔર કિસી ગુનાહ ઔર બુરાઈકો છોટા સમજકર કરો મત..લોગ કયા પુછતે હેં? યે નાજાઇઝ હે યા હરામ હે? મતલબ ઉન્કા યે હોતા હે કે હરામ કહેં તો હમ બચ જાએ, નાજાઇઝ હે તો કુછ કર લેં. શયતાન કભી કેહતા હે ના, છોટા સા ગુનાહ હે, કર લો ના! કયા નુકસાન હોનેવાલા હે?

હકીમુલ ઉમ્મત رحمة الله عليه કા હકીમાના જવાબ

હઝરત થાનવી رحمة الله عليه સે એક આદમીને કહા કે બદનિગાહી સગીરહ હે યા કબીરહ? હઝરત થાનવી رحمة الله عليه ને જવાબમેં લિખા કે ચિંગારી આગ લગાનેકે લિયે કાફી હે, ચાહે બડી હો યા છોટી હો. હમારે ઈમાનકો તબાહ કરનેકે લિયે ગુનાહ કાફી હે, ચાહે છોટા હો યા બડા હો.

ના જાઈઝ વ હરામ મેં ફર્ક

ફુકહાને યે નાજાઇઝ઼ ઔર હરામકી તફસીલાત તો અકીદેકે એ'તબારસે લિખી હે.

જિસ ગુનાહકા સુબૂત દલીલે કતઈસે હો ઉસ્કો હરામ કેહતે હેં.

જિસ ગુનાહકા સુબૂત દલીલે કતઈસે ન હો ઉસ્કો નાજાઇઝ઼ કેહતે હેં.

વર્ના અમલકે એતેબારસે હરામસે ભી બચના ઝ઼રૂરી હે, ઔર નાજાઇઝ઼સે ભી બચના ઝ઼રૂરી હે. શયતાન હમેં ધોકા દેતા હે કે છોટાસા ગુનાહ હે કર લો, ઈસ ધોકેમેં પડનેકી ઝ઼રૂરત નહીં હે. બહરહાલ! બુરાઈ, બુરાઈ હે, ચાહે છોટી હો, ઔર ભલાઈ, ભલાઈ હે, ચાહે છોટી હો.

સચ્ચે દિલ સે તવ્બહ કર લી તો..

યે તો કુદરતકા કાનુન ઔર ઝ઼ાબ્તા બતલા દિયા: فَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَّرَهٗ. وَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَّرَهٗ (જિસને ઝ઼ર્રા બરાબર નેકી કી હોગી વો ભી દેખ લેગા, ઔર ઝ઼ર્રા બરાબર ગુનાહ ઔર બુરાઈકી હોગી વો ભી દેખ લેગા) આ'માલનામે મેં ભી દેખ લેગા ઔર અંજામ મેં ભી દેખ લેગા, લેકિન યહાં અલ્લાહકા એક મુઆમલા રહમતકા ભી હે. હદીષ શરીફમેં આતા હે કે આદમીને અગર ગુનાહ કિયા ઔર ઉસ ગુનાહ સે છે યા સાત સાઅતોંમેં સચ્ચે દિલસે તવ્બહ કર લી, તો અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કે ઉસ ગુનાહ કો આ'માલનામે સે ભી નિકાલ દેતે હેં, કલ કયામતમેં જો લિસ્ટ મિલેગી ઉસ્મેં વો ગુનાહ નહીં હોગા.[1]

---

[1] અલમુઅજમુલ કબીર(તબરાની) : ૭૭૬૫

ચાર ગવાહ

કુર્આને કરીમસે મા'લૂમ હોતા હે કે આદમી જબ ગુનાહ કરતા હે તો ઉસ્કે ગુનાહ પર અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ચાર ગવાહ હોતે હેં.

(૧) ઝમીનકા વો હિસ્સા જિસ પર ગુનાહ કિયા ગયા:

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا۔(الزلزال:۴)

(૨) ઉસ્કે આ'ઝા: اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰٓى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ اَيْدِيْهِمْ وَتَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ۔(یس:۶۵) (કયામત કે રોઝ હમ ઉન્કે મૂંહ પર મોહર લગા દેંગે, ઉન્કે હાથ હમ સે બાતેં કરેંગે, ઉન્કે પાઉં ગવાહી દેંગે ઉન કરતૂતોંકી જો વો કરતે થે)

(૩) નામએ આ'માલ: وَاِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ۔(التکویر:۱۰)

(૪) વો ફરિશ્તે જો અલ્લાહ તઆલાને ઈન્સાનકે આ'માલ લિખને પર મુકર્રર કિયે હેં. كِرَامًا كَاتِبِيْنَ يَعْلَمُوْنَ مَا تَفْعَلُوْنَ۔(الانفطار:۱۱)

કયા શાને રહમત હે..!

એક હદીષ હે જિસ્કો હઝરત થાનવી رحمه الله ને التشرف في أحاديث التصوف મેં ઝિક્ર ફરમાયા હે:

إذاتاب العبد أنسى الله الحفظة ذنوبه (જબ બંદા તવ્બહ કરતા હે તો અલ્લાહ તઆલા ફરિશ્તોંકો ઉસ્કે ગુનાહ ભૂલા દેતે હેં) ફરિશ્તે કયામતકે રોઝ ગવાહી નહીં દે સકેંગે. وأنسى ذلك جوارحه (ઔર ઉસ્કે આ'ઝા કો ભી અલ્લાહ તઆલા ભૂલા દેતે હેં.) હઝરત થાનવી رحمه الله ફરમાતે હેં કે ભૂલાનેકી નિસ્બત અલ્લાહ તઆલાને અપની તરફ કી હે. યા'ની યે કામ અલ્લાહ તઆલા બરાહે રાસ્ત કરેંગે, ફરિશ્તોં સે ભી નહીં

કરવાએંગે કે ફરિશ્તે તઅના દેં. દુન્યાકા દસ્તૂર તો યે હે કે કિસીકો મુઆફ ભી કર દિયા જાએ, તબ ભી ઉસ્કી ફાઇલ તો મહફૂઝ રખી જાતી હે, ફાઇલ ખત્મ નહીં કી જાતી, લેકિન અલ્લાહકે યહાં ઐસા નહીં હે. અલ્લાહકો કિસકી પરવાહ હે? જબ ચાહે મુઆફ કર દે, તો સારી નિશાનીયાં ભી મિટા દી જાએગી. ومعالمه من الأرض (ઔર જિસ ઝમીન પર ગુનાહ કિયા થા ઉસ્ને દેખા ઔર નોટ કિયા થા, ઉસ્કો ભી અલ્લાહ તઆલા ભૂલા દેંગે) حتیٰ یلقی الله ولیس علیه شاهد من الله بذنب (યહાં તક કે અલ્લાહસે ઐસી હાલતમેં મિલેગા કે ઉસ્કે ગુનાહ પર કોઇ ગવાહ નહીં હોગા)[1] કયા શાન હે અલ્લાહકી રહમતકી!

તવ્બહ; દો મિનિટ કા કામ

ઔર તવ્બહ કોઇ મુશ્કિલ કામ હે? કયા ઉસ્કે લિયે હમેં કોઇ કુરબાની દેની પડતી હે? હમેં ઉસ્કા કુછ કફ્ફારા દેના પડતા હે? કિત્ના આસાન કામ હે કે જો કુછ ગુનાહ હૂએ ઉસ પર દિલસે નદામત હો, એક દર્દ હે કે હાય! મૈંને કિસ ઝાતકી નાફરમાની કી? ઔર આઇન્દહ કે લિયે ન કરનેકા અઝ્મ હો કે આઇન્દહ કભી નહીં કરના હે. બા'ઝ કેહતે હેં કે આઇન્દહ હોગા તો? ભાઇ! અલ્લાહ તઆલાને યે નહીં કહા કે આઇન્દહ હોગા તો તુમ્હારી યે તવ્બહ ખત્મ હો જાએગી, દો બારા તવ્બહ કર લેં. આઇન્દહ હોગા, ઇસ બુન્યાદ પર આપ અપની તોબહમેં શકો શુબહ ન કરેં. જિસ વકત તવ્બહ કરેં, તો પૂરે યકીનકે સાથ કરેં કે મુઝે ઇસ ગુનાહકા ઇરતિકાબ નહીં કરના હેં, ચાહે મૈં મર જાઉં, ફિર હમારી કમઝોરીકી વજહસે હો જાએ તો બાત દૂસરી હે; લેકિન ઉસ્કી વજહસે ઉસ તવ્બહ પર કોઇ અસર નહીં હોગા. ઉસ તવ્બહસે જો ગુનાહ મુઆફ હૂવા, વો હૂવા. હમ ઇસ મજલિસમેં બૈઠે બૈઠે પૂરી

---

[1] તારીખે દિમશક (ઇબ્ને અસાકીર) : ૧૪/૧૭

ઝિંદગીકે ગુનાહ બખ્શવા સકતે હેં. દો મિનિટકા કામ હે. અલ્લાહ કી તરફ ધ્યાન કર લો. અભી તો ગુનાહકા ઈરતિકાબ નહીં કર રહે હેં, શરાબી અભી તો શરાબ નહીં પી રહા હે! ઝાની અભી તો ઝિના નહીં કર રહા હે! સૂદખૌર અભી તો સૂદ નહીં ખા રહા હે! અભી હમ ગુનાહ સે બચે હૂએ હેં. સાથ હી સાથ દિલમેં નદામત ભી હે, ઔર આઈન્દહ ન કરનેકા અઝ્મ ભી હે. બસ! અલ્લાહસે ગુનાહોંકી તવ્બહ હો જાએગી. ઔર જો હુકૂક હેં ઉન્કો બાદમેં અદા કર દો. કિત્ના આસાન હે! લેકિન શયતાન આદમીકો તવ્બહ નહીં કરને દેતા. ભાઇ! હશ્રકા મુઆમલા બડા સંગીન હે, વહાં કોઇ કિસીકી મદદ નહીં કર સકેગા.

અલ્લાહ મુઝે ઔર આપકો બચાએ, ઔર ઉસ દિનકી હૌલનાકીસે મેરી ઔર આપકી હિફાઝત ફરમાએ..આમીન.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العٰلمين

“ કિમયાએ સઆદત” મેં લિખા હે કે કુર્આન શરીફ કી તફસીર તીન શખ્સોં પર ઝાહિર નહીં હોતી.
(૧) વો જો ઉલૂમે અરબીયહ સે વાકિફ ન હો.
(૨) વો શખ્સ જો કિસી કબીરહ પર મુસીર હો યા બિદઅત કી વજહસે ઉસ્કા દિલ સ્યાહ (કાલા) હો જાતા હે, જિસ્કી વજહ સે મઅરિફતે કુર્આન સે કાસિર રેહતા હે.
(૩) વો શખ્સ કે કિસી એ’તિકાદી મસ્અલે મેં ઝાહિર કા કાઈલ હો ઔર કલામુલ્લાહ શરીફ કી જો ઈબારત ઉસ્કે ખિલાફ હો ઉસ સે તબીઅત ઉકતા જાતી હો, ઉસ શખ્સ કો ભી કુર્આન સે હિસ્સા નહીં મિલતા. اَللّٰهُمَّ احْفَظْنَا مِنْهُمْ

(ફઝાઈલે આ’માલ,(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૩૧)

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ બય્યિનહ

(તારીખ:- ૧૯,શવ્વાલ ૧૪૪૦ હિજરી,મુતાબિક ૨૨,જુન ૨૦૧૯ બરોઝ:સનિચર)

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا و مولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً- أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

لَمْ يَكُنِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَالْمُشْرِكِيْنَ مُنْفَكِّيْنَ حَتّٰى تَاْتِيَهُمُ
الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُوْلٌ مِّنَ اللّٰهِ يَتْلُوْا صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيْهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا
الْكِتٰبَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَآ اُمِرُوْٓا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ
حُنَفَآءَ وَيُقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ دِيْنُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ
وَالْمُشْرِكِيْنَ فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ؕ اُولٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا
الصّٰلِحٰتِ ۙ اُولٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾ جَزَآؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ
خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ؕ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ ؕ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهٗ ﴿٨﴾

સૂરત કે મુખ્તલિફ નામ

યે સૂરએ બય્યિનહ હે, ઈસ સૂરતકે કઈ નામ હેં, હદીષ શરીફ મેં ઈસકો لم يكن الذين كفروا સે ભી તા'બીર કિયા ગયા હે. મુફસ્સીરીનને ઈસકા એક નામ قيمة ભી બતલાયા હે. સાહિબે રૂહુલમઆની ને ઈસકા ઝિક્ર કિયા હે. ઈસ્મેં લફઝ برية આયા હે, خير البرية ઔર شر البرية લિહાઝા ઈસકો સૂરએ برية ભી કહા ગયા હે. સૂરએ منفكين સે ભી તા'બીર કિયા ગયા હે, ઔર ભી કઈ નામ હેં;લેકિન મશહૂર નામ بينة હે.

બય્યિનહ કે મા'ના

અરબી ઝબાનમેં બય્યિનહ વાઝેહ ઔર સાફ ચીઝકો કેહતે હેં, ચાહે વો દલીલ હો યા કુછ ઔર.

વાઝેહ હુકમકો ભી બય્યિનહ કેહતે હેં.

વાઝેહ દલીલકો ભી બય્યિનહ કેહતે હેં.

વાઝેહ કાનૂનકો ભી બય્યિનહ સે તા'બીર કિયા જાતા હે.

વાઝેહ અહકામકો ભી બય્યિનહ કેહતે હેં, કુર્આનમેં બારી તઆલાકા ઈરશાદ હે:اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْتُمُوْنَ مَآ اَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنٰتِ وَالْهُدٰى مِنْۢ بَعْدِ مَا بَيَّنّٰهُ لِلنَّاسِ فِى الْكِتٰبِ اُولٰٓئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللّٰهُ وَ يَلْعَنُهُمُ اللّٰعِنُوْنَ۔(البقرة:١٥٩)(હમને જો કુર્આનમેં વાઝેહ અહકામ ઉતારે, ઉસકો જો લોગ છુપાતે હેં ઉન પર અલ્લાહકી લા'નત હે) યહાં શરીઅતમેં કુર્આન કે ઝરીયે જો વાઝેહ અહકામ દિયે ગયે ઉન્કો بينة સે તા'બીર કિયા ગયા હે.

હઝરાતે અંબિયા عَلَيْهِمُ السَّلَام કો જો મો'જિઝાત દિયે જાતે હેં ઉન્કો ભી بينات સે તા'બીર કિયા જાતા હે. હઝરત મૂસા عَلَيْهِ السَّلَام જબ દુન્યામેં તશરીફ લાએ તો ફરમાયા: قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ (الاعراف:١٠٥) (એ લોગોં, મૈં તુમ્હારે પાસ વાઝેહ નિશાન લે કર આયા હૂં) યહાં ભી بينات સે મુરાદ મો'જિઝા હે, જો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને હઝરત મૂસા عَلَيْهِ السَّلَام કો અતા ફરમાયા થા.

હઝરત સાલેહ عَلَيْهِ السَّلَام ને અપની કૌમસે કહા થા: قَدْ جَآءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ ۔(الاعراف:٧٣) (યે ઊંટની તુમ્હારે પરવરદિગારકી તરફસે વાઝેહ નિશાની હે, જો તુમ્હારે રબકે પાસ સે આઇ હે.) યહાં ભી મોઅજિઝે કે લિયે લફઝે બય્યિનહ ઇસ્તેમાલ કિયા ગયા હે.

લેકિન ઇસ સૂરતકી પેહલી આયતમેં: حَتّٰى تَاْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ કા મિસ્દાક કૌન હે? ઉસ્કો આગે અલ્લાહ તઆલાને ખૂદ رَسُوْلٌ مِّنَ اللّٰهِ يَتْلُوْا صُحُفًا مُّطَهَّرَةً સે વાઝેહ ફરમાયા હે.

ઝિક્ર મેરા મુઝસે બેહતર..

ઇસ સૂરતકી ફઝીલતકે સિલસિલેમેં હઝરત અનસ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ કી રિવાયત બુખારી શરીફમેં મૌજૂદ હે કે એક મરતબહ નબિયે કરીમ ﷺ ને હઝરત ઉબૈય બિન કઅબ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ જિન્કો બારગાહે રિસાલતસે اقرأهم أُبَي સહાબા رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ મે ઇલ્મે કિરાઅતમેં સબસે ઝયાદહ માહિર હઝરત ઉબૈય બિન કઅબ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ હેં, કા લકબ મિલા હૂવા થા. ઉન્કો હુઝૂર ﷺ ને ખિતાબ કરતે હૂએ ફરમાયા: إن الله أمرني أن أقرأ عليك القراٰن (મુઝે અલ્લાહ

તઆલાને હુકમ દિયા હે કે મૈં તુમ્હારે સામને કુર્આન કી તિલાવત કરૂં) قال أُبَيّ: الله سمّاني لک؟ હઝરત ઉબૈય ﵁ ને ઉસકે જવાબ મેં નબિયે કરીમ ﷺ સે અર્ઝ કિયા: કયા અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને આપકે સામને મેરા નામ લે કર યે ફરમાયા?)

યહાં સવાલ પૈદા હોતા હે કે જબ હુઝૂર ﷺ ફરમા રહે હેં કે મુઝે અલ્લાહને યે હુકમ દિયા હે, ફિર સવાલ કરનેકી કયા ઝરૂરત થી? ઉસ્કા જવાબ દિયા ગયા હે કે યે ભી હો સકતા થા કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે નબિયે કરીમ ﷺ કો યે હુકમ દિયા ગયા હો કે આપ અપને સહાબા ﵃ મેં સે કિસી એક કે સામને કુર્આનકી યા ઈસ સૂરત કી તિલાવત કિજીયે, હઝરત ઉબૈય ﵁ કા નામ અલ્લાહકી તરફસે ન લિયા ગયા હો. ઔર અલ્લાહ તઆલાકે ઉસ હુકમકે બાદ નબિયે કરીમ ﷺ ને અપને તૌર પર હઝરત ઉબૈય ﵁ કો સુનાના તજવીઝ કિયા હો. ઔર ઉસ્મેં ભી ઉન્કી ફઝીલત સાબિત હોતી હે કે ચાહે અલ્લાહકી તરફસે ઉન્કી તઅયીન ન હૂઈ, લેકિન ખૂદ નબિયે કરીમ ﷺ ને અપની તરફસે તજવીઝ કિયા. યે ભી ઉન્કી ફઝીલતકે લિયે બહોત બડી ચીઝ થી. લેકિન હુઝૂરે અકરમ ﷺ ને ફરમાયા: إن الله أمرني (મુઝે અલ્લાહને હુકમ દિયા) ઉસ સે બઝાહિર ઐસા મા'લૂમ હોતા હે કે ઉન્કા નામ લિયા ગયા હોગા, ઈસલિયે ઉન્હોંને બાતકો ઔર પુખ્તા કરનેકે લિયે સવાલ કિયા કે الله سمّاني لک؟ (એ અલ્લાહકે રસૂલ! કયા અલ્લાહ તઆલાને આપકે સામને મેરા નામ લે કર આપકો યે હુકમ દિયા?) તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: نعم! الله سمّاک لي (જી! અલ્લાહ તઆલા ને આપકા નામ લેકર યે હુકમ દિયા) હઝરત અનસ ﵁ ફરમાતે હેં: فجعل

أَبَيّ يبكي (હઝરત ઉબૈય ﷺ યે જવાબ સુનકર રોને લગે)[1] યે રોના જૈસાકે શુર્રાહને લિખા હે ખૂશીકા રોના થા.

ઝિક્ર મેરા મુઝસે બેહતર હે કે ઉસ મેહફિલમેં હે.

બુખારી શરીફહી કી એક રિવાયત કે અલ્ફાઝ યૂં હેં:إن الله أمرني أن أقرأ عليك لم يكن الذين كفروا من أهل الكتب (મુઝે અલ્લાહ તઆલાને હુકમ દિયા હે કે મૈં તુમ્હારે સામને સૂરએ لم يكن الذين كفروا من اهل الكتب પઢૂં)[2] દેખો! ઇસ હદીષમેં ઇસ સૂરતકા لم يكن الذين كفروا من اهل الكتب સે તા'બીર કિયા ગયા હે.

..તો વો દૂસરી માંગેગા

મુસ્નદે અહમદ ઔર તિરમિઝી શરીફમેં હઝરત ઉબૈય બિન કઅબ ﷺ સે યે વાકિઅહ ઇન અલ્ફાઝમેં મન્કૂલ હે:إن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: إن الله أمرني أن أقرأ عليك القرآن قال: فقرأ: لم يكن الذين كفروا من أهل الكتاب، قال: فقرأ فيها: ولو أن ابن آدم سأل واديا من مال فأعطيه، لسأل ثانيا ولو سأل ثانيا فأعطيه، لسأل ثالثا، ولا يملأ جوف ابن آدم إلا التراب، ويتوب الله على من تاب (નબિયે કરીમ ﷺ ને મુઝસે ઇરશાદ ફરમાયા કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને મુઝે યે હુકમ દિયા કે મૈં તુમ્હેં કુર્આન પઢકર સુનાઉં, ચુનાંચે નબિયે કરીમ ﷺ ને સૂરએ لم يكن الذين كفروا પઢકર સુનાઇ. ઔર ઇસી સૂરતમેં આપ ﷺ ને યે ભી પઢા, બારી તઆલા ફરમાતે હેં: અગર ઇન્સાન મુઝસે માલકી પૂરી એક વાદી માંગેગા ઔર મૈં ઉસ્કો દે ભી દૂં, તો વો દૂસરી માંગેગા. દૂસરી દે દૂં તો વો તીસરી માંગેગા. ઇન્સાનકે પેટકો કબ્રકી મિટ્ટી

---

[1] સહીહ બુખારી : ૪૯૬૦
[2] સહીહ બુખારી : ૩૮૦૯, ૪૯૫૯, ૪૯૬૦

હી ભર સકતી હે, ઔર જો આદમી અલ્લાહકી તરફ રૂજુઅ કરના ચાહે તો અલ્લાહ ઉસ્કી તરફ તવજ્જુહ ફરમાતે હેં.)[1]

હો સકતા હે કે પેહલે યે ઇબારત ઇસ સૂરતકે જુઝકે તૌર પર ઉતારી ગઇ હો, બાદમેં ઉસ્કી તિલાવત મન્સૂખ હો ગઇ હો. તો હાસિલ યે હૂવા કે ઇસ સૂરતકી એહમિયત યે હે કે અલ્લાહ તઆલા ને હુઝૂર ﷺ કો હુકમ દિયા કે હઝરત ઉબૈય ﵁ કે સામને ઇસ્કી તિલાવત કરેં.

ઝુહૂરે કુદસી; એક મો'જિઝા

لَمْ يَكُنِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَالْمُشْرِكِيْنَ مُنْفَكِّيْنَ حَتّٰى تَاْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ

(મુશરિકીન ઔર અહલે કિતાબમેંસે જો લોગ કાફિર થે વો ઉસ વકત તક બાઝ આનેવાલે નહીં થે જબ તક ઉન્કે પાસ રૌશન દલીલ ન આતી)

યહાં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને નબિયે કરીમ ﷺ કી બઅસતકી વજહ બતાઇ હે, અલ્લાહ તઆલાને હુઝૂર અકરમ ﷺ કો તમામ હઝરાતે અંબિયા عَلَيْهِمُ السَّلَام કા સરદાર બનાયા. આપ ﷺ સય્યિદુલ અંબિયા હે. સવાલ પૈદા હોતા હે કે આપકો સબસે પેહલે કયૂં નહીં ભેજા? બીચમેં કયૂં નહીં ભેજા? આખિરમેં કયૂં ભેજા? ઉસ્કા એક જવાબ યે હે કે નબિયે કરીમ ﷺ કી બઅસત જિસ ઝમાનેમેં હૂઇ ઉસ ઝમાનેમેં રૂએ ઝમીન પર મુખ્તલિફ મઝાહિબકે માનનેવાલે લોગ મૌજુદ થે; અહલે કિતાબ યા'ની યહૂદ, નસારા, સાબિઇન કો ભી બા'ઝ ને અહલે કિતાબ મેં શુમાર કિયા હે. મુશરિકીન યા'ની કુફ્ફાર, મજુસી (આતિશ પરસ્ત), ગોયા મુખ્તલિફ મઝાહિબકે માનનેવાલે રૂએ ઝમીન પર મૌજૂદ થે, બિલખુસૂસ ઉસ ઝમાને કી બડી સલતનતેં યા'ની રૂમ કી સલતનત

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૨૧૨૦૨-૦૩

(ઉન્કા હુકૂમતી મઝહબ ઈસાઈયત થા) અહલે ફારિસકી હુકૂમત (ઉન્કા હુકૂમતી મઝહબ મજુસિયત થા) ઈન મુખ્તલિફ મઝાહિબકે લોગોંમેં જો ખરાબીયાં ઔર ગુમરાહીયાં ઘર કર ગઈ થી, અકાઈદકે એતેબારસે, અખ્લાકકે એતેબારસે, ઈબાદાત કે એતેબાર સે, મુઆમલાત કે એતેબાર સે, મઆશરતકે એતેબારસે વો સબ ઐસી મુખ્તલિફુલ અન્વાઅ બુરાઈયોંમેં મુબતલા થે કે ઉન્કો ઉન બુરાઈયોંસે હટાનેકે લિયે કિસી અઝીમુશ્શાન, રફીઉલકદ્ર શખ્સીયતકી ઝરૂરત થી, જિન્કા અપના વુજૂદ ભી અલ્લાહકે એક મોઅજિઝેકી હૈસિયત રખતા હો. ગોયા નબિયે કરીમ ﷺ કી બઅસત ભી એક તરહ કા મો'જિઝા હી હે.

ઈસીલિયે ફરમાયા: حَتّٰى تَاْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ (યે લોગ અપને દીન ઔર અપની ખરાબીયોં, બુરાઈયોંસે હટનેવાલે નહીં થે, યહાં તક કે ઉન્કે પાસ વાઝેહ ઔર રૌશન દલીલ આ જાએ. હુઝૂરે અકરમ ﷺ કે વુજૂદે બાબરકત કો અલ્લાહ તઆલાને લફઝે બય્યિનહ સે તા'બીર કિયા. ગોયા આપ અપની ઉલુવ્વે શાન, રફઅતે કદ્રો મન્ઝિલતકે પૈશેનઝર અપની ઝાતમેં ખૂદ એક મો'જિઝા હેં.

રૌશન દલીલ કયા હે ?

આગે اَلْبَيِّنَةُ કા બદલ આયા, ઉસ્કી વઝાહત કર રહે હેં કે રૌશન દલીલ કયા?

رَسُوْلٌ مِّنَ اللّٰهِ يَتْلُوْا صُحُفًا مُّطَهَّرَةً (વો રૌશન દલીલ યા'ની અલ્લાહ કા એક રસૂલ જો પાકીઝા સહીફે પઢ કર લોગોંકો સુનાએં)

صُحُفًا مُّطَهَّرَةً વૈસે તો કુર્આન એક કિતાબ હે લેકિન કુર્આનમેં મુખ્તલિફ સૂરતેં હેં, તો હર સૂરતકો એક સહીફે સે તા'બીર કિયા ગયા

હે, ઈસીલિયે صُحُفًا مُّطَهَّرَةً (વો રસૂલ જો પાક સહીફે પઢ કર સુનાએં) فِيْهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ (જિન્મેં સીધી સચ્ચી તેહરીરેં લિખી હૂઇ હોં) યા જિન્મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકે મઝબૂત અહકામ હોં, યા'ની ઈસ કુર્આનમેં અલ્લાહકે વો મઝબૂત અહકામ હેં જો અલ્લાહને ઈન્હી સહીફોંમેં દિયે હેં. ઉસે પઢકર સુનાએં.

કિતાબુલ્લાહ ઔર રિજાલુલ્લાહ

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ اِلَّا مِنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ

દેખિયે! ઈસ આયતમેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈસ બાતકી તરફ ભી ઈશારા ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલાને જો કિતાબ નાઝિલ ફરમાઇ ઉસકે અમલી નમૂનેકે તૌર પર નબિયે કરીમ ﷺ કી ઝાતે બા બરકતકો મબઉસ ફરમાયા, યે ભી કુદરતકા એક સિલસિલા હે કે અલ્લાહકી તરફસે કિતાબુલ્લાહકે સાથ રિજાલુલ્લાહ ભી હોતે હેં. યા'ની અલ્લાહ તઆલા સિર્ફ કિતાબ નાઝિલ નહીં ફરમાતે; બલ્કે અપને એક નબીકો ભી ભેજતે હેં, વો નબી કી શખ્સીયત ઉસ કિતાબકા અમલી નમૂના હોતી હે. ઉસ કિતાબમેં જો ચીઝેં ઈલ્મી અંદાઝમેં હોતી હેં, નબી કી ઝાતમેં વો અમલી અંદાઝમેં હોતી હેં.

હઝરત આઇશા رضي الله عنها સે પુછા ગયા કે નબિયે કરીમ ﷺ કે અખ્લાક કયા થે? તો જવાબમેં હઝરત આઇશા رضي الله عنها ને ફરમાયા: كان خُلُقه القراٰن (આપકે અખ્લાક કુર્આન હેં)[1] યા'ની જો ચીઝ કુર્આનમેં ઈલ્મી હૈસિયત

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૨૪૬૦૧

સે હે, વહી આપ ﷺ કી ઝાતે બા બરકતમેં અમલી તૌર પર મૌજૂદ થી. ઔર ઈન્સાનકી ખાસિયત હે કે વો દેખકર હી સીખતા હે.

..તબ તક તા'લીમ કામ્યાબ નહી હો સકતી

હઝરત શાહ અબ્દુલકાદિર જિલાની رحمة الله عليه કી બાત બા'ઝ મુફસ્સીરીન ને નકલ કી હે: إن الرجل لا يفلح إلا إذا رأى المفلحين، من لم ير مفلحا لا يفلح (આદમી જબ તક કામ્યાબ લોગોંકો નહીં દેખતા વો કામ્યાબી હાસિલ નહીં કરતા, જો આદમી કિસી કામ્યાબ શખ્સીયત કો ન દેખે વો કભી કામ્યાબ નહીં હો સકતા)[1] ઈન્સાનકા મિઝાજ હી અલ્લાહ તઆલા ને ઐસા બનાયા હે કે વો અચ્છે લોગોંકો દેખકર અચ્છાઇ ઈખ્તિયાર કરતા હે. કોઇ તા'લીમ અપની જગહ કિત્ની હી ઉમ્દહ ઔર આ'લા કિસ્મકી કયૂં ન હો! જબ તક ઉસ્કા કોઇ અમલી નમૂના મૌજૂદ નહીં હોગા, વહાં તક વો તા'લીમ કામ્યાબ નહીં હો સકતી.

સૈય્યિદ સુલૈમાન નદવી رحمة الله عليه ઔર ટેગોર

હમારે હિન્દુસ્તાનકા ટેગોર, જિસ્કો નોબેલ (NOBEL PRIZE AWARD) ઈન્આમ દિયા ગયા થા, ઉસ્ને બ્રહમો સમાજકે નામસે એક મઝહબકી બુન્યાદ ડાલી થી; જિસ્મેં મુખ્તલિફ મઝાહિબકી આ'લા તાલીમાતકો જમા કિયા થા. હઝરત મૌલાના સૈય્યદ સુલૈમાન નદવી رحمة الله عليه કે ખુત્બાતે મદરાસમેં લિખા હે કે એક મરતબહ યુરોપકે સફરસે વાપસીમેં હવાઇ જહાઝમેં ટેગોરકે સાથ આપકી મુલાકાત હો ગઇ, તો હઝરત સૈય્યદ સુલૈમાન નદવી رحمة الله عليه ને ઉસ સે પુછા: આપને બ્રહમો સમાજકી બુન્યાદ ડાલી ઔર ઉસ્મેં મુખ્તલિફ મઝાહિબ કી અચ્છી અચ્છી બાતોંકો લે કર ઉસે તૈયાર કિયા, આખિર ઉસ મેં કામ્યાબી કયૂં

[1] રૂહુલ મઆની : ૯/૨૩

નહીં મિલી? તો ઉસ્ને કહા: કોઇ ભી મઝહબ, જબ તક ઉસ્કા અમલી નમૂના મૌજુદ ન હો, વહાં તક કામ્યાબ નહીં હો સકતા.

..ઈસ્લાહ મુમકિન નહી થી

તો હકીકત તો યે હે કે નબિયે કરીમ ﷺ કી ઝાતકો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઈસીલિયે મબઉસ ફરમાયા. ચુનાંચે ઈરશાદ ફરમાયા: لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُوْلِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ۔(الاحزاب:۲۱) હઝરાતે સહાબા ﷺ ને હુઝૂરે અકરમ ﷺ કી ઝાતકો દેખકર ઔર આપ ﷺ કી સોહબત પા કર અપને આપકો ઠીક કિયા થા, હઝરાતે તાબિઇન ને સહાબા ﷺ કી સોહબત પા કર અપને આપકો દુરૂસ્ત કિયા. યહી સિલસિલા નસ્લન બાદ નસ્લ બરાબર ચલા આ રહા હે, સિર્ફ નઝરિયાતી તૌર પર કિસી નઝરીયેસે કોઇ બાત બનતી નહીં ચાહે વો કિત્ના હી ઉંચા કયૂં ન હો! કોઇ તા'લીમ ચાહે કિત્ની હી ઉંચી કયૂં ન હો! સિર્ફ ઉસીસે ઈન્કિલાબ પૈદા નહીં હોતા. ઈન્કિલાબ પૈદા હોગા કિસી શખ્સીયત કે ઝરીયેસે, જો ઉસ નઝરીયે કા અમલી નમૂના હો. અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને નબિયે કરીમ ﷺ કી ઝાતકો કુર્આનકી તા'લીમાત કા એક નમૂના બનાકર ભેજા, ઈસીલિયે બય્યિનહ સે તા'બીર કિયા. ગોયા ખૂદ આપ ﷺ કી ઝાત, આપ ﷺ કા વુજૂદ એક રૌશન દલીલ ઔર મો'જિઝા હે. ઉસીકો દેખકર લોગોંમેં તબ્દીલી આઇ હે. તો અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હેં કે જબ તક અલ્લાહકા અઝીમુશ્શાન રસૂલ દુન્યામેં નહીં આયા, તબ તક લોગોંમેં ઈત્ની ખરાબીયાં ફૈલી હૂઇ થી કે ઉન્કી ઈસ્લાહ મુમકિન નહીં થી. અલ્લાહ તઆલાને ઈસીલિયે નબિયે કરીમ ﷺ કો મબઉસ ફરમાયા.

એહલે કિતાબ ભી જાનતે થે

આગે ફરમાતે હેં:ઔર અહલે કિતાબને અલગ રાસ્તા ઈખ્તિયાર નહીં કિયા, મગર ઉસ્કે બાદ જબ કે ઉન્કે પાસ રૌશન દલીલ આ ચુકી થી, અહલે કિતાબ યા'ની તવરૈત કો માનનેવાલે યહૂદી યા ઈન્જીલ કો માનનેવાલે નસરાની, ઉન્કો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે ઉન્કે અંબિયાકે ઝરીયેસે જો કિતાબેં દી ગઈ થી, ઉન્મેં નબિયે આખિરૂઝ ઝમાન કે આનેકી ઈત્તિલાઅ ભી દી થી ઔર સાથ હી ઉન્કો નબિયે કરીમ ﷺ કી અલામતેં ઔર નિશાનીયાં ભી બતલાઈ ગઈ થી, તો યે અહલે કિતાબ હુઝૂર ﷺ કે દુન્યામેં તશરીફ લાનેસે પેહલે તો આપ ﷺ કી રિસાલત ઔર આપ ﷺ કી નુબુવ્વત પર મુત્તફિક થે, યહાં તક કે ખૂદ કુર્આનમેં ઈસી સિલસિલેમેં બારી તઆલા કા ઈરશાદ હે:

وَ كَانُوْا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُوْنَ عَلَى الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَلَمَّا جَآءَهُمْ مَّا عَرَفُوْا كَفَرُوْا بِهٖ فَلَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ۔(البقرة:٨٩) જબ તક નબિયે કરીમ ﷺ કી દુન્યામેં તશરીફ આવરી હૂઈ નહીં થી, તબ તક અહલે કિતાબ સબ યકઝબાં હોકર અપની કિતાબોંમેં મૌજૂદ નબિયે આખિરૂઝઝમાનકી અલામતોં ઔર નિશાનીયોંકી બુન્યાદ પર આપ ﷺ કી નુબુવ્વત ઔર રિસાલત કે કાઈલ થે, ઔર મુશરિકીનકે મુકાબ્લેમેં અલ્લાહ તઆલાકી મદદ હાસિલ કરનેકે લિયે આપ ﷺ કા વાસ્તા દિયા કરતે થે, કે એ અલ્લાહ! નબિયે આખિરૂઝઝમાન કે વાસ્તે સે તુ હમેં કામ્યાબી નસીબ ફરમા. ઔર મુશરિકીનસે યે ભી કેહતે થે કે જબ નબિયે આખિરૂઝઝમાન આએંગે, હમ ઉન પર ઈમાન લાએંગે, ફિર અલ્લાહ તઆલા હમારી મદદ કરેગા ઔર હમકો તુમ પર ગલ્બા હાસિલ હોગા.

પેહલે ઈન્તિઝાર, ફિર ઈન્કાર

લેકિન ફિર કયા હૂવા?

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ اِلَّا مِنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ

યે રૌશન દલીલ યા'ની નબિયે કરીમ ﷺ કી બા બરકત ઝાત જબ દુન્યામેં આ ચુકી તબ ઉન્હોંને ઈખ્તિલાફ઼ ઔર ઈન્કાર કિયા. આપકી આમદસે પેહલે ઈન્તિઝાર કરતે થે કે આએંગે, આએંગે, આએંગે. ઔર આપ ﷺ કી આમદ કે બાદ ઈન્કાર કરને લગે. નીઝ અલ્લાહ તઆલાને નબિયે કરીમ ﷺ કો બનૂ ઈસ્માઈલ મેં ભેજા. દરઅસલ યહૂદી આપકા પ્રચાર બડે ઝોર શોરસે કરતે થે કે આખરી નબી આનેવાલે હેં ઔર ઉન પર ઈમાન લાકર હમ કામ્યાબી હાસિલ કરેંગે, લેકિન અલ્લાહ તઆલાને સારી અલામતેં બતલાઈ થી, અલબત્તા યે નહીં બતલાયા થા કે નબિયે કરીમ ﷺ બનૂ ઈસ્માઈલમેં આએંગે. યહૂદી યૂં સમજતે થે કે બનૂ ઈસ્રાઈલમેં આએંગે. લેકિન જબ અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને હુઝૂર ﷺ કો બનૂ ઈસ્માઈલમેં પૈદા કિયા ઔર વહી અલામતેં જો ઉન્કી કિતાબોમેં મૌજૂદ થી, વો સબ ઉન્હોંને અપની આંખોંસે દેખી ઔર ઉન્કો યકીન હો ગયા કે યહી આખરી નબી હેં જિન્કી પેશિનગોઈ કી ગઈ થી, સિર્ફ બનૂ ઈસ્રાઈલમેં ન હોનેકી વજહસે ઉન્હોંને ઈન્કાર કિયા, ઔર યે ઈન્કાર સિર્ફ ઔર સિર્ફ હસદ, ઈનાદ ઔર બુગ્ઝકી વજહસે થા, કે હમારે કબીલેમેં કયૂં નહીં આએ ઔર બનૂ ઈસ્માઈલમેં કયૂં આએ? ચુનાંચે કુર્આને કરીમમેં ભી અલ્લાહ તઆલાને ફરમાયા: حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ اَنْفُسِهِمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ۔(البقرۃ:۱۰۹)

(ઉન્હોંને હસદકી વજહસે નબિયે કરીમ ﷺ કા ઈન્કાર કિયા હાલાંકે હક વાઝેહ હો ચુકા થા)

હસદ; ઈન્કાર કા સબબ

જબ નબિયે કરીમ ﷺ હિજરત ફરમાકર મક્કા મુકર્રમહસે મદીના મુનવ્વરહ તશરીફ લાએ ઔર આપ ﷺ કા પેહલા કયામ કુબામેં રહા, તો ઉસ વક્ત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન હઝરત સફીય્યહ ﵂ કા બાપ હુય બિન અખ્તબ જો કબીલએ બનૂ નઝીરકે સરદારોંમેં સે થા, બડા આલિમ થા ઔર હુઝૂર ﷺ કી સારી અલામતેં ઉસ્કોમા'લૂમ થી. ચુનાંચે જબ આપ ﷺ ને કુબામેં કિયામ ફરમાયા, તો ઉસ્ને આ કર આપ ﷺ કે સાથ રાત ગુઝારી ઔર જબ રાત ગુઝાર કર વો અપને ઘર આયા તો ઉસ્કે ભાઈને પુછા કે કયા યે વહી હે? તો ઉસ્ને કહા કે હાં યે વહી હે, જિન્કી ખબરેં હમારી કિતાબોંમેં હેં. પૂછા કે અબ કયા કરેં? તો કહા કે હમેં તો ઉન્કી મુખાલફત કરની હે, કયૂંકે વો હમારે કબીલે મેં સે નહીં હેં. ઔર યે મુખાલફત ઈસલિયે નહીં થી કે નઉઝુબિલ્લાહ. આપ ﷺ મેં વો અલામતેં મૌજૂદ નહીં થી, બલ્કે حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ اَنْفُسِهِمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ۔ (البقرة:١٠٩) (હક ઉન્કે સામને વાઝેહ હો ચુકા થા, ફિર ભી ઉન્હોંને હુઝૂર ﷺ કા ઈન્કાર કિયા) સિર્ફ હસદ કી વજહસે. જબ હસદકી વજહસે યે બાત હે તો ઈસ્કા કયા ઈલાજ હો સકતા હે? અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઉસ્કા જવાબ ખૂદ કુર્આનમેં અપની તરફસે દિયા કે: وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهٖ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ۔ (البقرة:١٠٥)

(અલ્લાહ તઆલા જિસ્કો ચાહે અપની રહમતસે મખ્સૂસ કર સકતા હે) યા'ની નુબુવ્વતકી ને'મત અલ્લાહ તઆલાને આપ ﷺ કો અપની રેહમતસે અતા ફરમાઇ હે, તુમ્હારા ઈસ્મેં કોઇ દખલ નહીં હે.

બહરહાલ! અહલે કિતાબમેં બડી તા'દાદ વો હે જિન્હોંને હુઝૂર ﷺ કા ઈન્કાર કિયા, કુછ લોગોંને ઇકરાર કિયા ઔર ઈમાન લાએ, શુરૂઅ સૂરત મેં સિર્ફ દો ગિરોહ કા તઝકિરહ હે:

(૧) અહલે કિતાબ **(૨)** મુશરિકીન.

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتٰبَ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ

(અહલે કિતાબને રૌશન દલીલ આ ચુકનેકે બાદ અલગ રાસ્તા ઇખ્તિયાર કિયા) યા'ની નબિયે કરીમ ﷺ કી બઅસત ઔર હકકાનિયત વાઝેહ હો ચુકનેકે બાદ ઉન્હોંને અલગ રાસ્તા ઈખ્તિયાર કિયા. મુશરિકીન ને ભી મુખાલફત કી, લેકિન મુશરિકીન કી તો બડી તા'દાદ બાદમેં ઈમાન લે આઇ, કુછ લોગ મુકાબ્લે પર આએ, મારે ગએ ઔર ખત્મ હો ગએ. ઔર પૂરે જઝીરતુલઅરબને ઈમાન કુબૂલ કર લિયા. ઔર અહલે કિતાબમેં સે કલીલ તા'દાદ ને ઈમાન કુબૂલ કિયા ઔર બડી તા'દાદ ને અલગ રાસ્તા ઈખ્તિયાર કિયા, ચુનાંચે ઇસીકો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને ઇસ જગહ બયાન ફરમાયા.

કુર્આન મેં દૂસરી જગહ ભી હે: فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِۦ (البقرة:٨٩)

જિસ નબીકે આને કી પેહલે ઝોર શોરસે ખબર દેતે થે, જબ વો નબી અપને વકત પર આએ ઓર ઉન્હોંને ઉન્કો અલામતોંકી બુન્યાદ પર પેહચાના, લેકિન ફિર ભી ઉન્હોંને ઇન્કાર કિયા. ચુનાંચે ઉસીકો ઇસ આયતમેં બયાન કિયા ગયા હે કે ઉન પેશિનગોઇયોં કે મુતાબિક

પેહચાન લેને કે બાદ ભી વો હુઝૂર ﷺ પર ઈમાન નહીં લાએ ઔર ઈન્કાર કિયા.

ઈન્કાર કયૂં ?

અબ સવાલ પૈદા યે હોતા હે કે હુઝૂર ﷺ કા ઈન્કાર કયૂં કિયા? કયા હુઝૂર ﷺ જિન તા'લીમાત કો લે કર આએ થે વો કોઇ નઇ ચીઝ થી? કયા પેહલે અંબિયાકે ઝરીયે જો તા'લીમ ભેજી થી ઔર જિસ ચીઝ કા હુકમ ઉન્કો દિયા ગયા થા વો અલગ થા ઔર યે અલગ થા? નહીં; તમામ અંબિયાકી તા'લીમ ઔર અદયાન મેં જિન ચીઝોંકા હુકમ દિયા ગયા થા વો સબ એક થા, અકાઈદ કે એ'તબારસે ઔર ઉસૂલી તૌર પર આ'માલ કે એ'તબારસે સબ એક થા, અલબત્તા ઝમાનોં કે એ'તબારસે કુછ મા'મૂલી ફર્ક રહા, તો તા'લીમ મેં ફર્ક થા ઈસલિયે ઉન્હોંને ઈન્કાર કિયા હો, ઐસી બાત નહીં થી, ઈસી કો ફરમાતે હેં:

ઉસ્કે દિલ મેં અલ્લાહ હી હે

وَمَآ اُمِرُوْٓا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ حُنَفَآءَ (અહલે કિતાબકો ઈસ્કે સિવા કોઇ ઔર હુકમ નહીં દિયા ગયા થા કે વો અલ્લાહ તઆલાકી ઈબાદત ઈસ તરહ કરેં કે યકસુ હોકર બંદગીકો ઉસ્કે લિયે ખાલિસ રખેં) ખાલિસ અલ્લાહકી ઈબાદત કરેં ઔર ઉસ મેં કિસીકો શરીક ન કરેં, સબસે હટકર અલ્લાહ તઆલાકી તરફ મુતવજ્જેહ હો કર અલ્લાહકી ઈબાદતમેં મશ્ગૂલ હોં.

حُنَفَآءَ કે મા'ના હેં સિર્ફ અલ્લાહકી ઈબાદત કરના, ઉસ્કે સાથ કિસીકો શરીક ન કરના. શિર્ક કરનેકે નતીજેમેં આદમી હનીફ નહીં રેહતા. હઝરત ઈબ્રાહીમ عليه السلام કા લકબ હે હનીફ. હનીફ કા મતલબ યે હે કે સબકી તરફસે તવજ્જુહ હટાકર ખાલિસ એક ખુદાકી તરફ

મુતવજ્જેહ હો જાના. યે લકબ ઈસી બુન્યાદ પર થા કે અલ્લાહ તઆલા કે સિવા કિસી કી તરફ આપકા ધ્યાન નહીં થા. યહી હુકમ સબકો દિયા ગયા થા કે ખાલિસ અલ્લાહકી ઈબાદત કરો ઉસ્મેં કિસીકો શરીક ન કરો. ચુનાંચે યહાં ઈસી કો બયાન કિયા ગયા હે.:وَيُقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ دِيْنُ الْقَيِّمَةِ (ઉન્કો યે ભી હુકમ દિયા ગયા થા કે નમાઝ કાઈમ કરેં, ઝકાત અદા કરેં ઔર યહી સચ્ચી ઉમ્મત કા સીધા દીન હે) ઉમ્મતે મુહમ્મદીયહ કા દીન યહી હે, લેકિન ઉન્હોંને ઈખ્તિલાફ કિયા મહઝ હસદ, ઝિદ ઔર ઈનાદ કી વજહસે.

નતીજા

અબ આગે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને નબિયે કરીમ ﷺ કી તશરીફ આવરી કે બાદ જો લોગ આપ પર ઈમાન લાએ ઔર આપકી તા'લીમાત કો કુબૂલ કિયા, ઉન્કો અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે કયા ઈન્આમ દિયા જાએગા, ઔર જિન્હોંને ઈન્કાર કિયા ઉન્કો કયા સઝા દી જાએગી, ઉસ્કો બયાન કિયા જા રહા હે. ગોયા અબ નતીજા બયાન કિયા જા રહા હે.اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَالْمُشْرِكِيْنَ فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ اُولٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ (બેશક મુશરિકીન ઔર અહલે કિતાબમેંસે જિન્હોંને કુફ્ર કિયા યા'ની હુઝૂર ﷺ કો નહીં માના વો જહન્નમકી આગ મેં જાએંગે, ઔર ઉસ્મેં હમેશા રહેગે. યે તમામ મખ્લૂકમેં સબસે બુરે હેં.)

શરરૂલ બરિય્યહ; કયૂં ?

દેખો! કુફ્ફારકો અલ્લાહ તઆલાને شر البرية કહા હે ચાહે વો કિત્ની હી તરકકી કયૂં ન કર લેં. આજકલ અહલે યુરોપ ઔર અહલે

અમરિકાને બડી દુન્યવી તરક્કી કી હૂઈ હે; લેકિન ચૂં કે ઉન્હોંને અલ્લાહ તઆલાકે હુકમકે મુકાબ્લેમેં અપની ખ્વાહિશાતકો તરજીહ દી ઔર ઈમાન નહીં લાએ, ઈસ વજહસે મખ્લૂકમેં સબસે બુરે હેં. હઝરત શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ દેહેલવી عليه الرحمة ફરમાતે હેં: જબ ઉન્હોંને અલ્લાહકે હુકમકા ઈન્કાર કિયા, રસૂલોંકી નફી કી, અપની ખ્વાહિશાતે નફસાનિયહકો અલ્લાહકે હુકમોં પર ગાલિબ વ મુકદ્દમ રખા, તો યે ઉન્કી ઐસી બુરાઈયાં હેં જો કિસી મખ્લૂકમેં ભી નહીં પાઈ જાતી ઈસલિયે યે شر البرية યા'ની સબસે બદતર હે.[1] ખુલાસાએ કલામ યે હે કે અલ્લાહ તઆલાકે અહકામકે મુકાબ્લેમેં અપની ખ્વાહિશાતકો તરજીહ દેના યહી شر البرية હોનેકી વજહસે હે. મુસલમાન ભી અગર યે રાસ્તા અપનાએંગે તો વો ભી ઈસ્કા મિસ્દાક બન સકતે હેં. ઈમાન ખત્મ નહીં હો જાતા, અલબત્તા યે વઈદ હે. ઈસલિયે અપની ખ્વાહિશાત કો અલ્લાહ તઆલાકે હુકમકે તાબેઅ રખા જાએ. اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ اُولٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ۔ (જો લોગ ઈમાન લાએ, ઔર અચ્છે આ'માલ કિયે વો તમામ મખ્લૂકમેં સબસે ઝયાદહ અચ્છે હેં) દોનોં ફરીક કા અંજામ બતલા દિયા, જિન્હોંને માના ઔર ઈમાન લાએ ઉન્કા ભી અંજામ બતલા દિયા ઔર જિન્હોંને નહીં માના ઔર ઈન્કાર કિયા ઉન્કા ભી અંજામ બતલા દિયા: جَزَآؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوْا عَنْهُ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ

[1] તફસીરે અઝીઝી : ૬૦૮

رَبَّهٗ (રોઝે કયામત અલ્લાહ તઆલાકે યહાં ઉન્કા ઇન્આમ યે હોગા કે હમેશા રેહનેવાલે એૈસે બાગાત જિન્કે નીચે નેહરેં બેહતી હેં વો હમેશા હમેશ ઉસ્મેં રહેંગે. અલ્લાહ તઆલા ઉન્સે ખૂશ હોંગે ઔર વો અલ્લાહ તઆલાસે ખૂશ હોંગે.યે ઉન્કે લિયે હે જો અપને પરવરદિગારકા અપને દિલમેં ખૌફ રખતે હોં.)

મકામે સહાબા ﷺ

યહાં રઝાકા લફ્ઝ લાયા ગયા, બુખારી શરીફમેં હઝરત અબૂસઈદ ખુદરી ﵁ કી રિવાયત હે:: إن الله تعالى يقول لأهل الجنة: يا أهل الجنة، فيقولون: لبيك ربنا وسعديك والخير في يديك، فيقول: هل رضيتم؟ فيقولون: وما لنا لا نرضى يا رب؟ يا رب، وقد أعطيتنا ما لم تعط أحداً من خلقك، فيقول: ألا أعطيكم أفضل من ذلك؟ فيقولون: وأي شيء أفضل من ذلك؟ فيقول: أحل عليكم رضواني، فلا أسخط عليكم بعده أبداً

(નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા: જન્નતી જબ જન્નતમેં પહોંચ જાએંગે તો અલ્લાહ તઆલા ઉનસે ખિતાબ કરતે હૂએ ફરમાએંગે: એ જન્નતીયો! જવાબમેં વો અર્ઝ કરેંગે કે હમારે પરવરદિગાર હમ હાઝિર હેં ઔર આપકે હુકમ કે તાબેઅ હેં. બતલાઇયે કયા હુકમ હે? બારી તઆલા જન્નતીયોંસે પૂછેંગે કે કયા તુમ રાઝી ઔર ખૂશ હો ગએ? તો જવાબમેં વો અર્ઝ કરેંગે કે હમ કયૂં ખૂશ ન હોં? હમ કયૂં રાઝી ન હોં? આપને હમકો વો દિયા જો મખ્લૂકમેં સે કિસી કો ભી નહીં દિયા, તો બારી તઆલા ફરમાએંગે મૈં અબ તુમકો એૈસી ચીઝ દેને જા રહા હૂં જો અબ તક કી તમામ ને'મતોંસે બઢકર હે. જન્નતી કહેંગે કે ઇસ સે બઢકર કૌન સી ને'મત હે જો આપ દેને જા રહે હેં? બારી તઆલા ફરમાએંગે: મૈં તુમ પર અપની ખૂશનૂદી ઔર રઝામંદી કો ઉતારતા હૂં ઔર આઇન્દહ

કભી ભી તુમસે નારાઝ નહીં હોઉંગા)[1] ગોયા અલ્લાહ તઆલાકી રઝા ઔર ખૂશનૂદીં જન્નત ઔર ઉસ્કી ને'મતોં સે ભી બઢકર હે.

ઈસ સે આપ હઝરાતે સહાબા ﷺ કે મકામ કા અંદાઝહ લગા સકતે હેં કે કુર્આનમેં બારી તઆલાને પેહલે હી ફરમા દિયા: رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ જન્નતીયોંકો જો ને'મત સબસે અખિરમેં મિલેગી, અલ્લાહ તઆલાને વો ને'મત હઝરાતે સહાબા ﷺ કો દુન્યા હી મેં અતા ફરમા દી.

બહરહાલ! ઝરૂરત ઈસ બાતકી હે કે હમ અપની ખ્વાહિશાતકો અલ્લાહ તઆલાકે હુકમકે તાબેઅ બનાકર અલ્લાહ તઆલાકે હુકમકે મુતાબિક અપની ઝિંદગી ગુઝારેં.

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો ઈસ્કી તૌફીક વ સઆદત અતા ફરમાએ.

આમીન.

(૧) અગર આપ કી બેહદ ખ્વાહિશેં પૂરી નહીં હોતી તો કયોં રોઝાનહ "સૂરએ યાસીન" કી તિલાવત આપ નહીં કરતે.

(૨) અગર આપકો પૈસે કી મુહબ્બત ઐસી હે કે ઉસ કે બગૈર આપ કિસી કે ભી નહીં, તો કયોં રોઝનહ "સૂરએ વાકિઅહ" કી તિલાવત નહીં કરતે.

(૩) અગર આપકો અઝાબે કબ્ર કા ખૌફ પરેશાન કરને વાલા હે ઔર આપ ઉસ કે બરદાશ્ત કરનેવાલે નહીં હેં તો ઉસ કે લિયે કલામે પાક મેં નજાત હે. (ફઝાઈલે આ'માલ:(ફઝાઈલે કુર્આન) સફા:૫૮૧)

[1] સહીહ બુખારી : ૬૫૪૯

બિસ્મિહી તઆલા

સૂરએ કદ્ર

(તારીખઃ- ૨૬,શવ્વાલ ૧૪૪૦ હિજરી.મુતાબિક ૨૯,જુન ૨૦૧૯ બરોઝ:સનિચર)

الحمدلله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن سيدنا ومولانا محمداً عبده ورسوله أرسله إلى كافة الناس بشيراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً صلى الله تعالى عليه وعلى اٰله وأصحابه وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً-أما بعد:

فأعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم۔ بسم الله الرحمٰن الرحيم۔

اِنَّآ اَنْزَلْنٰهُ فِیْ لَیْلَةِ الْقَدْرِ ۝١ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا لَیْلَةُ الْقَدْرِ ۝٢ لَیْلَةُ الْقَدْرِ ۙ خَیْرٌ مِّنْ اَلْفِ شَهْرٍ ۝٣ تَنَزَّلُ الْمَلٰٓىِٕكَةُ وَالرُّوْحُ فِیْهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْ ۚ مِنْ كُلِّ اَمْرٍ ۝٤ سَلٰمٌ ۛ هِیَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ۝٥

વજહે તસ્મીયહ

યે સૂરએ قدر હે, ઈસ્મેં લફ્ઝ قدر તીન મરતબહ આયા હે, તો ઉસી કલિમએ قدر કી વજહસે ઈસ્કા નામ ભી સૂરએ قدر હે. ઈસ સૂરત કે શાને નુઝૂલકે સિલસિલેમેં હઝરત શાહ અબ્દુલઅઝીઝ સાહબ દેહેલવી عليه الرحمة ને તફસીરે અઝીઝીમેં તીન ચીઝેં લિખી હેં; લેકિન તીસરી કે મુતઅલ્લિક ખૂદ હી નાપસંદ હોને કો લિખા હે.

શાને નુઝૂલ

પેહલા શાને નુઝૂલ યે બતલાયા કે એક દિન નબિયે કરીમ ﷺ સહાબા ﵃ કે દરમ્યાન બની ઈસ્રાઈલ કે હાલાત બયાન ફરમા રહે થે, ઉસી સિલસિલેમેં નબિયે કરીમ ﷺ ને બનૂ ઈસ્રાઈલ કે એક આબિદ કા તઝકિરહ કિયા, કે ઉસ્ને એક હઝાર મહીને તક અલ્લાહકી ઐસી ઈબાદત કી કે દિનમેં રોઝહ રખકર જિહાદ કરતા ઔર રાતમેં નમાઝ પઢતા. ઈસ તરહ પૂરે હઝાર મહીને અલ્લાહકી ઈબાદતમેં મશ્ગૂલ રહા. યે સુનકર હઝરાતે સહાબા ﵃ ને અર્ઝ કિયા કે એ અલ્લાહકે રસૂલ! ઉસ્કી ઈબાદતકે સવાબકો હમ કિસ તરહ પા સકતે હેં? જબ કે હમારી ઉમ્રેં હી સાઠ સત્તર સાલકી હેં! ઈસલિયે કે એક હઝાર મહીનેકા મતલબ હે **૮૩ સાલ ઔર ૪ મહીને**, ઔર હમારી ઉમ્રેં હી ઉમૂમન સાઠ સત્તર સાલ સે ઝયાદહ નહીં હોતી, ઈસ્મેં ભી એક તિહાઈ હિસ્સા સોનેમેં, કુછ હિસ્સા રોઝી કમાનેમેં, કુછ હિસ્સા દૂસરી ઝરૂરીયાતમેં, ઔર કુછ બીમારી ઔર કાહિલીમેં ઝાએઅ હો જાતા હે, તો ઈબાદતકે લિયે કયા બાકી રહા?

નબિયે કરીમ ﷺ ભી સહાબા ﵃ કી ઈન બાતોંકો સુનકર ગમગીન હૂએ, તો અલ્લાહ તઆલાને નબિયે કરીમ ﷺ કી તસલ્લી કે લિયે યે સૂરત નાઝિલ ફરમાઈ. જિસ્મેં એક રાતકો હઝાર મહીનોંસે બેહતર કરાર દિયા ગયા.[1] યા'ની ઈસ ઉમ્મત કા કોઈ ફર્દ પૂરી ઉમ્રમેં સિર્ફ એક રાત ભી પા લે તો ઉસ્કો ભી **૮૩ સાલ ઔર ૪ મહીનોં** કી ઈબાદત કા સવાબ મિલ જાએગા; બલ્કે હઝાર મહીનોં સે બેહતર કહા ગયા, ઔર બેહતર કી ભી કોઈ હદ મુકર્રર નહીં હે કે ઉસ સે દુગની,

---

[1] તફસીરે અઝીઝી : ૫૯૦

ચાર ગુની, દસ ગુની, યા સો ગુની બેહતર હે; બલ્કે મુત્લક હે.ઔર કિત્ની બેહતર હે? વો બાત ઝાહિર નહીં કી ગઇ.અલગર્ઝ! ઉસ સે નબિયે કરીમ ﷺ કો તસલ્લી દેના મકસૂદ થા.

કહીં ઉમ્મત પીછે ન રેહ જાએ

દૂસરા શાને નુઝૂલ યે લિખા હે કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે નબિયે કરીમ ﷺ કો આપકી ઉમ્મત કે અફરાદકી ઉમ્રેં બતલાઇ ગઇ જો સાઠ સત્તર કે દરમ્યાન હોતી હેં. ઔર હદીષ શરીફમેં ખૂદ નબિયે કરીમ ﷺ કા ઇરશાદ હે: أعمار أمتي مابين الستين إلى السبعين (મેરી ઉમ્મત કે લોગોંકી ઉમ્રેં સાઠ સત્તર કે દરમ્યાન કી હોંગી)[1] કિસી કી કભી ઇસ સે ઝયાદહ હો ગઇ વો બાત જુદા હે. મગર આમ તરીકા યહી હે કે સાઠ સત્તર કે દરમ્યાન હોતી હેં. તો હુઝૂર ﷺ યે સુનકર ગમગીન હો ગએ કે અગલી ઉમ્મતોં કે લોગોંકી ઉમ્રેં તો બહોત ઝયાદહ થી, ઉન્કે મુકાબ્લેમેં મેરી ઉમ્મત કે અફરાદકી ઉમ્રેં ઇત્ની કમ? ઐસા ન હો કે મેરી ઉમ્મતકી ઉમ્રેં કમ હોનેકી વજહસે કયામતકે રોઝ મેરી ઉમ્મત દૂસરી ઉમ્મતોંકે મુકાબ્લેમેં પીછે રેહ જાએ. ઔર દૂસરે લોગ ઝયાદહ સવાબ હાસિલ કરકે મેરી ઉમ્મતસે આગે બઢ જાએં. ઔર મુઝે શરમિંદગી ઉઠાની પડે. તો ઉસ પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને આપ ﷺ કી તસલ્લી કે લિયે યે સૂરત નાઝિલ ફરમાઇ.[2]

શબે કદ્ર; ઉમ્મત કી ખુસૂસિયત

હાફિઝ ઇબ્ને કસીર رحمة الله عليه ને અબૂ મુસ્અબ બિન માલિક કે હવાલે સે શબે કદ્ર કો ઇસ ઉમ્મતકી ખુસૂસિયાતમેં શુમાર કિયા હે. યા'ની શબે

---

[1] તિરમિઝી શરીફ : ૩૫૫૦
[2] તફસીરે અઝીઝી : ૫૯૦-૫૯૧

કદ્ર અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફ સે સિર્ફ ઉમ્મતે મુહમ્મદીયહ હી કો અતા કી ગઇ હે. અલ્લામહ ખત્તાબી عليه الرحمة ને તો ઈસ પર ઈજમાઅ નકલ કિયા હે:[1] અગરચે બા'ઝ મુફસ્સીરીન કો ઈસ પર કલામ હે.

લયલતૂલકદ્ર; ક્યૂં ?
(૧) ફરિશ્તોં કે હવાલે મુકદ્દરાત

لیلۃالقدر કા નામ لیلۃالقدر ક્યૂં હૂવા? તો قدر یَقْدُرُ કે મા'ના હેં અંદાઝહ લગાના, મુકર્રર કરના. અલ્લાહ તઆલાને જબસે ઈસ કાઈનાતકો પૈદા કિયા, કાઈનાતકી હર મખ્લૂક કે લિયે અલ્લાહકી તરફ સે જો કુછ ભી તય હૂવા, ચાહે વો ઈન્સાન હો યા દૂસરે જાનવર, ઉન્કી ઉમ્રેં, ઉન્કી રોઝી વગૈરહ અલ્લાહ તઆલાને અઝલ હી સે તય કર દી હે. તકદીર એક દિનકી બાત નહીં બલ્કે કાઈનાતકી પૈદાઈશ સે પેહલે હી સે અલ્લાહકી તરફસે યે સબ તય હો ચુકા હે. અલબત્તા, અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે ફરિશ્તે કાઈનાતકે તમામ ઉમૂરકો અંજામ દેનેકે લિયે મુકર્રર હેં. ગોયા ફરિશ્તે અલ્લાહમિયાં કા સ્ટાફ હે. જૈસે હુકૂમતકા અમલા ઓર કારિન્દે હોતે હેં, વો હુકૂમતકે કામોં કો અંજામ દેતે હેં. ઔર ભી બહોત સારે કામોં કે લિયે અલ્લાહને ફરિશ્તોં કો પૈદા કિયા હે.

મખ્લૂક કી તકદીર તો અલ્લાહકી તરફસે અઝલ હી મેં તય કર દી ગઇ થી; લેકિન અલ્લાહ તઆલા હર સાલ એક શબે કદ્ર સે દૂસરી શબે કદ્ર તક જિન ફરિશ્તોં કો લોગોંકે કામોં પર મુકર્રર કિયા ગયા હે, ઉન્કો ઉસ શખ્સકી સારી ફાઈલેં..ઉસ સાલ કી રોઝી કિત્ની હે? ઉસ્કી

---

[1] તફસીર ઈબ્ને કસીર

મૌત કબ હે? વો હજ કરેગા યા નહીં કરેગા?..દે દેતે હેં, કે ઈસ સાલ તુમકો યે યે કામ કરને હેં. તો મખ્લૂક કે યે મુકદ્દરાત, ઔર ખાસ તૌર સે ઈન્સાનોં કી મૌતો હયાત, રોઝી ઔર દીગર ઉમૂર ઉન ફરિશ્તોં કે હવાલે કિયે જાતે હેં, ફિર ઉસી કે મુતાબિક વો ફરિશ્તે સાલ ભર વો કામ અંજામ દેતે હેં, ઈસલિયે ઈસ રાતકો لیلۃالقدر કેહતે હેં.

(૨) ઈબાદત કી કદ્ર વ ઈઝ્ઝત

કદ્રકા દૂસરા મા'ના ઈઝઝતો શરફ હે.

ઈસ રાત મેં ઈબાદત કા સવાબ ઔર ઈબાદત કી કદ્રો ઈઝઝત દૂસરી રાતોંકે મુકાબ્લેમેં ઝયાદહ હે. ચુનાંચે ઈસ રાતકો અલ્લાહ તઆલાને હઝાર મહીનોંસે બેહતર બનાયા, યા'ની દૂસરી રાતોંમેં આદમી ઈબાદત કરેગા તો ઉત્ના સવાબ નહીં મિલેગા, જિત્ના ઈસ રાતમેં ઈબાદત કરને પર મિલેગા. ઈસલિયે ઈસ્કો لیلۃالقدر કેહતે હેં. ઈઝઝતો કદ્ર ઔર શર્ફવાલી રાત.[1]

(3) આ'બિદોં કી કદ્ર વ મન્ઝીલત

બા'ઝ લોગ ફરમાતે હેં કે ઈસ રાતમેં ઈબાદત કરનેકી વજહસે ઈબાદત કરનેવાલોં કી કદ્રો મંઝિલત ઔર ઉન્કા મકામો મરતબહ અલ્લાહ તઆલાકે યહાં ઉંચા હો જાતા હે, ઈસલિયે ઈસ્કો لیلۃالقدر કેહતે હેં, તો ઈસ્કા لیلۃالقدر નામ રખને કી યે તીન વુજુહાત બતલાઈ ગઈ હેં.[2]

ફઝીલત કયૂં ?

لیلۃالقدر કો અલ્લાહ તઆલાને દૂસરી રાતોં પર ફઝીલત અતા ફરમાઈ, ઈસ્કી મુખ્તલિફ વુજુહાત બયાન કી ગઈ હેં.

---

[1] તફસીરે અઝીઝી : ૫૯૧
[2] તફસીરે અઝીઝી : ૫૯૧

(૧) એક વજહ યે બતલાઈ ગઈ કે ઈસ રાતકો શામસે સુબ્હ તક અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તજલ્લી બંદોં કી તરફ મુતવજ્જેહ રેહતી હે, ઔર બંદોંકો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી બારગાહમેં મા'નવી કુર્બ હાસિલ હોતા હે, જો દૂસરી રાતોંમેં નહીં હોતા. ઈસ મા'ના કરકે ઈસ રાતકો દૂસરી રાતોં પર ફઝીલત હાસિલ હે.

(૨) દૂસરી યે કે ઈસ રાતમેં ફરિશ્તે ઔર અરવાહ નાઝિલ હોતી હેં.

ફરિશ્તોં કી મુલાકાત કા અસર

હઝરાતે મુફસ્સીરીનને લફઝ روح સે હદીષકે પૈશે નઝર હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام મુરાદ લિયે હેં. રૂહ યા'ની રૂહુલકુદદુસ, ગોયા હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام ઔર દૂસરે ફરિશ્તે. લેકિન હઝરત શાહ અબ્દુલ અઝીઝ સાહબ દેહેલવી رحمه الله ને લિખા હે: ફરિશ્તેં ઔર દીગર અરવાહ ઈસ રાતમેં આસમાનસે નાઝિલ હોતી હેં, ઔર ઝમીન પર જો લોગ અલ્લાહકી ઈબાદતમેં મશ્ગૂલ હોતે હેં વો ઉન્સે મુલાકાત કરતે હેં. જિસ્કે નતીજેમેં ઈબાદત કરનેવાલોંકી ઈબાદત કી કૈફીયત ઔર હલાવત કઈ ગુના બઢ જાતી હે.[1] જિસ્કા ઉન્કો ભી ઈદરાક હોતા હે. ઈસ બાતકા ભલે હી ઈદરાક ન હો કે કિસને મુસાફહા કિયા? લેકિન ઉસ મુસાફહે કે નતીજેમેં કલ્બ પર જો રૂહાની અસર ઔર કેફિયાત મુરત્તબ હોતી હેં, ઉન્કા એહસાસ ઔર ઈદરાક હોતા હે. ઈસ મા'ના કરકે ઈસ રાતકો દૂસરી રાતોં પર ફઝીલત હાસિલ હે.

---

[1] તફસીરે અઝીઝી : ૫૯૭, ૫૯૮

નુઝૂલે કુર્આન શબે કદ્ર મેં

સબસે બડી ફઝીલત તો યે હે કે કુર્આને પાક ઈસી રાતમેં નાઝિલ હૂવા, યે ઐસી ફઝીલત હે કે અગર યહી એક ફઝીલત હોતી તો ભી કાફી થી.

વજૂદે મલાઈકહ શબે કદ્ર મેં

ઈસ્કી ફઝીલતકી એક વજહ યે ભી હે કે અલ્લાહ તઆલાને ફરિશ્તોંકો ઈસી રાતમેં પૈદા ફરમાયા, ફરિશ્તોંકી પૈદાઈશ ભી ليلة القدر મેં હૂઈ.[1]

જન્નત કી સજાવટ શબે કદ્ર મેં

ઈસ રાત મેં જન્નતકી ભી આરાઈશ ઔર સજાવટ હોતી હે, હર સાલ ઈસ રાતમેં જન્નતકી ખુસૂસી આરાઈશ હોતી હે.[2]

તખ્લીકે આદમ શબે કદ્ર મેં

હઝરત આદમ عَلَيْهِ السَّلَام કી પૈદાઈશ કા માદદહ ભી અલ્લાહ તઆલાને ઈસી રાતમેં જમા ફરમાયા, ઈસ મા'ના કરકે ઈસ રાતકો દૂસરી રાતોં કે મુકાબ્લેમેં ફઝીલત હાસિલ હે.[3]

લયલતુલકદ્ર રમઝાન હી મેં

કૌનસી રાત લયલતુલકદ્ર હે? ઈસ સિલસિલેમેં ઉલમાએ કિરામ કે પચાસ અકવાલ હેં. કુર્આને પાક કી આયતોંસે ઈત્ની બાત તો સાફ હે કે લયલતુલકદ્ર રમઝાનમેં હે.એક આયત તો ઈસી સૂરતમેં હે:

إِنَّا أَنزَلْنَٰهُ فِى لَيْلَةِ ٱلْقَدْرِ (હમ ને ઈસ કુર્આનકો લયલતુલકદ્રમેં ઉતારા)

---

1 તફસીરે અઝીઝી : ૫૯૨
2 તફસીરે અઝીઝી : ૫૯૨
3 તફસીરે અઝીઝી : ૫૯૨

સૂરએ બકરહ મેં બારી તઆલાકા ઈરશાદ હે:شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِيٓ أُنْزِلَ فِيْهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنٰتٍ مِّنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِ۔(البقرة:١٨٥) (રમઝાનમેં કુર્આને પાક ઉતારા ગયા લોગોંકી હિદાયત ઔર રેહનુમાઈ કે લિયે)

તો ઈન દો આયતોંકો મિલાને સે એક બાત સાફ હો ગઈ કે કુર્આને પાક રમઝાનમેં લયલતુલકદ્રમેં ઉતરા. તો લા મહલા વો રમઝાનકે અલાવહ નહીં હો સકતી.

રમઝાન મેં કબ ?

લયલતુલકદ્ર રમઝાનમેં કબ હે? ઈસ સિલસિલેમેં મુખ્તલિફ અહાદીષ કે મુતાલેઅ સે મા'લૂમ હોતા હે કે રમઝાન મુબારક કે આખિરી અશ્રેકી તાક રાતોંમેં હે.આખિરી અશ્રે કી કિસી ભી રાતમેં હો સકતી હે, લેકિન ઝયાદહતર આખિરી અશ્રેકી તાક રાતોંમેં હોતી હે.

હકીકી મહરૂમ

(૧) ઈબ્ને માજહમેં હઝરત અનસ ﷺ કી રિવાયત હે કે નબિયે કરીમ ﷺ કા ઈરશાદ હે:دخل رمضان فقال رسول الله: إن هذا الشهر قد حضركم، وفيه ليلة خير من الف شهر، من حرمها فقد حرم الخير كله ولا يحرم خيرها إلا محروم(રમઝાનકા મહીના તુમ પર આ ગયા, ઈસ્મેં એક ઐસી રાત હે જો હઝાર મહીનોંસે બેહતર હે, જો આદમી ઉસ રાતસે મહરૂમ કર દિયા ગયા વો હર ખૈરસે મહરૂમ કર દિયા ગયા. ઐર ઈસ રાતકી બરકતોંસે વહી આદમી મહરૂમ કિયા જાતા હે જો હકીકતન મહરૂમ હોતા હે)[1] ભલા ઉસ્કી મહરૂમીકા કયા અંદાઝહ લગા સકતે હેં? વો હકીકતમેં મહરૂમ હી કહા જાએગા.

[1] સુનને ઈબ્ને માજહ : ૧૬૪૪

આખરી અશ્રે મેં તલાશ કરો

(૨) બુખારી શરીફમેં હઝરત આઈશા ﵂ કી રિવાયત હે નબિયે કરીમ ﷺ ફરમાતે હેં: تحروا ليلة القدر في الوتر من العشر الأواخر من رمضان(રમઝાનકે આખરી અશ્રેકી તાક રાતોંમેં લયલતુલકદ્ર કો તલાશ કરો)[1] મા'લૂમ હૂવા કે લયલતુલકદ્ર રમઝાનકે આખરી અશ્રેમેં હે, ઔર વો ભી તાક રાતોંમેં.

એ'તિકાફ; શબે કદ્ર કી તલાશ મેં

આપ ﷺ ને એક મરતબહ લયલતુલકદ્રકો પાનેકે લિયે રમઝાન કે પેહલે અશ્રેકા એઅતિકાફ કિયા, જબ વો અશ્રા પૂરા હોનેવાલા થા તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે બતલાયા ગયા કે વો આઈન્દહ હે; ઈસ્મેં નહીં થી. તો આપ ﷺ ને દૂસરે અશ્રેકા એઅતિકાફ કિયા. જબ વો ભી ખત્મ હોને આયા તો આપ ﷺ કો બતલાયા ગયા કે વો આખરી અશ્રેમેં હે.[2]

..ઔર આપ ભૂલ ગએ

એક મરતબહ તો નબિયે કરીમ ﷺ કો આખરી અશ્રેમેં તઅય્યુન કે સાથ બતલાયા ગયા કે ફલાં રાત લયલતુલકદ્ર હે. જબ આપ ﷺ કો અલ્લાહ તબારક વ તઆલાકી તરફસે બતલાયા ગયા તો આપ ﷺ સહાબા ﷺ કો યે ચીઝ બતલાને કે ઈરાદેસે અપને હુજરએ શરીફસે બાહર નિકલે તો આપ ﷺ કી નિગાહોંને એક મંઝર દેખા કે દો સહાબી (હઝરત કઅબ બિન માલિક ﵁ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન

---

[1] સહીહ બુખારી : : ૨૦૧૭, ૨૦૨૦

[2] મુસ્લિમ શરીફ : ૨૧૫/૧૧૬૭

અબીહદરદ ﷺ આપસમેં લડ રહે થે.) હઝરત કઅબ બિન માલિક ﷺ કા કર્ઝા હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબીહદરદ ﷺ પર થા, ઈત્તિફાક કી બાત વો યહીં હાથ આ ગએ! વર્ના આમ તૌર પર મકરૂઝ જલ્દી હાથ આતા નહીં હે. તો કર્ઝ ખ્વાહ ભી મૌકા ગનીમત જાનતા હે કે જહાં કહીં મિલ જાએ, મસ્જિદ કી સફમેં મિલા તો વહીં પકડ લેતા હે, તો હઝરત કઅબ બિન માલિક ﷺ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબીહદરદ ﷺ કો વહીં પકડ કર ઉન્સે કહા કે મેરા કર્ઝા લાઓ! ઉસીમેં તૂ તૂ મૈં મૈં હૂઈ, ઉન્કી આવાઝેં બુલંદ હો ગઈ, નબિયે કરીમ ﷺ ને ઉન મેં સુલહ કરવાઈ, સુલહ ઈસ તરહ કરવાઈ કે, હઝરત કઅબ બિન માલિક ﷺ સે કહા કે તુમ અપના આધા કર્ઝા છોળ દો, ચુનાંચે હુઝૂર ﷺ કે ફરમાને પર ઉન્હોંને ફૌરન છોળ દિયા, હુઝૂર ﷺ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબીહદરદ ﷺ સે ફરમાયા કે અબ જો બાકી રેહ ગયા હે વો અદા કર દો. અસલ તો આપ ﷺ હુજરએ શરીફસે શબે કદ્ર બતલાને કે લિયે નિકલે થેઃ લેકિન આપ ﷺ ઉન્કા યે ઝઘડા સૂલઝાનેમેં મશ્ગૂલ હૂએ તો ભૂલ ગએ.

કભી ઐસા હોતા હે કે આદમી એક કામ લે કર નિકલતા હે રાસ્તમેં કોઈ દૂસરા મસ્અલા પૈશ આ જાતા હે તો ઉસ્મેં મશ્ગૂલી કી વજહસે અસલ કામ ભૂલ જાતા હે, ઔર ઉસ્કો યાદ ભી નહીં રેહતા કે મૈં કયૂં નિકલા થા? હુઝૂર ﷺ ને ફરમાયાઃ મુઝે અલ્લાહ તઆલાને **વહી** કે ઝરીયે બતલાયા થા કે કૌનસી રાત લયલતુલ કદ્ર હે, લેકિન ફલાંકે ઝગડે કી વજહસે વો તઅયીન ઉઠા લી ગઈ.

યે દુરૂસ્ત નહી

શીઅહ કેહતે હેં કે શબે કદ્ર હી ઉઠા લી ગઇ. વો ઇસ વજહસે દુરૂસ્ત નહીં કે ઇસી હદીષમેં નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા:فالتمسوهافي التاسعةوالسابعةوالخامسة(પચ્ચીસવીં, સત્તાઇસવીં ઔર ઉન્તીસવીં રાત કો તલાશ કરો)[1] અગર શબે કદ્ર હી ઉઠા લી ગઇ હોતી તો ફલાં ફલાં રાતમેં તલાશ કરનેકા હુકમ કયા મા'ના રખતા હે? ઇસલિયે અહલે સુન્નત વલ જમાઅત કેહતે હેં કે યે રાત ઉઠા લી ગઇ યા'ની ઇસ રાત કી તઅયીન ઉઠા લી ગઇ.

તઅય્યીન ઉઠાને મેં હિકમત

ચુનાંચે આગે હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં: وعسىٰ أن يكون خيرالكم (ઉમ્મીદ હે કે યે ઇસીમેં તુમ્હારે લિયે ખૈર હો)[2] વો ખૈર ઇસ તરહ હો સકતી હે કે દેખો!જબ યે ઇલ્મ ઉઠા લિયા ગયા તો ઇસ રાતકો હાસિલ કરનેકે લિયે લોગ કઇ રાતોં (જિન્મેં ગુમાન હો) મેં જાગેંગે ઔર ઇબાદત કરેંગે. તો જો રાત હે, વો તો મિલ હી ગઇ, ઉસ્કે અલાવહ ઇબાદતકા મૌકા મિલા, ઔર કઇ રાતોંકી ઇબાદતકા સવાબ મિલા.

દૂસરી બાત યે કે અગર તઅયીન મા'લૂમ હોતી તો સબકો મા'લૂમ હોતા, ઔર બહોતસે બંદે ઐસે હોતે હેં કે ઉન્કો ગુનાહોંકા ચસ્કા ઔર આદત ઐસી પડી હોતી હે કે ઉન્સે ગુનાહ છુટતા હી નહીં. લયલતુલ કદ્ર હોનેકે બાવુજૂદ વો ગુનાહોંસે બાઝ નહીં આએંગે. ઔર લયલતુલ કદ્રમેં જાનતે હૂએ ગુનાહ કરના બડા ખતરનાક હે, જૈસે કોઇ આદમી મસ્જિદમેં ગુનાહ કરે તો કિત્ના બડા ગુનાહ હે! તો ન જાનતે

---

[1] સહીહ બુખારી : ૪૯, ૪૫૭, ૨૭૧૦
[2] સહીહ બુખારી : ૪૯, ૨૦૨૩, ૬૦૪૯

હૂએ ગુનાહ કર લિયા તો મઅઝૂર સમજા જાએગા; લેકિન જાનતે હૂએ ગુનાહ કરના બડા ખતરનાક હે.

નીઝ ઈસ રાતમેં અલ્લાહ તઆલા ફરિશ્તોંકે સામને મુબાહાત ઔર ફખ્ર કરતે હેં. જિસ વકત ઈન્સાનકો અલ્લાહ તઆલાને પૈદા કરને કા ઈરાદહ કિયા થા:وَاِذْقَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةً قَالُوْٓا اَتَجْعَلُ فِیْهَا مَنْ یُّفْسِدُ فِیْهَا وَیَسْفِكُ الدِّمَآءَ۔(البقرة:۳۰)(તરજમહ: મૈં ઝમીનમેં એક નાઈબ બનાના ચાહતા હૂં, તો ફરિશ્તોંને બતૌરે એઅતેરાઝ અર્ઝ કિયા થા: બારી તઆલા! આપ એક ઐસી શખ્સીયત ઔર એક ઐસી મખ્લૂક કો પૈદા કરને જા રહે હેં જો ખૂન બહાએગી, ફસાદ મચાએગી) તો ઉસ વકત અલ્લાહ તઆલાને જવાબમેં કહા થા,(البقرة:۳۰) اِنِّیْٓ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ (મૈં જો જાનતા હૂં તુમ નહીં જાનતે) અલ્લાહને ખામોશ તો કર દિયા; લેકિન જબ ઐસે મવાકેઅ પર ઈસ એક રાતકો હાસિલ કરનેકે લિયે ઈન્સાન ઈબાદત કરતા હે, તો બારી તઆલા ફરિશ્તોંસે કેહતેં હેં: દેખો! ઈસ બેચારેકો મા'લૂમ ભી નહીં કે લયલતુલકદ્ર કૌનસી હે? ઈસલિયે કઈ કઈ રાતોંમેં બેદાર રેહતા હે? તો ઉસ્કે ઈસ અમલે ઈબાદત પર અલ્લાહ તઆલા ફરિશ્તોંકે સામને ફખ્રકા ઈઝહાર કરતે હેં. અલગર્ઝ! ઈસ્મેં ભી અલ્લાહ તઆલાકી હિકમતેં ઔર મસ્લિહતેં હોંગી.

તાક રાતોં મેં ..

આમ કૌલ યે હે કે રમઝાનકે આખરી અશ્રેમેં હે, ઔર ઉસ્મેં ભી તાક રાતોંમેં. ઈસી હદીષમેં હે:فالتمسوهافي التاسعةوالسابعةوالخامسة (ઈસ રાતકો તલાશ કરો, નવી, સાતવીં ઔર પાંચવી રાતમેં)[1] તો નવીં

[1] સહીહ બુખારી : ૪૯, ૨૦૨૩, ૬૦૪૯

યા'ની બીસ પર નવીં યા'ની ઉન્તીસવીં, બીસ પર સાતવીં યા'ની સત્તાઇસવીં, બીસ પર પાંચવીં યા'ની પચ્ચીસવીં. બા'ઝને પીછે સે (ઉલ્ટા) હિસાબ ગિના હે. આપ ફઝાઇલે રમઝાનમેં ઇસ્કી તફસીલ દેખ સકતેં હેં. તો દોનોં તરહ કી બાતેં હેં. લિહાઝા ઇત્ની બાત તો સાફ હોતી હે કે અશ્રએ અખીર કી હર રાતમેં ઇસ બાતકા એહતિમાલ મૌજૂદ હે કે વો શબે કદ્ર હો સકતી હે. ઇસલિયે ઇસ્કા એહતિમામ કરના ચાહિયે.

શબે કદ્ર મેં કયા દુઆ માંગે ?

અબ અગર કોઇ આદમી શબે કદ્ર પા લે તો ઉસ્કો કયા દુઆ કરની ચાહિયે? ઇસલિયે કે જબ આદમી કો મા'લૂમ હો જાતા હે કે આજ શબે કદ્ર હે તો ફિર સમજ નહીં પડતી કે કયા માંગેં ઔર કયા ન માંગેં? આદમી ટેન્શનમેં આ જાતા હે. યે મસ્અલા ભી હઝરત આઇશા ﵂ ને હલ કર દિયા. ઉમ્મુલ મુઅમિનીન હઝરત આઇશા ﵂ ફરમાતી હેં કે મૈંને નબિયે કરીમ ﷺ સે અર્ઝ કિયા:يارسول الله!أرأيت إن علمت أي ليلةٍ ليلة القدر ما أقول فيها؟ (એ અલ્લાહકે રસૂલ! બતલાઇયે! અગર મુઝે પતા ચલ જાએ કે આજકી રાત લયલતુલકદ્ર હે તો મૈં અલ્લાહસે કયા માંગું?) તો નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા:قولي اللهم إنک عفو تحب العفو فاعف عني(એ અલ્લાહ! તુ મુઆફ કરનેવાલા હે, મુઆફી કો પસંદ કરતા હે, મેરે ગુનાહોંકો ભી મુઆફ ફરમા દે)[1] યહી સબસે બડા ઇન્આમ હે, ઔર હમ ગુનેહગારોં કે લિયે તો ઇસ સે બઢકર કોઇ ઇન્આમ નહીં હો સકતા. ઇસલિયે કે હમારે નામે આ'માલ મેં બેશુમાર ઐસી હરકતેં હેં કે કિસી એક પર ભી અલ્લાહ તઆલાને પકડ લિયા તો હમારા બેડા ગર્ક

[1] મુસ્નદે અહમદ : ૨૫૩૮૪, ૨૫૪૯૫, તિરમિઝી શરીફ : ૩૫૧૩

હો સકતા હે. ઈસલિયે હમેં તો યે માંગો વો માંગો, ઉસ્કે બજાએ ઈત્ના હી મિલ જાએ તો બેહતર હે. જૈસે શૈખ સઅદી ﷺ ને નકલ કિયા હે કે મૈં નહીં કેહતા કે મેરી ઈબાદત કુબુલ કરો; બલ્કે મેરી દરખાસ્ત યે હે કે મેરે ગુનાહોં પર કલમેં અફવ ફૈર દો.

من نگویم که طاعتم بپذیر　　　　قلم عفو بر گناهم کش

મેરી ઈબાદતેં ઈસ લાઈક કહાં હેં કે મૈં કહૂં કે કુબૂલ કરો, બસ! અલ્લાહ મેરે ગુનાહોં કો મુઆફ કર દિજીયે. તો યે મસ્અલા તો હઝરત આઈશા ﷺ ને હલ કર દિયા.

તરજીહાત કા તકાઝા

યે દુઆ તો છોટી સી દુઆ હે, ઈસ્કે અલાવહ ભી બહોત સારા વકત બચતા હે, આપકા જી ચાહે તો ઔર ભી બહોત સી દુઆએં માંગ સકતે હેં; લેકિન એક બાત હે કે આદમીકો આખિરતકી ને'મતોં કી તરફ ઝયાદહ ધ્યાન દેના ચાહિયે. હમ લોગ દુન્યાકી મુહબ્બતમેં ઐસે ગર્ક હેં કે ઐસે મુબારક અવકાતમેં ભી હમેં આખિરતકે બજાએ દુન્યા કી સૂઝતી હે, કે યૂં હો જાએ, ફલાં હો જાએ, દુન્યા માંગો, અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કે ભી માંગનેકા હુકમ દિયા હે. હુઝૂર ﷺ ફરમાતે હેં તુમ્હારી ચપ્પલકા તસ્મા ઔર પટ્ટી તૂટ જાએ તો વો ભી અલ્લાહસે માંગો.[1] હર ચીઝ અલ્લાહસે માંગો; લેકિન ચીઝોંમેં ભી તરજીહાત હોતી હેં કે પેહલે કયા ઔર બાદમેં કયા? તરજીહાતકા તકાઝા યે હે કે હમ અલ્લાહસે પેહલે આખિરતકા સવાલ કરેં, ઉસ્કે બાદ વકત બચે તો દૂસરી ચીઝેં માંગેંગે, ઈસ્કી તરફ ભી ધ્યાન હોના ચાહિયે.

[1] મુસ્નદે અબૂ યઅલા : ૪૫૬૦

પિછલે ગુનાહ માફ

ઈસ રાતકો ઈબાદતકે સાથ ગુઝારના ચાહિયે. બુખારી શરીફ કી રિવાયત હે: નબિયે કરીમ ﷺ કા ઈરશાદ હે:من قام ليلة القدر إيماناً واحتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه (જો લયલતુલકદ્રમેં અલ્લાહકી ઈબાદતમેં મશ્ગૂલ હૂવા ઈમાનકે સાથ ઔર અલ્લાહ તઆલાસે સવાબ કી ઉમ્મીદ રખતે હૂએ તો ઉસ્કે અગલે સારે ગુનાહ મુઆફ હો જાએંગે)[1] યહાં ગુનાહ સે સગીરહ ગુનાહ મુરાદ હેં. વૈસે એક ઉસૂલી બાત જૈસા કે ફઝાઈલે નમાઝમેં ભી હે કે કિસી ભી ઈબાદત કી વજહસે સગીરહ ગુનાહ મુઆફ હોતે હેં. કબીરહ કે મુતઅલ્લિક ઉલમાને લિખા હે કે વો બગૈર તવ્બહ કે મુઆફ નહીં હોતે. તો હઝરત શૈખ رحمه الله ફરમાતે હેં કે ઐસી બડી રાતોંમેં કોઈ ગુનાહગાર આદમી જબ ઈબાદતમેં મશ્ગૂલ હોતા હે તો વો આદમી ગુનાહોંકી મુઆફી માંગતા હી હે. ઈસલિયે વો ભી મુઆફ હો જાતે હેં. ઐસા નહીં હોતા કે સબ કુછ માંગે ઔર ગુનાહોં કે મુતઅલ્લિક કુછ ન કહે. ઉસ્કી તરફ ભી તવજ્જુહ હો જાતી હે. ઈસલિયે કોઈ હરજ કી બાત નહીં. તો યે શબે કદ્રકી તફસીલાત હૂઈ.

તારીખ કે ઈખ્તિલાફ કા મસ્અલા

એક સવાલ તારીખોં કે ઈખ્તિલાફકી વજહસે હોતા હે. હમારે યહાં ૨૭વીં તારીખ હે, મક્કામેં ૨૮ હો ગઈ તો હમ કયા કરેં? તો હર જગહ કે એ'તબારસે લયલતુલકદ્ર હોગી. અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કે મુતાબિક ઉસ્કો અજ્ર અતા ફરમાએંગે. વહાં વાલોં કે લિયે વહાં કા હિસાબ, હમારે લિયે હમારા હિસાબ. હમ ઝોહરકી નમાઝ કબ પઢતે હેં? જબ હમારા ઝોહરકા વકત હોગા તબ યા મક્કા કા વકત હોતા હે

[1] સહીહ બુખારી : ૩૫, ૧૯૦૧, ૨૦૧૪

તબ પઢતે હેં? મકકા કા અપના વકત હે, મકકાવાલે અપને વકત પર પઢેંગે. હમ ઝોહરકી નમાઝ અપને વકતમેં પઢેંગે.

લયલતુલકદ્ર કી ઈબાદતકે મુતઅલ્લિક એક બાત તો યે હે કે હઝાર મહીનોંસે બેહતર હે. ઔર હઝાર મહીનોં કા હિસાબ **૮૩ સાલ ૪ માહ** હોતા હે. ઔર ઉસ સે ભી બેહતર કહા હે. જૈસા કે શુરૂમેં બતલાયા થા. ઔર કિત્ની બેહતર હે વો નહીં બતલાયા હે. ઈસલિયે ઈસ્મેં બહોત ઝયાદહ વુસ્અત હે.

ફિરશ્તોં કી આમદ

ઔર શબે કદ્રમેં ફરિશ્તે, ખાસ કર વો ફરિશ્તે જિન્કા મકામ “સિદરતુલમુન્તહા” હે, વો હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام કે સાથ ઉતરતે હેં, ઔર જો ભી મો'મિન મર્દ યા ઔરત અલ્લાહકી ઈબાદતમેં મશ્ગૂલ હો ઉસ્કે લિયે દુઆએ રહમત ભી કરતે હેં, ઔર મુસાફહા ભી કરતે હેં. ઉસ્કી વજહસે ઉન્કી ઈબાદતોંમેં એક હલાવત ઔર નુરાનીયત કી કૈફીયત પૈદા હો જાતી હે.ઔર શબે કદ્રમેં કુર્આને પાક નાઝિલ હૂવા.

.. ઉન્કી બખ્શીશ નહી હોતી

કુછ અલ્લાહકે બંદે ઐસે ભી હેં જિન્કે ગુનાહ ઈત્ને ખતરનાક હેં કે ઈસ રાતમેં ભી ઉન્કી મુઆફી નહીં હોતી હે. એક શરાબ પીનેવાલા, ખિંઝીરકા ગોશ્ત ખાનેવાલા, માં બાપકી નાફરમાની કરનેવાલા, એહસાન કરકે જતલાનેવાલા વગૈરહ. આજકલ તો યે બીમારી આમ હો ગઈ હે. એહસાન કરકે જતલાને સે ઉસ્કા સવાબ તો ખત્મ હો હી જાતા હે, યે કબીરહ ગુનાહ હે. નેકી કરના તો આસાન હે; લેકિન કી હૂઈ નેકી કો બચાકર રખના, હિફાઝત કરના મુશ્કિલ હો જાતા હે, ઉસ્કા એહતિમામ હોના ચાહિયે.

હઝરત મુફ્તી મુહમ્મદ શફીઅ સાહબ رحمة الله عليه ને મઆરિફુલ કુર્આનમેં હઝરત અબૂઝર ગિફારી رضي الله عنه કી રિવાયત નકલ કી હે: હઝરત ઈબ્રાહીમ عليه السلام પર જો સહીફે અલ્લાહ તઆલાને નાઝિલ ફરમાએ વો ૩ રમઝાનકો, હઝરત મૂસા عليه السلام પર તવરૈત ૬ રમઝાનકો નાઝિલ હૂઈ. ઈન્જિલ હઝરત ઈસા عليه السلام પર નાઝિલ હૂઈ ૧૩ રમઝાન કો, હઝરત દાવૂદ عليه السلام પર ઝબૂર નાઝિલ હૂઈ ૧૮ રમઝાનકો, ઔર નબિયે કરીમ ﷺ પર કુર્આન ૨૪ રમઝાનકો નાઝિલ હૂવા.(મઆરિફુલ કુર્આન)

રાત ભર ઈબાદત કા સવાબ; સોના ફ્રી

શબે કદ્રકી ઈબાદત કી ઈત્ની સારી ફઝીલત હે; લેકિન બહોતસે લોગ વો હેં જિન્કે લિયે રાતભર જાગના મુશ્કિલ હે તો ઉન્કે લિયે એક આસાન નુસ્ખા ભી બતલા દિયા જાતા હે. હઝરત ઉસ્માન رضي الله عنه કી રિવાયત મુસ્લિમ શરીફમેં મૌજૂદ હે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા:من صلى العشاء في جماعة فكأنما قام نصف الليل ومن صلى الصبح في جماعة فكأنما صلى الليل كله (જિસને ઈશા કી નમાઝ જમાઅતકે સાથ પઢી ગોયા આધી રાત તક ઉસ્ને ઈબાદત કી ઔર ફજર કી નમાઝ ભી જમાઅતકે સાથ પઢી તો ગોયા પૂરી રાતકી ઈબાદતકા સવાબ મિલ ગયા)[1] તો પૂરે રમઝાનકી રાતોં મેં ઈત્ના તો કર સકતે હેં કે ઈશા ઔર ફજર જમાઅત સે પઢેં. યે પોઈન્ટ કી બાતેં હેં, આપસે યે સબ મેહનતેં નહીં હોતી તો રમઝાનમેં ઈત્ના તો કરો કે રમઝાનમેં મગરિબ કી નમાઝ જમાઅતકે સાથ પઢો. જમાઅત ન છુટે, ઈફતારીમેં ઈત્ને મશ્ગૂલ મત હો જાના કે જમાઅત છુટ જાએ, ઈસલિયે કે મગરિબ કી નમાઝ રાતમેં પઢી જાતી હે, ઔર ઈશા ભી રાતકી નમાઝ હે, ફજરકી નમાઝ દિનકી નમાઝ હે. તો

[1] મુસ્લિમ શરીફ : ૨૬૦/૬૫૬

મગરિબ ઔર ઈશા, યે દોનોં નમાઝેં રમઝાનમેં જમાઅતકે સાથ પઢને કા એહતિમામ કરેં તો ભી કાફી હે, દૂસરી નફલી ઈબાદતેં ન કર પાએં તો ભી ઈસ તદબીરસે અચ્છી ખાસી તલાફી હો જાએગી. ઔર અગર આપને પૂરા રમઝાન ઈસ બાતકા એહતિમામ કિયા કે ઈશાકી નમાઝ ભી જમાઅતકે સાથ પઢી ઔર ફજરકી ભી તો પૂરી રાત ઈબાદત કા સવાબ મિલેગા, યે કુછ ઐસે નુકતે હેં જિન્મેં હમ જૈસે કમઝોરોં કે લિયે આસાની હો જાતી હે.

તરજમહ ઔર તશરીહ

અબ ઈસ સૂરત ઔર ઈસ્કા તરજમહ સુનિયે:

اِنَّآ اَنۡزَلۡنٰهُ فِىۡ لَيۡلَةِ الۡقَدۡرِ(બેશક હમને ઈસ કુર્આનકો શબે કદ્રમેં નાઝિલ કિયા) નબિયે કરીમ ﷺ કી ઝાતે બાબરકત પર પૂરા કુર્આન મજીદ બયક વકત નાઝિલ નહીં હૂવા, પેહલી હી **વહી** જો ગારે હિરામેં નાઝિલ હૂઈ થી વો સૂરએ ઈક્રા કી પેહલી પાંચ આયતેં થી. ખૂદ નબિયે કરીમ ﷺ પર ૨૩ સાલા દૌરે નુબુવ્વતમેં નાઝિલ હૂવા, લિહાઝા ઈસ આયતકા એક મતલબ તો યે હે કે પૂરા કુર્આન લૌહે મહફૂઝસે આસમાને દુન્યા પર શબે કદ્રમેં ૨૪ વીં રમઝાનકો રખા ગયા. ફિર વહાંસે હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام અલ્લાહકે હુકમસે ૨૩ સાલા દૌરે નુબુવ્વતમેં થોડા થોડા લે કર આતે રહે.

દૂસરા મતલબ યે હે કે નબિયે કરીમ ﷺ પર પેહલી **વહી** જો સૂરએ ઈક્રા કી નાઝિલ હૂઈ વો રમઝાનમેં લયલતુલકદ્રમેં નાઝિલ હૂઈ.

وَمَآ اَدۡرٰىكَ مَا لَيۡلَةُ الۡقَدۡرِ (ઔર તુમ્હેં કયા મા'લૂમ કે શબે કદ્ર કયા હે?)

لَيۡلَةُ الۡقَدۡرِ خَيۡرٌ مِّنۡ اَلۡفِ شَهۡرٍ (લયલતુલકદ્ર હઝાર મહીનોંસે ભી બેહતર હે)

એક હઝાર મહીને તક ઈબાદત કરને કી વજહસે જિત્ના સવાબ મિલતા હે, ઉસ સે ઝયાદહ શબે કદ્રમેં ઈબાદત કરને કા સવાબ હે. કિત્ની બેહતર હે? ઉસ્કી કોઇ હદ નહીં હે, ઉસ્કા મુઆમલા બડા વસીઅ હે.تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوْحُ فِيْهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ اَمْرٍ(ઉસ રાતમેં ફરિશ્તે ઔર રૂહ હઝરત જિબ્રઈલ عليه السلام દૂસરે ફરિશ્તોં કે સાથ અલ્લાહ કે હુકમ સે હર કામ કે લિયે ઉતરતે હેં) યા'ની સાલભર કે મુકદ્દરાત લે કર આતે હેં, ઔર દૂસરે ફરિશ્તોં કે હવાલે કિયે જાતે હેં.

سَلٰمٌ هِيَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ(વો રાત સરાપા સલામતી હે ફજર તુલુઅ હોને તક)

યા'ની પૂરી રાત યે બરકત રેહતી હે, રાતકે કિસી એક હિસ્સે કે સાથ મખ્સૂસ નહીં, રાત શુરૂઅ હોનેસે લે કર ખત્મ હોને તક તમામ હિસ્સોંમેં યે બરકતેં મૌજૂદ હેં.

ઈબાદત નશાત કે વકત..

આપ મગરિબ કે બાદ હી સે ઈબાદત શુરૂઅ કર દેં, બહોતસે લોગ ઈબાદતકે લિયે ભી ઈન્તિઝાર કરતે હેં કે ઈશા કે બાદ, તરાવીહકે બાદ શુરૂઅ કરેંગે. ઈશા ઔર તરાવીહ કે બાદ તો ખા પી કર ઐસે મસ્ત હૂએ કે ઝુમને લગ જાતે હેં, ઈસલિયે મગરિબ કે બાદ તબીઅતમેં ઝરા નિશાત હે તો યે વકત હે, યે ભી શબે કદ્ર હી હે, પઢ લો ના; નિશાત કે વકત હી મેં. અલ્લાહ તઆલાકી તરફ સે વહી ફઝીલત જો આપકો તરાવીહ કે બાદ આધી રાતકો મિલતી હે, વહી અબ ભી મિલેગી, ઈસલિયે ઉસ્કા એહતિમામ કરના ચાહિયે.

અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો ઈસ્કી કદ્રદાની નસીબ ફરમાએ. આમીન.

કિતાબોં કી દુન્યા સે

અરબાબે ઈલ્મ કો યે જાન કર બેહદ ખૂશી હોગી કે શહેર સુરત કે ઈદારા **“દારૂલ હમ્દ ઈસ્લામિક રીસર્ચ ઈન્સ્ટીટ્યુટ”** કે ઝેરે એહતિમામ અબ તક બહોત સી ગિરાં કદ્ર કિતાબેં ઝેવર તબાઅ સે આરાસ્તા હો કર મંઝરે આમ પર આ ચુકી હે. **જિન કી તફસીલાત હસ્બે ઝૈલ હે.**

જદીદ મુઆમલાત કે શરઈ અહકામ	(ઉર્દૂ)
બહારે નુબુવ્વત	(ઉર્દૂ)
આસાન દર્સે કુર્આન	(જિલ્દ અવ્વલ) (ઉર્દૂ)
આઈયે; નમાઝ સહી કરેં	(ગુજરાતી) (ઉર્દૂ)
ચિરાગે સહારનપૂર	(ઉર્દૂ)
બર્મા ઔર આલમી હાલાત	(ઉર્દૂ)
દુઆ ઐસે માંગેં.	(ગુજરાતી) (ઉર્દૂ)
અલ્કવલુલ મુબીન ફી ઝિક્રીલ મુજાઝીન	(અરબી)
મુફતીયાને કિરામ સે રહનુમા ખિતાબ	(ઉર્દૂ)
નસીહત ગોશ કુન જાના..	(ઉર્દૂ)
અગ્લાતુલ અવામ ફી બાબીલ અહકામ	(ઉર્દૂ)
મુખ્તસર સવાનેહ મશાઈખે ચિશ્ત	(ઉર્દૂ)
દર્સે ખત્મે બુખારી	(ઉર્દૂ)
દર્સે મુસલસલાત; ચંદ અહમ યાદદાશ્તેં	(ઉર્દૂ)
મબાદિયે મુસલસલાત	(ઉર્દૂ)
બય્અત હોનેવાલોં કો હિદાયત	(ગુજરાતી) (ઉર્દૂ)
મન્ઝુમહ ઉકૂદે રસ્મુલ મુફતી	(અરબી)
ઈલ્મી વ ઈરફાની શેહ પારે	(ઉર્દૂ)
તઝકિરહ હઝરત મૌલાના મુફતી મુસ્લિહુદ્દીન અહમદ બળોદવી સાહબ	(ઉર્દૂ)
કસીદએ હુબ્બે રસૂલ	(ગુજરાતી)